

Conciones, Siue Conceptvs Theologici Ac Praedicabiles, In Omnes Totivs Anni Dominicas

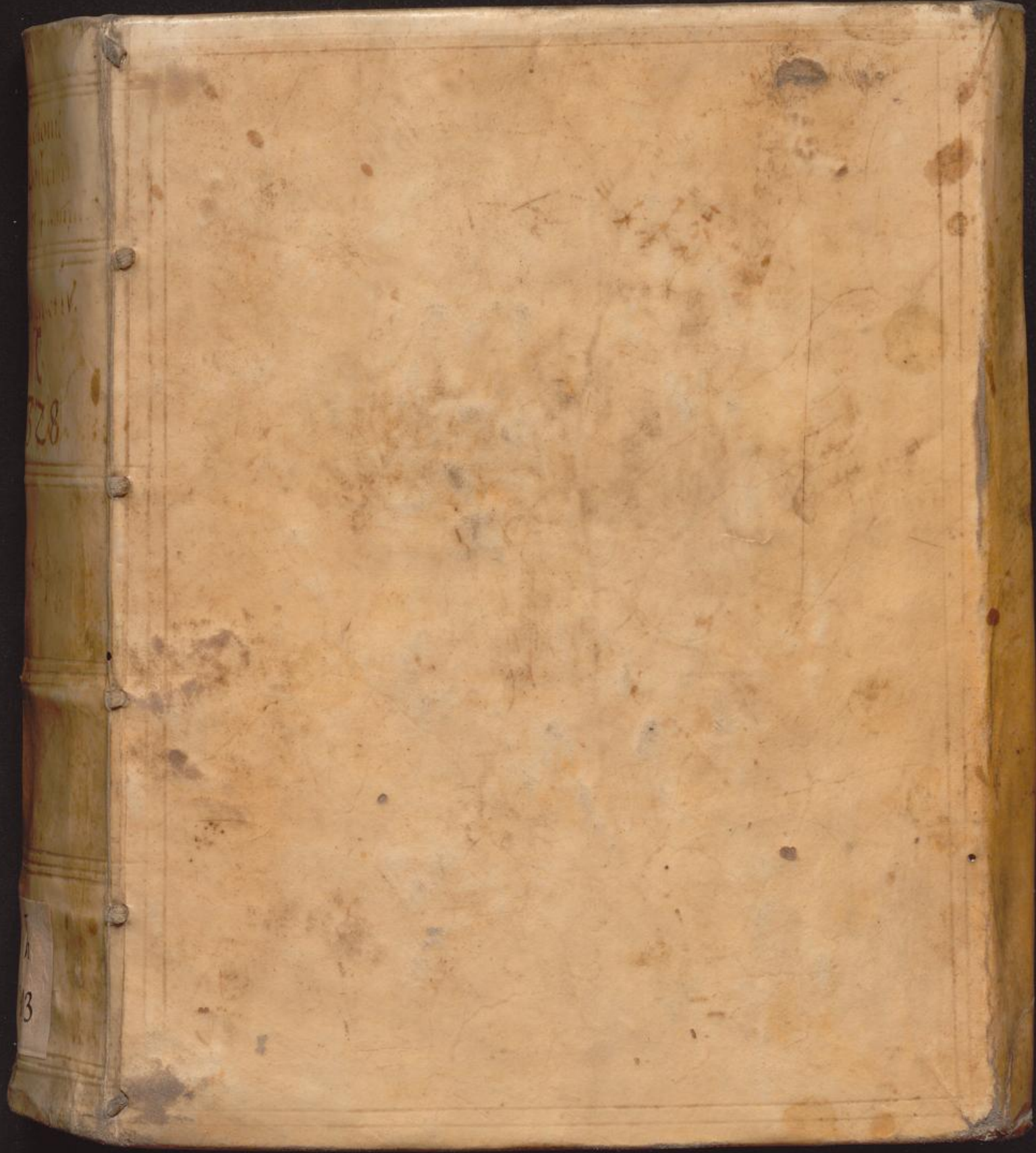
Opvs Novvm Figvris, Allegoriis, Similibvs Ex Sacris profanisq[ue]
Scriptoribus plenißimum, cum occurrentium fidei controuersiarum
tractatione.

De quatuor Hominum nouissimis - Qvi Qvidem Sacri Adventvs Qvatvor
Hebdomadis accommodati: Sed & Concionvm Fvnebrivm materiam
abunde suppeditant

Besse, Pierre de

Coloniae Agrippinae, 1620

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56226](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56226)

828

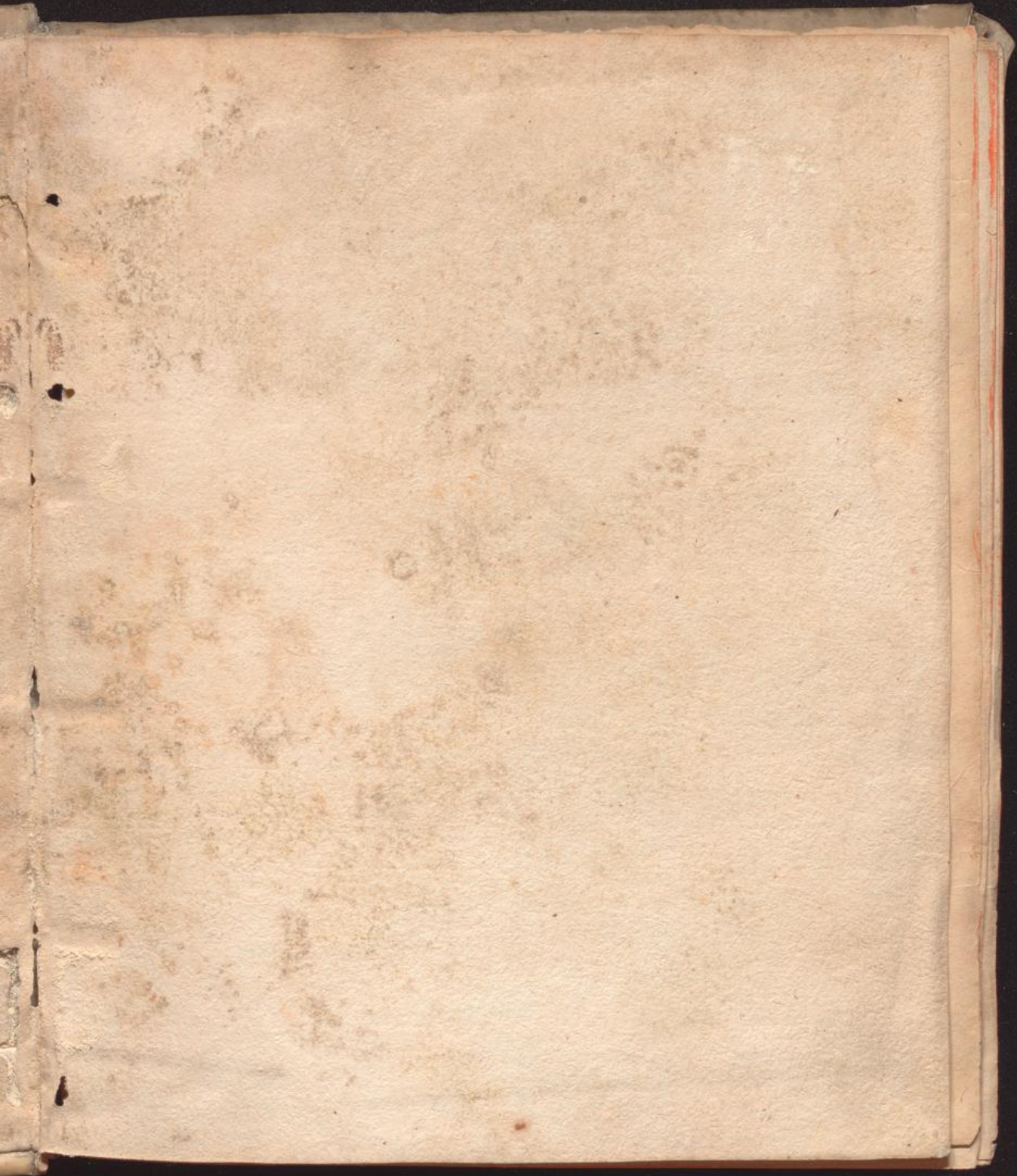
3

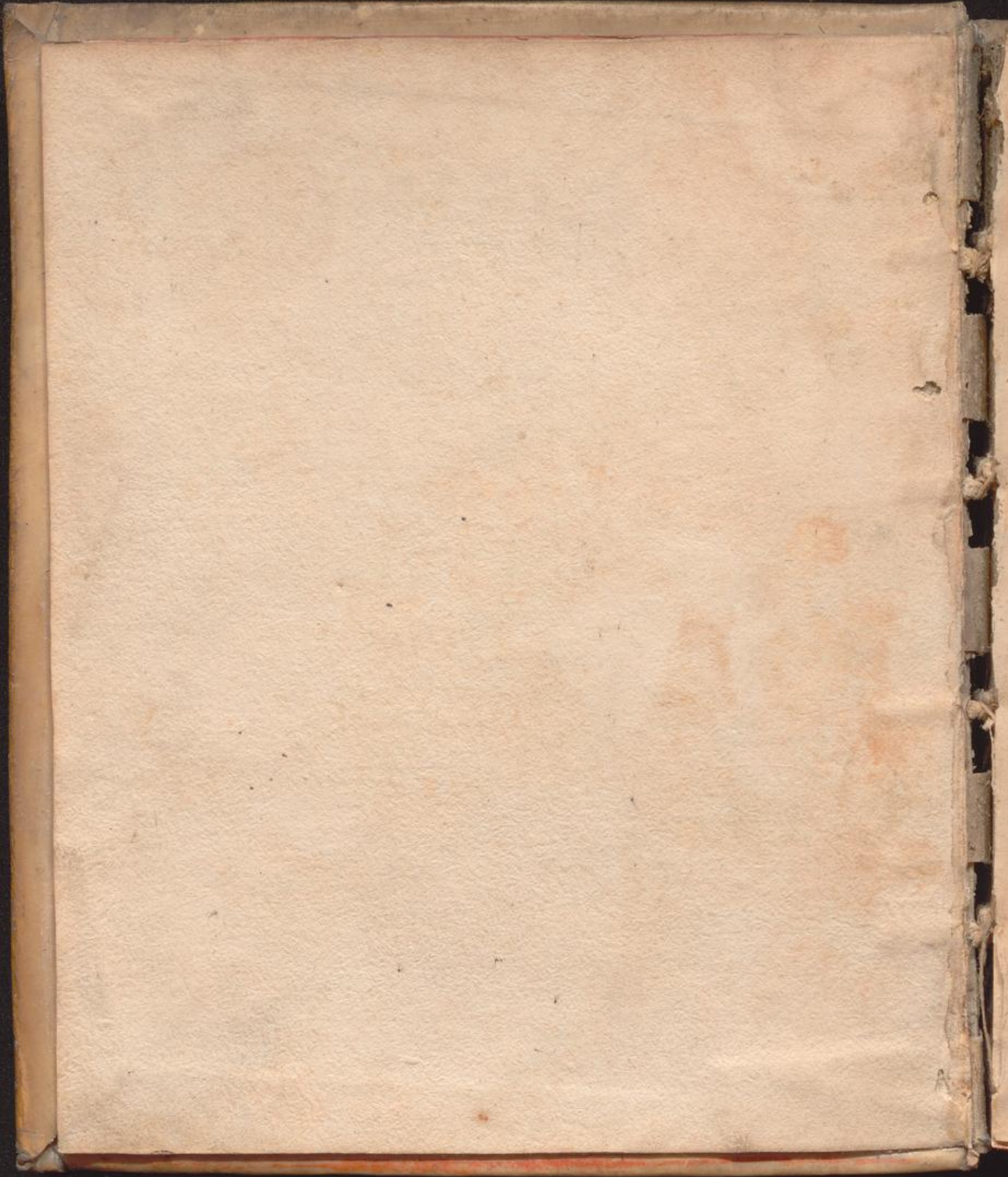

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Th. 3313.

H 289

CONCIONES
Sine
CONCEPTVS
THEOLOGICI,
AC PRÆDICABILES,

De quatuor Hominum nouissimis.

QVI QUIDEM SACRI ADVENTVS QVATVOR HEB-
domadis accommodati: Sed &

CONCIONVM FVNEBRIVM
materiam abunde suppeditant.

AUTHORE

R.D. PETRO BESSÆO, SS. THEOLOGIÆ DOCTORE,
Regis Christianiss. Galliarum, &c. Oratore.

*Opus nouum, Figuris, Allegorijs, Similibus ex Sacris profanisq̃, Scriptoribus plenissimum,
cum occurrentium fidei controuersiarum tractatione.*

Tomus Quartus.

Studio D. MATTHIÆ MARTINETZ, Latinè traducti, & emendatiùs editi.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Sumptibus JOANNIS KINCHII, Anno M.DC.XX.

APPROBATIO.

NOs infra scripti Doctores SS. Theologiæ in alma Vniuersitate Parisiensi, deputati à dicta Vniuersitate ad legendum, examinandum, & visitandum libros, notum facimus legisse & visitasse CONCEPTVS THEOLOGICOS super quatuor hominis nouissima, &c. Authore M. PETRO de BESSE, Doctore dictæ facultatis, neque in eis quidquam reperiri, quod Sacris litteris, Canonibus, & traditionibus Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ Rom. contrarietur, sed ob insignes conceptus, meditationesque eruditione & pietate plenissimos, dignos, qui prælo mandentur. Datum Parisiis, 1. Julij, Anno 1616.

A. Soto.

Io. David.

CARMEN

ad Librum.

Quid portat nouus hic noui libellus?
Instructore nouo, nouo paratu,
Donatus nouiter latinitate.

Antiquissima continet nouorum?
Et Nouissima continet nouorum,
Quæ currente die nihil fenescunt,
Sed præcis noua patribusque auis que.
Et seris noua filiis videntur:
Nam Nouissima sunt Nouissimorum.

ALIVD.

Iamne iterum volucres cælo venere quadrigæ.
Et via fidereis panditur alta iugis?

Flamma Thesbyren rapuere vehicla, sed è
quid?

Falsi retrogradas credimus ire rotas?
Est nouus hic currus, faber & nouus, infide
vector.
Vt nouus à Besso sede locere noua.

ALIVD.

Q Vis tantas fieri puter quadrigas?
Aut molem quatuor strui rotarum?
Per terram ac tumulos vagatur vna,
Immiti fodiens sepulchra cantho.
Currit per medias secunda nubes,
Anceps iudicij vehens tribunal.
Carnes tertia conterit sub Orco,
Flammarum tribulis, rubisque mixtas,
Quæ quarta est, areas poli pererrat,
Triturans patientiæ sementem.

L. T.

ARGV.

ARGVMENTA IN CONCIO- NES ADVENTVALES DE QVATVOR hominis nouissimis.

Dominica 1. Adventus.

Tota Concio est de memoria Mortis, in qua primum proponit, quomodo Deus iusserit Iudæis vt in cineres animalium immolatorum loco mundo reponerent, qui variis immunditiis tollendis deferuissent, nullam aliam ob causam, quam vt hoc modo designaret ac doceret, mortis recordationem esse frænum, quo homines à peccatis coercerentur. Narrat deinde Principum quorundam exempla, qui mortalitatem suam variis modis sibi ob oculos poni curarunt. Postremo varios affectus eius relati declarat.

Feria 2. post Dom. 1. Adventus.

In hac tractatur, quid sit ipsa mors, variisq; rebus, vt aspidi, latroni, furi, tortori, & duci castrensi comparatur, mundus autem prius florido, & lyluxæ similis ponitur. Varia deinde epitheta mortis & tituli proponuntur, de quæ eius potentia multa dicuntur, quodque Deus non sit eius auctor, sed peccatum, multis probatur.

Feria 3. post Dom. 1. Adventus.

Causa mortis requiritur ac aperitur. Cumq; multi eam hominibus agnatam crediderint, concludit non fuisse morituros nec corpore, nec anima, nisi peccassent, ideoque solum peccatum esse mortis causam. Digressione deinde facta, multa de felicitàte status innocentie & hominis creatione disserit, & de miseria eius agit, in qua post peccatum perpetratum delapsus est.

Dom. 4. post Dom. 1. Adventus.

Hominem per peccatum gratia Dei destitu-

tum, iam necessario morti esse obnoxium, nullumque aduersus eam esse priuilegium, eo quod ex contrariis elementis cum constet, naturaliter etiam morti subiectus sit, ideoque neminem profus ab ea esse immunem.

Feria 5. post Dom. 1. Adventus.

Mortem nemini suum aduentum ante denunciare, sed proditorie instar furis & latronis hora incerta aduenire. Agit deinde de præparatione ad eam, ne possit esse perniciosa, quod exemplo lupi eleganter probatur.

Feria 6. post Dom. 1. Adventus.

Proponit ea, quæ moribundis euenire solent, corporis nimirum varios dolores, peccatorum acerbam memoriam, dæmonum horribiles aspectus, ipsiusque etiam animæ afflictiones, quæ omnia talia sunt, vt Christus ipse licet innocens, animam tamen Patri suo cœlesti commendauerit.

Sabbato post Dom. 1. Adventus.

Vt cumque hæc prædicta se habeant, mortem nihilominus non esse metuendam declarat, sed piis, quibus sit quasi carceris custos, & aditum iis faciat ad felicitàtem æternam, ac proinde optandam, quod exemplis etiam gentilium confirmat.

Domin. 2. Adventus.

Extremi iudicij memoriam semper in mente habendam, exemplo Anachoretæ cuiusdam & S. Hieronymi docet, eiusque rei utilitatem pluribus proponit.

† 2

Feria

Feria 2. post Dom. 2. Adventus.

De signis quæ antecedent iudicium extremum, in Sole, Luna & stellis differit, eiusque rationem prolixè reddit. Exponit autem & mysticè hæc signa de Christo, Sole, Luna B. Virgine, & stellis seu sanctis.

Feria 3. post Domin. 2. Adventus.

Declarat quam horribilis futura sit dies iudicij, quales eam præcessuræ tempestates, ut dies belli idcirco vocari possit ac nocti comparari.

Feria 4. post Dom. 2. Adventus.

De ipso iudice Christo, Deo & homine agit, qui tunc erit terribilis valde, ac proinde primus eius adventus cum hoc secundo comparatur, & utriusque quantæ sit differentia ostenditur. Deinde de cruce in iudicio apparitura, & impiis terrificæ & aduersariæ differit.

Feria 5. post Dom. 2. Adventus.

Omnes omnino homines in iudicio comparituros supra vallem Iosaphat in aëre, etiã paruulos sine baptismo mortuos.

Feria 6. post Dom. 2. Adventus.

De severissimo examine quo iudicandi examinabuntur, agit, in quo Christus Ludimagistro ac Doctori, iudicandi vero studiosis per classes distributis comparantur, deque examine Religiosorū, Sacerdotum & aliorum agitur.

Sabbato post Dom. 2. Adventus.

Agitur de sententia post examen peractum, primum in pios, deinde in impios profertur. Deumque proniorem ad præmia quam supplicia inferenda ostendit. Pauca deinde de igne infernali & æterno differuntur.

Domin. 3. Adventus.

Cogitationem infernalium suppliciorum nõ modo necessariam, verum etiam vtilissimam esse declarat, eo quod potentissime homines à vitis absterreant. Contra vero eorum obliuionem causam esse plurimorum peccatorum.

Feria 2. post Dom. 3.

De quinque locis seu animarum receptaculis post hanc vitam agit, nimirum de cælo, inferno, lyngo Patrum, paruulorum sine baptismo aut circumcisione mortuorum, & purgatorio.

De ipso autem inferno differit terribimum esse & horribilissimum, eumque sub terra.

Feria 3. post Dom. 3.

De ipsis inferni tormentis agit, miserrimoque damnatorum statu, quorum quidam grauius cruciabuntur, quam ipsi dæmones.

Feria 4. post Dom. 3.

De pœna sensuum differit, quos omnes grauiissime torquendos demonstrat. Deinde de igne infernali, & quomodo in animam agat, prolixius disputat, quodque dæmones nunc non omnes sicut in inferno, post iudicium tamen omnes illuc allegandi, etsi etiam nunc non sint sine tormentis.

Feria 5. post Dom. 3.

De damnatorum miseria, ob grauissimam pœnam damni agit, & de verne conscientiarum.

Feria 6. post Dom. 3.

De æternitate infernalium pœnarum disputat, & ostendit omnino nunquam finendas, nec vllam spem redemptionis superesse damnatis contra Origenem, qui olim contrarium sensit. Esse igitur æternitatem pœnarum infernalium articulum fidei, & æquissimam. Postremo agit de eo, quomodo damnatorum corpora non consumantur aut corrumpantur in igne.

Sabbato post Domin. 3.

De damnatorum infelici sorte, quorum numerus ingens sit, & nullis viuorum precibus iuuari possint, nec vero viui pro iis orare debeant.

Domin. 4. Adventus.

Gloriam cœlestem mente comprehendi non posse eiusque memoriam efficax esse remedium contra peccata, & quoscunq; labores huius vitæ, idque exemplis Moysis & S. Stephani probatur.

Feria

ARGUMENT.

Feria 2. post Dom. 4.

Cœli situs descriptio, nomina, & amplitudo, itemque pulchritudo prolixè & pulchre depingitur.

Feria 3. post Dom. 4. Aduentus.

Agitur de Beatis, eorumque fœlici sorte, quã tria commendabilem faciunt. Gaudia cœli æterna esse, vnde beati excidere nunquã possint, cum peccare non possint, contra Origenem. Non esse omnium beatorum eandem gloriam, quod procedit ex aureolis, quæ nonnullis Sanctorum datæ sunt, deque ipsis aureolis disputat.

Feria 4. post Domin. 4.

Beatorum gloriam consistere in visione diuinæ maiestatis, ad quam tamen gloriæ lumen necessarium, cuiusque excellentia in duobus consistat. Hinc fieri vt Sancti

nihil ignorent, & cognitio illorum quotidie crescat, & quomodo id fieri possit.

Feria 5. post Domin. 4.

De corporum beatitudine, Christi Humanitatem apertissime à Beatis videndam fore. De corporum resurrectione, & qualis illa futura. Non fore in cœlo cæcos, aut claudos, aut vitiosos. De quatuor dotibus glorificatorum corporum.

Feria 6. post Domin. 4.

Cœlestem gloriam longissime superare omnes mundi delicias, cū mundus hic nil sit nisi inopia, & punctum tantum si cœlo cōferatur, nec animam satiare posse. Plura deinde de mundi vanitate, & cœli pulchritudine addit, cum anacephalæosi doctorum, quatuor Nouissimis.

† 3

INDEX

INDEX LOCORVM PRÆ-
CIPVORVM S. SCRIPTVRÆ, QVI HOC
Tomo de quatuor nouissimis explicantur,

GENESIS.

- CAP. 2. **I**N quacunq; dñe comedere ex eo, morte morieris, fol. 28
2. Erat uterque nudus, & non erubescerat. 30
3. Multiplicabo arummas & conceptus tuos. 31
Puluis es & in puluerem reuerteris. 42
36. Descendam lugens ad filium meum in infernum. 185

EXODI.

- CAP. 23. Sex annis seres agrum tuum, septimo Sabbatum terra erit. 111
34. Signa faciam qua nunquam visa sunt super terram. 93

DEUTERONOMII.

- CAP. 32. Congregabo super eos mala, &c. 116

REGVM.

- CAP. 14 lib. 2. Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur. 47
CAP. 5 lib. 4. Obsecro, concede mihi seruo tuo, ut tollam onus duorum bur donum. 10
33. Diuidite infantem viuum, &c. 260
36. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron. 253
10. Dispone domus tue, quia morieris. 64

ESDRÆ.

- CAP. 4 lib. 4. Mensura mihi statum venti. 6

IOB.

- CAP. 4. In horrore visionis nocturnæ, quando sollet sopor occupare homines. 108
7. Nec aspiciat me visus hominũ. 123
24. Omnes gressus meos dinumerasti. 148
16. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei. 95
ibid. Dimitte me ut plangam paululum dolorem meum. 273

21. Si repente interroget, quis respondebit ei. 58
26. Columna cœli pauent & contremiscent, &c. 99
30. Scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni uiuenti. 5

PSALM.

- PSAL. 4. Filij hominum usquequo graui, &c. 144
10. Pluet super peccatores laqueos. 190
17. Diligam te Domine virtus mea. 66
17. Circumdederunt me dolores mortis. 166
22. Virga tua & baculus tuus ipsa me conf. 25
26. Credo videre bona Domini. 46
28. Vox Domini preparantus ceruos. 170 203
31. Pro hac orabit ad te omnis sanctus. 70
31. Veruntamen in diluio aquarum multarũ. 157
33. Mors peccatorum pessima. 75
42. Iudica me Deus, & discerne causam meã. 121
48. Audite hac omnes gentes. 90
49. Deus noster manifeste veniet. 117
50. Spiritum rectum innoua in visceribus meis. 30.
54. Tu vero Deus deduces eos in puteum inter. 183.
57. Latabitur iustus cum viderit vindictam. 128.
55. Ipsi calcaneum meum obseruab. 71
64. Mirabilis Deus in sanctis suis. 248
71. Deus iudicium tuum regi da. 111
72. Mei autem penemoti sunt pedes. 188
75. Tu terribilis es, & quis resistet tibi. 40
76. Cogitavi dies antiquos & annos æter. 144
77. Excitatus est tanquam dormiens Dominus. 128
81. Ego dixi Dij estis, &c. 40
83. Melior est dies in atriu tuo super millia. 253.

INDEX LOC. S. SCRIPTVRÆ.

87. Nunquid mortuæ facies mirabilia. 218
 91. Cognoscitur Dominus iudicia faciens. 114
 101. Defecerunt sicut fumus dies mei. 81
 114. Convertere anima mea in requiem tuam. 237
 118. Quando facies de persequentibus me iudicium. 54
 ibid. Confige timore tuo carnes meas. 89
 115. In conuertendo Dominus capt. Sion. 235
 119. Sinitiquitates obseruaueris Domine. 148
 142. Memor ero dierum antiquorum. 144
 147. Lauda ierusalem Dominum. 250
 149. Exultationes Dei in gutture eorum. 106

PROVERBIORVM.

CAP. 33. Non extinguetur in nocte lucerna eius. 84.

CANTICORVM.

CAP. 21. Nafus tuus sicut turris Libani. 171
 6. Bbite amici & inebriamini. 248
 8. Fortis vi mors di estio. 22

ECCLESIAST.

CAP. 7. Fecit Deus hominem rectum. 30
 44. Enoch placuit Deo & translatus est. 49

ISAIÆ.

CAP. 3. Dicite iusto quoniam bene. 233
 26. Sicut qua concepit cum appropinquauerit ad partum. 169
 30. Ab heri preparata est Topheth, &c. 183
 33. Quis poterit de vobis habuere, cum igne deuorantis. 177
 41. Viderunt insula & timuerunt. 95
 64. A seculo non audierunt, neque auribus, &c. 242

EZECHIELIS.

CAP. 7. Finis venit, venit finis, ecce immittam furorem, &c. 123
 Offa hæc vniuersa domus Israel est. 41
 9. Percutite senes & iuuenes, eos vero qui super frontem habent signum Thau non percutatis. 5

DANIELIS.

CAP. 7. Aspicebam in visione noctis, & ecce filius hominis veniebat. 119
 Libri aperti sunt, &c. 148
 8. Alissus est lapis de monte sine manibus. 25

IONÆ.

CAP. 4. Et parauit Deus vermem ascensu diluculi. 24

MICHEÆ.

CAP. 1. Vadam spoliatus & nudus. 17

NAHV. M.

CAP. 3. Reuelabo pudenda tua in faciem tuam. 153.

IOELIS.

CAP. 2. Stella retraxerunt lumen suum. 106
 Dabo prodigia in caelo & terra sanguinẽ, &c. 96.

MATTHÆI.

CAP. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. 7
 7. Omnis arbor qua non facit fructum bonum, &c. 210
 21. Virtutes caelorum mouebuntur. 99
 24. Si scires paterfamil. qua hora fur ven. 56
 25. Estote parati, quia nescis diem neq; horam. 52
 Venite benedicti, ite maledicti. 160. & seq.

MARCI.

CAP. 6. Putauerunt se phantasma videre. 78

LVCÆ.

CAP. 11. Si ego in Beelzebub eicio demonia, filij vestri. 122
 12. Sint lumbi vestri precincti. 59
 Cum vadis cum aduersario tuo ad iudicem, &c. 215
 21. Virtutes caelorum mouebuntur. 99
 22. Factus in agonia prolixè orab. & factus est sudor eius sicut, &c. 70

IOANNIS.

CAP. 1. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso, &c. 25
 1. Cap. 4. Deum nemo vidit vnquam. 302
 1. Cap. 17. Hæc est vita aeterna, ut cognoscant te verum Deum. 268

ACTORVM.

CAP. 1. Non est vestrum nosse tempora vel momenta. 109

I. CORINTH.

CAP. 1. Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt.

4. Habo-

INDEX LOC. S. SCRIPTVRÆ.

4.	<i>Habemus thesaurum in vasis fictilibus.</i>	44	12.	<i>Deus noster ignis consumens est.</i>	265
5.	<i>Nec oculus vidit, nec auris audiuit.</i>	235	APOCALYPSEOS.		
8.	<i>Nescitis quoniam Angelos iudicabimus.</i>	121	CAP. 3.	<i>Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, &c.</i>	250
1. Corinth. 15.	<i>Seminatur corpus animale, surget spirituale.</i>		4.	<i>In circuitu sedis sedilia viginti quatuor, & super thronos, &c.</i>	249
	<i>Seminatur in infirmitate, surget in virtute. ibid.</i>	236	6.	<i>Cum aperuisset sigillum sextum, Sol factus est niger tanquam saccus cilicinus.</i>	100
II. CORINTH.					
CAP. 5.	<i>Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi.</i>	133	10.	<i>In diebus septimi Angeli cum cœperit tuba, &c.</i>	98
9.	<i>Qui parce seminat, parce & metet.</i>	256	12.	<i>Ecce draco magnus & rufus, habens, &c.</i>	23.
EPHESIOS.					
CAP. 1.	<i>Vt sciatis quæ sit supereminens, &c.</i>	258	14.	<i>Et vidi, & ecce nubem candidam, & super nubem, &c.</i>	19
HEBRÆORVM.					
CAP. 9.	<i>Statutum est omnibus hominibus semel mori.</i>	48	20.	<i>Et vidi mortuos magnos & pusillos.</i>	142

CONCIO.

CONCIONES
Sive
 CONCEPTVS THEOLO-
 GICI DE QVATVOR HOMINIS
 NOVISSIMIS.

DE MORTE,
 DOMINICA PRIMA ADVENTVS,
 DE MEMORIA MORTIS.

Partitio.

- I. De nonnullis memoria mortis effectibus.
- II. Memoranda mortis necessitas e sacris potissimum scriptis asruitur.
- III. Institutio priscorum ad mortis memoriam recolendam apta.
- IV. De Utilitate eiusdem quoad peccata.
- V. Ad contemptum mundi.
- VI. Itemque ad alia complura.

Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis, Eccles. 7.

FIGVRA.

MAGNVS ille Deus, cuius esse infinitum est, cuius potentia penitus admirabilis, Israelitis in deserto Sinai commorantibus olim praecepit, ut animalium Deo immolatorum cineres coaceruarentur, & loco mundissimo extra castra asseruarentur: qui cineres dum aqua viua aspergebantur, omnem immunditiam, contagionem & spurcitiam auferrebant, & quicumque immundi erant his

Tom. 4. Bess. Advent.

conspersi expiabantur. In mysterii huius umbra plenum purae veritatis lumen videor inueniri, firmiterque mecum statuo, magnum illum pictorem fictoremque, nigra figurae huius fuligine, pallorem & tristem mortis imaginem depingere, atque edocere voluisse, nobis quandiu in deserto, & vasta mundi planicie commoramur, pallidae huius Parcae cineres esse coaceruandos, inque anima velut in loco mundissimo, custodiendos: qui cineres viua lacrymarum aqua macerati, tantae vir-

A ritus

ruis sunt, & energia, tantisq; prodigiis pol-
lent, vt omnia mudent, & exipient, ipsa quo-
que peccata, qua mortalium conscientias
velut lepra quadam inficiunt, auferant. Fuit
hoc, Auditores, magni David consilium,
quod ipsum & mihi materia futurum est,
quam vobis in Aduentus huius theatro spe-
ctandam proponam, cuiusque splendorem
ac magnificentiam omnibus vobis patefacia.
Hac namque vnica in tota sacra scriptura
officina, huic potissimum tempori congrue
visa est. Et quoniam sacrum hoc tempus
quatuor septimanas continet, quatuor quo-
que diuersis tractatibus eadem distingue-
mus. Primus futurus est de Morte, adeo vt
non nisi lachrymas, luctum, funera; mortem
denique ipsam septem hi dies complexuri
sint. Alter de Iudicio horrendo, terribili, &
formidabili, in quo non nisi seuera decreta,
atrocis sententia, horrenda castigationes,
ac rigida examina & discessiones audientur.
Tertius vero de poenis Infernalib. qui praeter
ignes, supplicia, aternitatem, diabolos,
aliud non continebit; atque in iis tertia se-
ptimana finietur. Quartus denique futurus
est iucundissimus, qui gaudia, gloriam, cae-
lestium iubilationes ac beatitudinem sempiternam
decantabit. Egregia & locuples pro-
fecto materia, & de qua latissimus mihi di-
cendi campus aperitur. Erit haec & ad do-
cendum, & ad permouendum peridonea, &
ad quam vos omnes sedulo & ex animo in-
uito, adeo vt, si in conueniendo frequentes &
assidui, in audiendo vero attenti sitis, ipse
meo non sim officio defuturus, sed omnem
daturus operam, vt vestra de me expecta-
tioni, conceptaque opinioni satisfaciam. E-
quidem de felici rei successu nullus dubito,
sed plane confido, modo Paraclitus Spiritus,
sanctissimo auxilio sui afflatu, cymbam hanc
per procellosum hoc aequor dirigere, ac glo-
riosissima Deipara, Doctorum omnium cy-
nosura, singulare Ecclesiarum refugium,
ac mortalium omnium tutela ac praesidium,
ope sua eandem propellere, non dedignentur.
In hunc itaque finem illi mea vota, de-
sideria, petitionesque libens merito do-
deoque: atque vt efficaciam preces maio-
rem consequamur, coniunctis animis ac

mentibus angelica eam salutatione salute-
mus, dicentes.

AUE MARIA.

Lacedaemoniorum rex Pausanias, cum o-
lim inani quodam superbia typho inflatus,
in magna hominum frequentia, a Simonide
Philosopho petiisset, sibi vt praclarum ali-
quod dogma e Philosphicis scriiniis de-
promptum, aut praceptum quoddam me-
morabile traderet, ad quod & vitam, & mo-
res totamque agendi rationem componeret,
Simonides pro ea qua praeditus erat pruden-
tia, cognita regis insolentia, vt eum & mo-
destiorem ac sapienterem redderet, atque
inanes illos fastus retuderet, suadet vt mor-
tem semper in animo haberet, semperque si-
bi proponeret, se viuere mortalem, ac pro-
inde variis obnoxium casibus, & breui mor-
iturum. Quid aliud responso hoc docere
Philosophus voluit, quam nullam legem
sanctiorem, nullum praceptum salubrius,
nullum ad superbiam, & contumaciam ali-
cuius retundendam efficacius medium ha-
beri posse quam vilitatem originis, ac condi-
tionis humilitatem ei ob oculos ponere, &
finem, mortem, ipsaq; exequias in mentem
reuocare :-

Oraculum illud Philosophorum atque
vnus de septem Graeciae sapientibus Solon,
vt superbientes atque Alexandrinos animos
compesceret, insolentes refrenaret, arro-
gantes & contumaces intra rationis limitem
reuocaret, vnicum medium adhibuit, auris
nimirum litteris, iisque grandibus auream
hanc & vere diuinam sententiam, templi
Delphici foribus inscripsit, *Nosce te ipsum*:
Nosce inquam, qui sis, vnde veneris: nam
ipsam Nihil tibi pater est, limus & lutum tua
nobilitas: ac cineres vera tua insignia. Co-
gita tibi aliquando esse moriendum, atque
vnico tantum momento viuendum: cogita
te viuendo mori, ac sensim sine sensu ad mor-
tem citato cursu ferri, & cum hinc abieris in
cineres te redigendum.

Quin & in ipso primordio, magnus ille
Deus, qui mundi huius Solon exstitit, mor-
tis.

Dens ho- tis nobis memoriam inculcauit, adeo vt pri-
 mo cre- ma quam Adamo omnium discipulorū ſuo-
 ato verbū rum primo tradidit, lectio, mortis ipſius ſue-
 lucetas rit recordatio, cineres ac ſepulchrum, dicēs:
 eſt, ſunt de *In quocunq; die comederis ex eo, morſe morſe*
 morte. *ra. ac poſtea, Pului es, & in puluerem reuerſe*
Gen. 3. 19. ru: funeſta huius & truculentæ Parca me-
 moriam velut ſtimulum quendam ei inge-
 rens, quæ eum à peccando retraheret, ac vel-
 ut ſpeculum eius oculis obiciens, in quo vi-
 litatem originis perſpiceret, denique & Al-
 phabetum quoddã illi prælegens, e quo quis
 eſſet aut qualis, diſceret. O durum ſtimu-
 lum! ô ſpeculum pellucidum! ô inſigne ac
 doctum Alphabetum, quod homines etiam
 ſtupidiffimos in ſapientiſſimos Philoſophos
 commutat!

Et ſane veteres Ethnici, quod virtutem
 toto ſtudio amplecterentur, vitia vero velis
 remisque fugerent, ne a recto vnquam iu-
 ſtitie tramite declinarent, ſemperque hone-
 ſtum ac decorum ob oculos haberent, aliud,
 mihi credaris, calcar non adhibebant,
 quam vnicam hanc meditationem mortis,
 neque aliud ſibi proponebant, quam hu-
 manæ conditionis inconfantiam, defun-
 ctorum oſſa, crania, cineres, adeoque i-
 pla mortis inſignia. Cuius rei luculenta mi-
 hi omnis antiquitas ſuppeditat exempla.
 Philippus ille Macedonum Rex, de numero
 illuſtrum veteris ſæculi regum, cum in Che-
 ronea Athenienſes fudiſſet, veritus ne for-
 taſſe victoria inſoleſceret, aur extra ſtarum
 mentis raperetur, cum perſpectum haberet,
 quantæ memoria mortis ad tumentes ac la-
 ſciuentes Principum animos reſtrahendos
 foret efficaciæ, quædam è pueris mane quo-
 tidie ad ſe venire voluit, qui ei in memo-
 riam reuocaret, quod eſſet homo, mortique
 inſtar cæterorum mortalium obnoxius, at-
 que ideo nihil à ſe humani alienum exiſti-
 mare.

Hinc etiam Zenon Philoſophus dicebat,
 Reges non ita debere confidere viuentibus,
 quin quotidie ac ſemper, mortuos, qui in ſe-
 pulchris latitabant, in conſilium etiam ad-
 haberent. Innuere volebat, cordati ac pru-
 dentis regis eſſe, & inanes mundi delicias
 ſuſpectas habere, & mortis interdum memi-

niſſe, quin & à mortuis qui cæmeteria inco-
 lerent, de eiſdem veſtigiis inquirere, nam,
 teſte Ecceſtaſtico, certum eſt & mortuos
 loqui, quorum hæc ad nos omnes vox eſt:
Memor eſto iudicij mei, ſic erit & tuum: hodie Eccl. 38.
 mihi, cras tibi.

Ptolomæus Philadelphus Ægypti Rex, Ptolomæus
 is, inquam, qui luculentiffimam ac lectiſſi- Rex mor-
 mis inſtructam libris Bibliothecam Alexan- tis imagi-
 driæ inſtituit, inter medias epulas triſtem nem in
 mortis imaginem, ac mortui cranium ſem- menſa ha-
 per ad latus habuiſſe fertur, atque hanc à bebat.
 miniſtris interdum vocem in menſa reperi-
 iuſſiſſe: Inſpice Rex & vide, ac cogita te- *Plutar in*
 cum, cum cuius hic oſſa & caluaria vides, *conuiuio*
 talem olim, qualis tu modo, exitiſſe, ac *ſept. ſapī-*
 venturum aliquando tempus quo tu ei fu- *entum.*
 turus eſſis ſimilis, tuaque caluaria pari ratione
 menſis regum inferenda. Egregium hocce
 Ptolomæi factum laudabilem mihi & alio-
 rum Ægyptiorum conſuetudinem, reuocat
 in memoriam, quibus ſolemne erat, cum
 genio hilarius indulgerent, ac publicum e-
 pulum inſtruerent, mortis imaginem per o-
 mnes conuiuias à ſummo ad imum inferre,
 hæc addita ſententia, ô vos omnes qui huc
 ad hilariter bibendum conueniſtis, mortis
 iamiam imminentis nolite obliuiſci, atque
 ideo triſtem hanc eius imaginem contem-
 plamini; hæc vos commoneſciat ventu-
 rum aliquando tempus, quo huic ſimiles
 eritis. O factum bene! O ſanctam ac ve-
 re laudabilem conſuetudinem! Audite ma-
 iora.

Cum magnus Tartarorum Cham regni
 ſolum contendit, ipſo inaugurationis die
 quo ab omnibus Rex ſalutatur, ſummus
 regni Sacerdos ac totius religionis apud
 Tartaros Pontifex, inter cæteras, quibus
 eum officij commoneſciat exhortationes,
 mortem ei ob oculos ponit, inuitatque vt
 è terra ſe ortum meminerit, quin & cælum
 intueatur, cuius compotem ſe futurum
 aliquando ſperaret, denique vt mortalem
 ſe eſſe agnoſceret, vitamque ſibi peren-
 nem minime ſponderet. Idem pene de Im-
 peratoribus Conſtantinopolitanis refert
 Leontius Epifcopus Neapolitanus: hi enim *In Viſit*
 cum regnum adirent, & totius populi ap- *Patrum.*

4
 plausu gratulationeque exciperentur, varij
 eos accedebant marmorarij, diuersa mar-
 morum crusta demonstrantes, ab eisque pe-
 tebant, e quo tandem marmorum genere
 sacra sibi Cæsarea Maiestas sepulchrum ex-
 strui vellet. O consuetudines dignas & lau-
 dabiles!

Lib. 7. in
 vita Ze-
 nonii.

Quin & Dij ipsi sanctam hanc mortis me-
 moriam omni ratione animis mortalium in-
 sculpere conati sunt: nam de Zenone Phi-
 losopho, quem paulo prius in scenam pro-
 duximus, refert Lærtius, eum, cum quon-
 dam ab Apollinis oraculo sciscitatus esset,
 eequaratione vitâ honeste institueret, mo-
 res componeret, vitia fugeret, virtutes con-
 sectaretur, & quonam modo vitæ tempus
 cum honore traderet, hoc ex adytis respõ-
 sum accepisse, vt morte os consuleret, ab iis
 quid sibi agendum foret, inquireret, eorum
 sibi schema & colores circumaptaret. Dum
 hoc Delphici Dei oraculum maturius me-
 cum voluo ac diligentius excutio, videretur
 veridicus ille Deus eum, ac post illum omnes
 omnino mortales, docere voluisse, vnicum
 ad vitam sancte laudabiliterque ducendam,
 diemq; extremum in summa felicitate clau-
 dendum, medium esse, mortuos in consi-
 lium adhibere, ac feralem illam Parcã,
 mortem, inquam, inexorabilem, ante oculos
 habere.

S. Basiliius. Sed iam satis superque profanis Historiis
 sibi mor- in hæsimus, tempus & ratio postulare vi-
 tis me- dentur, vt & sacra quædam producantur.
 moriam. Magnus ille Basiliius Cæsareæ Cappadociæ
 reficari. Episcopus, doctissimus iuxta ac sanctissimus,
 volebat. agmen ducat, hic namque in solemnita-
 tibus maioribus, quando ex officij præscri-
 pro magnificentiam quandam & pompam
 præ se ferebat, ne fortassis insolereset, do-
 mesticorum suorum cuiquam mandabat, sibi
 vt in medijs honoribus in aurem mordi-
 cus diceret: Mortem cogita Pater, ac sepul-
 chrum perfici iube. Huic succedat Ioannes
 Item Io- Episcopus Alexandrinus propter insignem
 annes Epi- in pauperes propensionem cognomento E-
 scopus A- leemon, qui sexto post Christum natum flo-
 lexandri- ruit sæculo: idem prorsus hic legitur fecisse.
 nus. Statim enim vt ad Episcopatus digni-
 ratem peruenit, mortis lectionem cepit

ediscere, quam vt melius comprehenderet,
 tumulum exstrui mandauit, at nunquam
 perfici, idque ea de causa, vt, cum quotidie
 ab eo peteretur, quando tandem eum perfici
 vellet, semper illi mors in mentem reuoca-
 retur, ac se mortalem esse cogitaret.

Iterum ad profanos delabor, laudabile
 Seueri Imperatoris factum propemodũ obli-
 litus, hic namque cum viuo sibi loculum
 construi iussisset, eidem se sæpius include-
 bat, quem & amplectendo ex osculandoque
 his verbis alloquebatur: Tu ò locule angu-
 stis tuis complecteris eum quem orbis to-
 tius amplitudo nequit complecti. Testes hic
 habeo Dionem Nicæum ac Xiphilinum in-
 eiusdem vita.

Ex hac igitur longa exemplorum enume-
 ratione manifestum redditur, quam frequẽs
 apud maiores nostros mortis meditatio fue-
 rit, & quo potentissimi Principes ac viri
 sanctitate celebres atque omnes pene mor-
 tales, in eam affectu fuerint. Sane ipse Sa-
 lomõ Prophetarum omnium Rex, ac Re-
 gum Propheta, assiduam mortis meditatio-
 nem tanti semper fecit, vt firmiter crede-
 ret; totique adeo mundo persuadere cona-
 tus sit, illam solam ad virtutes animo inse-
 rendas, ac vitia extirpanda posse sufficere.
 Verba eius audiamus: *Memorare nouissima* *Ecclesi. 7.*
tua, & in æternum non peccabis. Materiam hæc
 in duas partes dispertiar, prima dicit, quam
 necesse sit nouissimorum, ac præsertim mor-
 tis, perpetuo reminisci, altera vero quantam
 secum sancta hæc meditatio vtilitatem tra-
 hat, quæ duo vbi pertactauero, omnium ve-
 strum me vtilitatibus abunde velicatum
 existimabo, vos modo benignas aures ac-
 commodate.

Principio igitur ipsa assidua mortis me- *II.*
 ditatio in tantum homini Christiano neces- *Mortis meditatio*
 saria est, vt S. Ioannes Climacus doctrina *homini*
 & sanctitate illustris, eam omnium virtu- *ad salutem*
 tum, totius vitæ spiritualis piorumque ex- *necessaria*
 ercitiõrum basim ac veluti fundamentum
 appellare non erubuerit. Diuinus quoque
 Plato, Ethnicus licet, Philosophus aho-
 quin præstantissimus, id ipsum, licet ver-
 bis paulo splendidioribus, expressit, ait
 enim

enim meditationem mortis sublimem quãdam Philosophiam posse nuncupari. Si vero ex eiusdem sententia, Philosophia ad reipublice administrationem imprimis requiritur, quam necessaria igitur ad salutem animorumque integritatem conservandam, sublimis illa Philosophia, mortis, inquam, memoria, dicenda est? Ad hæc tanta in rebus naturalibus finis ipsius necessitas esse perhibetur, ut eum Physici omni in re primum esse dicere non vereantur: ut quamuis in executione operis postremus, in intentione tamen & mente sit primus. Mors autem cum omnium rerum sit extremum atque linea ultima, in omnibus actionibus nostris prima sit, ac Principem in cunctis operibus locum teneat, necesse est.

Mortis memoria in actionibus nostris prima esse debet.

Simile:

Nam quemadmodum nauclerus, cum in mediis tempestatibus nauem dirigit & moderatur in puppi, quæ extrema nauis pars est, confidet; non lecus & homo, qui mundi huius oceanum enauigat, quo debite ac recte vitæ nauem dirigit, non in proa & ortus sui principis confidere debet, ventustatem scilicet ac nobilitatem stemmatis, maiorum decora, proauorum titulos & auitas imagines admirando, neue etiam in medio, mediæ nimium ætati ablandiendo, honores ac dignitates diuitiarumque affluentiam suscipiendo, sed in puppi, mortem ac nouissimam mentem reuocando. Hic igitur te constitue ô homo, & ex illa specula recordare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Accedit hæc, quod Deus Optimus Maximus, iam ab ipso mundi primordio, hanc mortis meditationem adeo homini necessariam iudicauit, ut vix nata fuerit mors, quin eius statim insignia Adamo protoplasto adaptarit; fecit Deus Adæ & uxori eius tunicas pellucas: ut quemadmodum mortis colores & insignia ad lumbos gestarent, ita quoque eiusdem memoriam animo infixam gererent. Deinde idem ipse Deus, ut profundius adhuc augustam, & regiam hanc mortis recordationem cordis humani laminæ insculperet, in veteri lege sanciuit; ut altare cineribus mundaretur, omniaque va-

Gen. 3.

sa in Sacrificiorum usum deputata mortuorum animalium pellibus conuestirentur. Audite Codicis textum: *sed & altare mundabunt cinere, & cuncta vasa altaris operient simul velamine hiacynthinarum pellium.* Quid Num. 4. porro aliud altaria hæc, hæc pelles, cineres ac vetera illa ornamenta declarant, nisi corda nostra, quæ sunt veluti sacra quædam Spiritus Sancti altaria, in quibus sacrificium laudis offertur, ipsa mortis recordatione esse decineranda, atque omnes eorum facultates, quæ instar vasorum sacrorum sunt, pellibus & exuviis cœmiteriorum, id est, mortuorum cadaverum inspectione, cœoperiendas?

Huc etiam facit, quod in Ezechiele Propheta ij qui ad salutem destinati sunt, signo Tau (quæ postrema Alphabeti Hebraici littera est) in frontibus signati legantur. *Per- Ezech 9. cussite senes & iuuenes, eos vero qui super frontem habent signum Tau, non interficietis.* Docemur hic, si saluari ac vindicæ gladio eripi velimus, animarum frontibus, funestæ mortis insignia, (quæ vltima linea rerum est atque vltimus in vitæ Alphabeto character) insculpenda. Hinc Elias Propheta zona è mortui animalis pelle parata lumbos cingebat, & multis deinde post sæculis præcursor Domini Ioannes Zachariæ. Erant hæc *Matth. 3. zona verissima mortis indicia ac notæ: ut hinc disceremus, mortis memoriam nullo vnquam tempore animo seponendam, verum ad salutem penitus esse necessariam, quin & ab ipso Deo traditam ac insulam: unde Poëta:*

Ipse iubet mortis te meminisse Deus. & Sapientis: Recordare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Eccl. 7.

Omnes quin etiam, qui in veteri Testamento sanctitate celebres fuere, mortis meditationem minime neglexerunt, sed ad vnum omnes nouissima ante oculos habere, ac bellatricem hanc formidarunt. Iob enim, an non in medio calamitatum Domino dicebat: *Scio, quia morti trades me vbi con-* *Iob. 30. stituta est domus omni viuenti,* id est, Certo certior sum Domine, esse mihi aliquando hinc morte decedendum, tributum commune omnibus, mihi quoque restare per-

6
 solvendum. Hoc quippe mihi semper ob oculos errat, in hoc cogitationes & opera colimant, hoc vnum specto, atque ipsa mortis memoria nullo vnquam tempore animo excidet. O propositum vere pium ac regium! Sed ipsum Iosia regis sanctissimi factum non minori admiratione dignum est, qui sancto in regno idolorum statuas reperiebat, comminuit, lucos succidit, atque per eorum delubra mortuorum ossa sparsit, vt ad eorum conspectum populus idololatra mortis meminisset, inque vitæ emendationem incumberet. Quare age, anima mea, admirationem Principis huius, peccatorum idola, quæ in corde tuo profano colebantur, confringe, radices eorum succide, in eorum vero locum ossa mortuorum constitue, vt nouissimorum memoriam nullo non tempore animo geras. Sed pergo in captis & alios conceptus depromo, vt ad iugem mortis meditationem semper habendam vos adhorter.

4. Reg. 13.

Magnus quoque ac prudens Patriarcha Ioseph, cum iam in extremis esset, obnixè fratres rogauit: vt, postquam hinc ipse moriendo emigrasset, corporis sui curam gererent, cumque ex Ægypto discederent, reliquias suas asportarent. Cur autem hoc eum postulasse existimatis? nisi vt mortis iis memoria inprimeret, ac de morte cogitandi, cum mortui fratris ossa conspicerent, occasionem daret, seseque eidem Parcæ, cui frater iam colla submiserat, obnoxios esse existimandi.

Gen. 50.

4. Esdr. 4.

Angelus id ipsum olim Esdræ (qui primus Hebræis è Babylone redeuntibus, cum Zorobabel & Nehemia dirutos Ierosolymorum muros instaurauit, ac legem Dei populo prælegit) inuuit, cum ait: *Mensura mibi statum venti.* Porro verbis illis obscurioribus aliud non designatur, quam vt Esdras sibi breuem vitæ mensuram proponeret, dies venti instar in auras abire, ac inanem quendam fumum euanescere: secumque cogitaret, se, licet hodie bysso & purpura rutilans incedat, crastina tamen die terra obruendum: licet hodie splendide epuletur ac genio indulgeat, crastina forsitan die vermes,

bufones & lacertas saginaturum. Eadem tibi, ô homo, verba hodie quin etiam inculco, amiceque suggero, vt nouissimorum iugiter memor viuas.

Quidni? cum & ipsi Turcæ egregia quadam consuetudine nobis Christianis in hoc præluceant, tradunt enim qui res Turcarum scriptis commiserunt, apud eos supersticiosos quosdam religiosos esse, quos Torlaques patrio vocabulo nuncupant, victum ostium emendicantes, magna que sese inedia macerantes, barbam & cæsiem cure tenus radentes, sola que melora circa pudenda tectos, qui apud suos magna in veneratione sunt, atque inter omnes Turcarum religiosos præcipui. His solemne est, cum bipatentibus speculis per plateas incedere, ac prætereuntibus ingeminare, hæc vt specula inspicerent, viderent, inquam, quinam essent, & quinam futuri sint, ne se proinde extrarationis metam ac præscriptum abripi sineēt, sed mortalia cogitarent mortales. Quid, Auditores? Mahumetani, ecce, mortis memoriam semisepultam eruunt, ac vos eandem terra obrueris? nequaquam. Sed eos hac in re, non dico, imitami, sed longo intervallo antecedit.

III.
 Turcarum
 religiosorum
 supersticio.

Lycurgus Lacedæmoniorum legislator, referente Plutarcho, iuxta aras ac delubra deorum, mortuos sepeliri voluit, scitis, quæ obrem? Vt nimirum, qui templa diis supplicaturi intrassent, mortuorum quoque, eadē opera, reminiscerentur: tantumque de mortis memoria, quantum de cultu ac veneratione deorum solliciti essent, an non hæc diuina quædam consuetudo est ab ethnico homine introducta?

Plut. in Lycurgo.

Herodorus, Tullius ac Mela Pomponius, apud Persas, mortuos intra domesticos parietes sepelire consueuisse testantur, vt qui viuere ac superstites forent, eorum sortem semper ante oculos gererēt, atque illorum quorum familiaritate & præsentia destituri erant memoriam nihilominus conseruarent, quædoquidem atria ac lares in cæmeteria conuerterent: quia etiam dicere non verebantur, defunctos vita, meliores ac prudentiores magistrōs esse, quam viuos. O consuetudinem

Herod. lib. 1.
 Cic. 1. Tuscul.
 Mela lib. 1.
 cap. 9.

radinem plane cœlestem ac propemodum diuinam.

Barrius.

Democritus Philosophus inter cæteros nobilis, vrbes atque hominum consortia vt plurimum deuitabat, per cœmiteria ac bustuaria libentius obambulans: sciebat enim, qui in Philosophia studio decurrerat, ipsam mortis meditationem, veram ac perfectam Philosophiam esse. O oracula antiquorum! ô viros penitus admirabiles! at vero nostri Philosophi, fideles intelligo, an non & longe maiora præstiterunt:

Andreas
Missa in
aliquo.

Iacobus Edessenus scriptor apud Syros cum primis nobilis, & magni Ephraimi olim doctor, memoria prodidit, Noachum ossa primi parentis Adam religiose in arcam ad se recepisse: & post siccatum à diluuiio terrarum orbem, illa inter suos tres liberos cum orbe ipso distribuisse, Semoque, quem anteferebat cæteris, caluariam donasse, & cum ea regionem quam Iudæam appellamus. Vtrum hoc apocryphum quoddam cabalistarum commentum sit, modo non disputo, sed hoc dico, mirari me, nullam in sacris literis mentionem fieri, Noachum aurum aut argentum, aut quidquam ex omnibus mundi per eundis thesauris in arcam intulisse, cum tamen ossa secum asportasse dicatur ex traditione, mortem scilicet cunctis opibus anteponendo, vt nimirum filiorum animis eiusdem memoriam insculperet, quam vnâ pluris quam omnes thesauros fecisse eum apparet, quo eam cæteri exemplo illius mortales splendoribus ac dignitatibus anteferrent. Probo.

Andreas.

Dum Hebræi Ægypto egredierentur, ac crudeli se iugo Pharaonis eximerent, omnesque plurimum auri & argenti, resque alias immensis pretii secum asportarēt, Moyses totius populi ductor & Princeps, aliud præter ossa & cineres Ioseph secum non detulit, mortis scilicet memoriam ceteris rebus anteponens. Cuius rei accuratam Procopius rationem reddens ait, *Hebræi quia carnalia sectabantur, iussi sunt musto accipere vasa aurea, & argentea, Moyses eligit virtuosissima, qua præfert immensis Ægyptiorum thesauris.*

Procopius
Gaz. lib.
1. c. 17.

Magnus ille Cosmographus Abrahamus, Ortelius, qui Theatro suo toto (quaqua parte) orbe innotuit, in eodem rem sane admirandam commemorat: Esse scilicet in orbem gentem, quæ mortuorum ossa nummorum loco adhibeat, eaque in rerum permutatione, ac necessariis emendis vendendisque auri loco valere, atque eadem omnes eorum diuitias esse. An non hoc est perpetuæ mortis recordari, eamque nullo non tempore ac loco ante oculos habere, cum ossa auri loco sint, & velut thesauri asseruentur? Imitentur hoc Christiani, eaque quæ mundi sunt contemnent, mortem semper animo voluant, de eadem agant, loquantur, eam somnient, ac nunquam non, velut præsentem meditentur, neque ea non secus, ac de thesauro aliquo custodiendo totis viribus contendant, vt hic etiam locum illud euangelii inueniat, *vbi thesaurus tuus, ibi & cor tuum.* *Matth. 6.* Qui enim occultum quendam thesaurum habet, semper de eodem cogitando sollicitus est: mors autem, quæ pretiosus quoque thesaurus, obliuione sepeliri non debet, sed semper animo ac cogitatione voluenda.

Et sane ita se res habet: quin & inter Magorum, qui ex Oriente Christum adoraturi in Bethlehem venerant, thesauros, mortis memoria haud absuit, inter cætera namque munera obtulerunt & myrrham, quæ mortis symbolum dicitur, & in defunctorum sepulturam adhiberi consuevit. In quo *Matth. 23.* mysterio designatur, heroici cuiusdam ac magnanimi pectoris esse iugem & assiduum mortis memoriam, id est myrrham, Domino in sacrificium referuare, ac feretri semper meminisse.

Adhæc, ipse Dominus ac Redemptor CHRISTVS eandem haudquaquam oblitus est. ipsum enim solemnem gloriæ ac triumphi sui diem mortis memoria voluit adornari, ac quodammodo insigniri. Sepulchra siquidem defunctorum aperuit, atque iisdem eductos Eliam, & Moysen in monte Thabor, velut occultatos suæ transfigurationis testes, adesse voluit. Vt hinc disceremus, summos inter honores ac faustos populi applausus, mortis tamen ac cinerum:

rum recordationem non esse abiiciendam, & ad quodcunque tandem honoris, qui per montes exprimitur, fastigium sustollamur, mortis ac defunctorum nihilominus memores nos esse oportere.

Quare age, Christiane, memorare nouissima tua, memorare inquam, Gentilium, sanctorum Angelorum, & ipsius etiam IESU Christi Principis tui vestigiis insistendo, funeris mortis interdum reminiscere, his te cineribus aliquando perfunde, finem tuum, & quid futurus sis tecum cogita, sepulchrum tuum nonnunquam adi, atque ita tecum sermocinare: Anne igitur me semel mori necessum est? pro dolor! anne corpus hoc ab anima separandum, & in cineres redigendum? o rem deplorandam! an grati illi oculi solis lumen non amplius poterunt intueri? o calamitatem! aures hæc non amplius iucundissimo musicæ sono demulcebuntur! o miserum! lingua hæc obmutescet? itane pulmones, cor, manus agitari, caput quaquaversum verti, membra sentire, ac pedes ambulare desinent? o acerbum nuntium! Recordare igitur nouissima tua, & imprimis mortem, & vltimum hunc terminum, nam quemadmodum nihil eiusdem memoria reperiri potest sanctius ac melius, ita nec eiusdem obliuione quidquam deterius aut damnosius. Atque hoc vnum in primis Christianus ille Heraclitus, Ieremiam significo, in populo suo vnice deplorauit, quod nimirum rarissime aut nunquam mortis meminisset, *Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui.* Id ipsum & Iesaias de confusione & iniquitate Babylonis asseruit plorans. *Et dixit: In sempiternum ero domina, non posuisti hæc super cor tuum, nec recordata es nouissimi tui.* Animæ peccatricis imaginem gerere videris infelix Babylon, quodque olim Propheta calidis lachrymis in te deplorauit, hoc in illa equidem deploro, Transeamus vltcrius.

Thren. 8.

Isai. 47.

Ezech. 8.

Quanta, puratis, fuit abominatio, quam Ezechiel Propheta in templo olim vidit, quando senes tergum templo Domini obuertentes, versus orientem respicientes, ac flosculos naribus applicantes conspexit; at non minor, mihi credite, abominatio est,

ac mera & intolerabilis stultitia, cum senes canescentes illi vertices, atque albertia tempora, qui iam ad occasum vitæ vergunt, ad orientem respiciunt, ac iuuenem more lasciuunt. Tolerandum quidem foret, si in flore Abomire adhuc ætatis constituti, aut iam pubescens natio est, ad orientem iuuentutis oculos conuerterent, atque eundem, quodammodo proni adorarent: sed cæca illa capita, & silicernia, immemores, qui tanto iam itinere ab aurora vitæ retrores, cesserunt, morti vicini, & alterum quodammodo pedem in Charontis cymba habent, oculos ad orientem adhuc conuertere, vere deplorandum est.

Atque hinc fit, quod templo sancto tergum obuertant, Deum contemnant, sanctasque eius leges ac præcepta violent, & sub vitæ terminum floribus ac corollis redimitti incedant, longius sibi vitæ spatium pollicentes, vti ramusculo naribus applicito manifestum faciunt. At conuertere ad occidentem oculos veterane ac rugose senex, noli coruum te fingere, scit te Proserpina canum, noli annos mentiri, sed memorare nouissima tua, finis memento, testamentum conde, dispone domui tuæ, ac tecum cogita, quam necesse sit ad salutem mortis meminisse, ac quantam etiam utilitatem adferat. Est hoc secundum concionis huius membrum, ad quod me iam accingo.

Huc accedit, quod continua mortis meditatio, præterquam quod hominibus ad salutem pernecessaria sit, infinita etiam commoda pariat. In primis autem peccato aditum ocludit. Ita namque id testatur in Collationibus Cassinus, doctrina & vitæ sanctitate inter seculi sui scriptores perillustis: ait enim, in plurimorum Anachoretarum conuentu, in quo de tentationibus diaboli expugnandis, ac peccatis fugiendis deliberatur, vnum è senioribus dixisse, nullum aut ad tentationes Satanæ superandas, aut ad vitiorum fugam, assidua mortis recordatione medium vel efficacius vel excellentius dari posse. Ac non præter rationem, ita namque sentiunt ac docent omnes sancti Patres & imprimis Diuus Augustinus, qui quodam loco ait. *Nihil sic re-*

uocat

lib. exhortat. uocat à peccato, quam frequens mortis meditatio, ac deinde Hieronym. Memento mortis tua & non peccabis, qui enim quotidie recordatur se esse moriturum, contemnit presentia, & festinat ad futura, & epistola ad Heliodorum: Nil a quo tibi proficit ad temperantiam omnium rerum, quam frequens cogitatio breuis aui, & huius incerti: quidquid facies, respice mortem. Egregia quidem hæc omnia, sed quæ è pagano decerpantur horro, ex Epistola scilicet XXV. Senecæ ad amicum Lucillum: ipsa autem epistola hæc trito huic Sapientis axiomati, Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis, in eam uiderur.

Lucif. 7. Mirabile.
Et sane frequens ac iugis mortis meditatio, peccatorum quædam mors est, ac præsentissimum aduersus delicta antidotum. Dicuntur ii qui à venenosis serpentum moribus sauciati sunt, uagrine ex serpentum adipe confecto sanitati restitui. In animalibus id locum habere quis neget? dum enim illæ à peccatis, quibus nulla vipera aut regulus venenosior, sauciatae sunt, ac vulnera, & morsus, feralis meditatione mortis, velut amaro quodam iure, tingunt, confectum perlanantur. Insignem in hoc propositum allegoriam producat. Iussit olim Deus, Israelitis Sinai deserto commorantibus, serpentem quendam æneum in medio castrorum in stipitem erigi, in quem si qui venenosis serpentum moribus sauciati oculos conicerent, protinus sanitati integritateque pristinae restituebantur. Cuius allegoriæ moralis sensus hic est. Vult nimirum Deus optimus Maximus, ut quamdiu in deserto mundi huius commoramur, mortis viperam in altissimam animæ nostræ sedem sustollamus: cuius tanta virtus est atque efficacitas, ut, statim ac nos peccata venenoso suo afflatu læsere, si a illam oculos conuertamus, subito, non sine aliqua miræculi specie, sanemur. Est hoc nempe & sapientis cõsilium: Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Lucif. 7. Mirabiles effectus qui ex mortis meditatione oriuntur.
Sed parua sunt quæ hæcenus dicta sunt, si eum iis quæ mox dicturus sum, conferantur: morbos enim qui nulla sanari arte videntur posse, illa è vestigio curat: cæcis quippe oculos adaperire, mentis constantiam phreneticis reddere, ad veri Dei cognitionem idololatrias pertrahere, aut non effecta quædam mirabilia sunt ac miracula quædam omnem fidem superantia? Ipsa autem finis vltimi consideratio, cinerum perpetua meditatio, atque assidua originalis vilitatis memoria, omnia hæc, atque etiam longe maiora, in anima operari consuevit. Quod pluribus iam demonstrabo.

Magnus ille mundi Æsculapius Christus, *Ioan. 9.* visum cæco nato volens restituere, non distamnum quod faucibus ceruis medetur, non chelidoniam hirundinibus salutarem, non varia Pharmacopolarum collyria adhibuit, sed expuit in terram, & fecit lutum ex spuro, quod cæci deinde oculis superposuit. Hoc vix malagma oculis adhibitum fuit, quin statim iucundissimum & optatissimum cæli lumen cæperit intueri. ipsum igitur lutum, ac vilis originis nostræ puluis si cogitationum oculis adhibeatur, eosdem quam primum perlanat, nosque ex cæcis reddit perspicacissimos, & ex talpis lynces quasdam visus acutissimi, ut nos ipsos statim agnoscamus alterum est.

Solent peritiores medici, iis quibus turbatum & minutum est cerebrum, ut sunt amænes, phrenetici, lunatici, & calidis febribus laborantes, cæli mutationem consulere, ac persuadere, ut in patrium solum & locum originis, ad aliquod tempus, secedant. Ad horum autem imitationem prudentes animarum Archiatri, dum videt eas ambitione tumidas, luxu disfluentes, auaritia fordidas, lasciuia inquinatas, sibi offrenem phrenesim consulunt ut cælum mutent, ut in cinerum se regionem conferant, in qua & formati & nati sunt. Illa porro acris & loci mutatio plus sæpe prodest quam omnis exterior medicorum industria, aut medicamentorum varietas.

Tertium hoc sit. Naaman princeps militiæ regis Syriæ, Principi suo gratus & carus, memoria quique summo apud omnes in honore erat, idololatriæ horrorem veri Dei cultum conuersus esset, ne forsitan in pristinam ægritudinem relaberetur, necat. aliud antipharmacum ab Elifæo non petiit, quam pauxillum de terra Israël, quam

Mortis memoriæ horrorem ge-
satis

faris habere vitium ad timorem Dei, cognitionem, atque idololatria horrorem menti inferendum arbitratur. Audite verba eius: *Objecto, concede mihi seruo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra: non enim facies ultra seruum tuum holocaustum, aut victimam diis alienis, nisi Domino.* Ecquid Spiritum sanctum sacrarum litterarum auctorem hoc facto designare voluisse arbitramini? prater alia hoc sane, nullum esse ad sepelienda & euitanda peccata, quae merae vanitates sunt, atque idolorum cultus, medium efficacius, quam per assiduam meditationem mortis, pauxillum, non dico terrae Israelitidis, sed terrae e qua geniti & efformati sumus, assumere ac pendere prater terram nihil nos esse, & in terram iterum conuertendos.

V. O sancta ac ter beata mortis meditatio! alia quin etiam tuae sunt vires, maior tua est potentia ac robur, maioraque adhuc edis miracula. Scire vultis, Auditores? illa, illa, mundi atque omnium rerum mundanarum contemptum generat. Fuit hoc olim iudicium Magni Hieronymi dicentis, *facile contemnit omnia, qui semper se cogitat esse moriturum*, idem & docet Gregorius libr. 16. *Moralium* cap. 16. ac Bernardus: *Monachus*, inquit, *radio affectus componat se meditando supra petram in qua lauantur mortui, & cogitat apud se quomodo trahentur ibi sepeliendi, quomodo nutet caput, cadant brachia, rigeant brachia, tibiae iaceant: quomodo deferantur humani, quomodo exponantur in tumulo: quomodo puluere coniecantur, quomodo vrentur à vermicibus & quasi sacculi putrefacti consumantur: Summaque est Philosophia mediatio mortis assidua. Hanc ubicunque perreperit, secum portet, & in aeternum non peccabit.*

Tom. 3. Epist. ad Paulin.
In speculo monachorum.

Lib. 3.

Geograph.

Apostolus Doctorum omnium Doctorum cum ad Corinthios scriberet homines natura salacissimos, (de quibus ait Strabo, fuisse apud eos sanum Veneris adeo locuples, ut plures quam mille habuerit sacrorum famulas meretrices, quas dea, viri mulieresque Corinthiae dedicarant) vitiaque illorum euellere ac virtutes e contra inferere, atque sanctiorem neglecta lubricitate & libidibus vitam eos vellet traducere, alio argu-

mento non est usus, nec aliud eius praecipuum tradidit, quam ut mortis memoriam conseruarent: *Hoc itaque dico fratres, tempus breue est, reliquum est, ut qui habent uxores tanquam non habentes sint, & qui sicut tanquam non sicut, & qui gaudent tanquam non gaudentur, praterit enim figura mundi tanquam non videntur. Perfuader ecce sibi mortis memoriam ad delicias voluptatesque eliminandas sufficere.*

Bartholomaeus Tegius auctor nostri temporis accuratus & diligens, hunc locum exponens ait, veteres, ut ad oculos demonstrarent, quantae esset ad mundi contemptum ingerendum efficacia assidua mortis ipsius memoria, inter caetera hieroglyphica mortui cranium hac addita Epigrapha, *Cogitanti vilescunt omnia*, depingere consueuisse: innotentes, eum qui attente mortem intuetur & cogitat, omnia facillime contempturum. Vnde & magnus Gregorius, *Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.*

Hinc & vetus quidam Philosophus, cuius mihi modo nomen haud occurrit, quamuis de rei veritate nullus dubitem, dicere solebat, mortem omnium esse deliciarum temperamentum, ac tantum animam per eandem ad omnium rerum terrenarum contemptum excitari, quantum eam tentationes earum affectu & amore deprimere solent.

Rerum omnium, fateor, obliuionem inducit mors, & vniuersarum deliciarum nauis eadem memoria, quotidiana namque fieri experientia videmus, quomodo rei qui ad mortem condemnati sunt, rerum suarum curam negligent, de amicis non sint solliciti, de cultu corporis haud quaquam anxii, ut inculca barba & promissa coma in sordibus volutentur, vnam sibi mortem semper ob oculos ponentes, *Quid? an tu es homo, tu inquam, qui à tanto iam tempore obscuro mundi ergastulo detineris inclusus, atque huius immanissimae dominae, carnis dico, vinculis innodatus, ab ipsis incunabulis ad mortem condemnatus es, inanis & mundi huius ludibria amplecteris, deque mundo*

mundo adhuc cogitabis, cum tibi propedi-
moriendum sit, ac proinde de morte potius
cogitandum?

Fulgens. lib. 6. c. 1. Platina in Celsus 121.
Addam historiam, quo maiorem adhuc
tibi pudorem incutiam, e gentiliū scribis
depromptam. Referunt Fulgosiū & Plati-
na magnum illum Orientis terrorem Sala-
dinum, morti vicinum mandasse, vt statim
ac spiritum exhalasset, indusium quoddam
vile in exequiis ac pompa funebri, in perti-
ca gestaretur, & simul in clamaretur. Ecce
Saladinus, totius olim Orientis terror, atque
Asia dominator, ex omnibus quas retulit
victoriis, ex omnibus quæ acquisiuit tro-
phæis, lacerum hunc & vilem panniculum
secum defert. Erat, erat, mortis ac nouissi-
morum memoria, quæ hunc omnium re-
rum contemptum & abdicationem in eo ex-
citauit.

*Mors Alexandri Magni ceteris coe-
git.*
Simile quid in Machabæorum libris le-
gere videor. Magnus Alexander horrendum
illud belli fulmen, qui per totum terrarum
Orbem victoria signa circumtulit, postquã
iam plurimos triumphos egisset, multas gẽ-
tes & cultu & natione barbaras profligasset,
tot regna & prouincias euertisset, morti vi-
cinus & fato iam iam concessurus, vocatis
ad se purpuratis atque opimatibus suis, iis-
que ac toti simul orbi valedicẽs, regnum di-
uisit, ac singulis singulas partes assignauit.

Mach. 1.
Verba Scripturæ hæc sunt: *Et factum est, post-
quam percussit Alexander Philippi Macedo, qui
prius regnauit in Grecia egressus de terra Chri-
stini, Darium Regem Persarum & Medorum: con-
stituit praelia multa, & obtinuit omnium muni-
tiones, & interfecit reges terra, & sicut terra in
conspectu eius: & post hæc decidit in lectum, &
cognouit quia mors eretur, & vocauit pueros suos
nobiles, qui secum erant nutriti à iuuentute sua,
& diuisit illis regnum suum, cum adhuc uiue-
ret. Ecce, mortis memoria ac vehemẽs eiuf-
dem apprehensio, potentissimum hunc Mo-
narcham honoribus vltro coegit cedere, at-
que omnibus regnis, quæ tanto sudore, la-
bore, tot praeliis & periculis sibi pepererat, in
momento valedicere.*

Hirundinũ natura.
Qui de animalibus scripsere tradunt, hi-
rundines, si corpori humano, cui ad noxium

humorem exfugendum impositæ sunt, ni-
mis tenaciter adhærescant, ac nulla ratione
auelli queant, quamprimum decidere, &
desinere fugere, si cineribus caput perfri-
cerent. Hirundines vos estis, o peccatores, qui
noxium vanitatum & voluptatum sangui-
nem, in corrupto mundi huius corpore ni-
mis auide exfugitis & imbibitis, adeo vt nul-
la auelli ratione possitis: sed si mortis cin-
eres capitibus vestris inspergeretis, exfugere
desineretis, ac nefariis cæptis sine dubio
desisteretis. Ipsa namque mortis medita-
tio, & stultus ac perditus nimis erga mun-
dum affectus in vna morari sede, ac pariter
consistere nequeunt. Docuit hoc me Psal-
mographus, qui de Iudæis in Chaldæam ca-
priuitate Babylonica abductis ait, eos cum
ab alienigenis ad patrios Psalmos decantan-
dos inuitarentur, respondere solitos: *Quomo-
do cantabimus canticum Domini in terra alie-
na? Quod enim peregrini essent, & in aliena
regione versarentur, e qua quotidie emigra-
turos se sperarent, hinc fiebat, quod vili-
bus voluptatibus, deliciis, delectationibus-
que afficerentur, at vitam in lachrymis ac
perpetuo luctu mœrendo transigerent. Con-
sidera tecum ipse interdum o homo, te hoc
in mundo, non secus atq; Hebræos in Chal-
dæa, captiuum & velut in terra exilij versa-
ri, sub horrido, & immiti cœlo constitu-
tum, e qua certus es, aliquando tibi esse di-
scendum: cogita, mortem luculentum ali-
quando de te triumphum acturam, quod si
feceris, certo certius mihi persuadeo alios
te profecto mores assumpturum, in alium
virum mutandum, non risu & deliciis dis-
soluendum, & omnem à te voluptatem he-
roica quadam animi constantia ablegatu-
rum.*

Daniel regionum somniorum interpres, VI.
& Prophetarum omnium facile Princeps, *Dan. 14.*
fanum Beli cum cribratis cineribus consper-
geret, imposturas sacrificulorum & emen-
titum idoli cultum facile detexit. Docet
hæc historia, nos si mortis cineribus me-
moriam conspergamus, versutias carnis
& Satanæ iniquitatem, qui idoli mundi
huius ministri sunt, facili negotio dete-
cturos.

Cineres
mortis v-
tile reme-
dium sunt
aduersus
mūdi va-
nitates.

Lactantius refert ad hæc, morsos à viperis, qui vtr plurimam emoriuntur, perfanari si earundem cineres plage applicentur. Quas nobis plagas, eequæ animæ vulaera infligunt ambitio, superbia ac mundi vanitas? quam crudeles hæ sunt viperæ? quibus si mortis cineres confestim apponantur, omnis sine mora læsio perfanatur. Audite porro, vt morbi remedium suggerat Ecclesiastes, dicēs: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis*; id est, ambitiones tuas & honores cineribus consperge, & omnibus deliciis, voluptati, vanitatisque nuntium remittes.

Ecl. 7.

Lib. de vestabilib.

In Serm. nibus.

2. Reg. 17.

Quid si dixerō, ad solum cinerum conspectum demones fugari, eorumque machinationes & molimina subuerti? Nam vt Albertus Magnus, curiosus ille naturæ arcinorum indagator, tradidit, nunquam amplius coruos ad nidum reuerti, si cineres aut fracti vitri pulueres eidem inspersos viderint: ita dico, Satanam tartareum illum coruum, fuligine infernali nigricantem, nunquā amplius in corde nostro nidum sibi aut domicilium paraturum, si id ipsum semel cineribus, in quos post vitæ exitum redigendi sumus, conspersum viderit, ac vitri fragmina in eo repperit, id est, si fragilitatis humanæ (qui non nisi vitrei sumus, quin & vitro fragiliores, teste Augustino: *Nonne fragiliores sumus quam si vitrei essemus, vitrum enim et si fragile est, tamen seruatum diu durat.*) meminerimus: Quantum igitur commodum animabus nostris generas ò iucunda ac tristis mortis reminiscencia! at longe maior tua est fortitudo & vires longe maiores, quippe quæ omnia deicias, perfundes, & in frustra comminuas, mundum, peccata, ac diabolicos impetus.

Dauid ouium quidem pastor, sed animo gigas, propriis Goliadam Philistæum armis confecit, Saulem quoque non aliter debellauit, qui nimirum proprio ensi superincubuit. Omnes, mihi credere, Christiani Dauidi huic sunt persimiles, qui nimirum duos aduersarios tergo semper & capiti superimminentes timere debent, Goliadam nimirum, id est, mundum, & atrocem quendam ac sanguinarium tyrannum, id est, Satanam,

ac de vtroque victoriam referre possunt, si mortis & cinerum, quæ horum arma sunt, memoriam in manus sumpserint. Certam autem nobis victoriam Sapiens spondet: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis*. Ad hæc ipsa mortis recordatio peccatum penitus exstinguit & suffocat, adeo vt nequaquam fieri possit, quemquam à virtutis tramite deflectere, si mortem & nouissima semper præ oculis habet. Ipsa namque mors præsentissimum aduersus venenatos peccati morsus remedium est. Hinc speculum illud patientiæ Iob, omniumq; afflictorum antelignanus saniem & vermes exulcerato corpore erumpentes, vt Scriptura ait, testa radebat. Quæ verba magnus Pontifex Gregorius interpretatur, ait, nos, si origines ac nostri esse, quod testa fragili fragilius est, considerationem in manus sumamus, & terræ nostræ, mortis, ac sepulchri nunquam nõ memores simus, vermes & peccatorum (quæ mera sordes sunt, animabus nostris inuasci solitæ) saniem facile derasuros, animamque ab omni profus labe contagioque mundaturos.

Refert Ammianus, apud barbaras quasdam gentes veneni cuiusdam genus repetiri, quod oleum incendiariam appellant, cuius tanta esse fertur virulentia & pestis, vt quocumq; tandem membrum attigerit, ipsum confestim, occulta quadam ratione, non sine exiguo cruciatu, & absque vlla extinguedi spe, ardeat: nam quo plus aqua affunditur ad restinguendum, quo & incendium magis magisque inualefcit. Vnum porro aduersus vehementem hunc æstum remedium est, si terra & cineres stammæ iuciantur. Veneno huic quin peccata comparemus, quæ virus quoddam lethale sunt & oleum quoddam incendiarium. ita namque illa in Sacris voluminibus appellatur, *Oleum peccatoris, non impinguet caput meum*. & apud Hebræos, *Oleum autem veneni*, virus, inquam, quod animas simul & corpora incendat. Cui incendio restinguendo nullum aptius aut conuenientius remedium excogitari queat, quam si vtraque terræ & cinerum fatalium cogitatione respergantur. Nam à longo iam tempore dixit Sapiens:

Ecl. 7.
Recor-

Recordare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.

Mortis
memoria
in totum
humiliat.

Ipsa insuper mortis recordatio humilitatem generat, & animas intra moderationis limites continet, ne sublimius euolent, seque æquo gerant insolentius. Quis enim est, qui proposita sibi originis uilitate naturaque in cineres dissoluenda non humiliter ac demisse de seipso sentiat? quis, inquam, est, qui ad sublimia & supra se posita aspirare audeat, cum moriturum se inque puluerem redigendum, cogitabit? Hoc namque uinum sapiens ad superbiam hominum retundendam humilitatemque mentibus inferendam adhibuit, dicens: *Quid superbis terra & cinis?* quasi diceret: Homo qui in tantum te iactas, qui adeo splendide & magnifice te geris, superbis, & insolescis, cogita, terram, cinerem te esse, puluerem, putredinem, & merum nihil, & non dubito fore, quin alas tuas breui sis contracturus. Vnde Poeta quidam:

*Quid cinis & puluis, quid sordida terra superbis?
Cum redi in cineres, quod fuit ante cinis?*

uid.

Pauus, quo nulla auium pulchrior aut elegantior, nulla quoque superbior cum pennarum agmen explicat, cum plumarum sinuosa volumina latius extendit, nimirum quomodo sui ipsius pulchritudine delectetur, ut in seipso superbiat. Verum quamprimum ut oculos in terram dimittit, ac pedum deformitatem iatuerit, erubescens, pennarum syrmasensim dimittit, suasque merces, quas spectandas proposuerat, colligit. Non secus quoque ipse homo inter ceteras creaturas nobilissimus, pulcherrimus, simul etiam insolentissimus, cum uanitatis alas explicat, adeo, uiso conditionis suæ splendore, gloriatur, nihil ut eo aut uanius aut insolentius esse uideatur: sed si oculos in terram deiciat, pedesque contempletur, finem inquam, suum, mortem ac cinerum turpitudinem cernat, statim profecto sese recolligit, ac submissus de se sentit.

uid.

Quoniam uero de auibus mentio incidit: insit olim in Leuitico Deus, ut auibus in sacrificium offerendis prius plumæ euellerentur, exque in locum in quo cineres coacer-

uabantur, proiicerentur. Quale porro hoc mysterium est? uideor audire qui mihi dicat, & homines de numero uolatilium esse, clamat enim Psaltes: *Quia dabit mihi pennas sicut columba, & uolabo?* Honores, dignitates, diuitiæ, luxus & uanitates, annon pennæ quodammodo sunt, quibus in altum superbiendo efferantur? uerum quo submisisse de seipsis cogitarent ac sentirent, iubet Deus, ut alæ iisdem præscindantur, ipsaque pennæ cum mortis cineribus permisceantur. Vnicum quippe remedium, quo animæ superbiens impetus retundatur, Deoque in humile sacrificium fiat, est, mortis memoria plumas & mundi uanitates condire ac temperare.

Psal. 54.

Agathocles, qui ex figuli filio ad Siciliae Factum regnum euectus est, figlina semper uasa sibi in mensam inferri una cum aureis & argenteis uolebat, ne forsitan ob lætioris fortunæ submissæ auram extra mentis statum abriperetur, uide se ipso tæque prioris eum caperet obliuio. Nō peccaret, meo iudicio, homo ad honores & dignitates subuectus, si Agathoclis exemplo, ne superbia & elatio locum in eo reperiant, utque primæ paupertatis meminerit, inter aurum & diuitias, uas quoddam è terra compactum animæ mensæ inferret, id est, cineres sibi proponeret in quos redigendus est, & terram & lutum è quo conglutinatus, quo ita semper intra rationis ac temperantiæ limites remaneret, reminisceretur, inquam, figuli se filium esse & Adami stirpem, qui Protoplastus nominatus est, progenitum: itaque fiet ut humilius de se cogitaturus sit.

Scribit in Epistolis Hieronymus, fuisse olim Romæ consuetudinem, triumphantibus, cum quadriungo ueherentur curru, inter lætas acclamantium uoces, atque exultantis populi applausus, mortem in memoriam reuocare. Qui enim triumphabat, trabea indutus, coronis redimitus, & uictoriis turgidus, curru in fidebat, eique à tergo imminebat qui diceret: *Hominem & mortalem te esse meministi.* Permissabant scilicet mortis memoriam triumphali gaudio, ne summus ille honor ac dignitas, cui par uix reueriebatur, eos cogeret insolescere. O con-

Mortis
memoria
etiam a
pud Ro-
manos
trifphan-
tes in usu
erat.

B. 3. fueru-

suauitatem deprecandam! sciebant siquidem Ethnici nouissimorum recordationem ac praesertim mortis, nostrisq; cognitionem, ad animas humiliandas permultum momenti afferre.

Dauid qui ex humili ouium pastore Rex Israel constitutus est id ipsum in Psalmis aperte consuluit, dicens: *Non apponat vltra magnificare se homo super terram, vel, vt Hieronymus ad Hebraicam veritatem transtulit: Non apponat magnificare se homo de terra.* Idem vates, cum causas exponeret, ob quas tam multi vento superbiae aliorum raperentur, inter ceteras hanc addit, quod nullus omnino nouissimorum recordaretur: *Non est respectus mortis eorum, ideo tenuit eos superbia:* si enim vel semel eandem mentibus insculperent, inque omnibus praeculis haberent, in tantum credo humiliarentur, vt ad intimum vsque terrae centrum se dimitterent: Viuat igitur mortis memoria, viuant & triumphent cineres, viuat sepulchri ac nouissimorum recordatio, nihil enim eadem vel ad salutem vtilius, vel magis necessarium haberi potest, nihilque est ad quae vehementius aut magis vos adhorter. Quamobrem finem vestrum ante oculos habetote, mortuos consulite, sepulchris loquimini, coemiteria accedite, videte & inspicite acruos illos, & vt ita dicam, ossium horrea, videre putrescentia illa corpora taboque diffluentia, ac cineres illos sepulchrales accuratius intuemini, siquidem, vt Chrysostomi verbis vtar, in illis cernatis naturam dilapsam, corpora corrupta, ossa in puluerem redacta. Coemiteria adite, considerate, quis sit sapiens, quis stultus, quis Imperator, quis miles, quis dominus, quis seruus. Vbinam sunt flores adolescentiae? in sepulchris: vbi serenitas

frontis? vbi vultus letitia? faciei maiestas? verborum nectar & dulcedo? morum venustas ac decor? nonne omnia cinis, vermis & putredo? Ad hanc ipsam sancti viri meditationem vos hodie inuito, Auditores, hoc vnum vos semper ob oculos habere velim: quapropter *Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.* Eccl. 7.

Tu vero Pater omnipotens, bonitas infinita, & exuberantissime fons bonorum, qui ad hoc ipsum per Sapientem omnes adhortatus es, nostros quaeso, oculos reuela, & omnem ab iis caliginem remoue, quo ipsum agnoscere, intellectum, vt intelligere, memoriam autem, vt eius meminisse valeamus. Vnica haec in posterum nostra sit meditatio, cura, studium, oculorum intuitus, deliciae, animarumque perpetuum exercitium. Fac, obsecro, auctor vitae ac mortis triumphator, vt mortem semper ante oculos habeamus, non nisi de morte sermones misceamus, aliud quam mortem non meditemur, vnam mortem spiremus, spectemus, atque in eam solam omnia studia dirigamus. Deinde concede, o dulcis animarum sponse, memoria mortis ita permoueamur, vt seculi vanitatibus valedicentes, peccata fugientes, humilitatem spiritus adipiscentes, ita in hac vita mori discamus, vt in altera te concedente sempiternum viuere possimus, aeterna beatitudine perfruentes: ad quam conducente nos Patre, & Filio, & Spiritu sancto, nos peruenturos speramus. AMEN.

FERIA SECUNDA POST
DOMINICAM I. AD-
VENTVS.

QVID SIT MORS.

Partitio.

- I. Quid mors sit horrida.
- II. De eius quidditate.
- III. Proprietate.
- IV. Effectibus.
- V. Quod mortis conditor non sit Deus.

Memorare nouissima tua, & presertim quid
ipsa mors sit, & in aeternum non peccabis,
Eccles. 7.

FIGURA.

DANIEL Propheta cum Suis, quæ to-
tius Persiæ metropolis est, ageret, pro-
digiosum quendam arietem, duobus instru-
ctum cornibus, ac per quatuor mundi pla-
gas cursitantem, & omnibus quæ in orbe e-
rant animalibus insultantem vidit. In petul-
co hoc arietem mortis mihi imaginem videor
intueri, quæ duobus minitans cornibus, fato
inquam violento & naturali, toti omnino
orbi imperans, insultans ac dominans, om-
nes quos in mando reperit homines, ani-
malia inquam rationalia, ad terram deiicit
& prostermit. O monstrum horrendum, in-
forme, ingens! ô perniciose & sternax aries!
ô bellua rabie ac furore percita! Hanc vobis
hodierna die pluribus describere ac natiuis
coloribus depingere decreui. Sed prius san-
ctissimi Spiritus opem, idque gloriose vir-
ginis intercessione, imploremus, quamob-
rem Gabrielis eam Paranymphe verbis sala-
remus.

AVE MARIA.

Peripateticorum Princeps Aristoteles,
eum mortem describeret, deque eius vio-
lencia loqueretur, nam omnium terribilium
terribilissimum & teterrimum, appellare

non dubitauit. Et non sine ratione, tristi-
hoc & ferali schemate horrendam, ac sæ-
uam hanc Parcam produxit, sicut enim ni-
hil vita est carius aut iucundius, ita quo-
que nihil morte terrius aut horribilius. Et
fane si ea fugere solemus quæ noxia sunt,
mortem imprimis, quæ noxia est vt quæ ma-
xime, fugere & abhorreere par est, cum
illa parentes, amicos, bona, facultates, vi-
tam denique ipsam violenter auferat, & in-
uitis quodammodo extorqueat. Tanta
quoque eiusdem feritas est ac truculentia, vt
vniuersa eam natura rerum perhorrescat, ac
nullum etiam, vel exiguum, reperiatur ani-
malculum, quod non occulto Dei naturæ-
que instinctu mortem horreat, & omni se-
ratione aduersus hanc bellatricem tucatur,
omnia nimirum naturæ arma adhi-
bendo, vt vitam ab iniuria ac periculo pro-
pulsent.

Brasidas Lacedæmoniorum dux, referen- *In Apophor.*
te Charonensi Plutarcho, quodam tempo-
re carycas comedens, murem inter easdem
reperit, qui cum digritum eius præmordis-
set, fugit: Brasidas autem ad suos conuer-
sus dicere cœpit, Ecce, quid non faciat mor-
tis timor, videre, vt etiam pusillis animal-
culis stimulum & audaciam suggerat,
vt se etiam aduersus homines defendant.
Vt paucis concludere merito possim, mor-
te nihil esse horribilius, terribilius aut for-
midabilius, eamque monstrum quoddam
informe esse, ac crudelem animarum carni-
ficem.

Ipsa namque est tartarea illa Proserpina,
quæ ferales illas sorores, vitæ humanæ pensa-
trahentes, semper occupatas habet, at nun-
quam vacare sinit. Ipsa est barbara illa ac sæ-
ua lææna, quæ à tot iam retro annis & sæcu-
lis, per huius mundi agros discurrens, sine
vlla misericordia aut clementia, quicquid
vitam nactum est, occidit, interimit, truci-
dat. Ipsa est crudelis illa megera, veterana
illa ac versuta venefica, quæ iam à quinque
annorum millibus, sine omni vita viuit, si-
ne regno dominatur, mille latrocinii, ho-
micidii, incendiis & parricidiis nobilis.
Est denique fera illa ac pestilens bellua,
quæ statim vt in orbem terrarum ingressa
est.

est, eundem tabo & contagio miserum in modum infecit ac perdidit. Ita namque locutus est Paulus: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit.*

Basiliscus vt Phisici, & S. Bernardus sermone in Psalmum, *Qui habitat in adiutorio*, tradunt, serpentis quoddam genus est adeo virulentum & pestilens, vt solo etiam intuitu infuentes enecet, ac mori cogat. Huius naturam ipsa imitatur mors, quæ etiam longe venenosior est: nam statim vt infelici peccati aluo egressa est, infelicem & incautum Adamum pestifero sui intuitu infecit ac mori coegit, ictuque quodam inexpectato omnem eius posteritatem in paradiso terrestri vulneravit. An non creditis? sed scriptum est, *In quo omnes peccauerunt.* O venenum, ô luem, ô stragem! in hodiernum vsque diem vulneris illius cicatrices ac notas gestamus.

Mendaciorum concinnatores Poetæ, Pandoram quandam finxerunt, quæ miseris & calamitatibus, quas quotidie nimis, heu! frequenter experimur, ianuam referarit, ac mille ærumnarum, malorum morborumque plaustra in orbem inuexerit. Hoc quidem fabulosum & commentitium, certum tamen & indubitatum est, mortem, peccato genitam, veram quandam pandoram esse, quæ quoddam malorum diluuium & iliadem in hunc mundum inuexit, interque homines, & rabiem, passiones, cædem, ignem ac ferrum, infelici, proh! femine seminavit: Ad hæc priora adiungo, ipsam, veterem illam Amazona & efferam bellatricem esse, quæ tot præliis interfuerit, tot expeditiones confecerit, quæque semper victrix euaserit. Quod pluribus iam demonstabo.

Diluuij tempore licet inustrata quadam magnitudine & colosse statura viri hinc inde orbem incolerent, vniuersum nihilominus orbem expugnare ac pessundare non dubitauit. Et de facto quadraginta dierum spacio tanta eundem vehementia aggressa est, vt ipsum & vniuersos ipsius incolas à maximo vsque ad minimum, sine

ullo pietatis intuitu, octo tantum animabus arcæ præsidio seruatis, internecone deleuerit.

Multis deinde post annis nauale quoddam prælium adornans, Ægyptiorum copias tanto furore inuasit, vt omnes vna cum Rege Pharaone, rubro mari, veluti naufragi, submersi miserime interierint, vt qui eladis nuntius foret, nullus ereptus sit. Vt interim hic taceam, quod multis ante annis integram prouinciã & quinque florentissimas ciuitates primo impetu expugnat, inque cineres redegerit, omnibus incendio, præter Lorb cum suis ab Angelo eductum, consumptis. Vultis plura? Videte quæso, vt illa furis & minis accincta, Davidis regnum stricto ferro ingrediatur, vt vnico momento septuaginta hominum millia peste & contagione exstinguat. Inde mecum in Sennacherib regis Assyriorum castra properate, atque ibi videbitis, vt nocte vna centum octoginta quinque bellatorum millia ad eum mittat.

An non hæc terribiles quædam victorie sunt? annon ipsa furibunda & truculenta bellatrix? Modo quidem non nisi velitatur, ac leuia quædam prælia conferit, quamuis semper victrix abscedat, sed in mundi finem tam cruentum mouebit prælium, vt omnia sit eterfura & vnico momento destrutura: nam quis est homo qui viuet, & non videbit mortem? O crudelitatem & tyrannidem inauditam! quam horrenda ipsa mors est! tanta namque eius immanitas & rabies, vrsapiens dicere non sit veritus, vnicam eius recordationem sufficere, ad homines à peccatis retrahendos, *Recordare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.* Quæ verba vt melius & accuratius vobis exponam, quid ipsa mors sit, pluribus demonstabo, ac deinde quænam eius potentia & robur. Vestris materia hæc digna futura est auribus, modo benignas mihi eas accommodetis.

Principio igitur, ipsa mors, vt ad viuam eam delineem, ac suis coloribus depingam, vitæ est inimica & penitus contraria, mera quædam priuatio, merum nihil, & chimera quædam mentis imaginatione concepta.

Sapient. 2.

Est furia quædam infernalis, crudelis, immittis, variis venenis imbuta, a primo ortus sui tempore sanguini & stragiflueta. Est fatanæ filia, sed per eius inuidiam concepta: nam *inuidia diaboli mors intravit in mundum*. Infelix profecta filia, multis infelicitatibus ac malis stipata, doloribus, & ærumnis instructa, morbis accincta, ac nonnisi cladem & perniciem spirans, est crudelis illa carnifex, quæ statim vt infelix ac funesta illa sententia aduersus primum præuicariorem in paradiso lata est, nunquam non cruces erexit ad illaqueandum, nunquam non rotas compegit, ad erurifragium, semper arma cudit ad occidendum, semper & vbiq; theatra construxit ad fontes & infontes capite truncandos; numquam denique non varia supplicia excogitauit, ac tormenta adinuenit, ad miseros mortales torquendos & cruciandos.

Mors quoque est crudelis illa grando & communis mundi calamitas, quæ ægros ciularu, domos luctu, cœmiteria complect ossibus, & cineribus, quæ colonis rura, vrbes ciuibus viduat vt dicere liceat, *nunc cinis est vbi Troia fuit*. Est etiam inhumana illa & barbara bellatrix, pacis inimica, quæ inimicitias causatur, & lites fouet, quæ diuortia seminat, quæ sacra illa connubia, quibus anima corpori sociata est, violat ac dissoluit; vinculum illud indissolubile violenter abrupens, corpus quidem hic in terra retinens, in altero vero mundo animam innumeris periculis exponens.

Adhæc, vt melius philosophemur, mors est inexorabilis & implacabilis illa Parca, quæ postquam variis nos in lecto doloris infirmitatibus afflixit, & tantum non confecit lento nos quodammodo igne excoquens, tandem penitus enecat ac miserum in modum suffocat, nudos denique in altero sistit mundo.

Eccl. 3.

Docuit me hoc Ecclesiasticus, *sicut egressus est nudus de vtero matris sue, sic reuertetur, nil auferet secum de labore suo*. Et ex postulationem hanc tandem concludens ait, *Miserabile prorsus infirmitas, quomodo venit, sic reuertetur*. Miserandi huius casus acerbiorem

Tom. 4. Bess. Aduent.

nimum quantum etiam deplorauit Iob, dicens, *Nudus egressus sum de vtero matris mee, Iob. 1. Et nudus reuertar illuc*.

Nondum intellexistis, Auditores, quid ipsa mors sit? dicam apertius, ipsa est nobilis illa prædatrix quæ nos despoliat, denudat, ac facultates nostras deprædatur, quæ postquam mille nobis plagas, & quidem lethales inflixit, ferali tandem capulo nos includit.

III.

Et sane est famosa illa prædatrix quæ præter aurum, vitam quoque mortalibus eripit, ac nudos omnino mediis in calamitatibus destituit, quod ex Amos Propheta hausimus, dum ait, *Nudus fugiet illa die*, id est, lugubri illa ac tragica die miserum hocce corpus nudum omnino fugam capeffet. Michæas vero funestum hunc casum animo voluens, huic se prædatrici in prædam feruari, ab eaque despoliandum ingemiscit, *Vadam spoliatus Et nudus*, quasi diceret, *Mich. 2.* Quid? tantane tua futura est feritas & truculentia, ô prædatrix, vt me despolies, ac nudum demittas? adeone crudelis & effera existes, me vt instar militis exarmati in alterius mundi regionem audeas inopem remittere? sed desine lamentari, Michæa, & audi, vt lenitentia tua accedat & Iob, *Diues Iob. 27.* cum dormierit nil secum auferet: bene dicit *nihil*, quia nec aurum, nec argentum, non gemmas, non diuitias, sed nihil penitus: non robur, non venustatem, non honores, non dignitates, nec quidquam omnino præter vilem panniculum.

Hic, hic repetendum est, quod olim miser ille ac nudus Iob ærumnis exsaturatus sepius repetebat, *Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum, tenui cervicem meam; confregit me, posuit me sibi quasi in signum*. Vnica scilicet mors hanc mihi calamitatem superinduxit, vita simul, delicias me priuauit, meque vnum sibi videretur delegisse, in quem omnia furoris sui iacula detorqueret. O crudelitatem, ô tyrannidem, ô prædas! At nondum hic finis.

Mors, vt ad viuum magis adhuc exprimitur, est voluptatum omnium finis, de-

C

licia-

3. Phys. 1.

liciarum terminus, ac mundi valedictio: mors est geminorum illorum, animæ videlicet & corporis, a se inuicem separatio, est microcosmi huius ruina, naturæ euersio, carnis huius tenellæ corruptio ac destructio.

Dixit quidem olim Aristoteles, materiam omnium corruptionis esse principium, ac si hoc ipsum de morte dixisset, melius profecto mea quidem opinione, veritatis scopum attigisset, ipsa namque velut quidam fons est & origo omnium corruptionis naturalis, quid enim est in mundo quod illa non destruat, corrumpat, ac denique euertat? Ipsa est quæ membra mori, vi sensitiua sensus, capillis caput, calore vegetativo hepar, calore vulgum, ac linguam loquendi facultate priuat: Vnde de se apud poetam gloriatur.

Priuanique manus sceptris, diademate crines,

Os verbis, & luce oculos, membra omnia motu.

Ipsa est, per quam & propter quam omnes dignitates, & beneficia opulenta finem accipiunt, in qua diuitiæ atque adeo quidquid possidemus terminatur, in qua denique vita esse desinit. Mors adhæc, ò iudices qui iudicatis orbem, est omnium controuersiarum finis, omnium causarum vltimum, ipsa est duorum illorum decretorum, quæ vere sanguinea sunt, & amara, aduersus Adami posteritatem latorum, & in Genesim, velut in registrum relatorum, executio: quorum primum est, *In quocumque die comederis, morte morieris*, alterum vero, *Puluis es & in puluere reuerteris*. Executio, inquam, cui nullus omnino refragari queat, decreta, in quibus nulla erroris commissi fiat mentio, & in quibus iuridice agere non liceat.

Gen. 2.

Gen. 3.

Ipsa est, ò Iureconsulti, vltimum litium tribunal, quæ disceptationibus vestris silentium imponet, in qua vos certum est causa casuros, ita vt ne hiscere quidem contra ausuri sitis, & debitum naturaliter vobis annexum persolaturi. Ipsa est, ò causidici, forensesque rabulæ, praxicos vestræ euersio, omnium vitilitationum vestrarum terminus,

vbi nimirum caudico non erit opus, sed suas quisque partes agere, ac tueri debet. Ipsa est, ò mercatores, omnium mercium proscriptio, omnium officinarum direptio ac præda, ipsa est honorum cessio, ac mera diuitiarum vorago & naufragium. Ipsa est venustatis vestræ, ò mulieres, defloratio, vanitatum & ineptiarum deprædicatio, omnis mundi ablegatio, arque vniuersæ stultitiæ dementiaeque conclusio.

Præterea, ò anima mea, ipsum mori, est palatium, ac superbis & insanis structuris valedicere; diuitias ac facultates omnes deferere; liberos carissimos & incundissimos relinquere, delicias voluptatibusque spoliari, societatibus ac contuberniis sodalium, etiam maxime necessariorum, in æternum priuari.

Hinc ad Heliodorum Hieronymus, *O Psal. 48. mors qua fratres vidu & amore sociatos crudelis ac dura dissocias* Pergamus, morietiam, cogites anima, est se ad iacendum sub duro saxo componere, idque in æternum, & perpetuo, nam *sepulchra eorum in æternum*. Morietiam, est ex hoc mundo, sine vlla amplius huc redeundi spe dilcedere. Dicitur enim, *Spiritus vudens & non rediens*, est vermicibus epulum parare, bufonibus mensam instruere, ac nostra hac carne tetros pascere serpentes.

Mori adhæc, est in longinquam regionem secedere, incognita adire loca, loca, inquam, quæ nunquam prius anima adiit, adeo vtrignoret; apud quos ei sit diuertendum, vtrum apud superos, an apud inferos ei manendum. Hinc animam suam alloquens Bernardus, ingemiscit, *O anima mea, quis erit ille paucum dimissis omnibus sola ingredieris ignotam tibi penitus regionem, vbi occurrentia cateruam terribilissimam videris?* An non egregiæ vobis & luculentæ rei adeo deformis descriptiones videntur? luculentiores adhuc, magisque eius naturam exprimentes, depromam.

Pictores, vt sacrilegam & veteranam hanc veneticam suis depingerent coloribus

Mors vtrâ pictoribus depingatur.

bus, non melius sese illam effingere posse putabant, quam si eam anatomice spectandam proponerent, & in forma sceleti, & cadaveris alicuius exsucco & exanguis, vudique difformati, auribus & naribus truncati, cui lumen ademptum, falce denique armati, eam efformarent. Ad viuum hæc delineatio est, & quæ eiusdem naturam & agendi rationem exprimat quam perfectissimè. Nuda quidem est, vt doceat, nudis nobis hinc esse discedendum, vt quales nos vita exceperit, tales quoque mors hinc auferat. Naribus trunca est, forsitan vt exoricos & peregrinos se odores, ac Sabæos suffitus contemnere ostendat. Sed cur cassa est in lumine? Tria à Poëtis cæca describuntur: Amor nimirum, Mors & Iustitia. Amor quidem, quod omnes promiscue sine vilo intuitu feriat. Iustitia, quod omnes sine respectu, aut personarum acceptione diiudicet; Mors vero, quod omnia sine intuitu perfringat, & obuia quæque demerat: eodem nempe pede pauperum pulsat tabernas Regumque turres, ac superba Principum palatia, vnde versuculus ille triuialis:

*Est commune mori, mors nulli parcit honori,
Dives & fortis veniunt ad funera mortis.*

Cur denique caret auribus? vt surdam se doceat & inexorabilem, immitem: quæ sine vlla pietate quoslibet interimat, sine vlla exceptione trucidet, denique quæ crudelis sit & truculenta, vtpote quæ clamoribus non flectatur, lachrymis non moueatur, & ad preces nostras velut rupes obsurdescat.

Atque hinc factum puto, cur nulli vquam populi, licet idololatria excæcati, mortem vt deam colerint, aut aliqua ei libamina vel sacrificia obrulerint: quamuis aliqui eo dementiae venerint, vt etiam rebus insensibilibus, vt Soli, Lunæ & Stellis, imo & brutis animalibus, & iis etiam vilibus, diuinos honores attribuerint, sacrificia, sacerdotes ac festa instituerint, sciebant nimirum eam esse inexorabilem, nec centenis etiã hecatombis placabilem. Hinc à Pericle Atheniensium duce & oratore *Atrophos inexorabilis* appellata est, & à Poëta-

ram principe Virgilio, *inexorabile fatum*. Neque enim precibus flectitur, nec mortaliū vora exaudit:

*Nec, si precantis quo quot eunt dies,
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris.*

Vnde, quod de tyranno quodam Babylo-
nio apud Prophetam legimus: *Non flectetur, Hic. 13.
neque parces, neque miserebitur.* quid obstat, cur non de morte, quæ plena feritatis est ac truculentæ, quæ nullis vel lachrymis vel precibus expugnari potest, dici queat; quamobrem non inscite auribus trunca describitur.

Aspis ne voce incantantis ac psylli mors aueatur, cauda alteram aurium obturare consuevit, & alteram deinde terræ affigere. Mors profecto viperæ non vsque adeo ab similibus est, sed venenosa est, ac tanta malitia tumens, vt, ne clamoribus euinci, aut lachrymis flecti posset, auribus carere voluerit. Huc nimirum respexit regius Vates, cum ait: *Furor illi secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surda, & obturantis aures suas, quæ non audiet vocem inimici.* Psal. 57.

Quid porro per falcem hanc, qua feralis hæc Megara accincta est, denotari putatis? cur hæcce arma vibrat? id vero mysterio non vacat, sed hinc edocemur, omnia eam promiscue sine vlla personarum acceptione secare, rescindere, ac demerere. Ioannes in Apocalypsi vidisse se ait Angelum nubi insidentem, acutissima falce armatum: *Et vidi, & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.* Cap. 14. Cur illum falce instructum putamus? an non magis ex decoro fuisset ensis? minime gentium, gerebat quippe ille imaginem iudicis, qui vniuersum aliquando orbem iudicaturus est; & falx illa denotabat, magnates eum ac gregarios, summos & imos, Reges ac pauperes, æquali sorte & pari respectu demessurum, iudicaturum & condemnaturum. Hinc fortasse mors, quæ Iudicis huius iustitiam exequitur,

iisdem armis instructa est vt doceat, se im-
summis æquare, & pari conditione purpu-
ratos simul & pannosos, Imperatores simul
& mendicos, sapientes simul & idiotas, no-
biles simul & colonos, mortis legibus subii-
cere.

Simile.

Mundus
prato flo-
rifero cõ-
paratur.

Quam varia florum genera æstiuo tem-
pore in pratis viridantibus comparent :
quanta colorum & odorum varietas, quan-
ta in magnitudine & virore inæqualitas?
sed quam primum vt messor falcem iniecit,
floresque & herbæ ad terram deiectæ sunt,
nullum amplius discrimen apparet, sed om-
nes eandem sortem, magnæ simul & par-
uæ, pulchræ non secus ac contemptibiles,
subierunt. Mundus, mihi credite, instar
prati cuiusdam aut viridarij est, in quo ho-
mines florum vice funguntur, (nam sicut
flos agri sic effloret) sed magnitudine hi
omnes inter se diserepant, honoribus
& fortunis sunt impares, sed vbi atra mors
falces immisit, omnes subito pares & æqua-
les fiunt. vnde Poëta:

Psal. 102.

Omnia mors æquat.

Lib. de na-
tura &
grat.

Egregiam porro super hoc meditatio-
nem instituit Augustinus: *Respice, inquit, se-
pulschra & discerne, si potes, trum à rege, fortem
à debili, pulchrum à difformi, quasi dicere vo-
luisset: Perpende tecum, vbinam modo sint
regum scētra, Cardinalium galeri, tricoro-
nides Pontificum insulæ? ipsa mors æquat:
omnia: vbinam iam sint Samsones, Gedeo-
nes, vbinam Hercules & Achilles: discernæ
mendicum à diuite, seruum à domino, dic-
quinam fuerint Grassi, Mydæ, Cræth, & Sa-
lomones.*

Mundus
ingēti sil-
uæ com-
paratur.

Et sicut in vasta & densa silua, quam-
diu viret, diuersa arborum genera vide-
mus, frondosas quercus, vmbrosas fagos,
nodosas iuniperos, spinosa aquifolia, sub-
lime nutantes populos, ac semper viri-
des pinos, aliasque arbores & numero
infinitas, & colore varias, quarum hæc per
terram serpunt, illæ caput & comas in-
tra nubila condunt, quarum illæ è flo-
ribus, hæc è frondibus, aliæ vero è fru-
ctibus dignoscuntur: quarum hæc viles
sunt, & abiectæ, illæ vero nobiliores,
& nobilium vsui ac deliciis destinatæ: sed

quam primum vt securis in illas impacta
est, & illæ in ignem coniectæ, inque cine-
rem redactæ; quis, obsecro, cedrum è tu-
bo, myrtum è genista, sacras lauros è silue-
stri erica queat discernere? Quis neget
mundum ita quoque siluam dici posse, ho-
mines vero arbores? & sane silua hæc quam-
diu viret, variis coloribus distincta est.
Hos namque è verborum frondibus discer-
nere est. Quidam enim ignari sunt & bar-
di, quidam vero facundi & disert, aliqui
etiam Philosophi, illos autem è floribus.
Hi etenim formosi, illi deformes sunt, atque
non eadem est omnium florendi ratio. Al-
ios denique cognoscere, darur ex fructi-
bus, id est, operibus & factis vere heroicis,
quosdam enim videmus strenuos & gene-
rosos, alios diuites, alios vero pauidos,
meticulosos, ac nihil præ inopia aggredi
audentes. Sed statim vt mors incisionem
fecit, omnesque in cineres & putredinem
redegit, nullum amplius discrimen appa-
ret, pari omnes gaudent sorte, nullaque
tum differentie fit mentio, in quam tem-
peregregiam Plutarchus historiam submi-
nistat.

Diogenes ille Cynicus, quem rideantem in *Aspiti-*
verum dixisse, atque optime rerum huma-
narum conditionem exposuisse constat,
cum quodam tempore bustuaria obam-
bularct, sepulchraque curiosus inspice-
ret, Alexandrum Macedonem obuium
habuit: atque ille peteret, quid inter
mortuos ageret viuus, aut quidnam qua-
reret, respondit: A tanto iam tempo-
re in hoc bustuario, vasto hoc ossium a-
ceruo, in tot caluariatum congerie, patri-
tui Philippi, qui totius olim Græciæ ter-
ror fuit, caluariam & ossa quærito, sed
à cæteris ea nequeo dignoscere. Docere vo-
luit Satyricus ille Philosophus, in mundi
huius palatio, magnam quidem esse homi-
num differentiam, sed in furua mortis au-
la omnes eadem sorte gaudere, sibi que
esse quam simillimos, ac reges & paupe-
res, nobiles & colonos nihil penitus in-
ter se differre. Hoc est schema, atque hi
sunt colores, quibus pictores mortem de-
pingere solent, sed aliam haud dubie ve-
stem.

Item Prophetæ nostri eidem circumdant. Iſaias namque regem Ezechiam loquentem inducens, leoni eam ferocissimo comparavit: *Quasi leo sic contrivit omnia ossa mea; variis me morbis excrucians, & cruciatibus diuexans.* Item Amos: *Leo rugiet, quia non timebit?*

Cap. 38.

Amos 3.

Dan. 27.

Daniel vero arietis ei formam attribuit, ut heri memini dixisse, quamvis non omnia usquequaque ad vnguem expresserim: Restabat namque ostendere, duobus arietem hunc cornibus instructum fuisse, quorum vnum minus, alterum maius. Ut discamus, stemmanullum adeo nobile aut nullam originem adeo plebeiam & humilem reperiri, quæ non alterutro horum cornuum feriat. Cornu namq; maiori tangit Pontifices, Imperatores, Reges, Principes, & sanguine illustres, minori vero mechanicos, colonos, & triuiales, vilemque plebeculam. Curſitabat hic aries, ad Orientem & Occidentem, ad Aquilonem & Austrum, & ad quatuor mundi plagas, idque magno impetu & furore, ut hinc manifestum fieret; mortem sine vilo annorum ætatisve intuitu promissive quoslibet inuadere. Ad Orientem tendit, cum tenellos infantulos vixdum viuere incipientes abripit: ad Occidentem, cum decoctos & decrepitos senes hinc aufert: in Meridiem vero, cum iuuenescentes, & ætatis in flore constitutos, in quibus & calor & humor conspicitur, inuadit: ad Septentrionem vero, cum frigescentes, & emorientes, inque senium vergentes prosternit. O crudelem arietem! ô belluam sæuam nimis!!

Mors lætronit & funi comparatur. lib. 24. 1. Th. 1. 5. Psal. 43. Job. 1.

Sacræ nobis litteræ eam, ut furem, & quidem nocturnum describunt, vnde in libro Job: *Mano primo consurgit homicida, interficit egenum, & pauperem, per noctem vero erit quasi fur.* & Paulus in Epistolis: *sicut fur in nocte, ita veniet.* O raptricem, & furibundam præliatricem! illa namque diripit, aufert & prædatur omnia, ac potentissimos Monarchas despoliatos nudos hinc dimittit. Vnde Psalmographus: *Ne timeas cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius: quoniam cum interierit, non sumet omnia, nec descendet cum eo gloria eius:* & Job de seipso loquens: *Nudus egressus sum de vtro-*

matris mea, & nudus reuertar illuc: mors quippe diripiet omnia, sensus, opes, ac vitæ denique meam: quod egregie fatuo illi diuini in Euangelio in mentem reuocatur: *Stul. Luc. 17. te, hac nocte repetent animam tuam à te, qua autem paraſti cuius erunt?* an non enim ipsa prædatur omnia, ac nobis etiam inuitis aufert? an non ipsa portus est, in quo omnes nostræ naues exonerantur?

S. Bernardus autem eam, ut carnificem depingit, quæ cruci affigat, membra cõfringat, torqueat; homines denique variis tormentis excruciet. Audite verba: *Mors ipsa est crux horribilis, ad quam quotidie festinas, & non attendis? vide quomodo te mors crucifigit, crura distendantur, manus, & brachia decidunt, pectus anhelat, ceruix languescit, labia spumant, oculi stupeſcunt, vultus horrescunt, facies exuda-* Mors tortori comparatur.

Equidem ampliori & digniori eam titulo Item Duci condecorabo, & Imperatori castrensi comparabo. Hic enim cum arcem aliquã expugnare contendit, numeroſo eam prius cingit milite; deinde peropportuno tormenta ac machinas disponit loco, hodie hanc turrim, cras illud vallum, deinde post aliquot dies aliquod propugnaculum arietat, & quatit; postremo vbi omnia deiecta atq; ad terram prostrata sunt; adeo ut vi via facta sit, locum ingressus, ferro & flamma in omnes sine vilo sæuit discrimine. Id ipsum & mortem cum corpore nostro, quod instar arcis cuiusdam est, agere videmus: partes arcis nostræ præcipuæ ipsi sunt sensus, propugnacula eminentiora ipsi humeri, oculi excubant, brachia velut valla & alæ exteriores sunt; venter receptaculum militum, renes velut mœnia, caput vero instar armamentarij est: ipsa autem mors dux est, qui arcem hanc obsidione cingit, modo extremitates & velut promontoria violenter inuadere gestit, pedes nimirum podagricis doloribus excrucians; modo pes latera conatur irumpere; pleuritidem immittens, mox inuadit capitolium, & locum arcis principem, capiti hemicranam, lethargum, sensuum stupiditatem, ac caducum morbum crean-

do: manus deinde & brachia paralyti torquet, ipsam tandem arcem vniuersam ita cōcutiet, vt violenter sibi aditu patefacto, omnia direptura ac vastatura sit. Sed iam satis superque comparationibus his immorati sumus, & nimis iam diu monstri huius inuenustatem, ac turpitudinem ob oculos posuimus: tempus est, vt de fortitudine, ac viribus eius non nihil loquamur.

IV.
Mortis
potentia
quāta sit.
3. Esdr. 3.

Tanta porro eiusdem vis est & potentia, nihil vt in mundo reperiri queat, quod sub armis eius non contremiscat, eiusque imperium non reformidet. Et sane non possum quin demirer tres illos Persicos purpuratos, qui coram Dario Rege tam sapienter de fortitudine disceptabant: adeo vt cum vinum, regem, ac fœminam omnium esse rerum fortissima iudicarent, nullus omnino mortis meminerit: quod qui fecisset, nã ille veritatis scopum attigisset. Ipsa namque est omnium rerum fortissima, vt pote quæ mulieres debellet, Regibus imperet, & crapula sepultos ac viuo obrutos ad inferna demergat.

Rom. 8.

Melius autem, meo quidem calculo, scopum tetigit Paulus, cum in rerum potentium enumeratione, quæ ab amore & dilectione Dei quemquam auocare possent, primo eam loco nominat; cum loquentem audiamus: *Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à caritate Dei.* O propositum vere heroicum! ô generosi militis animum! Mortis ecce potentiam virtutibus, Angelis, diabolis, omnique adeo creaturarum potentia anteposit.

Cant. 8.

Sponsa illa in Canticis, amoris, quo dilectus erga dilectam afficiebatur, vim & vehementiam exprimere conata, eadem morti comparat, quasi nihil ea reperiri queat fortius aut validius: *Fortis est vt mors dilectio.* Perinde ac si diceret, Amor tuus, mi dilecte, non est transitorius aut inanis, non est dilectio quædam futilis aut leuis, sed affectus quidam ardentior, & amor vehementior, & cum omnium rerum fortissima morte comparandus. Adeo vt nihil in v-

niuersa rerum natura fortius haberi queat.

Hinc Sacrae eam litteræ reginae nomine compellant. Quod Paulus testatur dicens: *Vnius delicto mors regnavit: id est, regina facta est, mundique regnum inuasit. Pro quale imperium, quale regnum! In omnes homines mors pertransiit.* Omnes ei vectigales sunt, & tributum persolunt. Quando vero regnum eius inchoatum est? *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccauerunt.* Quam longa hæc est annorum series! hem quæ maiestas! quam potens regnum! ô reginam potentissimam!

Amici Tobia longe adhuc sublimius extulerunt, dum eam Imperatricem vocitauerunt: *vix effugisti mortis imperium, & adhuc sepelis mortuos?* id ipsum & Paulus ad Hebræos testatur facit: *Qui habebat mortis imperium.* Habet igitur mors imperium, & quidem amplissimum, cui nullum par sit aut secundum: vt utque polus regni eius limes est, ad quatuor mundi angulos extenditur, atque vniuersus terrarum orbis sceptris eius pareat. Imperat in Africa, dominatur in America, regnat in Asia, in Europa denique omnes nutum illius perhibere. Hem quam princeps, quam imperatrix, proh quanta potentia regni est mors atra tui!

In ipso mundi primordio exigua & paruum virium erat inermis quodammodo, & robore destituta; homines è contra potius eidem insultabant, cum vitam ad multas annorum centurias extenderent, & ad millenarium numerum quam proxime accederent: hic enim ad octingentos, ille ad nouingentos, & quot excurrit annos vitam traheret: adeo vt nihil in eos iuris aut potentia habere videretur; neu homines, nisi naturali quodam mortis genere, deficiente nimirum humore radicali, & naturæ calore, possent mori, sed tantam deinde potentiam, truculentiam, & crudelitatem induit, vt iam sine vlla violentia, deliberate, ex infidiis, occulte, ac quacunque etiam ratione ac vi, omnes inuadat, obruat, & trucidet; adeo vt nihil omnino in rerum natura

Mors regina appellatur. Rom. 1. Ibid.

Rom. 5.

Imperatrix dicitur. Tob. 1.

Heb. 2.

Omnis mortis numerus, mortis, neque

Gen. 1. 2. 3. 4. Rom. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

fit quod illa ad hominem expugnandum, corporisque huius muros deiiciendos, quibus anima libere exire queat, non armet, vel adhibeat.

Dan. 2.

Figura.

Gen. 3.

Omnia
mori fer-
unt, vt
homines
moriantur.

Gen. 10.
Ezra. 14.
Num. 16.
1. Reg. 17.
2. Reg. 3.

Nabuchodonosor Babyloniorum Rex ingentem in somnis statuam vidit, cuius caput aureum, brachia argentea, pectus æneum, & cuius pedes lutei: *Et ecce statua grandis & sublimis stabat coram te*, cumque Rex ingentem hunc colossum attentius contempleretur, sceleratus quidam laterculus, sublimi monte delapsus, ac pedibus huius statuæ aduolutus, eam disiecit & in cineres rededit, quod cum factum esset, paruus ille lapillus in rupem ingentem excreuit, mundumque vniuersum repleuit magnitudine. Terribile profecto emblemata: sed audite eius expositionem. Vasta illa statua humanæ naturæ imaginem referebat, caput illud aureum iustitia originaria est, lutei pedes fragilitas mortalium, lapillus ipsa mors, mons ingens, peccatū, è quo lapillus ille noxius delapsus, magnique huius corporis pedibus aduolutus, omnia in cineres ac putredinem redigit, vnde dictum est, *Puluis es, & in puluerem reuertetur*. At mox exiguus ille laterculus, post ingentem hanc concussionem, in tantam magnitudinē excreuit; mors inquam quæ adeo exigua initio erat, adeo potens reddita est, tamque amplum imperium consecuta, vt totum terrarum orbem nominis sui potentia compleat & percellat, nihilque omnino reperiatur, quod ei ad hominū ruinam destructionemque non feruiat.

Et profecto sic se res habet; hic tibi, ô crudelis bellatrix, mundus instar armamentarij cuiusdam est, omnia elementa instar telorum & armorum, quæ in hominum damnū ac perniciem adhibeas. Ignem quippe adhibes, quo nos exurat; aerem, vt spiritum neget, terram; quæ nos deglutendo deuoret, mare vero, quod vndis vorricibusque suis inuoluat. Sodomitæ in abre sulphureo & fulmine extincti sunt: Ægyptii in aquis sepulsi; Core, Dathan, & Abiron viui à terra absorpti, vna cum tabernaculis; Absalom & Achitophel suspensi spiritus defectu interierunt.

Vnde merito illud Poetæ hic vsurpare li-

ceat, *Mors, tibi nomina mille: mille nocendi artes*

In Apocalypsi ingentem quandam draconem intueor, septem instructum capitibus, ac decem munitum cornibus, qui mulierem prosequeretur, caudaque tertiam stellarum partem secum trahebat. *Et ecce draco magnus, rufus: habens capita septem & cornua decem, & in capitibus eius diademata septem*. Omittis variis huiusce monstri expositionibus, dico hic feralem hanc Parcā designari, quidni: an non enim mors draco quidam est, quo nullus in rerum natura truculentior & atrocior, qui feminam; id est, humanam naturam, acriter insequitur, de quo dicitur, *Draco iste quem formasti ad illudendum ei*. Draco inquam septem capitibus communitus, septem scilicet peccatis mortalibus. Vnde scriptum est, *confregisti capita draconum in aquis*, id est peccatis; quorum filia mors est, nam *per peccatum mors*: singula porro hæc capita diadema gestant, eo quod septem peccata mortalia totum omnino orbem sibi subiecerunt. Vel ideo, si malitis, draco hic septem coronas gestat, quod septem qui coronis insigniti sunt imperio suo coerceat: dominatur namque Pontificibus, Imperatores mori cogit, Regibus vitam eripit, Principibus dominatur, Duces è medio aufert, Marchiones subiugat, Comites denique trucidat, qui omnes coronas gestant. Postremo draco hic decem cornibus minatur; vbi numerus finitus profinito positus est, ad demonstrandum, mille morti technas, mille artes, mille media superpetere ad vitam hominibus eripiendam.

Apoc. 12.

Mors draconi confertur.

Psal. 103.

Psal. 73.

Reg. 5.

Hem quantus hic sese mihi campus aperit, quor artes & morbos hic detego, quibus in nostram illa perniciem visa est coniurasse, sed vestra mihi hic venia liceat, medicum agere, atque omnium morborum ægritudinumque catalogum texere. Modo namque inuadit caput, & apoplexiam gignit: modo petit oculos, & per ophthalmiam nos prosternit; modo aures, & parotide nos enecat; guttur interdum subintrat, & angina nos suffocat, hodie manus chiragra; cras pedes podagra diseruiat, alias latus premit, & pleuritidem mortalem procreat. Vt hic interim taceam quam multi bello intestino, occultis prodi-

Mille morti media superpetunt, vt nos in interitum rapiat.

proditionibus, seditione intrinsecus excitata, exstinguantur: nempe illorum torminibus circa intestina, colica in ventre, lithiasis in vesica, syncopa & palpitatione in corde, oppilationibus in splene, inflammationibus in hepate, hydrope in venis, aliisque morbis occultis, quorum & causa incognita est, & quibus non adeo facile mederi par est, an non igitur draco hic terribilis, an non cornua hæc cuius pertimescenda sunt? an non varia ei media suppetunt, quibus homini vitam eripiat? an non potentia eius incomparabilis est?

Apo. 6.
Figura.

Supra.

Rom. 5.

Heb 9.

Describit idem Ioannes eodem in libro equitem non minus admirabilem, pallido nimirum equo insidentem, cuius vestigiis infernus quam proxime imminebat, cui in quatuor orbis angulos potestas data erat. Quid per cataphractum hunc pugilem designetur pluribus demonstrare non existimo necessarium, cum ipsemet auctor sui ipsius sit interpres, dicens, *cui nomen mors*. Sed hoc vnum hic addidero, peccatum cursorem esse, quod nimirum mortem in orbem inuexit, & per quatuor terræ angulos eandem destinavit. Verum me dicere testabitur ad Romanos Paulus: *per unum hominem mors intravit in mundum, & per peccatum mors*. Porro potens ille miles potestatem iam habet super quatuor mundi angulos, nam *statutum est omnibus hominibus semel mori*. O potestatem illimitatam! ô decretum horribile & sanguinolentum! sed quoniam iam figuras aliquot de prompti, plures & novas quidem adducere constitui.

Ion. 4.

Contemplor in Iona Propheta hederam quandam virentem, egregiæ cuidam arbori mordicus adhærentem, sub cuius umbra Ionas suavisime requiescit: video quin etiam ad radicem eius vermiculum qui eam paulatim erodit, omnemque virorem, succum, medullam depascit. Textus verba hæc sunt: *Et paravit Deus vermen ascensu diluculi in crastinum, & percussit hederam & exaruit*. Virescens hæc hederam hominem ad vivum exprimit, cuius iuventus instar viros est: hederam inquam, quæ in altum caput erigere & umbræ comas, in paradiso terrestri, idque arboris vitæ adminiculo late

diffundere cøperat. At mox ut peccatum superuenit, Deus omnis iniquitatis vindex severissimus, mortis vermiculum statim eidem opposuit, (dicens, *In quacumque hora comederis, morte morieris*), qui eiusdem radicem corrodens & depascens, omnem quam primum virorem & luxuriam comarum detondit, immortalitateque & gloria eam exuens, & florenti arbuscula, inutilem & emortuum truncum constituit.

Lego in libro Iob, turbinem quandam e regione deserti, quatuor angulos domus, in qua primogenitus fratribus conuiuium parauerat, tanto impetu concussisse, ut vna omnes oppresserit ruina. O casum deplorandum! Quid hæc nobis historia denotat? Turbo ille vehemens mortem representat, quæ verus quidem ventus est & quidem turbulentus, qui e regione deserti, id est, peccati procedens, tanto impetu, Adami omnium hominum primogeniti domum, in quo omnis eiusdem posteritas interpretatiue, velut in domo quadam, commorabatur, concussit, ut ad terram eandem prostraverit, eiusdemque casu omnes mortales oppresserit. Hæc quænam illa vehementia, quam validi ictus, & omnes quidem e morte velut e fonte descendentes e quibus quanta sit eius crudelitas & tyrannus, quantaque eius potetia, facile colligi potest: sed vndequam, obsecro, horribilis hæc chimæra prodit? ecquis illam in mundum inuexit? quænam eius origo est? ecqua prodit cauerna? quoniam reclusa est antro? quis eam versus, quæ tigris illam genuit? ecquæ illam læna lactavit? quis eius natiuitatem inspexit? quis illius natalem annotavit? audite, rem patefaciam.

Moralium sapientissimus Salomon, aperte declaravit, à Deo mortem factam non esse, & quocumque tandem conditore aut patre prodierit, ab illo Optimo Maximo omnium rerum conditore originem non sumere: *Deus, inquit, mortem non fecit, nec latatur in perditione viuorum*. Quod doctissimus ille occultioris Theologiæ mystes verbis, id ipsum Daniel Propheta figura quadam expressit. Paruus ille laterculus, qui

D. n. 1.

qui monte delapsus vastam illam statuam
 comminuit, sine vilo hominum adminicu-
 lo, nec humanis impulsus manibus decidit;
*Abseissus est lapis de monte sine manibus: & per-
 cussit statuam in pedibus eius ferreis & scitili-
 bus & comminuit eos.* Denotabat hoc, mor-
 tis lapidem peccati Caucaſo delapsum, &
 humanæ naturæ statuam in cineres redi-
 gentem, non Dei impulsu auxilio ve descen-
 disse, nec manu eiuſ opus existere. Vnde
 Ioannes, vnus de numero eorum, qui fidei
 nostræ mysteria scriptis tradidere, hanc Dani-
 elis figuram, & sapientis Salomonis sen-
 tentiam, auctoritate sua confirmandi, ait, *Om-
 nia per ipsum facta sunt, & sine ipſo factum est
 nihil*, id est, mors, quæ nimirum vitæ ipsius
 aduersaria est, atque omnis Esse priuatio.
 Non multum errasse mihi videmini ô facti
 Scriptores, cum docetis, Deum infernalis
 huius Megaræ conditorem vel auctorem
 non esse, mihi quoque prægnantes & euiden-
 tes rationes ad manum sunt, quibus quid-
 quid è contra obiici potest, refellam. Ecce
 primam.

Luc. 1.

Rationes,
 quib. de-
 monstratur
 Deum au-
 ctorem
 mortis nõ
 esse.

Gen. 1.

Ioan. 1.

Quidquid summus ille & omnipotens
 Deus condidit, bonum est, & ab omni malo
 alienissimum. Testem huiusce sententiæ
 habeo Moysen, qui omnia & singula, quæ
 Deus admirabili illo creationis die condidit,
 recensens, ait eadem bona & quidem opti-
 ma fuisse, *Vidi Deum cuncta quæ se e at, & e-
 rant valde bona*, at mors nihil omnino boni in
 se complectitur, cum non habeat Esse. Esse
 enim, & bonum, à se mutuo ſeungi neque-
 unt, & ad se inuicem sunt reciproca; vnde
 bene Metaphysicorum axioma ait, *(Ens &
 bonum conuertuntur)* Deus igitur mortem non
 condidit, & bene dixit Euangelista, *sine ipſo
 factum est nihil*.

Ioan. 1.

Secundâ sit. Quidquid etiam summus il-
 lererum conditor in hoc mundo produxit &
 condidit, id iuxta ideas & formas illas æter-
 nas, quæ ab omni æternitate in profundis
 diuinæ eiusdem essentiæ abyſſis reconditæ
 erant, productum est: adeo vt omnia quæ
 effinxit, prius in ipſo, idque propter formas
 illas æternas, viuerent, vnde idem qui supra
 Ioannes, *Quod factum est in ipſo vita erat*.
 Quapropter si Deus mortem condidit, ne-

Tom. 4. Bess. Aduent.

celle fuit, prius eiusdem ideam in diuina es-
 sentia habitasse: sed hoc penitus absurdum
 est dicere, ipse enim vera vita est, & quid-
 quid in ipſo est, vita est, & viuunt; testatur e-
 nim de seipſo; *Ego um via, veritas & vita. Ioan. 14.*
 Deus igitur informem hanc chimæram non
 creauit, nec mortem progeniuit. Sed quo-
 niam hæc secunda ratio paulo subtilior est,
 & supra communem hominum captum, a-
 liam faciliorem, & rudiorum ingenio ac-
 commodatiorem producam. Tertia igitur
 hæc sit.

Mors, si Philosophicis terminis agere ve-
 limus, quid est aliud quam mera priuatio,
 atque ipsius Nihil mater & generitrix? Priu-
 tio autem nihil est: ipſum vero nihil a Deo fa-
 ctum non est, nec in eius erat potestate id
 effingere; non quod ideo minor aut saltem
 imminuta eius videatur potentia; sed quia
 reuera fieri minime poterat; non est enim
 effectus, sed defectus, atq; id est, quod Euā-
 gelista aperte confitetur, *sine ipſo factum est
 nihil* Deus igitur mortis auctor non est, nec
 mortem condidit. Vnde igitur venit? quis di-
 cendus pater tam infelicis abortiuæ? quis
 hac filia gloriabitur? Audite attentè, paucis
 dicam, in crastinam concionem cetera refer-
 uaturus.

Peccatum mortem in mundum inuexit: Peccatum
 ipſum est quod infelicem hanc filiam pro- mortis
 genuit, testatur id Apostolus, *Per vnum ho- causa.
 minem peccatum intrauit in mundum & per Rom. 5.
 peccatum mors.* Absque peccato enim si fuisset,
 nulla cæmteriorum, sepulchrorum, fun-
 nerum, tumulorum fieret mentio; fuisset
 profus immortales ac mori nescii. Hoc nã-
 que privilegio initio creationis donatus fuit
 generis nostri auctor Adam, vt nempe à
 morte immunis foret, ni peccaret: Corpus
 hoc nostrum, è quatuor sibi mutuo contra-
 riis constans partibus, vt modo est, ab illo
 quidem tempore natura sua corruptibile &
 mortale fuit; sed per singularem Dei grati-
 am mortis immunitate gaudebat, adeo vt,
 nisi voluisset, mori non valuisset. At quam-
 primum vt laxatis habenis peccatum orbem
 intrauit, cruenta illa saria etiam produit, &
 cum illa omnis malorum ilias & ærumnarū
 seminarium.

Figura.
 Gen. 45.
 46. 47.
 Exod. 1. 2.
 3. 4. 5.

D Hebræi

Hebræi, quamdiu in Ægypto Ioseph vivebat, pace sub Pharaone & summa quiete fruebantur, sed statim vt Ioseph ad parres appositus est, & alius quidam Pharao regnū adit, miserum in modum afflictū fuit, & laboribus quodammodo exhaustū. Insignis profecto allegoria, cuius sensus & expositio hæc est: in statu innocentie & prima mundi ætate, quamdiu iustitia originalis, cuius figuram gerebat Patriarcha Ioseph, in terris regnabat; omnis ille populus, facultates inferiores intelligo, summa in pace vivebat, appetitu sc. rationi, ratione animæ, anima autem Deo obtemperante. At confestim vt Ioseph exspiravit, gratia ablata est, ac iustitia perditā, alius quidam Pharao imperio successit, nouus inquam appetitus, qui ad instar crudelis tyranni totum interiūs statum deuastabat, omnesq; facultates animæ profli-gabat. Expertus id erat gentium Apostolus Paulus, dum exclamat, *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi, menti meæ.* Has itaq; turbas, motus, hocce bellum, & hæc diuortia peccatum concitauit, itaq; vetus illa venefica in mundum descendit.

Rom. 7.

Sed iam nimis diu de morte locuti sumus, fatius n. foret eiusdem meminisse, quam longos de eadem sermones texere. Quapropter mementote, Auditores, & eiusdem recordamini, sapius de eadem cogitare, ac vobis in mentem reducite, quid mors sit, eius potentiam, vires, robur agnoscite, & in æternum, æste Salomone, non peccabitis.

Tu vero ð Deus immortalis, qui præter solam mortem creasti omnia, eius animæ laminæ memoriā firmiter semel, obsecro, insculpito: ac deinde mentib. nostris, quā horribile hoc monstrum sit, quamque cruenta hæc bellua, infigito. Fac vt perfecte semel, quid ipsa sit sciamus, sciamus inquam, ipsam esse omnium rerum vltimum, nobilitatis despoliationem, diuitiarum prædatricem, deliciarum finem, atque omnium mundi horum terminum; i. sum verum mori esse, egressi superbis illis palatiis, & quidem pedib. animam & vitam ratione quadam insolita amittere, tumulum cœno & sordibus scætentem ingredi, ac denique ex omnib. mundi diuitiis nihil præter semilacerum indusium

fecum ferre. O rem amaram & vere luctuosam! O funestum nuntium! Deinde dicamus Domine, quænam eius vis sit tyrannicæ potentia, vt nimirum sit regina, quæ Regibus imperet, Princeps quæ Monarchas debellet, dominatrix quæ totum terrarū orbem eudeli imperio flectat: vt illa sit, quæ nullum robur metuat, nullas vires reformidet, quæ Cæsares, Annibales, Hercules, Alexandros subegerit, vt illa sit, quæ omnibus artibus & scientiis dominetur, quæ omnes academias confuderit, & euerterit, quæ Platones, Socrates, Aristoteles, Senecas, atque adeo omnem Philosophorum scholam obmutescere coegerit: vt sit illa, quæ Cræsos, Cyros, Alfucos, & Crassos Romanos pessumdederit, ac subiecit. Hæc igitur Domine, cogitatio animas occupet, vt crudelis huius sanguisuga naturam perspectam habentes, eandem timeamus, timentes de eadem cogitemus, cogitantes ad eam nos disponamus, quo bene in Domino mori, & deinde æternam vitam nancisci valeamus; illam inquam vitam quæ nos in sempiterna beatitudine manet, ad quam nos Pater & Filius & Spiritus S. cōducatur. Amen.

FERIA TERTIA.

DE CAUSA MORTIS.

Partitio.

- I. *An mors homini sit naturalis.*
- II. *De statu innocentie infelicitate deperditio.*
- III. *De hominis inexterminalitate.*
- IV. *De similitudine hominis cum Deo.*
- V. *De miserie status lapsi.*

Memorare nouissima tua, & præsertim vt mors in orbem intrauerit, & in æternam non peccabis. Eccles. 7.

FIGVRA.

PRI MV S Israelitarum rex Saul, singulari Regio. Pri Dei priuilegio ad regnum Iuda euectus.

etus, quod ad posteros eius continua serie in sempiternum deuolueretur, cum tanto se beneficio ingratarum ostenderet, Deique leges ac voluntatem negligeret, & tantum non conculcasset, regno misere excidit, totamque posteritatem & nepotes usque ad ultimam generationem eodem quoque priuauit: qui deinde una cum filiis atque omni Hebræorum nobilitate, in montibus Gelboe, à Philisthiim fugatus occubuit. Lugubris hic casus, & varia hæc fortunæ vicissitudo, fuit umbra ac velut prima delineatio eius infortunij, quod à multis iam retro sæculis miserum humanum genus incurrerat. Adam enim qui primus inter homines principatum obtinuit, à Deo conditus cum esset, ut in omnia animalia dominaretur, & mori non posset, utque vniuersi orbis imperium tam ipse quam posteri eiusdem moderarentur; tam eximio sese priuilegio indignum exhibens, creatorisque sui iussus ne utiquam obtemperans, immortalitatis coronam, magno suo infortunio & malo, cum tota posteritate, adeoque omnibus hominibus, ad mortem, sepulchrum, & cineres, in montibus Paradisi terrestri, idque diaboli inuidia & astu, condemnatis, perdidit. O historiam fatalem! ô diem lugubrem! ô casum deplorandum! Quid è contra opponas? necesse est, fieri debet, à peccato hoc descendit: naturalis ille mortis est, & ipsa, quam vobis aperire proposui, materia. Sed prius Sanctissimi Spiritus opem, qui intellectus tenebras discutiat, & gloriolæ Dei paræ marris suffragia postulemus, quam Angelicis verbis salutantes, in patrem concionemque vocemus, dicendo:

AUE MARIA.

I. Plurimi credere mortem esse homini agnam.

Multi tum doctrina tum ingenio præstantes, & in Sacris quin etiam ac Theologicis scientiis apprime versati, solliciti inuestigando quid mors foret, & vndenam profecta in hunc mundum venisset, homini eam naturalem ac quodammodo ingentam esse putauerunt; opinati eam occultam quandam priuationem esse, quæ ab ipsis iam inde incunabulis, in eiusdem essentia

naturaque sensim foueretur, quæque eundem paulatim, nihil minus expectantem, ad sepulchrum tandem cogeret. Duabus potissimum rationibus; primo quidem intuitu verisimilibus atque apparentibus, opinionem hanc stabiliebant, quarum hæc prima est. Certum est, homini mortem præter naturæ & substantiæ constitutionem non accidere, in quantum materia & forma & contrariis, quæ semper se mutuo oppugnant, constant; atque ideo eorum destructionem, quæ per mortem contingit, oportere esse naturalem. Quidquid enim componitur ex contrariis, est natura corruptibile. Altera vero hæc est. Mortalem esse & mori posse, homini à natura ingentum est, ac proinde ipse moriendi actus, id est, ipsa mors, eidem naturalis sit oportet, cum actus & potentia, iuxta Philosophos, eiusdem sint ordinis.

Alij vero huic priori opinioni non vsque adeo repugnantes, ut tanto eam verisimiliorem redderent, & quæ eidem officere viderentur, resellerent, dicere non sunt veriti: mortem, quam Adamo Deus ante peccatum interminatus erat, dicens: *In quocunque Gen. 2. die comederis ex eo, morte morieris*: de animæ morte intelligendam esse, quæ per peccatum à Deo se separar, eiusque gratia destruitur, cui tamen omne eiusdem Esse ædificium ac moles inheret; non autem de morte corporali, quæ duas illas partes iam ab vtero & primo instanti, sibi inuicem indissolubili vinculo coherentes, & in humano corpore artissime connexas, separar ac disungit. Primus opinionis huius assertor, ac velut Corypheus extitit Philo, ingenio ac doctrina singulari, atque eloquentia propemodum diuina (quippe qui propter eandem Plato Iudæus à veteribus *Lib. 2. de alleg. leg. Mosaic.* fuerit nuncupatus): eundem secutus est Eucherius Lugdunensis Comment. in Genesis, & Eugubinus in Pentateuchum, qui omnes ac sola ratione, velut fundamento firmissimo, nitentur. Christus omnia mala quæ Adæ peccatum homini inuexit, destruxit; mortem autem, quæ quotidie adhuc grassatur, non abstulit aut aboleuit; ac proinde peccatum eandem non peperit, se-

rit, sequitur igitur eam homini naturalem & congenitam esse. Sed ne quid nimis: ex ipso enim Euangelio errorem vestrum contutare poterimus; nam in Ioanne, & i. ad Corinth. Epist. cap. 15. scriptum est, utrumque a Christo Saluatore nostro destructum esse, peccatum quidem, primo suo in orbem aduentu; mortem vero, secundo aduentu, extremi scilicet iudicij die, penitus destructum iri.

S. Gregorius Papa credit mortem nobis esse naturalem. In registr. li. 6 c. 195. Epist. 31. Quæst. 2.

Pontifex Gregorius, magnus ille Ecclesie doctor & columen, eiusdem etiam opinionis fuit, & easdem partes secutus publice eandem scriptis propugnauit. Scribens quippe ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum eandem asseruit; Ecce verba Epistolæ: *Si Adæ, qui primus peccauit, anima in peccato mortua non est, quomodo de ligno vetulo ei dictum est: In qua unque die comederis, morieris? Et ecce comedit Adam & Eua de ligno vetulo, tamen in carne sua ultra nongentos annos postmodum vixerunt: constat itaque, quia in carne non est mortuus. Sed opinio hæc, ignoscant mihi sanctissimi viri manes, non est vsque adeo probabilis, neve in verbis diuinorum testimoniorum fundata; quin & iniuriam facit sancto illi innocentie statui, cum eum funeri, morti & exequiis obnoxium statuit.*

Dicendum igitur est, relictis sequioribus hisce opinionibus ac sanctorum Patrum, prioribus illis longe numero superiorum, vestigiis insistendo, idque iuxta sacram literarum sensum, & ex communi Catholice Ecclesie credendi modo, mortem è solo peccato progenitam ac procreatam esse, veramque delicti in Deum commissi filiam existere: nequaquam autem nobis congenitam aut ingentam esse. Celebris huius opinionis assertor atque acerrimus propugnator, ipse est Augustinus, cuius vnus auctoritas omnium instar esse debet; qui verba illa Geneseos: *In quacumque die comederis, morte morieris*, tam de morte corporali, quam animæ intelligi posse putat. Et sane, postquam Deus omnipotens minas illas Adamo intentasset, & inobedientie crimina iam commissum esset, quo decre-

tum firmum & irreuocabile redderet, verbisque suis pondus inesse ostenderet, infelicem illum reum, Paradiso terrestri, ne fortasse admirabilem illum vitæ fructum gustaret, eumque gustando à morte sibi delicta immunitas foret, exulare coegit: qui etiam si quamprimum post expulsionem, mortem non subierit, eandem tamen post plurima annorum curricula ac varios in huius vitæ stadio decursos labores experitus est.

Nam quemadmodum cruentus ille siluarum incolæ aper cum venantium telo fauciatu est, in loco non manet, sed per montes & plana, per deserta & inuia, assidue currit, donec exhaustis iam viribus, venisque sanguine destitutus, procul à loco in quo vulnus accepit expirat: Ad eundem modum & Adam, qui licet aper non fuerit, à bestiarum tamen agendi modo parum abfuit, (comparatus est iumentis, & similia factus est illis,) cum enim à Satana peccati olim iaculis confixus esset, itaque lethale vulnus accepisset; non in ipso in quo latus est loco, expirauit: sed per terram euagatus, perque varias mundi plagas cursitans, deficientibus paulatim viribus, longo post tempore, nongentos videlicet annos animam efflauit, ac tum primum ex vulnere, quod longo ante tempore in Paradiso terrestri acceperat, mori cœpit.

Videmus etiam quotidie arbores, ramos quaquaversum diffundentes, & vmbrosis comis luxuriantes, cum semel fulmine ictæ fuerint, licet statim non emoriaantur, semperque alios ex se ramusculos progignant, atque aliquis semper in iis viror permaneat, tandem tamen exficari, trifidum illud fulminis telum, quo dudum ante percussa sunt, tum demum, cum minime creditur, vires exerere. Adam prima illa arbor, truncus, inquam, & origo totius humani generis, infelici peccati fulmine percussa, (cuius arboris omnes nos rami quidam existimus) eadem licet hora mortua non sit, post longum tamen temporis spatium vulneris grauitatem experita est, quod eandem medulla ac virore spoliavit, atque omnem ei vitam abstu-

abstulit. O ictum fatalem & nimis ah infelicem!

Peccatum igitur morti ianuam referauit, non vero naturæ humanæ inhæret; quod Pauli testimonio euidentis ac manifestū fiet: *Spendium peccati mors.* & Apostolus Iacobus: *Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem.* Peccatum itaq; an non infelix ac nefarius quidam pater est? vix enim deliberata voluntate consummatum erat, quin statum infelicem illam sobolem; mortem, inquam, & interitū, produxerit. Adeo vt certum & indubitatum sit, crudelem illam Parcam è peccati, non vero naturæ vtero prodire, & eam ipsam ab eo velut quoddam vulnus & plagam infligi, non vero à natura nobis adhærescere. Mentem meam vt explicem, dico hominem duobus respectibus considerari posse; primo, in puris naturalibus & iuxta conditionem naturalem, ab omnibus donis supernaturalibus, & omni gratiæ munere segregatum, in quo statu dicendum est, homini mortem, non secus ac reliquis animalibus naturalem fuisse. Secundo vero, in statu innocentiae, ea nimirum perfectione & modo, quo à Deo Opt. Max. conditus est, in summa, inquam, naturæ perfectione, scilicet rectissimus, scientissimus, innocentissimus, variis gratiis cumulatus, privilegiis diuersis ornatus, impassibilis, ab omni morbo & ægritudine alienus, immortalis, vitalis, & in æternum victurus, modo se à peccato continuisse; atque hic dici non potest, mortem illi naturalem & congenitam fuisse, sed crucem potius ac supplicium, & tormentum grauissimum.

Saul Israëlitarum Rex æquanimitè ferebat se ad regiam dignitatem euectum non esse, regnoque carere, antequam id ipsum adeptus esset; sed ad solum iam sublimatus, & ex tanta hominum multitudine regno dignissimus iudicatus, & postquam iam aliquo tempore diadema gestando regias delicias degustasset, ægerrime ferebat se solo turbatum, regnumque ad inimicissimum suum deuolutum esse, adeo vt suam non raro conditionem deploraret.

Hæc Pontifici non graue erat, antequam

Pontificium, quo nulla apud iudæos in Sacris dignitas erat sublimior, obtinisset, amplissimo hoc munere priuatum viuere. Sed, postquam id ipsum iam aliquot annis gessisset, & infulam Pontificiam gestasset, eadem subito priuari, magnam ei proculdubio molestiam peperit, magnique doloris causa extitit. Idem omnino de homine dicere quidni liceat? cum enim hunc in originali nuditate contemplor, ac proinde natura morti obnoxium, non existimo graue ei fuisse, immortalitatis corona priuatum, ac tot gratis destitutum viuere. Sed si eum consideres, vt qui iam dudum privilegiis gauisus sit, & iisdem vnico momento excidat; quanto eum dolore confectum, qua animi amaritudine excruciatum purabis, & cum eo simul vniuersam humani generis posteritatem? Et sane dolor hic adeo extremus ac vehemens est, vt Deum, si aliquoties mortis, quæ tantum hoc malum inuexit, nosque semper commitur, vel tantum meminissimus, eamque ante oculos haberemus, in æternum non offenderemus. Hoc namque suadet Salomon dicens: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Atque hoc ipsum mihi iam thema delegi, de quo hodiernam concionem instituiam, quam in duas partes disperit. Primo de statu illo loquar, in quo homo antequam peccando Deum offenderet, vivebat: ac deinde de illo, in quem post admisum peccatum incidit. Hinc porro facile eliciemus, eequæ mortis & interitus causa extiterit, & quodnam eius tyrannidis crudelitatisque principium: vos benignas tantum aures dicenti accommodate, & ipse ad primam me partem proponendam accingam.

Quanta aurei illius seculi felicitas ac beatus illius innocentiae status dignitas (in quo Felicitas maiores nostri, nimis heu! breui tempore vixerunt, sed in quo, ni peccatum nocentiae stetit, tam ipsi quam omnes ipsorum nepotes permanissent) dignitas fuerit, cum ex iis quæ Sacra nobis litteræ tradunt, tum veto ex miseris, in quas tam splendido & felici statu priuati decidimus, perspici abunde potest. Quam vero præclara, quam rara, quamque mirabilia in Genesi nobis propo-

Gen. 2.

30
nuntur? Quid enim excellentius, iucundius, aut quid admirabilius dici vel cogitari posset iis, quæ de Adamo & Eua primis mundi incolis refert Moyses? *Erat vir, nudus, & non erubescens.* E quibus verbis duplicem est felicitatem colligere, imprimis sanctam quandam innocentiam, & admirabilem in utroque simplicitatem, cum nullus pudoris sermo esset, ipsaque corporis nuditas neutrum offenderet, nec dedeceret: deinde vero impassibilitatem nunquam auditam vel visam, corpus namque hoc, quod ex parte iam gloriosum erat, licet nudum & inermis foret, omnis corruptionis, quoad exteriora incommoda, quæ ingruere poterant, expers erat, nullis passionibus obnoxium, & ab infirmitate omni que morborum genere immune. Non enim metuebat calorem, frigore non adurebatur, in optimo semper statu ac temperie erat, nihilque omnino reperiebatur, quod expugnare vel oppugnare id ipsum posset. Non erat tunc opus vestibus, deerant sartores, tinctorum decerant & officinæ.

Ecl. 7.

Salomon vero longius adhuc procedit, aliaque de innocentia statu encomia depromit. *Fecit Deus hominem rectum, ipse se infinitis miscuit disputationibus;* ait, *rectum*, forsitan ut insinueret, hominem non esse à Deo conditum, ut per terram serpat, aut, ut more bestiarum, ad eandem oculos conuertat, sed sublime à Deo illi os datum esse, ac cælum intueri iussum, & Angelorum instar in altum oculos & vultum efferre. Deinde, quis scit, num demonstrare voluerit, in beato illo & felicissimo statu rectissima omnia in homine futura, voluntatem nimirum rectam diuinamque quam maxime conformem, partes inferiores etiam rectissimas, easque ad rationis superioris perpendicularum quam optime directas? sed postquam peccatum superuenit, omnia incuruata, concussa ac destructa sunt, *ipse se infinitis miscuit disputationibus.*

Refert in Polyhistore Solinus, Lacedæmonios, qui nulli in vniuersa Græcia ciuitatum morum honestate, tum optima reipublicæ administratione concedebant, Delphos

oraculi consulendi ergo viros misisse, qui sciscitarentur, num eorum respub. diuturna foret: respondisse vero Deum, tamdiu eam in flore & vigore futuram, quamdiu rex eorum incederet rectus, sed tum demum eam pessum ituram, cum claudicans ad gubernacula sederet. Nec caruit oraculum euentu. Agesilao enim, qui deformiter claudicabat, ad regnum euecto, vniuersa respub. corruit, ac prior illa maiestas, quam diuturno temporis spatio illibatam custodierant, paulatim consenuit atque decoxit. At multo id oraculum videtur futurum diuinis, si humana natura statui adapteretur: diuinis quippe oraculis iam ab iplo mundi principio preñuntiatum erat, humanum genus, quamdiu Adam omnium hominum summus, ac dominus in ea rectitudine, in qua eum Omnipotens creauerat, persisteret; feliciter & prospere acturum: sed statim ut claudicaret, idque in illam partem ad quam peccatum vergebat, omnia pessum itura, & in exitium properatura. Oraculum porro hoc est, *In quacunque die comederis ex eo, morte morieris.* Vnicum autem peccatum claudum eum reddidit, vnicum quoque peccatum humeris eius impositum dorsum eius incuruauit, nec solum illius, verum & omnium nostrum. Hinc ingemiscens ad Dominum Regius Propheta exclamat: *Spiritum rectum inuoca in visceribus meis.* Quasi diceret, Redde mihi Domine spiritum illum rectum, valentem, spiritum nouum, quem non modo habeo, peccatum nimis heu! graue, ad terram propemodum incuruauit, adeo ut prima rectitudine exciderit. Sed pergamus in status innocentia aureæque ætatis perfectionibus recensendis.

Deinde ex ipsa malorum, quæ hereditaria successione in nos, quamprimum ut nati sumus, deuoluuntur, iliade, prioris sæculi statusque innocentia felicitas facile colligi potest; adeo ut calamitates, & ærumnas, si quis intueatur, facile videre valeat, quanta beatitudine ob vnicum peccatum exciderimus. Cogitet, inquam, imprimis acerbissimum illud decretum, quod aduersus primam peccatricem Euam, idque in delicti expiationem, promulgatum fuit.

Hominis felicitas quam in innocentia statu habebat, facile potest imaginari quibus nunc subiectus est. Multi.

Gen. 7. *Multiplicabo arumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios tuos, &c.* Dicere vult: Felix 6 nimium Eua, tua si bona nouisses, si uoluntati meae obsecuta in p̄ceptis ambulasses, sed iam, quoniam, quoniam, nescio quo suauis, tui ipsius oblita, mea iussa concūcasti, arumnas indies augebo, filios tuos cum horrore concipies, cum dolore & cruciatu extremoparies, uita seatebit malis ac mille anxietates mors includet. Quid, tantane animis cœlestibus irā? Igitur in statu illo primæuo, ni peccatum in mundum uenisset, nulla fuisset in prolis conceptione infelicitas, nullus in pariendo dolor, coniugalis actus nullam turpitudinem habuisset, sed perfecta & absoluta omnium rerum felicitas, atque aurea quædam sæcula regnassent. Maledictio porro Adami maiora & grauiora adhuc mala includit; *Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus uita tua.* Quasi diceret: Ni peccasses, terra sponte, nec aratro profossa, segetes, fruges, atque omnia fructuum genera, & quidquid ad vitam necessarium foret, protulisset, nulloque uos uestro dispendio, gratis, & quidem liberaliter ac laute, uelut naturales suos & domesticos, educasset: nam ipsa tellus

Omnia liberius nullo poscente ferebat,

— nulli subigebant arua coloni,

Nec renouatus ager grauius canebat aristas.

Mella dabant folia, tum flumina ne carentibant.

In illa scilicet ætate quidquid erat, hominum uoluptati seruebat, mille deliciae erant in orbe, ac nullum omnino malum meruebat. Vnde Augustinus: *Tam felix status, ut nullum bonum abesset homini, quod recta uoluntas optare posset, nullumque malum adesset, quod hominis feliciter uiuentis carnem uel animum offenderet.* O statum uere felicem, ac mille uotis exoptandum! Profecto si breuis hæc uita, uita hæc fragilis, fugax, grauis, laboriosa, ærumnosa, mille casibus & infortuniis exposita, uobis, o cosmophili, tantopere arideat, si tanto eam amore complectamini, si ita illam foueatis, si quacumque illam ratione protegere, ac mortem remis uelisque fugere conemini: quam iu-

cundam obsecro & gratam uitam illam fuisse putandum est, quæ mortem non metuebat, ærumnis carebat, pœnarum expers erat, sed iucundissima, atque omni felicitate erat cumulata?

Dauid uates cum hinc felicem illum statum, illinc uero calamitatem, in quam genus humanum peccando delapsus erat, in mentem reuocaret, exclamat, *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis infipientibus, & similis factus est illis.* Ecce quam infelicitas. Infensatus Adam ad summos honores, & gloriam euectus cum esset, totius orbis Dominus ac princeps, atque adeo omnium creaturarum caput constitutus, & simul Doctor, non dico in utroque iure, sed in omni scientiarum genere, immortalitatisque priuilegio donatus; felicitatem suam demens non agnouit, sed comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: primo quod regio illo loco, paradiso in qua uoluptatis, eiectus sit, quod morti & uariis calamitatibus obnoxius redditus, quod per terram desertam instar iumentis sine Domino euagari, atque inter animalia uiuere coactus.

Deinde, quoniam uoluptatibus instar bestia, quam natura uentri obedientem finxit, indulgit, ideo quoque bestia instar ad mortem tam animæ quam corporis, fuit condemnatus: postremo, quod, cum esset immortalis, in loco uitæ constitutus, & ad instar Angeli uiueret, in peccatum ex gratia statu delapsus, bestiarum more mortem sentiat, iisdem omnino passionibus obnoxius. An nõ igitur similis factus est illis? quis enim talia fando temperet à lacrymis: Sed figuras in hæc rem producamus:

Magnus ille Babyloniorum Monarcha *1. Reg. 15.* Nabuchodonosor, ille inquam, qui sanctissimum simul & amplissimum Hierosolymorum templum diripuit, sacra uasa & *2. Paral. 24.* omnem sacram suppellectilem sacrilega manu profanauit, uniuersam Israelitarum nobilitatem ferro & catenis grauata captiuam in Babylonem abduxit, cum sese uictoriis ac triumphis turgidus gereret insolentius, deque prouinciis ac regnis imperio acqui-

Psal. 48.

aequisitio superbiat, & ad instar numinis aliquid colli velle & adorari, occulto Dei iudicio regno & sceptro fuit priuatus, folio derurbatus, in desertum compulsus, & septem annorum spatio ferè instar per solitudinem errando herbas comedere coactus. O vere admirabilem rerum mutationem, ô subitam metamorphosim, ô vicissitudinem nunquam auditam vel visam! quis legit unquam aut vidit, regem potentissimum in animal brutum commutatum? Fuit hoc verum ostentum, vel ipsa potius figura casus illius quem protoplastus Adam incurrit; hic enim à Deo totius vniuersi rex constitutus, & quidem rex in sempiternum, simulque vitam immortalem nactus, cum fœlicitate accepta gratiaque data insoleceret, & vix seipsum nosceret, diuinos quin etiam honores ambiret, ad mortem fuit condemnatus, honoribus priuatus, paradiso expulsus, inque desertam terram, in qua cum bestiis & inter bestias ageret, relegatus, *Comparatus est itaque iumentis insipientibus & similibus factus est illis.*

Psal. 48.

III.

Sap. 2.

Ibid.

Salomon omnium mortalium sapientissimus, ac regum Iuda facile rex, status huius fœlicitatem perfectionemque exaggerans, ait, *Deus creauit hominem inexterminabilem*, id est impassibilem, qui mori non posset, & cui nihil noceret, *& ad imaginem similitudinis suae, inuidia autem Diaboli mors intravit in mundum.* O sceleratam inuidiam! ô mortem ah nimis infœlicem! noceat, obsecro Adæ posteris, creatum à Deo hominem inexterminabilem, id est immortalem; adeo ut si primus generis nostri parens Adam non peccasset, omnes immortales fuissetis. Erat quippe immortalitas præcipuum, ac maximum status innocentiae priuilegium, ac velut gemma, quæ eum præ ceteris condecorabat. Sed Theologice hic demonstrabo, quoniam hoc ipsum modo debeat intelligi, idque breuiter, & quam possim compendiosissime.

Condidit reuera hominem Deus immortalem, pati nescium: si enim in primæua innocentia perstitisset, mori non potuisset, & ab omni passione prorsus fuisset immunis, nec mortem quam sensit degustasset, nec in

calamitates, in quas delapsus est, incidisset. Hæc quidem immortalitas ipsius naturæ debita non erat, neue ei propria: nam si materiam è qua compositus est, & temperiem qua constat, consideremus; mortalis erat, ac verè ratione. *Quamquam* Sed Altissimus, in cuius ille protectione commorabatur, quique eius singularem quandam rationem habebat, omnipotentia sua prouidentia & scuto eum suo protegerat, nullum ut carnificis huius telum illi nocere potuisset, atque vndeque sua eum tutela velut armis communiaret, variaque antipharmaca dederat, quibus aduersus omnes vitæ suæ insidiantes vteretur, & profigeret ea, quæ sibi inimica atque aduersaria cognosceret.

Annon enim certum est, ac quotidiana confirmatum experientia, non nisi duabus mortem aut naturalem corruptionem vis, homini posse accidere, interna scilicet via, & intrinsecus operantibus iis, quæ intra essentia eius mœnia inclusa sunt, vt sunt, defectus caloris naturalis, item humoris radicalis, vel prædominans quædam & effrænis passio, quæ ita nimirum eum in transfuersum abripiat & perturbet, vt spiritum intercludens, mortem acceleret. Altera extrinseca, quæ vt plurimum per contraria & repugnantia prouenit, vt cibi, naturæ eius contrarii, temporis & aeris intemperies, fortunæ imperus, aliaque quæ homini exterius acciderent solent. Porro homo, quem cælum singulari quadam ratione (quandoquidem tum in protectione Dei versabatur) fouebat, nullo hæc omnia negotio peruicisset, & vt nihil contempnisset ab omni periculo tutus & immunis.

Præditus erat ad hæc absoluta quadam cognitione & iudicio, quod instar facis lucidissimæ in animæ eius penetralibus semper collucebat, quod omnia & singula, quæ vel prodesse vel obesse possent, ei amplectenda vel fugienda dictaret. Habebat quin etiam ante oculos lignum illud vitæ, quod in medio paradisi iucundissimo semper virore vernabat: cuius fructus adeo efficaces & potentes erant, ac quodammodo medici, vt quicumque eosdem degu-

staller

stasset, si fortasse naturalis in eo calor deco-
quere incepisset, redintegrato ardore, ac re-
sumpto humore radicali, & veluti restaura-
tis viribus, viuus mox ac vegetus, cum
certa immortalitatis spe, appareret. Eratil-
lic & continua pax, & mutua inter homines
amicitia, ipsa quoque animalia hominibus
obediabant, creaturæ etiam illis non aduer-
sabantur, nec dæmones prælium mouebant.
Adeo ut nisi peccatis Deum ad iracundiam
prouocassent, mori omnino non potuissent.
Testatur id ipsum Papa Gregorius: *Ad hoc
homo in paradiso positus fuerat, ut si se ad con-
ditionis sui obedientiam vinculis caritatis con-
iungeret, ad caelestem angelorum patriam quan-
doque sine carnis morte transiret: sic enim est im-
mortalis conditus, ut tamen si peccaret, & mori
posset, & sic mortalis est conditus, ut si non pec-
casset, etiam non mori posset.* Penitius adhuc in
materiæ huius adyta penetremus.

1799.
11.
Incorru-
pibile qd
dicitur
lib. mo-
di.

Aquinas ille Thomæ, Sorbonæ nostra
surdulus, omnium scholasticorum facile
princeps de corporis humani agens immor-
talitate, in qua primi generis nostri auctores
à Deo conditi erant, ait, corpus Adæ incor-
ruptibile fuisse, non naturali quodam vigo-
re immortalitatis, sed quod haberet nescio
quod supernaturale robur in anima, datum
diuinitus, quod corpus ab omni corruptione
præstabat immune, quamdiu scilicet diuinam
voluntatem sequeretur, eiusque præcep-
tis obtemperaret.

Quod ut planius faceret, distinctione vti-
tur, ait enim quid incorruptibile, tribus mo-
dis dici posse. Primo propter materiam: vel
quod materia careat, ut Angeli, vel, si ha-
beat, quod ad alias id formas, præter eam
quam semel accepit, non vergat aut incli-
net, ut in cælis rebusque cælestibus fieri vi-
demus, & vocatur hoc incorruptibile se-
cundum naturam: atque hoc modo omnia
corpora cælestia, & ipsi Angeli natura in-
corruptibiles sunt. Secundo dici quid potest
incorruptibile propter formam: cum nimi-
rum rei alicui essentia sua corruptibili su-
perior aliqua & excellentior dispositio an-
nexa est, quæ eam ab omni profus corrup-
tione conferuet: & dicitur hoc incorrupti-

Tom. 4. Bess. Aduent.

bile secundum gloriam, atque hoc modo
incorruptibilia fore post generalem mor-
tuorum omnium resurrectionem, putamus
ipsa gloriosa Sanctorum corpora. Vnde o-
lim Augustinus: *Tam potenti natura Deus
fecit animam, ut ex eius beatitudine redundet
in corpus plenitudo sanitatis & incorruptionis
viger.*

Tertio, vocamus quid immortale & cor-
ruptibile propter causam efficientem: & sic
immortalis & incorruptibilis fuisse homo in
statu innocentia, idque singulari Dei dono
& beneficio, qui causa eius efficiens est: qui
nimirum, quamprimum ut ei dedit Esse, de-
dit simul & immortalitatis donum. Vade
idem qui supra August. *Deus, inquit, homi-
nem fecit, qui, quamdiu non peccaret, immortali-
tate videret, ut sibi auctor esset, aut ad vitam
aut ad mortem.*

Secutus, qui Thomæ in omnibus pene ad-
uerfatur, in hac quoque sententia cum eo
non conuenit, nescit enim qui fieri posset,
ut virtus quædam aut qualitas animæ insita,
corpus quod natura corruptioni obnoxium
est, immortale possit & efficere & penitus
incorruptibile: atque e contra, hominem in
primæuo illo innocentia statu, mori potuisse,
sed tamen non fuisse moriturum, quam-
uis alioquin mortalis esset, actu nimirum
moriendi ad possibilitatem non accedente,
Deoque moriendi tempus præueniente.
Deus enim viso vires eius iam paulatim im-
minuere, calorem naturalem evanescere &
humorem radicalem sensim exsiccari ante-
quam mors adueniret, in cælum eum trans-
tulisset, vitam hanc animalem, & terrestrem
in spiritualem, ac vere cælestem commu-
tando. Bene quidem, sed fuisse nihilominus
immortalis, & Salomonis vera manet sen-
tentia, *Deus creauit hominem inexterminabi-
lem.* Quid amplius? *Et ad imaginem similitu-
dinis sua.* Sed iam postliminio vnde digressi
sumus reuertamur, & status innocentia fœ-
licitatem, gloriam, voluptatemque magis
adhuc dilatemus.

Sapiens igitur excellentium huiusce au-
rea ætatis describens, ait hominem inexter-
minabilem, immortalem, inexpugnabilem,
& ad diuinæ similitudinis imaginem con-
ditum

E

ditum

diuum esse: porro Paraphrastes per *inexterminabilem*, intelligit inestimabilem: quasi diceret hominem illo statu creatum, excellens quid & pretij infiniti atque inestimabilis existitisse. Atque hinc factum existimo, cur non nisi post omnes creaturas à Deo conditus sit, vel quod in ordine creationis rerum, perfectissima & absolutissima postre-

Cur homo ultimo à Deo creatus sit

2. Phys. text. 24.

SS. Trinitas in hominis creatione cooperata est. Gen. 1.

ma esse soleant, vel quod mundi prius palatium exstrui oportuerit, variaque ipsum suppellectile, id est, animalibus, herbis; arboribus, instrui, quam inquilinus eius homo, id ipsum ingrederetur; vel fortasse quod omnium dominus ac velut finis esset. Vnde Aristoteles, *Nos omnium rerum quasi finis sumus*: at potissimam causam existimo, vt demonstraret posterisque edoceret; hominem, vt Sapiens dixit, esse quid inestimabile, ac pretij infiniti.

Et sane ipsa hominis creatio inestimabilis existit, quod ipse Moyses diuinarum arcanorum interpret satis ostendit: omnium enim rerum creationem postquam descripsisset, singulare quid in hominis creatione visus est inuualle. Nam, si fortasse oblerastis, tradit Deum omnia condidisse, vel absoluta quadam voluntate (nam de creatione caeli & terrae loquens ait *in principio creauit Deus caelum & terram*), vel nuda & absoluta iussione, *fiat lux, & facta est lux*.

Gen. 1. Tertull. lib. 2. adu. Marcionē. Bas. homilia in hexa.

At quando homo creandus erat, homo inquam, quo nihil conditum est aut admirabilius, aut excellentius, consultandum Deus purauit, & S. S. Trinitatis concilium quodammodo cogendum, vt quomodo eum effingat mature deliberet. *faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & similitudinem nostrā*. Hic obstupescit Tertullianus, hic miratur Basilus, atque ambo consentunt, vere inestimabilem hominem à Deo conditum esse: quod illi à Salomone, Salomon autem à Moyse didicere. Sed audite quid aliud.

Deus ipse hominem creauit, cetera omnia vel à terra vel

Aduerto praeterea, cum creaturarum omnium efformationem mecum perpendo, terram & aquam omnium plantarum, herbarum, duminum, fruticum, radicum, arborum, auium, piscium, bestiarum, animaliumque, velut parentes, ac genetrices exi-

stere omniaque quae quatuor hisce elementis continentur, ex his duabus originem sumpsisse. De aquis testatur in Hymno Ecclesia,

Qui ex aquis ortum genus, Partim remittis surgit, Partim leuas in aera.

De terra audiamus Moysen, *Germinet terra herbam viuentem, & lignum pomiferum*. Et deinde: *eroducat terra animam viuentem in genere suo, serpenta & reptilia, & bestias terra*. Hominem vero, velut diuinum quid & penitus admirabile, ipse Deus condidit, suis eum manibus componens, atque omnia corporis & sensuum organa diuino artificio dirigeus, disponens, & formam quandam penitus spiritualement in eodem effingens. An non igitur bene ait Sapiens, *Creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam*: an vt nobis veniantem illum innocentiae statum magis aperiret, felicitatemque hominis euidentius exponeret? fieri quidem possit, sed sunt & aliae rationes numero infinitae & auctoritate praegnantis, quarum aliquas huc adducam.

Omnipotens ille rerum conditor Deus, ideo potissimum hominem ad imaginem & similitudinem suam condere voluit, praeter cetera quibus eum donauit privilegia & gratias, vt discrimen, quod inter diuinam bonitatem, & humanam est malitiam melius patefaceret: homo enim natura ita procax, & meritis suis ita arrogans est, vt parem pati, vel socium tolerare nesciat. Dei vero bonitas adeo immanens est, atque infinita, vt ea quibus excellit, homini cupiat esse communia, suaque cum illo privilegia communicare: vult eum scilicet immortalem, scientem, felicem ac beatum esse, vt nimirum ipse immortalis, beatus atque omniscius est. Vere igitur hominem ad similitudinem suam creauit. Altera est, Deus, summa inquam illa bonitas, & amoris in hominem infiniti ad imaginem eum suam ideo condere voluit, vt omnes eum creaturae colerent, susciperent, & venerarentur, tanquam eum qui regis sui ac Dei

Gen. 9. exterius præ se ferret insignia: vnde ad Noë
 Deus: *Terror vester, ac tremor sit super cuncta
 animalia terra, & super omnes volucres caeli.* ne
 nimirum caelestes orbis motum, astra lumē,
 Angeli promptum ministerium denegarent,
 & ne daemones in eius perniciem & interi-
 um conspirarent, neve bestia atque omnia
 fera animalia in eum insurgerent, eique exi-
 tum minarentur. Et quemadmodum Ægy-
 ptij Iosephum Patriarcham, Persæ & Medi
 Com. 41. Mardocheum suspiciebant venerabundi,
 Esh. 6. quod regis ambos insignibus indutos con-
 spicerent: ita quoque omnes omnino creatu-
 ræ hominem velut diuinum, Deo dilectū,
 diuinisque insignibus circumdatum vene-
 rantur. Ideo scilicet eum ad imaginem si-
 militudinis suæ creauit.

Tertia sit: Omnia dederat homini Deus,
 sed eum voluit esse suum, & ad se pertinere:
 vtque hoc manifestum foret, eumque vt
 talem ceteræ creaturæ suspicerent, regio
 quodam signo, imagine, inquam, sua, cum
 notare voluit, tamque profunde diuinæ ef-
 sentia suæ ceræ inculpere, nulla vt ratione
 eradi posset, nisi simul & sua, diuina scili-
 cet, natura eraderetur. Nobilis ille scul-
 ptor Phidias, cuius opera semper admirata
 est antiquitas, tanto artificio Mineræ cly-
 peo suam effigiem insculpsit, nulla vt arte,
 nisi cum insigni operis deformitate, potue-
 rit eradi. Melius hoc, mea sententia, de sum-
 mo illo vniuersi sculptore dici potest, qui
 hominem sculpendo, naturæ illius ari tan-
 to artificio imaginem suam indidit, vt qui-
 cunque eam tollere contenderet, diuinam
 quoque non mediocriter læderet essentia-
 am. Bene igitur olim dixit Sapiens: *DEVS
 creauit hominem ad imaginem similitudinis
 suæ.*

Quartam audiamus. Inter omnes omni-
 no creaturas corporeas, quæ è nihilo pro-
 ductæ sunt, nulla reperiebatur quæ vel Dei
 imaginem referret, vel cum qua ille familia-
 riter ageret, & erga quam suum affectum
 declararet: quapropter summo illi Numini
 visum fuit hominem creare, eumque ad si-
 militudinem suam efformare, vt eum di-
 ligeret, ipse quoque vicissim ab illo dilige-
 retur, atque familiariter cum illo ageret,

quippe qui in se illius referret imaginem.
 Ita nimirum ipse testatus est, dicens, *Dei. Prou. 8.
 creata, esse cum filio hominum:* ait, *cum filiis
 hominum,* non vero cum bestiis, caelestibus
 orbibus, sideribus, Angelis, at cum solis
 hominibus, soli namque homines ad eius si-
 militudinem efformati sunt. Exclamat hic
 Iob, & immensam Altissimi bonitatem de-
 miratur, *Quid est homo quia magnificas eum,
 aut cur apponit erga eum cor tuum? visitas eum
 diluculo.*

An non hic magnus amor est, & immensa
 dilectio, quæ nimirum è diuinæ essentia si-
 militudine ortum habet? Merito ergo scripsit
 Sapiens, *Deus creauit hominem ad imaginem si-
 militudinis suæ.*

Quintam statuo hanc. Quemadmodum
 Rex cum urbem exstruxit, aut arcem quan-
 dam communiuit; loco aliquo celebri insi-
 gnia sua figere solet, marmori aut ari inscri-
 pta, vt apud posteros perpetua eius rei vi-
 geat memoria, quique sequentibus victuri
 sunt temporibus, quis loci illius fundator
 exstiterit, sciant. Ad eundem etiam modum
 summus ille Deus, qui natura totius vniuersi
 Dominus est ac rex, postquam magnam hæc
 totius orbis temp condidisset, hominis val-
 tui (qui est totius ædificii velut locus pri-
 mus, & qui inter omnes omnino creaturas
 principem locum obtinet) insignia sua, suæ-
 que imaginis similitudinem voluit inscul-
 pere, vt quicumque hunc intuerentur, in
 fronte illius velut in frontispicio simul le-
 gerent, quis tam amplè in mundo hoc in-
 feriori vrbs conditor & fundator exstite-
 rit.

Nobilis ille pictor Apelles cum opus *Cic. 3. offic.
 quoddam inchoatum morte præuentus ab- Plin. lib. 35.
 soluere non potuisset, nullus omnino reper- 6. 10.
 tus est, qui vltimam manum addere, aut
 tanti pictoris opus perficere ausus fuerit. O-
 ris enim pulchritudo reliqui corporis imi-
 tandi spem auferebat. Haud aliter quoque
 Deus optimus maximus, admirabilis ille na-
 turæ huius pictor & effictor, cum suam ho-
 mini imaginem, sed eam imperfectam, nec
 penitus absolutam in creatione, insculpsisset,
 nulla vnquam creatura exstiterit, nec vilo vnq̄
 tempore, etiam inter Angelos exstabit, quæ
 eandem*

eandem perficere præsumat. Solus namque Deus eandem in eius creatione incepit, in iustificatione quotidie magis & magis ex-
 polit, & tandem in glorificatione perficiet, & penitus absolutam reddet. Tantane igitur tua in posterum futura est impudentia, ô homo, vt Dei tui imaginem & insignia per terram velut neglecta trahere, ac vitiorum tuorum corno ac sordibus coinquinare præsumas? foret hoc crimen grauissimis dignum suppliciis, & singularis Dei tui contemptus indicium, quod ne fieret, impedire conatus est Sapiens, cum creationis tui tuæ excellentiam in mentem reuocauit, dicens: *Deus creauit hominum inextinguibilem, & ad imaginem similitudinis suæ. O rationes egregiæ! O felicitas incomparabilis! O vita omnium voris exoptanda, nisi Satanæ insidiis fuisset interrupta! sed quid? Inuidia diaboli mors intrauit in mundum. ô inuidiam scelestissimam! ô rabiem nimium crudelem! ô mortem nimis ah infelicem! mortem, inquam, cuius memoria nunquam animo nostro deberet excidere, & ad cuius perpetuam recordationem nos Salomon adhortatur, verbis illis quæ roties iam produximus: Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Nam mortis meminisse, ac præsertim vnde profecta sit, & quam ratione in mundum venerit, est, amissionis illius iucundissimæ immortalitatis, iustitiæ originalis deprædationis, priuilegiorum illorum singularium abolitionis, recordari hæc porro omnia singularis efficaciam sunt, ac nimium quantum sufficiunt ad insolentiam comprimendam, & præcipitem nostrum in omnia vitia impetum retardandum. Vestrum igitur erit, eiusdem perpetuo recordari, meum vero ad alterum concionis membrum delabi, vobisque ad oculum, quanta mala Satanæ inuidia, post innocentiam immortalitatis amissionem, in orbem inuecta sint, ostendere. Erat hoc nimirum secundum quod explicandum susceperamus, quod quam poterimus breuissime expedimus.*

V. Diabolus, nefarius ille spiritus, videns hominem tanto in honore constitutum, tanta felicitate abundantem, tam ingenti glo-

ria cumularum, eiusdem felicitati inuidit, & aduersus eundem conspirans, peccatum in orbem inducens, portasque morti adaperiens, ei perniciem machinatus est, primamque illius felicitatem impedire conatus, atque innocentiam primæuam euertere satagens, eundem perdidit; atque in illo variis nos omnes malis & calamitatibus inuoluit. Sceleratus ille Achitophel Absolomo, qui patri in regno proxime debebat succedere, nefarium consilium dedit, vt in eum insurgeret, arma aduersus eum gestaret, regnumque sibi violenter pararet; ideo illum copiosa militum manu instruxit, instructumque in aciem produxit, in qua sulus fugatusque vitam simul ac regni spem misero sane exemplo perdidit. Ecce in quæ mala pessimus ille consulator adolescentem regium non compulerit. Satan vero Achitopheli perfidia & nequitia non cedens, Adamo, ad gloriam & immortalitatis coronam destinato, persuasit, vt aduersus Deum, patrem suum simul & principem insurgeret, in eum arma caperet, quem cum variis armis, & inprimis ambitionis, instruxisset, totius eius ruinæ, perniciæ ac mortis denique causa exstitit. Hinc bene Scriptura: *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. O inuidiam vere detestandam!*

C. Caligula Imperator tanto in populū Romanū odio fuit, vt sapiens diceret: *Uinam populus hic unicum coruicem haberet, vt nimirum eandem præcindens, populū simul, vniuersum ita exstingueret. Satanæ hominum inimicus mortalis atque hostis iuratissimus, vetus, inquam, ille Tartari Imperator, odium plusquam Vatinianum aduersus homines sub pectore fouens, & idipsum foras producere conatus, Adamum qui totius naturæ caput erat & princeps, occidit, & cum eo totum humanum genus capite truncauit. Testem hic habeo Apostolum Paulum: *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: adeo vt capite exstincto, totum simul corpus discrimen adierit.**

Sampson, quo vindictam de Philistæis hosti-

hostibus iuratis sumeret, columnas quibus cœnaculum in quo epulabantur, innitebatur, collidens, eisdem ruina inuoluit. Satan idipsum omnino cum hominibus, hostibus suis mortalibus, egit. Illos enim perdere & euertere satagens, Paradisum terrestrem ingressus, in quo omnes simul homines interpretatiue continebantur, Adamum & Euam, qui velut bases totius humani generis erant, aggressus, eisdem subuertit: quibus prostratis, tota mox ædificij moles velut columnis destituta, corruit, omnesque posterius ac nepotes sub eadem ruina misere oppressi interiire. Mors igitur per vnum hominem intrauit in mundum. Audite figuras.

2. Reg. 5. 6. 7. Purpuratus ille Persa Aman, inuidia & superbia tumens quam qui maxime, cum diuturnum aduersus miserum Mardocheum odium fouisset, tandem sanguinolentum & atrox à Rege decretum obtinuit, quo ei & Mardochei patibulo affigendi, & rotis Iudæorum populi excindendi, ac ferro flammaque delendi licentia dabatur. Diabolus antiquus ille Infernorum dominator & princeps, omniumque superborum caput & dux, immortales cum homine gerens inimicitias, tantum in Paradiso effecit, vt eum peccato inuoluens, cruentum de eo morte tollendo decretum obtinuerit, nec solum de eo, verum & de omni eius posteritate, quæ ad finem vsque sæculi, continua serie, post eum esset ventura. *Gen. 3.* Omnes igitur in eo peccauerunt, ac decretum ipsum, hoc est, quod Sacris Scripturæ libris legitur insertum: *Puluis es, & in puluere reuertetur.*

4. Reg. 5. Naaman Syrus, diuitiis & nobilitate polens, sed lepra turpissima infectus, in Iudæam veniens, in causa fuit, cur Giezi Elisæi Prophetæ puer, qui ambitione tumebat, oculis Dei iudicio, lepra fuerit percussus, atque omnes eius longa successione posterius: *Sed & lepra Naaman adharebit tibi & semini tuo usque in sempiternum.* Satan Infernorum princeps, sed lepra scærens, laxatis habitibus in mundum ingressus, causa exstitit, cur, non dico Giezi, sed Adam, natura sua

Dei puer ac feruus, peccati lepra infectus fuerit, atque vniuersa eius posteritas, *in quo Rom 5. omnes peccauerunt: ecce lepra generalis. In Sap. 2. uisus diaboli mors intrauit in orbem terrarum: Matth. 13.* ecce diabolus in causa. Desuntne igitur nobis in Sacris literis figuræ, quibus id probemus? sed parabolas etiam aliquas proferramus.

Pater quidam familias, cum bonum se-Parabola men in agro seminasset, venit inimicus hominis. mo, cum altum dormirent homines, & nox esset, & superfeminauit zizania, omnemque eius laborem destruxit. Hoc, fateor, non nisi parabola est, sed denotat, Deum magnum illum patrem familias, naturæ humanæ agrum gratia, virtutibus, scientia, iustitia, aliisque bonis seminibus repleuisse; diabolum vero, qui verus hominis inimicus existit, omnem eius laborem perdendo, peccati, mortis, laborum, miseriarum, infirmitatumque zizania & spinas superfeminasse. Ecquæ Deus bone zizania! Audite & aliam magis luctuosam, quam nobis Lucas describit. Homo quidam descendebat de Ierusalem in Iericho, (quæ idolorum infamis erat) & incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum, & plagis impositis abierunt semiuio relicto. Homo infelix, cuius quæso, geris figuram, nisi infelicis istius Adam, qui nescio quo inductus consilio descendens Ierolymis in Iericho, è gratiæ, inquam, statu, in voraginem peccati, & in latrones & sicarios atrocissimos incidit, mortem, diabolus & peccatum? O sceleratos prædones, qui præterquam quod gratias & priuilegia, dona supernaturalia, iustitiam originalem, immortalitatem, Dei cognitionem, aliaque plurima illi abstulerint, cruenta quoque vulnera, eaque horrida infixerunt, scilicet ingentem spiritus excæcationem, magnam in intellectu corruptionem, in parte concupiscibili rebellionem, eumque semiuium, solis naturalibus relicto, deseruerunt. O casum deplorandum! sed audite alia.

Cum itaque iam omnes homo facultates amisset, ac vita quintiam ipsius venalis esset, ecce è vestigio mille calamitates post ad-

missum peccatū. fatales, & cruces variæ in eum irruerunt, calidum, inquam, & frigus, fames, morbi, innumeræque aliæ æruminæ quæ illi intrinsecè sunt, & cognitæ. Eheu! peccatum ecce omnia miseriarum genera in orbem inuexit. Ab eo rum tempore inualuit crapula, tabernæ erigi cœpere, fumate culinæ, ventrisque ingluuies dominari: tum gula & ebrietas laxatis habenis in mundum venire; tum ciborum delicia linguæque irritamenta nata sunt.

Ante peccatum admissum nemo comederat carnes. Non erat ante lapsum vsus carnis, nemo eandem gustauerat, laniones nulli reperiebantur, quid torrere & frigere foret nullis nouerat: nam non nisi herbis & pomis primi parentes vescabantur. Quod ex ipsis Dei verbis vitæque ratione, quam iisdem præscripserat, manifestum efficitur: ait enim: *Ecce dedi vobis omnem herbam asserentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam.* Nulla ecce carnis ferinæ, animalium, aut alterius cibi fit mentio. Et sane bis mille annis, ad ipsum vsque diluuium, verisimile est hanc à primis mortalibus diætam seruata. Et profecto hæc vitæ ratio in statu innocentia, & aureo sæculo etiam fuisset, vel quod ea quæ terra progigneret, naturaliter tum parari poterant, minorique cura & anxietate, sine foco, culina, nulloque adscititio condimento; vel quod herbæ & arborum fructus iucundiori tunc sapore pollerent, vti accidisse constat Hebræis, dum quadraginta annorum spatio, manna per desertum Sinai rescicerentur, quod omne in se ciborum delectamentum complectebatur.

Abque peccato nõ fuisset vini vsus. Præter varia illa gulæ irritamenta, saporumque varietates, vini quoque & bacchanalium vsus, quæ priori ætate ignota erant, peccatum exortum fecit exoriri. Ante enim, quam innocentia exciderent parentes nostri, non nisi aqua bibebatur, nec ea quidem factitia aut condita, sed naturalis, qualem eam fontes & flumina propinabant: quin & omnes quorquor tum erant ad vsque diluuium, aquam biberunt; sed maiori haud dubie voluptate & gustu,

quam modo vina falerna aut Campana, habebat enim tunc aqua saporem quemdam suauissimum, ac gustum longe iucundissimum, cui melicraton, vinum myrrhinum, defrutum, sicera, & nectar Cannatium comparentur, puriscere, & diluta quodammodo esse videantur. Crediderim quidem vires terram protulisse, sed solis visus contentos mortales, succum inebriantem non expressisse, atque hac ratione ad ipsius vsque diluuii tempora vixisse. Quod per Noachi ebrietatem euidenter ostendi potest: hic enim cum vires à diluuiio quodammodo fractas & debilitatas sentiret, ac naturæ robur nonnihil decoxisse, vires quas diluuium perdiderat, cœpit excolere, liquoreque expresso gustato inebriatus est. Ignorabat scilicet, vt eum Sacra Scriptura excusat, vini potentiam, nesciebat fumosis illis exhalationibus, quas vinum continet, capitis vertiginem induci. Quamobrem si ante diluuium vini vsus fuisset, Noë profecto, qui sexcentis ante id annis vixerat, vini vsus & vires non ignorasset. Dicendum est igitur, eius vsus tunc incognitus fuisse, & sola frigida illius æui homines sitim restinguere solitos. At vbi peccatum intravit, omnia sursum deorsumque mutata sunt ac fugata abstinentia, vietusque temperie, ingluuies, mensæ lautiores atque Epicureus viuendi modus inundarunt. Quin & maiora.

Peccatum etiam stupidos nos & ignaros reddidit, & qui prius omnium rerum cognitione enituissemus, nos bardos effecit. Primi quippe parentes diuina quadam scientia ac doctrina singulari præditi à Deo conditi erant, vnde Ecclesiasticus, *Disciplina intellectus repleuit illos, creauit illis scientiam spiritus, mala & bona ostendit illis: quin & eorum posteris eiusdem scientiæ ex asse hæredes fuissent; sed omnia hæc per peccatum destructa sunt, quod, ablata scientia, meras tenebras, & densam ignorantia nubem, ne dicam noctem, animis nostris offudit.* Absque peccato fuisset, non oportuisset litteris incumbere, non fuisset opus sibi præceptores adsciscere, de bibliothecis & libris, nullus fuisset sermo, scholas non fuisset necesse visitare,

rare, totus quippe mundus in omni scientiarum genere apprimè fuisse versatus, at mera modo ubique ignorantia & mentium caligo regnat, & rerum vices deplorandas! & metamorphosim nimis ah diuersam! quam procul a priore illa felicitàte recessimus! Sed quid? peccatum est, Auditores, peccatum est, vnicum inquam peccatum, quod in has nos miseras coniecit: ipsum quod nos omni felicitàte, iucunditate, vita, deliciis ac voluptate spoliatos & nudatos, in statum infelicitatis, calamitatis, mortis, miseriarum, & ærumnarum coniecit. Ipsum inquam est, quod nobis infelici profecto partu mortem edidit, quam vos, velim, semper ob oculos gerere, ac nullo nō loco recordari: & ita fiet, vt in æternum nunquam peccaturi sitis.

Atque hoc vnum est, quod hodie omnes quam enixissime à te postulamus Domine, vt nobis scilicet gratiam concedas; qua nunquam eiusdem obliuiscamur; sed quoad viuimus, eius nobiscum viuat memoria, & imprimis, vt interdum in mentem reuocemus, felicitàtem, voluptatem ac delicias aurei illius innocentia status vt nimirum homo cōditus sit à Deo immortalis, semper vegetus, lætus, procul ab omni tristitia remorus, benedictionibus abundans, afflictionibus carens, ab omni prauo affectu liber atque aduersus omnes morbos singulariter præmunitus: vt nimirum omnia nouerit, nihil ignorauerit, omnia dilexerit, nihil despexerit, omnia gubernauerit, nihil formidauerit, omni denique felicitàte genere fuerit cumulatus.

Ac deinde mentis oculos in aliam partem deflecentes, peccati horrorem inspiciamus, simulque meminerimus, ipsam esse nefariū illum prædonem, qui omnibus nos priuilegiis, denis, facultatibus spoliauerit, ac nudos penitus deseruit: vt deinde nunquam obliuiscamur, ipsum esse patrem tam infandæ ac nefariæ filia, mortis inquam, quæ omnes omnino homines premit.

Quæ omnia cum in mentem reuocauerimus, fac Domine, vt fructum hinc aliquem percipiamus, vt nimirum visa eiusdem virulentia illud remis velisque fugiamus, & ab eo velut à facie colubæ, vt sapiens monet,

declinemus; simulque ad te recurramus, vt, qua nos ipsum priuat, beatitudinem sempiternam recuperare valeamus: ad hanc porro nos dirigant Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Amen.

FERIA QUARTA.

DE MORTIS NECESSITATE.

Partitio.

- I. *Quod omnis homo est mortalis.*
- II. *De certitudine necessitatis moriendi.*
- III. *De facilitate euerendi robustissima quæque.*
- IV. *De vniuersali mortis statuto.*
- V. *An Enoch & Elias sint mortui.*

Memorare nouissima tua, & imprimis esse necesse, omnes nos mori, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGURA.

CVM filii Iob, in domo fratris primogeniti, iucundissime epularentur; ecce ventus & turbo quidam vehementior, è deserto prorumpens, quatuor domus angulos concutiens, eandem ad terram miserabili sane casu prostrauit, atque omnes conuiuas tristi ruina inuolutos oppressit. O casum deplorandum! Sed fuit illa oppressio figura mortis vniuersalis, & interitus omnium filiorum hominum præfagium. Omnes enim filii Dei, qui verus noster Iob est, in Adami, qui omnium hominum primogenitus erat, voluntate velut in domo quadam, simul comprehensi, iucundissime in paradiso deliciarum inter se cum epularentur; vehemens ille peccati turbo exurgens, domumque concutiens, omnes omnino mortales misere oppressit, ac vniuersum humanum gentis variis calamitatibus inuoluit. Atque ita factum.

ctum est, vt Adamo ad terram prostrato, omnibus eius posteritas eodem casu ad terram ceciderit, duce quippe sauciato ac tantum non mortuo, omnes illius milites morti adiudicati sunt: adeo vt nullus ex toto hactenus agmine fuerit, qui ab eadem turba euaserit. Semel itaque omnibus moriendum est, idque fatali quadam necessitate à Deo constitutum: quod latius vobis deducere hodierna concione decreui. Illumina tu modo intellectum Sanctissime Spiritus, & ingenii nebulas lumine tuæ claritatis illustra; tu vero gloriosa Dei Genitrix precibus me tuis adiuua, vt feliciter ad exitum cœpta profequar: atque ideo te cum Angelo compello, & cum omnibus hic præsentibus, Aue tibi impertior.

*Plutarch.
in Apophib. reg.
Alexandri
Magnificum.*

Chæronensis Plutarchus refert, Alexandrum Macedonem, multis victoriis ac triumphis nobilem, cum quodam tempore vulnerare in prælio accepto, sanguine perfusus maderet, ad suos duces, qui diuinis eum honoribus afficiebant, ac velut heroem quemdam & semideum adorabant, conuersum dixisse? Videtis hæc vulnera, carissimi: an hæc signa sunt immortalitatis? hoc cœne deorum est? itane Deos hominum mucronibus impeti, aut morti esse obnoxios? definite igitur me Deum appellare, à quo humanum nihil, imo ne mortem quidem, alienum cernitis.

Designare voluit generosus & modestus princeps, mortem omnibus hominibus communem esse, ac necessario vnicuique nostrum euenire, tamque regibus sceptram, quam colonis ligones è manibus excutere. Sed historiam hanc proposito meo adaptabo.

Caro, mundus, ac diaboli, qui à longo iam tempore Plutonis aulam incoluere, ac mortalibus adulari quam qui maxime confuere, nullo non tempore nobis misellis persuadere conantur; esse nos in hoc mundo velut deos quosdam immortales, mortis imperio exemptos, ac semper victuros: quotidieque nobis occinunt, quod serpens olim maioribus nostris, generisque humani auctoribus in paradiso ingeminauit, *Nequam quam moriemini, sed eritis sicut dii.* Sed no-

strum est, Auditores, statim vt vitæ huius molestias experimur, calamitatumque impetus perentiscimus, cum Alexandro è contra obiicere. Anne tibi, ô insensate mundo, omnes hæc quas patimur arumnæ, morbi quos sustinemus, fortunæ varietates quibus subiecti sumus, certissima immortalitatis indicia videntur? an non vero potius insinuant, mortales nos esse, fato obnoxios, & ad finem vitæ paulatim deflectere? Quid ais Satan? locus ille corruptionis in quo viuimus, terra maledictionis quam incolimus, mortalium nomen quo nominamur, arumnæ, calamitates, labores, ac rerum vicissitudines, quas quotidie nimis ah! frequenter experimur, an non aperte nos insinuant mortales esse, ac morte terminandos?

Ita porro hæc technas & adulantium præstigias à se remouit sanctus ille vates ac rex Dauid, qui ex humili ad regiam dignitatem euectus est: *Ego dixi: D j estis, & P sal. 3. sicut ex eis omnes: vos autem sicut homines moriemini, estis, fateor, homines, veluti dii quidam terreni: patrat enim miracula, peccata remittitis, ægros sanitati pristina restituitis, mortuos ad vitam reuocatis: quid restat quam novos mundos condere? sed interea velim vos meminisse, esse vos mortales & vt homines morituros: sicut homines moriemini: non moriemini, inquam, sicut plantæ, quæ postquam vitam vegetatiuam vixerint, emoriuntur, & tum omnia in illis esse desinunt, non moriemini sicut bestia, quæ vitam habent sensitiuam, quam vbi perdidit, omnia simul perdit: sed moriemini sicut homines, qui cum natura quadam excellentiori præditi sunt, anima que rationali donati, quamuis corpora moriantur, & in putredinem ac cineres conuertantur, ipsa tamen anima semper viuunt, & nunquam morituri sunt. mors itaque omnibus hominibus communis est.*

Nabuchodonosor, potens ille Assyriorum monarcha, nescio qua ductus ambitio- Nabuchodonosor à Deo humiliatur, & bis resistit, eosque humiliat, illum coarguit, atque

atque fatuam illam & stolidam ambitionem portentosis quibusdam & ænigmaticis visionibus reudit, vt veram laudem animi humilitatem respiciens coactus fuerit inducere. Prima visione vidit statuam, cuius caput aureum & pedes lutei, quæ à scelerato quodam laterculo ad terram delecta in frustra comminuebatur: quam visionem Daniel interpretatus ait: *Tu es Rex caput aureum*, qui pedes habes fictiles, & cuius naturæ bases non nisi lutum sunt & terra, quemque vnicius mortis imperus in cineres & putredinem rediget. Altera vidit arborem præceram & opacam, quæ nubes cacumine tangeret, ramorumque comis rotum quaqua patet orbem repleret: sed mox vocem audivit, qua arbor hæc excidit, rami præcidi, folia auelli, fructusque per terram spargi iubebantur. Hanc quoque visionem exponens Daniel regi, dixit, *Arborem quam vidiſti ſublimem atque robuſtam, cuius altitudo perſingit ad cælum, tu es Rex qui magnificatus es: tu es inquam arbor, quæ tempore ſuo excinderetur, & virore ſpoliabitur, quamque mors falce ſua demoret & ad terram proſterneret. Et nunc reges intelligite: conſiderate inquam, vos eſſe ſtatuas illas ingentes, coronis aureis redimitas, ſed à mortis lapillo nequaquam immunes: cogitate vos eſſe arbores illas ſublimes, quorum caput ad cælum perſingat, & quorum gloria nubes tranſcendat, ſed nullum inter vos eſſe, qui non mortis cuneo excindatur, vnde*

Poeta.
Sub tua purpurei veniunt veſtigia reges,
& alius:

*Mors a quo pede pulſat pauperum tabernus
Regumque turres.*

Nulla enim datur exceptio, nullus aliquo gaudet priuilegio, nullus morti eripitur, ſed omnibus illa communis eſt ac neceſſaria, nemini parcens: vnde Socrates ad mortem condemnatus cum eſſet, ac iudicum in eum prolata ſententia hilaris reſpondit: hos qui me nunc morti addixerunt, longo ante tempore natura eidem addixit, innuere volebat, omnes nos natura mortales eſſe, ac mortis ſententiam, iam à primis vitæ incunabulis, nobiſcum ferre. Quod & deſignauit dudum

Tom. 4. Beſſ. Aduent.

ante Pfaltes, dum ait: *Quis eſt homo qui viuet, & non videbit mortem?* putat ecce vates, fieri non poſſe, quemquam vitam à natura mutuo accipere, & eandem non reddere. Sed quemadmodum omnis motus duob. in terminis finitur: à quo incipit, & in quem definit: ita quoque eſſe noſtrum, verus quidam motus eſt, quem duos neceſſe eſt habere terminos, vitam inquam, à qua incipit, & mortem in quam reſoluitur, & exſpirat: *Quis eſt homo qui viuet?* ecce terminum à quo: *& non videbit mortem?* ecce terminum ad quem & motus finem. Quocirca hoc certum indubitatumque ſtatueodum eſt, nullum eſſe, qui vitam acceperit, qui non eadem tandem aliquando ſerius aut citius priuandus ſit.

Pulchrum & ſcirtum in hanc rem apophthegma producam. Conſtantinus Imperator cum Regis Perſarum legatum per Romam ciuitatem circumduceret, eique eiusdem ſplendorem elegantiam, nitorem, opes ac dignitatem oſtenderet, peteretque quid ei de Vrbe Romana videretur, reſpondit Perſa, Etiam Roma ſicut & aliis in locis, homines ſibi videri mortales. Bene quidem & modeſte.

Deſignare nimirum volebat, mortem vbi-que terrarum imperium exercere, atque omnes omnino homines illius ſceptris parere, nullamque rationem, vel occultam, vel teſtam, ad eius tyrannidem declinandam dari poſſe. Egregium hocce quidem eſt apophthegma: ſed figuram propemodum ſimilem eſt ſacris voluminibus depromam.

Vidit olim Ezechiel campum oſſibus mortuorum plenum: & ecce, dum inſolito hoc ſpectaculo percuſus obſtupeſcit, audivit vocem, quæ diceret, *Oſſa hæc vniuerſa domus Iſrael eſt.* O myſterium ſublime ac profundum! equidem illius vobis futurus ſum interpres. Ingens ille campus mortuorum oſſibus repletus denotat mundum, qui quor- tumulos, tot velut ſulcos continet, ac plurimis craniis, eorum nimirum qui iam à quinque annorum millibus exſtincti ſunt, repletus eſt. Domus autem Iſrael, velut pars pro toto, vniuerſum humanum genus deſignat, quod eidem fato obnoxium eſt, morti

F inquam

inquam, sepulchro, & cineribus destinatum. E quibus omnibus efficitur, mortem euitari non posse, at omnes sine vlla exceptione manere.

Illa siquidem est tessera, quam natura hominibus, dum in luminis auras eduntur, tradit: quamque ipsemet D E V S Adamo post admissum peccatum tradidit, *Puluis es & in puluerem reuertere*: quæ verba Ecclesia, de salute nostra sollicita, quotannis nobis in mentem reuocat dicens, *Memento homo quia cinis es, & in cinerem reuertere*. Egregium porro hinc conceptum eliciam. Cum dux aliquis agmen foras producit, militibus quos se mutuo agnoscant & ab hoste dignoscant tesseram tradere consuevit. Natura, quæ magna quædam dux est, cum milites suos, id est homines, in mundum, qui velut locus castrensis est ac militaris (*in terra quippe est vita hominis super terram*) producit, hanc illis mox tesseram consignat, *Puluis es & in puluerem reuertere*, è puluere agnoscere possumus hominem, estque hæc tessera quam nullus non in natiuitate audit. Interrogemus Reges, & Patriarchas veteris testamenti, atque omnes ita se rem habere declarabunt.

Gen. 18. Quis tu es, Abraham? dic audacter, quis es, ede tesseram. *Loquar ad Dominum, cum sim terra & cinis*, ecce ipsissima tessera verba.

Psal. 12. Quis tu, heus Dauid? quem te putas? Ego sum vermis & non homo. Dic apertius, non enim sunt hæc ipsissima verba: *Quoniam ipse cognouit signum nostrum: recordatus est, quoniam puluis sumus*. Verum hoc est symbolum.

Psal. 22. Tu autem quid ais Salomon? quis tu? *Quid superbis terra & cinis?* Quam bene hæc naturæ humanæ militibus tessera hæc inhaeret? quid mirum, semper namque eam ob oculos habebant. Quod idem sapiens nobis suadet, dicens, *Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis*: recordare inquam mortis, quæ in cineres & puluerem te redactura est, & cogita illius te iussis, etiam inuitum & reluctantem, obsequi debere. Hac de te hodiernam concionem instituant, quam bifariam distribuam: primo ostendam omnes homines, quotquot sunt, vel sequentibus temporibus futuri

sunt, necessario debere mori: deinde vero omnibus & singulis sine vlla exceptione moriendum esse, ut hinc euidenter fiat, necessario esse mortem obeundam, & quidem omnibus & singulis. Arrigite aures, rem aggrediar.

Nihil est certius, Auditores, aut quotidiano vsu & experientia confirmatius, quam ipsa mors, nec quidquam de quo minus dubitare liceat, aut de quo certiores esse possumus. Si enim scientia, iuxta Philosophos, habitus quidam est è veris, necessariis atque euidentibus propositionibus promanans, ipsa mortis hominibus necessario impendentis cognitio esse debet quam certissima ac verissima, cum propositioni, qua nihil certius, verius ac manifestius, est nempe: *Homo est mortalis*, innitatur. Testem huiusce rei habeo Prophetam Iob, qui cum Deo loquens ait, *Scio quia mors irades me, ubi constituta est domus omni uiuenti*. Scio inquam, non sophismate aliquo, sed verissimo argumento, & syllogismo demonstratio inductus, scio demonstratione à priori, & posteriori, scio conclusionem in *Barbara, Celarent, Darii, Ferio*, & in omnibus Figuris & Modis. O Philosophum versatissimum!

Est hoc axioma quoddam certissimum, & maxime generale, quod in Christianorum Philosophia necessatio præsupponendum est, nec vlla opus habet demonstratione. Est quoque decretum euidenter & irreuocabile, quod tribus demonstrationibus certissimis, & irrefragabilibus innititur: primo sacri voluminis verbis: *Ipsi peribunt, in autem permanent, & omnes sicut vestimentum veterascent*, deinde rationi certissimæ: nam quidquid componitur ex contrariis, est corruptibile: postremo autem quotidianæ experientia, *Omnes enim morimur, & velut aqua dilabimur in terram*.

I nunc, & longa tibi vitæ spatia, annosque pollicere Nestores: ecce sacrae litteræ, id est Deus ipse, rationes euidentissimæ, & experientia quotidiana mortalem te esse docent, tres maximæ quæ in mundo reperiri possunt, faces in hoc tibi prælucent, ac veritatem detegunt, mortem tibi esse necessario subeundam; faces, inquam lucidissimæ,

II. Mortis necessitas

Iob. 19. Mortis tibi

Psal. 102.

2. Reg. 1. 4.

ma, quæ illuminant omnem hominem in hoc mundo commorantem: vna quidem quæ humano ingenio reuelat ea, quæ commune naturæ ordinem excedunt, atque hæc fidem animis ingenerat, sacra videlicet Scriptura: altera vero ea, quæ natura insita sunt, sensuum tamen & ingenij captum antecellunt, & hæc scientiam hominum mentibus indere consuevit, rationes scilicet evidentissimæ: vltima vero, ipsa est rerum magistra experientia, quæ sapientes simul & insipientes erudire solet, quæ ea quæ rationem humanamque ingenium superant nos docet: omnes hæc etiam vel maxime cæco ad oculum patefaciunt, mortem nulla arte aut versutia posse evitari.

Quidquid est in homine, de futuris est contingentibus, quod nimirum fieri & non fieri æque possit, nihilque est de quo certo quidquam liceat affirmare, sed de singulis dicendum est dubitando forte: si quis enim de infante in cunis quæreret, an futurus sit Achilles, an vero Therites, quid respondere haberes aliud, quam, fortassis hic, fortassis ille. Si ab eodem iam adolescentiam ingresso iterum peteretur. Illene adolescens futurus est ingenio Aristoteles, an stupore bardus? Respondebis haud dubie, forsitan bardus, forsitan Aristoteles. Procedamus deinde ad virilem ætatem, & peramus. Ille idem, Irusne pauper futurus est, an vero Cræsus diues & opulentus: semper, scio, dices, fortassis diues, fortassis pauper. Sed si petiero: Aliquando morietur: dices, Ita profecto: sine dubio, & quidem necessario, nec hic, fortasse, locum habebit.

Vertat in omnes sese partes homo, faciat quidquid voluerit vel poruerit, varia aduersus mortem sumat antidota & amuleta, nunquam tamen se ab hac fatali necessitate immunem poterit præstare: dormiat quotidie in molli pluma, in lectis gaudium, includatur atrox etiam arctissime, vt vel à nemine videatur, semper tamen aditum mors inueniet. Galenus, Hippocrates, alique medici præstantissimi mille remedia aduersus morbos, milleque sanitatis

tuenda rationes excogitarunt, verum ad mortem euitandam nullus omnino Aphorismus conscripuit: sed omnes confessi sunt, *Contra vnum mortis non est medicamen in hortis.* Mors igitur necessario subeunda est.

Et profecto! quis fuit vnquam à morte exemptus? quis hoc priuilegium habuit? nullum Seruos quidem suos magnis Deus & singularibus, ac naturam excedentibus priuilegiis ornauit: hos ab igne tutatus est, hos sine potu ciboque longo tempore viuere permisit, illos aquis inambulare fecit: at nullum vnquam à morte exemptum: Moysi dedit virtutem aquas in vnum conglobandi, Iosue solem sistendi, Ezechiae eundem retroagendi, at nemini potentiam qua mortem susteret, aut quo minus veniret, impediret. Vnde exclamat Psalmographus: *Quis est homo qui viuet & non videbit mortem?* quis est, inquam, Princeps aut Rex, qui se à morte immunem esse gloriatur? *Psal. 88.*

Omnes quippe homines mortem necessario subire oportet: & hac lege vitæ huius stadium ingredimur, postquam aliquot hic annis commorati sumus, iterum deinde, sepius aut citius, eodem egrediamur. Dixit olim Dauid rex vni è principibus suis nomine Ethai: *Heri venisti, hodie compelleris nobiscum egredi.* Quam hoc nos melius de hominum conditione dicere possumus? Heri in hanc vitam ingressi sumus, & hodie forsitan mors eadem exire compellet. Hinc apud Sapientem ipsi impij vitæ breuitatem deplorantes conqueruntur: *nati continuo desuimus esse, heri nati sumus, & hodie misere iugulamur.* Statim namque vt per vnam ianuam in vitæ huius diuerlorium ingredimur, per aliam eodem, ad mortem properando, egredimur. Bene igitur magnus Augustinus *Lib. 13. de mortem cursum quendam & stadium nuncupauit, in quo quotidie citatis gressibus ad mortem properamus, & in carminibus suis Gregorius cognomento Theologus, torrentem eam nominauit.* *Lib. 6. 9.*

Idque ipsum est quod viuo, velut rapidissimus amnis,

Qui sursum exoriens semper ad ima fluit.

F 2 Nam

Nam quamprimum vt incunabulis egressi sumus, semper & continuo mouemur, nec prius datur quiescere quam mortem inuenimus, quæ eodem omnes fato perdit & destruit: nec eam quis subterfugere poterit, quia penitus necessaria est, & à tumultu tumultum petimus, vt idem Gregorius ait.

2. Cor. 4.

Sacra Scriptura, vt hanc fatalem mortis necessitatem nobis insinuaret, variis eam rationibus & viis ostendere conatur. Quare namque putatis eam nos toties vasa fictilia & lutea appellasse? *habemus thesaurum in vas fictilibus*, animam scilicet corpori fragili & caduco inclusam. Non ait, vasis ferreis, ahenis, aut marmoreis, sed fictilibus, & fragilibus, vt vitæ huius breuitatem, ac simul fragilitatem declararet. Quam luculentos porro hinc excludere licet conceptus. Primus hic est.

Gen. 44.

Insignis hic Philosophus, & profundus Theologus conatur ostendere, Deum, præter communem naturæ ordinem (quæ materias perfectissimas nobilioribus formis vt plurimum insignire consuevit) animam rationalem, qua nulla forma dignior & perfectior, natura immortalis, corpori corruptibili inclusisse & associasse, tam pretiosam scilicet gemmam plumbo aut ferro inserendo: forsitán, quod ea quæ maximi & infiniti pretij sunt canabinis aut vilioribus fassis includi soleant. Hinc Ioseph Patriarcha scyphum Pharaonis aureum sacco Benjamin fratris iunioris inseruit. Ita quoque Deus Optimus Maximus pretiosum illum animæ thesaurum, vili corporis nostri sacco indidit, & gemmam illam magni æstimatam fictili vasi inclusit. Habemus igitur thesaurum, vasis fictilibus. Secundus.

Mundus officinæ figuli comparatur.

Sunt in officina figuli, si forsitán aliquando obseruastis, omnis generis vasa, parua scilicet & magna, alia in honorem, & alia in contumeliam, hæc pulchra, illa vero abiecta, sed qualia demum ea sint, omnia ad minimum impetum & casum fragilia sunt. Ita quoque iuxta sententiam Apostoli, mundus hic est velut officina figuli, sed figuli illius cælestis, variis vasis instructa iisque fictili-

bus, sed quæ omnia fragilia sunt, & casui obnoxia, sunt Magnates, Principes, Reges, Monarchæ, sunt & plebei, serui, pauperes, triuales: alij sunt nobiles, gloriosi, magnifici, splendidi, alij vero humiles, mendici, obscuro, barbari. Has autem antitheses adhibet & Apostolus: vasa alia in honorem, alia in contumeliam: *vos nobiles, nos autem ignobiles*, sed qualescumque ij sunt, casui sunt subiecti, & natura fragiles. Iob Propheta, vt propositum prosequamur, ex eadem materia compositum agnoscit, seque velut vas luteum a Deo conditum ait: *Memento Iob. Domine, quod sicut lutum feceris me, & pl. sm. ueris me totum in circuitu*. Id ipsum Psalmodographus de impijs: *Tanquam vas figuli confringens eos*: ac post eos Ioannes in Apocalypsi: *Tanquam vas figuli confringentur*. Et in primis Propheta Ieremias: *Descende in domum figuli*, aliique sacri auctores infiniti, quorum omnium hæc sententia est: hominem, quandoquidem non nisi vas fictile est, & fragilis, corruptionique obnoxius, mortis, quæ omnium corruptentium prima est, necessario subiectam esse.

Quare age, superbo & insolens, agnosce obsecro, originis tuæ vilitatem, agnosce te non nisi lutum & terram esse, agnosce fragilitatem, & pone ante oculos necessarium tibi mortem degustandam. Vna hæc sufficiat cogitatio ad insolentiam reprimendam, & audaces conceptus retundendos. Mulus quidam Lydus, vt Plutarchus refert, cum aliquando umbram suam conspicatus, corporis bene compacti torositatem, capitis elegantiam, erurium subtilitatem, & aures cum decoro pendulas esset demiratus, insolentere, subsultare, furere, sternere fessorem & obuios calcibus perere cepit, nulla vt arte vel moderatione compesci potuerit: verum cum se patre asino progenitum cogitaret, insolentere desit, moderatius sese gerere, & mulionis ferula se subdere.

O homines, nolite fieri sicut equus commotus, quibus non est intellectus. Alta sapitis, insolentis, Reges aut Principes vos esse existimatis, per urbem laudato pauone superiores inceditis, cum nixurum oculos in dignitatum

gnitatum vestrarum, honorum, diuitiarum-
que umbras conicitis: at si cogitaretis, pa-
tiam vos habuisse sigulum, si cogitaretis, in-
quam, esse vos lutum fragile, & terram fi-
cilem, omnem profecto superbiam & arro-
ganciam quamprimum exueretis. Quomo-
do Sapiens homines ad moderationem re-
uocare conatus est: *Quid superbis terra & ci-
nus? Unde efficitur, mortem esse in primis ne-
cessariam.*

Nemroth gigantea illa moles, cum se à
morte tueri vellet, ac diluuij secundi rabiem
euitare, turrim excelsum cepit exstruere,
sed eam minime potuit perficere. Deus e-
nim post infinitos sumptus impensos, opus
impediuit, opificumque omnium linguas
confudit. Quoties tu, ô homo, gigantem
hunc in vita imitaris? quoties nescio quid
simile opus moliris? conaris te à morte im-
manem præstare, eiusque imperus sub-
terfugere, mille arces, palatia, turres exstru-
is, mille tibi gaudia, fortunæ ardentis fla-
bra tibi somnias: sed cogites velim, post mil-
le exhaustos labores, degustatas ærumnas,
opere etiam imperfecto, mortem tibi insta-
re, atque omnia in fumos ruitura, & ex cun-
ctis conceptibus, præter infamem confu-
sionem, nihil reliquum fore. David Prophe-
ta huc alludit, dicens: *Tange montes, & fumi-
gabunt, sublimes elude conatus, & in fumum
abibunt.*

Secundus illè Briarius Goliadas, spuris
ille Philisthim, à summo capite ad imum
vsque pedis armatus, omnibus Israëlitis ex-
probrans insultabat, armisque suis & robo-
re fretus sese inexpugnabilem credebatur: &
ecce, lapis quidam torrentis, pastoritia ex-
cussus dextra, vitam simul eripiunt & victo-
riam, & colossum illum carneum ad terram
magna cū infamia ac dedecore deiicit. Mil-
le, ô homo superbe & arrogans, superbiæ &
insolescentiæ species ede, omnibus insulta,
atque altum quid & sublime de te sentiens,
inexpugnabilem & inuincibilem te crede:
minimus tamen lapillus, morbum intelligo,
cum te inuasit, ad terram prosternet, locu-
loque inclusum ad ima vsque terræ viscera
dimittet.

uerfus Iudæos bellum gerebat, elephas, in-
gens tergo propugnaculum & turres cum
vallo gestans, qui magnum Iudæis terro-
rem incutiebat: sed gregarius quidam mi-
les, cui nomen Eleazar, mucrone ventri in-
serto, eundem ad terram deiicit, & castra
tergo imminetia confracta dissipauit. Ho-
mo, qui non nisi musca est, elephantem se
facit, & turribus armatum, honoribus, in-
quam, diuitiis, vanitatibus & quisquiliis,
mundo se ostentat, & quodammodo terro-
rem incutit. Sed videat, ne mors, velut ge-
nerosus quidam Eleazarus, propugnacu-
la subrimetur, videat, inquam, ne letalem
plagam insigat, quæ omnes eius ambitio-
nes destruens, misero sane casu ad terram
eum deiiciet.

Adamas, vt gemmarij tradunt, tanta du-
ritie est, vt nulla arte posse frangi videatur,
at quamprimum vt aliquod fragmen auul-
sum est, in varias mox partes frangitur, ac
velut in puluerem redigitur. Homo gemma
quædam infiniti est pretij, qui nulla ratione
videatur comminui aut emolliiri posse, sed
quamprimum vt labascere cœpit, & mors
eundem depascere, omnia in cineres ab-
eunt & fumum inanem. Atque hoc est, quod
à quinque annorum millibus primis nostris
parentibus occinuit in Paradiso Deus Con-
ditor: *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* Sem-
per autem hinc efficitur, verum esse, quod
initio proposuimus, mortem esse necessario
subeundam.

Hinc Sacræ litteræ, dum humanam no-
bis fragilitatem ob oculos ponunt, simul-
que mortis necessitatem ostendunt, homi-
nem flori qui in agro floreat sæpenumero
similem esse dixerunt: *Homo sicut fœnum dies
eius, quasi flos agri sic efflorescit.* Flos, inquam,
qui mane floreat, vespere autem langueat:
dicitur agri, & non horti, eo quod rosa, lilia,
violæ, & narcissi ad aliquod saltem dies flo-
rentes permaneant, vt horti cultor & domi-
nus gratum eorum aspectum velut laborum
suorum ac sudoris mercedem habeat: at flo-
res, qui in agris crescunt variis, periculis sunt
expositi, vel enim à prætereuntibus carpun-
tur, vel pedibus proteruntur, vel denique à

bestiis depascuntur. Non aliter quoque agitur cum homine; ut Propheta Iob merito dixisse visus sit, *Qui quasi flos egreditur & conteritur, & sicut velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.* Quae verba Magnus Gregorius interpretatus ait: *Quid sunt nati homines in mundo, nisi quidam flores in campo?* Porro ex omnibus qui in hortis vel agris flores vident, & crescunt, nullus est, qui duas sustineat brumas, aut bis niuofum gelu patiatur. Rident quidem in vere, calyces explicant, venustatem ostentant, odorem spirant suauissimum & pulchritudine sua insipientes delectant. Sed quamprimum ut acris hyems ingruit, & bruma rige incipit, ceruices dimitunt, colorem & pulchritudinem amittunt & sensim penitus emoriuntur. Idem omnino de hominibus dicendum est. Quis enim inter tot hominum millia, duo post diluuium vixit saecula, quis ad ducentos annos peruenit? Quis est qui non sit mortuus? & quis denique non morietur? nullus omnino id euitabit, nam firmissimo id & irrevocabili decreto statutum est, & mors necessario toleranda.

Nam quemadmodum prodigij loco habendum foret, si in caelesti domicilio, in loco beatitudinis quis mortalis reperiretur, nempe aeternae illi felicitati penitus repugnans: ira quoque non minus admirandum foret, si hoc in mundo quemquam à morte tutum & immortalem videremus: neque enim simul consistere possunt & humana fragilitas & perpetua immortalitas, nec se mutuo tolerant. Hanc meam opinionem confirmat regius Vates, qui beatorum habitacula & sanctorum commorationem, terram viuentium appellat. Vnde efficitur, mundum hunc miseris refertum terram morientium, ac velut quoddam defunctorum coemiterium vere posse appellari. *Credo videre bona Domini in terra viuentium.* Id ipsum, & Christus adolescenti petenti quid ad salutem necessarium foret proposuit: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Quamobrem, Domine, cum sacro id ore tuo confirmaueris, semper mihi proponam ac credam. *caelum terram viuentium, mundum*

Iob. 14.

Lib. II. Moral. c. 17.

Psal. 26.

Matth. 19.

vero, terram morientium esse, & omnia hic, mortalia & caduca dici, ac necesse esse mortem sustinere.

Vnde vero fatalis haec moriendi necessitas ortum habet? vnde in mundum tyrannica haec coactio venit? multa quidem euulceri dari possunt rationes, sed quae luculentae sunt & praegnantae. Prima est Philosophiae arcanis deprompta est. Quidquid enim contrariis constat, corrumpi tandem debet, & in nihilum conuerti. Nam quoniam contraria & opposita simul in eodem subiecto nequeunt consistere, seque inuicem semper oppugnant: hinc fit ut subiectum cui inhaerent, tandem destruant, ac perdant. At nos corpus habemus, quod est quatuor contrariis compositum est humoribus & qualitatibus, quod ab hisce, velut à quatuor praedonibus semper impeditur & impugnat, quod proinde penitus succumbat necesse est, morteque extinguatur. Altera ratio haec est.

Materia prima, è qua omnia naturalia composita sunt, cum satiari non possit, nouasque semper formas velut insatiabilis pellex desideret, vicissitudinis & varietatis studiosissima: tandem omnia quibus inhaeret subiecta destruit ac perdit, atque inde Philosophorum illud axioma originem sumpsit: *Materia prima est principium omnis corruptionis.* Corpus porro hoc nostrum, in quo viuimus & quod circumferimus, ex hac corruptionis massa compactum est: necessario igitur corrumpi debet. Tertia sit.

Cum humor radicalis, quo vita haec nostra fouetur & sustentatur, ad naturalem suam perfectionem iam venit, sensim deficit, & minuitur, vitalesque illi spiritus in nobis paulatim consenscunt: sanguis quoque, quo natura haec nostra enutritur, & qui vitam conseruat, concrefcit & congelatur. adeo ut ruinis reparandis vix amplius sufficiat: & quamuis cibo quotidiano vitam confirmare ac sustentare satagamus, ac ruinas & damna temporis deuastantis restaurare, quidquid tamen è contra opponimus, dispendia refarcire non valemus, nec vlla ratione detrimento accepto satisfacere. Quare quo-

Vnde moriendi necessitas veniit.

IV. Mors natus que e mundis

Reg.

re quotidie aliquid ex vitali hoc humore, vero vitæ sustentaculo, amittendo, nihilque addendo, vitam tandem collabascere, ac penitus deficere necesse est.

Ultima ratio est: omnia in ea resoluti solent ex quibus componuntur: quod experientia manifestum fieri potest: cum enim lignum flamma consumitur, lignum dico, quod è quatuor compositum est elementis, in eadem hæc cum deficere incipit, resoluitur aqua: inprimis vtrinque egreditur, aer sursum euaporat, & in fumum euanescit, cineres vero terra manent. Ira quoque, homo, qui è quatuor hisce compositus est, & potissimum è cineribus, in eisdem quoque tandem resoluendus est. Hoc sacra nobis litteræ innuunt, dicentes, *Puluis es & in puluerem reuertaris*, & melius adhuc vates regias: *Auferis spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur*. O rationes efficacissimas quibus efficitur, mortem esse necessario subeundam, atq; eius memoriam nunquam animo deponendam! Recordemini igitur nouissima vestra & mortem ante omnia, & inprimis illam esse necessariam, certissimam, ineuitabilem, & sine dubio euenturam: eam deinde esse vniuersalem, ac toti mundo omnibusque hominibus communem. Est hoc secundum concionis punctum, quod iam aggredimur.

IV. Ipsa mors, Auditores, obligatio quædam generalis est, quam omnes præstare oportet, tributum vniuersale, quod omnibus soluendum restat, iter denique commune, ac semita publica, omnibus calcanda. Hinc bene mea quidem sententia, mulier illa Thecuiis coram Dauide Rege ait, *Omnes morimur, & velut aqua delabimur in terram*, dicere vult: Cogites tecum velim, magnanime, ac genere princeps, quod quemadmodum torrentes ac flumina, cum varios agros rigarunt, ac variis anfractibus per varias provincias defluerunt, in mare tandem delabuntur: non secus etiam homines, postquam dudum in vitæ huius stadio euagati sunt, in terram delabuntur, & in sepulchrum velut in Oceanum descendunt, in quod cum semel eos descendisse contigerit, nunquam

amplius egredientur, nisi cum extremo iudicii die ad tubæ sonitum omnes omnino mortui sepulchris resurgendo prodibunt. Omnes igitur sensim morimur, & velut aquæ ad oceanum delabentes, in terram, inde formati sumus, delabimur.

Cur porro dicis *omnes*. An non excipis reges: diuites non eximis? nymphas formosas huicne legi subiicis? quid ni? nam, dicendo *omnes*, communem omnibus sortem significat. Dic mihi obsecro, quis modo in Chaldaea regnet de stirpe Nabuchodonosor? quis superest modo in Persia de prosapia Cyri? quis in Media de familia Darii? quis in Græcia de stemmate Alexandri Macedonis? quis Romæ è domo Cæsaris scepra tenet? quis Carthagine ex Annibalis posteris, vel Athenis è Codri neotibus dominatur? Vbinam modo sunt superba illa inperia & monarchæ orbis? Vbinam tot respublicæ florentissimæ? vbi modo Troia, Numantia? quæ memoria restat Athenarum? quid Lacedæmone modo agitur, vel Carthagine? *Omnes morimur*. Omnium harum memoriam mors abstulit. Egregiam hac super re olim D. Augustinus: meditationem instituit: cum enim Romæ versaretur, & superba Imp. veterum monumenta admiraretur, & inprimis Cæsaris opera obstupesceret, sortem eius deplorare cœpit ac dicere: *Vbinam est Cæsaris corpus præclarum? vbi magnitudo diuitiarum? vbi apparatus deliciarum? vbi multitudo dominorum? vbi caterua virorum? vbi acies militum? vbi thronus regalis? vbi sunt quæ hæc omnia: quo recessit tua magnificentia Cæsaris? Hæc omnia tu destruis & euertis, ô fera mors, nemini ignoscis aut parcis, sed omnes mori cogis. Omnia autem hæc Propheta Iob concludit dicens, *Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur*. E quibus omnibus manifestum & euidentem fiet, mortem omnibus hominibus communem & vniuersalem esse.*

Paulus ad Hebræos, fratres suos secundum carnem, scribens, mortemque iis in mentem reuocans, hortatur vt cogitarent eam esse ineuitabilem eiusque decretum inui-

Heb. 9. inuiolabile, quod omnibus commune sit, & omnibus hominibus statutum esse semel mori: statutum scilicet non capitulare aut politicum, sed generale, in ipso cœlo promulgatum, quo omnibus hominibus mortis via calcanda decernitur. Ex hoc autem statuto egregium conceptum elicio. Sunt in rebus publicis & in regnis legitime constitutis præter ius ciuile commune, decreta quædam particularia, & leges quæ ceteras prouincias & ciuitates non obligat. Porro in vniuerso hoc orbe tria sunt regna & imperia, regnum cœlesti, inferorum, & terrestre, & hinc tribus priuata quædam leges sunt, & statuta singulis propria.

In cœlesti regno lex quædam inualuit, qua omnes eius incolæ à morte præseruantur, & mori nesciunt, *Amodo iam dicii spiritus, ut requiescant à laboribus suis.* Et, *Præcipit aut mortem in sempiternum.* Regnum inferorum legem habet, qua omnes morti perpetuæ subiciuntur, *Mors depascet eos.* Terrestris vero decretum habet, quo semel morte gustare iubentur: *Statutum est omnibus semel mori.* O statutum inuiolabile, quod à nemine cuitari, & declinari potest, semperque hæctenus obseruatum est! ò legem exactissime ab omnibus custoditam, constitutionem quæ nunquam deprauata est! non qualem Ailuerus rex tulit, quæ populum quidem vniuersum astringebat, reginam vero eximebat: *Quid habes Esther? noli motuere, non in rueris: non enim pro te, sed pro omnibus hæc lex constituta est.* Sed legem diuinam, quæ omnes condemnet, nullique parcat. Sed quare in textu legis scriptum est, *Semel?* iterum nouus hic se prodit conceptus.

Pythagoræ animarum transmigrationem docebant. Credebant Pythagoræ, animas humanam, post mortem vnius corporis, in aliud deinde transire, eamque transmigrationem metempsychosin vocitabant: sed si opinionem hanc penitus inspiciamus, videbimus eam absurdissimam esse, & multas secum ineptias trahere, hinc namque sequeretur, homines sæpius mortem sustinere. At Apostolus, vt opinionem hanc refelleret atque eradicaret, ait, *Statutum est omnibus hominibus semel mori.* Quid si & aliud quip-

piam in verbo *semel* lateat mysterium: forsitan indicare vult, esse nobis mortem serio meditandam, quippe quæ magni momenti, & non nisi semel subeunda sit, ac proinde dandam esse operam, vt bene moriamur.

Lamachus Atheniensium Dux dicere solebat, semel tantum in prælio errorem esse committendum; esse namque vel victoriam referendam, vel in loco moriendum. Idem de extremo illo conflictu, qui tempore mortis subeundus sit, dicendum videtur: cum non nisi semel sit moriendum: ex hoc namque omnis nostra salus aut ruina, damnatio vel beatitudo, dependet. *O semel*, quam bene perpendi, notari, atque animo volui debes *Semel*, cuius nobis memoria nunquam deberet excidere! Sed additur etiam in lege, *omnibus*, vt nullam dari exceptionem appareat, sed ad eam omnes omnino obligari.

Varii Dialecticorum sunt termini, & vocabula artis: alia nomina dixerunt æquiuoca, alia analoga, & alia synonyma; æquiuoca sunt, quorum quidem nomen commune sit, sed res penitus diuersa: synonyma vero, quorum & nomen, & res communis sit, & vtrique respondens. Porro mundus, quidni dialectica quædam appellari queat, in quo diuersimode argumentandi traditur scientia: omnia hic plena sunt æquiuocis, & analogicis; vt sunt honores, diuitiæ, dignitates, quæ omnibus non æqualiter communicata sunt, at mors synonyma est, omnibus communis & prorsus vniuersalis, quæ prædicatur synonymice de omnibus.

Hanc autem propositionem confirmat Apostolus dicens, *Statutum est omnibus hominibus semel mori.* Sed audi Paule, *Omnibus* dicis: noui tamen aliquos, qui mortui non sint, sed adhuc superstites existant, & nunquam fortasse morientur. Quid enim de Enoch, quid de Elia dicis? de Ioanne Evangelista quid asseris? eosne mortuos putas, aut aliquando morituros? Quæstio hæc quidem perplexa est ac difficilis, eadem egredi tamen oportet, ac difficultates illius expedire.

Multi

Verum E- Multi auctores, atque ii non inter postre-
 noch & E- mos dicere & docere aggressi sunt, Enoch
 lias mor- ultimum filiorum Cain, & Eliam Thesbi-
 talium. tem vere mortuos esse, & ipsum debitum om-
 nibus mortalibus necessarium persoluen-
 dum, persoluisse. Aben Esra atque alij vete-
 res Hebræorum Rabini fuere primi huius
 Gen. 5. sententiæ verbis innixi: *Ei facti sunt omnes dies
 Enoch trecenti sexaginta quinque anni*: si hi
 sint omnes dies eius, non ergo diutius, in-
 quiuit, viuere potuit: si enim adhuc superstes
 foret, longius ei haud dubie vitæ spatium
 Gen. 7. Moyses dedisset, quod ita confirmant. Quã-
 1. Pet. 3. do diluuij historia in sacris litteris describi-
 tur, atque ii qui diluuiio erepti sunt, recen-
 sentur, octo tantum animæ seruatae tradun-
 tur. At si Enoch nondum mortuus esset,
 qui nimirum diu ante diluuium vixit, plures
 necessario diluuiio superstitēs enumerandi
 forent: Credendum igitur, eum mortuum
 esse, fuisse alioquin nona anima, quæ à dilu-
 uio immunis fuerat. At parum firmæ hæc ra-
 tionēs sunt, quibus opinio adeo exotica in-
 nitatur. Nam præter antiquam Ecclesiæ
 traditionem, generalem omnium Christia-
 norum persuasionem, communem omnium
 Patrum consensum, & vnanimem omnium
 Theologorum sententiam, ipsa nos scri-
 ptura contrarium edocet, aperteque confi-
 tetur, Enoch & Eliam adhuc esse superstitēs,
 & vsque ad consummationem mundi fore.
 Ap. 11. Apostolus Paulus in scenam prodeat, qui
 Rabinos illos mendacii coarguat, & ambos
 in viuīs esse asserat: *Fide Enoch translatus est,
 ut nō videret mortem, & non inueniebatur, quia
 suscipit eum Deus*, atque ante eum Ecclesia-
 sticus, *Enoch placuit Deo, & translatus est in
 paradysum, ut det gentibus potentiam*. E quibus
 Ostendi- verbis efficitur, nondum eum mortuum esse,
 ter Enoch sed ad finem mundi iterum compatitu-
 adhuc esse rum, ut eos, quos præstigijs Antichristus de-
 superstitēs. mentauit, in viam salutis reuocet, à fide de-
 flectentes reducat, atque ad pœnitentiam
 vocet. Raptus est autem anno ab orbe con-
 dito pene millesimo, sexcentis sexaginta
 nouem annis ante diluuium. Verba autem
 hæc prægnanti etiam ratione fulciri pos-
 sunt.

Moyſes enim cum catalogum texeret eo-
 rum, 4. Bess. Aduent.

rum qui tam ante Enoch, quam post eum
 vixerunt, vsque ad tempora diluuij, siagu-
 lis hoc velut corollarium addidit, *& mortuus
 est* sed cum ad Enoch venisset, mutata phra-
 Gen. 5. si ait, *& non apparuit, quia tulit eum Deus*. Vn-
 de apparet nondum eum mortuum esse, cum
 historiam suam Moyses conderet, neue et-
 iam modo. Confirmat hoc veluti rem certif-
 simam Hieronymus scribens ad Pamma-
 chium; *Enoch translatus est in carne, Elias car-
 nous raptus est in cœlum; necdum mortuus, &
 paradysum iam coloni, habent membra in quibus
 rapti sunt atque translati*. Bene quidem. Sed
 vbinam modo sunt? in quo mundi cardine
 aut polo versantur? aut quo translati sunt?

In hoc totius difficultatis cardo vertitur, vbinam
 hic nodus est, hic labyrinthus. Constat e-
 nim quoad Enoch, eum in arca cum Noe
 modo sic non fuisse, nec vñdis diluuij submersum pe-
 Enoch. riisse, necesse est itaque, eum in alio quopi-
 am mundi climate commoratum esse. Mul-
 ti è veteribus Patribus docuerunt & credi-
 derunt, vtrumque in paradysum terrestrem
 translatum esse, & illic vsque in hodiernum
 diem commemoratum fundari maxime
 verbis illis Ecclesiastici, *Enoch placuit Deo, & Eccles. 44.
 translatus est in paradysum*.

Primus huius opinionis auctor, aut sal- *In respons.*
 tem inter primos, fuit Iustinus Martyr: cre- *ad Orthod.*
 debat nimirum paradysum terrestrem adhuc *q. 75. 76. 85.*
 in rerum natura esse, & ad finem vsq; mun-
 di permanurum, eumque velut domicilium
 esse ac receptaculum, in quo magni illi viri
 diuerrebantur.

Quin etiam adiungit, hunc esse locum,
 quem Dominus in cruce moriens latroni
 promiserit, dicendo, *Hodie mecum eris in pa- Luc. 23.
 radiso*, & in eundem hunc esse translatum.
 Sed sententia hæc nimis singularis est, & re-
 pugnat verbo, hodie, quod ibidem legi-
 mus, est enim certissimum, CHRISTI a-
 nimam eo die in paradiso terrestri minime
 fuisse: sed statim à morte, corpore exeun-
 tem, ad inferos penetrasse, & triduo ibidem
 remansisse. Eiusdem opinionis fuit etiam
 Irenæus Martyr sub Antonio Vero & Com- *Irenæus l. 5.
 modo, atque Episcopus Lugdunensis, qui & aduer. har.
 aliud*

aliud inauditum addit, esse nimirum hunc ipsum paradysum, in quem Apostolus Paulus raptus fuerit: & quod magis adhuc demerit, minusque cum veritate coincidit, hunc esse in quem animæ corpore egressæ secedunt, beatitudinem præstolantes, cuius post finem sæculorum primum compotes futurae sunt.

Tertul. in Apologes.

Tertullianus Carthaginensis Presbyter, qui sub Severo Imperatore vixit, iam ab annis pene mille quingentis, eandem opinionem amplexus est: item Isidorus Hispalensis in tractatu de obitu & vita Patriarcharum, ubi de Enoch eodem, prorsus modo locutus est, priorumque opinioni quam proxime accedit, in paradiso scilicet terrestri eum collocando. Magister sententiarum eandem etiam sententiam ingreditur: adeo ut omnes hi firmiter credant, paradysum terrestrem adhuc in rerum natura esse, ac duos hosce Patriarchas in eodem Antichristi adventum expectare, qui ante vniuersalem mundi interitum futurus est.

Lib. 8. dist. 17.

Contrariū quoque probabile est.

Mibi Equidem, saluo tamen honore & respectu tantorum virorum, simul & meritorum consideratione, absurdum videtur esse, & à ratione quam maxime alienum, asserere, paradysum terrestrem modo adhuc subsistere, & in eo Enoch & Eliam vsque ad consummationem mundi, mortali in carne commorari. Nam si diluuii vnda summa montium iuga & altissima cacumina, Athi, Caucasi, & Thauri quinque cubitis excesserint, credibile est etiam, paradysum cum tota terræ superficie sub aquis natitasse, & submersione periisse. Credere autem eum, non sine quodam miraculo, à diluuiio immunem esse seruatum, non est tutum asserere: cum Augustinus alique sancti Patres, non esse vsque adeo certum & consultum putent, ad miracula confugere, cum non penitus sunt necessaria.

Li. de Trin. cap. 35.

Rupertus scientia non minus quam religione insignis, inficiatur, Enoch in Paradysum translatum esse, atque non certo è sacris litteris colligi in illum Paradysum in quo Adam à Deo conditus fuit, eum esse subiectum. Sed vult per verbum, Paradi-

sus, scire curam inuere locum aliquem delictis affluentem, diuersorum iucundissimum atque habitaculum ad incedendum amantissimum: Huic accedens D. Ioannes Chrysostomus, ait, magnæ curiositatis indicium esse, indagare velle, quoniam Enoch à Deo translatus sit, cum ipsa scriptura id aperte non expresserit. In eorum sententiam quoque concedens Augustinus, dicit, hanc questionem, scilicet num Enoch & Elias in paradysum vel alio translati sint, in vtramque partem, sine vilo detrimento, problematicè posse disceptari.

Dico igitur, tot sanctorum doctorumque vestigijs inspicendo, Enoch, statim à diluuiio in superiore aeris regionem è paradiso translatus vna cum Elia, adhuc in viuis esse, idque in loco iucundissimo, quem diuina illis bonitas assignauit, atque in eodem vsque ad vltimum iudicii diem permanuros, ante cuius aduentum iterum in hoc mundo, ad seductis succurrendum, apparebunt. Sed quocumque demum loco sunt, constat eos, ut prius dixi, nondum mortem degustasse, sed in fine tandem sæculi, non secus ac reliqui homines, morituros, & debitum omnibus impostum persoluturos. Ita namque sentiunt omnes Theologi, & in primis Doctor Angelicus Thomas. Nondum inquit, Enoch mortuus est, sed morietur tandem aliquando, quia sententia, quam Dominus primis parentibus peccantibus fixit (quocumque die comederit, morte morietur) omnes qui quocumque modo nascuntur ex Adamo, comprehendit. Id ipsum & regibus vates, sed paulo compendiosius, Quis est homo, qui viuet, & non videbit mercedem? & ad Hebræos Paulus, Status est orbis, sicut hominibus semel mori. Seneca item Philosophus, Christianæ fidei ignarus, Omne humanum genus quod est, & quod erit, morti damnatum est. Decretum est igitur à diuina maiestrate, omnibus hominibus leti viam calcandam, Eliæ & Enoch, Pontificibus simul & regibus, certum est, neminem ab ea libertum esse, at necessario omnibus euenturam & infallibiliter, totique eam mundo communem & generalem fore.

Recoz

Eccles. 7.

Recordate igitur, Christiane, nouissima tua, & in æternum non peccabis: memento mortis, oculisque patentibus eandem introspicere. Imitare hic gallos gallinaceos, qui dum micat, & vicium per terram sibi quarunt, vnum duntaxat oculum terræ affigunt, alterum in altum tollentes, qui quodammodo excubet, ne accipiter aut miluus improvisos præoccupet, & in aëra abripiat. Hoc ipsum & te velim facere, Christiane, & vno tantum oculo mundum resque terrenas respicere, alterum vero semper vigilem custodire, qui nimirum in alterum mundum collimet, & videat num mors instet, quæ te hinc violenter abripiat, ac depræderit. Lepores quoque natura pauidos apertis semper oculis dormite tradunt, ne fortassis a venatoribus, vel canibus præoccupentur. Et hoc tibi dictum puta, vt nimirum corpore dormiente anima excubet, quo nullum detrimentum accipiat: aduigilet, ne crudelis illa bellatrix improvidum te opprimat: certo namque certius est, illam semel venturam, & omnibus esse necessario subeundam, nullique omnino parcere.

Tu vero bonitas infinita & æterna, bonitas è qua omne bonum descendit, & dependet, oculos nostros aperi, simul & cor, vt sapius quam fecimus hæcenus eiusdem meminisse, & ante oculos eam habere valeamus: sumus cheu! adeo cæci, insipientes, atque vitæ huius conseruandæ studiosi, vt omne studium sit, voluptates & ineptias fectari, omnis nostra intentio perpetuas hic sedes figere, omnis denique actio in tuam offensam cedat. Ita siquidem mundo adhærescimus, itaque eidem infixi & quodammodo insiti sumus: vt nunquam in animum renocemus, esse nobis ex eodem emigrandum, sed vitam perennem, immortalem & nunquam interituram, semitam nullo vnquam æuo terminandam, & corpus etiam corruptionis expers nobis pollicemur: aliasque huiusmodi vanitates, & chimæras nobis fingamus. In hoc autem tu nobis impera Domine, quo omnes ineptias deserramus, & omnes alias cogitationes, præter solam mortis, ex anima ablegemus: & cogitemus interdum, ac nobiscum dispiciamus

esse nobis, diuina lege, serius aut citius, moriendum, & legem hanc inuiolabilem esse decretum irreuocabile, statutum cui nemo queat contradicere, & omnibus communem sententiam: commuam dico, quod nullus ab eadem exemptus sit, non paruus, non magnus, non diues, non pauper, non nobilis, non plebeius, siue reges, siue inopes erimus coloni. Atque hæc vna cogitatio, ardentissime animarum nostrarum zelator, satis esse potest, qua ad te accedere, mundi delicias aspernari, & recta ad æternam fidelitatem tendere possimus; in quam nos ingredi permittant, Pater, & Filius, cum Spiritu sancto, A M E N.

FERIA QUINTA.

DE INCERTA MORTIS HORA.

Partitio.

- I. Quod incautus mors obruat.
- II. De die horæ ve mortis incognita.
- III. De aduigilatione ad horam.
- IV. De præparatione ad mortem.
- V. De præparatione ommissa cum exitio.

Memorare nouissima tua, & imprimis mortis horam incertam esse, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGURA.

Baltassar Babyloniorum Rex sumptuosus Dan. 5. Optimatibus suis mille conuiuio instructo, cum temulentus præcepisset afferri vasa aurea & argentea, qua alportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo Ierosolymitano, vt ipse vna cum vxoribus & concubinis, & optimatibus ex iis biberet: atque inter couiuandum & bibendum deos suos ferreos & lapideos laudaret, genioque liberalius indulgeret, & non nisi voluptates & lusus confectaretur, mortis & nouissimorum oblitus: ecce in eadem hora

apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulae regia. Tunc facies illius commutari, cogitationibus variis cor lancinari, compages renum solui, & genua ad se invicem collidi cœperunt: nec mirum, feræ enim parca ei instabat, quæ vultui insolitum illum pallorem torique corpori tremorem incusserat, mors scilicet: quæ eadem ipsa nocte nec opinantem oppressit, quippe qui in lecto confosus interit. Fuit hæc historia velut figura, & indicium, mortis horam semper esse incertissimam: & tum, cum superbit, regifice epulari, honores ambire, ineptire, lasciviæ & Genio indulgere quam maxime proponimus, Nestores nobis annos vitamque firmissimam promittentes: tum, inquam, vindicem illam & potentem æternæ iustitiæ manum, mortis decretum aduersum nos pronuntiare, ac feralem illam bellatricem nos sæpe incautos opprimere. Eius scilicet hora incerta est, semper nos proditorie inuadit: quique hodie longam sibi ætatē & annos plurimos pollicetur, hunc noctu mors violenter abripit, vitæque exuret. Hac de re hodiernam concionem instituere decreuimus, quam variis conceptibus velut diuersis saporibus & condimentis condiemus: suggerat modo auxilium Spiritus, qui linguas infantium facit disertas, & Virgo gloriosa precibus nobis suis, quibus apud Filium potest plurimum succurrat. Salutemus eam igitur Gabrielis Archangeli verbis, dicentes:

AUE MARIA.

I. Interrogatus olim Iphicrates Atheniensium dux, cur tempore pacis & inter populos societate coniunctos, excubias ageret, aciem explicaret, arma expedita & milites paratos haberet, non secus ac si hostis tergo immineret, aut res in summo discrimine versarentur; respondit, nunquam non vereri, ne obruatur incautus & nihil minus cogitans, & tum dicere cogeret, Non putabam instare periculum; quæ imprudentium esse solet excusatio, non vero hominis cordati aut publicæ salutis curam gerentis. Et sa-

ne si tantam exercitus sui curam gessit dux gentilis: Christianum profecto par est non minori prudentia & cautione vitam dirigere, animæque exercitum ab omni periculo defendere.

Nam cum omnis homo instar ducis cuiusdam sit, & tot facultates, virtutes, meritaque in mundi huius castris sub signis habeat, inque continuis bellis & discriminibus vitam traducat (nam *vita hominis militis super terram*) denique tres semper hostes potentissimos, carnem, mundum, & diabolum tergo, mortem vero omnium crudelissimam lateri & capiti imminentem habeat: nunquam non excubet, vigilias agat, in omnem partem circumspiciat; ac sese vndeque aduersus insultus eius muniat necesse est, ne fortasse ex improviso obruatur, & vitam cum dedecore & infamia amittat.

Paulus, qui olim mundi castra securus, Christi se deinde signis adiunxit, & inter summos duces locum meruit; ad hoc vnum nos potissimum hortatur, *Cum timore & tremore operamini vestram salutem*, ne incauti ab hoste obruamini. Ipse etiam Redemptor noster Iesvs, omnium princeps & vertex, Apostolis suis hoc etiam sæpe numero inculcauit, dicens: *Esote parati*, quia nescitis diem neque horam: quasi diceret, Nolite, obsecro, Apostoli mei, indulgere somno, nolite indormiscere, oculos semper habete apertos, semper prompti & parati velut ad pugandum stare: habetis enim hostem qui omnes inuadat, quique tum potissimum solet ingruere & impetum facere, cum ipsi quam maxime visum fuerit oportu- & nos minime expectamus: adeo vt nec annum, nec mensem, nec diem, multo minus horam sciamus. An non igitur merito hæc horæ incertitudo pensanda est: & an non merito cauendum, ne ab hoste opprimamur.

Isboseth à stirpe Saul progenitus, cum olim in meridie præ æstus vehementia in lecto iaceret in conclauis, & ancilla ostiaria somno obruta non excubaret, à duobus sicariis Baana & Rechab, in inguine percussus

ensus interit: factum quidem tragicum & detestandum, sed quod nobis exempli loco sit: duos scarios scelere infames, mortem & peccatum intelligo, tum, cum in vitæ nostræ meridie, id est, in flore ætatis sumus, cum in lectulum voluptatum ascendere proposuimus, & cum memoria: quæ est veluti ostiaria ancilla cordis, & actionum nostrarum obseruatricis, somno oppressa iacet: corporis nostri domum subingredi, vitamque nobis nec opinantibus nefarie eripere.

1ud. 7.

Sampson, miraculum illud orbis, & victoriis plurimis ac robore super æthera notus, cum in pellicis Dalila siu incautus dormiret, nihil minus cogitans, ab hostibus ligatus est, exæcatus, ad mortem abductus, & cæcatus, in qua omnis fortitudo eius sita erat, detonsa. Denotat hæc allegoria, hominem; qui omnes inter creaturas velut quidam Sampson est, statim vt in voluptatum perfida huius Dalila, id est, carnis siu moliter requiescit, & excubias non agit, incautum a morte opprimi, omni sensu priuari, mille cruciatibus velut vinculis quibusdam stringi, bonis spoliari, vitamque tandem amittere; Eheu! quæ igitur excubias? quæ vigilia agenda sunt, ne ab hoste inopinate inuadamur?

Mors non
prodi-
tione nos
oppimit.

Ipsa porro mors, quamuis audax sit, vt quæ maxime, multumque de se præsumens omnes inuadat: nullum tamen nisi proditorie & incaute impetit, & insigne putat, nullum locum nec horam indicasse. Si homines decipiat; exarmatos aggrediatur, deliberate inuadat, summam gloriam se consecutam existimat, & in eo maximas delicias sitas existimat. Hinc, ex consilio Redemptoris nostri, semper vigilandum est, & nullo non tempore & loco mors expectanda: *Esote parati, quia nescitis diem neque horam.*

Matth. 24.
25.

Annibalis
castra.

Ferunt Annibalem, fulmen illud belli, & rotius Italiae terrorem, qui variis belli & cladibus victorem orbis populum attriuit, quamdiu Scipionem Africanum sibi instare intelligeret; nunquam nisi armis circumdaturum, & vigilantibus ducibus, dormiuisse, fuit hoc quidem barbari militis astus: quid-

ni & Christianorum esse possit lectio, qua discant, sibi quamdiu sciunt mortem in acie esse, & nullo non loco & tempore aduersus se conspirasse nunquam nisi memoria armata, & in omnem partem dispositis excubiis, quæ eam adesse denuntient, esse dormiendum? Hinc Cicero in Catone Maiore: *Moriendum enim certum est, sed incertum an eo ipso die: mortem igitur omnibus horis impendentem timeat.*

Cap. 2.

Describit in Apocalypsi, sublimium ille & arcanorum Dei mysteriorum interpret Ioannes, prodigiosa quædam animalia, quæ plena erant oculis ante & retro. Scio quidem per hæc ipsa, varia, & quidem non infcite, designari: sed docemur his etiam, esse nobis horum animalium naturam imitandam, oculosque omnem in partem circumferendos, vt videamus & aduigilemus, ne nos mors interdum ante, & alias a tergo adoriatur.

Esse igitur pleni debemus oculis, & quidem ocularissimi, ad omnes eius artes & verutias detegendas, nosque ipsos a proditorie & fraudibus crudelis huiusce Amazonis tutos conseruandos: id est, debere nos mortis omni in loco, & omni hora, meminisse, ne ipsa nos improvidos adoriatur: atque ita fieri, ne vnaquam diuinam maiestatem peccando offendamus. Hoc porro consilium Sapientis est, dum ait: *Memorare nouissima* Eccles. 7. *tua, & in æternum non peccabis:* porro verba hæc erant quasi stadium, in quo hodierna decurret concio; & quidem in bigis: primo itaque ad oculum demonstrabo, quam incerta ipsa mortis sit hora, ac deinde quoniam nos modo ad eandem præparari & disponi oporteat: in quo me confido vestra omnium expectationi abude satisfacturum, modo linguis animisque faueatis.

Eccles. 7.

II.

Principio igitur quemadmodum nihil in mundo morte est certius, ita eiusdem hora nihil etiam incertius. Hinc in Sermonibus suis Bernardus: *Nihil certius morte, sed nil in horæ mortis hora mortis;* perinde ac si diceret, De morte certissime disserere possumus, ac sine vilo etrandi metu, cum eadem necessario omnibus & singulis impendat: at de hora eius,

De incer-
titudine
horæ mor-
tis.

G 3 eius,

eius, quis est qui quidquam certi asseuerare audeat, cum de futuris contingentibus, cap-
 ptum nostrum superet, & à nostra cognitione
 nimium sit aliena? sibi ipsi hoc arcanum
 Creator seruauit, nullis id creaturis volens
 communicatum. Et quemadmodum opera
 sibi quædam singularia seruauit ad potentia
 suæ magnitudinem declarandam, quæ aliis,
 quæ in rerum natura agunt, negauit, vt in-
 primis ipsam creandi potentiam, quæ & in-
 finita atque omnipotentis cuiusdam virtu-
 tis est, & cui creaturarum humeri cedunt: ita
 quoque, vt scientiæ eius amplitudinem per-
 spectam haberemus, sibi vni arcanorum re-
 rumque particularium cognitionem ac sci-
 entiam seruata[m] voluit, quam cæteris crea-
 turis denegauit: & in primis ipsam cog-
 nitionem horæ mortis. Ita namque id Aposto-
 lis Dominus declarauit, dum ait: *Non est ve-
 strum, nosse tempora neque momenta, quæ Pater po-
 suit in sua potestate.*

Act. 1.

Et sane, ô Theologi, ipsa æterna Dei sapi-
 entia plurima arcana nouit, quorum cog-
 nitionem sibi soli seruauit, hominibus eam
 denegando. Atque hinc Ecclesia in orationi-
 bus suis huic soli electorum & prædestina-
 torum cognitionem tribuit, *Deus, cui soli cog-
 nitus est numerus electorum in superna felicitate
 locandus:* quasi oraret, Omnipotens & omni-
 sciens Deus, tu es sublimis & summus ille
 Philosophus, qui numerum ad æternam bea-
 titudinem destinatorum perspectum & cog-
 nitum habes, nos homines nihil sic scimus,
 ipsi quin etiam Angeli id ignorant, Seraphim
 hic velut in densis tenebris versantur, at tu
 solus & numerum nosti, & qui eiusdem nu-
 meri futuri sunt.

*Apoc. 1.
 & sal. 67.*

Idem omnino de mortis hora dicendum
 est, ac credendum, summi huius vitæ & mor-
 tis arbitri esse, diem & horam eius nosse no-
 straque momenta arbitrij sui trutina pen-
 sare. Hinc ipse de se in Apocalypsi: *Habeo cla-
 ues mortis & inferni; & Vates regius: Deus no-
 ster Deus saluos faciend[us], & Domini domini exi-
 tus mortis:* illius est natura, mortis portas a-
 perire, eiusque adyta penetrare, vt dies &
 horas & momenta sciat, homini vero ianua
 hæc semper oclusa est, & ita oclusa, nulli
 vt vnquam permissum fuerit eandem ape-

rire, licet multi id sapius, & quidem anxie,
 à Deo postularint. Millies id ab eo contem-
 dit Psalmographus, vt nunquam clamare
 desierit: *Notum fac mihi Domine finem meum, Psal. 38.
 vt sciam quid desit mihi vita. & alibi: Quan-
 do facies de persequenti bus me iudicium? Vti-
 nam, inquit, scirem Domine diem, qua de
 inimicis meis vindictam sumpturus sis, quã-
 do eos deleterus, cum meæ mihi vitæ ter-
 minum reuelare nolis. Noli nimium curio-
 sus esse in arcanis Dei indagandis ô rex, de-
 sine secreta eius expiscari, illos namque arti-
 culos in scientiæ suæ sereniis, & archiuis co-
 gnitionis æternæ abscondit: litteræ hæc ho-
 minibus clausæ sunt, & velut ferreo sigillo
 munitæ.*

Præclaram huiusce rei figuram in Apo-
 calypsi detegimus. Vidit ibidem Ioannes li-
 brum septem signaculis munitum, & ita mu-
 nitum, vt nemo in cælo, nec in terra, ne-
 que subter terram eandem referare, aut li-
 brum potuerit inspicere. Quid autem, ve-
 stra sententia, liber hic designat, nisi ingens
 illud volumen diuinæ scientiæ, in quod o-
 mnes secreti prædestinationis, extremi iu-
 dicii, horæ mortis, aliorumque arcanorum
 articuli relati sunt? volumen, inquam, ita
 obleratum, & tot signaculis munitum, nul-
 lus vt vnquam in cælis Angelus, nullus in
 terra homo, nullus apud inferos dæmon
 eandem referare, aut, non dico, volumina
 legere, sed ne vel characteres illius, impri-
 mis qui ad mortis horam spectant, nosse po-
 tuerit.

Nulla reuera vnquam creatura exstitit, in
 quantum pura & nuda creatura erat, quæ
 mortis suæ diem præsciuerit, nisi id illi Deus
 singulari quadam ratione reuelasset. Vnde
 Propheta Iob: *Numerus annorum incertus. Bo-
 nus ille senecio Isaac quamuis iam totus in-
 canuisset, oculique eius caligarent, mortis
 tamen horam ignorare se professus est: Vides,
 fili mi Esau, quod scierim & ignorem diem
 mortis meæ.*

Video deinde & Regem potentissimum
 anxiam & sollicitum, quod horam exitus
 ignoraret, Benadad scilicet Regem Syriæ:
 hic enim cum graui tactus esset agritudi-
 ne, & scire vellet, num è morbo esset mori-
 turus

Nullus vnquam obitus die præsciuit, nisi singulari Dei reuelatione. Cap. 15. Gen. 27.

Vol. 67.

turus nec ne, Principem militiæ cum quatuor camelis, donariis & muneribus onustis ad Elifæum Prophetam destinavit, qui cum hac sollicitudine ac metu liberaret, certe que diceret, num sanitatem consequeretur, an vero ad patres suos apponderetur. Nullus igitur hanc horam nouit, sed illa penitus incerta est, atque ideo semper metuenda & metuendo expectanda, ne improviso nos opprimat.

Mors hominum
de potenti
modo
est.

Atque hac præsertim ætate: nunquam enim tanta mortis audacia fuit ad nos inuadendos, nunquam tanta eius ad nos prosterrendos potentia, neue tanta eius nunquam perfidia & vastitas ad nos subruendos, quâta modo. Fuit enim aliquando tempus, cum non nisi propriis armis pugnaret, suosque tantum vernaculos in prælium aduersus homines armaret, senectutem scilicet, morbos, & aliqua tantum violenta vel fortuita: nam bellum non nisi hinc inde in orbe sparsum erat, pestis non nisi post quadraginta annos & aliquando post centum redire consueuerat, fames ut plurimum in arenis Africae aut Arabiae desertis grassabatur, nec ad Europæos tranare audebat: nemo quid esset apoplexia, ophthalmia, pleuritis, suffusio, inflammatio, quid parotides, nouerat: vix erat sermo de vlcibus, angina, synnanche, podagra, torminibus illorum, aliisque morbis & infirmitatibus. At modo liberis per omnia mors habentis grassatur, omnia dilicit & prosternt, variisque accincta furis & malis, bello inquam, peste, violentia, prodicione, nulloque dato otio aut induciis, semper homines inuadere contendit. Atque ita fit, ut hora eius incerta sit, & nulli cogita.

Quod cum ita sit, semper vigilare oportet, & quotidie sese ad illam præparare, ut cum venerit, feliciter eius stadium decurramus. Sæpius hinc orando dicebat Dauid. *Bene lætus Dominus qui quotidie prosperum uer faciat nobis Deus salutarium nostrorum.* Vilis mihi autem est hic rex precibus se ad iter hoc extremum munuisse, & pios viato-

res imitatus, qui antequam in viam sese dedunt, precibus & orationibus iter Deo commendare consueuerunt, atque ita omnes Christianos facere par est, & hoc ipsum est, quod prius de excubiis & vigiliis monui.

Refert Germanos Seneca, non morrem, sed mortis genus timere solitos, quidni & hoc de Christianis dixerit: eos scilicet mortem non debere timere, sed genus mortis: ipsum enim mori nihil est, pueris & animalibus commune, at bene vel male mori, magis momenti est, & in id omnis nostra cogitatio ac studium dirigendum, deque duobus his nos maxime sollicitos esse oportet. Magnum quidem est, ac plurimi faciendum bene viuere, ac plura adhuc, bene & laudabiliter mori. Sæpenumero enim fieri videmus, ut naues, quæ maris rabiem, & procellas iam feliciter euaserunt, ad litus misere nonnunquam allisæ, in ipso portus conspectu, cum in anchoris stare cogitant, naufragium pariantur: Multæ enim arbores, quæ toto brumali tempore niues, & gelu sustinere, & cæli iniurias contempserunt, initio veris exarescunt. Idem profus animabus nostris contingit. Plures enim sunt, qui cum toto vitæ tempore innocentes & sancte vixerint, feliciter mundi huius oceanum enauigauerint, atque omnibus mundi tentationibus viriliter restiterint, & iam ad horam mortis velut ad portum peruenerint; quasi in alterius vitæ vere constitutæ, pereunt nihilominus, exarescunt, ac triste ac deplorandum salutis suæ naufragium faciunt. Quamobrem circumspiciendum est & attendendum antequam eo perueniatur, & ad tam periculosum iter paulatim animus præmuniendus: tela namque præuisa minus feriunt.

In Epistola.

Simile.

Aliud.

Mosonius Monachus, ut refert Maximus, *Max. f. 1. 46* cum interrogatus esset quidnam maximum ad bene moriendum momentum afferret, respondit, Vltimum semper sibi diem cogitando proponere. Quicūq; igitur bene, & sancte mori desiderat, dudū antea de morte cogitet, eius sese memoria muniat, atque ita improviso
eius

cuius impetu tutus erit. Redemptor quoque noster Iesus Christus, utpote qui non ignoraret, quanti id ponderis esset, toties nos ad Christum vigilandum & excubandum adhortatus est, sepius nos monuitque ne à morte inopinato opprimere admonet, remur: *Videte, vigilate & orate: ne scitis xpm ut mortis quando tempus sit, & mox velut epiphonema meminif- subnectit, Quod autem vobis dico, omnibus dicitur, & eo, vigilate.* Et apud Lucam, *Vigilate itaque maxime omni tempore, id est, vespere & mane, noctu eius incertitudine, in adolescentia, & senectute: mors enim non dormit, sed nobis dormientibus vigilat.* Confirmant id ipsum & duo Apostolorum vertices, Petrus scilicet in sua Canonica, *Fratres, sobrius estote & vigilate quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem deuoret.* Sed quod ille de diabolo, cur non possimus nos de morte intelligere, quæ vera quædam diabola est, semper nobis instans, & superimminens, ut nos deuoret & deglutiat? quàm obrem vigilandum est. Multo vero clarius Paulus, *Vigilate, state in fide,* mors enim crudelis illa bellatrix aduersum vos conspirauit, & vestram perniciem molitur: O quam salutaria monita! quam salubria consilia! quam mortis hora incerta est.

Marc. 13.

Luc. 21.

1. Pet. 5.

1. Cor. 16.

Mortis hora incerta.

Similitudo egressa.

Incerta inquam, adeo ut nullum ad moriendum præfixum & statutum tempus, nullum locum assignatum habeamus, nec in nostra sit voluntate domicilium eligere, in quo hoc debitum persoluamus. Sed ubique locorum effera illa Parca sese ingerit, omnia loca sibi oportuna putat, & omne tempus idoneum stragi.

Ac veluti, qui in foro criminali ad mortem condemnantur, non vno omnes tempore aut hora ad supplicium rapiuntur, sed singuli diuerso tempore: alii vero, vel latrones & sicarii, quos lictores captiuos abducunt, eodem quo capiuntur die: non secus quoque cum hominibus agitur, hominibus inquam, à longo iam tempore in persona Adami ad mortem condemnatis: omnibus enim vitæ huius horis aliquot ad supplicium rapiuntur: alij sub vesperam senectutis, alij in meridie florentissimæ ætatis, alij summo mane & sub auroram vitæ, ut infantes lactentes, alij denique quamprimum ut esse inceperint, ef-

fectam desinunt, in ipsa nimirum matris aluo extincti. O crudelitatem inauditam! ô mortem amaram, & nimis incertam eius horam!

Ad quid enim toties in sacris litteris mundus in ignis dicitur tetro carceri & arctæ custodiæ comparatur? ut, *educ de custodia animam meam,* quæ verba, qui de corpore intelligit non peccabit: equidem de mundi custodia ea malim intelligi. Ut nimirum hinc disceremus, esse nos in hoc mundo, velut in tetro aliquo carcere ad mortem condemnatos, sine vlla veniæ, indulgentiæ, aut misericordiæ spe, in quem nos diuina iustitia velut captiuos & reos compegit, suo omnes tempore supplicio mortis afficiendos: non quidem omnes eodem, nec vno die aut hora, sed hos hodie, cras illos, ut vnus post alium successiue, sine vilo ætatis aut honoris discrimine, nihil minus cogitans, & horæ ignarus, ad mortem & supplicium rapiatur. Ita namque id ipsa ostendit veritas dicens, *Vigilate, quia nescitis diem neque horam.*

Sæpe mecum tacitus admiratus sum, cur in sacris litteris mors furi comparata sit, comparata. (vnde Paulus, *Veniet tanquam fur in illa hora.* Thes. 5. 2.) cuius causam dum indagarem, optima mihi vtriusque videretur similitudo, & magna inter vtrumque affinitas. Fur enim nocturnus, non nisi dormientibus hominibus, eiusque aduentum non expectantibus, venire solet. Hunc imitatur & mors, ipsa enim prædatrix est & bonorum & honorum & ipsius etiam vitæ, sed quæ non nisi improvidos, & vitæ indormientes adoriri soleat. Docuit me hunc conceptum ipsius Redemptoris nostri schola, quæ ait, *si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vitæque & non sineret perfodis domum suam.* Per furem hunc nocturnum mortem intelligit, quæ instar furis dum minime cogitamus corporis nostri parietem suffodit & destruit, quo vitæ nostræ thesaurum deripiat. Sane si nobis de die & hora constaret, vigilaremus haud dubie: sed hoc minime fieri potest, cū eiusdem hora incerta sit & penitus incognita. Scimus quid est statutum esse omnibus hominibus.

minibus semel mori, sed nescimus quando id futurum sit, hodie an cras, de die an noctu, hoc anno vel illo: dixit quidem Isaias regi Ezechia, quod moreretur, *Dispone domus tua, quia moreris*, sed quo die aut hora id futurum esset non dixit, scimus quidem omnes esse nobis intra octogesium ad summum annum, aut sexagesimum moriendum, sed nescimus proflus quoniam id anno futurum sit. An non igitur merito vigilandum, excubandum & quotidie in omnem partem circumspiciendum est. Dic mihi Christiane, si ubi alicui potentissimæ excidium & strages certissimo post 6. aut 7. menses euentura prænuntiaretur, an non ciues omnes de die & nocte sedulo excubarent, ne fortasse incauti obruerentur. Cuius rei euidentis exemplum in ciuitate Ninive videre possumus. Vix enim Ionas iram Dei denuntiauerat, quin statim omnes tristi hoc nuntio percussi, rex simul & ciues, nobilitas cū plebe, precibus, ieiuniis, armisq; pœnitentiæ in manus sumptis, iram Dei conati sint auertere, vrbemq; à periculo immunem præstare.

Vos vero noui Ninuicæ, noui Assyrii, vos intelligo, peccatores excæcati, sustollite paulisper oculos, & videte quid resū hic agatur, audite quid in vestrum hic emolumentum proferatur: Suggestur vobis, acclamatur, ingeminatur, post octoginta, aut ad summum centum annos, certo certius vobis esse moriendum. Vnde vates & rex de hominum vita vaticinatus ait, *Anni nostri sicut aranea mediantur: dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni: si autem in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor.* Quamobrem, dum tempus est, arma induite, excubate sedulo, in omnem partem circumspicite, nequid animæ vestræ resp. detrimenti capiat: neque enim in tam imminenti & ingenti periculo, somno aut quieti indulgendum est. Somnolentiam in Petro Apostolorum Principe, suoque in terris Vicario Dominus castigauit, quod nimirum instante passione & morte, in vtramque aurem securus dormiret, dicens, *Simon, non potuisti vna hora vigilare mecum?* quasi diceret: Quid: mors instat Petre, & non excubas: mihi iamiam moriendum est, & tu suauiter

Tom. 4. Bess. Aduent.

dormitas? Arguit & eandem somnolentiam Scriptura in Iona Propheta, quod scilicet in extremo discrimine constitutus, & vix duobus à leto remotus digitis, securus & tutus, in carina nauis, placide somnum carperet. E quibus omnibus inertia & desidia arguendi sunt, qui in imo nauis huiusce mundanæ fundo, sine vlla anxietate, & sollicitudine suauiter dormiunt, de nullo minus quam de morte, quæ tergo tamen immiser, & cuius hora adeo incerta est, solliciti.

Rex aliquis cum intelligit sibi à quoquam subditorum tendi infidias, & variis caput expositum esse discriminibus, adeo vt nihil intentatum scarius ille relicturus sit, quo cœptum ad exitum, vel clam vel palam, cicuta vel gladio, aut quacunque alia ratione deducat, corporis custodes duplicat, saluantes quoslibet suspectos habet, & ab omnibus accedentibus periculum sibi putat impendere. O cæcas hominum mentes! scias velim, O homo, qui à primordio creationis tuæ, totus vniuersi rex es ac Dominus ab ipso vitæ principio, inter omnes inimicos scilicet intuentes, esse quatuordecim iuratissimos, quorum vnus quacunque tandem ratione, vel peste, vel morbo, vel aliquo alio casu fortuito aut violento, tibi necem & exitum inferat: Qui sunt hi quatuordecim dies & noctes totius hebdomadæ, septem nimirum dies, & septem noctes, quorum vnus tibi certissime vitam eripiet, quocunque tandem artificio obnitaris.

Sed ignoramus futurusne sit dies, an veronox, dies etiam Dominicus an Sabbatinus. An non igitur semper vigilandum est? an non omnes dies & noctes vitæ suspectos habere oportet, & semper timere, ne dies qui hodie illucescit, nos opprimat, & nostras cogitationes & sublimes conceptus in nihilum redigat? Hoc itaque vos cogitare velim, Auditores, ad quod ipse etiam Sapiens nos hortatur dicens: *Memorare nouissima tua.* Quamobrem quod initio etiam dixi, vobiscum dispicite, quam incertum sit mortis tempus, quamque dubia eius hora, sed potius quiete & placide eam exspectate, quotidie vos ad bene laudabiliterque moriendum disponentes: quam dispositionem diffusius iam deducam,

H cam,

Insignis
cœptus.

Esclaf. 7.

cam, atq; ita ad secundum concionis mem-
brum deuoluat.

IV.
De prepara-
tione ad
mortem.

Siquid est, auditores, ad quod homo di-
ligenter se quotidie ac nunquam non debet
disponere, ipsa profecto mortis hora est, se-
dulo namque ei curandum ut post longam
vitæ huius nauigationem feliciter ac sine
naufragii periculo communem hunc por-
tum, per quem in alteram vitam peruehi-
tur, intrare valeat: omnis siquidem nostra
fortuna, iustificatio scilicet, vel æterna da-
mnatio, ab vnico hoc puncto dependet.
Seneca hoc animaduertit, nosque animadu-
uertendo admonet, ut quotidie ad mortem
nos præparemus, *Incertum est quo loco mors
exspectet, itaque tu illam omni loco exspecta:*
nam quia mors adeo occulta est, eiusque
aduentus adeo incertus, necessarium est, ho-
minem ad eam se accurate disponere, quo-
cunque illam loco exspectare, semper velut
in specula excubare, ne incautus ab illa op-
primatur.

Epist. 24.

Dixit quidem olim Plinius, non minima
felicitaris loca habendum esse, subita ac re-
pentina morte hinc auferri, nullaque præ-
uia mortis cogitatione aut apprehensione
discedere. Iulianus quoque perfuga Chri-
stianitatis, ut refert in eius vita Marcellinus,
cum occulto quodam ictu cælitus vibrato,
nec opinatus extingueretur, oculis ac ma-
nibus in cælum sublatis, immensas diis gra-
tias agebat, quod sine vllis torminibus, cru-
ciatibus aut morbis hinc discederet, sed læ-
tus ac festinus, ut qui velut è medijs nego-
tijs ac quodammodo adhuc agens abripe-
retur. Iulius Cæsar, ut Plutarchus tradit, cum
in senatu de optimo ac beatissimo mortis
genere disceptaretur, inopinatam & inexpectatam
optimam iudicauit. Istud quidem
Ethnicorum fuit iudicium, qui verè religio-
nis expertes erant, sed apud Christianos,
quorum melius semper & sanius hæc in re
habitum est iudicium, eamors & pessima &
infelicissima iudicatur: nam nihil est quod
toties à Deo Ecclesia postulat, quam ut filios
suos à subitanea & inexpectata morte tueat.
*A subitanea & improuisa morte, libera nos
Domine.*

Ipsa vero scriptura sacra inter pœnas &
supplicia peccatis debita mortem repenti-
nam enumerare consuevit. Hinc Iob Pro-
pheta de impio quodam tyranno loquens,
tale de eo iudicium fert, *Auferetur spiritus
vris* id est, Morietur sanus, incolumis, be-
ne valens, sospes, & nihil minus quàm de mor-
te cogitans, & paucis ut dicam, morte subita
& repentina, morte tyrannis propria, qui
morbo rarissime, sed ut plurimùm, morte vio-
lenta & cum sanguine ad generum Cæris
descendunt. Eandem pœnam Psalmogra-
phus quibusdam temporis sui nefandis ho-
minibus comminatus est: *Vos autem sicut ho-
mines moriemini, & sicut vnus de principibus
caderis*, id est, morte repentina, potius tradi-
tione quam morte naturali, ad imitationem
regū, quos prius ad sepulchrum ferri vide-
mus, quam de morbo eorum sermo fuerit.
Hinc in Psalmis legimus, *Non est respicius
morti eorum.* Et Iob, *in puncto ad inferna de-
scendunt*, scilicet impii, qui morte repentina
in hoc mūdo puniuntur, & æterna in altero:
sine vlla reflexione, contritione, confessione,
sine vllò pœnitentiæ signo, morientes.

Iob. 31.

Psalm. 71.

Psalm. 71.

Iob. 21.

Iusti autem mortem semper præmeditan-
tur & ante oculos habent, & ad eum velut ad
speculum omnes animæ labe ac nauos exa-
minant, examinatos eluunt, nihilque adeo
horrent quam subito & improuide ex hac vi-
ta, sine vllò pœnitentiæ testimonio, abripi,
verba illa Iob vsurpantes, *si repente interroget,
quis respondit ei?* vel, si ad Hebraicos fontes
retocemus, *si respondit, quis respondit?* Id est,
Quid si repentina morte nos hinc abripi cõ-
tingeret, non præuia delictorum confessio-
ne, non obtenta peccatorum indulgentia, nõ
reconciliata diuina iustitia, non dispositis
conscientiæ negotijs, quid obsecro, respon-
debimus, quid in stricto illius iudicio in ex-
culationem afferemus? Consultum est igitur,
hoc præmeditari, & sibi dum tempus est
prospicere, ac semper quodammodo excu-
bias agere.

Iob. 31.

At dices, ad quid opus tot excubijs, quid
necessè est assidue vigilare, aut ad mortem
sefe quotidie disponere? quasi vero hoc eam
impediat vel retardet? anne ideo venire o-
mitret, quod nos eam præuidisse scierit?
haccine

Quid sit
ad mortem
se dispo-
nere.

hæc ratione ab eius crudelitate immunes erimus? Non hoc est, Auditores, quod vigilare dico, sed rebus conscientia suæ prospicere, & animæ negotia in optimo statu constituere. Hæc enim mors aliam longe magis formidandam secum trahit, mortem scilicet sempiternam: atque adeo si prior illa nos imparatos, vitii immerfos inuenit, secundam procul dubio experiemur, & in æternum peribimus; scriptum est enim: *Mors peccatorum*, id est, cum peccatis hinc decedendum, *peffima*, misera, deploranda, & vere infelix.

Mat. 33.

Mors lupi com- parata.

Lupus, referentibus rerum naturalium Scriptoribus, si prior hominem viderit adeo, nescio quam occultam & arcanam rationem, aërem inficit, ut vocem humanam intercludat, ita ut homo penitus loqui aut clamare nesciat, quod insinuat ex parte Poëta, dum ait: *Te Mari lupi videre priores*. Mors, Auditores, eruenta illa lupa est, de qua loquor, si enim illa prior nos occupet & inuadat, mutos reddit, vocem qua ad Deum clamemus intercludit, omnemque diuinæ misericordiæ obtinendæ spem auferit! Eam igitur præuertere oportet, nosque quotidie ad eam subeundam disponere, atque hoc est, quod toties in Euangelio Dominus cōsuluit, dicens:

Matth. 24.

Euid. 22.

Esote parati, quia nescit diem neque horam; porro diuinum hoc esse consilium diuina etiam figura confirmabo. Voluit olim Deus, ut Israëlita, antequam sub potenti manu eius Ægypto egredierentur, agnum Paschalem cum summa festinatione comederent, baculos scilicet manibus gestantes, & lactucas siluestres manducantes, ne fortasse ab Angelo exterminatore, qui magnam & crudelem per Ægypti angulos stragem edebat, neci darentur. Designauit hæc figura, esse nobis cum diligentia ac summa festinatione salutis nostræ negotium peragendum: baculus hic significat, semper nos vigilare & excubias agere debere, ne improvide occidamur: Lactucæ porro siluestres denotant, pœnitentiam quoque hic esse necessariam: atque hæc omnia cum summa festinatione esse deuoranda, ne exterminatricis, id est, mortis manu repente e medio auferamur, quæ per

omnes mundi plagas, varias & maxime metuendas strages edit. Redemptor noster Christus hoc pacto glossam hanc visus est intellexisse cum præcinctos nos esse iubet, & velut paratos ad iter illud in alterum mundum peragendum: *Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12. Et lucerne ardentem in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum*. Sed verba hæc metaphorice intelligenda sunt; nam præcingere lumbos, est velut vasa colligere, rerumque suarum sarcinam componere: faces illæ ardentem, bona opera charitate flammantia designant: accurata autem hæc seruatorum expectatio, figura est diligentia qua se omnes ad mortis, quæ totius mundi domina est & regina, ut Apostolus ait, aduentum disponunt.

Fœlix igitur ac ter beatus ille dicendus est, qui hoc sese modo ad mortem præparat, & cogitatione saltem crudelitatem huius Megaræ anteuertit, assidue nempe eam in mente animoque habendo. Ita quoque sentit Ioannes Climacus, vir in huiusmodi negotiis versatissimus, & pietate in Deum præstans: *Probatum quidem illi est, qui mortem diuini singulis expectat, sed ille sane sanctus, qui hunc horum singulis desiderat*. Sufficere hæc quidem possent ad mortis memoriam inducendam, nosque ipsos ad eam quotidie summa diligentia disponendos. Sed aliam adhuc figuram, variisque refertam mysteriis in medium adducam.

Iussit olim Deus, ad primum tubæ clangorem omnes filios Israël circa Arcam Domini conglomeratim congregari: at si prolixior & concisus clangor inrepuisset, moueri castra & profectionem adornari. Diuerso hoc tubarum clangore ad oculos mortis præparationem designari puto: scilicet statim ut aliqua nos ægritudo inuadat, quæ est veluti tuba & buccina superuenturæ mortis, esse nobis ad Deum, qui vera fœderis arca est, recurrentum, omnia peccata coaceruanda, intentiones omnes congregandas, & in eius conspectu omnes cogitationes explicandas. Si vero clangor prolixior sit, si, inquam, morbus ingrauescit, signum est, castra debere moueri, profectionemque in

H 2 alterum

alterum mundum esse instituendam, mundum deferendum, conscientiarum negotia in tuto collocanda, nosque ad iter longinquum accingendos. Necessaria est igitur diligens, & accurata sui ad mortem preparatio.

Simile.

Quicumque in aliam regionem profectio- nem instituunt, e qua nunquam amplius re- uerturos se cogitant, aliud non somniant aut cogitatione voluunt, quam iter illud suum, omnes idcirco facultates distrahunt, pecunie plurimum coaceruant, nihilque aliud secum asportare conantur, quam quod in itinere non sit grauatuum, & quod in regio- ne in quam secedere cogitant, magnæ esti- mationis fore putant. Id ipsum nobis facien- dum est, Christiani, qui in hoc mundo veri viatores sumus, (omnes enim à Domino pe- regrinamur) qui que singulis momentis ex- spectamus, ut nos hinc mors abripiat, & in altero mundo sistat, e quo amplius non da- bitur reuerti (Spiritus scilicet *uidens & non reuolvens*), atque ideo omnia que grauari que- ant, vendenda sunt, ut in Euangelio Domi- nus suauiter, *Vendite qua possidetis, & date eleemosynam: & facite uobis sacculos qui non ueterascunt, thesaurum non uescentem in caelis.*

Psal. 77.

Luc. 12.

2. Cor. 4.

Assumendum quoque aurum & argentum gemmaeque pretiosae, virtutes scilicet, & bona opera charitate signata, qua nulla melior & pretiosior moneta in illa prouincia haberi potest; unde Apostolus: *Momentaneum est leue tribulationis nostrae, aeternum gloriae pondus operatur in nobis.* Diuitiae porro huius saeculi, & affectiones mundanae non sunt in illa regione nisi quiescentiae, & velut nummi adulterini aut accisi. Sola virtutis, meritorum, bonorumque operum illic habetur ratio, solaque illa in pretio sunt: quam obrem huiusmodi nobis merces, & quidem plurimae, hic coaceruandae sunt, quas in alterum mundum transuehamus, quibusque illic ditemur.

Exod. 2.

Iterum alia prodeat figura. Hebraei cum Aegypto egredierentur, ut terrae patribus promissae possessionem caperent, auro & argento, rebusque pretiosissimis, quas ab Aegyptiis mutuati erant, onusti, in terram Chanaan abierunt. Mystice hic docemur, nobis, cum tandem aliquando mundi huius

Aegypto egredi debeamus, virtutes pluri- mas, bona opera varia, & quidquid hic pre- tiosum est, quod in caelestem regionem, que patria nostra est, deferamus, esse coacer- uanda. Illi namque sunt thesauri & diuitiae, quarum in regione caelesti usus est, quae- que illic plurimi sunt. Ita namque id ipsa veritas testata est: *Theaurizate autem uobis thesauros in caelo, ubi neque arugo neque tinea demolitur: & ubi fures non effodiunt, neque furantur.*

Hac scilicet ratione ad mortem nos dis- ponere oportet, merita plurima seminare, virtutes coaceruare, bonorum operum mer- ces congregare, uanitates fugere, & quid- quid mundi est generosa quadam constan- tia despiciere. Nam quemadmodum qui ca- pitis supplicio afficiendi sunt, nisi penitus desipiunt, omnem ridendi, ludendi, recrean- dique occasionem subterfugunt, honores & dignitates exosas habent, sed unicam mor- tem quae capiti superimminet, assidue ante oculos habent, & animo uoluunt, peccata praeterita, vitamque priorem in mentem re- uocant, deque uisus animae salute anxij sunt & solliciti. Ita quoque nos gerere oportet, Auditores. Nos enim, non secus atque illi, iam inde ab utero matris, mortis senten- tiam nobiscum trahimus, quae omni nos loco & hora, quandocumque ei visum fue- rit, potest inuadere. An non igitur ingens nostra stoliditas est ac uesania, interea dum ad mortem condemnati uiuimus, & ad sup- plicium iam iam rapiendi sumus, in corporis huius erga stultum detenti, deliciis iocisque indulgere, honores & dignitates ambire, risu & gaudio diffuere? O stultitiam de- plorandam, & hellebora prudentiae curan- dam!

Non ita, non ita, Christiani, alia uos pro- fecto ratione ad mortem disponere debetis, aliaque aduersus eandem arma sumenda sunt, nimirum animae sordes eluendae, pec- catorum integra & sincera exomologesis facienda, animae res in tuto collocandae, & omnis danda opera, ut eadem assidue in mente habeatur, ne, dum uenerit, inopinato nos obruat. Quot cheu! inopinato & subito ex hac uita abrepti ad tartara descen- derunt.

derunt, quod mortem vix vnquam ante oculos habuissent, & ad eam subeundam minime se disposuissent. An non Sodomitarum cum Gomorrhæis populisque circumiacentibus, nihil minus quam de morte & vt vltima hora cogitantes, sulphureo igne & fulgure suffocati, & diuinæ iustitiæ vltionem experti sunt? An non & Ægyptij de morte haudquaquam solliciti, ab eadem fuere præoccupati, atque ad vnum omnes miserum in modum Maris rubri vorticibus absorpti interiere? Cræsus ille Evangelicus, an non etiam subita & repentina morte ex hac vita, nec opinatus abreptus fuit? Promittebat ille sibi annos Nestoreos, & vitam perenne duratam, & ecce, pro rerum vices! eo ipso quo hoc concepit die, vitam simul & opes, ac quidquid earum habebat, & in quo spem collocabat, misere perdidit. Audiamus quomodo sibi blandiatur: *Anima, habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare*: at mors è contra vana hæc promissa eludens replicat: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te*. Plurimi quoque Reges & Principes improvisa morte subito hinc abrepti sunt. Testis sit in primis Balthasar potentissimus ille Babyloniorum Monarcha, qui medias inter epulas extinctus est, atque inter gulæ irritamenta bolum feralem, quem non quærebat, inuenit. Holofernes quoque princeps militiæ Regis Assyriorum, in corde castrorum & in loco tutissimo constitutus, ab hac Parca præuentus fuit, & qui Bethulienfes ferro, & igne delere decreuerat, muliebri inglorius mucroni iugulum præbuit. Amnoni de familia & domo Dauid, mensæ accumbenti mors sicam loco exquisitissimi feruli apposuit, atque eum epulas funesto spectaculo orientantem in alterum mundum transmisit, atque in æternum mensis, epulis & conuiujs coegit valedicere. O istum minime præuisum, & tetum inexpectatum & penitus inuitabile! Quare agite, Auditores, quotidie vos ad mortem, etiam antequam imminet, dilponite.

Idipsum porro, fiat mature, & dum liberum tempus habetis, neque enim expectandum est, cum iam illa tergo & capiti quam

proxime instat, cum vltimus vitæ imminet articulus, & pallorem iam vultus induit, nolite imitari militem illum, quem Alexander *Plut. in A-* velut ignaum & inertem castris submouit, *popht. reg.* hic enim arma poliebat, cum iam iam in aciem descendendum esset, & hostis in conspectu versaretur. At non ita vos velim agere, sed omnibus auctor sum, vt conscientiam sensim & quotidie poliat, virtutibus bonisque operibus exorneris, animæque rubiginem, dum tempus liberum conceditur, & facile id ipsum fieri potest, defriceris, neve expectetis, cum iam in conflictum mors armata descendit, & copias ad præliandum explicuit: esset enim periculum, ne summus ille dux Christus, è libro vitæ eradat, & que numero prædestinatorum delectat, eos, qui nunquam, aut saltem rarissime, arma spiritualia, (qualia sunt oratio, contritio de commissis, gemitus, suspiria, lachrymæ pro iisdem) nisi cum iam moriendum est, & aduersum mortem, mūdum, ac diabolū certamen ineundum, tractant, vel in manus sumunt. Hæc quidem ex historiis profanis, sed iam vnum è sacris archiuis depromemus:

Pharao & Ægyptij cum Israëlitas Ægypto egredientes insequerentur, viderentque se iam iam aquis inuoluendos, cœptis desistere, & vnde venerant retrogredi cupientes, dixerunt ad inuicem: *Fugiamus Israelem, Dominus enim pugnat pro eis contra nos.* Sed serius, mors enim cum in foribus iam esset, prius reuerti noluit, quam regem cum vniuersis copiis ad inferos detrulisset: cum enim iam terga retrogressuri verrissent, *Occurrerunt aqua, & inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus.* Mundus hic, Christiani, verus Pharaonis typus est, & peccatores, copiarum Ægyptiarum, hi namque dum conuersionem vitæque emendationem in vltimū vitæ articulum differunt, & in eius fine ad Dominum conuerti, pœnitentiamque agere conabuntur, verendum profecto est, ne serius sit, & ne rubrum diuinæ iustitiæ mare eos furoris sui vndis absorptos ad inferna demergat. Quamobrem danda est opera, vt, dum tempus habemus, ad mortem nos præparemus: in quam rem horribilem, sed veram profexam historiam.

Refert hanc Magnus Gregorius, quam dum vel animo voluo, horrore totus contremisco. Chrysoarius, qui vitæ semper fuerat profligatissimæ, ac variis sese sceleribus conquinarat: Cum ad vltimum vitæ articulum iam venisset, quo exactissima summo iudici totius vitæ ratio reddenda est, & videret demones cateruatim irruere, lecto frequenter assistere, prædaque inhiare, graui & tetra cœpit sudore perfundi, horrore concuti, ac toto corpore contremiscere: adeo vt cum dæmonibus visus sit configere & altercari, & in has tandem voces lamèrabili sono proruperit, *Inducias vsque mane, Inducias vsque mane*, noctem hanc, vt pœnitentiam agam, concede Deus clementissime, duodecim adhuc horas ad compunctionem indulge. Sed incassum: hæc enim verba sæpius nequicquam ingeminans, nec vel vnus horæ spatium ad pœnitendum impetrans, nequissimum spiritum exhalauit. Ecce, qui tot dies, tot menses, tot annos ad pœnitendum concessos neglexerat, in vitæ termino ne quidem vnica impetrare potuit horulam. Magno igitur & euidenti salutem suam exponit periculo, qui ad mortem se dum potest, minime disponit, at pœnitentiam de die in diem differt, & qui hac in re negligens est, næ ille demonstrat, esse se de numero reproborum, nec vllam æternæ salutis ei obrinendam spem esse. Quod ita demonstrat.

Leuit. 6.

Inter cæteras, quas sibi, vt immundas, offerri nolebat Deus aues, erat & cygnus, & quamobrem? est namque auis pulcherrima, & candore cum niue decertans, pennis ad hæc elegantibus vestita, concentum quoque edens suauissimum. Fateor, sed non canit, nisi in senectute, & dum mortem sibi vicinam sentit. Quo edocemur, inter cæteros homines, qui totis in Sacris litteris aibus comparantur, dum nimirum dignitate & naturæ excellentia cæteris animalibus præstant, solos cygnos, (id est, qui quidem egregiis honorum, dignitatum, diuitiarumque pennis nitent, sed non nisi in morte & vitæ termino iucundissimum illud pœnitentiæ canticum concinunt, & vitæ emendationem, qui suauissimus concentus est, in decrepitam ætatem & mortis tempus differunt) salutis suæ

sæpenumero discrimen incurrere. Atque idco longe prius, ac tempore opportuno cantandum est, animusque quotidie ad mortem disponendus.

Quare agite, Auditores, cantate Domino canticum nouum, concinite Deo carmen illud suauissimum, symphoniam illam iucundissimam, prædulcem illam musicam pœnitentiæ, incipite illam iam à prima vitæ aurora concinere, ne in obscuram mortis eam vespèram differte: nam quemadmodum aurora Musis amica musicam excitat, auum, quas natura ad cantillandum & argutandum efformauit, linguas velut ligatas soluit, vespèr vero, taciturnitatis amans, easdem cogit obrutescere, sic & in hac vita videmus accidere, ad harmoniam enim, quæ ex sincera vitæ emendatione composita est, decantandam, maxime propria semper vitæ aurora indicata est, vespèr vero & occiduis senectutis dies profus ineptus. Cantate igitur mane laudum carmina, quotidie vos ad mortem, ad funestum illum confectum disponite, vigilate & excubate diligenter, videte ne improviso ab eadem opprimamini. Nihil quippe ad salutem consequendam hac cogitatione esse censuit Sapiens vtilius, aut ad beatitudinem obtinendam efficacius, dicēs: *Recordare nouissima tua*, & præsertim mortem, quamque eius hora incerta sit, & ad eam te semper dispone, *Et in æternum non peccabis*. At sæliciter morieris, nec vnquam ab illa præoccupaberis. O sælix recordatio, & memoria vere exoptanda!

Tu porro hanc nobis gratiam concede, Domine Iesu Christe, vt eadem in animis nostris memoria iugiter viuat, & in ferali mortis speculo nobis semper repræsentet, quam incerta eiusdem sit hora, & neminem eandem vnquam sine singulari Dei reuelatione cognitam habuisse: deinde eadem illa nos doceat, quamuis nihil eadem certius sit, nihil tamen eiusdem hora existere incertius: doceat, inquam, mortem esse velut cursorem velocissimum, latronem quoque expeditissimum, quæ noctu & interdiu, domi & in agro, in desertis & in vr-bibus, in rusticorum ruguriis & regum palatiis omnia vastet, diripiat ac destruat, id-
que

Ecc. 7.

que nulla non hora, nulla tamen temporis certitudine. Esse quoque eandem carnificem mille tormentis & artibus instructissimam, quæ omni loco, omni tempore, omni momento & nullo non mortis genere, occidat, interimat, trucidet. Viuat igitur, viuat in quâ in nobis semper sancta hæc memoria, cæterarum porro rerû recordatio penitus intermoriatur, quo hanc horæ incertitudinem, ut par est, animo insculpamus ac vereamur; animo insculpentes ac verentes, diligenter sollicitæque; nos ad eandem, dum tempus opportunum habemus, & occasio commoda est, disponamus, idque per verum rerum mundanarum contemptum, nostrum ipsorum abnegationem, sinceram ac diligentem vitæ emendationem, ac penitentiam opportunam. Hæc scilicet est optima ad semel bene moriendum præparatio, quo corruptibilis vitæ huius formam amittentes, aliam quandam quæ æterna sit ac semper duratura, in anima efformemus, ipsam scilicet æternam beatitudinem, quod nobis omnes sanctissimæ Trinitatis personæ concedere dignentur, Amen.

FERIA SEXTA.

DE HIS, QUÆ IN MORTE EVENIRE SOLENT:

Partitio.

- I. Quod mors sit horribilissima.
- II. De moribundi corporis doloribus.
- III. Exemplum idem.
- IV. De tentationibus animæ à Satana.
- V. De Damonum horribilitate ac violentia.

Memorare novissima tua, & imprimis quidquid in suprema illa hora accidere consuevit, & in æternum non peccabis. Eccl. 7.

FIGURA.

Imperterritus ille ac magnanimus rex Israel Saul, cum olim deiuncti cuiusdam

ab inferis redeuntis vmbra[m] conspexisset, quæ instantem ei & filiis mortem denuntiabat, dicens, *Cras tu & filii tui mecum eris: sed* 1. Reg. 27. *& castra Israel tradet Dominus in manus Philistinum;* tanto timore percussus fuit; ut, repentinam illam ex hac vita discessionem, fortunæ varietatem, regni ac rerum omnium amissionem, omnia denique quæ tristi illa mortis hora euentura sunt, sibi proponendo, confestim emissis viribus, pallore vultum occupante, corde & corpore tremens, in terram corruerit. Ex hac repentina regis consternatione discant homines, nihil in hac vita reperiri, quod nos magis percellere ac terrere debeat, quam supremam illam mortis horam: horam dico, post quam alia nulla restat, quæque sola præ omnibus horis merito per timescenda sit: horam, in qua mille tentationibus anima concutitur, mille corpus tormentibus excruciat, oculis mille spectra metum & formidinem incutientia offeruntur, horam, in qua cuncta sexcentis membra doloribus & cruciatibus diuexantur. Latius hæc omnia hodierna concione deducenda sunt: Intellectum tu modo illumina illustrationis tuæ radio sanctissime Spiritus, tuque pro Ecclesiaste intercede Virgo sacratissima nostri apud Unigenitum tuum patrocinium suscipiendo: Tuum igitur vnanimes imploramus auxilium, tibiq; flexis genib. recitamus.

AVE MARIA.

Salomon mortalium sapientissimus ac doctissimus, inque rebus naturalibus quam qui maxime versatus, cum ex professo de tremenda mortis hora loqueretur, nihil eadem in mundo esse putavit horribilius, aut quod maiorem homini terrorem, metum ac formidinem incutiat, quam horrendi illius conflictus qui tunc subeundus est, meditationem. Hinc ipse non minus etiam trepidans, alloquitur mortem, *O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in sub-* Eccl. 42. *stantis sub. & sub vmbra diuitiarum suaviter apicanti?*

Post notabile hoc sapientissimi Regis apophthegma, Gregorius Magnus aliud non

mino-

minoris momenti deprompsit, ait enim moralibus, *Qui considerat, qualis erit in morte, semper pauidus erit in oratione.* Et profecto nihil esse potest efficacius, aut ad Herculeas peccata, ad Achilleos animos emolliendos, totumque adeo orbem perterrendum fortius, quam funestæ huius horæ & casus adeo lamentabilis interim dum viuatur, meminisse: quod historiis quibusdam è sacris voluminibus depromptis notum faciam.

Esa. 38.

4. Reg. 20.

Prima sit hæc. Ezechias rex cum graui infirmitate tactus, lecto affixus decumberet, & doloribus vix ferendis affligeretur, mortemque sibi imminentem merueret: adeo vt noti omnes & domestici tam benigni ac beneuoli Principis amissione in lacrymas effusi ingemiscerent, si quoniam etiam medici de vita desperarent, Isaiam insuper Prophetam mortem denuntiantem audisset, *Dispone domui tua, quia morieris tu & non viues,* regnum & notos oēs morte præuentus deserens & ad partes apponeris, hæc inquam, omnia cum videret & audiret, adeo consternatus fuit, vt vultu ad parietem conuerso, lachrymari, suspirare, & ingemiscere cœperit, diuinamque misericordiam precibus & lamentis exposcere, dicens, *Memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te fecerim,* id est, quid hoc audio Deus clementissime, ecquænam illa sententia, ecquod decretum hoc mortis in seruum tuum? heu quamnam in me iustitiam exeres: flectere obsecro precibus eius, qui fidele tibi hæcenus obsequium præstitit, teque ex toto corde & intimis animi visceribus dilexit? Recordare quæso quam sincere semper in semitis tuis ambulauerim, & in corde honoris tui sitientissimo coram maiestate tua versatus fuerim? nunquam enim tibi refragatus sum, sed exactissime semper obsecutus, & nihil non feci, quod tibi scirem esse quam gratissimum.

Vera hic nobis & genuina proponitur imago eorum, quæ vnicuique nostrum in mortis hora in supremo illo conflictu, in ultimo illo certamine, necessario ac sine vlla dubitatione euentura sunt, mutato scilicet nomine de nobis fabula narratur. Quod enim ad oculum geti hic videtur, quod de

Ezechia referri audimus, certissime quoque nobis euenturum est eadem fortuna, iidem casus subeundi sunt, forsitan etiam grauioribus, ac formidolosiores. Veniet enim aliquando dies, qua in lecto extensus, doloribus saturati, sudantes, febrim ardore æstuant, moribusque grauissimis afflictii iacebimus: veniet dies; qua consanguineos & notos ingemiscerent, domesticos lamentis & ciulatu aera rumpentes, lectoque assistentes cernemus, dies, inquam, veniet, qua honores deserere, parentibus valedicere oportebit, & qua sententiam mortis in nos summus ille vindex eiaculabitur, admonens, vt domui nostræ disponamus, ipsa denique nobis mors occultissimas tenderet insidias. Quid porro in nouissimo illo articulo faciendum restat, quam faciem à tam tristi & fugesto spectaculo auertendo, eamque, non dico ad parietem, sed ad sepulchrum & vnam conuertendo, singultibus, lachrymis ac suspiriis diuinæ misericordiæ supplicare? Quid tum consilii capiemus, cum oculos in vitam contaminatissimam, sceleraque olim commissa, quæ tot ac tam graua fuere, conuicemus, cum regem vita tamen laudabiliter, & cum virtute transacta fueram, adeo consternatum, ac tanto pauore ad solam mortis apprehensionem concussum videamus? Exclamem igitur vere, O diem amatam & horam pertimescendam!

Iob omnium orientalium ditissimus ac potentissimus (quippe quem nonnulli regem fuisse arbitrantur) simul etiam in ærumnis perferendis patientissimus, cum in simero confidens fortunæ varietatem animo volueret, seque facultatibus & possessionibus spoliatum, filiis orbatum, sanie & viceribus foetidum, & grauius à Satana percussum animaduerteret, lachrymans & gemens, suumque deplorans infortunium, omnes omnino mortales in sui auxilium aduocauit: *Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei.* Tragicus profecto casus hic est, & cothurno dignus, sed qui in amplissimo mundi huius theatro vobis ad spectandum admissis exhibetur, vt hinc vobiscum dispiciatis, qui gemitus, quæ lamenta, quænam calamitates in nouissimo illo die, in mortis

vis inquam articulo soleant ingruere. In illa namque hora, te alloquor opulente, & pecuniose, nudum te, in lectulo velut alterum Iob in fimario, videbis extensum, omnibus bonis & facultatibus mox spoliandum, vxore & carissimis liberis orbandum, cruciatibus vudique obsessum, doloribus extenuatum, & quod omnium est grauissimum, à crudeli illa carnifice, morte inquam, circumquaque vallatum; adeo velachrymaturus sis, & omnes amicos in auxilium aduocaturus: *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei*: succurrite mihi homines, opitulamini amici & noti, consolamini me Angeli, adeste Archangeli, diuinam mihi misericordiam deposcite, & eam ipsam mihi propitiam reddite. O igitur horam terribilem! O expostulationem lachrymis & lamentis dignissimam!

2. Mach. 9. Non minus quoque terribile est, quod de impio Antiocho Syria rege, Iudæis infensissimo referunt sacra litteræ. hic enim cum varia crudelitatis genera exercuisset, ac dilectum Deo populum graui tyrannide afflixisset; qui vniuersa contpiciit, Deus Israel insanabili eum & inuisibili plaga percussit: apprehendit namque eum dirus viscerum dolor, & grauissima intestinorum tormina, cecidit adhæc de curru suo, ac membra graui collisione diuexata sunt; adeo ut humi inter de se ipso sentiens, in sella gestatoria in castra ferretur; manifestam Dei virtutem in seipso contestatus: scaturiunt quia etiam ex impio corpore vermes putidi, & carnes eius viuentis etiamnum tabo sanieque distillant, ut intolerabilem nemo fetorem posse sustinere. O occulta DEI iudicia! cum his itaque malis se à suprema manu impetitum cerneret, corde ad Deum conuerso, oculisque in cælum sublatis, diuinam supplicem misericordiam implorat, vitæ sinceram emendationem pollicetur: quin etiam vouet, templum sanctum, quod prius nefarie exspoliauerat, amplissimis se donis cumularurum, sanctaque vasa multiplicaturum, Iudæos in libertatem asserturum, & ipsam Iudaicam Religionem amplexurum. At frustra hæc vota fundis impie, mortem

Tom. 4. Biff. Aduent.

instantem non effugies, & oras Dominum à quo misericordiam non es consecuturus: nam diuinam vindictam expertus, mortem quoque breui experieris. Hanc cum historiam legis, ô homo, credas velim, apertam hic mortis tuæ mentionem fieri: credas, inquam, esse te velut regem in hoc mundo à Deo constitutum, vt in cæteras creaturas dominium & imperium exerceas: dictum enim est olim ad proauum tuum eiusque posteros: *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus, qua mouentur super terram*. Proponere tibi deinde, venturum aliquando tempus, quo te Deus, postquam varias hic crudelitates exercueris, plurima delicta commiseris, superisque bellum moueris, insanabili plaga percutiet: ac tunc in lecto, velut in lectica gestatoria, te iacentem, non secus atque impium Antiochum, in medio deliciarum tuarum, videbis; tum te horrore plenum, fœtore graui circumdatum, & variis afflictum doloribus fenties.

Gen. 1.

Quid tunc igitur reliquum, quam oculos ad cælum conuertere, vitæ prolongationem deprecari, misericordiam implorare, expostulare, lamentari, vota que DEO facere, sed incassum; erit namque necessarie moriendū, & nullo buccinæ signo dato hinc emigrandum. O crudelitatem nulla arte euitabilem! O casum vere deplorandum! O horam nunquam ex animo delendam.

Illam namque est hora, qua vltimus conflictus est incundus; hora, qua atrox mortis imperus expectandus, hora qua omnibus caris & amicis valedicendum est. Illa scilicet, est dies lachrymosa, dies dolorosa, vere metuenda, dies qua crudelissimum certamen certandum est. Illud est tempus, quo corpus patietur, anima hinc emigrabit, oculi ocludentur, frons in rugas contrahetur, ac vultus pallorem induet: tempus quo cerebrum vertiginem experietur, lingua balbutiet, cor anhelabit, caput torquetur, & os misericordiam postulabit. Erit denique tempus, dies, hora, adeo terribilis, vt si eius interdum recordemur, nunquam aliquo delicto diuinam maiestatem

Mortis hora terribilis est.

offenderemus. Huius opinionis fuit Sapiens, atque hoc eius a ioma est, quod iam toties repetiuimus, *Reuerentia nouissima tua*; ac praefertim mortem, & ea quae in morte euentura sunt; *Et in aeternum non peccabis*. horam hanc igitur mihi ad dicendum concessam de vltima hora formidine agendo impendam; qua materiam in duas partes diuidam, prima demonstrabo poenas, tormenta, & grauissimos cruciatus, quos in supremo illo certamine patietur corpus; & altera tentationes, quibus tum oppugnari a demonibus confuevit anima: arripite aures, primam aggredior.

II.

Psal. 17.

Regius ille vates, cum tormenta, anxietates & angustias atque omnia, quae in fine vitae euenire solent, describeret, ita de iisdem locutus est, *Circumdederunt me dolores mortis* & *pericula inferni inuenerunt me*. Scio quidem totum hunc Psalmum aptum congruenterque ad Christi personam referri, cuius scilicet hoc initium est; *Diligam te Deus fortitudo mea*, & *refugium meum*, & *liberator meus*. quasi diceret, Diligam te pater aeternae in corde perfecto, & quidem toto vitae tempore: tu enim semper fortitudo & robur meum fuisti; tu te protectorem & cornu salutis meae demonstrasti, idque ab initio quo esse coepi, quando scilicet per vnionem hypostaticam me Verbo tuo maritalisti (loquitur hic enim in quantum homo.) Eris quin etiam refugium meum & tota spes mea. Nam cum dolores crucis, & praegustati mortis aculei me circumdabunt (more loquendi Hebraeis & Prophetis per familiaria; praeteritum pro futuro ponentibus) semper ad te confugiam, omnemque spem meam potentiae tuae humeris imponam. *Et torrentes iniquitatis conturbauerunt me*. Quia si totius mundi peccata, pro quibus me pati necesse est, in mentem reuoco, mihi que velus praesentia propono, tantum cruciarum doloremque intrinsecus sentio, ut anima mea praetristitia & angore emoritura quodammodo videatur. *Tribu est anima mea usque ad mortem*. Haec quidem de Christo.

Matth. 27.

Psal. 57.

Aut potest hic Psalmus, iuxta sensum litteralem, ad ipsummet Dauidem referri:

delicti namque sui enormitatem & grauitatem exaggerans suamque calamitatem deplorans ait, *circumdederunt me dolores mortis*, & *torrentes iniquitatis conturbauerunt me*; *dolores inferni circumdederunt me*, praecipua *ruina me iniquitatis mortis*. Id est, Quod benignissime Deus, tui peccando adeo oblitus sum, poenitet me quam maxime, & tantum idcirco in meipso dolorem & afflictionem intrinsecus sentio, ut si dolores mortis cum hisce angustis comparati, ludicri & pueriles esse videantur: ac tanta mihi delicti magnitudo videtur, ut ab eo veluti a rapidissimo quodam torrente ad infernales abyssos me abripi putem: atque ideo haud parum abfui, quin ad inferna descenderim. Hic notate te velim anima, regis phrasim, ac videre, ut peccata sua torrentes appellet: forsitan ut hinc disceres, peccata plebis ac vulgarium hominum, non nisi riuulos quosdam esse per saxa decurrentes; ac regum ac principum instar rapidissimorum torrentium, summis montium iugis per salebras locaque scopulosa descendendum, inundatione & cursu suo violento, integras cum vrbibus prouincias, regnaque florentissima secum in interitum & exitum abripere.

Verum ut ad lineam redeamus, videtur Omnia hocce loco Propheta duo dolorum mortis peccata tempore ingruentium, genera iniquitatis in mentem reuocant.

Primum est, qui e multitudine delictorum olim commissorum nascitur: tunc enim omnia priora flagitia, velut acies quaedam & legio, sese velut ad bellum explicant, tunc quidquid olim actum est, in mentem redit: atque grauissimos animae cruciatus, ac non modicam perturbationem adfert, ut ad eorum recordationem ipsa saepe numero aditum desperationis barathrum deuoluitur. Vere igitur torrentes iniquitatis appellari possunt.

Tunc scilicet o sacrilegi sacerdotes, terrae illae Simoniae animo recurrant, tunc concubinatorum illi infames, ambitiones & cupiditates, nullis honoribus aut opibus exsaturatae in mentem veniunt; tunc diuinorum officiorum neglectus, locorum sacrorum profanatio, benefi-

beneficiorum proventus in res inutiles profu-
li, memoria obuerfantur, atque ob oculos
velut in acie positi oberrant. Tuac, o iudi-
ces iniqui, in multa iudicia, concussiones; ex-
pugnatum auro fas, propensionem illarum, &
partium fauores auro redempti, repraesentantur.
Tunc o fraudulenti mercatores, cornua exferunt,
aut olim exserta iterum proferunt, vsura illarum voraces,
mensura fallaces, detestanda illa iuramenta,
ne dicam peritiam, & fraudes illarum vobis vltatissimam.
O torrentes rapidissimi! Tunc aduersum vos,
o mulieres, agmen explicabunt dilecti illi
vanitatum, ineptiarum, luxuum, curio-
sitarum, deliciarum, libidinumque manipuli.
O torrentes qui etiam fortissimum quemque
in desperationis charybdim trahant!

Corporis dolores vni in mortis articulo.
Alter porro dolor erit circa corpus, qui profecto non minus id ipsum, quam prior animam, excruciat: erit quippe adeo vehementer, tantoque impetu ingruer, vt miserum hoc corpusculum, animam velut pignus de quo ceteretur, tandem amissurum sit. Atque ideo Propheta vsurpat vocem dolores, vt hinc appareat, horam hanc praeteritis horis doloribus, terroribus & angustis abundare. Dolores, inquam, quia tunc omnia dolorum genera in aciem prodibunt: tunc quippe dolor erit in corpore, dolor in anima, dolor per omnia dispersus & communis. Dolores insuper, qui omnia depaescent, & quibus membra omnia dolebunt: cor quippe palpabit, caput dolebit, stomachus turgabit, pulmones vix spiritum suppetent, oculi caligabunt, manus tremant, pedes frigescent: omnia denique membra extremos cruciatu & dolores sentient. O rem deplorandam! o miseram sortem nostram! eheu plorantes in hunc mundum ingrediemur; cum laboribus in eodem vitam ducimus, cum doloribus quoque eodem ingredi oportet. Vere igitur dolores nos circumdederunt.

Mortis committatus & potentia.
Videor ex hac dolorum multitudine, vt eos nuncupauit Psalmista, alium adhuc conceptum posse elicere. Colligo hinc namque, mortem esse principem, ne dicam reginam

potentissimam, vt quae nunquam nisi plurimis doloribus accincta, velut militibus & stipendiariis stipata, in aciem descendat. Fuit olim tempus, quo non nisi paucissimos in comitatu latrones haberet, morbos etiam paucos, vix vlla de causa fortuito, de morte violenta, aut cruciatibus extremis mentio fiebat. At modo infinitos secum dolores trahit, ac variis infelicitatibus stipatur, vt ita potentiam suam & magnitudinem demonstreret, atque ita se formidabilem hominibus reddat. Id insinuasse Psalter voluit, dum dixit: *Circumdederunt me dolores mortis.* Ecce & alium conceptum.

Iussit olim Ezechielem Deus laterem sumere, & in eo ciuitatem describere & adornare, quin etiam aduersus eam obsidionem, ac munitiones, velut eandem iam expugnaturus esset, exstruere. Quid tu nobis designas, o later, quid repraesentas infelix ciuitas? aliud profecto nihil, quam calamitatem & interitum tuum o homo. Quid enim es aliquid quam ciuitas lateri fragili & arenae inae-dificata, variis toto vitae tempore casibus atque infortunis exposita, quaeque vndique mortis tempore obsidenda es, tantoque impetu concutienda, vt loco tandem etiam inuita cessura sis. Obsidionis huius meminisse videtur idem qui supra dicens: *Circumdederunt me dolores mortis.* Psal. 17.

Psal. 72.
Insignis conceptus.
Ezech. 4.

In nouo etiam Testamento domum con-templor arenae inae-dificatam, at domum factu atque imprudentis: sed ecce frementibus ventis, ac fluminibus irruentibus cadem ad terram corruit, atque ingentem ruinam edit: *Et descendit pluuia, & venerunt flamina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.* Diuinate, Auditores, quid sub huius aenigmatis cortice delitescat. Satis cogitatum est, equidem soluam. Vera hic vitae nostrae imago cernitur: domus namque stolidi huius arenae superinae-dificata, corpus hoc nostrum est, nam dum peccatum aliquod committimus, stolidi ac vere fatui possumus vocari (hoc namque nomine peccatores appellat Sapiens: *Stulorum, id est, peccatorum, infinitus est numerus*) corpus, inquam,

Corpus hoc notatur comparatur
renae inae-dificata.
Matth. 7.
Ecclesi. 1.

cineri & pulueri inædificatum, (sumus quippe puluis, & in puluerem tandem reuertemur;) corpus, quod animæ huius domus est; ac domus, quæ cum semel mortis turbibus impugnata, atque tot dolorum vorticibus concussa fuerit, protinus ad terram concideret. Eius porro casus erit admirabilis, omnia namque in cineres abibunt. Quæ omnia Vates verbis iam sæpius repetitis complexus est; *Circumdederunt me dolores mortu.*

Psal. 17.

At non sine ratione plurali numero extulit, *Circumdederunt*; voluit nimirum hoc pacto extremæ huius horæ terrorem exprimere; horæ, inquam, in qua omnes dolorum cohortes vndique nos obsidebunt, ac circumuallabunt. Tunc, ô homo, vnde quaque cingeris, obsideberis, ac magno circumsecus impetu circumuallaberis. Neque enim erit vllus in corpore vel in anima angulus, cui mors non infidiatura sit, aut oppugnatura. Tunc scilicet morbus vires exeret, idque per symptomata & varia accidentia, tunc dolores ingeminabit, somnum & quietem tibi eripiet, tædium afferet, inquietudinem causabitur, palatum tibi reddet inspidum, malagmata, cataporia, medicamenta varia arcesset. Quibus omnibus nil aliud efficere conabitur, quam loco te & arce deturbare, ac morti latissimum aditum patefacere.

Simile.

Et quemadmodum, ut ipsi milites & castrenses melius me norunt, prius tormentis via patefacienda est, quam vrbs aliqua aut arx expugnetur, ac prius muri balistis & arietibus concutiendi, quam liceat irruere. Ita quoque mors, quæ sanguinaria quædam bellatrix est, arcem illam hominis, id est, corpus, expugnare cupiens, in vltimo illo discrimine & conflictu, dolorum ac morborum quoddam velut vallum extruet, qui noctes & dies sine vlla requie adeo eandem concurrent, eiusque vires naturales, ac partes præcipuas ita arietabunt, ac anima de victoria desperans, armaque iam expedire ad sui defensionem vix valens, locum traditura sit, ac de prædationi cessura. Audite oppugnationem, audite &

Psal. 17. expugnationem; *Circumdederunt me dolores*

mortis O obsidionem maximo cum discrimine coniunctam! ô stragem verè deploRANDAM!

Ecquænam illa, Deus bone, erit anxietas, ecquæ angustia, tunc temporis nos vndique circumuallabit? Hic sese offeret vitæ præsentis amissio, mundi huius derelictio, atque omnium rerum perditio. Hinc sepulchri horror, illinc vitæ ad eundem discrimen, & corporis a vermibus depascendi abominatio ob oculos versabitur. Et sane potens ille Perfarum ac Chaldæorum Monarcha Balthasar, cum vocem legisset, quæ mortem ei instantem, licet satis obscure, denuntiaret, (*Mase I hecel pharis*, id est, *Dan. 5.* Regnum tuum diuisum est, & Medis in prædam datum;) adeo perterritus & confertus fuit, vt facies eius repente immutata sit, ac renum compages, teste Scriptura, soluta. Ab anima mea, quæ modo ad instar reguli alicuius gloriaris, insolecis, superbis, id ipsum penitus tibi euenturum est, eadem tibi verba in supremo illa certamine repetentur. Diuisum est imperium tuum, omnia præda ac direptioni exposita sunt, corpus cedit terræ, facultates auidis hæredibus, atque anima forsitam tartaro. An non igitur in illa hora contremisces & exalbesces? an non tota pauida ac tremens trepidabis? vere igitur exclamem, O horam peritimescendam, horam mille doloribus obnoxiam, mille casibus & discriminibus expositam! quam etiam merito dicere potuisti, ô vates! *Circumdederunt me dolores mortu.*

Bene, mea quidem sententia, ais, *Circumdederunt*, quia quidquid reperiri aut cogitari potest infelicitatis, miseræ & calamitatis, id ipsum hominem tunc circumuallabit. Sexcentas enim tunc pariter malum commissum ac bonum omisum amaritudines, & quis tunc ex dilata pœnitentia dolor orietur? Quæ omnia luculente describens Augustinus ait: *Cum in extrema agri- Ser. 48. ad dine fueris, fratres, ô quam pœnosum, ô quam fratrem. lachrymabile erit vobis, pœnitere, & dolere de malo commissis & bonis omisissis? Quæ tunc conturbatio, quis tremor, ecquæ angustia futura est? David vero totum tunc orbem trepi-*

Psal. 47. trepidaturum testatur. *Ipsi, inquit, videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos, ibi dolores ut parturientia. Ecce iterum dolores, numero plurali.*

Job. 3. c. 42. Eadem pene habet Innocentius Papa tertius libello de contemptu mundi, additque, in ultimo illo certamine miseros homines quadruplici dolore diuexandos: primo tormentis mortis, quando nimirum anima cruciatibus, ac tormentis victa, vitæ huius domicilium deserere cogetur, iuxta verba *Psalmistæ: Si cum dederunt me dolores mortis.* Secundo, cum omnia sibi vitæ prioris delicta, quibus infinitam Dei bonitatem ad iracundiam prouocauit, ob oculos ponit: *Torrentes iniquitatis conturbauerunt me.* Tertio, cum tartareos cruciatibus & supplicia illa sempiterna in mentem reuocat, quæ iam præsentire quodammodo incipit, ut monuisse vixus est David: *Et pericula inferni inuenerunt me.*

Psal. 17. Denique cum horrenda illa demonum mōstria toruum minantia, & furias illas tartarea fuligine nigricantes aspectuque tetras, coram aspiciet. An non hic quatuor dolores & quidem intolerandi sunt, vere tamen in morte euenturi? O tempus igitur vere peritescendum, & horam inprimis formidabilem!

Illam illa scilicet erit hora, qua anima difficile hoc & perplexum iter, variisque peti- culis obsecum perfecte cognoscet, eiusque discrimina nimium quantum perhorrescet; hora, in qua tentationes crescent, diaboli ingruent, atque omnes omnino creaturæ aduersus hominem validius insurgent, & fortiora arma induent. Tunc quoque misella hæc anima corpori valedicere, eodem egredi, & arctum illud necessitudinis vinculum dirumpere compelleretur: omni spe ablata illius iterum videndi, nisi quando id ipsum in ultimo iudicij die anima subintrante, iterum animabitur. Tunc foras illa carissima, dimidio sur derelicto, mundo sola, sine comite, egredietur, ad iter quoddam longinquum, & penitus incognitum peragendum, iter, inquam, quod prius non peregit, ignorans vtrum à dæmonibus, vel ab Angelis deducenda sit. Tunc deserenda sunt regni illæ domus, superba palatia, ac

vile quoddam & angustum antrum subeundum: hic terra nobis strati loco erit, defunctorum crania loco cervicalis, araneorum tela loco aulaorum, ingens saxum loco straguli, socij & amici futuri sunt vermes ac viperæ. Quis igitur hæc cogitans non conturbetur, non ingemiscat, non tremat, aut pauet? quis ad horum recordationem non exalbescat. Ipse licet veniat Hercules, Cæsar, aut Alexander, quos totius orbis tremuit & suspexit, instar folij trepidabunt. Quod variis iam exemplis Sanctorum manifestum reddam.

Tradit magnus Hieronymus in vita S. Hilariionis, qui plurimis annis vastam solitudinem incoluerat, omnes mundi delicias perosus, eum, dum in extremis esset, & ob periculosum hoc iter toto corpore tremet ac paueret, his animam esse verbis allocutum: *Egretere anima mea, quid dubitas, egretere quid times? septuaginta annis Deo seruisti, in antris & spelæis habitasti, eremum incoluisti, varia corpus inedia & penitentia emacerasti; & fidele Deo obsequium præstitisti, & adhuc extra times? Tu igitur, peccatrix anima, quid in illa hora facies, cum vix iusti securi sint, & mortem perhorrescant?*

Arsenius anachoreta, magnæ quoque sanctitatis & nominis, qui temporibus Imp. Honorij & Arcadij eremum illustrauit, cū in agone iam esset, & iter hoc periculosum mente volueret, timere cœpit, palle- re, & toto corpore concuti: cumque discipuli morienti assistentes hoc viso mirarentur & dicerent. *Quid pater iam times, hæc cine tibi metum hora incutit? pauens respondit, semper in hoc vixi timore, nunquam hanc horam è mente deposui, at animo semper inscriptam gessi. Num igitur tu percelleris peccator, cum ipsi anachore- tæ vitæ sanctitate conspicui, qui plurimis delicta lacrymis expiarunt, metuant & contremiscant.*

Cyprianus Episcopus Carthaginensis, qui sub Imper. Valeriano circa annum Domini CCLX. martyrio coronatus est, Presbyterum quendam ait, cum in extremis esset,

I. 3. hæc.

III.

In vite Patrum.

Et de mor- talitate.

hæc ab Angelo qui sibi apparebat, audiuisse: *Patiis metu, xiri non vultis, quid faciam vobis? vitam vobis grauem dicitis, & tamen tremitis, cum eadem morte finienda est. Quid nobis fiet o Angele, si totus hic orbis exalbescat?*

Lib. 5. hist. Angl.

Venerabilis Beda Anglosaxo, qui circa Annum Domini DCCXX. sub Leone I. floruit, sanctitate & doctrina illustris, Religiosum quendam sui temporis scribit, cum ad vitæ finem iam peruenisset, oculos a mundi huius rebus auerterendo, & ad vitam alteram conuertendo, inferni barathrum vidisse, & paratam sibi in ima voragine mansionem: quo viso in tantum ille exhorruit, vt post lamenta, suspiria, ac gemitus, desperando mortuus sit, atque ita ad inferna quæ viderat supplicia detrusus. O casum tragicum ac lugubrem! O horam vere metuendam! Quid? non paues anima, cum tragica hæc argumenta audis?

Tom. 5. an. 529. Sar. tom. 1.

Illustrissimus Cardinalis Baronius, sæculi nostri decus & ornamentum Annalium Ecclesiasticorum editione celebris, & cum eo Laurentius Surius in Sanctorum festis, referunt, Fulgentium Ruspensem Episcopum, qui magno olim Africae suæ ornamento fuit, cum ad extrema venisset, ac variis corpus doloribus animaque tentationibus diuexaretur, ad Dominum gemebundum inelamasse, Domine refugium pauperum, & mæstorum solamen, da mihi hic paciẽtiam, & postea indulgentiam. Hæc tecum voluas o anima mea, & sanctum hunc agonizantem imitare.

Adhæc quatuor illi Christianæ religionis Secretarij, quos communi nomine Euan gelistas vocitamus, aliud quid longe nar rant horribilius, & quid? Ipsum filium Dei vnigenitum, CHRISTVM Dominum ac Redemptorem nostrum, qui Patri quo ad diuinitatem, nobis vero secundum huma nitatem par erat, sanctitate tamen & iusti tia omnes omnino homines antecellebat; cum mortem sibi instare cerneret, ad tan tas angustias redactum esse, mortisque apprehensione adeo perterritum, vt præ timore ac formidine sanguineo sudore &

quidem spissiore toto cæperit corpore per fundi. *Cæpit conuulsari & næsum esse,* ait Matthæus. *Tristis est anima mea usque ad mortem,* Marcus. *Factus in agonia prolixius orabat, & factus est sudor eius sicut gutta sanguinis decurrentis in terram,* subnectit Lucas. O rem penitus admirabilem! Quis audiuit vnquam tale? quis de sudore sanguineo vel fando intellexit? Ecce strenuus illegigas, de quo tamen in Psalmis legitur: *exultauit vt gigas ad currentiam viam,* mortem timer Atlas ille, qui *cuncta verbo virtutis sua portat,* vt ait Paulus, in mortis hora concurritur, ac tremit: Quid ipse igitur hic faciam? quid de me fiet? qui in supremo illo duello megeram? si enim metuant gigantes, quid facient Pigmæi? si Heracledæ instar folij trepident, meticolosi Theriæ quid agent? Quid ni? tunc enim, vt Propheta canit: *Circumdabunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbabunt me.*

Quare age, insensate Cosmophile, qui in vitis tuis, velut in deliciis volutaris, qui omnis metus expers ac securus viuis, qui de nullo es anxius, qui altum peccatis indormis de nullo periculo sollicitus, tandem aliquando ad cor reuertere, oculos sustolle, huic Philosophiæ incumbe, moris interdum reminiscere, de hora eius nonnunquam cogita, ac temporis huius amari aliquando recordare. Nullus enim in hac vita confictus est, nullum certamen, aut pugna quæ cum hac comparanda sit. Si enim Anachoretæ hic trepident, si viri sanctissimi hic metuant, si Religiosi interdum hic desperent, si denique ipte Dei filius hic sanguinem exsudarit, tunc securum putabis? nequaquam. Sed hoc vnus semper meditare, hoc assidue mente volue, & certo tibi polliceor, nullum hoc ipso dari posse frenum validius, quo à peccando retraharis? Afferit hoc Sapiens, dum ait: *Recordare nouissima, quæ tibi quam proxime imminet, & mortem inprimis, ac dolores qui in eius hora subeundi sunt, & in æternum non peccabis.* Recordare, inquam, dolores, qui tunc hinc corpus, & tentationes spiritus, quæ illinc animam discrucia bunt;

bunt; de prioribus hætenus locuti sumus, de aliis, vt initio proposueramus, iam dicturi sumus.

IV.
Anima
quoque
in morte
affligetur.

Præter dolores illos ac tormenta, quibus corpus in vltimo hoc conflictu affligi diximus, anima quoque singulari quadam ratione diuexabitur; varia namque eam tentationes aggredientur, deserta ratio hic aderit, horrenda spectra eam perterrebunt, ac plurimum eam dæmones obsidebunt. Hæc nimirum est hora qua rapacissimi illi prædones eidem insidiabuntur, hic excubias agent, vt hoc quippe tempore & loco necesse est, vt eam diripiant: nam, post hanc horam nulla alia supererit. Insinuare id videtur parabola Euangelica de viatore illo in latrones incidente, quam tamen alias adhuc me produxisse sciam, diuerso tamen nunc schemate eandem producam.

Luc. 10.

Homo quidam descendebat à ierusalem in lericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliarunt eum, & plagis impetibus abierunt semivivo relicto, quem nisi Samaritanus misericordia motus iumento impositum ad diuersorium conduxisset, eiusque haberi rationem iussisset, de vita eius, ac salute penitus actum fuisset. In parabola huius inuolucris semper veram hominis figuram latitare existimaui: qui cum in hoc mundo verus quidam viator sit, & ex hac vita in aliam proficisci habeat, in vltima illa mortis femita incidit in manus dæmonum, qui eam instar prædonum despolient, corpori quidem varias plagas infligant, morbos immittant, animam vero diuersis tentationibus infestent, vt eam feminam & extremos trahentem spiritus tandem etiam deserant: adeo vt nisi Samaritanus, id est, Angelus custos, qui eandem tunc potissimum defenderet, eius miseretur, in ipso loco mortem oppeteret. Via namque hæc omnium quæ percurrendæ sunt, & difficillima est & periculosissima, & in qua semper latrones & prædones transeuntibus insidiantur.

Gen. 3.

Glossa quædam exponens verba illa Genesios, *Tu insidaberis calcaneo eius*; addit hæc de suo, *Calcaneum suum hominum significat, ad illum semper dæmon attendit, semper insidiatur.* Dauid quoque quam proxime accedit

dicens, *Insidiant calcaneo meo obseruabunt*, id est, inimici mei tempus opportunum præstolabuntur, in quo vitæ insidietur, & maxime tempus illud vltimum, & alibi: *Iniquitas calcanei mei circumdabit me*, quæ in mortis potissimum hora me impetet. O iter perplexum ac formidolosum, prædonibus ac latrociniis infame! quod figura quadam veteris testamenti melius explicabo.

Gen. 23.

Iacob Patriarcha cum longo temporis spatio in Mesopotamia in domo idololatæ Laban commoratus esset, & iam in patriam vna cum vxoribus, filiis & gregibus reuerti vellet; ecce profanus Esau, vt frater eius & hostis iuratissimus, magnis copiis instructus, iter eius impedire, aut eum interficere conatur. Vestra mihi id venia mystice liceat exponere, dicere; hominem, postquam diu in hac terra, quæ in medio mari, veluti Mesopotamia in medio fluminum posita est, vixerit, & iam mundi huius perfidi & idololatæ domo egredi festinat, vt in patriam cœlestem, virtutum, bonorum operum ac meritum gregibus stipatus sese conferat: tunc potissimum è Satana profano illo & agresti Esau, oppugnari, qui variarum ei tentationum, quæ sunt velut leuis armaturæ equites agmen ex aduerso opponit, vt in extrema illum pericula coniciat, aut salutem eius in aliquod saltem discrimen adducat. Egregia profecto figura, quam variis iam historiis exornabo.

S. Martinus Turonensis, cum in extremis esset, animam iam efflaturus, ecce princeps ille tenebrarum, atque hominum tortor & carnifex, lectulo eius assistens tentationibus eum variis cœpit oppugnare: sperabat scilicet eum, qui toto vitæ spatio de se triumphauerat in vltimo illo certamine debellandum, & clam vel aperto Marte expugnandum, sed validus & generosus ille athleta, victoriis plurimis nobilis, cum inimicum cerneret, increpans ait: *Nil habes in me cruenta bestia*, quocirca quantocyus hinc te proripe & in tenebras infernales demergere. Quamobrem, o anima mea, à Deo gratiâ postula, qua in morte eadem

Seuerus
Sulpitius
in vita S.
Martini.

dem præditus esse possis constantia ac fortitudine, simulque cogita, quam ingentia tibi tunc pericula ad eunda sint.

Horredū Quis tunc, o cælum, o terra, non horreat, videre erit aut formidet, cum terra illa monstra, horribiles illæ furia, spectra illa terribilia, apparebunt? cum dæmones se, ut sunt, videndos præbebunt, quibus tamen nihil esse potest terribilius? quippe quorum aspectus exanimare soleat intuentem?

Sanctus Thomas Apostolus, cum efferis ac barbaris Indis Euangelium Christi annūciaret, illique fidem dictis adhibere detrectarent, diabolum illis tetra & horribili aspectu ostendit, oculis nimirum scintillas ignis eiaculantibus, toruo & immani capite, atrectis comis, forma horribili: ad cuius aspectum cum illi percellerentur, signo crucis iussit ut se communirent. ut ita effugatus discederet, ne fortasse præ metu exanimaretur. Deinde

Exempla horrenda.

Religiosus quidam, ut in veterum Anachoretarum rebus gestis scriptum legimus, cum in agone constitutus dæmones vidisset aspectu & forma terribili, ita consternatus ac percussus fuit; ut mentis inops, ac quodammodo desperans, diem detestatus sit quo primum monasterium ingressus est: sed mox ut ad se rediit, ait se teterrimo dæmonum aspectu perterritum in hacce blasphemias erupisse, atque tantam eorum deformitatem & horrorem esse testatus est, ut, si tota terræ superficies eadentibus laminis constrata esset, sibi que daretur optio vel per eandem incedere, aut dæmonum iterum formam intueri, extremum hoc supplicium sustinere se malle, quam hanc denuo visionem pati dixerit.

a Li. 2. Medit.
b Lib. 1. de anim. c. 2.

Vnde bene mihi a Bernardus & Hugo de S. Victore de hac dæmonum apparitione scripsisse visi sunt: *Dæmones terribili & horribili aspectu eam terrebunt, ingenti furore eam persequentur, & comprehendent eam terribiliter, quam horribiliter, volentes eam retinere & possidere, nisi sit qui eripiat: tunc anima inueniens oculos clausos, & os, aliosque corpori sensus, per quos solebat egredi, & delectari in his exterioribus, reuertetur ad se, & videns se solam & nudam, ingenti horrore concussa, de-*

speratione deficiet in se & cadet sub se. O horam amarissimam, & variis obnoxiam casibus, & a cuius momento omnis nostra salus dependeat! Horam, inquam, in qua laxatis habenis dæmones in nostram perniciem & interitum coniurabunt, omniaque delicta longo ante tempore in hac vita commissa, peccatoribus in mentem reuocabunt, quæ tam euidenter illi tunc videbunt ac si libro inferipta perlegerent. An non tunc o Psalmista, *torrentes iniquitatis conturbabunt.* Psal. 17. n. 35?

Hæc vobiscum dispicite peccatores, est V. namque certissimam, spiritus illos veteratiorios, in mortis articulo, omnia vobis totius vitæ peccata in mentem reuocatuos, peccata & ob oculos euidentissime postuotus. Hic ex sp. illis torius atatis vestræ contaminatissimæ digestis breue quoddam compendium concinnabitur, hic omnium veltorum delictorum catalogus texetur, hic totius vitæ series repetetur. Ut porro maiorem vobis diaboli terrorem incutiant, magisque vos percillant, & ad inum desperationis barathrum deturber, DEVM clementissimum, velut vindicem quandam fulmine & ira accinctum, singula exactissime disquirentem & diudicantem, rationem ad vltimum vltique quadrantem exigentem, nihilque etiam vel minimum impune dimittentem; vobis depingent.

Tunc perfidi illi impostores, & palpones, qui nihil dum viueretis quam eius misericordiam, indulgentiam, bonitatem concrepabant, mutatis terminis, eius vobis rigorem, furorem iram, fulmina, vindictam, infernorum suppliciorum acerbitatem grauitatemque, ac diuinam iustitiam seuerissime omnia castigantem; ob oculos ponēt. Quid inquam, ob vnicum Adami peccatum, Deus totam eius posteritatem castigauit, ob crimen vnum vniuersum terrarum orbem diluuiio perdidit, vnam ob noxam quinq; ciuitates incendio & sulphureo imbre destruxit, ob vnum flagitium summus ille vindex proprio non pepercit filio: & tu scelerate, impie, & sacrilege peccator, de mille criminibus conuicte, quique non nisi mera es iniquitas,

quitas, veniam & misericordiam expectabis? Deum tunc tibi propitium futurum speras? benignitatis eius tibi sinum parere putas? Erias, erras, noli in misericordia eius stulte confidere, qui eius iustitiam non formidasti: neque enim Misericordiam meretur contemni: qui iustitiam, dum viueret, non expaui. Ecce torrentes, ecce desperatio, ecce peccata quæ manifestantur, quam verum igitur Prophetæ oraculum est dicentis, *Torrentes iniquitatis conturbauerunt me*: quod variis iam historiis exemplisque demonstrabo.

Ioannes Climacus, auctor irrefragabilis, de religioso quodam, cui nomen Stephanus, scribit rem plane horrendam, hic cum XL. annos in deserto commoratus esset, magnaque inedia ac pœnitentia corpus macerasset, ita ut magni apud omnes esset nominis, & iam ad vitimum vitæ terminū venisset, vehementer à diabolo tentatus fuit: cui cum ille varia obiceret, ipseque ad singula responderet, ab astantibus hæ voces interdum audiebantur. Cōcedo, sed tot annorum ieiunio id ipsum elui. Deinde, Verum est, sed humili id confessione deleui, atque eius supra modum me olim pœnituit. Mox, Ita est, fateor, feci, sed tanto tempore pro eo pœnitentiam egi. Denique cum tentationes inualefcerent, atque ille nihil, quod replicaret, haberet; oculis & corde ad Deum sublato, lachrymabundus ac gemibundus ait; verissimum est, reus sum, quid replicem nescio, nisi summam esse Dei misericordiam, inque eius me benignitate omnem spem ponere. O torrentes, o tentationes, o verissimum prophetæ Oraculum! *Torrentes iniquitatis conturbauerunt me.*

Idem de alio quodam anachoreta simile quid refert. Hic cum morti vicinus esset, ac diabolos lecto circumassistentes videret, eorumque iam impetus diutius sustinisset, iterum deinde conualuit, sed in tantum repente mutatus est, ut toto vitæ tempore nullam amplius deinde videre voluerit, aut cuiquā vel verbum loqui, seseque angustæ cellulæ velut ergastulo cuidam includens, duodecim ipsos annos solo pane & frigida contentus, assidue lachrymando, pœnitentiamque

Tom. 4. Bess. Aduent.

agendo, & mortis tempus operiendo dixerit. Quid: horrenda hæc exempla, terribiles illæ historiæ an non vos percellent peccatores? si tot sancti & generosi bellatores in tantum horam hanc formidarint: demonum aspectum ita expauerint: quid vos ageris, quod iter insilteris, quo vos confereris? quomodo vos à periculo, tot malis & piaculis commissis, tot criminum rei, immunes præstabitis? Hic nempe videbitis torrentes, malorum oceanos, ac scelerum diluuium. Expertus id erat qui dicebat, *Torrentes iniquitatis conturbauerunt me.* Exclamem igitur merito, o horam inter omnes horas metuendam?

Et profecto hora hæc adeo terribilis & formidabilis est, ut ipse Dei filius Christus, animam eiusdem discrimine perspecto, in medio crucis, atque in mortis limine constitutus, quamuis meruendi nulla subesset occasio (quippe qui de eorum erat numero, de quibus scriptum est, *Illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor*), timere nihilominus voluerit, & præ timore, velut viso hoste in insidiis tunc posito, ad patrem clamarit. *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*: perinde ac si dixisset, Aduenit iam pater vltima vitæ hora, eaque omnium horarum periculosissima, qua nimirum anima corpore egrediens in alterum mundum profectioem instituat: quamobrem eandem tibi serio & ex animo commendo, inque manus tuas consigno: Sis igitur tutor, protector ac defensor eius, illiusque in perplexa & difficili hac navigatione director. Expertus id videbatur Dauid rex cum in Christi persona diceret, *Eruam à fratre meo Deus animam meam, & de manu canis unicum meum: salua me ex ore leonis.* An non igitur hora hæc formidabilis est & meruenda? Audiamus sanctorum Patrum de eadem iudicium.

Catholicorum Anglorum decus Anselmus, Cantuariensis Episcopus, qui anno Domini M. L. X. VI. sub Henrico IV. Rege floruit, ita animæ egredientis statum describit, *A: ãma, dum de corpore exit, mox inimici eius maligni spiritus, qui eam in corpore degentem per anfractus vitiorum, sicut canes leporem persecuti sunt, crudeliter adsunt, parati quasi pa-*

K nato

nam rapere, & in mortem aeternam precipitare.
 Galliae nostrae columen Bernardus & Religioforum flos, horae huius pericula magis adhuc exaggerat: *Considera, o modo morieris, quando graui aliqua infirmitate vexatus, & ad extrema deductus, & tibi ad terram deiectus, inter longa suspiria, & difficiles singultus, inter diuersos dolores, & timores in man. expirabis, tunc veniet corpus in pallorem, in horrorem, & fatorem, animam vero mox capient Laruales illa facies, & ex omni parte terrebunt eum demones terribiles, & horribiles: cogita quis illum defendet, quis consolabitur illam, quis deducet per ignotam regionem? O verba quae cordi etiam ferreo & adamantino timorem incutiant! Horresco referens. Beae igitur de anima in misero illo statu constituta dicere possumus, quod olim in Ierosolyma deserta deplorauit Ieremias, Non. *Et qui o. soletur eam, ex omnibus caris eius: omnes eius amici, quos olim illa perdidit dilexit, caro nimirum, mundus, alique plures, demonum eam potestati traditam deserent. Hanc igitur horam non metues anima, & nonne merito dixit Psalter? Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me.**

Et merito ille doloribus dici potest circumdatus, qui se in extremo hoc discrimine constitutum animaduertit, qui se hic nudum, ab omnibus derelictum, omni denudatum praesidio, morbis fractum, ex sanguinem, ex succum, emedullatum, lecto affixum videt, qui mortis in se praeludia experitur, genas nimirum concidentes, eomas subreptas, linguam nigricantem, & caudalam sacram manu iam tenet, mortis ictum iam iam operiens; & qui omnia prioris vitae peccata apertissime ante oculos cernit, ac demonum ceteruis se circumuallatum intruetur. Dic mihi, obsecro, anima, cum in huiusmodi statu constituta carnes, quid factura es, quo te vertes, quo horrore concutieris, quo te conferes? Ad mundum redire? non licebit: progredi ulterius: horrendum est: in eodem statu permanere? non poteris. Quid igitur agas potius, quam cum regio Propheta clamare, *Circumdederunt me, &c.*

Huc non parum conducere videbitur quod in Genesi de Isaac legimus. Annon ob-

seruastis o sacratum litterarum studiosi, quod in angore Isaac fuerit, cum pater eum super lignorum strue colligatum teneret, Deo iam iam victimam offerendum, ipseque strictum gladium suis imminemtem ceruicibus, cerneret. Quocumque enim se verteret, timendi aderat occasio: supra namque nudatum mucronem, inferne ignem videbat inualefcentem, qui in cineres eum debebat redigere: nemo ad latus aderat qui ferret supplicias, omnique profus praesidio erat destitutus: serui enim qui paternis eum manibus eripere potuissent, ad montis radicem remanserant. Pedes adhuc & manus vinculis stricti & erant, ita ut nulla euadendi, aut sese aduersus patrem defendendi spes superesset. Ecquid eum inquam timore correptum putatis, cum in hoc rerum statu versaretur? At maior profecto esse debet angor animae in mortis articulo constitutae, cum in similes, atque etiam longe maiores, se redactam videt angustias. Corpus enim sexcentis morbis & cruciatibus velut vinculis quibusdam, in lecto victum iacebit, & in quocumque oculos latus conuerterit, nihil inueniet quod non ingentem terrorem incussurum sit. Si enim sursum respiciat, videbit vindicem illum diuinum iustitiae gladium, si deorsum, cernet sepulchrum patens, a latere habebit demonum carceruas, manus ad haec & pedes strictissimi ligatos sentiet; neque enim tunc de poenitentia agenda, de bonis operibus, deque promerendo sermo erit: insuper quod omnium miserimum est, ipsi caelites, qui superias ferre & auxiliari possent, procul aberunt, nec adesse quidem dignabuntur, quicquid nimirum in montibus illis aeternis manentes. Audi anima: *psi in diluio aquarum multarum: in diluio inquam calamitatum, & miseriarum, ad te non approximabunt, ut suis te apud Deum intercessionibus ac precibus, uti olim quidem fecere, adiuuent.*

Cum Noachi casum propius intruor, saepe mecum tacitus demiratus sum, qua in angustia pius ille Patriarcha, cum diluuii minas & rabiem ante oculos cerneret, versaretur. An non enim merito timeat, qui lignae arcae inclusus inter animalia ferocissima, humanoque cruore pasci solita commoratur.

Lib. de in-
 ter. dom. oc.
 38 & Hugo
 de S. Vict.
 lib. 3. c. 23.

Iherem. 1.

Psalm. 7.

Gen. 22.

Psalm. 7.

Psalm. 7.

Psalm. 7.

Psalm. 7.

Gen. 6. 7.

caelo adhuc imbrem continuo magna in abundantia emittente, terra vero sub diluuiio gemiscente, ipse non nisi duobus à morte digitis remotus: At longe maior mihi vniuersi cuiusque videtur timor sub vitæ finem inque mortis articulo futurus: neque enim tunc aliter anima corpori huic mortali inclusa erit, quam Atcæ Noachus, sentiet namque fufum cælum iratum, quod varias ob varia peccata minas iarentabit: deorsum infirmatarum: dolorum ac fufpiriorum diluuium, in quo illa iactabitur, ita vt merito dicere queat: *Eleuauerunt flumina fluctus suos.* A latere plurimæ adstant belluæ, & furia, varij, inquam, diaboli, qui septris eius insidientur, circumeuntes quomodo inclusam animam deuorent. O horam fatalem! horam doloribus refertam, horam quam omnes mature velim perpendere: Ita namque fiet, vt à peccando abstineant, consiliumque sapientis sequantur, dicentis: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Horam, inquam, qua nulla inter omnes vitæ nostræ horas est periculosior, hora, in qua omnes prauos affectus exuendo, omnibusque negotiis valedicendo, cum Propheta dicendum est, *Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi: conuertere, inquam, à mûdo à creaturis in Deum, in æternam illam requiem, in quam, disponente ita Domino, raptis: quam obrem enixe ab eodem postula, vt te in suprema illa lucta egredientem benigne suscipiat.*

Agite igitur, Auditores, qui morti huic viuitis obnoxij, & quibus hora hæc aliquando eueniet, eiusdem nolite oblitisci: ac cogitate vobiscum, quot mortem dolores commitentur, quot ei mala adhærescant, quot ei pericula & discrimina annexa sint, ac præsertim morti eorum qui variis Deum pecca-

ris ad iracundiam prouocauerunt, de quibus Psalmographus locutus ait: *Mors peccatorum Psal. 37. pessima: quod explicans Bernardus dicit: Mala quidem in mundi amissione, peior in earum separatione, pessima in æternis igitur, & duplici conuictione.* Hæc igitur in mentem reuocate, hæc nunquam vobis excidant, & ita in æternum non peccabitis.

Et sane, & Domine Iesu Christe, hominū Redemptor, dignum & iustum est, ne dicam necessarium, vnicam hanc de suprema hora cogitationem cæteris cogitationibus antepone, vt ita cruciatus, angustias & tormenta, quæ in illa potissimum inualefcent, perspecta & cognita habeamus. Illa nimirum est hora, postquam alia nulla est, hora doloribus ac lamentis referta, hora lacrymas ac suspiria producens, hora, in qua præter aculeos quos morbi infligent, tentationes quibus nos dæmones infestabunt, suspiria quæ à doloribus proficiscentur, mundus quoque nos oppugnabit: erit namque tunc graue, opes, delicias, amicos, honores & dignitates in æternum deferere. Quanti igitur momenti est huius horæ meminisse, cum hæc hora sit, in qua nos inimici & quidem armati præstolantur: in qua omnem industriam, versutiam, artes quoque omnes diaboli ad nos oppugnandos adhibebunt, cum hæc denique hora sit, in qua plenissime anima sciet, quod præmium acceptura sit, vel quæ tormenta perpessura, hora, inquam, qua vel plenam victoriã obtinebit, vel totum, quod hæctenus lucrata est, amitteret: vincenti autem merces quædam regia, id est, vita æterna, velut in pignus propofita est, qua nulla maior aut excellentior haberi queat, qua nos beent Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, A M E N.

†

SABBA-

SABBATO.

MORTEM HAVDQVAQVAM ES-
se metuendam.

Partitio.

- I. Ignavi mortem metuunt.
- II. Mors non est metuenda.
- III. Mors nobis beneficium praestat.
- IV. Bona est & bonum.
- V. De mortis sibi gratulandum esse.

Memorare nouissima tua, & imprimis
mortem, quamque illa p[ro]p[ri]etatem affe-
rat, & in aeternum non peccabis. Ec-
cles. 7.

FIGURA.

Dan. 3.

Tres illi iuuenes Hebraei, Sidrach, Mi-
sach & Abednego, ob vnus veri Dei cul-
tum in fornacem estuantem iussu Nabucho-
donosoris in Chaldaea coniecti, cuius flamma
quadraginta nouem cubitis fornace su-
per egrediebatur, mortem iridentes, eiusq[ue]
arma, vires ac potentiam explodentes, vultu
ad hilaritatem composito, atque animo in
omnibus tormentis constantissimo, iucun-
dissimum Deo canticum canere coeperunt:
atque instar cygnorum, qui dum mortem
praesentiunt, canere solent, quo magis bella-
triciis huius minas exsibilarent, in mediis
flammis, omnes omnino creaturas, vt sibi
morientibus applauderent, & laudum can-
ticum ac iubilum Domino velut carmen fune-
bre concinerent, inuitarunt. Cum histo-
riae huius nucleum aperio, video illa nobis
insinuati; crudelem illam Parcam, quam
mortem nominamus, nulla esse ratione me-
tuendam, nec eam remis velisque dum ir-
ruit, fugiendam, sed instar cygnorum nobis
potius cantandum, & ad horum iuuenum
imitationem, cum fores illa pulsar, nosque
coram diuino tribunali citat, gaudendum.
Neque enim illa exsetimenda est, cum om-
nium malorum finis sit, & portus per quem
ad aeternam foelicitatem aditus datur, cum

illa modicis nos bonis despoliando, vere di-
uites & beatos efficiat: captiuitatis & misera-
riae loco educat, vt ita in libertatem asserat,
inque Paradisum voluptatis ac regium nos
palatium transfuehat. Erit hoc subiectum
praesentis concionis, quam vt Spiritus San-
ctus efficaciter sua gratia promouere, ac Dei-
para, patrona nostra, iurerecessionibus apud
filium dirigere dignentur, salutationem An-
gelicam omnes in genua procumbentes re-
citemus.

Ave MARIA.

Interrogatus olim Agesilaus Lacedaem-
norum Rex, vndenam tantum honorem &
gloriam adeptus esset, respondit, mortis eam
contemptui constantiaque suae potissimum
ascribendam. An iocans id dixerit, an ve-
re ita fenserit, equidem nescio, sed hoc
certissimum est, nihil esse quod maiorem
animae Christiani hominis honorem, glo-
riam, commendationemque afferat, quam
mortis contemptum, ac nihil quod ma-
iorem infamiam vel dedecus, quam ean-
dem metuere, aut ad eiusdem recordatio-
nem percelli, si enim degeneres animos ti-
mor arguit, mortis timor id imprimis face-
re iudicandus est, & eius econtra contemp-
tus heroicae constantiae magnanimitatisque esse
indiciam.

Hinc apud Graecos lege cautum erat, vt
quicumque praeter metu mortis praelio se sub-
duxissent, triduo publice in veste muliebri
omnium risui & sannis exponerentur, vt ita
ostenderent, effaminati prorsus ac degeneris
animi esse, mortem subterfugere, eum
non nisi fragili nos vita priuet. Multo quoq[ue]
in hac re seueriores erant Romani: nam qui-
cumque apud eos terga vertisset, aut e pra-
elio fugisset, morte turpissima tanquam in-
glorius multabatur. Hinc Iulianum Imper.
refert Marcellinus decem e militibus suis mor-
te dignos iudicasse, quod in praelio cum Par-
this, praeter mortis formidine, hosti terga ver-
tissent.

Ex his gentilium institutis colligi potest,
Auditores, quantam sibi infamiam ac sup-
plicium accersant Christiani, dum iam inde a
baptismo

lib. 7. baptismo in vitæ huius militiam, vti eam Iob appellauit, ascripti, omnibus in præliis & certaminibus, quæ cum inimicis, mundo, carne & diabolo subeunda sunt, expauescunt seseque, statim ac mors vires exerit, victos fatentur. O degeneres & imbelles! *Ibi tropidauerunt timore, vbi non erat timor.*

Ipsi quin etiam veteres, apud quos sola naturæ lex in vfu erat, cum omnibus in rebus, ad ingentem nostri confusionem mirabiles existerint, tum in morte contemnenda palmam tulere. Video namque apud Romanos Licinium Dentatum, qui magnanimitate leonem, robore Herculem superauit, quadraginta quinque aduerforum vulnerum cicatrices, & ne vnus quidem auersis gestasse, vnde colligere licebat, nunquam eum mortis metu turpi sibi fuga consuluisse. Cæsar Iulius mortem quoque contempsit, vti qui maxime, & admirabilem quandam omnibus in præliis constantiam magnanimitatemque demonstraui. Cum enim quodam tempore valida tempestate concuteretur, omnesque qui vna nauigabant, mortem velut iam iam imminentem metuerent, nauclerus quin etiam expallescere, solus ipse sibi confidens, & constans, mortemque contemnens, nauclero illis, dicens: *Quid times? Cæsarem defers. Et fortunam eius.* Cæsarem, inquam, qui fructibus imperat, in tempestatibus tranquillus est, & in morte, quam cæteri horrent, non exhorrescit. Hoc scilicet constantis, generosi ac validi animi indicium est, non vero degeneris & effeminati.

Interrogatus olim quidam, effene mallet Cræsus opibus pollens, an Socrates doctrina & sapientia apud omnes notissimus, respondit: *In vita Cræsus, sed in morte Socrates.* Id est, In vita opes & regiam potentiam habere, esse quidem volupe ac iucundum, sed non minus gloriosum & honestum, in morte Socrati similem existere, qui scilicet magna cum voluptate summaque lætitia ex hac vita migravit, nec mortis vnquam iacula exhorruit.

Erat hoc & inter Stoicorum axiomata vulgarissimum: Hominem constantem, sapientem, cordatum, ac virtute præditum, in-

star vmbonis & clypei cuiusdam impenetrabilis esse debere, vti omnes fortunæ ictus omnemque in mortis impetum non cedendo excipiat: adeo vt quicumque inter eos mortem metueret, quæ ipsos potius Philosophos timere deberet, sapiens & cordatus minime haberetur. Et est profecto euidens ignauitiæ & stolidæ imbecillitatis argumentum, pallescere & expauescere in eo, quod omnibus hominibus commune sit, & a quo ipsi paruuli, lactantes, & nondum fari incipientes minime immunes existant; & hunc conflictum horrescere, quem omnes qui hæcenus vixerunt, sustinere, qui que post nos futuri sunt sustinebunt, statutum namque omnibus hominibus semel mori, & vt Poëta canit: *Calcanda semel lethi via, sine Reges sine mores erimus coloni.*

Stultum deinde est metuere, quod nulla arte aut industria potest euitari, quodque omnium actionum negotiorumque vltimum est (mors enim vltima linea rerum:) quod generalis omnium debitorum nostrorum apocha est; & quod hominibus non ex supplicio, sed ex natura ipsa, inhærescit. Quid est enim, quod mortem tantopere formidemus, cum vitæ huius stadiū ingressi sumus, vt eodem mox etiam egrediamur, & cum vita hæc non nisi mutuo nobis data sit, quæ suo tandem tempore ei a quo eam mutuati sumus, reddenda est, & creditorem ad hæc habeamus, quem fracta solutione eludere, aut fallere non possumus, & cum vita hæc nostra non nisi iter quoddam sit, & peregrinatio, in qua cum longius profecti sumus, & iam aliquot stadia confecimus, tandem quiescendum est, & ad dormiendum locus deligendus: & sane temerarium videatur, vltimum hunc discessum timere, cum non nisi per mortem in patriam nostram, ad quæ toties anhelauimus, reuerti datur, his nimirum præcurrentibus, illis mox subsequentiibus, adeo vt omnes tandem sedem veniamus ad vnam.

At si mihi credere velitis, Auditores, non vltimo existimo mortem tantopere fugiendam esse, litatis at inertem eum potius & imbellem nuncupabo, qui eiusdem imperus horret, cum ipsa ferat. non nisi inane quoddam terribilementum

sit arboribus appendi solitum, quo aues, non autem homines terreatur, ipsa quidem primo aspectu formidanda, & terribilis videretur, sed magnam deinde consolationem adfert & voluptatem, initio quidem grauis & molesta, at qui propius eam intuetur, eiusque felicitatem examinat, dulcem illam, iucundam ac lætam iudicabit: aliquam quidem molestiam parit & malum, sed maiorem utilitatem solet refundere: vitam quidem fragilem & momentaneam aufert, at æternam semperque duraturam retribuit: corpus quidem putridum & corruptibile destruit, at nouum quoddam & immortale eiusdem loco reddit: ex hoc quidem mundo, qui vere locus miseriarum est ac terra exilij, nos abripit, at in alium qui deliciis & voluptatibus redundet, nos transfert: grauis denique est aliquot horarum spatium, sed ad æterna nos gaudia translato infinitis mox cumulat deliciis & voluptatibus. Vere igitur felicem & cunctis votis exoptandam appellare te debeo mors, dum vnicam tui memoriam ad veram animæ consolationem asserendam, nosque à peccatis auocandos sufficere putauit Ecclesiasticus; ait enim: *Recordare nouissima tua, & præsertim mortem quorquor bona secum trahat, quot nobis commoda afferat, & tu æternum non peccabis.* De his hodiernam conuersionem instituiam, quam in duas distribuam partes, prima ostendam mortem nulla esse ratione metuendam, & altera, eam è contra potius votis omnibus desiderandam: quod si pro dignitate præstiterimus, luculentum mihi de morte triumphum videbor retulisse.

II. Principio igitur, quorquor superioribus sæculis vixere, & quid mors esset, optime perspectum habuere, stultum putauerunt eandem perhorrescere. Vnde & magnus ille

Lib. 5. super Lucam. Mediolanensium Præsul Ambrosius: *Mors non est metuenda fortibus, est desideranda sapientibus, & miseris expetenda:* quod ipse Phi-

Socratis constantia. stendit: cum enim ei denuntiatum esset, ab Atheniensibus se morti addictum esse, infracto animo, & vultu in hilaritatem pronos respondit, Athenienses si morti me adiudi-

carunt, illos natura longe prius. O generositatem nunquam auditam! o propositum vere constans & heroicum! Sed audite quid aliud.

Theramenes cum coniectus in carcerem Ciceronis iussu triginta tyrannorum venenum ut sitiens ebibisset, reliquum sic è poculo eiecit, ut id resonaret. Quo sonitu reddito, Propino, inquit, hoc poculo Critiæ, qui in eum fuerat terribissimus. Lulivir egregius extremo spiritu cum iam præcordis conceptam mortem contineret. Et Lacedæmonius quidam, cuius ne nomen quidem proditum est, mortem quoque non minus quam superior ille contempsit, cum enim ad eam duceretur damnatus ab Ephoris, & esset vultu hilaris atque læto, dixissetque ei quidam inimicus, Contemnisne leges Lycurgi, respondit: Ego vero illi maximam gratiam habeo, quod me ea pœna multauerit, quam sine mutatione & sine versura possum dissoluere. Ecce non metuebant illi mortem, sed plures honeste occumbere, quam ærumnosam vitam trahere existimabant. Hęc quidem apud Ethnicos. Christianorum iam aliquot exempla depromam.

Marulus cum veterum Patrum in morte expugnanda constantiam describeret, quam nimirum eam, instar Davidis inermes, non secus atque ille spurium Philistæum, prostrauerunt, ita de Hilarione Abbate narrat: hic cum in latrones incidisset, qui strictis gladiis mortem illi interminarentur, in medijs periculis hilaritatem quandam insolitam demonstrauit, adeo ut nec vultum in metum, nec minas contraxerit, quin etiam percussus riserit. Quod cum scitarij illi perspexissent, eumque interrogassent, num mortem exhorresceret, respondit: *Mortem non timeo, qui semper mori paratus est.* Egregia profecto constantia, cui similia exempla subnectam.

Rufinus Presbyter, S. Hieronymi æqualis, & in Historia conscribenda percelebris, scribit Macarium Alexandrinum Anachoretam mortis seraper meminisse, eiusque imperpetuum ita contemnere solitum, ut nec ipsos demones, aut quidquid mortem inferre possent, metueret. Adeo ut, cum quodam tempo-

re in

tein media solitudine à nocte oppressus esset, & in deserto aliquo sepulchro sese ad dormiendum composuisset: & diabolus statim circumcirca fremere, ingentem tumultum excitare, ossaque mortuorum inter se collidere cepisset, quo metum ei aliquem incuteret, nunquam somnum eius impedire, aut animum formidine percellere poterit.

*Deiudicium
vitiu Patr.*

De S. Philotomo Sacerdote è Galatia oriundo refert Palladius, tanta eum aduersus mortis impetum animi fortitudine præditum fuisse, vt lex annorum spatio non nisi in bustuatiis & cæmiteriis commoratus sit, inter mortuos scilicet assidue viuens, mortem tamen non perhorrescens.

Hæc nempe sunt generosi pectoris, & masculi animi argumenta. hæc sunt illustres animæ, & audacia quadam Christiana nobiles, nos vero Theristæ, ignobiles & pusillanimes ad primam mortis mentionem contremisimus. Saul rex initio quidem audax fuit, & Rhodomontæa quadam temeritate: at quæprimum vt defuncti vmbra & mortis imaginem conspexit, adeo percussus & consternatus fuit, vt amissis viribus, & exanimis, porrectus in terram corruerit. Regi huic omnes esse videmur persimiles, Auditores, Cæsares quidem aut Rolandi furiosi, interea dum valentes sumus & viuimus, dici volumus: sed mox vt mortis mentio incidit, animo deficimus, & non secus atq; ad triste ali- quod infortunium subito expallefcimus. Itaque fit vt metuamus, quod reuera non sit timendum, & terreamur, in quo potius securi ac metus expertes esse deberemus.

Simile.

Solent pueri, qui iudicio adhuc careant, nec vnum altero norunt discernere, cum laruatos quosdam vident, subita terreri, at ille statim pauor euanescit, mox vt laruæ depouatur. Pueris hæcæ similes nos simus, nam cum oculos in mortem, quæ crucibus, tormentis, rotis, eculeis, morbis, suppliciis, velut larua quadam obducta est, cõiciamus, subito consternamur, horremus, exalbescimus: ac si deposita larua propius eandem intruemur, eius vultum penitus inspiciamus, naturamque illius examinemus, statuemus

perfecto, nihil eadem habere, quod magnopere metuendum sit.

Apostoli, vt in Marco legimus, cum Genesareth mare nauigarent, quod haud procul à Galilæa abest, tempestate agitati, Christum Dominum, qui suppetias larurus aduenerat, præ metu videre non potuerunt: *timuerunt enim, & putabant se phantasma videre: excæcatum enim erat cor eorum.* Quid hoc est Deus bone: quodnam hic latet mysterium? Ecce Apostoli tremunt & tempestatem patiuntur, Christus auxiliaturus accedit, & tamen ita coniciuntur, itaque excæcati sunt, vt ipsam vitam phantasma esse arbitrentur. Sed, vt bene notauit Euangelista, tempestate iam finita pedemque in terra ponentes statim eum in littore stantem agnouerunt. Ita quoque nobiscum agitur Christiani. Sumus enim omnes velut nauæ in procelloso hoc mundi pelago nauigantes, idque toto vitæ nostræ tempore in quo variis tempestatibus quatimur, è quibus dum nos mors eripere, & procellas sistere conatur, timere incipimus, putamusque eam monstrum quoddam immane esse aut chimæram: adeo vt præ mentis cæcitate agnoscere non valeamus, quantam illa nobis vtilitatem afferre queat; donec absoluta iam vitæ huius nauigatione, & alterius mundi portum assecuti, facile perspicimus, illud ipsum quod prius mortem nuncupabamus, vitam potius appellandam esse. Quod ipsi etiam Ethnici censuerunt.

Menander enim Comicus, cum quid sit Veterum mors attentius perpenderet, eique falsam de morte crudelitatis ascititiæ laruam detraheret, eam sententiæ voluptatis ac deliciarum loco potius habendam vult, ait namque: *Quid ismeti mortem, quietis genitricem?* Salustius id ipsum soluta oratione propemodum extulit. *Mortem omnium autumnarum requiem non cruciatum esse dico. Tus. 2.* Quid autem tibi videtur M. Tulli? symbolũ tuum etiam profer. *Mors est portus malorum, perfugium arumnosa vitæ, effugium miseriarum.* Ethnicorum testimonia sufficiunt, nostros etiam testes audiamus.

Luculentiora porro epithera ei tribuit August. ait enim, *Mors est relicto corporis, deposita sarcina grauis* E quib. verbis varii mihi nascua-

Insignes conceptus. nascuntur conceptus. Dico itaque primo, mortem vere appellari posse sequentem: sequenter enim cum duos strictis inter se mucronibus cernit concurrere, eos a se inuicem diuellere conatur ut eos ad pacem deinde compellat inuicem, amicitiamque inter vtrumque conciliet. Ita quoque & mors: videns enim corpus & animam semper inter se diuelli, & vnum alterius perniciem moliri, nullamque inter vtrumque, quam diu semel agunt, pacem posse coalescere. *(Caro enim teste Apollolo concupit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.)* eadem ad tempus a se inuicem disjungit, expectans donec ambo simul iterum coniungantur, & aeterna pariter beatitudine donentur, in qua nunquam amplius inter se contentent, sed perpetua pace fruuntur. *Vnde bene dixit Augustinus, Mors est relicto corpore.*

III. Imitatur quin etiam magnum quendam principem, qui, praeter ea qua praeditus est liberalitate, si quem a subditis graui aere alieno oppressum videat, usuram & faenus debiti eius loco dissoluit, utque suum erga illum affectum, liberalitatemque apertius adhuc demonstraret, debitum etiam principale soluendum in se suscipit, ut ita miser ille simul & a debito, & a faenore immunis existat. Non secus ipsa mors, quae vnico nos momento omnibus quibus naturae obstricti sumus debitis eximit ac liberat. Et sane quis nostrum est, qui non grauibus iam inde a vitae primordio debitis grauetur? corpus enim debemus terrae quod mutuo ab eadem sumptimus, animam vero Deo, quam ille nobis elargitus est: hoc porro debito nihil certius aut validius est. Ac propter hoc ipsam tot usurae faenoraque soluenda sunt, propter corpus namque sustinemus famem, sitim, dolores, morbos, aegritudines, & supplicia; Deum immortalem equae faenora! Propter animam autem varias anxietates, curas, sollicitudines, & ingentem inquietudinem. Equae usurae! At mors instar opulenti & munifici Principis, vnico has omnes momento dissoluit: ac praeter haec debitum etiam principale & capitale (ut vocant) aufert, quando animam suo reddit creatori, qui eandem credito dedit, corpus vero ter-

rae veteri illi foeneratrici, itaque mors inliberatem nos asserit, vitaeque melioris ac iucundioris adipiscendae spem suggerit.

Prudens quidam paterfamilias, dum aedes suas ruinam videt minari, tecto scilicet in casum prominente, fundamentis conuulsis, parietibus laborantibus, inhabitantes admonet, ut in tempore egrediantur. Illis porro egressis aedes illas solo tenus demolitur, aliasque & splendidiore & pulchriore a fundamentis, & prioribus ruderibus, exaedificat. Hoc imitatur & mors: cernens namque corpus hoc, (quod animae domicilium ac receptaculum est & cuius fundamentum sunt pedes ossa, ligna; caro cementum: venter, stomachus, cerebrum venaeque permeantes, varia vultu cubieula, os ianua, oculi, fenestra) collabescere, & in ruinam, tum senio, tum ingruentium morborum violentia, aliisque innumeris casibus vergere, animam quae tanto id ipsum tempore incoluit, egredi iubet, atque ita illud mox destruit, ut aliud multo deinde elegantius ac magnificentius, in vniuersali nempe iudicio, efformet. Hinc Paulus. *Qui reformabit corpus humilitatis nostrae, & alibi, seminatur in corruptione, surgit autem in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surgit in gloria.* Eumque secutus quam proxime Augustinus, iuxta propositum nostrum, *Mors est relicto corpore.*

Interrogatus olim Gorgias Leontinus orator, decrepitus iam & senio grauatus, num mortem a quo animo ferret, si ex hac vita euocaretur, ait, *Ex putri & afluente domuncula non inuitus discedo.* Quibus verbis nihil aliud in nuere volebat, quam vnica mortem esse, quae animam corpore, cui velut carceri inclusa tenebatur, educatam, in veram libertatem asserat, ut ex verbis illis Augustini, *Mors est relicto corpore*, etiam elici potest: quibus mox addit, *Deposito sarcina graui: ut doceat, esse nimirum illam, quae nos graui & insupportabili sarcina grauatos exonerat.* Omnes enim, quotquot hic vitam carpimus, instar iumentorum onusti incedimus, ac grauissimum humeris pondus sustinemus, tot scilicet curis premimur, tot anxietatibus, sollicitudinibus, & mifer-

& miseris conficimur, iisque in tantum molestis & grauibus, vt ferendo minime sumus, sed sub mole fatiscientes desperemus, & ad terram prolabamur: vt merito propheticum illud vsurpare possimus, *sicut onus graue graua sunt super me.* At mors nostri misera onus adimit, inque libertatem nos vindicat. Est igitur depositio sarcinae grauis.

Mors adhuc est summus omnium mundi huius tristem dux & princeps qui nos in iisdem vincos dissoluit: nam cum captiuitatis nostrae tempus expirauit, vincula nostra & compedes illa abrupit, & liberos abire, exilioque eductos in patriam postliminio reuerti permittit. Vnde vates regius, mortem allocutus, *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* Audio quin etiam huius occasione clamantem Paulum, *Cupio dissolui esse cum Christo,* id est, vbi moraris & mors; quia vincula mea dissoluis, ad libertatem anhele.

Mors praeterea est vetus ille phylacista & custos carceris, quae mundi huius custodiam carcerem & ergastula referat, atque omnes captiuos libertate donat. Vnde idem qui supra rex, *Educ de custodia animam meam.* Quis igitur vestrum futurus est auditores, qui mortem deinceps formidaturus sit? quis eam perhorrescat, cum tantorum nobis illa bonorum causa existat? quis graue aut molestum purabit corpore egredi, quod quotidie ruinam minatur, quod adeo fragile est, cuiusque fundamenta labascunt, & quod tandem penitus in terram corruet?

Eritne graue mancipio in libertatem asseri, exuli in patriam reuerti? in terro compacto carcere caeli lumen inueneri? O igitur caecas hominum mentes, & stultitiam intolerabilem!

Ceterum stultum ac propemodum insanum est, mortem metuere, deque illius amaritudine conuerti, cum non nisi fragili, breui & fugaci illa nos vita priuet, & aditum ad aeternam patefaciat. Nam vita haec merum nihil est, ac vix quicquam videtur esse, adeo breuis ac fugax est: quam breuitatem Scriptura non satis videtur posse explicare: modo namque eam flos comparat, *Homo sicut flos, dies eius, tanquam flos agri sic efflorescit.*

Tom. 4. B. ff. Aduent.

Hinc Isaia praecipit Dominus, vt in plateis ciuitatis altum inelamaret, *Omnis caro fenum, & omnis gloria eius quasi flos agri.* Modo vapor comparatur, vt apud Iacobum *Qua est enim vita nostra? vapor est ad modicum parens.* O vitam fugacem ac miseram, & comparationes scite expressas! Ecce & alias.

Dauid rex eandem fumo luculento de foco egredienti similem esse dixit: *Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut gramina aruerunt; fumus, inquam, qui turgidos quosdam gyros efformet, mox in aere dissipatus euanescat, atque esse desinat.* Iob eandem vmbrae fugaci aequiparauit, ita namque Baladad Suhiten loquentem iaducit, *Hesterni quippe sumus: ignoramus quoniam sicut vmbra dies nostri super terram, item Psalmographus, Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut fenum arui.* Quae omnia Iob velut vnum in falcem compingens, plorando ait: *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multum miseriis, qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet.*

O insolitum loquendi modum! Fugit velut vmbra? demonstrare scilicet vult, vitam hanc non nisi meram fugam esse. Didicerat id a Dauide Propheta; qui vitae huius breuitatem deplorans ait, *Deus vitam meam annuntiaui tibi: vel vt septuaginta vertunt, Deus fugam meam annuntiaui tibi.* & post utrumque Iohannes Climacus, *Quid aliud vita nostra quam fuga?* Idipsum & vidit, qui plurima vidit, Seneca: ita namque ad Lucilium scribit, *Quidquid vides, fugit cum tempore.* Quod cum sanct. Augustinus secum cogitaret, vitam hanc despiciens, & quodammodo detestatus exclamat, *O vita, qua dum fugis, nihil es, dum exultas, fumus es!* Iob denique summam & paucis omnia perstringens ait, *Nihil sunt dies mei.* Quamobrem si nihil praeter merum nihil mors nobis eripiat, dum vitam eripit; quid eandem meruimus, fugimus, ac detestamur? sed est haec stultitia nostra. Quin potius eam ardentissime desideramus, & summis votis a Deo contendimus, utpote qua nihil melius aut beatius

L homi.

homini in hac vita queat euenire. Arque est hoc alterum, quod explicandum suscepimus.

IV. Dicendum est igitur, mortem, ut materiam hanc auspicemur, inter summas felicitates habendam esse, nihilque eadem felicius aut exoptatius ab homine in hac vita desiderari posse. Hinc Bæotios scribit Plutarchus, cum Apollinis Delphici oraculum sciscitatum misissent; scire desiderantes, quid homini in hac vita felicissimum posset contingere, aliud à Deo responsum non tulisse, quam mortem omnium esse rerum beatissimam, nec vllam præter hanc felicitatem querendam: quod & paulo ante reipsa demonstrasset. Agamedes enim & Trophonius architecti præstantissimi, cum Delphicum Deo sanum construxissent, & iam ab ipso operis mercedem petissent, id scilicet quod homini in hac vita optimum esset, responsum acceperunt, post octiduum voti se composituros futuros. Sed septimo ambo die morte ex hac vita erepti sunt, & quidem repentina: quasi summam felicitatem adepti sint cum mortem oppetere, & quasi nihil eadem esse felicius aut beatius, nec melius quidquam à Deo peti & dari posset. De rei huius veritate vsque adeo certus non sum, scio tamen, maiorem homini in hac vita felicitate non posse accidere, quam mortem occumbere, quod ita demonstrabo.

In ipso mundi primordio Deus optimus iuxta ac sapientissimus in omnibus operibus suis, voluit Abelem iustum & innocuum virum Adami primogenitum, ante patrem & ante Cain perfidum & parricidam emori, è quo efficitur, Deum quos habet carissimos & dilectissimos, citissime ex hac miseriarum valle educere, vitæque eorum filium violentè quodammodo abrumperè. Quod & alio exemplo è regum libris de prompto manifestum reddam: scriptum est enim illo loco, Iosiam regem, Manassis nepotem, quia nimirum idola destruxerat, lucos succiderat, singulari Dei beneficio ex hac vita ante diem educum esse, ne mala instantia & miseria, quibus Iudaicus populus affligendus erat, videret.

Elapsi coram me, & ego audivi, ait Dominus.

idcirco colligam te ad patres tuos, & colligam ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala, quæ introducturus sum super locum istum. Non sine singulari igitur Dei gratia ac dono, hominibus mors solet contingere; ideoque eam exoptandam potius quam metucendam apparet: quod variis iam exemplis confirmabo.

Ionas Prophetes cum imminens Niniuitarum excidium & ruinam præfagiret, morti maluit, quam exterminii huius spectatorem superesse: idcirco Dominum rogavit, se ut hac vita tolleretur, ne miseriam & calamitatem instantem cernere cogeretur: *Tolle Domine animam meam, melior est mihi mors quam vita* Ecce & aliud.

Elias Prophetarum summus, cum per inuiam solitudinem errans impiæ Iezabelis rabiem declinaret, vitæ huius tædio affectus, mortemque velut omnium laborum mercedem postulans, dixit, *Sufficit mihi Domino, tolle animam meam, neque enim melior sum quam patres mei*, quasi diceret, Satis superque in hac miseriarum valle vixi, tædet animam meam vitæ meæ: quo enim hic diutius vivo, quo & vita mihi videtur acerbior & grauior: animam igitur meam hinc educas, pensa vitæ abrumpe, incide filium, sortem quam maiores mei subierunt libens subibo: denique da ut moriar, & celebri præuersione tristitia leto.

Pius ille & veneranda canitie Tobias, cum mortis commoda, vtilitatem, delicias, & bona animo volueret, & ob immensam oculorum cæcitatem summo dolore conficeretur, singulis se momentis mori offerrebat, quotidie eam quam enixissime à Domino postulabat: *Es nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum: expedit enim mihi mori magis quam vivere*: dicere vult: Cur non emorior Domine, quid me longiores in luce morastrahare finis, concede ut cæcum illud caput ad inferos, descendat, & dimittes seruum tuum in pace. An non à tribus hisce exemplis manifestum redditur, mortem vere exoptandam, & centum etiam oblati

etiam hec a tom bis à Deo postulanda? Iam probandum restat, eam multo vita hac meliorem & feliciorem esse.

Fuit hoc olim iudicium sapientissimi Salomonis, qui dum mortis commoda & vitæ huius delicias æqua iudicij trutina pensaret, mortem multis momentis præponderare censuit: *Laudavi magis mortuos quam viuentes.* Simile omnino fuit iudicium patris eius, cū enim Dominus eum ob delicta castigare decreuisset, Gad Prophetam ad eum destinauit, qui hac eum oratione aggressus est: *Aut septem annis ueniet tibi fames in terra tua, aut tribus mensibus fugies aduersarios, & illi te persequentur, aut tribus diebus erit pestilentia in terra tua.* Caterum Dauid optione hac proposita, mortem & mortalitatem velut leuiorem cæteris elegit, aliisque duabus plagis auteposuit.

Solebant Thracæ immanitate barbari, licet in quibusdam rebus satis exculti, duobus illis regibus quam proxime accedendo, infantibus recens natis, lamentari & eiulare, morientibus vero aliquibus, epulari ac festum diem agere: infinuare hinc volebant, mortem vita potiorem esse, cum hæc miseriarum introitus sit & initium, illa vero eandem exitus & finis. Nec solum hoc Thracum de morte iudicium fuit, sed & plurimorum aliorum, qui vitam sibi eripi æquanimiter ferebant, nec morte etiam filiorum repentina consternati sunt, quorum hic aliquos recensabo.

Anaxagoras Clazomenius, cum in scholis de rerum omnium natura disserteret, & subito filij mors ei nuntiaretur (quo nuntio alij de statu mentis deicerentur, ingemiscerent, cœptamque lectionem intermitterent) modeste sese gerens, nec vultum ad tristitiam componens, ad discipulos conuersus ait: Nihil mihi inexpectatum aut nouum nuntiat: ego enim illum ex me mortali natum, sciebam esse mortalem. O egregiam doctissimi hominis sententiam, adnectam & aliam.

Princeps Atheniensium Pericles intra quadrimum duobus mirificis adolescentibus filiis spoliatus, his ipsis diebus, & vultu pristinum habitum retinente, & oratione nulla ex

parte infractiore concionatus est. Ille vero caput quoque solito more coronatum gere-re sustinuit, vt nihil ex veteri ritu propter domesticum vulnus detraheret. O virtutem vere heroicam! ò exemplum efficax ad demonstrandum, mortem vita multo esse potiorem!

Quid porro de Xenophonte Socratico Ict Xenodicensis? hic cum solenne sacrificium petageret, è duobus filiis maiorem natu, nomine Gryllum, apud Mantineam in prælio cecidisse cognouit: nec ideo institutum deorum cultum omittendum putauit, sed tantummodo coronam deponere contentus fuit. Quam ipsam percontatus quonam modo occidisset, vt audiuit fortissime pugnantem interiisse, capiti reposuit, numina quibus sacrificabar testatus, maiorem se ex virtute filij voluptatem, quam ex amissione amaritudinem sentire. Alius remouisset hostiam, abiecisset altaria, lachrymis respersa thura extinxisset: Xenophontis cor pia religione sterit immobile, & animus in consilio prudentiæ stabilis mansit, ac dolori succumbere ipsa clade quæ nuntiata erat, tristius duxit. Dicine quidquam aut cogitari potest generosius? aliquidne etiam efficacius ad demonstrandum vitam multis rationibus à morte in dignitate & emolumentis superari? Dion Syracusanus tyrannus maiorem mihi adhuc visus est constantiam ostendisse, cum enim cum suis familiariter ageret, subitumque tecti fragorem audisset, petentique quid rerum ageretur dictum esset, filium collapsum exspirasse, immobilis permansit, & lachrymas & gemitum comprimendo cœptum sermonem prosecutus est. Laudo hæc omnia, virtutem constantiæ deprædico, simulque iudico, mortem vita longe beatiorum esse, atque ideo votis omnibus exoptandam.

An non vos igitur pudebit, Christiani, has historias dum auditis? an non erubescitis, cum tantum vobis mors horrorem incutiat? Pudor profecto est, vos ita meticulosos esse, & panico quodam pauore percelli. Pudor est in amicorum vos morte tantopere affligi, sepulchra eorum lachrymis perfundere, manes

lamentis laceffere. Est hoc ingentis puſillanimitatis indicium, & animi nimium effeminati & abiecti argumētum. Hinc magnus ille Lyciorum legiſlator, referente Plutarcho, voluit eos qui mortuos plangere, deſunctorumque ſortem deplorare vellēt, habitum virilem exuere, ſtolamq; muliebrem ſumere. Oſtendere volebat, morti bellum mouere, deque eiufdem crudelitate, & acerbitate conqueri, ſceminium eſſe, & à virili & generoſo pectore penitus alienum.

Chriſtus cum viduam de ciuitate Naim, cui vnicum mors filium; fulcrum familiae, ſeneſcutis baculum, rerum praſidium, omniumq; facultatum ex aſſe hæredem rapuerat, conſolaretur, pauca hæc ad eam verba habuit, *Noli flere.* Perinde ac ſi diceret, *Quid ploras mulier? Siſte lachrymas, mortem eius æquo ter animo, diuinæ voluntati ac diſpoſitioni morem gere, & deſine ingemifcere, quin imo latari potius in filij morte te oportet, cuiusque felicitatem deprædicare: iam enim mortalitatis huius vinculis ſolutus eſt, iam ab omni proſus debito immunis, omnibusque quibus vita hæc obnoxia eſt, calamitatibus ereptus.*

V. His aliisque hæcenus allatis demonſtrare conatus ſum, nõ eſſe ſancti hominis mortem metuere, quæ nimirum ingentia nobis & plurima commoda ipſamque beatitudinem afferre ſoleat: at bene ſcelerati atque impij, cui eadem æternam damnationem atque infernalìa ſupplicia cauſatur. Atq; hinc eſt, quod pij & probi motientes exultent, ſcelerati vero & improbi, cum de ea vel loqui audiunt, inſtar folij tremant & metu exalbescant. De illis namque dictum eſt: *Beati mortui qui in Domino moriuntur*; de his autem: *Mors peccatorum peſſima.* Quod iam latius declarabo. In primis in Prouerbiorum libro ſcriptum eſt: *Non exſtinguetur in nocte lucerna iuſti*; id eſt, in morte, & dic illa renebrola robur eius aut conſtantia non concutitur. Eandem ſibi ſælicitatem pollicetur Dauid, dicens: *Veſpere & mane & meridie narrabo opera Domini.* Mane ſcilicet, tempore pueritiæ, in meridie iuuentutis, & in veſpera ſeneſcutis: imo nec in morte iubilante, & laudem Domini enuntiare deſiſtam.

Luc. 2.

Apoc. 14.

Pſal. 33.

Prou. 31.

Pſal. 34.

Hic ſcilicet iuſtorum finis eſt, qui morientur cantando, & inſtar cygnorum moriendo cantant: *Quam mortem Dauid non niſi iucundiſſimum ſoporem appellauit: Cum deſideret dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini.*

Voluit in veteri Lege Deus, vt bis de die ſummus Sacerdos templum ingrederetur, mane nimirum & veſperi; mane quidem ad lampades accendendas, & incenſum Deo adolendum; veſperi vero, vt eaſdem lampades collocaret, ac tunc thymiama coram Domino ſempiternum accenderet. Adeo vt incenſum quo mane adolebatur, vſq; ad veſperam viueret; thymiama vero, qd veſperi renouabat, eſſet perpetuum. Hic ad oculum reſentatam vides vitam iuſti: hunc enim à primo vitæ initio lampadem charitatis in anima oportet accendere, & thymiama deuotioni incendere, quod ad mortis vſq; veſperam duraturum ſit, & deinde in omnē æternitatem viuat. Et ſane mors ſanctis & pijs hominibus non niſi ignis ardor, thūs, deuotio eſt, impijs vero lachrymas, ſuſpiria, dolorem, angorem & calamitatem generat.

Iuſtos & impios ſimiles eſſe dico duobus ſimiliter quor nauigantibus & tempeſtate iactatis, quorum primus finita nauigatione, nauique egrediens in patriã appetat, & inter amicos venit; per quem deſignari puto iuſtos: alter vero in alienum & inhoſpitum ſolum iactatur, in quo à piratis exſpolicetur, & in carcerem perpetuum compingatur; per quem impiorum figurantur fata: de prioribus dictum eſt à Dauid: *Inebriabuntur ab vbertate domus tua, torrente voluptatis tuae potabis eos; de poſterioribus vero: Famem patientur & canes, mors depreſcit eos.* Ecce & aliam ſimilitudinem. Similes iidem etiam ſunt duobus captiuis, quorum vnus non niſi propter aſtutionem quandam ciuilem carceri traditus eſt, atque ideo in libera cuſtodia, nullis compedibus aut ferro gravatus, per omnia carceris loca ſecurus obambulat, alter vero criminis alicuius capitalis accuſatus eſt, qui propterea manibus & pedibus vincus eſt, & tandem ad mortem condemnabitur. Ille à ſingulis carcerem ingredientibus ſeximédum, & in libertatem aſſerendum putatur.

Pſal. 118.

Pſal. 147.

Mors eſt.

Boni & impij ex quo & ſimilibus compa- ratur.

Pſal. 38.

Pſal. 18.

Pſal. 118.

Pſal. 118.

car: hic vero è contra quamprimum vt portar carceris referari audit, tremir & pauet, in omnibus enim intrantibus carnificem metuit, à quo ad crucem & patibulum rapiatur. Idem omnino deiustis atque impiis dicendum est, ambo namque corporis huius ergastulo inclusi detinentur: illi quidem propter sola debita, atque ideo velut in libera custodia sunt; hi autem ob delicta quadam enormia & capitalia, ideoque compedibus vincti sunt. De quibus dictum est: *Funes peccatorum circumplexi sunt me.* Illi dum strepitum aliquem per carcerem audiunt, id est, cum infirmitatem aliquam aut ægritudinem sentiunt; exultant & plaudunt credentes iam se carcere educendos, & veram libertati restituendos. Audite vt Rex quidam vinctus ad libertatem adpiret, & dissolui cupiat, *Educ de custodia animam meam.* Hi autem, cum vel minimum moriendi discrimen adeunt, cum de morte duntaxat quendam loquentem audiunt; metuunt, cuncti, & carnificem illam crudelem adesse putant, quæ eos carcere eductos ante iudicem sistat, & condemnatos æternis suppliciis ad dicat.

Psalm.

Psalm.

Mors car-

nifer.

Boni & impij cygno & Sirenibus comparatur.

Tradunt Physici, cygnos, aues illas pulcherrimas, mori suavissimum carmen modulando; Sirenes autem marina illa monstra, non nisi eiulando & plorando. Cum huius rei rationem redderet in Problematibus Aristoteles, id propter sanguinis in vtrisque diuersitatem ait prouenire: amborum enim sanguis multum inter se discrepat, qui tempore mortis ad cor se recipit, vt id ipsum velut præcipuum vitæ fontem tueatur, & periculum ab eodem propulset. Et, quia sanguis cygneus humor quidam liquidus est, purus & aduersus mentis impetus sese defendens, ideo cum ad cor se recipit, efficit, vt animal in morte harmoniam edat suavissimam: at quoniam Sirenium sanguis grauis est, ignobilis, & virulentus, ideo dum eodem se recepit, tristitiam luctum & lachrymas causatur. Idem & nos de bonis & improbis dicamus: instar cygnorum enim sunt iusti, qui non nisi iubilando canendoque hinc discedunt: quia tum purus ille virtutum, meritorum, piorumque o-

perum sanguis ad cor se recipiens, & ob oculos versans, lætitiã quandam singularem & gaudium causatur, magnaque illos morientes consolatione perfundit: improbi vero instar Sirenium mille cum anxietatibus & doloribus expirant, impura enim illa & crassa peccatorum sanies, prauorumque operum tabes cum in mentem redit, eis dolorem non mediocrem & tristitiam extremam solet afferre. Hinc porro fit, eos morrem metuere, & lamentando, gemendo, suspirandoque ex hac vita discedere. Vnde bene mihi dixisse de his visus est Psalmographus: *Mors peccatorum pessima.*

Psalm. 33.

Quamobrem sumite animos Christiani, hæc semper animo voluite, menti semper mortis memoriam insculptam habete, secius de ea loqui nolite, nec animo erga eam hostili vos gerite, at eius fœlicitatem, bona, & emolumenta quæ e contra parere consuevit, considerate. Videte, obsecro, præcipientibus nimirum gentilibus atque ethnicis, quantarum illa nobis vtilitatum causa existat & occasio: dispicite, quantum illa proficit, è quot quantisque illa nos educat miseriis, quæ beneficia in nos conferat: atque ita fiet, vt eam nunquam formidaturi sitis, aut hostili in eam animo futuri. Deinde solam hanc cogitationem sufficere puto, quo eius nobis amor & desiderium indatur, & quo omnes effrenes vitiorum motus compescamus. Toties hoc iam, me præeunte, dixit Sapiens: *Recordare nouissima, & in æternum non peccabis.* Recordamini, inquam, & præsertim mortem, ad quod vos hodierna die postremum inuito, & etiam atque etiam vt faciatis rogo. Cogitate inprimis quid ipsa mors sit, deinde vnde in hunc mundum venerit, mox quam certo illa nobis impendat, quamque incerta tamen eiusdem hora sit, adhuc quid in ea vt plurimum soleat euenire; postremo quanta piis bona, impiis vero damna soleat accessere. Quod si feceritis, & abunde vt par est, feceritis, promitto ac spondeo, in æternum vos non peccaturos, sed post vitam cum virtute tractam instar cygnorum, morte suavissime cantaturos.

Ad hoc porro gratiam nobis elargire, o summe Deus, quam vnice à te petimus, & obnixè contendimus, ne cum semel perfecte cognouerimus quid ipsa mors sit, amplius nos illa percellat, at vt totos nos eidem offeramus. Sed imitemur potius sanctos illos viros, qui eandem vitæ huic fragili ac fugaci anteposuerunt: & quoniam bonum ex seipso desiderabile & amabile est, eam nos velut summum bonum, quo nullam scilicet maius homini potest contingere, desideremus. Atque ideo gratiam nobis concede Pater, vt de illa nonnisi quam optime semper loquamur, eamque, quam nulla nisi ratione velut inimicam habemus, instar fidelissimæ & carissimæ amicæ diligamus: agit enim illa nobiscum, non secus ac fidelis amicus cum amico: ille namque dum videt amicum integras noctes ludendo infumere, & in lusu esse infelicissimum, lumen exstinguit, vt ita & ludentis impetum sistat, & eius saluti ac rebus consulat. Non secus & mors: illa enim, dum nos lasciuientes videt, ac noctes & dies in mundi huius vanitatibus conlectandis, velut in ludo quodam, infumens, quamdiu nimirum vitæ huius lumen lucet, & ipsi ab eodem auelli nequeamus, ita vt & tempus pretiosissimum, & animam vna cum corpore perditum eamus; vitæ nostræ lumen exstinguit, mortis tenebras immittit, quo ita & à ludo auocet, & effrenem petulantiam cursum sistat. O amica sincerissima! hoc scilicet est veræ amicitie signum, & genuini amoris argumentum. Tu vero præsta Domine, vt hanc eius naturam agnoscamus, agnoscentes ab ea non abhorreamus, non abhorrentes cygnorum more læti & hilares hinc discedamus: quo ita ex hac vitæ huius felicitas & æterna beatitudo inuenitur: qua potiri nos faciat Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. AMEN.

DE EXTREMO IUDICIO.

DOMINICA SECUNDA
ADVENTVS.

Extremi iudicii memoriam semper habendam esse.

Partitio.

- I. Memoria iudicij semper fuit inculcata.
- II. Per se perquam est necessaria.
- III. Mundus huic memoria velutatur.
- IV. Memorare iudicium est perutile.

Memorare nouissima tua, & maxime
extremi diem iudicij, & in æternum
non peccabis. Eccles. 7.

FIGVRA.

SVMmus ille Legislator Deus, cū legis suæ Exod. 17.
Stabulas tradere, populoque Iudaico eandem promulgare constituisset, voluit Moysen in montem Sinai ascendere, quo facto, mox boare cōpere tonitrua, emicare fulgura, nubes agglomerari & condensari, ac buccinarum clangor circumquaque perstreperet; idque tanto fragore ac vehementia, vt qui in castris ad montis radicem essent, tremere, pauerent, ac tantum non exanimarentur. Quis hæc audiens non obstupefcat, Deum, priusquam legem ferret, fulgura & tonitrua emisisse? sed desinite mirari. Nouerat enim inspector ille cordium Deus innatam populi huius contumaciam, & nimiam ad præuaricandum propensionem: quo eos igitur perterrefaceret, seque metuendum redderet, legisque simul obseruantiam edoceret; ignes, clangores, terrores præmisit, intentans nimirum supplicia antequam offendissent, & vna cum transgressione legis, pœnas transgressoribus subeundas proponens. O mysterium & figuram! Bene quidem hæc: sed hinc etiam discere possumus, eūdem ipsum Deū, postquam suam nobis legem, non quidem per alium, sed per seipsum attulit; cum sciat, quam natura ad malum legisque suę violationem propensi simus; sæpenuero nobis de
terribi-

terribili iudicii die verba facere, vt scilicet eius mentibus nostris memoriam profunde insculpat; atque eum semper ob oculos habeamus, velut diem omnium dierum terribilissimum, diem quo cœlum fulgura & coruscationes ei aculabitur, tonitrua terram quassabunt, & totus orbis quaqua patet, euilabit & planget: quo hac nobis ratione eiusdem terrorem inculteret, suam nobis iustitiam ostenderet, legumque nos suarum redderet obseruantissimos. Nouit ipse namque horrendæ huiusce diei memoriam ad plenâ legis obseruationem sufficere & omnem aduentus diuinam maiestatem, eiusque honorem ac gloriam conspirationem tollere. Hæc sunt quæ hodierna vobis die denuntio, licet tristitia & horrenda, quæque omnibus audientibus terrorem incusura sunt. Vt porro eadem pro dignitate vobis recensere, & materiam, qua par est, oratione describere valeam, ad solitum nostrum asylum, Spiritum sanctum nempe, confugiamus, qui vires & robur suggerat, atque intemeratæ Virginis Mariæ suffragia, vt hæcenus fecimus, postulemus.

AUE MARIA.

414. 14. Nouus ille Trismegistus Ioannes, Apostolus simul & Euangelista, nec minor Prophetæ, inter cæteros, quas in Patmos insula (in quam iussu Domitiani Imp. relegatus erat) vidit visiones & reuelationes, vidisse se profiteretur Angelum per cœlos volitantem, qui Euangelium æternum annuntiaret, atque alta voce inlamarer, *Time Domini, & data illi honorem quia venit hora iudicij eius.* Et sane hoc ipsum quod hic ab Angelo denuntiari audimus, denuntiavit olim & alius Prophetæ, qui vniuersis terræ incolis inlamarer, *Et nunc reges timete, quia dies indignationis eius imminet, & in breui exardebit ira eius.*

414. 2. Quid hoc nobis clamore insinuare vultus Angeli, Prophetæ, reges? quid sibi hor-

renda hæc de extremo die, deque iudicio cœlesti volunt nuntia? Scio. Tacite hic nos admonet Deus, esse sibi quam gratissimum, si sua iudicia animo semper insculpta habeamus. Nihil enim magis ad salutem necessarium, quam iustitiæ eiusque tribunalis aliquando recordari. Hinc Vincentius Ferrerius, Ordinis D. Dominici, qui ex zelosissimis sæculi sui concionatoribus erat, vt è vitæ actis manifesto patet, de extremo iudicio, vt plurimum, concionem instituebat: persuasum namque habebat, nihil esse aut efficacius aut ad animarum conuersionem vtilius, quam diuini iudicii memoriam perpetuo conferuare.

Hom. 11. in Euangel.

Eiusdem etiam opinionis fuit Gregorius Pontifex; hinc in homiliis laudat eos, qui de iudicio extremo concionem interdum instituunt; *Ille, inquit, in sancta Ecclesia doctus prædicator existet, qui & noua seipso profert de suauitate regni, & vetusta de terrore supplicij, vt vel pœna terreant, quos præmia non inuitant, quibus efficere voluit, diuinorum iudiciorum memoriam iugiter nobis in animo versari debere, nec vilo vnquam tempore esse eradendam.*

Interrogatus olim vetus quidam apochoreta, in cuiusnam libri lectione esset assereret cuiusdam studiis, & quem Tractatum vt plurimum studium manibus tereret; quam primum subintulit, diu lau- nullum se prorsus toto vitæ tempore librum dabile legisse, quam alphabetum quoddam tribus constans folijs; quorum primum esset nigrum, secundum candidum, tertium vero rubicundum, è primo se tristem & atram horam mortis legere, è secundo cœlestis beatitudinis splendorem, è tertio autem seueritatem ac rigorem extremi iudicii, & assererat, summo se studio conatum hunc libellum firmiter animo imprimere: in quo nimirum contineretur, quod & cognitu optimum esset, ac maxime necessarium, & quo nihil vtilius in mundi huius schola disci queat.

S. Hieronymus Stridonensis, summus ille Ecclesiæ Doctor, (qui discendi amore flagrans, per varias Asiæ & Europæ prouincias errauit, & doctissimos præceptores sibi acquirere studuit, inter quos Gregorius Nazianzenus in Cappadocia)

S. Hieron. semper iudicii memor vixit.

Cappa.

Cappadocia, S. Epiphanius in Cypro, Didimus in Ægypto) extremi iudicii scientiam plenissime etiam didicit: omni enim hora & tempore, noctu & interdiu sublimem hanc Philosophiam animo volebat. Ita namque de seipso testatus est: *sive dormiam sive comedam, sive quidvis aliud agam, semper auribus meis vox illa videtur insonare, Surgite mortui, venite ad iudicium.* Vnde manifeste apparet, sanctissimum hunc Doctorem iudicii memoriam omnibus aliis cogitationibus, & huius cognitionem, omni humanæ philosophiæ prætulisse.

Ser. 67. de tempore. Phœnix ille doctorum Augustinus, cum probe nosset, quantum huiusce iudicii cognitio memoriaque conduceret, nihil tantopere auditoribus suis, quam horrendum illum iudicii diem inculcabat; adeo ut cum verba illa Euangelii: *Cum venerit filius hominis in maiestate sua*, pro themate sumpsisset,

Matth. 25. & Auditores tædio affecti peterent, quid toties eandem ferram reciperearet, & cramben plusquam decies costam sibi manducandam apponeret, egregie respondit: *Dico vobis quod ipsemet CHRISTVS summus hominum magister, suis discipulis hoc per diuersas parabolas sapissime prædicauit: Quin & amplius.*

Magnus ille Propheta Isaias, qui singulari sua doctrina prudentiæque octoginta quatuor annorum spatio Iudæorum Synagogam moderatus est, atque Amos, Osee, Micheæ, Ionæ Prophetarum æqualis fuit, cum de Messia aduentu loqueretur, ideo potissimum eum in terram à Deo patre delegandum ait, ut iudicii diem instare promulgaret. Audite verba eius: *Ad annuntia-*
Isai. 61. *ndum inauentis misit me, ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro.* Id est, Pater æternus, cuius missionem simul & processionem habeo, (eiusdem namque est mittere in diuinis, cuius est producere) ad pacem hominibus annuntiaandam misit me, simulque indicandum, diem iudicii præforibus esse. Vnde colligi potest, quanti momenti sit diem hunc mente animoque versare, cum ipse Dei filius, deficientibus scilicet Angelorum viribus, è sum-

mo cælo in terram descenderit, quo eum hominibus denuntiaret.

Ipse Apostolorum caput Petrus, totiusque Ecclesiæ Princeps aperte profretur, inter cetera quæ Christus hinc ad Patrem sedens discipulis mandauit, hoc vnum è præcipuis fuisse, vt nimirum hominibus diem iudicii denuntiarent, eosque ad illius memoriam iugiter conseruandam excitarent, cuius scilicet iugis recordatio magnum emolumentum, obliuio vero & neglectus non minus detrimentum allatura sit. *Præcipit nobis, inquit, prædicare populo & testificari, quia ipse est, qui constitutus est iudex viuorum & mortuorum.* Non ait, Dominum dumtaxat præcepisse vt iudicii diem prædicarent, sed etiam vt testificarentur, velut rem quæ ad salutem comprimis necessaria, atque inter præcipuos fidei articulos numeranda sit.

Plura his adnectit David, aitque Deum iudicii sui cognitionem & prædicationem adeo necessariam ducere, vt non Angelos, homines, & Apostolos modo eiusdem præcones & testes adhibeat, sed creaturarum etiam inanimatarum opera interdum vatur, quo eundem per omnia diuulgent, & imprimis opera orbium cælestium. *Et annuntiantur ali iustitiam eius: quoniam Deus iudex est.* Et sane terribilis huius iudicii memoria adeo ad salutem necessaria est, ac tanti momenti, vt Ecclesiasticus crediderit, vnicam hanc sufficere ad homines à peccatis auocandos, scelerumque filum abrumpendum, idque verbis quæ toties iam produximus: *Memorare nouissima tua, & in æternum non recabunt.* Erunt hæc ipsa verba hodie mihi scopus, in quem omnia verborum meorum tela dirigentur: primo operam dabo, vt demonstrem, quam necesse sit, iudicii extremi meminisse: deinde quanta eiusdem memoria secum emolumenta trahat, quod vbi fecerimus, finem faciemus, ostendemusque, quod quemadmodum nihil iudicio est terribilius, ita quoque nihil sit, cuius nos magis ac diligentius oporteat meminisse. Quamobrem auspicemur.

Omnes profecto sancti & iusti iudiciorum diuinorum memoriam adeo necessa-

esse sic de riam esse iudicant, ut, quamdiu in huius
 iudicio vitæ ergastulo fuerunt, aliud pene nihil ante
 cogitate. oculos habuerint & propter eandem per-
 petua in anxietate & sollicitudine fuerint.
 Testatur idipsum Hieronymus, qui de se
 confessus ait, se, quoties hunc diem in me-
 moriam reuocaret, toto corpore trepidasse,
 & Iob, Verebar omnia opera mea, sciens quia
 non parceres delinquenti, & nihil apud te fu-
 turum sit impune. Vnde postea metuens &
 expauescens exclamat, *Quid faciam, cum
 surrexerit ad iudicandum Deus? & cum qua-
 serit, quid respondebo illi?* Hunc angorem
 prælagiens Dauid, vaticinans ait, *Viaebunt
 iusti & timebunt.* Eheu! quid agent peccato-
 res, cum ante horrendum illud tribunal ve-
 nerint, cum viri etiam sanctissimi hoc vel
 solum in animum reuocantes, ita expaue-
 rint.

Salomon cum secum perpenderet, quam
 necesse foret diei huius meminisse, omnes
 nos, eius ut assidue recordaremur, adhorta-
 tus est, *Memento nouissimorū, & noli obliuisci,
 neque enim est conuersio:* non satis ei fuit di-
 xisse, ut nouissima diuinaque iudicia ante
 oculos haberemus, sed voluit, ne vllō vn-
 quam tempore eadem obliuiscerentur, qua-
 si maximum in eorum obliuione discrimen
 situm sit, & summum in recordatione emo-
 lumentum. Et quamuis terrorem eorum, ut
 plurimum, memoria etiam viris sanctissimis
 inquitur, necesse tamen est eorundem
 meminisse. Ita id prædixit Psalmographus,
*Ab increpatione tua fugient, à voce tonitruus tui
 formidabunt.* Quin & ipse tremebat, cum
 iudiciorum diuinorum recordaretur, quiq;
 infractus permanfit cum ante Goliadam
 staret, coram hoc iudice non nisi tremens
 consistebat: sic namque de se testatus est.

*Confige timore tuo carnes meas, à iudicis enim
 tuis timui.* Quæ verba Basilii explicans ait,
 metaphoricam hic locutionem esse, ductam
 que translationem ab iis qui clavis cruci af-
 fixi sunt, & in neutram se patrem, ne forte
 dolor ingrauescat, mouere audent. Vnde ad
 horum dolorem rex alludens ait, ita obsecro
 Domine timore cor meum confige, timore
 inquam iudiciorum tuorum, ut fixum in
 Tom. 4. Bess. Aduent.

iis imposterum permaneat, ne vel in latas
 peccatorum, vel mundi propendat.

S. Ioannes Damascenus, Constantinopo-
 litan. Presbyter doctrina & eruditione præ-
 stans, qui sub Theodosio Iunioris floruit,
 egregiam in hanc rem refert historiam. Rex
 quidam cum tristem & luctuosum hunc diem
 semper ob oculos haberet, ac quod de eo-
 dem assidue cogitaret, tetricus fieret & mo-
 rosus, à fratre admonebatur, tristitiam ut
 exueret, hilaritatemque assumeret, deposita-
 que mentis nebula genio indulgeret. At ille
 fratris ut temeritatem argueret, quantaque
 eius fatuitas esset, ostenderet, buccina ma-
 ne ante fratris ædes signum dari præcepit,
 quod illo in regno mortis instantis erat iu-
 dicium: ille signo audito mox se domo pro-
 ripuit, tremensque regem adiit à quo sibi
 mortem denūtiatam putabat, sit ei supplex,
 misericordiam vitæque prolongationem im-
 plorat. Quo viso rex ait, *Quid tubam times
 frater, etiamsi nil morte dignum commiseris
 & ipse tubam iudicii Dei mei non time-
 rem quem toties me scio offendisse? Noli igitur
 insultare iis, qui, quod Dei iudiciū semper
 ante oculos habent, perpetuo in luctu
 versantur, & in amaritudine dies suos ducunt.
 O dignum principe facinus!*

Non minor quoque, mea quidem sententia,
 fuit sapientia D. Bernardi, qui diem hunc
 in primis & quam maxime formidabat, per-
 suaasumque habebat, hunc præ reliquis die-
 bus formidabilem esse. Ita namque commē-
 tator in Psalmum, *Qui habitat in adiutorio Ser. 8. in
 altissimi, atque ita ratiocinatur, Quid tam pa-
 uendum? quid tam plenum anxietatis, & vehe-
 mentissima sollicitudinis excogitari potest? quam
 iudicandum ad stare illi tam terrifico tribunali, Psalm. 90.
 & incertam adhuc expectare sub tam districto Serm. de
 iudice sententiam? O tristem nuntium! Habet primordia
 & alia non minus terribilia alia in homilia, mediis &
 Quid horribilius morte? quid iudicio terribilius? nouissimis
 nam gehenna nihil potest intolerabilius cogitari,
 quid metuat, si quis ad ista non trepidat, non ex-
 timescit, non timore concutitur?*

Post Bernardum Gallum prodeat Anselm. Lib. de mi-
 Anglus, Archiepiscopus Cantuariensis, qui seria.
 iudicii horrorem ita describit, *Vndique mihi
 angustia, hinc erunt accusantia peccata, inde*

terrens iusticia, subius patens horridum chaos inferni, de super iratus iudex: intus urens conscientia, foris ardens mundus: iustus vix saluabitur, peccator sic deprehensus in quam partem se premat? constritus ubi latebo, quomodo apparebo? latere erit impossibile, apparere intolerabile. O verba etiam petras morura, & leonibus terrorem inculsura! Eadem pene Bernardus libro de interiori domo capit. 38 & Hugo de S. Victore li. 3. de anima cap. 23. Ecce omnes illi sanctissimi viri iudicii terrorem perspectum habebant, sciebantq; quantum eiusdem memoria homini ad bene viuendū sit necessaria.

Sol. 40.

Et bene quidem: nonne & ipsi gentiles in superstitionis suis sacrificiis simile quid iudicare voluisse visi sunt? Solebant enim, teste Pierio, tricipitem Ioui quotannis serpentem immolare, cuius primum caput canem, secundum leonem, tertium lupum referret. Canem imprimis adhibebant, quod is præteritorum quam maxime recorderetur; leonem, quod quæ ante oculos habet, egregia sustineat fortitudine: lupum autem, quod in futuris præuidendis industrius sit, & sagax.

Hinc porro innuere volebant, hominem similem interdum Deo victimam offerre debere, non quidem serpentem, sed proprium cor tribus hisce cogitationibus instructum; quod nimirum præteritorum recorderetur, de præsentibus anxium sit, de futuris vero, & præsertim de extremo iudicio sollicitū; itaq; nos cynolycolontas futuros.

Prom. 22.

Atque hoc demum est vere hominem esse: sola namque præsentia cogitare, velut ea perpetua forent & æterna; non est, mihi credite, sapientis; solum etiam præteritorum reminisci, non est viri prudentis: at ambo hæc simul mente volutare. & in futura quin etiam oculos conicere, hoc demum cordati hominis, & omnibus numeris absoluti est, ac verum sapientiæ iudicium: Vnde Sapiens. *Viri mali non cogitant iudicium, qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia, & imprimis quæ futura sunt.*

Hoc nempe modo vitam instituebat Dauid rex ille sanctissimus, atque inter regia negotia, regni administrandi difficultates, iudicii diuini interdum recordabatur. Vnde cum & omnes nos sibi similes velleret, posterisque bene in omnibus se gerendi rationem præscriberet, ita Psalmum, quo id efficere conatur, exorsus est, *Audite hæc omnes gentes, auribus percipite omnes qui habitatis orbem: omnes ecce ad audiendum vocat, ideoque subnectit, Quique terrigena, & filij hominum, simul in unum diues & pauper.* Ad quid opus tam prolixo exordio? dic quæ concepisti, o rex, totus ecce orbis ab ore tuo dependet, tuamque doctrinam expectabit: *Os meum loquetur sapientiam & meditatio cordis mei prudentiam.* Nimis tergiversaris, tuaque præludia & prologus fastidium generant: quid enim his omnibus innuere satagis? expedi nos, & omni dubitatione solue. Aliquid profecto magni significare gestit, tam alte deducto exordio; subnectit enim: *Cur timeo in die mali?* perinde ac si dicere voluisset, Ipsa extremi iudicii dies est, quæ me perterret, dies inquam, quæ omnes mortales, ac me quoque inter illos percellit: *Cur timeo in die mali?* scio quidem necesse esse, vt timeam, sed cur timeam ignoro. An quod amplum & magnificum hoc palatium deferendum sit, quod vxores & mulierum turba reliqua quenda, libris hisce meis valedicendum, diuinis & amicis cedendum. *Cur timeo?* An, quod cælum terribilibus signis abundabit, virtutes cælorum mouenda sint, homines percellendi, totus terrarum orbis opem & auxilium inuocaturus. Nequaquam. Sed quod ante iudicem seuerissimum me comparere necesse sit, qui de totius vitæ serie rationem sit exacturus; meque iudicaturus, atque inter reprobos, vel electos numeraturus.

Atque hoc est quod formido, hoc est, quod me perterret: tunc enim mille me peccata vallabunt, mille me crimina urgebunt, quæ iustitiam exigent, & vindictam aduersus animam meam à summo & æquissimo iudice postulabunt. Hoc nempe denotant mox subsequencia verba, *Iniquitas calcanei mei circumdabit me.* Vere igitur hæc timenda sunt.

da sunt ò Propheta, atq; necessario in mente habenda.

III. Peccato- cum vides Reges, Prophetas, hominesque
ris cecitas sanctissimos iudicium hoc semper ante o-
de iudicio culos habuisse, eiusdem semper meminisse,
ne mini- ac nihil magis formidasse, an non erube-
mum fol- sces: an non confunderis, qui nunquam eius
sciti. recordaris, in actionibus illud tuis ante o-
culos non habes, nec minimum de eodem
solicitus es. Forsitan intra triduum, aut ad
summum quadriduum, infelix, coram hor-
ribili illius tribunali citaberis, in quo con-
demnatus ad inferos detruderis, perpetuis
flammis & suppliciis puniendus. Morti ta-
men cum ita vicinus sis, rides & lascivis, in
ipso propemodum naufragio cantas; vix un-
quam recordaris, esse tibi strictissimam de
toto vitæ cursu rationem reddendam, nun-
quam iram iudicis animo voluis, nunquam
penitentia peccata eluis, itaq; eum tibi pro-
prium reddis. Sed quid? versipellis ille Satan
præstigijs te suis circummentum fascinat; o-
mni quippe ratione conatur hanc hominum
animis memoriam eradere, ac iudicij extre-
mi reminiscenciam obliuionis tenebris in-
uoluerit.

Quod insigni exemplo aptaque similitu-
dine confirmat S. Antonius Patavinus: so-
lent bombyces, inquit, tantopere tonitru
perhorrescere, vt eius audito fragore statim
emorianantur, & ipse glomus iis loco sepul-
chri sit. At qui eosdem alunt, quo eos ab in-
teritu eripiant, sonitu quodam exiguo quo-
tidie excarcato ad eos maiorem fragorem
excipiendum assuetacere solent, ne, cum re-
pente forsitan tonitruui fragor intouerit,
confestim emorianantur. Eadem plane indu-
stria, ne dicam versutia, vtitur & aduersa-
rius noster diabolus: quippe cum probe no-
rit, nihil magis ad peccata in animabus suf-
focanda & exstinguenda conducere, quam
sonitum, strepitum; & diuinorum iudicio-
rum fragorem; omni ratione conatur eam
ad mundana crepitacula, id est, ad exiguos
quosdam & fractos vanitatis, inanis glo-
riæ, & ambitionis tinnitus, assuefacere vt
postea rei a deo necessaria memoria amissa,
etiam si diuinorum iudiciorum fragorem

ex concionatoris detonantis ore excipiant,
parum aut nihil moueantur, vitamque se-
cure sine vlla prorsus formidine traducant,
& sane solent mundi huius fragores & stre-
pitum, quibus nos diabolus assuefacit,
aures nobis obrundere, ne diuinorum iu-
diciorum, quæ instar tonitruum reboabunt,
sonitum & fragorem audire valeamus.

Tradunt historici, accolæ Nili, qui flu-
uius impetuosissimus est, magnaue vehe-
mentia confragosis montibus delabitur, sur-
dastros esse, idque propter continuum a-
quarum magno cum impetu decurrentium
auditum. Mundus hic, Auditores, non est
quidam torrens, non fluius aliquis Nilo
comparandus, sed Oceanus turbulētissimus,
tempestatibus obnoxius, & procellis infam-
is, tantisque turbinibus agitato, vt qui ad
eum accedunt, eiusque vadis approximant,
in tantum obsurdescant, vt diuinorum iu-
diciorum strepitum ac fragores percipere ne-
queant, suggestit hoc mihi Propheta Iob, qui
nimiam hanc in se surditatem demiratus
ait: *Super hoc expanit cor meum, & motum est* Job. 37.
de loco suo; & rationem addit: Post eum rugiet
sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non
inuestigabitur, cum audita fuerit vox eius. To-
nabit Deus in voce sua miserabiliter, qui facit
magna & inscrutabilia. O surditas incompa-
rabilis! ò confidentia nimis debili nisi fun-
damento!

Huc optime facit somnium, quod, vt in
historia Esther legitur, hic enarrabo: *Appa-* Esth. 11.
ruerunt voces & tumultus & tonitrua & ter- Somnium
ra motus, & conturbatio super terram: & ecce Mardo-
duo dracones magni, paratique, contra se in pra- chæi.
lium. Ad quorum clamorem cuncta concitata
sunt nationes, vt pugnarent contra gentem iusto-
rum. Fuitque dies illa tenebrarum & discrimi-
nis, tribulationis & angustia, & ingens for-
mido super terram. Ecce, ait Mardocheus, ad
clamorem duarum duntaxat bestiarum om-
nes nationes, omnesq; orbis populos con-
sternatos fuisse; & homo ad terribile diuini
iudicij tonitru non consternabitur, vultum
non immutabit, non expallescet, ceruices
non dimittet, imo vix vquam eiusdem
recordabitur? O rem deplorandam! ò stu-
poram

porem incomparabilem! sed expurgare, expurgare peccator, Memorare nouissima tua, diuina tonitrua formida, iudicia cœlestia pertimesce: nihil enim, vt à peccato præferueris, aut melius, aut magis necessarium est: deinde, nihil quoque eodem vtilius; quod in secunda concionis parte iam latius deducam.

- IV. *Quam vtile sit extremi iudicij recordati.*
- Num. 22.*
- Psal. 7.*
- In Sim. fol. 245.*
- Psal. 7.*
- Psal. 2.*
- Tantam porro vtilitatem adfert iugis diuinorum iudiciorum memoria, vt nullum esse peccatorem purem, etiam peruersissimum, ac flagitiosissimum, qui vitam in melius non sit commutaturus, peccatisque ac prauis consuetudinibus valedicturus, modo vel aliquoties eadem animo voluerit. Si enim Asina Balaam, viso Angelo strictum mucronem vibrante, perterrita progredi noluit, sed retrocessit: progredine audebit homo ratione præditus ac iudicio pollens, in cognitionum suarum semita, iudicem Deum, qui toties in Scripturis Angelus testamenti nuncupatur, obuium & ante oculos habens, stricto ense minitantem? An non illo viso, complanatam illam quæ ad perditionem ducit viam deseret, vt angustam illam semitam, per quam ad vitam æternam iter est, ingrediatur? Audiamus, quid hac de re Vates regius scripserit: *Nisi conuersi fueritis, & insensati peccatores, asinis stupidiore, gladium suum vibravit, arcum suum tetendit, & parauit illum, quamobrem crudelem hunc Angelum caute, recedite de via praua, atque omni ratione contendite, eius ne iram incurratis, & ne in vos ille desæuiat. Huc optime quadrant insignia Basanis Regis Sicambrorum, qui, teste Paradino, nudum in iisdem effingebat enses, inque eius extremitate laqueum implexum, hac addita epigraphæ: *Disce iustitiam moniti*; vt hac ratione metum subditis incuteret, iustitiæque se tenacissimum ostenderet, nec quemquam impune delicto commissio habiturum. Summus ille Rex regum Deus eadem insignia, eandemque omnino epigraphen præfert: de prioribus hoc Davidis est testimonium: *Gladium suum vibravit, ecce enses; arcum suum tetendit: ecce laqueum & neruum, inscriptio autem hæc est: *Seruite Domino in timore.* Atque**

hæc quidem omnia, vt homines edoceret, esse se, vindicem iustitiæ acerrimum, inque delictis castigandis nemini omnino parcere; deinde vt peccatores, eius iudiciorum metu, ac timore iustitiæ, à peccando desisterent. Adque hoc plurimum conducit, iudicij extremi recordari. Hinc Osius Episcopus Cordubæ, vt Constant. Imper. audaciam retunderet, his eum verbis aggressus est: *Desine quæso, & memneris Imperator, te mortalem esse, reformida diem iudicij, serua te in illam diem purum, nec te misceas Ecclesiasticis, naturis.* Ecce, vt maximo Imperatori metum incutiat, atque insolentem animum intra rationis limitem reuocet; aliud remedium vir sanctus non adhibuit, quam extremum ei iudicium in mentem reuocare. Eodem argumento vsus est, & B Bernhar. ad peccatores à vitiis retrahendos: *Teme, o homo, quod in terribili iudicio ei præsternendus es, in cuius manus horrendum est incidere: & ab eo examinandum, quem nihil lateat.* Sufficere scilicet putabat ad animæ puritatem conferuandam adaugendamque, diuinæ iustitiæ seueritatisque meminisse, iudicisque sibi rigorem proponere. Eiusdem opinionis fuit etiam David, doctor ille Regius, qui perfrictam hominum audaciam & securam illam negligentiam miratur, quod nimirum Deum, à quo se iudicandos norunt, offendere etiamnum præsumerent: *Propter quid, inquit, irritauit impius Deum? dixit enim in corde suo: Non requiret. & in eodem loco: Inquinata sunt vicia illius in omni tempore, auferuntur iudicia tua à facie eius: vbi translatio Hebraica, ac Chaldaica Paraphrasis habet. *Heloyu, quod denotat, *Iudices.* Atque ita dicere vult, *Vicia impiorum corrupta & abominabiles factæ sunt, tota eorum vita non nisi vnum peccatum est, diuinis iudicij oculis ocludunt, ne iudicem intueantur: quos si vel paululum aperirent, iudicemque agnoscerent, ita eos consternandos existimo, vt vitam agerent innocentissimam.* Ethnicique quoque, licet à Christiana religione multum alieni, iustitiæ tamen sectatores ac scelerum vindices fuere acerrimi, atque ideo deam vltionis, quam Rhamnusia vocabant, cuiusque Poëta meminuit:**

Exiget

Catharin. *Exiget at iustas ultix Rhannusia pœnas, rotæ*
h. de imagi. *insidentem pingebant, quæ stena ac retina-*
durum. *cula manu haberet: quo emblemate denota-*
bant, nihil esse, quod rectius vniuersam orb-
is machinam moderetur ac dirigat, melius-
que ac citius eiusdem volubilitatem sistat,
quam diuinam iustitiam & vindictam per-
spectam habere, ac scelerum punitionem
semper ante oculos gerere: atque illam præ-
sertim, quæ in cœlesti illo tribunali, in quo
omnia exactissime examinabuntur, perage-
nt. Non possum, quin vos laudem Ethnici,
vobisque suffragatus insuper addam diuini
iudicij terrorem ac formidinem velut fre-
num quoddam in ore impiorum esse; nihil
quippe hoc in mundo reperire est, quod mel-
ius animas; dum à peccato transuersum ab-
ripiuntur, reducat aut melius intra rationis
limitem contineat, si luxuriari & insollescere
nitantur, quam metus vindictæ ac flagello-
rum, cruentæque iustitiæ representatio.
Qui de animalibus scripsere, tradunt ceruas,
natura pavidas ac meticulosas, non nisi loue
tonante & cœlo remugiente fœtum edere.
nam, ex repentino illo fragore metus qui-
dam nascitur, qui occultos natura meatus
dilatans & extendens, fœtum elicit, & in lu-
minis auras producit. Ad eundem modum
peccatorum animæ, quæ ceruæ quædam ti-
midæ sunt; delictorum vterum ferentes, mō-
strosū illum fœtum eicere non valent, sed
mox vt terribile illud diuinorum iudicio-
rum tonitru percipere, metu perterrita, fa-
cili negotio sarcinam illam grauem depō-
nunt. Huiusce allegoriæ testem habeo Da-
uidem: Ecce parturii in iustitiam, concepit dolo-
rem, & peperit iniquitatem; i. anima peccatis
grauida facta, mox vt iudicij fragorem per-
cepit, dolorem de iisdem ac contritionem
concepit, atque infelicem illum præuarica-
tionis abortum elicit. Hæc alluisse visa est
Anna Samuelis mater, cum diceret: Dominum
formidabunt aduersarij eius, i. peccatores, vi-
tamque in melius commutabunt & quam-
obrem; super ipsos in cœlis tonabit; i. quia iudi-
ciorum suorum tonitru superintonabit, quo
audito, vitij statim valedicent. Pharaō non
prius timuit, quam grandinem vidit, quæ
toram Ægyptum depasta est ac vastauit, &

ingruentia conitrua audiuit, ac tunc pri-
 mum perterritus & percussus fuit; & quod
 priora prodigia minime efficere potuerunt,
 solus tonitruum fragor, & clamor ille me-
 teorologicus præstitit; ac qui nullis antea
 plagis nec minis concuti videbatur, ferroq;
 & marmore erat durior, cœlesti illo boatu
 mansuetus factus est, & agno mitior, qui-
 que omnes ferro & igne delere decreuerat,
 tyrannidem exiit, iracundiam deposuit
 peruicaciamque in benignitatem commu-
 tauit. *Misitque Pharaō, & vocauit Moysen &*
Aaron, dicens ad eos: Peccasti etiam nunc: Da-
minus iustus, & ego & populus meus impij. Si
 tanta tonitruum communi naturæ cursu
 prouenientium vis est, vt peruicacissimi ty-
 ranni cor are, & saxo durius emollire po-
 tuerint, diuinorum tonitruorum terror vni-
 us peccatoris animam non perceller? Specu-
 lum illud patientiæ Iob, aliud ad peccato-
 res sui æui conuertendos argumentum non
 adhibuit, eosque ad vitæ emendationem
 pelliciendos, quam diuina iudicia. Hinc
 exclamat: *Fugite à facie gladij, quoniam ul-*
tor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudi-
cium. Satis ipse clamasti, ô Iob, tua ego iam
 verba vsurpabo, & peccatoribus inclama-
 bo: *Peccatores fugite à facie gladij, & scitote*
esse iudicium; post quod vita aut mors æter-
 na necessario subeunda erit. Magnus ille
 Gentium doctor Paulus, Felicem, qui ex li-
 berto Imperatoris, totius Iudææ Præses
 factus est, ad fidem Christi conuerrere cum
 vellet, & iam sermonem exorsus esset de
 extremo iudicio locuturus, timuit Præses
 & tremuit: *Disputante de iustitia & castita-*
te, & de iudicio futuro, tremefactus Felix re-
spondit. Quæ verba Chryostomus expo-
nens, ait: Tanta erat vis verborum eius, vt &
principem detererent. Quid? gentiles audita
 iudicij mentione percelluntur, & Chri-
 stiani id ipsum exhibitant? Timent sibi Prin-
 cipes, & plebeij non metuunt, securi peni-
 tus, ac sine vlla anxietate. Prouinciarum
 Præsides cum eius mentionem fieri intelli-
 gunt; perhorrescunt; & rei, deque multis
 criminibus accusati ne hilum curant. O ve-
 saniam intolerabilem! ô casum vere deplora-
 randum!

94
Hom. super illud. Isa. c. 2. Discite a. Benefacere. Basilius Magnus Cappadox, Magnique Gregorij, cognomento Theologi condiscipulus, de supremo hoc iudicio in hunc modum locutus est: *Habete in oculis terribilem diem iudicij, & habete eum pædagogum.*

Scio, scio quid velit innuere. Nam quem admodum discipulus aliquis, quamdiu coram pædago est, eiusque seculam timer, nihil indecorum aut præter rationem audeat admittere, ita quoque peccator desinit aut saltem erubescit peccatores, quamdiu extremum iudicium præ oculis, velut pædagogum habebuat, & quamdiu rigidum illum iudicem virgam iustitiæ vibrantem sibi repræsentabunt. Hactenus quidem de utilitate quæ ex assidua diuinorum iudiciorum meditatione nascitur: iam è contra quantum mali ex eorumdem obliuione pululare soleat videamus: hanc enim omnium malorum peccatorumque quæ per orbem committuntur originem & radicem appellauit Psalmista, nullamque aliam enormiù, quæ sua ætate grassabatur scelerum rationem reddere potuit, quam quod homines diuinæ iustitiæ seueritatem examinisque rigorem ante oculos non haberent: verba eius hæc sunt: *Inquinata sunt viuis in omni tempore, auferuntur iudicia tua à facie eius; quæ si interdum animo voluerent, ac cogitatione percoquerent, non tam præcipientes in omnem impietatem ruerent.* In eadem sententia fuit & Daniel; nam impudicitiam & lasciuiam senum illorum iniquorum, qui Susannæ matronæ honestissimæ pudicitiam violenter expugnare contendebant, coarguens, aperte testatur, nullam aliam ob causam eos ad tantam mentis cæcitatem vesaniamque prolapsos esse, quam quod animum à diuinis auertissent. *Et auerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos, ut non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum suorum.* Quare, si decrepiti illi Penelopes sponsi interdum oculos in cælum sustulissent, iustaque quæ illic iudicantur iudicia animo voluissent; ardens illud amoris ac libidinis incendium facile extinxissent: nec peccati fomes, qui sub æstuanti corde dudum delituerat, in

Psal. 9.

Dan. 13.

tam inhonestam apertamque flammam eripisset.

Prioribus his suffragatur Propheta Iob, qui diuinam misericordiam benignitatemque magnopere deprecans, ait plurimis eam vis hominibus sese declarasse: ac præsertim, quod impios iudicij sui horrore perterreat, effrenes refrenet, insolescentes compescat, æque peccatorum deuo tramite ad veram virtutum semitam deducat. *Nunquid tenuisti concutens extrema terra. & excussisti impios ex ea?* Obscura quidem hæc & perplexa, at exposita hunc sensum efficiunt. Quam immensa, Deus bone, ruæ est erga homines misericordia, quam infinita bonitas! peccatores enim, qui velut extrema terræ sunt, benignitate tua conseruas, ac veluti capillis apprehensos, ne in peccatorum prærupta ac voraginem corruant, in altum libras: iudiciorum deinde tuorum horrore eosdem concutis, quo è peccatis educti ad veram vitæ emendationem sinceramque penitentiam festinent. Nemini autem mirum videatur, si per extrema terræ peccatores & impios intelligam: eo quod nec ad exactam rationis mensuram, nec ad prudentiæ perpendicularum, (quæ, iuxta Aristotelem, non secus ac cæteræ virtutes, semper in medio consistit; vt & vitium extrema occupat, vt Angelicus doctor ait) vitam instituant. Ad hæc nihil est à Deo remotius, quam peccatores, de quibus Psaltes locutus est, cum dixit: *Longe à peccatoribus salus.* Deus enim & peccator duæ extremitates sunt, ac duo termini à se inuicem remotissimi. Deinde eleganter extrema mundi, ac naturæ scabellum & propodium vocitantur, quod nihil peccatore vilius aut abiectius haberi possit: adeo vt quamuis dignitate reges sint ac principes, si peccato se vel minimo fœdere præsumant, totius vniuersi fœces sint & periploma, & creaturæ infames quam quæ maxime, tam coram Deo & Angelis, quam hominibus. Meritissimo igitur mundi ac terræ extrema appellari queant, sed ad lineam nunc redeamus.

Quamobrem dicendum est, ingens peccatoribus è diuinorum iudiciorum memoria emo-

Et emolumentum nasci, eosque, statim ut illa anxe oculos habere cœperint, præseruari ne in peccata prouant; etsi adhuc, quæ humana fragilitas est atque imbecillitas, in eadem prolabantur, quam primum iisdem emergere. Samson cum iniuriam sibi à Philisthæis illatam vindicare cœstitisset, ad tempus usque mellis vindictam distulit, ac tum trecentas vulpes, sibi inuicem caudis colligatas, quas flammanibus facibus instruxit, in fegetem eorum immisit, quam penitus vastauerunt. Præua vestra, ô peccatores, delicta, nefaria vestra cogitationes & conceptus, scelera quoque vestra, versuta quædam vulpecula sunt: quas si semel comprehendere poteritis, diuini iudicii ignem caudis earum subnectere; fugient quamprimum, perque zizaniorum agros discurrerent, à demonibus qui hostes tui sunt, te liberabunt, atque omnia peccata vestra, quæ veluti menses sunt, quæ ex nefanda prauarum cogitationum semine enata est, penitus succendent ac destruent.

Et profecto firmiter mihi persuadeo, exigam ac tenuem quandam iudicii huius reminiscenciam, plurimum ad homines permouendos conducere. Vnde Isaias Propheeta: *Viderunt insula & timuerunt, extrema terra obstupuerunt, & appropinquauerunt & accesserunt. Per has insulas & extrema terræ peccatores intelligit: qui, quantum terræ extremitates & poli à centro, tantum à Deo centro suo remotæ sunt, & eodem, quo de illis locutus est Propheta, modo tremunt: adeo ut præ timore ad Deum, cum eiusdem iustitiæ incidit mentio, accedere non præsumant. Eadem propemodum vaticinatur Psalmographus, audite melos, Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longe. Turbabitur gens & timebunt qui habitant termi-*

nos à signis tuis. Ex omnibus porro, quæ hætenus dicta sunt, concludere poterimus, quam necesse sit iudiciorum diuinorum sæpius recordari, quantamque secum vtilitatem eorum recordatio trahat. Nemo igitur vestrum hac dere dubitet, Auditores, sed omnes luculentam illam Ecclesiastici sententiam, *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis*, in animo ac mente habeant.

Ira porro se res habet ô æterne & omnipotens Deus: neque enim fieri potest, quemquam in te peccare posse, qui tam horrendam, terribilem adeoque intolerabilem diem semper ob oculos habet: diem inquam, in qua tam strictè peccata disquiruntur, disquisita mature ponderabuntur, ponderata vero seuerissime punientur. Si enim tonitrua quæ naturaliter eueniunt, tantum in homines virium habeant, ut his auditis ceruices dimittant, palleant, consternentur, tremant, ac toto corpore obstupescant; quid non horreni illi boatus ac terribilia iudiciorum tuorum tonitrua in animabus facient? Quis enim credat, aliquem adeo proiectæ audaciæ, ac tam sævæ frontis futurum, ut in peccatis perseverare præsumat, si eadem vel semel audita in animum admiserit, non potius a futuris peccatis valedicturus sit? Viuat igitur hæc in nobis memoria, viuat inquam, nec vllò vnquam æuo confenescat: atque illa efficiet, Domine, ne vnquam vel leuissime offendamus, sed ut in lege tua voluntatem habentes, iudicii que tui rigorem iugiter animo versantes, à peccando abstinemus; quo hac nobis ratione paretur iter ad æternam beatitudinem consequendam: quam clargiri dignetur Pater, & Filius, & Sanctissimus Spiritus.

AMEN.

FERIA

FERIA SECVNDA.

DE SIGNIS QVÆ VNIVERSALE IVDICIUM PRÆCESSURA SUNT.

Partitio.

- I. De horribilitate signorum qua iudicium præibunt.
- II. De signis in Sole cælorum virtutibus.
- III. Cur talia in creaturis monstra sint edenda.
- IV. De signo in Luna & signorum allegoria.
- V. De signis stellarum.

Memorare nouissima tua, & imprimis signa & prodigia, que iudicium vniuersale præcurrent, & in æternum non peccabis, Eccles. 7.

FIGVRA.

2. Mach. 5.

Antequam functum illud vrbis Ierosolymitanæ excidium, quod impius Rex Antiochus ei interminatus erat, quo deinde octoginta hominum millia ferro vastante deleta sunt, & non pauciores in captiuitatem abducti, & in quo superbum illud ac magnificentum templum direptum ac profanatum est, immineret; apparuerunt quadraginta ante diebus armatorum acies in aere discurrentium, & aduersus se mutuo digladiantiū: quod fuit certissimum calamitatis stragisque vrbi sanctæ imminentis præsagium. Ita quoque, vti toties in sacris litteris legimus, non minora, ante generalem magnæ illius ciuitatis, mundi scilicet, destructionem & excidium signa euentura sunt, certissima nempe futuræ calamitatis & desolationis argumenta & prænuntia Sol etenim defectum patietur, luna nõ dabit lumen, at furuo amicta velamine intra nubes sese abscondet, stellæ cælo cadent, mundus concutietur, animalia horribili modo remugient, cælum tonitrua ciaculabitur, & alia sexcenta, quæ præcurrent signa. De his latius hodierna die

loqui est animus, & singula examinare accuratius. Illustratu modo æterne & ter maxime Spiritus splendore tuo ingenii nebulas, tuque adesse digneris intacta Mater & Virgo. Idcirco te cum paranympho Gabriele supplices, magna que animi demissione salutatione solita salutamus.

AVE MARIA.

Inter omnia summi illius artificis opera, Auditores, nullum esse constat, docente nos Scriptura, terribilius aut magis horrendum, quam opus iustitiæ & vindictæ. Ita namque de eodem testatur Propheta Abacuc, *Admiramini & obstupescite; quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credat cum narrabitur, Vocat illud opus, cui vix quisquam credat: & bene quidem. Quis enim sine admiratione & ingenti stupore cogitet ea, quæ in supremo illo & terribili die, cum vniuersale iudicium peragetur, euentura sunt? Cum implemet Dominus cum dilecto sibi Moyse locutus, ita opus illud appellare non dubitavit. Verba eius hæc sunt: Signa faciam, que nunquam visa sunt super terram, nec in vllis gentibus, vt ternat populus iste Domini terribile quod facturum sum. Quasi diceret, Vix me nouit mundus quis est qui cognitam habet potentiam meam? Ecce populus hic me derelinquit, vt diuinos idolis honores tribuat. Sed ostendam breui, me Deum esse, illos vero mihi subditos & creaturas meas: signa quoque eadem, qualia à nulla hominum memoria facta quis meminert, & iis terrorem incutiam, quo nomen meum & legem reuerentur. Opus ecce hoc vocat terribile, idque propter signa quæ parebunt tunc temporis in cælo, in terris sursum & deorsum, perq; omnia mundi climata, quibus omaes orbis incolæ percellendi sunt.*

Ioel autem terribiliora longe de eodem tradit, dabo, inquit, prodigia in cælo & in terra, sanguinem & ignem & vaporem fumi, Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Verborum horum sensus hic est. Vidistis iam olim à Philosophi duodecim illa Zodiaci signa motu suo naturali laben-

labentia, vnumque post alterum exorians: vidistis Leonem, Pisces, Virginem, Capricornum, Libram, Arietem, & reliqua: at modo alia producantur signa, qualia vos vidisse vix credo, signa nimirum prodigiola, sanguinea, ignem & fumum spirantia: cælum quippe stillabit sanguine, vt hinc euidenter fiat, omnia morti esse destinata: terra exæstuet, vt ostendat, omnia igne & flamma delenda, aer denique fumabit, vt hinc pateat, tenebris omnia inuoluenda: sed loco verbi *horribilis* in superiori loco, septuaginta legunt *illustris*, & Lucas primo Actorum capite eundem vocat, *manifestum*. Primus huius diei horrorem, alii signorum quæ præcellura sunt, euidentia indicant, ita vt ab omnibus eadem videnda sint, & futura sint velut tristitia quædam præfagia & horribilis casus prænuntia.

Exod. 7. 8.
9. 10.
Psal. 134.
Præmisit Deus antequam Pharaonem omnemque Ægyptiorum exercitum mari rubro obrueret, diuersa signa ac prodigia, velut futuræ stragis regniq; excidii præludia, quod insinuauit Dauid Propheta cum diceret, *Misit signa & prodigia in medio tui Ægypte, in Pharaonem & in omnes seruos eius, ait, prodigia, vt magnum quid inueneret: deinde in medio, vt hinc manifeste ostenderet, signa hæc non in obscuro aliquo angulo, non regi extremitate, sed in mediotallo Ægypti facta esse, quo ab omnibus viderentur, communemque toti regno metum iniicerent, itaque cautiore fierent. Simili plane modo, priusquam vniuersalis mundi ruina communisque totius vniuersi interitus eueniant, & homo qui eiusdem velut Pharaon & Rex est, rubicundum diuinorum iudiciorum mare ingrediatur, summus ille Index plurima prodigia velut præcursores & antecambulones emittit, quæ non in obscuro aliquo angulo, non in vna prouincia, sed in medio cæli, quod terræ globum ambit, & per vniuersam terram, quæ vniuersitatis centrum & vmbilicus est, videbuntur, vt sibi peccatores caueant, prudentioresque fiant.*

Fulgura non sine præuio tonitruo ac fragore cuiuari solent; hæc enim in aeris regione reboantia, trifulcum fulminis telum

Tom. 4. Bess. Aduent.

instare denuntiant. Non aliter quoque horrendum illud iudicii fulmen plurima signa velut tonitrua antecedent, quæ incipientibus metum & terrorem incussura sunt. Ita locutus est Psalmographus dicens, *illuxerunt fulgura eius orbi terra, vidit & commota est terra: non dicit, commotos homines, non animalia, non plantas, sed ipsa bruta elementa, lapides, petras, marmora, ipsam denique terram tremuisse & commotam fuisse.*

Qui mari contermini sunt, certa quadam experientia norunt, quando mare alluere vel deluere soleat: nam antequam accedat, plurimæ per littora aues circumuolitant, quæ reciproco volatu & strepero garritu eos qui in littore hæreat admonent, vt in continentem transeant, ni à superueniente æstu obrui velint. Quod hic naturaliter in fluxu, & refluxu maris contingere videmus, id ipsum ante vniuersalem mundi interitum etiam certissime euenturum constat. Nam antequam vasti illius & rubri diuinorum iudiciorum maris æstus ingruere cœperit, non quidem aues, sed horrenda quædam signa & prodigia antecedent, quibus admonentur, homines sibi vt eaueant, seque in tuto collocent, ne incauti forsitan à violentis illius torrentis fluctibus obruantur, quem conceptum regis vates confirmat, *Dedisti mentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus.*

Iosue Hebræorum ductor, de tribu Ephraim antequam urbem Iericho quæ in tribu Benjamin sita erat, obsidione cingeret, aut confictam iniret, exercitum forinsecus circumduxit, idque per septem dies, præcedente nimirum Arca Domini, magno adhæc edito clamore, sacerdotibus quin etiam tubarum clangore strepentibus; quæ erant velut futuræ stragis & excidij prænuntia: nam statim deinde muri ad terram eociderunt, omnesq; à minimo vsq; ad maximum, à puero vsque ad decrepitum gladio interfecti sunt Iericho, vt ait Origenes, Lunam denorat, ac verissimus mundi typus est, qui non secus ac luna, crescit, decrescit, renouatur, ac deliquium patitur. Iesus Christus eundem expugnaturus, ferroque & igne deleru-

N rus

rus, plurima circum muros eius signa edet, omnem creaturarum suarum exercitum ante portas eius explicabit, eumque prodigiis velut gladiis accinctum, idq; per septem, i. e. plurimos dies, (septimus enim numerus saepenumero in sacris literis pro infinito usurpatur, uti in verbis illis Dauidicis: *Septies in die laudem dixi tibi*, id est, saepius.) Deinde cum videmus quotidie Solem, Lunam, & Stellas, quae toties in sacra scriptura, *milittia caelestis* nuncupantur, cursum in suo quaque orbe peragere; an non dicere possumus, videre nos quasi tot circuitores circum universi huius muros circumeuntes, & velut excubias discurrendo agentes? Quid de his dicitis Evangelistae: *Erunt signa in Sole & stellis*. Audientur praeterea ciularus, clamores, strepitus ac tubarum sonitus.

*Tuba mirum spargens sonum,
Per seculum regionum,
Coget omnes ante thronum.*

Imperfe-
tio raptu
qibus & lo-
ci tura de-
struetur,
exscinde-
tur.

Apoc. 10.

Act. 7.

Quibus omnibus peractis fortis ille locus destruetur, totus orbis excidetur, omnesq; eius incolae morte, & ea quidem crudelissima, delebuntur. Diuina id revelatione scire videbatur Ioannes cum in Apocalypsi scriberet: *In diebus septem Angeli cum caeperit tuba canere, consummabitur mysterium*. Quid denotant haec omnia? quae nam hic latent mysteria? demonstratur, Deum, plurimis signis praemissis, quae instar Angelorum ac nuntiorum mundi consummationem instare denuntiantium futura sunt, & postquam tuba, quae vltimus nuntius futura est, sonuerit, ad iudicium venturum, ac tum omnia mysteria finem habitura. E quibus omnibus manifestum redditur, multa & euidentia signa prodigiaque horrendum illum diem praecessura; ac signa adeo horrenda & formidanda, ut si eorum interdum recordari vellemus, aut eadem in mentem reuocare, eum qui iudex illic futurus est, in aeternum non offenderemus. Ira namque id credit Salomon, utque omnes id credant, conatur efficere: *Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis*. Futurum est hoc hodiernae concionis subiectum, in qua de tribus potissimum signorum generi-

bus agendum erit, signis inquam in Sole, in Luna, & stellis, quae vniuersale illud iudicium antecedent. Interea autem dum de his iudiciis & signis iudicii praenuntius, acturus sum, signa quaeso benivolentiae & attentionis sedulae mihi demonstrate. Incipimus.

Inter omnia signa & prodigia, quae horrendum illum Domini diem praecurrent, signa in Sole velut prima, Prophetarum & Evangelistarum posuere, eaque velut praecipua & maxime formidanda in primo agmine collocarunt & merito quidem. Nam quemadmodum decrepita senectutis iudicium est oculorum lippitudo, visus amissio, membrorum tremor & concussio, & omnis caloris naturalis defectus: ita quoque si oculi mundi in senium declinantis caligare incipiant, si Sol & Luna lumine suo destituantur, si sol obsecuretur, & luna lumen neget, si omnia mundi membra tremant ac febris ardore concutiantur, (Et erunt motus per loca) manifestissima signa sunt, finem eius & interitum imminere, iudicium extremum instare, atq; mox eum extinguendum.

Eisdem cum in se defectus morbosque Isaac Patriarcha perspiceret, morti se vicinum agnoit, *Senuit autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat, vocauitque Esau filium suum maiorem, & dixit ei, fili mi vides quod senuerim, & ignorum dum mortis meae*. Dico igitur, verbis Patriarchae huius inhærendo, cum duo illi oculi mundi caligare inceperint, & sol cum luna obsecurari; certissimum hoc argumentum esse, mundum in senium vergere, eiusque finem atque excidium instare; quibus visis merito dicere poterimus, *Sicut a est dies perditionis & adesse festinant tempora, & in primis cum vasti huius cor, oris membra tremant & concutiantur*.

At adeo terribiles & violentae haec concussiones futurae sunt, ut turres etiam excellentissimae iisdem euertendae sint, arces ad terram prosternendae, vrbes in ruinas ac rudera redigendae, montes etiam altissimi, petraeque durissimae obcutiendae, homines praemetu & horrore vociferaturi, ipsi quin etiam Angeli trepidaturi. Vnde hoc constat?

Ex.

Matth. 24. Ex textu Euangeliorum: *Virtutes caelorum*
 Luc. 1. *mouebuntur.* Non sunt horum verborum ex-
 otica quaedam aut nouae expositiones cu-
 dendae, nec per virtutes has caelorum influ-
 xus aliqui caelestes intelligendi, qui tunc
 nimirum mouendi sint, id est, distemperan-
 di: quasi vero virtutes illae quae haec inferio-
 ra dirigunt ac moderantur, illo die omnia
 consulerentur sint, atque vniuersam rerum ma-
 chinam turbarentur. Non sunt praeterea per
 virtutes has caelestes, Angeli illi intelligen-
 di, qui caelos mouent, dirigunt, impellunt:
 quasi vero eorum tunc moderamen abie-
 cturi sint, ipsique caelorum orbis huc il-
 lucque, rectoribus carentes, sine vlllo ordi-
 ne, aut mensura at promiscue euagaturi.
 Quamuis haec interpretatio aliquomodo to-
 lerari queat, & Apostolus huc visus sit re-
 spexisse, cum in Epistola sua Canonica ait:
 caeli magno impetu transierunt, id est, promiscue,
 nullo seruato ordine ferentur. Item Isaias
 Propheta: *Super hoc caelum turbabo, & mouebi-
 tur terra de loco suo propter indignationem Do-
 mini exercituum.* Tamen de ipsis Angelis, de
 substantiis, inquam, illis, corporis experti-
 bus, haec capienda sunt: qui cum quantita-
 te ac dimensione careant, & sola virtute &
 potentia constant, vt scribit Eusebius, vere
 etiam virtutes caelorum nominari queunt.
 A deo vt Euangelista per verba haec, *virtutes*
caelorum mouebuntur, innuere voluerit, ipsos
 etiam Angelos viso iudicij horrore trepida-
 rutos. Vnde de diei huius amaritudine &
 terrorefacile iudicare possumus, cum Ange-
 li, beati illi spiritus hic tremant & percellan-
 tur.

Luc. ange-
 1. *Sed dicite mihi, obsecro, sanctissimi spiri-
 tus, caelestes, inquam, mentes, quam ob cau-
 sam mouendi sint, vnde tremens ille motus
 proueniet? an fortasse, quod caelos impelle-
 re ac moderari desinetis? an vero, quod cura
 & sollicitudo quam erga mortales semper
 habuistis, finem accipiet? an vero, quod in ri-
 gido illo ac severo iudicio cum hominibus
 improbis condemnari, & ad inferos detru-
 di meruatis? Huius quidem opinionis fuisse
 videtur Chrysostomus, sed ipse ab eadem
 quam longissime abest: neque enim vllam
 eadem veri speciem habet, hinc namque se-*

ret nullam eos de beatitudine sua certitudi-
 nem habere. Aliud alij sentiunt, atque asse-
 runt, ideo potissimum, beatas illas mentes
 trepidaturas ac mouendas, quod tam horri-
 da ingentiaque prodigia conspiciantur sunt.
 Respicere huc voluit Iob, cum ait: *Columna*
caeli pauent, & contremiscunt ad nutum eius.
 Quod Gregorius Pontifex exponens ait: *Quid*
facient tabulae, quando tremunt columna, id est,
Angeli, qui sunt veluti mundi bases, atque
Atlantes, quibus caelum & orbis innituntur:
*meruant igitur homines Therista timidio-
 res, arundines illae leuissimo vento moueri*
& concuti solita. Magister sententiarum a-
liter adhuc locum hunc explicat, aitque An-
gelos idcirco morum rei, quod peccatores
atque impios magna seueritate ac rigore a
iudice Deo castigari videbunt, adeo vt & i-
psi non parum formidaturi sint. In quo imi-
tabuntur filium quendam familias, qui dum
videt patrem aduersus seruos insurgere, eo-
que acriter castigare, sibi nihilominus me-
ruit, quamuis se tenerime atq; vniice a patre
diligenti norit.

At nihil horum mihi aridet, o Angeli, ali-
 am motus vestri causam video reperisse.
 Mouebimini scilicet, quia ad res insolitas, no-
 uas, a nulla hominum memoria visas vel au-
 ditas, & quas antea geri etiam posse negaue-
 ratis, vos rerum arbiter Deus destinabit. Ac-
 cenderis nimirum ignem, tempestates ciebi-
 ris, tubas inflabitis, solem obscurabitis, lunae
 defectum causabimini, stellas caelo disturba-
 bitis. Quam opinionem Euangelista con-
 firmans dixit: *Erunt signa in sole & luna & stel-*
lus, signa vbiq;e, sursum ac deorsum, intus
& foris.

Cum pater aliquis familias in mortis arti-
 culo constitutus est, deq; eius iam vita me-
 dici desperant, omnes domestici summo in
 luctu & dolore versantur, famuli lamentan-
 tur ac gemunt, parietes pulla ac lugubri veste
 conuestiuntur, vicini & noti plorant, morie-
 tisque casu ingemiscunt: quae omnia, teste
 Augustino, magis sunt solatia viuorum quam
 subsidia defunctorum: Ita quoque, cum homo
 qui magni huius palatij, mundi, inquam, ca-
 put est ac princeps, in extremis erit, & iam
 iam animam efflaturus; omnes creaturae, quae
 vt eius

vt eius vsui feruirent, à Deo conditæ sunt, lugubrem quendam habitum induent, ac manifesta doloris signa dabunt. Aues quippe garrite desinent, bestiarum horrendum in modum ululabunt, herbarum exarescent, fontes exsiccabuntur, montes trepidabunt, cælum tonabit, stellæ cælo decident, sol denique radios atro tectus velamine abscondet, & in hominis casu, præ cæteris creaturis, ingemifcet.

Testatur id in Apocalypsi sua Ioannes: *Apos. 6.* Cum aperuisset sigillum sextum, sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, sigilli huius apertio bene, mea quidem sententia, & ex Sanctorum Patrum mente, ad iudicij tempus refertur. Solem vero nigrescere ac cilicium induere, quid aliud est, quam manifestum doloris, quem ex hominis ille calamitate habebit, argumentum? signum quippe doloris est ac poenitentiarum, cilicium gestare. Sed ob duas potissimum causas oculus ille mundi lugubrem hunc habitum induet, & dolorem præ se feret.

Dux rationes, ob quas Sol luctum induet in die iudicij.

Tunc nimirum, hominum impietate eorumque aduersus creatorem ingratitude perspecta, simulque visis peccatis quæ vindictam clamabunt, quin etiam viso in omnem eos æternitatem, sine vlla redemptionis spe tartareis supplicij exercitios; tum propter iustam iram, qua aduersus impios accendetur, tum quod erga eos commiseratione afficeretur; quando nimirum cerneret, malum eorum & exitium adeo vicinum esse, dolens quin etiam tanta se ingratis beneficia contulisse, motu nimirum suo illis succurrendo, lumen præbendo, influxus suos communicando, pudore simul & poenitentia commotus, radios retrahet, vultum abscondet, mundoque caliginosus, ater, ciliciumque indutus (quomodo poenitentes indui consueverit) apparebit.

Saccus & cilicium mortificationis indicium est, vt ait Origenes, vel, vt Gregorius, apertissimum contritionis testimonium. Solem igitur in senectute sua atque vltima ætate saccum & cilicium non assumere, non designat aliud: quàm homines cum hoc prodigium perspexerint, si salutem consequi, diuinam vindictam declinare, & à tanta se cala-

mitate immunes præstare velint, saccum induere, cilicium membra domare, poenitentiamque agere debere: atque ideo, vt dixi, sol niger factus est: pro fiet, tanquam saccus cilicinus. Nec sol modo, sed & orbis cælestes, qui veluti parietes ac muri ipsius vniuersi sunt eodem schemate vestientur. Testatur id Isaias: *In Isai. 13.* In irascione mea induam cælos tenebris, & ponam saccum operimentum eorum; quasi corpora illa cælestia dolerent, tot se hominibus adeo ingratis & impiis beneficia contulisse: vel quasi eis compatiendo, hoc lugubri illo signo admonerent, vitam vt in melius commutarent, & pro delictis poenitentiam, cuius faccus euidens argumentum est, agendo, à tanto se infortunio & casu defenderent.

Niniuitarum Rex auditis Prophetæ terminationibus, sententiarumque mortis in se atque in vniuersum regnum lata, vt eam auerteret, regnumque à funesto exterminio tueretur, regium paludamentum in saccum & cilicium commutauit, edictoquoque publico per cunctos regni terminos promulgato, eadem quoque velte subditos omnes indui præcepit mandauitque, vt à viis prauis ad Deum conuersi poenitentiarum incumberent, diuinamque maiestatem quam ad iracundiam prouocauerant, propitiam redderent. Ecce verba edicti: *Operiantur saccu homines, & conuertatur vir à via sua mala.* Non aliter etiam, diuino iudicio imminente, sol, tanquam omnium inanimatarum creaturarum rex saccum, & cilicium induet, atque hunc omnis cælestis nobilitas, luna scilicet, planeta, cæteræque stellæ imitabuntur, quo hac homines ratione commonefaciant, vt à peccatis abstineant, itaque furorem diuini iudicij euadant. Erunt igitur signa in sole.

O horror horrorem! ô spectaculum spectaculorum, exclamat Hieronymus, cum dei huius furorem signorumque horum terrorem consideraret. Quid? an non satis est, a quas summa montium cacumina transcendere: plâtas sanguineo rore perfundi, domos ad terram profferni, eiulare vrbes, aquas exæstare, homines simul & Angelos trepidare: an præterea necesse est solem vultum abscondere, lunam pari deliquitum, stellas moueri & deturbari: Necesse plane id erat, inquit

Grego-

Rationes. Gregorius; nam, cum omnes creaturæ soli
cur signa homini velut principi ac domino oblectatæ
in sole esse sint, ipse vero peccando toties earum obse-
debeant. quis abusus; cur, quæso, aduersus eum in il-
la die non exsurgant, vt eum percillant, ei-
que horrorem ac metum incutiant; & præ-
ferrent sol, luna & stellæ: Erunt igitur signa in
sole.

Simile. Necessario id ita debere fieri refert D.
Thom. Si enim vniuersa familia ad iniuriam
patrifamilias irrogatam commouetur, atque
eamdem vindicare desiderat: si rege iniuriis
affecto omnes subditi eisdem sumptis armis
vlticæ contendunt: cur, quæso, creaturæ non
concententur, cum tam enormes & graues
creatori suo ac principi irrogatas iniurias
conspiciantur; cur non in vltimo illo die iu-
diciij omnes arma sumant, quibus inimicos
principis sui debellant, deque illata iniuria
vindictam sumant, atque eius partes tuean-
tur? Aliquid innuere voluit Sapiens, cum ait:

Cap. 16. *Omnia creatura tibi creatori deserviens exci-
descent in tormentum aduersus iniust. s. Atque id-
eo signa in sole futura sunt. Atque hoc est,
iuxta sententiam Chrysostomi, rationi quæ
maxime consentaneum, si enim omnes crea-
turæ ad vnius hominis vsum conditæ sunt,
atque ipse earum caput constitutus ac prin-
cipis de quo scriptum legimus: Omnia subie-
cisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas,
insuper & pecora campi, volucres cæli, & pisces
maris; an non æquissimum est, eisdem la-
chrymis, luctusque signis insolitis, principis
sui casum deplorare, iisdemque ostendere
quo in eum animo & affectu sint; & præfer-
tum cum extremo in discrimine versatur? Et
si in amara Passionis Dominicæ die, insen-
sibiles creaturæ, sensum quandam habuisse
visæ sunt, doloremque haud mediocrem
demonstrasse; cum Creatorem suum mori-
entem viderent? Si sol radios retraxerit, ca-
ligine se cooperuerit, si cælum nubes texe-
rit, si terra tremuerit, si petræ scissæ sint, &
monumenta aperta, si nulla deniq; tunc cre-
atura fuerit, quæ in supremo illo Condi-
toris omnium conflictu ac certamine luctum
lamentaque non præ se tulerit, cur non & i-
psum faciat in magno illo iudiciij die, cum
hominem qui earum rex est & dominus, in*

mortis articulo, & quidem æternæ, viderit
esse constitutum? Erunt ergo proculdubio
signa in Sole.

Id autem ita fieri debere putauit Augusti-
nus; cum enim homo è duobus compositus
sit, spiritu nimirum & carne; verisimile est,
Deum cum ad hominem iudicandum vene-
rit, vtrumque hoc etiam adhibiturum, quo
nimirum aduersus eum iustitiam exercent,
& creaturas sensibiles vna cum insensibilibus
aduersus eum dem armaturum: Erunt itaque
in Sole signa, ecce sensus expertes.

Adhæc, vt nostrum huc etiam solum
afferamus, est etiam longe æquissimum, hæc
prodigia contingere: quemadmodum enim
ciuitas quæ dudum tyranni cuiusdam ingo-
pressâ fuit, illo eieccto, arma aduersus eum
capit, inque eius perniciem cum omnibus
ciuibus conspirat: Ita etiam mundus, qui in-
gens quædam ciuitas est, cuius peccator vi-
& tyrannide dominatum inuast, & quem to-
to vitæ tempore possidet, & in quo omnes ci-
uiues, i. e. creaturæ, inuitæ licet, parent & ob-
sequuntur: cum in vltimo iudicio tyrannum
hunc eiici viderit, arma sumet, vires aduer-
sus eum exeret, omnes creaturæ quæ huius
Reipub. ciues sunt, in eius perniciem & in-
teritum conspirabunt, ac bellum eidem cru-
delissimum indicent. Vnde Sapiens: *Armabit* Sap. 5.]
creaturam ad vltionem inimicorum, & pugnabit
cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ideo-
que erunt signa in Sole.

Nemo igitur miretur, si tot signa & prodi-
gia & maxime in sole, horredum illum diem
præcessura sint: nam quoniam tunc postre-
mus dæmonis conflictus futurus est, verifi-
mile est, omnes eum creaturas in aciem pro-
ducturum, & aduersus hominem concitatu-
rum; si enim, antequam templum Ierosoly-
mitanum excinderetur & profanaretur, va-
ria in eodem prodigia visa & audita sunt, vt
Iosephus & Hegesippus tradunt; cur iudiciij
extremum plurima etiam signa, velut cala-
mitatis & excidij generalis præambula, quo
pulcherrimum mundi huius templum euer-
tendum est, non præcedant?

Occurrit mihi & alia horum signorum ra-
tio. Tantopere scilicet Deus peccatum homi-
num detestatur & odit, vt mutas etiam ob-

id ipsum creaturas puniat; quod nimirum illæ peccato viam struxerint, occasionem dederint, peccatorique obsecutæ sunt. Quod è Sacris litteris abunde confirmari potest. Iussit olim in Deuteronomio Deus in vrbis cuiusdam impiæ direptione, omnia ferro & flamma deleri, ipsos etiam muros vrbis. In Exodo voluit etiam bestias sceleris abominandi administras expiari. *Qui cum iumento peccauerit, moriatur & iumentum.* In Iosue vero ipsa saxa & lapides vltionem sensere. At quoniam omnes omnino creaturæ toties peccatoribus auxiliatæ sunt, eorumq; in sceleribus administræ & sociæ extiterunt; ideo par est, easdem etiam vindicem Dei manum persentiscere, diuinæque iustitiæ flagellum experiri, ac notas iracundiæ in se ostendere, & in primis lucidum illud astrum solem, qui eisdem velut famulus obsequentissimus ad nutum famularus est, lucemque præbuit, cū vitii operam darent. Equum est igitur, & rationi quam maxime consentaneum, signa & prodigia in creaturis apparere, & præsertim in Sole.

Psal. 59.

David Vates cum eminus hæc signa conspiceret, obstupescens exclamat: *Ostendisti populo tuo dura, intellige signa, id est, prius quam ad iudicium venias, signa prodigiosa præmittes.* Iob quoque cum pluribus vitæ huius vanitatem, ac miserias descripsisset, mox subiungit: *Et dignum ducis super huiusce modi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium? Contra solem, quod venio rapitur ostendit potentiam tuam.* Non enim videtur æquum Domine adeo fragilem te, te, in quâ, creaturam tam acriter inlequi, totq; præuiis signis eam perterrere, nec te aduersus eum insurgere. Satius scilicet foret, Angelo cuiusdam hocce negotium committere. Vterius ne tende, vir sanctissime, est namq; necessarium, vt hæc omnia eueniant, & docuit Sacra Scriptura, signa in sole futura.

Iob. 14.

Tunc igitur ô astrum lucidissimum, horrendæ huius diei præ cæteris creaturis signa dabis? Prædixisse id olim visus est Moyles, cum de te deq; sorore tua Phœbe locutus est: *Gen. 1. Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem; & sint in signa ac tempora.* Fuitis quidem ambo hæctenus in signum, tu di-

Gen. 1.

ei & illa noctis, indicatis adhæc horas & menses, pluuia & grandines præsignatis; at eritis etiam in fine mundi futuræ calamitatis miseriarumque imminetium indicium & signum. Confirmat id Scriptura dicens: *Erunt signa in Sole.* Quid? anne in Sole?

Quid? oculus ille totius vniuersi, diei delictium, cæli decus, totius vniuersitatis columnen, omnium planetarum princeps, omnium mobilium summum, omnium horologiorum director, influentiarum thesaurus, lumini Dei imago, in signum adhuc futurus est, qui toties ante in signum fuit. In libro enim Iosue eundem legimus fixum sterisse, mediumque cursum interrupisse, vt populo Dei in signum victoriæ foret. In libris regum decem cum gradibus retrocedentem videmus, vt regi piissimo restitutæ sanitatis indicium foret. In die Passionis Dominicæ vidimus deliquium passum, atque intra nubila sese occultantem, vt hac ratione ostenderet morienti se creatori compati. Porro iterum in signum futurus est, quando vniuersa hæc rerum machina dissoluetur, tunc scilicet cilicium induet, atroque velamine sese cooperiet, vt hominis se casu & calamitate affici ostendar, ac proinde apparebunt signa in Sole.

O signa horrenda, ac vere terribilia: quæ nam porro videtur ratio tot tantorumque signorum producendorum? Rationes sunt variorum ac multiplices. Primo, vt hinc colligetur mundi finem instare; deinde, vt impiis, qui post paucos dies cõdemnandi sunt, metus ac formido inculteretur; adhæc, vt his visis peccatores in extremis illis diebus ad penitentiam conuerterentur, peccataque deferrent: postremo vt ex his mortales certiores redderentur, diuitias omnes in breui deferendas, amplas has & superbas domos propediem derelinquendas, turres excellas & cælo iniuriam facturas, in cineres & fauillam redigendas, omnes denique voluptates ac in libro Exodi legimus.

Cum Deus peruicaciam ac duritiæ impij Pharaonis castigare disposuisset, omnia prius Ægypti idola cõfregit, & ad terram deiecit; adeo vt eadem ipsa qua Ægypto Hebræi e-

gressi sunt nocte, omnia simulacra in frustra comminuta sint. Ita quoque vnum est præcipuis futuræ egressionis mundi huius signum erit, omnium rerum, quas peccator, nouus ille Pharaos, velut idola quædam adorabat, vt sunt castella, palatia, deliciae & facultates, destructio & euersio: cuius rei euident in sole signum videbimus, & non minus etiam in luna: de cuius signis iam loqui incipimus, vt ita ad alteram orationis partem descendamus, in qua noua signa cernere licebit.

Neque enim solus sol signa & prodigia edicturus est, sed etiam luna, quæ partibus suis hic quoque non deerit, nec fratri hac in re concedet. Tunc namque conuata mittet; scriptum est nempe, *Obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendebit in lumine suo.* Ezechiel vero ait, *Oportiam; cum extinctus fueris, caelos & nigrescere faciam; stellas eius: solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum.* Ioel autem, *Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.* At Euangelista, *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de caelo.* Apostolus Petrus, *Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam ueniet dies Domini magnus & manifestus, & post omnes in Apocalypsi sua Ioannes, Sol factus est niger, sicut sacculus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis, & stellæ ceciderunt de caelo super terram.* Desunt ne igitur nobis sacre scripturæ loca, è quibus astruamus, signa in sole, luna & stellis futura?

Sed cur sanguineum potissimum tunc lunæ colorem inducet; cur rubescet; an indicare vult, instare procellas, turbines, & tempestates; iuxta illud, *Pallida luna pluit, rubicunda stat, alba serena.* forsitan, vt nobis mortem, stragem & totius mundi interitum instare demonstraret. Tamberlanes totius Orientis terror, vrbes cum obsidione premeret, quæ se primo die victoris potestati radere detrectarent, altero die sanguinei coloris tentoria explicabat, vt hinc obsessi intelligerent; omnia, ni se dederent, morti, stragi, & cædi esse destinata. Hoc ipsū quoque de rubicundo lunæ colore dicere quid vetat? At erit fortasse præsagium, è quo de iusti totius vniuersi ruina excidioque omi-

nari licebit; quod verius existimo, quodque figura quadam è veteri testamento deprompta confirmabo.

Antequam Israelitæ Ægypto egredierentur, omnesque Ægyptiorum primogeniti ab Angelo mactarentur, postes & superliminaria agni immolati sanguine tingi voluit Deus. Ita quoque antequam mundi hæc machina esse desinet, omnesque a Deo creaturæ occidentur (quod circa finem mundi accidet) superliminaria illa & tigna magni huius mundi palatii, sol inquam & luna, rubicundo & sanguineo colore tingentur. Hinc in Apocalypsi legimus, *Et luna tota facta est sicut sanguis.*

Et sane quando oculos in splendidos illos planetas conicio, eisdemque attentius ipsomet intueor, nouos in animo conceptus efformo. Et quid dicetis, attendite, paucis aperiam. Sol ille, qui tristitiæ illa signa præferebat, Christum Redemptorem, Luna vero Deiparam Virginem Mariam, stellæ autem vniuersum sanctorum cœtum denotare videtur. Quot, Deus bone, sol ille, luna ac stellæ terribili illo die signa dabunt? In Christo imprimis, qui toties in sacris litteris solis nomine nuncupatur, (vt in illo loco Malachiæ, *Orietur vobis timentibus nomen meum, sol iustitiæ*) signa horrenda, signa vltionis, iustitiæ, atque iracundiæ apparebunt. Tunc nimirum sol ille obscurabitur, tunc obtenebrescet, tunc misericordiæ radios monstrare desinet, tunc benignitatem peccatoribus denegabit, tunc nimis ah sera erit pœnitentia. Hoc est nempe quod Samuel olim dixit, *Porro triumphator in israel non parces, & pœnitentiam non flebitur,* quod testimonio deinde suo confirmat Salomon: *Zelus & furor viri, id est, Christi Iesu, non parces in die iudicii, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec accipiet pro redemptione dona plurima.* An non igitur signa hæc in sole, luna, & stellis horrenda sunt? Sed erunt & alia, & quidem longe maiora, ac nunquam prius visa nimirum passionis Domini cæ insignia, gloriosum vexillū crucis ac trophæa montis Caluarie: *Tunc parebit signum filii hominis, ecquæ Deus bone signa?*

Erunt, vt dixi, signa præterea in luna, in gloriosa inquam Virgine Maria, quæ toties

ia li-

Canth. 6. in libris sacris lunæ nomine dicitur, (*Pulchra ut luna*) Eheu resplendens illa luna, lucidum illud astrum, mater gratiæ ac misericordiæ, modo quidem in hæc inferiora, nosque homines sanctum influxum ac lumen emittit, peccatoribus quoquo modo auxiliatur, adest, succurrit, proisdem apud filium orat & supplicat, veniamque obrinet: sed in die illa horrenda, erunt signa in Luna, & quidem horrenda; non enim dabit lumen suum: mera tunc nox erit, vndique horror & tenebræ, & caligo densissima. O triste ac lugubre nuntium; ô verba metuenda ac formidinem incurientia!

Signa in Virgine Maria.

Illam Virgo, fons ille misericordiæ, gratiarum Oceanus exuberantissimus, quæ vniuerso mundo salutem attulit, quæ commune omnium peccantium refugium est, miserorum ac desperantium asylum ac pharos, ad quam omnes omnino mortales in vitæ huius navigatione respiciunt; tunc lumen suum amiserit, immitis, dura, immisericors erit, benignitatis viscera exuerit, sanguinem spirabit, vindictam in peccatores exercebit, flammisque eos acerbis addicet. Tunc igitur vere Luna obscurabitur, & signa in Sole & Luna apparebunt.

Luna, vt Astrologi docent, ipsaque experientia demonstrat, quo a sole remotior, quo & clarior est: & quo ei redditur vicinior & plenior, quo & obscurior: ac tum deliquium pati solet. Idem omnino de Virgine hac credendum est: nam quamdiu in hac vita agimus, a filio illa suo videretur abesse quam remotissime; peccatoribus tamen tunc maxime illucet, suis apud filium precibus proisdem intercedendo, auxiliumque iis suum ostendendo. Sed in horrendo illo die, filio suo, soli iustitiæ, quam proxima futura, ac beatitudine plenissima, deliquium patietur, lumen denegabit impiis, vt cum hoc mundo in interitum ruant; sanguineum adhæc colorem induet; ac furore & iracundia in peccatores accensa, eosdem ad necem & mortem sempiternam prosequetur.

Esth. 7.

Regina Esther cum aduersus Aman Purpuratum exacerbata, eundem ad necem quæsisset, statim quod petiuit obtinuit: mox enim vt postulata Assuero regi proposuit,

Aman in crucem actus est. Ad eundem etiam modum illustris illa totius vniuersi regina, gloriosa mater & virgo vindictam in peccatorem, qui verus ille mundi huius purpuratus est, postulans, quamprimum à filio exaudietur. Tunc quoque, quod notandum est, atque è quo iram eius colligere licet, omnia impiis beneficia & gratias, quas eius aliquando patrocinio & intercessione obtinere, exprobrabit; quò illis hæc omnia in maius iudicium cedant, maiorisque damnationis sint occasio: Forsitan & illa Ieremiæ verba ad filium suum, qui tunc velut Iudex præsidebit, commota & exacerbata habebit: *Recordare, quod steterim in conspectu tuo, vt eloquerer pro te bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis: propterea reduce eos in manus gladii.* Exclamare igitur mihi licet, ô signa, ô prodigia, ô res penitus admirabiles!

Erunt adhæc etiam prodigia in stellis; eheu quam luctuosa hæc prodigia erunt, quantamque calamitatem portendent: Quando enim lictores capitales veste sanguinea, aut lugubri induti apparent, & tuba iam insonat; signum est maleficum quendam iamiam ad supplicium rapiendum: Ad eundem etiam modum, quando sol, luna & stellæ, quæ sunt veluti satellites & administratores summi illius Prætoris Christi (*signa, quando, nix, glacies, & spiritus procellarum, faciunt verbum eius*) accinctæ erunt iustitiæque habitum assument; Sol nimirum tenebras, luna ruborem & colorem sanguineum; stellæ vero deliquium; & quando tuba illa horribilis per sepulchra regionum mirum sonum sparget: an non tum colligere licebit, peccatores iamiam condemnandos esse, & æternis suppliciis mancipandos?

Sed necesse ne erat, prodigia in stellis apparere? an non sufficebat, eadem in duobus illis luminaribus maioribus conspici? an non satis erat, solem obtenebrescere, lunam rubicunda veste indui, vt & in stellis signa esse necesse fuerit? Quid ni? Cur non eadem sint in signum, & velut præcursores secundi aduentus Domini, cum fuerint & primita namque Herodi Magi locuti sunt:

Vidimus

Matth. 2. Vidimus stellam eius in Oriente: & alius Euan-
gelista ita de secundo aduentu asseruit, *Erunt
signa in sole luna & stellis*: deinde & alibi, *&
stella cadent de caelo*, id est, cadere videbuntur,
Matth. 24. vt ab aliis aliquib. eadem verba exponuntur;
vel, vt ab aliis, obscurabuntur. Alii vero per
has stellas, non nisi cometas quosdam in aere
creatos, & impressiones quasdam meteorolo-
Psalm. 6. gicas designari putant, quæ stellæ quæ-
dam cælo, id est, aere, decedentes esse, vide-
buntur, eo loquendi modo, quo in scriptu-
ris aues quæ per aera volitant, *volucres cæli*,
dicuntur.

Aliter hæc intelligit Origenes, asseritque
per stellas has viros doctissimos, & magna
rerum cognitione præditos intelligi: quasi
plurimi eorum, quamuis in religione sint
firmissimi, atque ad instar stellarum resplen-
deant, Antichristi præstigiis & versutiis in
fraudem inducti ac circumuenti, cælo calu-
ri sint, id est, æterna beatitudine priuandi.
Nec id omnino abs re: nam ad eundem modum
Dan. 2. Sancto, in Daniele Propheta sideribus com-
paratos legimus, *Deiicit de fortitudine*, & *de
stellis conculcauit eas*, in quibus verbis Hebræa
Lib. 30. phrasîs, *Deiicit pro aenicit*, obseruanda est.
Moral. c. 10. Quod Gregorius clarius adhuc exponens
scribit, *Quia nonnullos & lucis iustitiam resplen-
dentes, & virtute operis robustos Antichristus
frangit*. Quod & Ioannes in Apocalypsi sub
visionis cuiusdam mysticæ in uolucris aperte
demonstrat, dum dicit, draconem cauda sua
tertiam stellarum partem auulsiße: quod v-
nusquisq; ad libitum interpretetur: equidem
de Antichristo hoc intelligi malim, qui circa
mundi finem, ad instar truculenti cuiusdam
draconis, grassando & sæuendo, tertiam pe-
ne Sanctorum partem, qui à Deo destinati er-
rant, vt veluti lucida quædã sidera in cælesti
firmamento aliquando collucissent, cauda
secum in perniciem & damnationem trahet.
Ah Deus bone, si ipsæ stellæ firmamenti, quæ
fixæ esse videbantur, tunc deciduræ sunt: ti-
meant terreni illi, qui nullo alio firmamento
nisi mundi incōstantia, & vanitate nituntur,
timeant inquam, ne in interitum ruant.

Sed nõdum veri scopum attingimus: nam
quoniam Christo solem, Mariæ lunam com-
parauimus, necesse quoque est per stellas, de
Tom. 4. Bess. Aduent.

V.
Sæcti stel-
lis com-
parantur.

quibus hic agitur, Sanctos intelligere, idque
ex mente sacræ scripturæ, & præsertim Apo-
stoli, *Alia claritas solis, alia claritas luna, ista
stellarum*, id est, vt non eadem omnium stella-
rum claritas est & splendor, ita quoq; nõ ea-
dem Beatorum in cælis est gloria. Hoc no-
minæ & sanctos nominauit, *Qui ad iustissimam
erudunt multos, fulgebunt quasi stella in perpe-
tuam æternitates*. In Apocalypsi etiam video
mulierem in capite coronam duodecim stel-
larum gestantem, ac per eandem designari
arbitror Ecclesiam, quæ duodecim Aposto-
lis non secus ac duodecim stellis lucidissi-
mis, coronata sit.

Et sane, ipsi Sancti sæpius in sacris litteris
stellis comparantur, & non immerito: nam
quemadmodum stellæ cæli gloria sunt, ac
veluti gemmæ & vniones, & cælestium or-
bium species, vt eas nuncupat Salomon: ita
quoq; Sancti, qui modo in cælis gloria per-
fruuntur, decus ac gloria Ecclesiæ dici que-
unt. Ac sicut stellæ per diem latent, in tene-
bris vero resplendent, ac tota nocte collucet,
Sic etiam Sancti, interea dum in nocte vitæ
huius ambulant, inter mundi tenebras, inter
impios sc. ac sceleratos, in medio Ecclesiæ,
virtutibus, bonis operibus, aliisq; ædificatio-
nis exemplis resplendent. Vt pluribus ostendit
Magnus Gregorius lib. 4. *Moralium*, cap.
14. Vel fortasse, quod per diem dum lætior
fortuna affulget, probi delitescere satagant,
obscuri esse eligentes meritaque non osten-
dentes; in nocte vero aduersitatis ac persecu-
tionis tenebris resplendent, longeq; maiores
esse videantur, vt asserit Bernardus.

Equidem aliam adhuc his comparatio-
nem subnectam: nam quemadmodum, iu-
xta philosophos, stellæ in cælo fixæ sũt, nec
singulæ motu quodam particulari mouen-
tur, at non nisi mouente orbe cui infixæ sunt,
sic & de Sanctis dicemus. Licet enim in hoc
inferiori mundo viuant, eorum tamen con-
uersatio in cælis, atque eorum animæ Deo
velut firmamento inhærent: neue aliam vo-
luntatem aut motum à quo dirigantur ha-
bent, quam qui illis cælitus infixus sit; qui
eos iuxta diuinum beneplacitum quocunq;
dirigit & impellit. Ita namque olim nescio
quis locus est, *In ipso vinimus: mouemur, ac su-*

Dan. 12.
Apoc. 12.

Ecl. 43.

Serm. 27.
in Cantica.

Philip. 14.

mm

FERIA TERTIA.

DE HORRIBILI IUDICII DIE.

Partitio.

- I. De horrore diei iudicialis.
- II De ignorata illa & immeritoria noctis die.
- III De ignibus diei
- IV. De tempestate in quatuor elementis.
- V. De nominibus diei.

Memorare nouissima tua, atq; imprimis horrendum iudicij diem, & in aeternum non peccabis. Ecclis. 7.

FIGURA.

Deut. 23. **M**oyses Propheta, calamitates & infortunia, quæ Deus ingratisimo populo interminabatur, prophético spiritu cum previderet, famem scilicet bellum ac ferorum animalium incursum, sermonem concludens, diem quo illa omnia euentura erant: diem perditionis, desolationis ac destructionis appellat. Sensu quidem literali hic de Iudæorum calamitate flagellis que in eos euidraturus erat Deus, locutus est, at allegorice & figuratiue diem iudicij delineauit, quæ vere dies perditionis, calamitatum, miseræ ac totius mundi desolationis vastitatisque futurus est: diem in qua non nisi ignes conspiciuntur, non nisi tonitrua audientur, non nisi de morte erit sermo, non nisi de bellis agitur, diem, inquam, terribilis iudicij: cuius vt angustias, & lugubrem catastrophem explicare valeamus, & Paraclitum Spiritum, ac simul ad Deiparam Virginem confugiamus, vt ille gratia intellectum illuminare, hæc vero precibus apud Filium suum nobis patrocinari velit, salutationem igitur Anglicam eidem offeramus:

A V E M A R I A.

Isai. 21. **I.** Euangelicus ille Propheta Isaias cum extoticam quandam visionem vidisset, eamque describeret; ita sermonem exorsus est: *Viso*

dira nuntia est mihi, propterea repleti sunt lumbi mei dolore & angusta pariuientis, cor ui, cum audirem, conuulsus sum, cum uiderem, emarcuit cor meum, tenebre superfecerunt me. Quenam hæc potuit fuisse visio, quæ sanctum hunc Prophetam adeo confternari, terruerit, concuilerit? Viderat scilicet spiritu urbem Ierosolymitanam euertendam, ciues eius ferro delendos, bona ac facultates eorum diripiendas, altaria profananda & conculcanda, Sacerdotes iugulandos, & lapidem in ea non mansurum. Porro vnica hæc cogitatio in tantum eum perterruit, vt omni profus motu, sensu uoceque perdita mori sibi uisus sit.

At aliam longe terribiliorem uobis hodie uisionem denuntio, Auditores, ac nuntia multo tristiora affero: non vnã urbem, non vnã prouinciam, vel vnũ regnum desolandum, orbem euertendum, & in cineres ac fauillas redigendum. Visionem, inquam, cui similis nulla vnquam uisa est, in quam si uel tantum oculos conicio, undique concurtor ac tremo, comæ præ horrore arriguntur, expallesco, animus ac uox deficit, & languis instar glaciei congelascit. Visionem denique, quam priusquam exponã, exclamare cogor cum Propheta: *Ollam succensus, meo uideo; cer-* *leram. a.* no eheu diem ardentem, & flammescentem, incendio æstuantẽ, sed incendio nouo profusus & inaudito, incendio quod deuorabit, delebit omnia, quodq; & inas montium radices exuret. Hinc de eo bene scripsit Moyses: *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit* *Deut. 32.* *usque ad inferni nouissima, deuorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.* Merito igitur exclamem, O diem horrendam, funestam ac lugubrem! ò diem inter ceteros dies metuendam, ac terribilem! Atq; hoc eam nomine & Paulus nuncupat: *Terribilis quadam exspectatio iudicij est, qua* *Heb. 20.* *consumptura est aduersarios, bene ait, terribilis, nihil namque tunc in mundo reperire erit, qd non horrorem ac metum incuriet, atq; ideo hoc eam schemate depinxit Gregor. Nisse-* *Orat. 2. in* *aus: Illic namque irascetur iudex, elementa iracundiam præ se ferent, cœli furorẽ spirabunt,* *1. c. Gen.* *atque omnes omnino creatura aduersus hominem insurgent.* Vere igitur dies terribilis, cui nulla vnquam

vnquam similis exstitit, aut vlllo vnquā tempore exstabit.

Ezechias Rex cum procaces minas, quibus Rabfaces præfectus militiæ Regis Assyriorum, sanctæ ciuitati Ierusalem, totique adeo regno Iudaico insultabat audisset, adeo consternatus & percutus fuit, vt scissis vestibus saccoq; indutus, ad templū se contulerit, palatiisq; præfecto & populi senioribus ad se vocatis, cilicio eos amictos ad Isaiā Prophetam miserit, cui hæc referrent: *Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis & increpationis, & blasphemia dies iste.* Si sola militis proterui procacia magnanimum hunc principem adeo percussit, vt diem illum angustiarum, tribulationis & terroris nuncupauerit: quo nos pacto consternari fas est, auditis comminationibus Iesu Christi, totius vniversi Iudicis, auditioq; nuntio vniversam rerum machinam evertendam & excindendam? An non hic inducere saccum oporteat, cineres assumere, & ad pœnitentiam recurrere? annon dies ille dies tribulationis, calamitatis & miseræ appellandus est?

Mardocheus Iudæus cum litteras ab Assuero Rege obtinisset, quibus ei in Persas Iudæis aduersantes scriuendi licentia data erat, tradit Scriptura, ob quingentos vno die Persas in Susis internecone deleros, & decem de familia Aman in crucem actos diem illum diem vltionis appellatum esse; *Et constituta est per omnes provincias vna vltionis dies.* Quod si propter paucorum hominum necem dies illa, dies vltionis appellata est, quo nos quæso nomine horrendam illam iudicij diem nuncupabimus, in qua omnia sanguine maderibūt, in qua maxima edetur strages, in qua per omnes mundi angulos vindex gladius desariet? Vere igitur dies hæc dies vltionis ac vindictæ dicenda est.

Dauid Vares cum diei huius mentio incidisset, tantum eius horrorem terroremque esse ait, vt terra motu concutienda sit, ac totus orbis formidaturus. Audite verba eius: *Tu terribilis es, & qui resistit tibi: ex tunc ira tua, de cælo audi: un fecisti iudicium tuum, terra tremuit, & quieuit, cum exurgeret in iudicio Deus; quasi diceret: In die illa non homines quantaxat aut bestia, sed ipsa etiam ligna, ru-*

pes, petra, & quicquid in terra est, quamuis insensibile, tremet & pauebit.

Plura adhuc habet Sophonias. Scribit e- *Sophon. 1.*
nim tantum illius horrorem futurum, vt ipsi etiam Cæsares, Sampsones, Hercules, & quicumque viribus fere nobiles, instar folij trepidaturi sint. *Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi foris.* ipsi quin etiam Angeli percellendi, quod testatur Scriptura: *Et viri usque cæli commouebuntur.* & disertius multo Psalmographus: *Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini iudicanti, omni terra.* Per montes illos liquidos, angelos, aut etiam homines vitæ sanctitate conspicuos intelligere possumus, qui omnes præ metu ac formidine trepidabunt.

Fidelium omnium pater Abraham, qui toties in S. Scriptura amicus Dei vocatur, cuique nullus vnquam virtute obedientiæ propriæque voluntatis resignatione par exstitit, cum rigidum hocce iudicium animo volueret, non medio ceter turbatus fuit, ac subito horrore percussus, *Cum sol occum beret, sopor irruit super Abraham, & horror magnus atque tenebrosus inuasit eum: apparuit clibanus ardens, & fumans, & lampas ardens.* Quæ verba sanctissimus Augustinus exponens ait: *Serm. 14. de temp. & Psal. 103.*
Clibanus ardens & fumans, signifi. at diem iudicij, in quo erit fluitus & stridor dentium, in quo erit vltionis & lamentatio, & tarda pœnitentia quando mouebuntur fundamenta montium, & ardebit terra usq; ad inferos.

Vnus ex amicis Iob cum amarum hunc & lugubrem diem in mentem reuocaret, frigidus sudore perfusus, animique angustia pressus dicebat: *In horrore visionis nocturna quando solet sopor occupare homines, paucor tenent mentem, & tremor & omnia ossa perterrita sunt.* Magnus Pontifex Gregor. in hunc Prophetam commentatus, verba hæc scitissime iudicio extremo adaptat. Bene autem mihi Iob visus est diei huius memoriâ horrorem visionis nocturnæ appellasse; coincidit enim hæc appellatio cū verbis Prophetæ Sophonias: *Dies ira dies illa, dies tribulationis & angustia, dies calamitatis & miseria, dies tenebrarum & caliginis.* Horrenda profecto epitheta ac nomina metum ac formidinem pauidis incutientia, dies denique tremenda ac formidanda.

Hæc

Hæc est enim dies, cuius si iugem memoriam haberemus, in æternum nullis Deum criminibus offenderemus. Nostræ huic asserptioni accedit Sapiens: *Memorare nouissimam tuam, & imprimis horrendum iudicij diem, & in æternum non peccabis.* Huic vobis horrorem pluribus hodierna concione describam, cumq; vt semper ante oculos geratis, auctor & suator ero; & quoniam dies hæc, dies confusionis ac perturbationis est, cõfuse etiam, nulla seruata certa materia, ac sine vilo ordine procedendum est: vos tantum benignas aures accommodate.

II. Nullus nostrum est, Auditores, quin sciat, idq; suadente fide, præter particulare vniuscuiusq; iudicium, quod singuli, anima corpore iam egressa, subeunt, & in quo animæ aut condemnantur, vel æterna beatitudine dignæ iudicantur, esse & aliud vniuersale atque generale, in quo omnes omnino homines vnum in locum collecti pariter iudicantur. Sed quoniam id die aut qua hora futurum sit, penitus ignoramus: neque epim vili id à nobis ratione sciri potest. Est namque dies, cuius ortus non à solis directione, non à motu cœlorum, non à causis naturalibus, non à necessitate indissolubili immutabilique, neq; fato, quibus omnibus vniuersa scientia naturalesq; rationes innituntur, sed pure, simpliciter, immediateque à Dei summi omnium rerum directoris voluntate dependet: ille enim agens quoddam liberrimū est; quod in operibus cogi aut violenter compelli nō possit; de quo apud Psalmistam scriptum legimus: *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit.*

Miraculum illud naturæ Aristoteles, qui res etiam profundissimas subtilissimasq; ingenij bolide explorauit, nunquam eatenus pertingere potuit, vt mundi initium inuestigare, aut eius nouisse originem potuerit: adeo vt dicere coactus sit, ab omni hunc æuo & ab æterno existisse. Porro si summus ille Philosophus mundi initium & ortum ignoratit, multo magis finem illius & interitum: cum vtrumque ab eadem profus causa dependeat, & humani caprum ingenij longe excedat. Quod igitur sublimis Aristoteles nequit comprehendere, quis, quæso, no-

strum id intelligere aut inuestigare præsumat?

Nullus enim Scripturæ locus est, è quo aliqua de eius certitudine haberi certitudo possit, sed omnes eiusdem libri docēt, secretum id penitus esse & inscrutabile: ait namq; Malachias: *Ecce venit Dominus Deus exercituum, & quis poterit cogitare diem aduentus eius?* Zacharias vero: *Et erit dies vna, qua nota est Domino, non dies neq; nox.* Ac post vtrūque Euangelistæ: *De die illo vel hora nemo scit, neq; Angeli in cœlo, neq; Filius, nisi Pater.*

Lucas Euangelista, qui etiam de Apostolorum gestis luculentissimum commentarium conscripsit, refert primos illos Ecclesiæ Doctores, Apostolos cū huiusce rei certi esse cuperent, idque à Domino, curiositati satisfaciendi ergo, sapius postulassent, acriter ab ipso reprehensos ac taxatos fuisse, hisque castigatos verbis: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, qua pater posuit in manu sua.* Perinde ac si diceret, nolite curiose hoc inquirere, nolite de rei huius incertæ certitudine anxij esse, quam nec Angeli nec ipse filius Dei norint.

Scio quidem, fuisse olim Rabinos quosdam Hebræorum, qui de huius quasi rei certitudine adepta gloriabatur, de quibus consulere est Galatinum; & Picum Mirandulanum. Credebant enim, mundum, quod sex diebus cum omnib. omnino creaturis à Deo conditus fuerit ac perfectus, ad sex annorum millia duraturum: eo quod mille anni in Scriptura aliquoties pro die vno capiantur (vt in illo Psalmi loco: *Mille anni oculos tuos, tanquam dies hesternæ qua præterit*, adeo vt qui sex dierum spatio conditus esset, sex quoque dierum, id est, sex mille annorū spatio euoluto esse defineret, ac tum etiam iudicium fieret: Id autem tradunt ex Prophetia cuiusdam Eliæ, quæ in Talmud, in tractatu de Sanedrin capit. Halec, & in tractatu de idololatria, capit. Libne, & in tractatu de Sabbatho relata est. Sed doctissimus Genebrardus, Aruernorum decus, ac Sorbonæ nostræ lumen, eos erroris redarguit, & validissimis iuxta ac doctissimis rationibus euincit, non fuisse illam prophetiam Eliæ Thebitæ, quem nos vt Prophetam tenemus ac

fufcipimus, fed alterius cuiusdam recentioris Cabaliftæ nugiuenduli, qui fuis fimul & nobis hac ratione conatus eft imponere: tandemque ex fententia omnium fanctorum Patrum, & conformiter opinioni meæ concludit, diem hunc nemini omnino mortaliū cognitum eſſe.

Quod cum ita fit, dico, diem hunc adeo funeſtum ac terribilem fore, vt, ſi eum homines comprehendere valerent, nullus omnino inter eos reperiretur, etiam audaciſſimus, animiq; inuictiſſimi, qui non timeret, ac concuteretur: Ioannes Apoſtolus, qui diuina duntaxat reuelatione, eum perfectum habebat, cum vidiffet ſcilicet iudicem flammantibus & igniuomis oculis ſciatillantem, & cuius ab ore anceps gladius prodibat, adeo perterritus fuit, vt exanimis in terram corruerit. Quid hoc audio, Deus bone. Ecce dilectus Deo diſcipulus, Chriſtique corculum, variis cœlitus prærogatiuis dotatus, quique ſupra pectus Domini in cœna recubuit, cum diem hunc nonniſi in ænigmate contemplatur, tremiſit, pallēſcit ac tantum non emoritur.

Ipfemet Redemptor noſter Chriſtus, cum Apoſtoliſ de hoc die loquens, inſolita eam quadam loquendi ratione depingit: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi.* Eritne igitur hæc maior Domine, quam ipſa tribulatio diluuij, quam vniuerſa terræ ſuperficiēs aquis cooperta cum vniuerſis orbis incolis atque animantibus, ſenſit? ane maior, quam afflictio Sodomitarum ac Gomorrhæorum, quando quinq; ciuitates cœleſti incendio deſagrarunt? ane horribilior quam Ægyptia, in qua fluij in ſanguinem conuerſi ſunt, in ſerpentes virgē, vrbes in ranarum paluſtra commigrarunt, atq; omnes totius regni primogeniti ab Angelo exterminatore occiſi interiire? eritne crudelior clade maris rubri, in qua Pharao cum vniuerſo exercitu in momēto ſub vndis ſepultus pœnas dedit? Sine dubio. Nam talis tunc tribulatio erit, qualis non fuit ab initio mundi, & qualem ſe quiſquam vidiffet vel audiuiſſet non meminit.

Erit igitur tunc, non dico dies, ſed obſcuriſſima quadam nox tenebris obſita denſiſſi-

mis, qua nihil amplius promereri dabitur, diei nocti nox, inquam, de qua loquutus videtur Baſiliana angelifta: *Venit nox in qua nemo poteſt operari;* Ioan. 9. nox denique, quam ſub parabola inuolu- *Matth. 13.* cris Dominus ſpectandam dedit, in qua de operariis in vineam miſſis eſt ſermo: idque diuerſis diei horis, ſed qui omnes cum nox ingrueret, & tenebræ eſſent, mercedem ex pacto acceperunt. Denotat hæc parabola, quantum vitæ huius dies durat, nos à magno illo patrefamilias Deo, diuerſis temporibus & omnibus ætatis horis, in Eccleſiæ vineam mitti, vt dignos in ea pœnitentiæ fructus faciamus: at quamprimum vt mortis iudicij extremi nox ingruit, laborandi finem fore, amplius promereri non licere, pœnitentiam acceptam non eſſe, & ſtrenuos tunc operarios mercedem ex condito recepturos: *vt re. 2. Cn. 1. c. priat vnusquisq; prout geſſit in corpore ſuo, ſicut bonum ſiue malum.*

Inſinuauit id etiam aliquomodo Pſalmo-graphus, cum diceret: *Exibat homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſq; ad v. ſperam;* ideoque quamdiu dies eſt, operandum eſt, nec a bonis operibus ceſſandum, at meritum meſſis colligenda: nam cum ſuprema iudicij nox aduenerit, amplius laborare aut promereri non licebit.

Apoſtoli cum tota nocte piſcati nihil prædiſſent, Domino ſuperuenienti dixerunt: *Tota nocte laborantes, nihil cepimus.* Scio quidem hæc de obſcura nocte & tenebroſo peccati ſtatu intelligi, in quo dum quis detinetur, nihil meritum aut virtutum comprehendere poteſt. Sed quid ni & de obſcura iudicij nocte id intelligi queat, in qua fruſtra ingemiſcemus, omnis ſpes inanis erit, pœnitentiæ irrita, in qua bona deſideria nihil lucri afferent, nihilq; amplius promereri poterimus, in qua nullus indulgentiæ, miſericordiæ, aut gratiæ locus? Hoc vobis cum cogitate peccatores, nam quamuis tunc tota nocte laboreris, ploreris, ingemiſcatis, lamentemini, nihil capietis: Operamini igitur dum tempus habetis, dum ſol in axe eſt, dum dies durat, & cogitate noctem ad operandum penitus inutilem eſſe.

Hæc enim videtur nox, de qua Salomon locutus eſt: *Solis autem illis ſuperpoſita erat gratia.* Sap. 17. *in nox*

Apo. 1.

Matth. 24.

Gen. 7.

Gen. 19.

Exod. 8.

Exod. 14.

*Dies ex-
tremi iu-*

uis nox imago tenebrarum qua superuentura erat illi, in qua spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos uinum onus, aut vis aquae decurrentis nimum, aut sonus validus praecipitantiu petrarum, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus echo, defecim es faciebat illis pra timore. An non nox haec imago noctis est illius horrendae, de qua hic loquimur, noctis inquam, in qua petrae inter se collidentur, montes ad inuicem concutientur, animalia ululabunt, homines lugubriter ingemiscent, voces horribiles audientur, ac tristia spectacula videbuntur, quae cunctis terrorem incuriant: *presentibus hominibus pra timore & expectatione, qua susperuenient unius forbi.*

Luc. 21.

Luc. 21.

Anne recordamini noctis illius, quam nobis in parabola Seruator descripsit, in qua sponso ad nuptias veniente, clamor factus: cum quo virgines prudentes, sumpto secum oleo, ad nuptias ingressae sunt, fatuae vero, oleo destituta, exclusae. In nocte hac veram noctis extremi iudicii imaginem contemplantur, in qua non nisi clamores, ululatus, voces lugubres ac lamentabiles audientur. Erit quippe nox illa, in qua animarum nostrarum sponso, Iesus eadem ad aeternae beatitudinis nuptias introducturus veniet: & tunc, quae prudentes exstiter, quarum scilicet lampades oleo instructae sunt, id est, quae animam multis virtutum ornamentis condecoratam habuerint, magno cum honore ad optatas illas agni nuptias admittentur, at stolidae, id est peccatores, quarum lampades extinctae erunt, igne scilicet charitatis non colucentes, nec oleo bonorum operum secum sumpto, fores oclusas inuenient, neue ad beatitudinis nuptias intrabunt. Neque enim tunc olei coemendi, meritum coaceruandorum, poenitentiae que agenda tempus erit: vitae dies ad operandum conceditur, nox vero ad operandum inepta.

Mat. 13.

Quamdiu Hebraei in deserto & inculta solitudine subsistebant, singulis diebus, praeterquam Sabbatho, manna caelitus decidebat. Docemur his, diuinae misericordiae manna, quamdiu in mundi deserto degimus, magna copia, idque singulis vitae diebus operi destinatis, decidere: at in extremi iudicii die,

qui instar Sabbathi futurus est, ac veluti omnium rerum quies, ne micam quidem misericordiae ad nos descensuram, nec vllam tunc gratiam, aut indulgentiam expectandam esse. Regia quidem haec figura, ecce & aham.

Sex annis continuis agros excoli olim voluit Deus, septimo vero anno omnes nouales esse & ab aratione quietem habere, *sex annis* Exod. 23. *nis seres agrum tuum, septimo sabbatum terra erit.* Denotabat hoc conscientiae nostrae agrum, sex annis, id est, sex vitae huius aratibus, diligenter excolendum, ac bonorum operum semente conferendum: sementis autem haec, virtutes sunt, merita, ac poenitentiae fructus. His enim annis euolutis septimus adueniet, nempe sabbatum illud aeternum, in quo nihil amplius laborare, promereri, pati, iudicare poterimus, & in quo omnia sancta piaque exercitia finem accipient, *A modo iam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis.* Ideoque magno nos affectu Paulus *mo-* 2. Cor. 6. *net, & etiam arg; etiam adhortatur, ut dum tempus acceptabile habemus, dum dies salutis adhuc in horizonte est, bonum operemur. Sed nocte hac relinquentes, diem discutiamus, ac tragicum illum diem, de quo nouos & nunquam auditos conceptus producamus.*

Exod. 23.

Apo. 14.

2. Cor. 6.

III.

Psal. 31.

Prophetarum ille Rex ac regum Propheta Dauid, cum diei huius mentionem faceret, de eo non secus ac de diluio quodam locutus est, *Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno, verumtamen in diluio aquarum multarum ad te non approximat.* Perinde ac si diceret, Nunc quidem o aeternae Deus, omnes sancti nostri patrocinium suscipiunt, tibi que pro nobis supplicant, sed ubi horrenda & procellosa illa dies aduenerit, cum nimirum omnes furoris tui aquae exundabunt, nemo pro nobis intercedere presumet. Reuocat hoc & aliud mihi in mentem quod refert Plutarchus.

Cleon vir in rebus gerendis industrius, *In tractatu de iis, qui rep. gerunt.* cum ad reipubl. gubernacula suscipienda euocatus esset, omnibus notis & consanguineis vnum in locum vocatis ait, omnem sese nunc amicitiae, familiaritatis ac sanguinis memoriam iuraque deponere, ne fortasse caeco quodam erga eos affectu abductus à iustitiae tramite & quo diiudicando desistere-

187.

ret. Idem hic de Iesu Christo dicere velle videtur Psaltes, qui à Patre suo ad vniuersum hunc mundum iudicandum vocatus, omnes amicos, dilectos ac sanctos vnum in locum colliget (*Congregate illi sanctos eius, qui ordinant testamentum eius*) priorique amicitiae ac pristino amoris valedicere quodammodo videbitur, ne quam posthac ab eo gratiam, aut indulgentiam expectent. Hoc nempe est, *In diluio aquarum multarum ad te non approximabunt.*

Diluuium inquam penitus nouo, atq; horribiliori illo, quod tempore Noe orbem submersit, non enim adit tunc arca, quae hominum reliquias vndis eripiat: sed erit diluuium ignis & flammarum exundantia, quo nomine id Daniel Propheta nūcupauit, *Fluuius ignis rapidusque egrediebatur de ore eius, atque idem quidem qui supra Dauid, ignis ante ipsum procedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.* Ecquod Deus immortalis, illud erit diluuium, ecquae conflagratio? longe profecto terribilior quam incendium Sodomiticum. Terribile quidem fuit, quinque ciuitates igne caelesti deflagrare, vnoque pariter incendio in fauillas redigi, sed erit, mihi credite, horribilior, eodem tempore videre Asiam cum Africa fumantem, Europam cum America deflagrantem, & per quatuor mundi angulos & cardines Vulcanum laxatis habenis debachantem.

Loth vxor cum Gomorrhæum incendium curiosius respectando vidisset, adeo repente exhorruit, vt in statuam salis cōuersa, infensibilis, immobilis ac sine vita permaneret. Et sane, nullum omnino hominem esse existimo, qui ea quae in extremo iudicio euentura sunt, fulmina inquam, atque orbis totius incendium respiciens attentiusque contemplatus, non percellatur, vitæ rationem ac mores mutet, atq; instar statuae in rerum mundanarum affectu, gustu, sensuque immobilis & omnis sensus expers non reddatur.

Ioannes Babylonis excidium desolationemque in Apocalypsi prænuntians, tam horrendam eam ac tragicam futuram esse ait, vt omnes transeuntes tanta rerum atrocitate vertigine, ac casu percussi, cineribus ca-

put conspergendo, aeraque lamentis gemitibusq; implendo, dicturi sint, *Va, va, ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes, vna hora deolata est.* Quid igitur dicturi sunt homines, cum non vnus horum, sed longe breuiori spatio, vastam illam mundi urbem in cineres & fauillam redactam conspiciant? quos tunc gemitus, quas lachrymas, quos vtilatus edent? quanta tunc omnium erit anxietas, quanta angustia?

Ipse quin etiam Redemptor noster Ierosolymitanæ ciuitati appropinquans, eiusque desolationem excidiumque præfagiens, lachrymas effundere vberim cœpit, itaque eiusdem sortem querulis vocibus deplorare: *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent lapidem super lapidem.* Saluator, ecce, noster vnus vrbis excidio ruinaque in tantum permouetur, vt lachrymas fundat, gemat & ploret, tu autem effrenis peccator in omnia scelera effusus, nõ moueberis aut flecteris, cum generalem & communem vniuersæ mundi machinæ vastitatem ac ruinam conspiceris. Veniet enim, eheu! tempus, quo vniuersus orbis vallo arctissimo circumcingetur, omnia pessum ibunt, omnes ingulabuntur, ignis per omnia inualescet, mors vbique grassabitur, omnia denique ad terram prosternenda sunt, nec lapis super apidem mansurus. O excidium sanguineis lachrymis deplorandum? ô igne, ô diluuium!

Vere igitur tunc diluuium aquarum multarum, plurimarum inquam miseriarum, existet (hac enim nomenclatura sæpius miseriarum, & calamitates in sacris libris appellantur,) quando nimirum summus ille Deus, summus iudex, ac vindex, furoris sui atque indignationis catarractas hactenus oclusas relaxabit, vt vniuersum terrarum orbem diluuium inuoluat. Nam quemadmodum torrens rapidissimus, diu obicem & repagula passus, adeo tandem excrescit & augetur, vt claustra effringens, repagulaque supergressus, omnia circumquaque cooperiat, & fata læta bouumque labores vnico momento atque impetu destruat: ita quoque rapidus ille

ille ac violentus diuinæ iustitiæ torrens, iam enim à quinque annorum millibus, aut amplius in superno ille habitaculo retentus est, idque per obicem & remoram quam diuina misericordia obicit, perrepagula quæ Dominica crux, ac sanctorum omnium intercessio opponunt, sed in tantum nouis quotidie aquis accedentibus inflatur, vt in supremo tandem iudicio magna vehementia & impetu erumpens, vniuerso mundo cladem & interitum sit allaturus. Hunc mihi conceptum Isaïas propheta suggestit dicens, *Ecce valdus est fortis Dominus, sicut impetus aquarum multarum inundantium, atque apertius adhuc Dauid, In diluuium aquarum multarum.* Hoc igitur mente volue anima mea, ac vide, ac hoc te diluuium inuoluat.

Ceterum torrens ille adeo violentus & impetuofus existet, tantisq; insurgens tempestatibus, vt Iob omnes mundi huius miseria, calamitatesque enumerans, easdem vt leuissimas ac velut nullius momenti, earum respectu duceret, non secus ac si quis aquæ guttam cum vasto Oceano compararet. Earum, itaque magnitudinem admiratus, ait, *Cum v. x. paruum stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius inueniri? Vocat ecce afflictiones mundi huius, inter quas numerantur pestis, fames, bella, aliæque calamitates, quæ Deo exacerbato cuius eueniunt, non nisi guttam. Quid? Omnia ne hæc o Iob, non nisi stilla sunt cum iis quæ tempore iudicii euentura sunt comparata? quantus igitur miseriarum ille Oceanus erit quantumque diluuium?*

Referam & alia longe mirabiliora, in illa etiam die ingens illa procella & tempestas ingruet, de quatories Psalmographus locutus est, *In circuitu eius tempestas valida.* Quando enim Iudex ille ad iudicium venturus est, tempestas, & fragores eius erunt velut antecambulones, tonitrua veluti tubam instabunt, & fulgura coruscationesque lateri eius non secus ac laterones astabunt. Et alibi, *Sicut ignis qui comburit siluam, & sicut flamma comburens montes, ita persequeris illos in tempestate tua, & in ira tua turbabis eos.* Symbolum quoque suum huc conferat, Iob, *Ap-*

Tom. 4. B. ff. Aduent.

prehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.

Hæc quænam tempestas, quænam procella! erit profecto illa toti orbi communis, & quocumque terrarum diffusa, perque omnia elementa defauiet, tempestas scilicet in mari, tempestas in terra, tempestas in aere, deniq; per omnia mundi climata dispersa. Quod diductius non nihil in singulis declarabo. Erunt igitur tempestas in mari: tunc namque venti carceribus suis erumpentes, perque Neptuni imperium laxatis habenis debachantes mille naufragia causabuntur, fluctus concitabunt, aquas in altum tollent, Oceanum incendunt, vndarum gurgites celo tenus eleuabunt, eosdemque eleuatos ad ima barathri depriment, piscibus horrorem incurient, adeo vt vndis relictis, ac liquido habitaculo, præ metu amarescentes, anhelantesque in littore expiraturi sint. Ipse quoque maris sonitus & mugitus fluctuum, repercussioque reciproca adeo horribilis erit, vt homines ea audita propemodum sint emortituri, *Arescentibus hominibus præ confusione sonitus maris & fluctuum, & in Psalmis, sonuerunt & turbata sunt aqua: item alibi, viderunt te aqua Deus, viderunt te aqua, & timuerunt, & turbata sunt abyssi, &c. item alio in loco, Non me demergat, Deus meus, tempestas aqua.*

Non minor quoque tempestas erit in terra. Tot namque in ea motus, concussiones, agitationesque erunt, vt montes ad terram prosternendi sint, arces & extructiones in sublime euolaturæ, totus denique orbis sedibus mouendus mutuaque collisione evertendus: dicit enim Euangelium, *Erunt motus magni per loca.* Quæ tunc concussiones per omnia mundi loca existent? omnia nempe à sedibus imis & ab ipsis fundamentis mouenda sunt, testatur id Psalmista, *Moueantur omnia fundamenta terra, & alio in loco, Moueatur mare, & plenitudo eius orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo.* Cuius rei rationem subnectit, *Quoniam venit iudicare terram: iudicabit orbem terrarum in iustitia & populos in æquitate.* Porro motus hi adeo vehementes erunt, vt terra sedibus mouenda sit locoque cessura: de quo hoc Isaïæ testimonium

P nium

nium habemus: Super hoc caelum turbabo, & movebitur terra de loco suo propter indignationem Domini exercituum, & propter iram furoris eius: item Jeremiae. Vidi montes & ecce movebantur, & omnes colles conturbati sunt, intuius sum: & non erat homo, & omne volatile caeli recessit: aspexi, & ecce Carmelus deformis, & omnes eius urbes destructae sunt à facie Domini, & à facie ira furoris eius. Atque omnium gravissimum Ioannis in revelationibus, Et terra motus factus est magnus, qualem nunquam fuit, ex quo homines fuerunt super terram.

Tempestas in aere. Tempestas quoque non minor in aere. Omnia enim tunc in tribus illis regionibus sublunariis in motu & tumultu eruat, prodibunt tunc ex illis fulgura, conruinationes, tonitrua, fragores, grandinumque copia: Illuxerunt fulgura eius: & omnis terra, & mota est terra: item, Misit sagittas suas & dissipavit eos: fulgura multiplicavit & conturbavit eos, & in Apocalypsi. Et facta sunt fulgura, & voces, & terra motus, & grando magna: & mox eodem in libro, Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terra motus factus est magnus & grando magna sicut talinum descendit de caelo in homines. Quid igitur in die illa tremenda facturus est homo, in die illa procellosa, quae te conferes? mare conscendes ut enauiges? sed ipsum tempestatibus horrendis infestum erit, deerunt etiam naves quae exstructae erunt, ipsi quin etiam pisces incendium deitantes pelagus deserent, & abditos recessus quaerent: per agros discures vagabundus & pauidus: non poteris, fulgura enim & tonitrua capiti tuo superimminebunt. At nondum hic finis.

Ignis quoque elementaris tempestatem experietur, ille namque extra sphaeram & orbem recedens omnia haec inferiora consummet: Ignis ante ipsum praecedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Quos hic inimicos intelligit ipsos primarium peccatores: scriptum est enim, Odisti omnes qui operantur iniquitatem, ipsas etiam bestias, plantas, terras, & ceteras creaturas, aquas omnes ignis deuorabit, eo quod peccatori in peccatis quodammodo laenocinatae sunt, atque instrumenta peccatorum & scelerum fuere: *Pluet super*

peccatores laqueos, ignis & sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum, quoniam iustus Dominus, & iustitiam dilexit. Haec namque creaturae, eius iustitiae executrices erunt, Ignis grando, nix, & glacies, spiritus procellarum, quae faciunt verbum eius. O dies, & tempestas! o procella, qualis ab initio mundi visa non fuit! nam Aegypti plagae vero omnes comparatae ludicrum quid ac propemodum nihil esse videntur. Aegypti siquidem flumina non nisi in sanguinem mutata sunt, ac pelagus & Oceanus tunc ignis naturam induet: in Aegypto non nisi tenebrae spissae fuerunt, at hic sol vultum reget caligine amictus, luna quoque deliquium patietur, stellae adhuc lumen non dabunt: illic soli primogeniti ab Angelo percussione occisi sunt, hic vero omnes homines, vna cum bestiis interibunt. Non satis tibi erit o tempestas quatuor elementa concutere? ulteriusne etiam progredieris?

Sine dubio, Auditores: nam ad ipsos usque caelos eadem pertinet, omnesque globos caelestes concutiet, atque huc trahere possumus verba illa Davidis, & in iram tua turbabuntur caeli, & maxime Isaiae, apertius illud innuere: *Super hoc caelum turbabo.* Porro tam horrenda tempestas haec in caelestibus orbibus grassabitur, ut omnes caelestes influxus cessaturi sint, caelorum motus finem accepturus, stellae caelo casurae, ipsi quoque spiritus eisdem orbibus dirigere atque impellere soliti, pauore & formidine percellendi, sol obscurandus, luna sanguineum colore assumptura, planetae denique lumen negaturi. An non igitur horrenda haec tempestas erit, cum nimirum virtutes caelorum movebuntur? A deo ut vere, dies tempestatum appellari possit, cum per vniuersa & per omnes mundi angulos eadem grassatura sint.

Toties de his olim locuti sunt Prophetae, & imprimis Ezechiel, *Erumpere faciam spiritus tempestatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit, & lapides grandes in ira in consumptionem.* Dicit plurali numero tempestatum, quia nulla tunc tempestas erit, quae non grassabitur, & nullus locus in quo non grassetur, in caelo nimirum, in aere, mari & terra, perque quatuor mundi cardines. Post hunc prodeat Daniel magni quoque

Psal. 95.
Psal. 5.

Ex lib. 1.

Tres dies nobiles.

que nominis Propheta, *Quasi tempestas veniet. & Nahum, Dominus in tempestate, & in turbine via eius.* Omnes ecce diem hunc tempestatem vocant. Exclamare itaq; vere possum: ô diem sanguinolentum, funestum, terribilem! diem quem luculentioribus adhuc epithetis Scriptura insigniuit!

Sophonias enim Propheta de eodem agens, vocat illum diem ire, calamitatis & miseriae: iræ, inquam, sanctissima namque Trinitas tunc sæuierit & excandescet, cum furore scilicet descendens, ad vniuersum mundum diiudicandum; Angeli quoque exacerbati erunt, hominibus enim adesse & opitulari desinent: cœli etiam iracundiam præ se ferent, cursum namque suum abruptent, ac volui desinent: elementa quia etiam furorem videbuntur induisse, ignis enim continuo ardebit, aër tonitrua edet, Oceanus insurget & spumabit, terra tremet, irataque nullum amplius fructum gremio suo effundet, demones adhuc furent, quia omnes tunc infernalibus abyssis prodibunt, vt in nos deficiant: totus denique mundus indignari videbitur, quidquid enim hic reperitur, peccatoribus bellum mouebit, iustitiam & vindictam de tot tantisque peccatis deponens. Vere igitur dies iræ, dies calamitatis. Nullæ namque tunc supererunt vrbes, arces nullæ, aues garrule desinent, animalia solitudinem deserent, torus denique orbis non nisi incultum quoddam & sterile desertum videbitur. Brit adhuc dies miseriae. Vbi que namque animalia vlulabunt, homines eiulabunt: hic paties ad terram concidet, illic integritum fundamentis palatia terræ motu concuellentur, flamma summa montium cacumina transcendet, grando per agros sæuens fata prosterneat, cadauera quoque varia per terram sparsa videbuntur. Dies igitur miseriae & calamitatis, quia tunc demones solutis vinculis in homines insurgent, Angeli furorem induent, sancti qui nobis auxiliati sunt hæctenus, indignabuntur, & homines æternis suppliciis addicentur.

Tres sunt dies notabiles. Ideo quoque dies indignationis & furoris appellatur, quod tres sint dies penitus admirabiles. Primus est dies vitæ huius, quia interea dum hic vitam ducimus, indignatur

interdum Deus, interdum vero, cum visum fuerit consolationes abundanter immittit; nonnunquã castigans, nonnunquam etiam gratia sua demulcens. Secundus dies perfectam, puramq; pacem habet, benignitate refertus est, ac nonnisi delicias continet, ille autem nõ nisi in cœlesti beatitudine habebitur, vbi perfectum & liquidum gaudium & exultatio obtinetur. At tertius iram solum & indignationem continebit, dies videlicet extremi iudicij, & iram adeo grauem & atrocem, vt Propheta verbis eam se exprimere posse diffidat. *Quis nouit potestatem ira tua? & præ timore iram tuam dinumerare? Porto implemet tantam eam futuram putat, vt mente illam voluens in terram se prosternat, oculisque in cœlum sublatis, ad Dominum conuersus, & lachrymans exclamet: Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me.*

Non minus eandem exhorruit Propheta Abacuc, vt mori se malle testatus sit, quam hunc iudicis furorem experiri: *Audiui & conturbatus est venter meus, a voce contremuerunt labia mea, ingrediatur putredo in ossibus meis & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis.*

Dies hæc aliis adhuc in Sac. Scriptura nominibus indigetatur, Iob namque Propheta vocat eam diem belli & certaminum, *Qua præparauit in die pugnae & belli.* Quidni & huc trahantur verba Psalmographi, *Obumbrasti super caput meum in die belli.* Quam graue porro & cruentum hoc bellum, ex verbis eiusdem Iob colligi posse videtur, cum id absolute bellum velut per antonomasiam, nullo alio addito vocabulo, appellet, *Memento belli, nec ultra addas loqui:* perinde ac si dixisset, Vltimum hunc conflictum in mente tantum habe, ad iudicij huius certamen te præpara, deque nullo alio conflictu esto sollicitus.

Et vere dies hæc, dies belli, stragis & sanguinis, dies, quæ toti orbi rupta pace bellum indicet, atque ideo in huius rei signum, tubæ per sepulchra regionum perstreperent, & clangorem bellicum edent, ast adeo horribilem, vt ad imos vsque Antipodas audendus sit, & ad illius auditum quidquid hic in terra est, prosternendum. An non profecto admirabile fuit ad solum Hebraicarum

tubarum sonitum muros Ierichuntinos ad terram conidere, & Israëlitis aditum hac ratione patere: at longe, mihi credite, erit admirabilius, ad primum buccinæ iudicij clangorem videre concidentes pyramides excelssimas, montes altissimos tremere, inferni claustra referari, mortuos sepulchris egredi, ac totum omnino mundum metu concuti.

Iud. 6.7.8. Gedeon Manassites, qui quadraginta annorum spatio Israël iudicauit, Madianitas, collis inter se lagenis flammantibus, tubisque perstreptibus in fugam egit, fugientesque profligauit. Dux hic typus fuit Seruatoris nostri Christi, qui iisdem prorsus armis in die iudicij inimicos debellabit; Matthæus ait: *Mittet Angelos suos cum tuba & voce magna.* Ioannes vero: *Septem Angeli qui habebant septem tubas, preparauerunt se ut tuba canerent.* Sophonias quoque: *Dies tuba & claroris.* Hæc quidem quoad tubas; de igne etiam euidens est: *Ignis ante ipsum procedet.* & alibi: *Ignis in conspectu eius exardescet.* Equibus manifeste apparet, Gedeonem illum Christum in flamma, & buccinæ strepitu mundum debellaturum. Quid agitis, Christiani? nondum trepidatis? nondum expalescitis? nondum vobis genua labant, arrecta que horrore comæ?

Exod. 20. Cum Deus Legem suam in monte Sinai, anno mundi 2453. Moyse daret, fulmina que, tonitrua, coruscationes, fragores, procellæ, turbines ventorum, & tubæ circumquaque audirentur; in tantum populus consternatus fuit, ut præ metu ac formidine propemodum exanimaretur. Quid igitur vos agitis, Auditores, quando in valle Iosaphat, præcurrentibus flammis, præuio furore & tubarum sonitu, procellisque ingruentibus, non lex aliqua, sed mortis & condemnationis sententia in impios pronuntiabitur? atque imprimis flammis, quæ non secus atque olim vndæ diluuij, altissimorum montium fastigia quinq; cubitis transcendunt, ut ex Augustino colligere est.

Hæc item dies, vocatur dies Domini: *Prope est dies Domini, dies Domini veniet crudelis,* ait Isaias, & Ioël, *Magnus dies Domini & terribilis.* Sophonias autem: *Iuxta est dies Domini,*

dies ira, dies illa dies tribulationis. & Apostolorum principes, *Dies Domini sicut fur.* Ioannes vero in Apocalypsi, *dies Domini magnam* nuncupauit. Luculenta profecto testimonia, quæ hoc ei nomen assignent: sed cur factum putamus, ut hoc nomine diceretur? res ad oculos patet, & demonstratio placebit, ut arbitror, omnes vitæ huius dies, nostri sunt, eosque impendere quisque potest prout sibi videtur: legimus enim in Sacris litteris: *Ducunt in bonis dies suos,* dicit suos, ut ostendat, annos, menses, dies, horas, omniaque vitæ huius momenta nostra esse, & quia nostra sunt, eadem vel virtutibus vel vitiis incumbendo nos posse traducere. At dies iudicij non nisi Domini futurus est, quem ille totum sibi seruabit, ut in eo vindictam de peccatoribus secundum beneplacitum sumat, atque est hoc sane quam æquissimum.

Nam quoniam suum potentia diem habuit, nimirum cum vniuersam hanc rerum machinam ex nihilo conderet, & misericordia suam, quando ex mera bonitate benignitateque humanum genus, quod propter delicta morti ac damnationi perpetuæ obnoxium erat, morte liberauit, necesse quoque est, ut & iustitia habeat suam. Deinde cum infinita illius bonitas viginti vel triginta dierum millia plus minusve, secundum vitæ huius dimensionem, nobis communicaret, misericordiam & clementiam ostenderet, an non rationi maxime consentaneum est, vnum ut sibi ad minimum è tot millibus die referuer, quo delicta nostra ingratitudeque puniat, opera examinet, suamque iustitiam exerceat? dies autem ille, dies iudicij futurus est, hunc ille sibi delegit, hunc destinauit, ut in nos iræ tela detorqueat.

Agite igitur, Recordamini nouissima vestra, & in æternum non peccabitis. Recordamini, inquam omnia, quæ horrendo illo die euentura sunt, perpendite angores quos patiemini, cum vos vndique obsessos & circumvallatos intuebimur: ante vos aderit ignis, à tergo patens orci gula, à latere adstabit horrenda illa dæmonum monstra. Si enim Elizæi puer, cum Domini ædes ab hostibus

4. Reg. 6. hostibus obsessas videret, exclamavit: *Heu, heu, heu, Domine, quid faciemus?* quomodo vos trepidare ac pallere par est, cum vnde-
 quaque vos hostes obsidebunt? Anne deli-
 tescere cupietis? sed illi fulmine deflagra-
 bunt: arces locaque munitiora adire? sed
 eadem ad terram iacebunt prostrata ac diru-
 ta: per agros euagari? sed fulmina capiti su-
 perimminentia impediunt: denique ab immi-
 nenti vos plaga tueri? sed frustra. Quamob-
 rem optime ac sapienter consulenti credite
 Salomoni ac nouissima vestra semper ante o-
 culos gerite, atque ita fiet, vt à peccatis tuti
 futuri sitis.

Et sane quis adeo effrons, tamque proffi-
 gata audaciæ futurus est, Domine, qui te of-
 fendere præsumat, à quo se iudicandum no-
 uit? quis peccare audeat horrendum hunc
 diem iugiter mente voluens? diem, inquam,
 in quo omnia quæ in mundo sunt, igne con-
 sumuntur, quæ in cælo, mouebuntur, quæ
 que in abyssi, in apertum prodibunt diem,
 quo ira & furore æstuet, quo homines pa-
 uebunt, omnesque creaturæ tremunt & pal-
 lescent: diem iræ, calamitatis, & miseræ, di-
 noctem porius obscurissimam & tenebris
 obsitam, cum in eo lucidissima illa mundi
 fax extinguenda sit, luna defectum passura,
 stella obscuranda, lumenque negatura: di-
 em adhuc caliginosum, in quo præter frago-
 res, tonitrua fulguraque horrenda nihil au-
 dicitur. Quamobrem, Domine, animarum
 nostrarum Redemptor, gratiam præsta, diei
 vt huius iugiter in nobis memoria vigeat,
 reque rogamus, tunc vt nobis digneris suc-
 currere, & nostri in die illo calamitatis pa-
 trocinium suscipere. Salua nos è diluuiò hoc
 furoris per humanitatis tuæ arcem, sis ani-
 marum conductor, nosque à naufragio in
 die illo horrendo, die tempestatibus & pro-
 cellis infami defende. Et quoniam dies hic,
 etiam dies belli vocatur, in quo totus terra-
 rum orbis confliget & decertabit, tu sum-
 me exercituum Deus, gratiam concede, vt
 victoriam tecum consequi, deque mundo ac
 æmouibus triumphare mereamur, ac te
 velut ducem laureati coronasque victoriæ
 gestantes sequendo, in cælesti habitaculo,
 tibi bene gesta præmium, ipsam nimirum bea-

titudinem, qua cælestes fruuntur, percipere
 valeamus: quod concedant nobis qui iustos
 coronaturi sunt Pater, & Filius, & Spiritus
 sanctus. AMEN.

FERIA QVARTA.

DE IVDICE, QUI HVIC IVDI-
 cio præsidebit.

Partitio.

- I. De Iudice tremendo.
- II. Quis futurus Iudex.
- III. Qui eius assissores.
- IV. Quæ seueritas eius sit.
- V. Quis illius comitatus.
- VI. Quam eius vox horribilis futura.

Memorare nouissima tua, & imprimis
 iudicium, ac iudicem qui omnes iudica-
 turus est, tibi propone, & in æternum
 non peccabis. Eccles. 7.

FIGVRA.

PROpheta Daniel, is, inquam, cuius sapi- Dan. 6.
 tiam quinque olim potentissimi Reges
 suspexere, Nabuchodonosor scilicet. Euilmerodach
 & Baltasar, Chaldæorum Monarchæ,
 Darius Medorum, & Cyrus Persarum reges;
 postquam carceres, leonum lacus, aliaque in-
 numerata mala sustinuisset; super omnes tan-
 dem regni Babylonici Satrapas, ad imperij
 gubernacula capessenda, iustitiamque vni-
 uersis administrandam, euectus est. Penitus
 hanc historiam consideranti in mentem ve-
 nit, Christi Redemptoris nostri fortunam
 hic & casus designari: illi enim postquam in
 tyrannico hoc mundi regno carceres, mille
 ærumnas, supplicia, tormenta, ipsam deni-
 que crucem ac mortem subierit, tandem a-
 liquando supra totius vniuersi principes sub-
 limabitur, vt viuorum simul ac mortuorum
 iudex constituatur, ac iudicio huic vniuer-
 sali cum plenaria & absoluta auctoritate
 præsit. Hac de re hodiernam concionem in-
 stituam.

flituam, ac iudicem illum strictissimum, severissimum, iram ac furorem spirantem vobis depingam. Sed Paracleti prius opem & Virginis Beatissimæ patrocinium deposcimus: Angelica eam igitur salutatione compellemus;

AVE MARIA.

Quemadmodum nullum omnino inter homines reperire est, qui non omnipotentem quandam creatorem ac rerum opificem admirabilem, qui omnibus esse suum dederit, eademque infinita sua potentia è nihilo produxerit, agnoscat & confiteatur; ita nullum quoque esse arbitror, qui negare audeat, venturum aliquando iudicem rigidissimum, qui iustitia instructus omnes homines diiudicaturus sit, omnibusque iuxta opera mercedē redditurus. Suadet hoc ipsa ratio, ac Theologica Psalmographi verba nos edocent: *Semel locutus est Deus, Duo hac audivi, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia, quia tu reddes unicuique, iuxta opera sua.* Est hoc præterea vnum è præcipuis fidei nostræ capitibus: *Inde venturus est iudicare vivos & mortuos.*

Psal. 61.

Porro certo certius est, supremum quandam iudicem esse destinatum, qui totum orbem diiudicet, omniumque hominum causas discernat, sed huiusmodi, eheu! iudicem, quo nullus vnquam maioris auctoritatis extitit: ipsum nimirum totius vniuersi Deum: *(quoniam Deus iudex est:)* nullus quoque maioris maiestatis: quippe qui omnibus Angelis stipatus ad iudicandum descendet, *(Ad uocauit cælum de sursum, & terram discernere populum suum:)* nullus quoque magis formidandus, *(ignis enim ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.)* Iudex denique adeo furens, & horrendus, vt nullus vnquam Sanctorum extiterit, qui, vt vigilemus, non sit adhorrtatus, & præsertim Evangelistæ, *Vigilate & orate, quia nescitis diem neque horam.*

Psal. 7.

Psal. 49.

Psal. 96.

Matth. 24.

Marc. 13.

Luc. 12.

Vt quemadmodum belli tempore, hostibus urbem aliquam obsidione cingere paratibus, quicumque eius commodis & saluti student, litteris dudum ante præmonent, sibi vt ab hostili incurfione caueat, quæque ad propugnationem munitioemque necessaria

sunt, in tempore, antequam hostes ulterius procedant, præparet: ita quoque sancti iam inde à mundi exordio, viuis & præuis iudicis huius molitionibus, qui totum aliquando orbem iudicaturus, stricteque omnia discussurus adueniet, de hominum salute commodisque solliciti, iisdem ab omni memoria & nullo non loco insinuarunt, sibi vt cauerent, & diligentissime excubantes omnem in partem circumspicerent, ne quod forte ab eo detrimentum impendat. E Prophetis audiamus quid præmoneat Isaias: *Dominus ad Isaias, iudicandum venit cum senibus populi, & principibus eius.* Alius quoque nuntius ab extremo oriente destinatur, nempe à Iob, *Fugite à Iob, glacie gladij: quia vltor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium.* Reges etiam ipsi certos nos reddunt, atque imprimis Rex Israël: *Ludicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in aiquitate: nolite igitur peccatores benignitati Iudicis confidere, aut sperare gratiam coram eo reperire.* Recens quoque iam nuntius ab Apostolis destinatus has nobis litteras defert, *Videbunt filium hominis venientem in nube, cum potestate & maiestate magna.* Ecquæ Deus bone, insinuationes, ecquæ nuntij! quantæ angustia! æquum est igitur easdem præcauere, iudicisque furorem declinare, ne inopinato ab eodem opprimamur.

Vidit Ioannes initio Apocalypseo, in medio septem candelabrorum aureorum, quandam similem filio hominis; cuius oculi instar flammæ scintillabant, & cuius vox aquarum cum impetu fluentium fragorem referrebat: ab ore autem eius gladius anceps prodibat, cumque vidisset, præ metu & formidine exanimatus in terram concidit. Fulgor ille vultus, maiestatem diuinam denotat: vox illa rauca, feueritatem, oculi illi scintillantes, iram: anceps ille gladius, potentiam qua in animam simul & corpus delæuaret.

Eadem pene habet Daniel: *Et leuans oculos meos, & vidi, & ecce vir vnus vestitus lineis, & renes eius accinti auro obrizo, & corp⁹ eius quasi chrysolitus, & facies eius velut species fulguris, & oculi eius vt lampas ardens, & brachia eius, & qua deorsum sunt, vsque ad pedes quasi species aris candentis, & vox sermonis eius vt vox multitudinis.* & addit: *vidi visionem grandem hanc, & non*

Et non remansit in me fortitudo, sed et species mea immutata est in me, et emarcuit, nec habui quidquam virium. Quā viua hæc iudicis nostri descriptio, quam ingens terror! cum & Prophetæ sibi metuant, Euāgelistæ exalbescant, atque omnes omnino homines eiusdem metu confertentur, quod variis exemplis confirmabo.

Refert in vita Hilarionis Anachoretæ Hieron. eum cum iam in extremis esset, & seuerum strictissimi huius iudicis tribunal mente volueret, adeo exhorruisse & timuisse, vt his se verbis consolari debuerit, Egredere anima mea egredere, quid timeas? ante iudicem te sisto, tribunal hoc tremendum adi, & in eo de tota vitæ serie rationem redde. Alius quoque Anachoretæ, Agathon nomine, cum in eodem conflictu esset, Iudauit, iudicemq; hunc inexorabilem sibi proponens toto corpore tremuit & expauit, rogatusq; cur timeat, tremula voce respondit: Alius longe iudex est Deus, quam homines, aliaque eius iudicia, alia mundi tribunalia.

Non aliud quoque remedium, vt peccatores à peccatis auerteret, adhibuit Iuda rex Dauid, quam iudicem illis hunc depingere, eiusque seueritatem describere: dicit enim, *Deus iudex iustus, fortis et patiens, nunquid irascitur per singulos dies? Et mox, nisi conuersi fuerint, gladium suum vibrabit.* Itē alio loco cum præmississet, *Quoniam iudex est,* mox addit, *Intelligite hæc, qui obliuiscimini Deum, ne quando rapiat, et non sit qui eripiat.*

Salmon quoque rex non minus sapiens & prouidus quam pater, id ipsum vt plurimum peccatoribus inculeare solebat, credebatque solam huius iudicis memoriam sufficere ad peccatores à vitii retrahendos, prauos affectus cohibendos, cupiditatesque effrenatas compescendas: ait enim, quod toties iam repetimus, *Memorare nouissima tua, et in æternum non peccabis.* Quæ verba de iudice qui iudicio huic terribili præsidebit, hodie explicabimus, quod vt cum vtilitate fiat, primo demonstrabimus: quis ille futurus sit, ac deinde quantā eiusdem seueritas & rigor: quæ duo vbi in aciem prodierint, pugnamq; depugnarint, receptui canemus. Quamobrem arrigite aures, & fauete linguis, in terra

dum conflictum auspicamur.

Iudex qui huic iudicio præsidebit, non erit alius quam ipse Dei Filius, orbis redemptor. Ita namque de se olim testatus est, Pater *non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio.* Atque ita Apostolus Petrus Cornelium Centurionem edocuit, vt in Actis legitur, *Hic est qui constitutus est à Deo iudex viuorum et mortuorum.* Perinde ac si diceret, Is quem Iudæi in crucem egerunt, Cornelii, cuius nos Euangelium prædicamus, idem ipse est, quæ Pater æternus in sanctiori illo concilio iudicem viuorum ac mortuorum, id est, iustorum & impiorum, constituit. (Hi namque per peccatum mortui sunt, illi vero per gratiam datam viuunt) Deinde quoniam iudicabit eos, qui iam inde à mundi exordio vsque ad diem iudicii mortui sunt, quam qui in fine sæculorum adhuc victuri sunt. Atq; hæc omnia vt iudex à summo Patre delegatus.

Quod & Apostolus ad Timotheum scribens aperte indicat, *In reliquore, et sic est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus iustus iudex, & insolita quadam visione Danieli ostendit Deus, *Aspiciebam in visione nocturna, et ecce filius hominum veniebat cum nubibus caeli.* Ceterum per nubes has cæli sanctos intelligere oportet: quos hoc nomine apud Ezechielem nominatos reperio, tum propter conuersationem cælestem, qua cæli quodammodo puritatem imitati sunt: tū vero propter gloriosa eorum corpora, quæ quoniam agilia, subtilia, impassibilia, aliisque gloriosis dotibus insignita erunt, instar nubium per æra volitabunt. E quibus omnibus manifestum rededitur, nullum præter Iesum Christum iudicio huic præfuturum.*

Notandum igitur est, quod quamuis, iuxta D. Thomam, hominum Angelorumque iudicandorum potestas per absolutam auctoritatem, tribus SS. Trinitatis personis conueniat: iure tamen appropriationis ad Iesum Christum, in quantum ipse humanam naturam assumpsit, sigillatim eandem pertinere: idque ob quatuor rationes luculentissimas, quarum hæc prima est. Humiliauerat se olim Christus infra omnes homines, imo ad vsq; infamem crucis mortem, atq; idcirco propter summam hæc humilitatē, iudicia-

riam

Exempla
eorum qui
iudicis
horum se-
ueritatem
intuerent.

111.

112.

113.

114.

Christus

Phil. 2. riam præ cæteris creaturis potestatem promeruit. Vnde ad Philippenſes Paulus, *factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen: nomen ſc. Iudicis, Aſſeſſoris, & vniuerſalis ſuper omnes homines Præſidis.*

Secundâ porro hæc eſt, Chriſtus non ſolum in quantum Deus, verum etiam in quantum homo, totius Eccleſiæ caput, ac ſimul hominum atq; Angelorum princeps eſt conſtitutus. Quod Paulus ex profeſſo plurimis in locis oſtendit, ac præſertim ad Ephēſios, *Et ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, qua eſt corpus ipſius, & plenitudo eius*, item ad Coloffenſes, *Ipe eſt caput corporis Eccleſiæ*, atq; etiam D. Thomas, 3. parte 9. 8. art. 1. Porro capitis eſt, in cætera membra dominari eademque gubernare, ipſa a. iudicatio actus ſupremi cuiuſdam domini eſt. Chriſtus igitur, et in quantum homo, in ſupremo illo die iudex erit hominum ſimul & Angelorū. Quod confirmat idem qui ſupra Paulus, *In nomine Jeſu omne genui. ſtatuer, celeſtium, terreſtrium, & infernorum.* In quibus verbis nomen pro potestate atq; auctoritate accipitur.

Tertiam hanc ponimus. Par erat, ne dicam neceſſe, Chriſtum noſtrū eſſe iudicem, propter ſingularem illam ſympathiam & ſimilitudinem, quæ homines inter & ipſum reperitur, quippe qui præter diuinitatem humanitatem etiam aſſumpſit. Et quemadmodum Deus effecta per ſecundas cauſas producit, ita quoq; homines per hominem, id eſt Jeſum Chriſtum, iudicaturus eſt, ne forte, ſi diuina maietas ad iudicium deſcenderet, nimis ſeuerum eius in homines iudicium foret. Notat id Paulus ad Hebræos, *Non habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris.* Sumite igitur animos peccatores, nolite propter iudicii huius rigorem in deſperationis abyſſum prolabi: ac cogitate potius, datum vobis iudicem, qui non ſecus ac vos homo ſit, quiq; infirmitatibus & imperfectionibus, quibus humanus obnoxii eſtis, compati poſſit.

Exod. 24. Moyſem vt legem populo promulgaturus, cum monte deſcenderet, faciem adeo reſplendentem habuit, vt velo eandem coope-

rire neceſſe haberet, ne forte inritus eum populus metu percelleretur. Fuit hoc præſagium, verum illum Moyſem Chriſtum, motibus æternis deſcendentem, legem vt Euangelicam mundo annuntiaret, rutilantem diuinitatis ſuæ vultum, humanitatis noſtræ velo velaturum, ne ſeuerus nimium in iudicando, legemque ferendo, videretur hominibus, qui forte metu maiestatis emicantis perterriti ab eo ſubducerent, eiſue familiaritatem ſubterfugerent. Perſpectum id habebant Prophetæ, & imprimis Michæas, *Abſcondet faciem ſuam ab eis: & Iſaias, Abſcondiſti faciem tuam à nobis, & Pfaltes, Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus:* Id eſt, Noli nobis, o iudex vniuerſi, diuinam illam faciē oſtendere, iuſtitia & vindicta exaltantem: (eam namq; peccatores ſi intuerentur, præ horrore ac formidine emorerentur, ſed faciem illam iucundam, hominis ſcilicet benignitate ac manſuetudine renitentem, quæ tibi naturalem eſſe ſcimus, qua viſa ſalui erimus. Cum enim homo ſis, qui fieri poteſt, hominum te interitum ſpirare? Ad Patrem alias orationem conuertens ira obſecrat, *Nō auertas faciem Chriſti tui.* Id eſt, Æternæ & omnipotens Pater, quandoquidem Jeſum Chriſtum Filium tuum ſaluatorem noſtrum ac iudicem eſſe voluiſti: concede, vt cum velut hominem aſpiciamus, hominesque viſo iudicem ſe naſtos, qui eiſdem ſecū ſit humoris, eodem habitu indutus, eadem conſtans forma, non parum exultent, ac ſecuri coram eo compareant.

Alexander Macedo cum Perſis à ſe ſubiugatis leges & inſtituta veller præſcribere, vt genio loci & Perſarum moribus ſeſe accommodarent ne vt extraneum & alienum incola deſpicerent, Macedonico habitu ſepoſito, Perſarum veſtē aſſumpſit. Quid autem vetat profanis hiſtoriis ſublimia condecorare myſteria? Dico igitur ad eūdem proſus modū, Chriſtum, Alexandram illum noſtrum, qui à Patre cœleſti miſſus erat, vt totius vniuerſi regnum ſubiugaret, omniumque hominum iudex foret, quo ſe ingenio incolarum adaptaret, familiarioremque ſe iisdem redderet, Macedonicum diuinitatis habitum, qui naturalis erat, exuiſſe, & Perſarū, id eſt, hominum

Philipp. 2. minum, vestem induisse, (quo scriptum est, *formam serui accipiens, & habitu inuentus ut homo*) & in hoc habitu in vallem Iosaphat ad iudicium venturum.

Psal. 41. Prouidens hoc Dauid, alium habere iudicem detrectabat, atque idcirco incessanter & enixe Messiam orabat, causam vt ipse suam iudicandam suscipere, *iudica me DEVS, & discerne causam meam de gente non sancta*, quasi dixisset, Nolim, & exspectate Seruator orbis, hominumque amator ardentissime, vt æternus mecum Pater iudicio contendat, meamque causam disceptet; nec ipsi Angeli aut Cherubin: at te vnum mihi iudicem deligo, qui propter me hominum naturæ conlors factus es, qui mortem & passionem mei causa sustinuisti, cuius in cruce ius & æquitas mea fundamenta sunt, meritis cuius innotor.

Psal. 71. Discerne igitur tu causam vitæ meæ; nec ita mecum age quasi cum impio aut iudiciorum tuorum negligente. Nolim namque te opera mea, labores, pœnitentias & austeritates meas considerare, quasi eadem gentium more fecerim, quæ nimirum multa ad fastum facere videntur, magnaque se nonnunquam inedia maerant, vt laudem ab hominibus consequantur: equidem longe aliud spectro, tibi soli complacere gestiens. Quamobrem cum opera mea discussis, noli illa & ipsarum eadem pensare trutina. Alio in loco idem quoque à Deo patre postulauit, *Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis*. Quorum verborum hic sensus est, Noli omnipotens sempiternæ DEVS, ad quem absolute spectat omnem hominem diiudicare, onus hoc ipse suscipere, noli tu mediudicare, at Messia venturo, qui meus ac totius orbis Rex est, atque regis filius, negotium hoc committe, in eius manus quidquid tui est iuris confingna. Tibi enim æquissime Deus quid responderem non haberem, quippe qui nimis in iudicando seuerus es, & cuius sententia sanguinem & minas spirat, at Filius me tuus iudicet, qui mihi futurus est benignior & fauentior.

Quarta & postrema ratio hæc sit, Par

Tom. 4. Bess. Aduent.

quoque erat, & forsitan etiam necesse, vt, qui ad mundi finem iudicandi erant, iudicem suis ipsi oculis coram intuerentur? qui iudex si Deus duntaxat foret & non simul homo, nunquam cum peccatores & impii videre possent: neque enim videre diuinitatem licet, non percepta prius æterna beatitudine; scriptum scilicet est, *Tollatur impius ne videat gloriam meam.* & in Iob, *Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?* Facies namque Domini semper beatitudinem includit, qua quia peccatores indignos se præbuerunt, ideo quoque eandem intueri nequaquam poterunt. Necesse est igitur iudicem hunc instar hominis, ad iudicium venire, vt ita ab omnibus conspiciatur: de iustis certum est, de peccatoribus ita probat Dauid, *Peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet.* *Psal. 111. III.*

Sed quid: solusne Christus orbem iudicaturus est? Pater ipse iudicio non intererit? Spiritus sanctus, nulla hic habebitur ratio? imo vel maxima. Tota scilicet Trinitas summa illie & absoluta auctoritate præsidebit; at solus Iesus Christus ab iis quodammodo cum plenaria potestate delegabitur; docet id Cyrillus in libro suo Catechetico, & Sacra scriptura egregia quadam figura in *Gen. 18.*

Vidit olim Abraham tres viros qui cœlo descenderant, vt Sodomorum ruinam excidiumque coram spectarent, quibus visis ruit in amplexus eorum, pronusque eosdem adorauit: Quid putatis per tres hosce viros designari? ipsas scilicet S. S. Trinitatis personas, quæ in die iudicii descendunt, vt totius vniuersi ruinam & interitum coram intueantur, & omnibus iuxta merita mercedem tribuant.

Intererunt autem & alii, ipsi nimirum Apostoli: ita namque id illis Christus, dum apud eos ageret, pollicitus est, *sedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Israel.* Et ipse Doctor gentium de hac iudicandi potestate interdum apud suos gloriatur: ita quippe ad Corinthios scribit, *Nescitis quoniam angelos iudicabimus, quanto magis secularia?* id est, diabolos simul & homines. Erunt namque

Apo-

Apostoli velut iudices accessorii: & ut consiliiarii cum summo Parlamenti Praeside causas diiudicare consueverunt, ita & ipsi cum Christo summo Iudice omnes hominum causas examinabunt, examinatasque iudicabunt.

Apoc. 4. Ostendit id ipsum & Ioannes in Apocalypsi, ubi describit quendam in throno ex lapide vel Smaragdo consistentem, & in circuitu throni sedilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores circumamictos vestimentis albis; & aurea caput corona redimitos. Genuinum ænigmati huius sensum scire qui vult, discat ille, per Praesidem hunc, Iesum Christum designari.

Psal. 9. Docuit id me olim Psalmista dicens: *Parauit in iudicio thronum suum. Et ipse iudicabit orbem terram aequitate. iudicabit populos in iustitia.* Viginti quatuor illi seniores duodecim Apostolos cum duodecim Patriarchis denotant, qui instar horum seniorum albis innocentiae vestibus indui & gloriae coronis redimiti cum summo illo Iudice ad iudiciū venientes, eumque illo confidentes, vitæ nostræ causas discernent.

Psal. 121. Huc respexit David: *Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum David.* Dominus quoque ac Redemptor noster id aperte

Matth. 12. indicauit: *Si ego in Beelzebub sicco demonia, filii vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi vestri iudices erunt.* Per filios hos Apostolos intelligit, qui de Iudæorum stirpe & sanguine propagati erant. Ita quoque intelligendus est locus ille

Sap. 3. Sapientiae, *fulgeant iusti, id est, Apostoli, & tanquam scintilla in arundine discurrent, iudicabunt nationes, & dominabuntur populis.* Iterum David: *Pro Patribus, id est, Patriarchis,*

Psal. 44. *et nati sunt tibi, ò Ecclesia, filii, id est, Apostoli; & stitues eos principes super omnem terram; tam in hac vita, quam in alia; tunc enim iudices accessorii erunt.*

1. Cor. 6. Certum est igitur, Apostolos iudicio huic interfuturos, quod Paulus cognitum habens, ita apud Corinthios se iactat, sine vlla tamen ambitione aut fastu: *Nescitis quoniam Angelos iudicabimus?* aliquid quidem antea de hoc locuti sumus, ac nouum quid

modo adiungam. Dicere igitur vult, Quales nos esse putatis, ò Corinthii? quo loco nos habetis, quanti nos facitis? Sciat is velim, esse me & omnes mecum Apostolos iudices constitutos totius vniuersi, & venturum aliquando tempus quo Angelorum causas examinabimus. Theophylactus hæc exponens ait: per Angelos, intelligi hic dæmones, quos Apostoli & cum iis iusti omnes condemnabunt; quod homines carne vestiti in corporeis istis substantiis excellentiores fuerint reperti. Quoniam, ut ait O Eumenius, dæmones, licet carnis omnique peccandi occasionibus obnoxii, eorum adhuc tentationibus exagitati, legem Dei nihilominus inuoluntate seruauimus, & puritatem quandam angelicam imitati sumus. Condemnabunt, inquit Caeteranus, & nos cum iis, ipsos dæmonas, quod ipsi qui natura a deo præstanti donati sunt; atque omnium creaturarum nobilissimi, ad primam suggestionem impetumque arma abiecerint, tentationibus succubuerunt, nos vero qui non nisi fragilia quadam vasa sumus, & carni repugnantissima & maxime refractaria copulati, inter tot celsitudines tentationesque constituti, tot inter hostes versantes, victoriam tamen & quidem amplissimam, retulerimus. Propter hæc atque alias non paucas rationes Apostoli & Patriarchæ dæmonas iudicaturi sunt.

Neve soli Apostoli aut Patriarchæ, sed omne etiam cœlitum æterna modo beatitudine perfuentium agmen homines iudicabunt, approbabunt nimirum sententiam à summo iudice pronuntiatam, eamque æquissimam & sincerissimam esse dicent, *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* *1. Psal. 118.* *tem, iustitia Domini recta, & dulcis & rectum Psal. 118.* *Dominum.* Approbabunt denique decretum illud generale, quod aduersus omnem Adæ posteritatem, aduersus cœli inferorumque incolas Christus iudex ille summus omniscius, quem nihil latet, Iudex ille vtriusque Iuris ante omnia sæcula, & antequam vllius doctoris mētio fieret, peritissimus, sacratiss-

mo ore suo pronuntiabit. Iudex, inquam, qui nouit omnia, qui interiora cordium penetrabilia rimabitur, cui pectoris arcana, quasi in propatulo forent, patebunt, qui animorum secreta, velut in speculo perspiciet. Hinc de eo sanctissimus Pontifex Leo serm. V. in Quadrag. *Cui peruium est omne solidum, & apertum omne secretum, cui obscura clarent, muta respondent, si ensium confiteror, & sine voce mens loquitur.* Ipsas etiam cogitationes intentionesque occultissimas conspicabitur; de eo namque scriptum est: *Quia Deus sententiarum Dominus est, & ipsi preparantur cogitationes.* Iudex adhuc strictissimus, severissimus, cunctaque exactissime disquirens. Quod latius iam deducturus sum, est hoc nunc alterum concionis membrum, de hoc quod restat, horæ spatio acturus sum.

1872.

IV. Terribilis iudex futurus est. Apoc. 4.

Ceterum iudex hic ira adeo exarsuabit, tantumque aduersus impios furorem concipiet, vt Augustinus verba illa Apocalypses: *Veni dies magna ira eius, exponens, dicere non erubescat, maius impiis tormentum fore, irarum iudicis vultum sustinere, quam penas & cruciatus infernales perpeti.* Quis simile vnquam quid audiuit? o sententiam paradoxam! sed quidquid sit, huic tamen magnus suffragatur Hieronymus, dum ait: *Damnatis melius esset inferni poenas, quam Domini praesentiam ferre.*

1877.

Adeo namque terribilis tunc ille futurus est, vt lob, vir licet sanctissimus vitæque maxime inculpatæ nihil sic exhorruerit, quam coram iudicis huius oculis comparere. Hinc toties ad Dominum clamat: *Nec aspiciat me visus hominis.* Id est, Hoc mihi præsta Deus meus, ne in horrendo illo iudicii die ferocis illius & truculenti hominis, id est, IESU CHRISTI, qui me diiudicaturus est, visus me in valle Iosaphat intueatur; scio quippe eundem intolerabilem fore. Adhuc iudex hic nemini fucata quadam adulatione vellicatur, aut in hunc magis quam in illum propendet, sed æquissimus est; omnibusque notissimum esse vult, rigorem se huiusmodi assumpturum, qualem nullus vnquam Iudex ab orbe condito assumpsit. Vnde ad omnes apud Prophe-

tam ait. *Cum accipero tempus, ego iustitias iudicabo;* id est, cum ad iudicium venero, beatus profecto erit, qui furorem meum effugiet, tanta namque tunc mea futura est iustitia, vt ipsos etiam iustos iudicaturus sim, & electos in discrimen adducturus. Quibus adiungit Bernardus: *Quid faciet de iustis iudicis, qui ipsas quoque iustitias iudicabit? Veniet, qui malo iudicata re iudicabit, illicite iurata confutabit, qui faciet iudicium iniuriam patientibus.* Proxima autem hæc Psalmographi verba ita in Paraphrasi Chaldaica leguntur: *Ego iuste & recte iudicabo.* Sed vt rovis modo legantur, semper tamen hinc efficitur, iudicem hunc æquissimum fore.

Psal. 74.

Magis adhuc furorem huc ipse apud Ezechielem exaggerat: *Finis venit, venit finis, ecce immittam furorem meum in te, & iudicabo te iuxta vias tuas, & ponam contra te omnes abominationes tuas, & non parces oculus meus super te, & non miserebor, & scies, quia ego Dominus percussiens.* o insolitam loquendi rationem! o verba pregnantia! *Finis venit.* Hic denuntiatur mors generalis, atque vniuersalis orbis interitus & vastitas deliciarum diuitiarumque derelictio. *Immittam furorem meum in te.* Ecce diem iræ, calamitatis & miseræ, diem qua Deus furorem induet, & aduersus hominem insurget. *Et iudicabo te.* Hic omnes ad iudicium vocantur, coram tribunali citantur, ratioque exactissima reddenda insinuat. *Et ponam omnes abominationes tuas coram te.* Hic sermo de omnium scelerum manifestatione, omnia hic delicta reuelanda designantur, hic pudor & confusio maxime, quæ è peccatis nascitur est, panditur. *Et non parces oculus meus.* Hinc iudicis huius rigor colligi potest: non enim tunc amplius misericordiæ locus erit, lachrymæ non proderunt, preces non exaudientur; poenitentia Deo accepta non erit. Non aspiciet oculis illis benignissimis ac iucundissimis, quibus Petrum lachrymantem & Magdalenam poenitentem respexit, sed oculis scintillantibus, iram & furorem spirantibus, vindictæque quodam modo cupidis. *Et non miserebor.* Hinc omnis peccatoribus gratiæ coram oculis eius inueniendæ spes

Ezech. 7.

præciditur, tunc enim nulla exspectanda misericordia est, crucisque Dominicæ merita non proderunt. *Erases, quia ego Dominus percutiens.* Hic omnis miseriarum summa, hic vulnera, supplicia, iustitiæque acerbitas referatur; Non dicit: Scies, quia ego sum pater benignissimus, pastor mitissimus, filius hominis in homines propensus, denique mundi Redemptor charitate flagrans; sed scies me Dominum & quidem virga & gladio accinctum, ut percuriam, maetem & occidam. O nomen incognitum & prorsus insolitum? vix unquam hoc tibi nomen datum audiui Domine.

Terribile iudicis nomen.

Psalm. 91.

Comparatur primus Domini aduentus cum secundo.

Apost. 5.

Ecce, qui se olim misericordem, bonum, miseratorem, clementissimum, & misericordias facientem super millia nominavit, tunc nomen mutabit, & Dominus percutiens & truculentus, iram & vindictam spirans, tonitrua & fulmina eiacularans dici amabit. Nouerat id Psalmographus, cum diceret: *Cognoscetur Dominus iudicia factans;* perinde ac si dixisset: Numquam Deum vti est, peccator voluit agnoscere, longe alium sibi illi finxit, optimum scilicet, clementissimum, in vindicando lentum, ad parcendum pronum, qui nimirum mortem impiorum non querat, qui Paradisi ianuam omnibus intrare volentibus aperiat; iustitiam illius numquam præ oculis habuit, numquam sibi persuasit, tam exacte eum cuncta discutere & examinare: ideoque in supremo illo iudicij die Deus se Dominum esse demonstrabit, qui subditos refractarios & pertinaces acriter corripiat & castiget, neminique omnino parcat.

Quanta, Auditores, inter hunc Domini aduentum & primum est differentia. In primo quidem descendit instar agni benignus & mansuetus: *Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus;* & *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi;* at in secundo iram & vindictam spirans, leoninam quamdam rabiem præ se ferens veniet. *Vicit leo de tribu Iuda.* In primo latitans, vix mundo se manifestare ausus est, ideoque media & intempesta nocte natus est: *Dum medium silentium tenerent omnia.* Latet in præsepio, panniculis inuoluitur, formam quoque ferui induit, quadra-

ginta dierum spatio latitat in deserto ieiunans & plorans; in arce quoque vix videri vult, tenebræ namque, quæ uniuersam terram cooperiebant, larvæ loco erant: in sepulchro quoque sese abscondit, quin & ad inferos vsque ne videretur descendit. Vnde bene Isaias: *Vere tu Deus absconditus.* Isai. 45. Verum in secundo hoc aduentu veniet manifeste, ita ut ab omnibus conspici possit; veniet nimirum in nubibus conspicuus, cum maiestate & potestate magna nubi velut throno insidens. Cæterum numquam se Deus olim cum maiestate aliqua videndum præbuit, nisi dum terrorem ac metum veller incutere; hinc eum Isaias in throno regio confidentem vidit, Ioannes in medio candelabrorum aureorum, Apoc. 7. sed maior adhuc maiestas illius tempore iudicij futura est, quæ hinc colligitur, quod omnes eum Angeli circumcirca stipabunt, qui toties in Sacris literis milites & bellatores, & militia cælestis exercitus nominantur. Quanta autem horum fortitudo sit & potentia, patet è Sacris historiis; legimus enim nocte vna in castris Sennacherib Assyrij, vnus Angeli manu, centum octoginta quinque hominum militia interempta. Alius quidem horum de numero vna etiam nocte, omnes Aegyptiorum primogenitos prostravit. Ecce igitur maiestas erit, tot secum milites & quidem strenuissimos, ad iudicium adducere? quorum tantus erit numerus, ut Iob eisdem dinumerari non posse credat.

An non maiestas erit, quando nisi gladij, enses, mucrones, hasta, tela & securæ apparebunt? in quo mihi Sacra Scriptura præiuit. Scriptum est enim: *In luce fugituum tuarum in splendore fulguranti: in hasta tua;* & alibi, *si acvero ut fulgur gladium meum.* An non maiestas erit, tam copiosum Angelorumque exercitum conducere? Dauid hoc secum cogitans, admirando ait: *Deus manifeste veniet, Deus noster, & non si lebit.* *Ignis in conspectu eius exarsit, & in circuitu eius tempestas valida: aduocauit caelum de sursum, & terram discernet e populum suum.*

Cate-

V. Cæterum maiestatem hanc assumet, vt mundo amplitudo & gloria eius innotescat, ipsaque Prophetarum oracula vera esse comprobentur. *Annuntiabunt cœli iustitiam eius: idque per signa præambula, & videbunt omnes populi gloriam eius.* Vt etiam verum fuisse ostendat, quod olim vincens Cai-phæ Pontifici ait: *Dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venturum in nubibus cœli.* Vt se meritum non esse demonstrat, cum in hortu diceret: *An putas, quia non possum rogare Patrem, & exhibere modo plusquam duodecim legiones Angelorum? At non duodecim modo legiones, at 12. myriades legionum adducet ad iudicium.* Atque idcirco in bibliis *Deus exercituum* vocitatur, non vnus quidem, sed pluriū; quorum hic ex Angelis, ille è sanctis, alius ex hominibus, alius etiam è dæmonibus, alius denique ex insensibilibus creaturis compositus est: *armabit quippe creaturam ad ultionem inimicorum.* Quanta hæc, Deus bone, maiestas est, quamque numerosi exercitus.

Vnde bene, omnia hæc vno velut fasce comprehendens, cecinit Dauid: *Deus noster manifeste veniet, & non silebit,* olim quidem clanculum venit, at modo omnibus se manifestabit, totique mundo patefaciet: olim quidem murus fuit & patiens, at modo rugiet, & sonitum edet, qui ab omnibus intelligatur. Apposite autem dicit manifeste, omnia enim tunc collucebunt, tum propter ignem, qui omnia tunc depascet, tum propter lucidos illos radios, qui è beato & glorioso eius corpore emicabunt, tum etiam propter insolitum Solis splendorem: ille enim, si Isaia credimus, septuplo tunc lucidior & splendidior erit, quam est modo. Quot autem in Sacris libris figuras reperire est, è quibus vtriusque huius aduentus discrimen colligatur?

Vidit Ezechiel olim Cherubinum, duas facies habentem, hominis scilicet ac leonis. Germana expositione huius emblematis, & genuino sensu Cherubin hic, verus iudicis nostri typus est, qui duas vere facies habere dici potest; in primo namque aduentu, ho-

minis habuit, in quo nihil præter humanitatem, dulcedinem & gratiam ostendit; in secundo vero leonis habiturus; in quo rigorem, vindictam, iustitiam & furorem patefaciet. Atque huc trahenda sunt sequentia Prophetarum testimonia, & imprimis illud Psalmistæ: *Sicut leo rapiens & rugiens;* item filij eius Salomonis, *sicut fremitus leonis, ita & regis ira;* & illud Isaia: *Rugitus eius vt leonis;* item Ezechielis: *sicut leo rugiens rapiensque;* & Osea: *quasi leo rugit;* & Amos denique, *Leo rugiet, quis non timebit?* desuntne igitur nobis testimonia? proferam autem & aliam figuram.

Dauid inermis, solaque pastoritia tunica indutus, vna manu fundam & altera lapides tenens, aduersus procerum illum Goliadam descendit: sed ad regnum Israël iam euectus, vt ingratitude & stolidam inhumanitatem Nabalis coerceret, magna armorum copia, totoque exercitu comitante, & ipse armatus, aduersus eum profectus est, exacerbatus dicens: *Ergo frustra seruaui omnia qua huius erant in deserto?* Designatur hic, Christum verum illum Dauid, qui semel in hunc mundum, ad Tartareum illum Goliadam expugnandum, nudus & egenus & in corpore fragili mortique obnoxio venit, cum iterum veniet, ad iudicium nimirum; magna cum maiestate, igne & flamma accinctum, Angelis circumdatum, furore armatum, aduersus peccatores, insensatos illos Nabales, venturum, illisque magna cum infamia improperturum, *Vere frustra seruaui omnia qua huius erant in deserto,* frustra scilicet hos ingratos condidi, matris in vtero nouem mensium spatio custodiu, tot annis incolumes seruaui; frustra homo eorum causa factus sum, cruci affixus, mortem passus, sanguinemque meum pretiosum in monte Caluarie frustra effudi. Sed pergamus in figuris.

Moyfes in montis summitate cum adhuc esset, videretque populum per castra vitulo aureo immolantem, Deum ad iracundiam concitari, eiusque flagella in eorum castigationem exacui, eidem mox supplicauit, flammam precibus restinxit, iramque & flagella parata, & impendens exitum auertruncavit.

cavit. Sed cum monte iam descendisset, inque planitie consistens populum in idololatria pergentem videret; adeo commotus est, ut plurimos sumptis armis sparsum neci dederit. Multis quidem in rebus Moyfes Christi typum gessit, sed praefertim in hac. Modo enim quamvis scilicet in montibus illis aeteris commoratur, pro peccatoribus Patri, pro ea qua est benignitate supplicat, eorum reconciliator est, iratum iis aumen placat, crucem suam, sanguinem, mortem, passionem, meritaque, ne flagella experiantur, interponit. Sed quando in vallem Iosaphat descenditurus est, ignem & flammam spirabit iustitia vindictaque velut gladio accinctus, ac plurimos sine vilo discrimine morte damnabit perpetua. Quis igitur dicere audeat, deesse nobis figuras, aut negare iudicem hunc terribilem fore?

Adeo enim furet & saeviet, ut Propheta teste, iram eius nemo queat comprehendere:

Psal. 89.
Psal. 75.

Quis novit potestatem ira tua, & praetimore iram tuam dinumerare. & alibi: Tu terribilissimus, & quis resistet tibi? furorem quoque eius agnoscere videtur Ecclesia, cum in solenni illo Cantico: Te Deum laudamus, dum cecinit: Iudex crederis esse venturus; statim velut timens & pavida, ad crucem, passionem, sanguinemque eius pretiosum, quasi ad tutissimum asylum, confugit: Te ergo quis sumus, tuus famulus subueni, quos pretioso sanguine redemisti.

Quis igitur ante severum hunc & rigidum iudicem consistere audeat; iudicem, inquam, qui, ut peccatorem condemnet, omnia concilia caelestis Parlamenti congregatus est: consilium imprimis Angelorum, de quo scriptum legimus: *Et omnes Angeli eius cum eo;* deinde Sanctorum: *Congregate illi sanctos eius, qui ordinant testamentum eius;* concilium item defanctorum omnium: *Surgite mortui, venite ad iudicium;* concilium denique omnium creaturarum: *Advocabit caelum de sursum, & terram discernere populum suum.* Iudicem adhuc qui tanta cum maiestate, tantaque cum potentia descendet, ut Iob his sibi propositis, eundem tremens interpellat: *Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam? Insiquare vult, Quid,*

Matth. 25.
Psal. 49.
S. Hieron.

Psal. 49.

Iob. 13.

tantane opus potentia ac maiestate Domine: ad quid tantus exercitus ad misellum hominem iudicandum? praeter rem & profus absurdum videtur, tot bellatores & turmas coaceruare, ad folium, quod ventis ludibrium a minimo etiam flabro quocumque defertur, excutiendum. Dum Angelos inobedientes condemnare, tantam potentiam non demonstrasti, tanta maiestate non es visus, totque exercitus non coadunasti. Sed audi, Iob, magna inter utrumque discrepantia est: aequum namque est hominem maiori cum solennitate magnificentiaque iudicari, quam Angelos: nam quoniam maiestas haec propter hominem, & non propter Angelos, tantopere se humiliavit, & quodammodo exinanivit; aequum videtur & rationi consentaneum, ut eadem se in homine condemnando manifestet, vireque exerat. *Veniat, Matth. 25* scilicet, *in maiestate sua, & omnes Angeli eius cum eo.*

Non erit hic amplius humilis ille Galilaeus, Hierosolymis exiens cruce humero gravatus; sed Iudex severissimus, intolerabilis, quemque nemo alloqui sustineat, qui eandem crucem velut furoris sui argumentum ac signum, ante se praemittet, *Tunc parebit signum si ij hominis.* Tunc videbitur aurea illa clavis David, de qua in Apocalypsi, quae caeli ianuas adaperuit, ipsa, inquam, crux, quae olim in monte Calvariae fuit constituta, & quidem crux vera, non imaginaria, aut in aere efformata. Nam quemadmodum Angelorum ministerio omnes cineres huc illucque sparsi in vnum colligentur, ut corpus hoc corruptum iterum restauretur; ita quoque omnes crucis particulae, quae per varias orbis partes sparsae sunt, eorundem auxilio ministerioque; in vnum colligentur, ut ipsidem coadunatis integra illa mox in aere appareat; quae deinde in caelo per omnia saeculorum saecula, velut perpetuum rerum bene gestarum trophaeum, & triumphorum indicium, conservatur.

In templo Salomonis Goliae gladius asseuabatur in memoriam nobilis illius victoriae, qua David rex de Philisthim reculerat; & ipsae mannae reliquiae in arca Testamenti, in signum

in signum miraculi, quo Deus Israelitas in deserto tor annis pauciat. Ita quoque in vasto illo cœlorum templo, pretiosa illa crux, Christi operum victoriarumque; quas de diabolo retulit, index, conferuabitur, ideoque in ultimo iudicio piis lætitiæ & consolationem, impiis vero & peccatoribus terrorem & cruciatum afferet. Prodigiosa illa virga Aaron, quæ totin Ægypto nostra mirabilia operata est, in nocte illa passionis ita floruit, totque fructus protulit, in serpentem conuerteretur. Egredia illa arbor, in medio orbis mundi plantata, vt vitæ fructum hominibus afferret, impiis mortem & interitum sempiternum arcesset.

Cur impiis tunc aduersabitur.

Vbi eris tunc, ô beata & benedicta crux, qui in te pendit Iesus Christus? vbi erunt brachia illa extensa ad peccatores recipiendos? Vbi gloriosum illud caput spinis obfutum, deorsum vergens ab hominibus osculum præbendum? Vbi erit tunc latus illud lancea vulneratum, per quod peccatores ingredientiæ misericordiam inueniant? Vbi erit, ô salutaris arbor, clementiæ benignitatisque myrrhæ, ramis tuis distillans? Nullumne amplius ô arca diuino iustitiæ tuæ eripies? vbi erit ô decora vitæ arbor, iucundus ille immortalitatis fructus? vbi nam salus quam afferre soles? Vbi tunc latebit gloriosa illa virgo mater tua, quæ pedibus se tuis solebat prosternere, proque peccatoribus intercedere? nihil tunc apparebit huiusmodi, omnia in terrorem commutata erunt.

Exod. 7.
Ierem. 1.
Exod. 14.
Misericiordiæ torrentes qui per mundi huius Ægyptum manare solebant, in sanguinem conuertentur. Virga illa excubans, quam vidit Ieremias, in ollam succensam mutabitur, & Virga illa Aaron, in colubrum; id est, gloriosa illa crux consolatio bonorum & gaudium, horrorem impiis incuriet: quod in Exodo figurate expressum legimus. Nubes enim illa, quæ Hebræos in exitu Israel de Ægypto, ab Ægyptiis discernebat, his horrorem iniiciebat, & obscura erat; illis vero consolationem afferebat, eratque lucidissima. Ita quoque illustre illud crucis vexillum impiis terribile erit, iustis vero summæ con-

solationi. Illic namque impij, (de quibus Paulus agit, *Multi ambulant quos, sepe dicebam Philip. 3. Vobis, nunc autem & stens dico, inimicos crucis Christi.*) dicent, quod olim Iosephi fratres poenitentia ducti ad inuicem dicebant, *En sanguis eius requiratur;* ideoque desperabunt *Gen. 14. & effraescent, teste Psalmista, Peccator videbit, crucem gloriosam, & irascetur; dentibus suis fremet & tabescet.*

Est & aliud quod iudicem hunc terribilem reddet; vocis nimirum asperitas & feueritas, quæ omnes percellat. Ita id significare videtur David, *A voce tonitruus tui formidabitur: Psal. 103. Iob vero eam intolerabilem putat, Quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri. Ius, tunc inquam, summus ille Iudex clamabit, tonabit, & voce sua omnes homines perterrefaciet.*

Respexit huc David, *Deus noster manifeste veniet, & non silebit;* olim quidem instar paruuli qui fari non posset, venit ac siluit, coram Herode & Pilato obmutuit; sed semel adhuc veniet, & tunc plena & stenorea voce clamabit, vel, vt Iob ait, *in voce sua tonabit, vt & alibi in litteris sacris scriptum est, Tonabit de caelo Dominus, & excelsus dabit vocem suam, & Samuelis mater, Dominum formidabit aduersarij eius, super ipsos in cœlis tonabit.*

Ceterum tonitrua sunt vt plurimum tempestarum ac procellarum prælagia, fulminum, coruscationumque prænuntia. Ad eundem modum rugiens illa Iudicis vox euidentis vniuersalis tempestatis signum erit, fulminumque sanguineorum, quæ post terribilem hanc sententiam, *Ita maledicti in ignem æternum, in impios euibrabuntur, prælagium. O ecquænam fulmina, tonitrua, tempestatresque!*

Et non silebit. Hic aures arrige infelix & miser peccator, qui vitis tuis securus indormis. Tacet modo Deus & indulget interea dum peccas: dicit namque de se, *Hac factus, & tacui, & alibi, factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore meo redargutiones.* At in die iudicii clamabit, insurget, ac vocem extollet, *Arguam te & statuum contra faciem tuam.* Isaias vero hyperbolicis locutus ait eum instar parturientis exclamaturum, *sicut parturiens loquar.* Modo qui-

quidem videtur stertere; & ad delicta nostra obfuscescere, sed tunc *excitabitur velut potens à crapula*, & instar tonitruu reboabit. Cuius refiguram hic adfero.

Allegoria.
Gen. 1.

Noe vineæ quam plantauerat succo gustato inebriatus, obdormiuit, detectis que verendis à filiis derisus fuit; at expergefactus impium Cham qui eidem illuserat, in æternum maledixit, & diro anathemate percussit. Verus Noe Christus Dominus; Ecclesiæ vinea plantata, eius amore inebriatus, & præ indulgentia quodammodo sterrens, suam in cruce nuditatem demonstrat, quin & à peccatoribus, in cælo cum dormire videtur, velut ingratis filijs sæpissime deridetur, dum variis cum criminibus quotidie offendunt, & crucem, paupertatem, humanitatem, nuditatem denique explodunt & subsannant; sed mox ut subito quasi excitatus fuerit, somnumque velut abrupit, æterna eos maledictione feriet. Confirmat meum dicere Psalmista: *Excitatus est tamquam dormiens Dominus, & quasi potens crapulatus à vino, & percussit inimicos in præriora, opprobrium sempiternum dedit illis.* Bene meo iudicio, ait: *Excitatus est.* Tam altum enim Deus dormire iam videtur, vt non nisi magno sonitu & fragore excitari à somno posse videatur, quo vindictam de delictis sumat.

Gen. 4.

Sed scelerum nostrorum clamor adeo magnus est, vt eum à somno excitet, adque iustitiam faciendam inuitet. Ad hunc modum excitari se ait voce sanguinis iusti Abel ad parricidium digna vltione castigandum: ita clamor Sodomorum eum ad vindictam sumendam sollicitauit, & inuitum quodammodo compulit; *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est.* Ita etiam in luctuoso illo iudicii die, omnium totius mundi scelerum clamore & sonitu excitatus, de iisdem vindictam sumet. Deus igitur modo videtur stertere, sed vbi excitatus fuerit, terribilem sese demonstrabit, & rigorem, furorem, & vindictam spirabit.

Simile.

Nullus adamas dicitur artificio frangi & comminui posse; at cum frangi cœperit, in varias particulas resoluui; de diuina patien-

tia idem dicere quid vetat? modo namque eadem adamantina videtur, frangi non potest, vitiorum nostrorum malleis haud cedit; sed in magno & intollerabili iudicii die cum frangi cœperit, tota dissoluetur, inque varia furoris, iræ, vindictæ se genera diffundet; furoris inquam adeo horrendi, vt hunc sibi proponens Iob, inter ignes tartareos, horrendaque dæmonum spectra, incendiaque sulphurea versari maluerit, quam eundem ad modicum tempus sustinere. *Quis mihi hoc tribuat, vt inferno protegas me, donec pertranseat furor tuus?* O paradoxa, & rem incredibilem!

Tantum profecto Iudex hic tunc temporis furorem induet, vt in improborum condemnatione lætaturus quodammodo & plausurus, inque eorum sanguine manus lauaturus videatur. Docuit hoc me Psalmista dicens, *Lætabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris.* Omnes propemodum interpretes hoc de Christo Iesu intelligunt, qui per antonomasiam dicitur *Iustus*; & loco *manus suas*, Hebraici fontes legunt, *Pedem suam*, vt ita vindictam, quam sumpturus est, desig-

ma tingent. In quo victores imitatus est, qui inimicis in bello profligatis, eosdem etiam calcando solent proterere, pedem eorum ceruicibus superimponere, & sanguine illorum arma sua tingere. Ita legimus fecisse Iob Dauidicæ militiæ Principem interfecit Abner & Amasa, *Effudit enim, inquit Scriptura, sanguinem illorum, & posuit cruorem prælij in baltheo suo. & in calceamento suo.* Et in hunc sensum explicat doctissimus Lyranus verba illa Isaie. *Quare rubrum est vestimentum tuum, sicut calcantium in torculari?* ita namque Christum ab angelis interrogandum putet, cum iam iudicio peracto, triumphis & victoriis partis nobilis ad locum suum redibit. Quid vobis videtur, Auditores, ane vniquam vestrum aliquis de huiusmodi iudice audiuit, aut similem vidit? Ipse enim sine vlla gratia, aut indulgentia in reos delæuier, quin & in eorum damnatione subsannaturus est, vt de se apud sapientem testatur, *Ego quoque in interitu vestro videbo, & subsannabo eum.*

cum vobis id, quod timebatis aduenerit. Non enim erit benignus ille iudex, qui mulierem in adulterio deprehensam, à Pharisæis ad lapides condemnatam, noluit condemnare, sed eandem, scripta in terra saluari illa Absolutionis linea impunè dimisit. Hoc ipsum modo cum animabus nostris adulterio sese inquinantibus agit: nam, quamuis dæmones eas ad mortem depofcant nulla condemnationis in eas sententia lata, omnia delicta terræ inferibit, nosque ad pœnitentiam longanimitèr expectat. Sed in iudicio illo vniuersali mox vt excusati sumus, cõdemnabimur, & misericordia exulante iustitiam tollentem cornua experiemur. Non amplius tunc obmutescet, sed intonans dicet, *Ego sum Ioseph quem vos vendidistis in Egypto, ego sum Deus ille, maledicti peccatores, quem vëdidistis, perdidistis, & ob nugas aliquas exigui momenti negastis periuri, quem ob fugacem quandam voluptatem, & vmbatile quoddam oblectamentum nefarie prodidistis. Quis hæc impropria æquo animo toleret, quis non hic tremat & expallescat.*

Equidem dum vel de eo loquor, exanimor, vires me & latera deficiunt, lingua balbutit, & verba rei magnitudine iudicisque horrore percussus non inuenio materiæ & proposito congruentia: quamobrem fatius erit id ipsum meditari & animo percurrere, quam verbis id astruere conari. Atque ideo recordamini nouissima vestra, & in æternum non peccabitis: proponite vobis ob oculos iudicis huius inexorabilis rigorem, & seueritatem eius perpendite, cum ad solum nuntium eius cœlum, terra, elemëta, & quidquid hic solidum & firmum apparet, concutienda sint. *Vidit & commota est terra, montes sicut cera fluxerunt.* Si igitur montes instar ceræ fusilis diffuant, quid facient fragiles homines: si gigantes & colossi pallore exanimentur, quid à pigmæis expectes: si iustus pauebit, peccator quomodo securus & quietus erit? *Si iustus vix saluabitur, peccator ubi parebit?* Vnde bene in officio de defunctis canit sancta mater Ecclesia.

*Quid sum miser tunc dicturus,
Quem patronum rogaturus?
Cum vix iustus sit securus.*

Tom. 4. Bess. Advent.

Cogita igitur tecum infrenis & impudens peccator, quid futurum sit in stricti huius iudicis manus incidere, Solis huius omniventis oculis expositum esse? Solis inquam, cuius immensum splendorem caligantes & lippientes peccatorum oculi sustinere nequeunt? Solis, qui omnia inspicit & conspiciat, intima quæque cordis penetralia & occultas animorum latebras rimabitur? Solis, cuius lumen electos recreabit, peccatoribus autem mille supplicia & cruciatus inferet? Cur enim putemus, iudicem hunc toties in sacris literis solis iustitiæ nomine appellari? vt in primis in loco illo Malachiæ, *Et orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ, & sanctus in pennis eius: & apud Psalmistam, Thronus eius sicut sol, Euangelista vero de eiusdem transfiguratione, respicendur facies eius sicut sol, & Ioannes in reuelationibus, facies eius vt sol.*

Malach. 4.
Psal. 88.
Matth. 17.
Apoc. 10.

Varia autem nominis huius dari possunt Cur Chrirationes, & cum sole nostro similitudines; stus soli quarum hæc è Theodoro prima est. Nam compare- veluti sol ab altero mundo reuersus, nostritur.

que hemisphærii stadium ingressus, dormientes excitat, lumenque suum diffundit. Ad eundem modum sol noster Iesus in fatali illo die exoriturus, cœlo descendendo, mûdique horizontem illustraturus, mortuos, qui tanto iam tempore in sepulchris alto sopore oppressi iacuerunt, excitabit, atque alterius vitæ viam eos faciet intueri, iustis quidem æternæ beatitudinis lumen; impiis vero caliginem & perpetuæ damnationis tenebras adferendo.

Secundam hanc ponimus. Quemadmodum sol ortu suo noctes & dies determinat, omniaque nobis reuelat quæ prius latebant: ita sol ille iustitiæ nouas aduentu suo dies & nouas noctes producet, solidum nimirum illum æternitatis diem, qui electis æternam beatitudinem afferet & longam damnationis noctem, quæ mille improbis in tetro carcere detentis cruciatus & tormenta dabit; atque illorum virtutes, horum vero scele- ra, quæ nemini prius nota erant, manifestabit.

Tertia est hæc. Quia in illo die omnia illu- 1. Cor. 4. strabit, atque, vt Apostolus ait, *illuminabit*

R abscon-

abscondita tenebrarum, & veluti nocte terram cooperiente, nec rerum pulchrarum decorē, nec turpium deformitatem nemo videre potest: sic interea dum vitæ huius nox omnia cooperit, nec iustorum virtutes, nec improborum scelera discernere possumus, at vbi sol illie iustitiæ exortus fuerit, omnia euidentissime patebunt.

Appellatur adhæc sol iustitiæ, quia tunc iustitiæ radios per omnia diffundet, & tunc omnibus omnino hominibus manifeste apparebit quanta iustitiæ & bona opera sit remuneraturus: & peruersa castigaturus. Atq; hoc est quod vos metuere aut apprehendere velim, hoc est, quod menti vestræ semper infixum cupiam.

Vnusquisque igitur seruo hæc animo voluat, & cogitet, si Iacob, viso Esau, cum equitibus sibi occurrentibus, adeo trepidarit: quid facturus sit peccator, cum summum illum iudicem, Angelis & cœlestibus spiritibus stiparum, sibi e directo occurrentem videbit? Agite igitur, si hodie vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra; operamini bonum dum tempus opportunum habetis, & interea dum iudex affabilis est, iudicii reminiscamini, eiusdē verba semper animo voluite. Intueamini Saulum illum Tarsensem: hic enim cum, teste Luca, vocem cœlitus emissam audiuisset, *Saul, Saule, quid me persequeris?* subito pauore percussus; statim manus dando respondit, *Domine quid vis me facere?* Paratum cor meum Domine, ad mille pro nominis tui honore cruciatus, martyriū, mortem denique ipsam subeundam. Idem vos dicere velim, Auditores: & quoniam hodie audiistis, Christum vestrum iudicem futurum, & huic omnium operum reddendam esse vsque ad vltimum quadrantem rationem; quoties cœlestē hanc in animo vocē percipitis, *Saule, Saule quid me persequeris?* id est, Insensate & stolidi peccator, quid me toties tantisque delictis offendis, quin tu iustitiam meam ob oculos habes, cur non cogitas me iudicem tibi futurum, & nulla tecū benignitate vsurum? quando, inquam, hanc inspirationem sentitis, tunc confestim Domino roganti verbis hæc nostris responde-

Domine quid nos vis facere? ecce paratos nos ad sincere tibi toto vitæ tempore seruendum: ecce conuersionem, vitæ que emendationem pollicemur. Esto nobis o iudex rigide & severe, propitius, miserere nostri, ne in furore tuo arguas nos, noli iniquitates nostras tam exacte disquirere: si enim singula enucleatus rimatus fueris, quis tandem iustus reperietur, quis gloriæ tuæ confors & particeps reddetur? Noli igitur miserationū tuarum antiquarum obliuisci, at nostræ potius fragilitatis memor esto: nostram hinc paupertatem, & tua illinc merita constitue. Memento, obsecro, humanam nostri te causa naturam assumpsisse, cruci affixum esse, pretiosum sanguinem profudisse, mortem denique acerbissimam tolerasse; tantus igitur labor non sit cassus. Si tu nos, o iudex, iniquitatum vindex acerrime, cōdemnes, quid nobis crux illa profuerit? si tu nos perdas, quid commōdi acerba tua passio nobis attulerit? si tu nobis aduerferis, quid necesse fuerit tam immensum olim amorem ac dilectionem ostēdisse, adeo ut nostri causa cœlo descēderis, & mortem oppeteris? Adhæc, semper o iudex benignissime dixisti & docuisti, mortem te peccatoris & interitum nolle; hoc te re ipsa in iudicio tuo velim demonstrare, ut iustus & verax in sermonibus tuis inueniaris. Deinde obsecro, ut, cum vitæ nostræ causam examinaueris, secundum nos sententiam pronunties, ut superiores facti in æternam beatitudinem & gloriam ingredi valeamus, in quam nos introducant Pater & Filius, & Spiritus Sanctus. Amen.

ERIA.

FERIA QUINTA.

DE IIS QUI EXTREMI IUDICII
die iudicandi erunt.

Partitio.

- I. De iudiciali gladio Christi.
II. De comparitione omnium ac separatione.
III. De resurrectione omnium.
IV. De disparitate resurgentium.
V. De loco iudiciali.
VI. An & parvuli non baptizati comparebunt.

Memorare nouissima tua, & presertim iudicium, atq; propone tibi ob oculos qui in eodem iudicandi erunt, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGURA.

Ezech. 19.

Vtium illud oraculum Iudaicæ Synagoga Moyses, cum Israëlitas, qui sexcentorum millium numerum complebant, ex vniuersa Ægypto collectos educeret, omnes in desertum Sinai deduxit, vt illic legem, que magno cum fragore tempestatibus & tubarum sonitu promulgabatur, acciperet. Idem omnino in suprema illa die euenturum est; Christus enim, prudens ille totius vniuersi legislator, omnes homines, tam qui à multis sæculis defuncti in tumulis iacent, quam qui tunc moriuntur, in vnum collectos, in vallem Iosaphat deducet, vt in ea non legem aliquam, sed horribilem sententiam, quæ cum tonitru, fragoribus & procellis feretur, accipiant. Sententiam, inquam, illam generalem, ac terribile decretum, quod tam in eos qui ante nos vixere, vel nobiscum modo viuunt, quam eos qui sequentibus sæculis vsque ad mundi consummationem futuri sunt, pronuntiabitur. Illic scilicet omnes totius orbis status congregabuntur: de quo conuentu hodie vobis pluribus loquar. Porro, vt omnia pro dignitate reique amplitudine peragantur, omnia ad iudicis huius gloriam, iudicandorumque consolationem

reducent, more solito ad sancti Spiritus opem velut ad asylum confugiamus, simulque Deiparæ auxilium efflagitemus: ille nos conducat, hæc deducat & dirigat; ideoque supplices salutationem illi Angelicam recitemus:

AVE MARIA.

Nullum vnquam prudentius & simul seuerius sapientissimus ille regum Salomon ^{I. 3. Reg. 3.} iudicium tulit eo, quod in Regum libris scriptum legimus: quando nimirum duabus coram eo de prole mortua disceptantibus mulieribus, sublimi è folio duodecim leonibus fulto, puerum de quo quæstio instituta erat, quo vtraque sibi satisfactum arbitraretur, medium gladio dissecandum, & cuique partem, ad tollendam contouersiam, ex æquo dandam pronuntiauit, hoc iudicium alterius cuiusdam longe horribilioris, quod Salomon noster IESVS CHRISTVS instituit, typus sit ac figura; Quando nimirum ipse in throno maiestatis confidens, Angelis & Archangelis circumquaque stipatus, disceptantibus coram ipso duabus matronis, extremo dolore affectis, Ecclesia nimirum militante & triumphante, idque de gloriæ & beatitudinis prole, furoris gladium exeret, vt vtrique ex æquo iustitiam administret. Ita id ipsum prædixit Psalmodographus: *Gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit. Et Ezechiel: Egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro vsque ad Aquilonem.* Item Iob: *Fugite ergo à facie gladij, quoniam vltor iniquitatum gladius est,* quem gladium cum Dauid in spiritu vidisset, in genua prouolurus Dominum orat, quo ab hoc mucrone eripi possit, *De gladio maligno eripe me.* Psal. 143.

Mystice hæc omnia in reuelationibus Apoc. 1. suis vidit Ioannes, quando admirabilem quendam hominem vidit, cuius ex ore gladius anceps egrediebatur; per quem iudicis nostri furorem vere putem designari: cuius nimirum vox adeo horrenda futura sit, vt instar acutissimi gladij animas simul & corpora transfodiat & diffundat. Atque hinc Propheta regius iudicem hunc

R 2 orans,

Psal. 44.

Psal. 62.

Gen. 3.

Gen. 7.

Exod. 12.

orans, vt iudicij sui diem maturet, atque impiis iustitiam faciat, eum, vt lateri gladium accingat, hortatur, *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime; in quo iudicio cum eosdem euertendos & perdendos praefagiret, ait: Tradentur in manus gladij.* Quidquid demum sit, de inimicis suis Deus vindictam sumet, omnesque gladio exterminatore vsque ad interuersionem delabit.

Cum Deus Adamum eiusque coniugem, quod diuinam peccando maiestatem offendissent, iudicare constituisset, ac tristem mortis in eos ferre sententiam, quæ ad omnes etiam posteros longa serie subsequentes se extenderet, Cherubinum quendam flammanti armatum rhomphæa ante Paradisi introitum, qui eundem custodiret, collocauit. Hic nobis ad oculum demonstratur, vltimi iudicij tempore, quando nimirum omnes ad mortem condemnandi erunt, appariturum, non quidem Cherubinum, sed ipsum Deum, idque in valle Iosaphat iustitiæ rhomphæa accinctum. Notandum vero est, gladium hunc accipitem fore & vtrisque acutum, vt hinc euident fiat, non corpora tunc solum, sed animas etiam condemnandas, viuos deinde non secus ac mortuos diiudicandos, & omni hunc ex parte vulnera inflictorum.

Hic autem iustitiæ mucro, quamdiu hic viuimus, non nisi vna ex parte scindit, corpus quidem dumtaxat in hac vita, in altera vero animas castigans: sed in iudicij die anceperit, corpora simul & animas in interitum præcipitans. Adhæc idem hic iam inde à mundi exordio adeo obtusus fuit, vt non nisi vna ex parte secare potuerit: & quamuis ingentes plagas fecerit, nunquam tamen quæ secanda erant, penitus valuerit rescindere. Magnam quidem incisionem fecit diluuij tempore, quando omnes præter octo interemit: at vniuersum hominum genus excindere non valuit, octo animabus in ruinæ reparationem relictis. Aegyptiorum quidem plurimos interemit, sed solos primogenitos. In excidio Ierichuntino omnes quidem domos

euertit & destruxit, at vna Raab meretricis Ios. 6. impune habuit. Quam credeliter deinde in Sodomorum Gomorthæorumque territorio scruuit, adeo vt in ipsos etiam lapides animaduertit? Familiam tamen Loth nunquam potuit excindere. At post vitam hanc, vtrisque erit acutissimus, omniaque descendet & perdet. Figuras depromamus.

Voluit olim Dominus, Iosua Amalecitis bellum inferre, victoriamque luculentam pugnaati concessit, eosdem tamen penitus excindi noluit, nec stirpis deleri: sed quadringentis post annis, Hebræorum iam regno stabilito, inque meliorem ordinem redacto, Sauli præcepit, vt Amalec deleret, penitusque extirparet, vt ne ipsi quidem parceret animalibus: *percutite Amalec, & demolite vniuersæ eius, omniaque interficite à viro vsque ad mulierem, paruulum & lactentem.* Hic docemur, Deum saepe quidem in hac vita de nobis triumphum agere, deque vitis nostris victoriam referre, at penitus nolle perdere: sed vbi regnum Israël semel stabilitum fuerit, id est, vbi electorum regno cælesti inferendorum numerus completus, atque impiorum iniquitas ad summum iam venerit; omnia deleaturum, & ad ipsa vsque animalia vastaturum.

Saul cum armis grauatus innocuum Dauidem ad necem insectaretur, eique insidias strueret; Dauid semper ab eo fugit, & eius rabiem declinauit; dumque eum commode in spelunca occidere potuisset, supersedit, laciniam chlamydis præcidisse contentus. At cum Saul nihilominus in nefaria conspiratione machinationeque impia progrediretur: in montibus Gelboe vna cum filiis à Philisthiim fusus fugatusque inglorius occubuit. Idem prorsus hic agit Deus. Nam interea dum eum velut impij quidam Saules in hac vita, omnibus peccatis armati persequimur: nos ille quodammodo fugit, & abscondit se; & licet omni nos momento & nullo non loco, ad inferos posset detrudere, supersedit tamen, laciniam aliquam de clamydibus nostris, afflictionem temporalem immittendo, rescuuisse contentus.

tenus. At ubi nos in peccatis nihilominus inualefcere, inque via iniquitatis progredi confpicit: ad alterius nos vitæ montes & in vallem Iofaphat, quæ sunt velut montes Gelboe, quos nec ros nec imber misericordiæ irrigat, educens, in manus Philisthæorum infernalium, cuncto vanitatum nostrarum exercitu fufo fugatoque, nobisque & peccatis noſtris, quæ infelix animæ abortus ſunt, morti æternæ adiudicatis, tradet. Ad eo vt dicendum ſit, omnes omnino homines in altero mundo & in horribili iudicij die, hoc gladio interficiendos, & mox reſurrecturos, vt coram iudice hoc compareant, plenam operum ſuorum mercedem recepturi. Tantus porro hic horror & deſolatio erit, vt ſi vel ſemel eandem in mentem reuocarem ab omni proſus delicto vitam immunem traduceremus: *Memorate nouiſſima tua, & in ætcrnum non peccabû*, ait Sapiens: hac de re hodiernam concionem contexam, quæ duabus conſtabit partibus; prima de iis ager, qui in cruento hoc die iudicandi erunt, altera vero demonſtrabit, quo habitu & ſchemate reſurrecturi ſint, qui illuc venient: in quo ſi benignas mihi aures præbueritis, non mediocrem me vobis utilitatem & voluptatem allaturum confido.

Eul. 7.

In iudicio omnes homines colligentur.

Principio igitur dicendum eſt, in ſupremo illo iudicij die, omnes omnino homines, qui ſuperioribus ſeculis fuere, aut modo etiam viuunt, vel ad mundi conſummationem uſque futuri ſunt; vnum in locum congregandos: tam eos qui duabus annorum millibus in lege naturæ vixere, quam qui totidem annis in Moſaica & ſimul eos qui ſub lege Euangelica vixerint & victuri ſint. Hic omnem ſuam poſteritatem Adam conſpiciet, hic omnes ſuos agnoſcet Eua, poſteros ſuos Noë, ſemen ſuum Abraham, & filiorum ſucceſſionem, Iacob in duodecim diſperſitam tribus. ô numeroſam congregationem!

11. Illic comparebunt omnes qui Aſiam incoluerunt, omnes qui ſub torrida Africa plaga commorati ſunt, omnes quos diues Europa produxit, omnes denique quos vt ſuos America agnoſcit. Illic rationem reddituri

venient ex Oriente, & Occidente, ex Septentrione & Meridie, ipſi etiam Antipodes integro à cæteris diſcreti orbe. Ita namque id docet Euangelista: *Congregabuntur ante eum omnes gentes*; tam quæ Arcticum, quam quæ Antarcticum polum reſpiciunt, & quæ ultra fretum Gaditanum & Herculis columnas ſunt poſitæ. *Omnes gentes*. Hic aderit Æthiops vicino peruſtus ſole, & Indus orto iurare anhelantibusque etiamnum equis afflatus: hic aderit Scythia & Sarmata Arctoo frigore excoctus, & quicumque ſub occiduo cœli axe cadentem ſolem conſpiciunt. *Omnes gentes*. Gallus nimirum inconſtans & varius, Hiſpanus furuus, Italus duplex & iram fouens, faſtuofus Britannus, mobilis Belga, diſſolutus Germanus, ac denique perfidus Tartarus. *Omnes gentes*. Chriſtiani, inquam, pii; Iudæi ſuperſtitioſis carimoniis dediti, Proteſtantes ſectarij & hæretici, Græci ſchiſmatici, Turcæ Mahometis cultores, & Ethnici omnes idolis immolantes. ô ecquænam illa iuriſdictio! quam late patens diſtrictus! Paulus Apoſtolus, quem ſchola cœleſtis, teſte Eufebio Cæſarienſi, erudiuit, hoc confirmat: *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt recipiat unusquisque prout geſſit in corpore ſuo, ſive bonum ſive malum*; id eſt, Quamprimum vt buccina ſignum dederit, cœlires omnes cœlo, dæmones inferno, purgandi omnes purgatorio, mortui denique ſepulchris egredientur: nam

*Tuba mirum ſpargens ſonum
Per ſepulchra regionum,
Coget omnes ante thronum.*

ô terribile tubæ ſignum! at terribilius multo eſt, quod Apoſtolus ait, *manifeſtari*; quo oſtendit, omnia tunc peccata & ſecreta cordium aperta & parentia fore. Neque enim tunc aſſumi poterūt ſeci folia ad peccati turpitudinem velandam, non erunt tum camelî portaritij, quibus idola Laban auehantur. Sed tunc per parietem mortalis huius templi latentis introſum abominationes, toti orbi parebunt, & cordis adyta tunc cuius aperta erunt.

Tunc omnes ſimul Patriarchas vno in loco videre licebit, illic Prophetarum laudabilis

dabilis numerus, illic gloriosus Apostolorum chorus, illic candidatus Martyrum exercitus, illic candidata Virginum agmina, & vniuersa Angelorum militia comparebunt.

Iob. 25.

Tres item illæ Hierarchiæ cœlestes, in tres legiones subdiuisæ, atque vnaquæque legio in varias turmas, manipulos, atque innumeros spiritus distincta. Nam, teste Propheta,

Dan. 7.

non est numerus militum eius: quorum non nisi per millia & myriades Daniel numerum subducit, Milia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei.

Exod. 14.

Tunc erit, Auditores, exitus ille de Ægypto, quando nimirum corpora illa terræ visceribus egredientia, quæ tanto iam tempore in sepulchris gemuere, pelle & carne propria circumdata, iterumque redanimata, & rubrùm diuinorum iudiciorum mare tranare parata, partim quidem vndarum vorricibus abripientur, improborum scilicet, partim vero portum & fidam stationem attinget, id est, iustorum & electorum.

Matth. 25.

Tunc quoque parabola illæ Euangelicæ finem accipient & complebuntur, & imprimis illa de decem virginibus. Nam statim ut tuba insonuerit, iudiciumque indictum fuerit, virgines illæ, tam fatuæ quam prudentes, peccatores nempe & electi corpora sua, quæ per lampades designantur resument, & simul oleum, id est, bona opera: atque ita obuiam sponso, qui tunc instar Iudicis erit, procedent. Sed stolidæ illæ virgines, peccatrices scilicet animæ, oclusam inuenient ianuam, (ianuam misericordiæ gratiæque aditum intelligo,) nihil enim tunc amplius promere poterunt, & inutilis omnis erit pœnitentia. Virgines autem prudentes, id est, iusti recta ad æternæ beatitudinis nuptias cum sponso epulaturæ transibunt. Arque ita hanc parabolam interpretatur Sanctus Hilarius. Transeamus ad alteram.

Matth. 13.

Tunc quoque tempus messis vniuersalis adueniet; tunc mundi huius ager, bona semine iustorum & peccatiuum zizaniis confusus, falcem patietur: operarij namque, id est, Angeli, zizania primum euellent, id est, peccatores, eaque in fasciculos colligata

flammis perpetuis tradent: bonum autem virtutum semen, quod in iustorum animis excreuit, in cœlum, id est, in æternæ beatitudinis horreum congregabitur. Ecce tertiam.

Tunc erit etiam aduentus illius patrisfamilias, qui secessit in regionem longinquam, idque ipso ascensionis suæ die: in qua iam mille sexcentis propemodum annis hæsit. Interea vero nos hic velut seruos reliquit, omniumque nobis rerum & bonorum suorum, talentorum, inquam, crucis, mortis, passionis, gratiarum, omniumque meritum administrationem concredidit. At ubi reuersus fuerit, id est, ad iudicium venerit, exactam de omnibus ab vnoquoque rationem deposcet, adeo ut qui interea plurimum lucrifecerint: magis honoribus & diuitiis cumulandi sint: qui vero negligentes & inertes pecunias & talentum concrediditum absconderint, in tenebras exteriores præcipitandi. Tunc namque diligentibus & sedulis dicitur: *Euge ser. Iud. ne bone & fideli, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. De inertibus vero & ignauis. Eij. ite Matth. 13. in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.*

Tunc denique bonus ille Pastor, qui olim de se testatus est, *Ego sum pastor bonus*, circa mundi vesperam, oves ab hœdis sequestrabit, hos à sinistris, illos vero à dextris constituens: id est, peccatores in æternam damnationem præcipites ager, iustos vero æternæ beatitudinis compotes faciet. Hæc tunc parabolæ, iam figuras aliquot de promamus.

Moyfes Hebraicum populum distinctus, sex tribus in monte Garizim collocavit, eos nimirum quorum patres è libris & honestis matronis nati erant, quales erant Lia, Rachel, &c. ut illic diuinam benedictionem perciperent: alias sex in monte Hebal consistere voluit, ut ibi maledictis & diris deuquerentur, quarum maiores libertini erant, & ancillis nati. Id ipsum facturus est Moyfes noster Christus: omnes namque mundi nationes in valle Iosaphat, quæ haud procul à monte Oliueti sita est congregabit, & tunc sex tribus à dextris constituet.

Matth. 25. *et*, Angelos videlicet, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres & Virgines, qui omnes illustri & nobili stirpe prodierunt, vt coelestem illic benedictionem percipiant, *Venite benedicti Patri me: lex vero à sinistris:* diabolo scilicet, ethnicos, Hereticos, Iudæos, nefarios Christianos, & infantes sine baptismo regenerationis mortuos; plebeias inquam & sordidas animas, mera peccati mancipia, & in triuio nata, vt in æternum condemnentur. *Ite maledicti in ignem æternum.*

Legimus in Iosue, cum Leuitæ populum benedicere aut maledicere cuperent, omnem multitudinem circa arcam Domini in duas partes diuisam, & partem hinc, & partem illinc sterile: *Omnia autem populi & omnes maiores natu ducesque ac iudices stabant, ex utraque parte arca, media pars eorum iuxta montem Gariz in & media iuxta montem Hebal.* Post hæc legit omnia verba benedictionis, & maledictionis & cuncta quæ scripta sunt in legitimo volumine. Docemur hic, mox, vt summus Iudex in die iudicii maledictiones vel benedictiones pronuntiauerit, omnes mundi homines in duas partes, in conspectu summi illius Præsidis, qui vera Arca fœderis est, diuisum iri, his ab vna, illis vero ab altera consistentibus. Ecce & alias.

In ipso rerum primordio diuisit Deus lucem à tenebris. Ait Augustinus, hoc etiam de iudicio intelligi posse, quo angelos prauos à bonis, contumaces & præuaticatores à moderatis seiuixit. Equidem post tantum doctorem aliosque Patres sanctitate & doctrina illustres, putem hic etiam oblique extremum iudicium designari, quo Deus electos, qui sapius filii lucis appellantur, ab improborum colluue, qui tenebrarum filii sunt, aliquando separaturus est.

Nabuchodonosor potens ille Chaldæorum rex, elegit sibi in excidio Ierosolymitano, ex omni adolescentum numero, iuuenes pulcherrimos, in quibus nulla esset macula & moribus exculitissimos, vt regi deinde à mensa, à cubiculo & poculis essent, & quotidie coram eo apparerent: reliquam vero tur-

bam in Chaldæam abduxit, vt illic vincula sustinerent & in mancipia venundarentur. Ita quoque Deus, totius orbis princeps, in tristi magnæ huius ciuitatis, mundi scilicet, excidio, formosas electorum animas, in quibus nulla sit peccati contagio, sibi affumet; quo in palatio semper deseruiant, & diuinitatis suæ maiestatisque beatitudine fruantur: reliquos autem in captiuitatem abducat, & carceribus Satanicis, id est, æternis, mancipabit. E quibus omnibus efficitur, omnes omnino defunctos sepulchris egressuros, & omnes mundi nationes antequam apparituras.

O infinita & immensa virtus! Quid: ferre potest aut credi, corpora illa, quæ iam à quatuor aut quinque annorum millibus in cineres & putredinem redacta sunt, iterum victura, locutura, ambulatura? corpora inquam, quæ vorticibus marinis absorpta sunt, vbi à piscibus deuorata, qui deinde ab hominibus homines vero à bestiis consumpti sunt, quæ deinde in putredinem conuersæ? Quid ni? quæ enim tu, ô humana curiositas, fieri non posse putas potentia diuinæ facillima sunt. Et sane multo facilius est, putre corpus in pristinum statum reformare, quam nouum aliquod ex nihilo, nulla parata materia condere. Hinc David, *Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur, nec amitteretur.*

Creator ipse Ezechieli Prophetæ hoc ad oculum demonstrauit; duxit enim illum in campum mortuorum ossibus opplentem; & ait, *Putrasne viuens ossa ista: & vt dictum factum est, ecce accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad iuncturam suam & vidi, & ecce super ea nerui & carnes ascenderunt, & extensa est cutis in eis desuper: & ingressus est in ea spiritus & vixerunt, steterunt quoque super pedes suos exercitus grandis nimis valde.* Dic veritatem Prophetæ, an non & nos hinc erudimur, & post nos, vniuersa hominum posteritas; omnes illos mortuos qui modo in cæmeteriis sepulti iacent, in magno iudicii die, resuscitandos, pelle & carnibus vestiendos, ac rursus animandos; & quidem sine vlla exceptione; omnes enim iterum solis lumen intuebuntur rediunt:

III.

Ezech. 37.

Ion. 2.

diuini : Ad imitationem scilicet Ionæ Prophetæ, hic namque cum triduo in ceti aluo captius fuisset, sospes & incolumis est egressus, eque duplici custodia ventris & Oceani, liberatus. Mundus hic, Auditores, vt hoc proposito nostro adaptemus, turbulentus quidam Oceanus est, terra Cetus : eius autem vtero & visceribus infiniti Ionæ, id est, mortuorum corpora, salui & integri prodibunt, in alterius vitæ littus eieci, vt æternæ beatitudinis portum intrent, vel ad scopulos allisi æternæ damnationis naufragium incurrant.

Dan. 14.

Dan. 3.

Daniel in lacum leonum coniectus, viuacior & vegetior exiuit, quam intrauerat. Tres illi Hebræorum pueri in fornacem Babyloniam detrusi, cunctis stupefcentibus, illæsi, & nec ambusti quidem, egressi sunt. Ita quoque ex inferioribus mundi huius carceribus, elementorumque camino, non sine miraculo, diuina similiter hic cooperante potentia innumeri mortui exhibunt, vt coram iudice se fistant.

Exod. 17.

Moyles virga petram Sinaiticam percutiens, magno totius populi stupore, eadem aquam elicit: quod prodigium Dauid Prophetæ diu post ruminans dixit: *Qui conuertit petram in stagna, & rupem in fontes aquarum*: Non secus est, summo illo Deo potentia suæ virga feræ illas sepulchrorum petras solummodo tangente, infinita eisdem corpora, præter omnium Philosophorum opinionem & commune eorum placitum, (*A priuatione ad habitum non datur regressus*), & vulgi iudicium, (quod ait: *Putasne mortuus homo rursus uiuat.*) egredientur. Hoc ipsum tu olim ô Iob confessus es, *Et rursus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum saluatorem meum, & post te Euangelista. Congregabuntur ante eum omnes gentes.*

Psal. 113.

Iob. 14.

Iob. 19.

Matth. 25

Isa. 13.

Vere omnes Cui sententiæ Isaias etiam adripulatur, *Visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum*: non ait, super mala Iudæorum, gentilium, Christianorum, sed in genere, *super orbis mala*: quæ Paraphrastes Chaldæus ita interpretatur, *super habitatorum urbis mala*. Vnde apparet, omnes omnino homines hic apparituros, vt de nefarie vel

bene actis mercedem recipiant. Omnia quoque hic delicta disquirentur, & rigidissime punientur: hic habebitur quæstio de Antiocho Epiphane & Eupatore; qui variis Iudæicam gentem modis afflixere: hic punietur factus & arrogantia Iuliani Apostatæ, qui primus à morte Pertinacis auro sibi & largitionibus ad Imperium viam struxit: hic redarguetur intolerabilis illa Ioannis Constantinopolitani Patriarchæ superbia & ambitio, qui primus schismatis, quo Græci etiamnum infecti sunt, auctor exstitit, ac primus sibi Vniuersalis & Oecumenici nomen, soli Rom. Pontifici diuina concessione debitum, vturpare ausus fuit. Atque hoc est quod Propheta ait: *Super orbis mala.*

Certo namque certius est, omnes ad iudicium venturos, mutuos omnes vnico momento resurrecturos: vix enim iudicium fuerit indictum, quin omnes mox beatorum animæ cælo descensuræ sint, damnatorum vero inferno egressuræ, suis vt corporibus rursus coniungantur, quorum cineres & pulueres hinc inde sparsi Angelorum ministerio in vnum coaceruabuntur: illæ quidem vt corporibus suis cælestem gloriam communificent, quæ olim ærurnarum poenarumque socia exstiterit: hæc vero, vt infausta ac misera corpora secum ad inferna rapiant, quoniam illa in peccando auxiliata sunt. Hæc porro inter vtraque erit differentia, quod hæc quidem deformia, fœda, visuque horrenda & monstrosa futura sint, electorum vero pulchra, agilitate, subtilitate, splendore & impossibilitate dotata. Innuere id videtur Apostolus dicens: *Canente tuba mortui resurgent incorrupti.* Quod figuris aliquot notius faciam.

Esther, quæ tenuiter apud Mardocheum educata erat, cum in Assueri potentissimi regis coniugem adoptata esset, ita disponente sorte & superis, haud ingrata in benefactorem exstitit, sed suæ felicitatis participem reddit: siquidem eum morti, ad quam cum vniuerso Iudæorum populo Aman inuidia condemnatus erat, eripuit, purpura & cocco vestiuit, & secundum à Rege

Regem in aula Perfarum fecit: adeo ut qui vili prius membra sacco & cilicio cooperuerat, auro & murice regio indutus fuerit. Quam præclara sub hæc figura latent mysteria! Per coniugem hanc regiam, intelligamus animam, quæ à primo creationis suæ tempore, in miseri huius corpusculi velut pauperis Mardochei tugurio ac familia educata, cœlestem deinde gratiam adepta, & ad gloriæ coronam euecta, ne ingratiam se erga nutrium suum (corpus inquam suum, quod tot olim pœnis, ærumnis, austeritatibus, mortificationibus, pœnitentiisque ipsa afflixit) exhibeat, melioris id fortis suæ particeps reddet: ideoque vitam ei immortalitatem & impassibilitatem datam, conseruabit, regioque id schemate iudicis, cum vestibus gloriæ, claritate inquam, subtilitate, incorruptioneque, ipsum circumdabit: adeo ut quod vili prius & lacero sacco in sepulchro indutum fuit, auro & gemmis renitens, regificoque habitu amictum, resuscitandum sit. Ecce & aliam.

Dauid quamdiu patris greges custodiebat, & Goliadas ei expugnandus restabat, pastorio & vili habitu indutus fuit; sed postquam ex agro in urbem commigravit, victoriamque aduersus Goliadam obtinuit, & regalibus vestibus ipsius scilicet Saulis paludamento circumdatus fuit. Docemur hic, quamdiu miserum hoc corpus in vitæ huius agris commoratur, suisque greges, id est, sensus & facultates aliasque potentias propemodum brutales pascit, & ingens mundi gigas adhuc restat debellandus; plebeio amictu, scilicet mortali, morbis obnoxio, passibili & corruptibili, indutum esse, & mendico & inope parum aut nihil differre: sed nouis, mox ut rusticitatem exiit, deque inimicis victoriam retulit, exuuiis rutilatum, splendidum & nitidum futurum, & ad instar regis alicuius induendum. Ita id namque prædixit Psaltes, *Consedisti saccum meum & circumdedisti me lætitiâ.* Id est, scio Domine, in magno illo resurrectionis die è lacero hoc & vili corpusculo, aliud te nouum paratum indumentum; ut, scilicet, vilibus, quibus modo circumdatum est panniculis,

Tom. 4. Bess. Aduent.

abiectis, pretioso habitu & regio schemate resulgeat.

Sed quid: ad alteram iam orationis partem deueneram, & ignorabam: ipse scilicet vestimentorum fulgor & nouitas extram tam me abriperat.

Dico igitur, uti & prius pluribus dixi, supremo illo & vere metuendo die, omnes omnino homines coram summo tribunali apparituros: stabilit hancce meam sententiam certissimam calculo suo Paulus, *Omnes, inquit, stabimus ante tribunal Christi, ut & alibi, Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, & quia nemo excipitur, aut excusationem poterit prætexere, dixit oportet, ait etiam nos, quia omnes in persona illic comparebimus, nec procuracionem vllus mittere poterit, aut negotia afferre ob quæ excusetur. Omnes denique quoniam tam reges & Imperatores, quam plebei & ignobiles hic citabuntur. Sed nõ eadem omnium erit facies & habitus; peccatores enim apparebunt terri, deformes, & horridi, puluerulenti; electi è contrario, rutilantes, nitidi, splendidi, atque instar siderum solisque radiantibus: O dignum notatu discrimen, quod egregiis iam conceptibus decorabo.*

Rebecca filia Batuel, neptis Nachor (qui fuit frater Abrahamæ) vxor Isaac, geminos eodem partu effudit, Iacob & Esau, sed moribus inter se dissimillimos; hic namque instar vrsi pilosus erat & horridus; ille vero leuis & mollicellus. Ita quoque ex eadem valle, velut vterque, magno illo iudicii die, duo fratres vterini egredientur, iustus nimirum & peccator, sed qualitatibus inter se penitus differentes: erit ille pulcher & delicatus; hic vero deformis & horridus. Huc quoque facere videntur ea quæ Psalmographus in initio Psalmorum scripsit, *Non sic impij, non sic, ideo non resurgent impij in iudicio, neque peccatores in concilio iustorum:* id est, cum gloriosis & splendidis iustorum corporibus, ecce & alium.

Eadem fornace egrediuntur prunæ ardentes, & carbones atrii. Ita ex ardente diuinorum iudiciorum fornace corporea iustorum velut scintillæ viuæ (tamquam scintilla

an arundinato discurrunt,) egredientur, & simul impiorum, qui sunt veluti carbones mortui (*sicut carbones ad prunas, ait sapiens.*)
Prov. 26. Sed multo id apertius Ieremias inauit in Threnis, *Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhaesit cutis eorum ossibus, aruit, & facta est quasi lignum.*

Gen. 47. Vidit olim Pharaon vno in prato septem boues pingues, obesos, torosos, & bene compactos, alios item septem deformes, & macilentos, qui vix præ macie ossibus hærebant. Scio Iosephum somniorum interpretem de septem fertilitatis annis, & totidem sterilitatis, qui Aegyptiis imminabant, id exposuisse. Sed quid n. posset hoc (vt scriptura fecunda est & circumdata varietate) ad nostrum propositum detorqueri? scilicet eadem valle Iosaphat, quæ velut pratum futura est, egressura, non quidem septem, sed infinita (ita namque septenus numerus in sacris litteris sæpe capitur) corpora macilentata, deformia, hispida; horrida, inculta, qualia futura sunt impiorum, & totidem nitida, pulchra, pingua & visu iucunda, id est iustorum, & ad æternam gloriam destinatorum.

Ecquod tunc erit iustis gaudium, Auditores, ecquæ lætitia ac iubilus, quando splendida illa anima, diuinis doribus insignita corpus iterum redamabit? Quæ signa edet exultationis? quibus eam verbis corpus allocuturam putamus? his credo vel similibus: Huc accede ô ter beatum corpus, accede carissima & indiuidua sociâ, intra in gaudium Domini tui, mecum esto hæres cœlestis gloriæ & beatitudinis, & particeps gaudiorum exultationisque, vt & dolorum fuisti, *Vna. patiens, vnaque gloriam suscipiens cum collega corpore, ait apud Oecumenium in Comment. Methodius.* Sed quoniam gaudio perfundentur, quantam dulcedinem intrinsecus corpora sentient, quando sibi sepulchris egredientibus adfate videbunt Angelos, qui magno amoris & benevolentia signo se amplectentur & stringent, atque his vel similibus verbis alloqueantur? Venite electi venite

benedicti, venite cœli & cœlitum delicia, venite, quoniam ita æquum est, venite & audite sententiam quam pro vobis iudex noster hodie pronuntiabit.

Numquamne vobiscum perpendistis gaudium illud Patriarchæ Ioseph, quo peritus est, quando duobus annis in carcere Aegypto transactis, eodem eductus purpura indutus est, coram Pharaone in gloria stetit, & totius Aegypti Dominus est constitutus? Porro ipsa beatorum lætitia exultatioque longe, mihi credite, maior erit; quando nimirum ab Angelis è terræ viscèribus, in quibus tanto tempore lætitarunt, educti, gloriæ habitu circumdabuntur, ante Deum apparebunt vt principes, & in regno cœlesti æterna beatitudine perfundentur. *Posside. Matth. 25. paratum vobis regnum à constitutione mundi.*

Contra vero quantum erit impiorum tormentum, quis dolor & cruciatus, quando infelices illæ animæ corpus reperere coactæ lamentabuntur & ingemiscent? Eheu maledicta, inquit, corpora, maledicta dies, quæ esse coepimus: propter vos æternis, eheu! modo supplicis addicimur. Sis igitur particeps poenarum & cruciatuum perfida caro, quæ scelerum & peccatorum sociâ, & ministra exististi. Toties, ô maledicta lingua, proximi tui famam denigrasti: toties, ô infelices oculi, volupratum mearum prorenera lasciuo intuitu fuisti: lute igitur modo supplicia, impudicitia vestra mercedem accipite. Quomodo vero metuent & tremant; quomodo aestuabunt, quando lateri imminentes videbunt satellites illos infernales, tortores illos immaniſsimos? Nullum siquidẽ tunc iis aliud supererit folamen, quæ lamentari, & orare vt à montibus obrui possint. *Tunc incipient discere montibus, Cadite super nos: & collibus: Operite nos.*

At soli iusti hic exultabunt & plaudent (*latabitur iustus cum viderit vindictam*) mirabilisque hic rerum fiet conuersio. nam qui seipſos hic diudicarunt & examinarunt, nudipedes fuerunt, aspero membra cilicio domuerunt; tunc gemmis & auro rutilabunt: qui vero in purpura & byſſo superbierunt, ge-

nio & ventri indullerunt, molli in pluma dormierunt; laceri tunc & pannosi, Iroque superiores, & maxime infames erunt. Quod ex verbis illis Iob elicui: *Cunctis diebus nunc mulo, expecto donec veniat immutatio mea.* Id est, scio vitam hanc Domine in aliam commutandam; scio etiam eos, qui hoc in mundo sericum, byssum, coccum induti Reges imitantur, in altero nudos, inopes ac velut mendicos fore: qui vero hic miselli videntur, miseris & ærumnis oppressi gemunt, in sordibus mundi huius iacent, in altero instar Principum futuros. At, quod me in hisce meis calamitatibus & ærumnis consolatur, est, quod sperem eas in meliorem lætoremque aliquando fortunam commutandas.

Noli, quasi de te solo loquens, dicere ò Iob, *immutatio mea*; sed dic: *immutatio nostra*. Erit enim renouatio quædam vniuersalis & metamorphosis toti adeo orbi communis, cum omnes coram iudice hoc gentes congregandæ sint. Quanta, Deus bone, hic tunc hominum turba ac multitudo colligetur; illic omnes mundi nobiles, Ecclesiastici, & mechanici conuenient! Erit tunc quoque vniuersi orbis descriptio, non quidem sub Augusto Cæsare, sed sub regum Rege Iesu Christo. Sed quoniam in loco omnibus hæc multitudo congregabitur, quoniam in angulo, quo mundi cardine concilium illud generale peragetur?

V. Quo in loco iudicium futurum sit. Prophetæ id aperte dixisse visi sunt. Ioël enim, qui sub initio principatus Manassis floruit, & Ierusalem à Babyloniis diripiendam præuidit, aperte demonstrat, haud procul ab vrbe Ierosolymitana, iuxta montem Oliueti, congregationem hanc gentium fore; *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis ibi.* Eundem etiam locum Apostolis designarunt Angeli, vt in Actis legimus, cum dixeret: *Hic IESVS, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.* Constat autem Christum è monte Oliueti cælos petiisse haud procul à valle Iosaphat, (quæ vox Hebraice sonat iudicium,) sequitur itaque, eodem illum lo-

co ad iudicandum venturum. Cui opinioni suffragatur S. Hieronymus in tertium Iobis caput commentatus; nec non Chryl. *Serm. de stomacho, cuius hæc sunt verba: Vallis est qua pœnit. 10. 5. dicitur Iosaphat, in qua iudex cælestis populos discuti, & omnes gentes examinat.* S. Thomas In 4. sententia vero aperte id è Scripturis diuinis putat *dist. 48 q. 4. posse colligi, & imprimis è verbis illis Angeli superius recensitis, Actorum 1. è quibus probatur, CHRISTVM haud procul à monte Oliueti ad iudicandum descensurum, quemadmodum & illinc ad cælos in gloria triumphator ascendit.* Deinde è verbis Psalmistæ: *Deus autem Rex noster operatus est salutem in medio terra,* id est, Ierosolymæ; quæ iuxta Iosephum, libro 3. de bello Iudaico, cap. 3. Hieronymum in 5. caput Ezechielis; Hilarium can. 35. in Matth. Cyrillum Hierosolymitanum Carech. 13. & venerabilem Bedam, de locis Sanctis cap. 3. aliosque magni nominis auctores, in medietate orbis sita est. Atqui vniuersalis adeoque omnium salus in extremo illo iudicio fiet; ergo iudicium in mundi medio, circa Ierosolymam, in valle Iosaphat peragetur. Porro nemo sani iudicij dixerit, hoc de primo Christi aduentu debere intelligi; vbi enim Vulgata verit, *operatus est salutem.* Hebræa habent, *Iosaphat,* id est, *salutes;* de secundo Domini aduentu id intelligendum esse, manifestum fiat, in quo cum de corporis, tum de animæ salute agatur.

Deinde, præterquam quod sacris id testimoniis proberetur, rationibus id etiam variis euinci potest, nimirum quod locus ille huic rei maxime quadret. Primo, quia valis hæc in medio terræ est, & eiusdem quodammodo centrum. Quandoquidem igitur misericordie iudicium in centro terræ factum est, iuxta Psalmistam: *Rex autem non solum ante sacula operatus est salutem in medio terra; æquissimum quoque erit, vt in eodem & iustitiae iudicium peragatur.* Secundo, ait Matthæus, iudicem hunc Angelos emissurum, qui à quatuor mundi plagis electos congregaturi sunt: *Et mittet Angelos suos cum tuba & voce magna; & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cælorum usque ad terminos eorum:* facillima porro congrega-

congregatio ex angulis & extremitatibus ad medium fieri solet. Equum est igitur & rationi maxime consentaneum, iudicium vt in mundi medio instituat. Tertio, Domini gloria & triumphus quo maior sit, par videtur & æquum, illo in loco ab eo homines iudicari, in quo ipse ab hominibus olim iudicatus & condemnatus fuit. Et sane maior, mea quidem opinione, magno alicui principi, summa cum infamia regno à suis exacto honor videtur, in illud ipsum regnum denuo magna cum gloria restitui, quam aliud hereditario iure, aut dono à quoquam accipere. Ita quoque rationi consentaneum videtur, Christum, qui natura totius vniuersi Rex est, cum Ierosolyma, quæ regni eius metropolis est, & optimo ad eum iure spectat, expulsus sit, eodem reuerti, inque pristinum regnum summo cum honore & gloria, vnde eiectus olim fuerat, restitui. Porro in medio mundi condemnatus, in crucem actus, & regno priuatus fuit; quamobrem necesse est, vt ibidem velut iudex & rex gloriosus appareat.

Quarto, videtur vallis hæc à longo iam tempore cœlitus destinata, in qua iudicium illud vniuersale institueretur, velut locus Deo ad inimicos, id est, peccatores redarguendos, castigandos, & confundendos accommodatissimus. Loca namque in quibus mortem & passionem pertulit, sanguinemque pretiosum effudit, iis ostendendo, dicit, Videte ingrati, urbem illam Bethleem, in qua vestri causa intempesta nocte natus sum, & in præsepio reclinatus: videte desertum, in quo pro vobis quadraginta diebus ieiunavi: videte templum, in quo toties ad sudorem vsque in peccata vestra debachatus sum, vos coargui, legemque Euangelicam & perfectionis viam edocui: videte montem Oliueti, circa quem latronis instar vinculis alligatus fui & comprehensus: videte ingrati & perfidam illam urbem Ierosolymorum, in qua delusus & opprobriis saturatus, flagellis cæsus, & ad mortem inique fui condemnatus: Videte denique Caluarie montem, in quo mortem subij, sanguinem pro vobis ef-

fudi, & iliadem malorum cruciarumque perpellus sum: ô in-properia intolerabilia!

Refert Plutarchus Manlium virum generosum, & victoriis plurimis nobilem, sed ob nescio quod facinus in Rempublicam admittum morti adiudicatum, cum ad supplicij locum traheretur, atque eminus saxum Tarpeum & Capitolium conspiceret, è quo Gallos Senones olim depulerat, vitamque discimini exposuerat, iudicibus id monstrasse, atque ita eorum ingratitude reprehendisse, suaque in Rempublicam collata beneficia exaggerasse, vt eum supplicio addicere ausi non fuerint, sed indemnem dimiserint. Hoc quidem apud Ethnicos; sed quænam erit illa infamia & confusio, quando iudex ira iustissima incensus, summa cum maiestate, omnibus comitantibus Angelis, ad locum, in quo olim mortem & passionem pertulit, veniet, atque iis à quibus olim condemnatus fuit, loca demonstrabit, velut noua quædam Capitolia, in quibus strenuus ille Manlius pro eorum salute tot discrimina adiit? His igitur improperis optime vallis hæc Iosaphat conueniet, in qua omnes gentes ante ipsum congregabuntur.

Quid? omnesne hic congregabuntur? Quomodo hoc fieri potest? vallisne hæc tot myriades hominum capit? Qui hoc fiet? Vltimus homines ne tende ô humana curiositas, hocque indagare noli. Quomodo credas, tot animalium genera diluuij tempore in Arca Noë potuisse contineri? Ad hæc, qui fieri posse putas, vt tot damnatorum corpora post iudicium inferni angustiis coarctentur, in quibus tamen extreme & in vltimis etiam pedum manuumque articulis ex cruciabantur, atque acerrimum ignem sentient? Hic autem vos scire velim, vt obiter dicam, in generali hac hominum congregatione, electorum ac beatorum corpora, propter singulari agilitatem aliasque dotes supernaturales, quibus dotata erunt, in aëre volatura, atque ad instar aquilarum in altum se libratura. Est hoc Apostoli iudicium: *Deinde nos qui viuimus, qui relinquitur, simul rapiamur cum illis in nubibus obuiam Christo*

in aëra. Damnatorum vero forsitan Deus infinita sua virtute ita coangustabit, vt nulum horum occupent; vel erit illic forsitan corporum in se inuicem penetratio: itaque ante eum congregabuntur omnes gentes.

Eritne igitur iudicium hoc vniuersale? omnesne ante tribunal hoc comparebunt? quid Angeli hic opus habent iudicari? Quid a longo iam tempore damnati, & diaboli hoc egent iudicio? Quid nisi Scriptura falli nequit, dicens: *omnes congregabuntur*; Angeli quidem, vt accidentalem quandam mercedem, idque propter sollicitudinem & curam, quam in hominibus seruandis habuere, recipiant: diaboli autem, vt noua quædam supplicia, propter infinitarum animarum ruinam, quas præstigiis & tentationibus suis ad inferos traxere, sustineant. Testem hic habeo Paulum, *Nescitis quoniam Angelos iudicabimus?* id est demones. Damnati hic quoque iudicabuntur, non quod eorum scelera hic denuo examinanda & discutienda sint, nam, *qui non credit, iam iudicatus est*: sed quod hic condemnandi sint, eo modo quo ij, qui Reipublicæ interitum moliantur, & aduersus eandem conspirant, qui prius ad necem rapiuntur, quam eorum causa ad iudicium veniat subfella. Atque ita dicendum, omnes omnino homines ante iudicem hunc comparituros.

Porro egregiam iudicandorum distinctionem ponit Magister Sententiarum, quam ex Sancto Gregorio hausit: *Alij, inquit, iudicantur, & pereunt, alij non iudicantur, & pereunt, alij iudicantur, & regnant, alij non iudicantur, & regnant*; quod repetit & Richardus de Sancto victore, sed aliis verbis: *Sciendum est autem, quod quatuor sunt genera hominum, iudicati & damnati, iudicandi & damnandi, iudicati & saluati, iudicandi & saluandi.*

VI. Num paruuli ante baptismum mortui hic apparerunt sint?

Quid vero dicemus de paruulis, qui nondam nati in vtero materno suffocati sunt; quid de iis qui sine circūcisione in Lege Moïsaica, aut sine baptismō in lege Euangelica mortui sunt? intereruntne omnes iudicio huic? anæ data sententia condemnabuntur?

Perplexæ hæc quæstio est, de qua plures merito, variis allatis rationibus, dubitant, eamque in controuersiam vocant.

Prima dubitandi ratio hæc est. Scriptura cum de iudicandis agit, non nisi bifariam eos distinguit, aliquos scilicet à dextris collocat, quos per agnos designat; aliquos vero à sinistris, quos per hædos denotat. Paruuli autem neutris horum annumerari debent, nec cum illis ad dexteram collocari, cum diuinam maiestatem propter originis noxam, cuius rei sunt, intueri non mereantur: multo vero minus cum his ad sinistram, cum nullum crimen actuale commiserint, ac proinde ab omni sensibili pœna immunes sint.

Secunda. Neutra quoque sententia, quam Iudicem tunc darurum Scriptura tradit, in eisdem quadrare poterit: neque enim damnari poterunt, quod opera misericordiæ, vt damnati facere neglexerint; nec etiam mercedem propter eadem, vt electi, recipere: quippe qui numquam vixerint, vel si vixerint, ad ætatem non peruenerint, in qua eadem exercere potuissent. Non sunt tamen plures quam duæ sententiæ, & neutra harum in eos quadrat: ergo iudicio huic vniuersali in quo de admittis criminibus, virtutibusque; omittis disceptabitur, non intererunt. Ecce & aliam.

Daniel Propheta cum de iudicio & resurrectione mortuorum ageret, scribit plurimos qui modo in sepulchris dormiunt in funesto illo die resuscitandos, hos quidem vt vitam æternam ingrediantur, illos vero vt ignibus sempiternis addicantur; *Multi de his qui dormiunt, euigilabunt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium.* Et quoniam dicit multos, & non omnes, credibile est aliquos non resuscitandos, nec ad gloriam, nec ad supplicium: at inter hos quosnam numerare melius possemus quam paruulos? Deinde, innocui illi paruuli cœlestis gloriæ participes esse nequeunt, quia baptismō carent, nec ad infernalium supplicia detruendi, vt pœnam sensibileram patiantur, quæ non nisi ob crimina actualia infligitur. Cum igitur iudicium non nisi de cœlesti gloria beandis, aut infernum adituris habendum sit, sequi-

tur paruulos in hoc iudicio diiudicandos non esse.

Paruulos
mortuos
sine bap-
tismo veri-
simile est
re surre-
cturos.
Apo. 20.

Matth. 25.

Rationes hæ validæ quidem & firmæ videntur; credibilius tamen est eos cum cæteris resurrecturos, & non secus ac cæteros iudicandos. In hoc inclinare videtur Scriptura; Ioannes enim in Apocalypsi de iudicio loquens ait: *Et vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni.* Per pusillos hos quid vetat intelligere paruulos in vêtre matris extinctos? Legitur adhæc in Euangelio: *Congregabuntur ante eum omnes gentes;* nam si aliqui iudicio huic non interessent, frustra omnes hic legeremus. Eiusdem opinionis est & D. Thomas, duabus potissimum nixus rationibus, iisque irrefragabilibus, quarum hæc prima est. Ad hoc generalis omnium resurrectio necessaria videtur, vt qui resurgunt, mercedem, aut pœnam iuxta merita, vel demerita recipiant; at omnibus in genere debetur merces, aut supplicium, tum ob merita, vel demerita propria, tum aliorum; inter quos numerare etiam possumus paruulos, qui debita patris sui Adam nondum penitus persoluta persolvere cum cæteris etiam tenentur. Necesse est itaq; eos vna cum cæteris resurrecturos, & coram iudice apparituros, vt ab eo sententiam condemnationis recipiant.

Rom. 5.

Alteram hanc statuit. Gratia Iesu Christi infinitis partibus maior est atque efficacior ipso peccato Adami, vt Paulus ad Romanos pluribus indicat: atqui peccatum patris Adæ ianuam morti aperuit, quæ exinde in omnes pertransiit: Christi vero meritum resurgendi initium dedit. Necesse est igitur, omnes à morte ad vitam resurgere, & iudicio huic interesse, vt ita Christi meritum omnibus resurrectionis gratiam largiatur, quemadmodum primi parentis & peccatoris delictum omnibus mortem & damnationem attulit. Sequitur hinc igitur, paruulos ad iudicium venturos, & Euangelistam verum dixisse dicendo: *Congregabuntur ante eum omnes gentes.*

Quis erit tunc dolor miserorum illorum parentum, patrum, inquam, ac matrum, qui procurato infantium abortu, vel nimia sua

negligentia, eos, non accepto baptismi aduersus originale peccatum remedio, extincti passim, in causa fuere, cur in æternum diuinæ maiestatis conspectu priuentur? Tuac nimirum sortem suam deplorabunt, tunc errorem seculicet agnoscent. An non graue fuit Ezechie Regi audire, filios in captiuitatem Babylonicam trahendos, & inter regios Eunuchos connumerandos? sed maior profecto patrum horum erux erit, cum, non dico audient, sed oculis suis coram videbunt, liberos in æternum Dei consortio priuandos, & instar Eunuchorum & mancipiorum in sempiternum, in aula Ditis, qui verus Babylonis, id est, confusionis Rex est, habitaturos? Neque enim dicere poterunt, vt Iob olim amissis liberis: *Dimitte me, vt plangam pusillum dolorem meum;* nec ad imitationem Dauidis mortuo paruulo è Bersee nato, facis & cineribus sese cooperient; septemque diebus plorabunt, sed luctus erit perpetuus, nulloque vniquam æuo terminandus, quod sciant nulla se illis ratione posse succurrere. Vere igitur vos infelices ô innocui! ac plurimis fors vestra lachrymis deploranda est. Concludemus igitur, vos hic vna cum cæteris hominibus apparituros, & verissimam Euangelistæ sententiam esse: *Congregabuntur ante eum omnes gentes.*

Sed iam frena orationis contrahenda finisque dicendi faciendus. Recordamini igitur, Auditores, nouissima vestra, recordamini, inquam, omnes coram iudice hoc comparituros, iudice seuerissimo, strictissimo, qui delicta etiam vel minima discernet, & à nemine datis muneribus corrumpi poterit. Cogitare, necesse esse, vel ad dextram, vel ad sinistram collocari, inter electos, vel reprobos constitui, salutis æternæ, vel damnationis interminabilis sententiam audire; quam si assidue mente cogitationeque pertractaueritis, facile vos à peccando continebitis.

Tu vero vniuersalis ac summe hominum, Angelorum, ac dæmonum iudex, nouissimum memoriam, ac iudicij huius rigorem animæ nostræ laminæ profundissime insculpe. Deinde præsta, vt, quando ad iudicium

ueeris,

venereis, & generalem hunc conuentum celebraris, ab hœdis sequestrari, in dextra parte consistere mereamur: vtque corpora hæc nostra sepulchris egressa; pelle propria conuicta, ossibus compacta, animaque denuo subintrante redanimata sint, vt ipse olim promissisti, instar solis rutilantia, instar stellarum rerumque cœlestium incorruptibilia, denique gloriæ cœlestis gaudiique participent, vt olim dolorum & ærumnarum participarunt; & quoniam, ô Iudex maxime tremende, summæq; maiestatis, omnes in valle Iosaphat, loco ad iudicium hoc peragendum peridoneo, comparere necesse est, nobis hoc, obsecro, bene cedat, vt, postquam lætam pro nobis sententiam tuleris, in vitam æternam, quæ vltima & summa felicitas est, ingredi valeamus; cuius nos compotes reddat, qui viuunt & regnat, in sæculorū læcula, Deus. Amen.

FERIA SEXTA.

DE EXAMINE QVOD IN IVDICII die instruetur.

Partitio.

- I. De memoria præteritorum & futurorum usurpanda.
- II. De personis iudicii.
- III. De horrendo rigore iudicij.
- IV. De libris aperienda.
- V. De examine iudicij.
- VI. De peccatis nudandis.

Memorare nouissima tua, & præsertim seuerum examen quod in iudicio habebitur, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGVRA.

Duos quidam paterfamilias, relicta domesticis omnium rerum & facultatum administratione, thesauroque iis ad negotiandum, interea dum abesset concredito; abiit in regionem longinquam, procul à domo & patria. Post longum deinde temporis spatium reuersus vocauit ad se seruos, rationemque

ab iis traditæ pecuniæ postulauit: singulorū vero rationibus diligenter examinatis, quos fideles & industrios in negotiando reperit, præmiis amplissimis affectos & laudibus; se dimisit: quos autem rerum suarum negligentes & socordes nihil fecisse lucri comperit, acriter correptos crudelibus & æternis suppliciis addixit. Veritas parabolæ huius visceribus conclusa, hæc est; Dominum scilicet nostrum Iesum Christum, hominem illum patremfamilias, opulentum vt qui maxime, in die ascensionis ad cœlos, è mundi huius domo exiisse, vt in longinquam regionem secederet: in qua cum iam propemodum mille sexcentis annis hæserit, relictis interea nobis qui natura eius serui & subditi sumus, gratiarum suarum thesauris, sanguine inquam pretioso; cruce, meritis: tandem aliquando, cum tempus superna dispensatione præfinitum aduenerit, reuersurum vt rationem nobiscum ponat: & quos tunc reperit, concreditis talentis bene & debite vsos esse, æternam illis beatitudinem in mercedem & compensationem collaturum: quos vero inuenerit datam gratiam male impendisse, acriter castigaturum, perpetuoque incendio mancipaturum. Et paucis vt complectar, delineatum hic & rudi quadam Minerva adambratum videmus examen illud, quod in extremo iudicio Iudex ille vniuersalis instituet; examen illud nouum, inauditum, strictissimum, in quo vix iusti ad obiecta poterunt respondere. Ipsum porro lætius deducturus sum præsentis horæ spatio, si solitum S. Spiritus auxilium, Mariaque aduocata nostra patrocinium non denegent. Angelicam idcirco omnes salutationem repetamus.

AVE MARIA.

Decuit olim Pythagoras, duorum potissimum temporum homini rationem habendam, temporis nimirum matutini, quo quid toto die agendum sit prospicere oporteat; tum vespertini, quod quid eodem actū suavit Pythagoras. Idem vt faceremus monuit nos hæc verbis. Seneca: *Animus quotidie ad rationem reddendam.*

dam vocandus est: faciebat hoc Sextius, ut con-
summato die cum se ad nocturnam quietem rece-
piisset, interrogaret animum suum.

Si ethnici hoc faciendum suaserint, nos nostro hoc exulcerato sæculo idem facere cur detrectemus, omnibusque Christianis assidue inculcare, duorum potissimum temporum habendam esse rationem. Ad vos igitur me conuerto, Auditores, vniceque exhortor, duorum vt temporum rationem habeatis, temporis nimirum matutini, vitæ scilicet & vespertini, mortis; vt in vno malorum præteritorum, in altero strictæ illius rationis, quæ vobis reddenda restat, memineritis: in quo Sanctos omnes qui vnquam exstiterunt, imitabimini.

Psal. 142. Hoc namque erat exercitium regis Dauid, cum diceret, *Memor ero dierum antiquorum*, id est, Nunquam non recordabor dies iuuentutis meæ, vt peccatorum in iis commissorum hac ratione memoriam semper ante oculos habeam: in quibus de vita præterita deque aurora sermo est. Alibi vero ait: *Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui*: id est, Non respiciam modo quæ præterita sunt, sed etiam oculos in venturo dies conuertam, examen tuum in mente habeo, iudicia post quæ ipsa æternitas sequetur, semper recordabor; hic de vespere qua exigenda est ratio, Propheta loquutus est.

Isai. 38. Idem olim mente agitabat Ezechias, & ad Dominum clamans dicebat: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*: Adde precor annos aliquot vitæ Domine, mortem differ, indulge laboranti inducias, vt interea vitæ prioris statum recollere, præteritaque delicta disquirere valeam, quibus tuam aliquando maiestatem offendi. Meminerat ille temporis matutini, & Moyses longe ante noctis: vnde de populi cæcitate & ingratitude conquestus exclamat: *Gens absque consilio est, & sine prudentia: vti nam sapienter & intelligenter, ac nouissima prouiderent.* Vnde efficitur, cogitationem vtriusque temporis esse ad salutem necessariam.

Deut. 32. Poetæ omnium nugarum artifices & concinnatores, Deum quendam excogitarunt,

cui gemina esset facies, vna nimirum qua videret ea quæ retro essent, altera qua quæ ante posita conspiceretur; & hunc Ianum bifrontem nuncuparunt. Fabulosum hoc quidem & commentitium: hinc tamen ostendere cupio, Christiani bicipiti huic Iano similes esse debere; gestando nimirum oculos anterius, vt futura præuideant; item retro, quibus præterita respiciant.

Vidit Ezechiel olim quatuor animalia, quæ pedes & alas haberent, quæque instar fulguris ibant & reuertebantur. Enigmatica per hæc animalia designari certum est Christianorum animas: quæ alas quidem habere videntur, eo quod piis se meditationibus à terra in altum subrigunt, pedes autem quando nimirum corporibus his inclusa in lacrymarum valle cursitant; sed debent adhuc ire & reuerti, in alterum scilicet mundum se contemplatione transferre, vt iudicium & examen quo Deus in impios vtetur perpendant: inde vero etiam mox reuerti, vt prioris vitæ seriem præteritaque delicta interdum præ oculis habeant. Huc respexit regius Psalter dum canit: *Et propter hanc in altum regredere, Dominus iudicat populos.*

In scala, quam Iacob olim dormiens vidit, quidam Angelorum descendebant, quidam vero ascendebant, & nullus, vt bene notauit Bernardus, quiescebat. Docet nos visio, in vitæ huius scala, quæ non nisi sexaginta, ad summum octoginta gradibus constat, per quos ætatis nostræ anni designantur, semper nobis esse ad extremi huius iudicii meditationem ascendendum, & in delictorum nostrorum cognitione descendendum, & in nullo nos gradu nostri oblitos morari debere.

In lege Mosaica, quæ plena erat figuris (*Vmbra siquidem habet lex futurorum bonorum*) animalia quæ non ruminabant velut immunda habebantur. Nouum hic mysterium: quo edocemur, animas quæ nunquam aut rarissime diuina iudicia ruminant, neque examina, discussionesque, quas illic habitum iri certum est, meditantur, coram Deo velut immundas haberi. Hinc fortasse factum

Etum est: quod sponsus in canticis, omnes dilectæ suæ perfectiones & dotes corporis deprædicans, inter cæteras os eius roseum, & dentes ad ruminandum aptissimos dilaudet, *Guttur tuum sicut vinum optimum, digrum dilectio meo ad potandum, labiique & dentibus illius ad ruminandum.* Ex vehementis huius amoris testimonio discere possumus, inter omnes animas, quæ Iesu Christi sponsæ sunt, eas longe pulcherrimas, maiestatique eius gratissimas haberi, quarum dentes sint ad ruminandum idonei, id est, quæ semper exament, quod in stricto illo iudicio habebitur, mente voluant.

Et est hoc profecto attendenda & matura meditatione dignissimum: tunc enim magnus ille paterfamilias, ut in parabola apud Evangelistam habetur, villici, id est, peccatoris diffamatione audita, eundem ad se vocabit, ut coram eo rationem de villicatione reddat, indignatusque illum increpabit, *Redde rationem villicationis tuæ, iam enim amplius non poteris villicare.* Vnice ad hoc nos adhortatur Sapiens, creditque solam iudicii huius examini que instituendi meditationem esse optimum ac præstantissimum aduersus omnia scelera antidotum; dicens, *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Atque hoc est, quod præfenti vobis concione declarare decreui, primo docendo, quam strictum & rigidum hocce examen futurum sit, ac deinde quantus ex reuelatione occultorum scelerum futurus sit pudor. Silere, primum aggredior.

Docent Iurisperiti, ut iudicium aliquod (quod non nisi legitimus actus est trium personarum, qui redditur inter stipulantes) plenum & absolutum sit, tres esse necessarios, iudicem nimirum, reum, & actorem: & si quando reus factum negat, quartum ad hos adhibendum esse, testem videlicet, qui id aperte probet, ut in Decretalibus iisdem legum interpretes tradunt: per testimonia autem, ait hic glossa intelligere possumus actionem, instrumenta, scripturas, probationesque aliunde accessitas. Porro nihil horum in vniuersali iudicio deerit. Audiuitis enim iam alias, Christum illic veluti absolutum iudicem cum plenaria &

Tom. 4. Bess. Aduent.

delegata potestate confessorum: rei porro ipsi, erunt peccatores, actor & accusator, diabolus: non deerunt hic etiam testimonia & probationes extrinsecæ. Omnes siquidem creaturæ aduersus miserum hominem testimonium daturæ sunt, *Omnis creatura armabitur contra iniquos.* Ipsa quin etiam vltima conscientia aduersus eum testabitur, *Testimonium reddente illis conscientia ipsorum,* ut ad Romanos Paulus scribit.

Tunc scilicet ô miselli rei, magnus ille II. Deus quæstionem instituet, diaboli accusabunt, propria denique arguet conscientia, Tunc pater ille familias iratus dicet, *Redde rationem villicationis tuæ.* Quatuor vobis, ô peccatores fundos & villas tradidi, easque opimas, & in quibus lucrum facere potuissetis, quas iam mille sexcentis annis tenuistis, imprimis mundi villam cum omnibus creaturis: corporis deinde, quod tot in se sensus ac facultates organicas continet: tertio animæ, quæ tot gratis & charismatibus cælestibus donata est: denique villam crucis meæ, sacramentorum, mortis, sanguinis ac Passionis. De quatuor his iam rationem reddite. Dicite quomodo vos in earum villicatione gesseritis, an non collatis vobis gratis abuti sitis, easque in veritos vsus conuerteritis?

Huc ad sis Prælate & Episcopo, redderationem villicationis tuæ, gregis tui non caute custoditi, tot animarum, quas prauis dogmatibus & malo exemplo imbuisti, parochiarum perperam administratarum, bonorum Ecclesiasticorum non recte expensorum, beneficiorum male collatorum, aliorumque defectuum in animarum administratione admissorum. Tu quoque ô Princeps & rex, redde rationem villicationis tuæ: rationem de iniustitia à iudicibus tuis exercita, de tot peruersis consiliariis, de corruptis iudicibus, tot insolentibus famulis, de luxu aulicorum, de superbia subditorum, grauinibus & exactionibus iniquis quibus populum exhaustisti, de legibus in regno & dominio male custodiis & violatis. Tu etiam nobilis redde rationem de donis tum corporis tum animi, redde rationem nobilitatis tuæ,

T

tuæ,

tor, libertatisque illius quæ tibi plurimorum delictorum occasio & ansa fuit, cum potius stimulus & calcar ad veram animi nobilitatem, quæ non nisi per virtutes comparatur, parandam esse debuisset; redde rationem tanti neglectus diuinorum mandatorum in plebe, oppressionis ciuium, pupillorum peculiaris, ciuium tuorum ruinæ, superbiam, insolentiæ & arrogantiam propriam. Redde rationem Doctor, de pretioso tempore perduto, & repiditate erga res sacras, negligentia in spiritualibus, de tot erroribus imo tot impiis & blasphemis dogmatibus exco-gitatis. Redde rationem Religiose, de obedientiam transgressione, de castitatis & paupertatis regularumque tuarum violatione, de arrogantia & præsumptione loco humilitatis assumpta.

Redde rationem tu Concionator de profanato Euangelio, de scripturæ sacræ neglectu, de tepiditate in peccatoribus castigandis, de exigua in docendo populo eharitate: redde rationem quod fueris in orationibus rarus, studiis tempus prout oportuit non impenderis, honores ambieris, ab omnibus que coli & suspici desideraris. Redde tu etiam rationem mulier quod honorem violaueris, corpus vendideris, Dei tuique oblita te profirueris, quod Dei imaginem fucis & pigmentis vitiaueris, eius legem despexeris, tot animas in perniciem & inreritum traxeris: tot inuutilia & otiosa verba protuleris, tot impudicas cogitationes desideriaque animo foueris, tot lasciuos intuitus emisieris, & ab aliis vicissim receperis: quod ita superbieis, luxu disfluxeris, prodiga & effusa fueris, proximum denique scandalo dato offenderis. Ecce hæc est examini formula, Auditores.

Testes qui etiam hic audientur. Hinc namque diaboli frementes & rabie rumentes dicent, Peruicaces hos & obstinatos cõdemna Domine, ad inferos detruide: *Conuertantur peccatores in infernum, iudica illos Deus, mille namque criminum rei sunt; descendant in infernum viuentes, vindica auaritiã illam, superbiam castiga, infernalibus flammis luxuriã illam compeste; Redde retributio-nem super his, insolentes humilia, ad imum eos*

Psal. 9.

Psal. 45.

Esai. 39.

detice qui caput inter nubila condebant, impudenter pudorem incute, linguis dolosis loquelam eripe: *Erubeſcant impij, deſcendant in infernum, muta ſiant labia dolosa.* *Pſal. 39.*

Illic vero cœli clamabunt & dicent. Iam, ô Creator æternæ iustitiæ exerce, iam iniurias in te commissas castiga, iam exurge & dissipa inimicos tuos. Et sane corpora illa cœlestia aduersus hominem etiam testimonium ferent iniuriamque sibi ab eodem factam conquerentur. *Reuelabunt cœli iniquitatem eius.* Nec ipsi solummodo cœli, sed vniuersa etiam creaturæ: ipsæ quoque petra, & saxa aduersus eum testimonium dicent, & iudicem ad vindictam exstimulabunt; *ſuigura creator omnipotens in ingratum peccatorum conſecrationem tuam, ſecundum iniquitatem eius ultionem exerce: noluit enim intelligere ut bene ageret, legem tuam ſemper contempſit, virtutum ſemitam noluit inſiſtere, ſed ad peccatorum deuium tramitem deſlexit: aſſuit omnis via non bona, duxit, quin etiam in bonis dies ſuos, voluptatibus indulſit, tempus inutiliter tranſi-git.* *Pſal. 35.*

Verum quid ipsa hic dicet conscientia? quomodo infurget? quomodo propheta? verba ingeminabit, & ostendet, se te toties impiis dixisse: *Nolite inique agere, & deliquentibus, Nolite exaltare coram.* Ad iudicem itaque conuersa his eum verbis ad iracundiam & vindictam capiendam prouocabit. Officio tuo iam fungere iudex æquissime: nullam enim prætere impij exultationem queunt: furoris tui mucronem experiantur: nihil enim reperient quo audacitatem velent, & torpidinem pallient. Totius remorsus ingessi, torpia monita quotidie suggesti, toties ad bonam frugem vt conuerterentur admonui; vt peccandi finem facerent exstimulau: toties dixi, ne insoleſcerent, aut superbie cornu exaltarent, sed incassum. Quamobrem Domine, quoniam aduersus hæc omnia ne mutire quidem audent, sed se victos confitentur, iniuriam hanc vindica, iustitiæque brachium exere; Hæc mea depositio est.

Non

Angelorum
aduersus
peccato-
res testi-
monia.

Non minora quoque hic dicent Angeli. Plena enim voce, ita vt ab omnibus exaudiendi sint hanc aduersus hominem accusationem instituent; Tandem aliquando, o summe Iudex, maledictos illos peccatores iudica, irreuocabilem illam mortis sententiam, quam toties promerueris, aduersus eos pronuntia: quamdiu enim in hoc mundo vixere, nullis nostris inspirationibus monitionibusque ad meliorem redire frugem volueris; suggessimus, vt à via praua conuersi poenitentiam agerent, vt relicto diabolo Deum agnoscerent. Sed frustra. Toties libidinosis & laxatis in omnem turpitudinem habentibus ruentibus suggessimus: *Nolite fieri sicut equus & mulus quibus non est intellectus. Auaris, Rapinas nolite concupiscere.* Propter diuitias insolentibus, *Diuitia si afficiant, nolite cor apponere.* Superbis & tumidis, *Nolite extollere in altum cornu vestrum.* Peruicacibus & saxo durioribus, *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Omnis tamen nostra adhortatio frustra fuit, mortuis & litro-ri verba fecimus, sed quia *noluerunt benedictionem, ideo elongabitur ab eis.* O testimonia grauissima, o depositionem sole & meridie clariorem! Nihil adhuc, o miser peccator respondere aut hincere poteris, cum omnia sint quam certissima, & testes omni exceptione maiores. *Quis hic itaque non trepidet ac formidet?*

III.
Porro Deus ipse examinabit & discutiet, ait enim de se apud Prophetam, *Arguam te & statuam contra faciem tuam.* Demones autem accusationem intentabunt, & omnes creaturæ testes erunt. Quale, Deus bone, examē, qualis actio, qualia testimonia! Deus hinc discutiet, o horror! diabolus eam mouebit, o terror! totus autē orbis eidem subscribet, miserum! An non metuis anima mea, cum cogitas aliquando te coram strictissimo hoc iudice apparituram, coram tot testibus de rei veritate certissimis, & vbi de tot criminibus accusaberis? Princeps ille hominum Adam, vnus tantummodo criminis reus, hic sese iudici sistere iussus, comparere metuens, fugaque sibi consulens, sub arborum ramis frondosisque latebris deliuit.

Quid autem tu, o misera facies, cum ante iudicem hunc rapieris de innumeris criminibus conuicta? Quo te conferes? vbinam te abscondes? nusquam enim latitare poteris. Præuidit id olim Dauid, cum de se loqueretur: *Quo ibo à spiritu tuo? & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in caelum, tu illic es. Si descendero in infernum, ades. Si sumptero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextra tua.* Psal. 138.

Bernardus cum strictum hoc examen animo volueret, tremis & sudat, itaque seipsum plorans alloquitur: *O lachryma, ubi vos subtraxisti? O lachryma ubi estis? ubi estis fontes lachrymarum? fontes lachrymarum fluite super faciem meam, rigate maxillas meas.* Deus meus quid faciam, cum venerit iudicium tuum? *Quid respondebo, cum venerit examen iudicij tui? Quid dicam ego misera, & peccatrix, cum presentata fuero ante tribunal Christi? va diei illi, in quo peccavi! va diei illi, quando malum feci! Vtinam non illuxisset sol super me, o dies detestanda, dies abominanda, o dies penitus non nominanda!* Non minus quoque timuit Dauid, cum diceret: *Non est sanctus in carne mea, non est pax officij meis à facie peccatorum meorum;* id est, cum cogito peccata mea à iudice illo examinanda, totus horreo, & emedellor.

Cæterum haud frustra Dauid timuit, aut vanus eius metus fuit. Examen hoc namque strictissimum erit & exquisitissimum, cui simile nullum vnquam existit. Erit enim in eo reddenda ratio factorum, dictorum, imo & cogitationum, atque adeo exacte & minutim, vt olim ipse Iudex apud Prophetam, ad candelam eadem se exquirere & examinare velle dixerit: *Scrutabor Ierusalem in lacernis,* id est, enucleate, distincte, vnumque post aliud, adeo vt nihil non excussum remaneat. Verba hæc demiratus Bernardus, addit: *Quid in Babylone tutum, si in Ierusalem manet scrutinium?* id est, si adeo exacte iusti facta excutiantur, quid de impiis sperandum est? Atque hoc est mysterium; quod Angelus Domini Zachariæ Prophete reuclauit, cum septem ei oculos patentes

Psal. 129.

omnesque in lapidem vnum directos demonstravit, innuere scilicet volebat, Deum in severo illo examine, quo clarius hominum peccata intueatur, septem oculos assumpturum: *Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt super uniuersam terram.* Psalmodographus hocce idem scrutinium veritus ait: *Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit;* id est, si conscientias nostras vsque ad imum excusseris, si cominus & adhibita face, acta nostra, dicta, cogitationesque peruersas exquisieris: ecquis tandem iustus erit, quis aduersum te hiscere praesumat? Si effrons ille in Euangelio, qui non habens vestem nuptialem ad nuptias venerat, interrogatus: *Amice quomodo huc intraisti?* nihil habuit, quod responderet, sed pisce mutior mansit; quid faciet infelix peccator, iniquitatibus variis, velut veste lacera, cooperus, quando eum iudex de singulis exactissime examinaturus est?

Psal. 89.

Nemo dubitet, Auditores, Praeses hic cuncta negotia nostra discutiet, facta singula inquirere, intimas rerum medullas enucleabit, & extremos animarum angulos scrutabitur. Alio enim loco idem Prophetas scripsit: *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum in illuminatione, vultus tui, in ira tua defecimus,* ait, *iniquitates,* numero plurali, vt de omnibus rationem reddendam esse insinuet, de operibus, verbis & cogitationibus. Id ipsum & confirmauit Iob: *Omnes gressus meos dinumerasti.* Perinde ac si dixisset, Scio, Iudex potentissime, esse mihi coram te rationem reddendam, neque de singulis passibus quos vnquam feci, id est, de omnibus animae instinctibus, quae gressus suos habet non secus atque corpus, interrogandum. Atque ita id explicat Gregorius, cuius expositioni libens accedo. Credendum est igitur, iudicem omnia inspecturum, disquiriturum, & ima cordis perscrutaturum.

Iob. 14.

I V.

Quod vt nobis Sacra Scriptura demonstraret, terminis tropologicis vsa est: ait namque iudice illo terribili in throno confidente, libros in quibus singula hominum peccata descripta sunt, aperiendos, & singu-

los iuxta eorum contentum iudicandos. Hos libros intellexit olim Psalmista, cum diceret, *Et in libro tuo omnes scribentur.* Vnde Ecclesia in defunctorum officio concinit, *Liber scriptus proferatur, in quo totum continetur, unde mundus iudicetur;* quod e verbis Apocalypseos tractum est: *Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, & iudicabuntur mortui ex his qua scripta sunt in libris.* In quibus notare vos velim, *aperti sunt,* positum pro aperiuntur: vt & in illo loco Danielis: *Iudicium sedet, & libri aperti sunt.*

Sed quid per hosce libros intelligitur? supereruntne igitur in mundo deflagrato bibliothecae; an non vero incendio consumptae erunt? an non ignis omnes in cineres redegerit? Quae stionem hanc explicans Augustinus, ait, non esse verisimile in iudicio illo materialem aliquem librum legendum, vel hominum peccata alibi conscripta asseruari. Nimis enim putidum est per haec scripta codicem aliquem materialem, aut commentarium manu scriptum intelligere, sed verba illa Apocalypseos figurate intelligenda sunt perque ingentia haec volumina, in quibus singula singulorum peccata conscripta asseruntur diuina quaedam virtus designatur, qua fiet, vt sua vnique opera, tam bona quam mala in vnico instanti tam perfecte in memoriam reditura sint, vt coram cernere, ac velut in libro descripta legere possit, de quibus accusetur, vel quae excuset.

Haec quidem ex mente Sanctorum Bibliorum exposita sunt, Augustine, dicere tamen ausum, ne a litterali sensu abeam longius, vere hic libros aperiendos, *Et libri aperti sunt.* Erunt enim alij libri, qui ab incendio tuti erunt, quique nullo vnquam aeo consumuntur. An non meministis ingentis illius voluminis, septem muniti sigillis, quod in Apocalypsi Ioannis describitur, in quo omnium electorum nomina descripta sunt. Tunc patebunt antiqui illi annales, tunc euoluetur commentarius ille a mundi initio conscribi coeptus, in eoque omnes praedestinati comprehensi legentur. Videbatur aliquid de eo inaudisse Psalmista, cum dice-

Psal. 62. diceret: *Deleantur de libro uiuentium, & cum*
 Psal. 39. *in iustu non scribantur.* Item alio in loco: *In ca-*
 Philip. 4. *pite libri scriptum est de me.* Et Apostolus:
Quorum nomina sunt in libro uitae. Memoria
 namque aeterna Dei Patris instar Calepini
 est, ac diarij ab omni aeternitate contexti, in
 qua omnia delicta nostra uelut insculpta
 continentur, quae tunc patebunt. Recordamini
 hic, quae, quid in mulieris adulterae
 iudicio acciderit: Ait Euangelista, Christum,
 interea dum muliercula haec a Pharisaeis
 accusaretur, & ad mortem ex legis praescripto
 deposcebatur, conticuisse, digito tamen suo
 in terra scripsisse. Ita quoque ille, qui orbem
 aliquando iudicaturus est, modo tacet, interea
 dum daemones nos accusant, & morti addicere
 gestiunt; Ipsa tamen peccata memoriae suae
 libro inscribit, non quasi pulueri & terrae, sed
 aeternae illi laminae inscriberet. Duobus in
 locis testatur Iob Propheta: *Quae mihi tribuat, ut*
 scribantur sermones mei? *Quis mihi det, ut*
 exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi
 lamina, uel certe sculpan- tur in silice? &
 postea longo interuallo: *Quis mihi tribuat*
 adiutorem, ut desiderium meum audiat omnipotens,
 & librum scribat ipse qui iudicat.

Ipsa quoque uniuscuiusque conscientia merito
 liber nominari potest, in qua modo delicta
 nostra sigillatim, minutim, breuiterque exarata
 sunt, at tunc largius & plenius singula deducuntur.
 Atque hoc Ioannes in Apocalyp. inuuit, dicens:
Et alius liber apertus est; multoque adhuc
 euentius ad Romanos Paulus: *Testimonium reddente*
 illi conscientia ipsorum. Quot hic libri recensentur,
 & quidem rarissimi, qui omnes in generali illa
 disceptatione aperientur? qui ubi inspecti &
 excussi fuerint, eorumque capita singula,
 sententiae, uerba & apices mature examinati,
 in accusatos sententia aequissima, prout
 Scriptura exegerit, ferretur. Ecce figuram.

Assuerus Persarum Rex cum noctem in-
 somnem duceret, curis nimirum quietem
 interrumpentibus, annales priorum temporum,
 antiquaque regni monumenta affertur iussit,
 in quae omnia quae ab amicis acceperat
 obsequia, & quas a coniuratis &

perfidis passus erat iniurias, relata erat: cum-
 que legendo ad locum peruenisset, in quo
 de fidei Mardochei Iudaei obsequio, ac con-
 iuratione Eunuchorum aduersus regem re-
 gnique statum per eum detecta agebatur,
 illos quidem dignis affectis supplicis; Mar-
 dochaum uero ad summos honores prouexit,
 inque regni partem adsciuit. Egregia
 profecto figura; qua docemur, Christum,
 cum praecursorum nostrorum, uelut anxietatum
 mole, in caelo amplius manere ac quiescere
 nequeat; in suprema illa mundi nocte,
 ut ueteres annales & antiquos commentarios,
 in quibus omnium hominum uita, qui iam
 inde a mundi initio exstiteret descripta sit,
 & in quibus omnes uirtutes & merita in
 eum collata, conspirationesque peccando
 aduersus eum inuictae continentur, perlecturum,
 ac tum iuxta quod in iis de uoquoque
 scriptum repererit testimonium, pro benefactis
 praemia, aeterna pro piaculis supplicia
 daturum; Atque ita libri aperti fuisse
 dicendi sunt.

Theodoretus uerba illa Danielis, *Iudicium*
sedet, & libri aperti sunt, exponens, sentit
 per hosce libros uniuscuiusque memoriam
 intelligendam esse; tunc enim unicuique
 quidquid olim commisit, in mentem ueniet,
 tamque clare ac manifeste, ac si libro
 alicui inscriptum legeret. Ambrosius uero in
 Psalmos commentatus, eosdem libros pro
 uniuscuiusque conscientia accipit: *Qui libri*
aperiti sunt? nisi conscientia uelut libri,
peccatorum nostrorum seriem continentes:
libri non ueritque atramento scripti,
sed uestigia delictorum, & flagitiorum
inquinatione. At Augustinus per eosdem
 designari putat sanctos, quos cum impij
 aspexerint, non secus ac si libros inspexissent,
 uidebunt ad oculum omnia quae neglexere
 bona, & quae commiserunt mala. Atque
 ita credendum est libros apertos fore.

Sed ad quid haec librorum inspectio? V. Tunc
 scilicet Archididascalus ille, atque omnium
 facultatum quae in mundo reperiri queunt
 Decanus, discipulos examinabit, tunc
 responsiones ordinariae habebuntur, tunc
 quaestiones Academicae quasi pro gradu
 adipiscendo instituentur. Ipsi Pontifices,

tifices, Reges, Principes; Doctores, Philosophi acutissimi hic respondebunt; CHRISTVS oppugnabit, Angeli simul & dæmones disputationem auscultabunt. Quis audiuit vquam simile? quis similes vquam quæstiones habitas legit? Hos vero Actus adeo difficiles ac periculosos credidit Iob, vt neminem in mundo reperiri posse credat, qui hic vel hiscere, ne dicam respondere, præsumat: *Iob. 9.* Vere scio quod ita sit, & quod non iustificetur homo compositus Deo, si volueris contendere cum eo, non poterit ei respondere vnus pro mille; & mox adhuc subnectit: *si repente interroget, quis respondebit ei?* Quis enim lubrilis ille Scotus, quis doctus ac profundus ille Aristoteles, quis ille cloquens Demosthenes futurus, qui magni huius Chryssippi ac magistri Sophismatibus ac dilemmatibus cornutis respondeat.

Et bene; quoties enim hic Iudex in litteris Sacris, magister; atque homines, discipuli nuncupantur? *Matth. 25.* Vnus est enim magister vester, qui in caelis est: ait ipse de se; item in Ioanne Nicodemus: *Quia à Deo venisti Magister;* & apud eundem: *Vos vocatis me Magister;*

Ioan. 3. & alibi: *Non est discipulus super magistrum.* Cur hoc, obsecro, sibi nomen imposuisse arbitratur; hominibus vero, discipulorum; Ratio egregia est, & egregium mihi conceptum parit. Magnus ille Deus postquam nos creauit, & ad annos discretionis perduxit, de commodis nostris ac progressu sollicitus, ad celebrem mundi huius Academiam nos destinat, vt in eadem virtutum studio incumbamus, variaque nobis merita, velut scientiæ thesaurum, comparemus. Vnde Ioannes in Euangelio: *Ego posui vos vt eatu & fructu afferatis:* ac de se olim Psalmographus ait: *Vt discam iustificationes tuas.* Quali diceret: A primo ætatis vere in celebrem mundi huius Academia missus sum, vt discerem quidquid ad æquitatem & iustitiam spectat. Porro varias in Academia hac classes instituit, & viros doctissimos velut rectores & curatores eiusdem dedit, qui lectiones in eadem ordinarias haberent. Ita namque intelligimus verba illa Pauli: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores &*

d. & vros, in opus ministerij, in adificationem corporis Christi. Doctores vero & rectoribus respondet etiam classes & scholæ. Prima classis dici merito potest Religiosorum, in qua doctissimi sunt & omnium perfectissimi: hic docetur mundi contemptus, voluntaria paupertas, perpetua castitas, & integra ac plena obedientia. Sacerdotalis ordo secunda classis est, vno gradu priori inferior; in qua variæ & quidem exquisitissimæ lectiones habentur, scilicet de perpetuo cœlibatu, de puritate animi hic imprimis necessaria, denique de insigni erga res sacras diuinumque officium reuerentia. Postrema classis est mundanorum, in qua seculares velut nepotes & rerum suarum delectatores, perfectione vitæque honestate cum prioribus non conferendi, constituti sunt, rudes adhuc & Alphabetarij, vt interea credere, bonis operibus incumbere, aliasque Christianas virtutes exercere discant. An non egregiæ hæc classes sunt? Ipse porro Deus summus earum omnium rector ac director est, quique etiam in singulis docet. Audiamus quomodo in cathedra personet: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde;* *Matth. 23.* vt & alias: *Discite quid est, Misericordiam vobis.*

Et quemadmodum magistri, lectione discipulis assignata, eandem toto dein tempore vsque ad raum clamitando exponunt; exhortantur quoque, vt eandem diligenter ediscant; quin & interdum minas addunt quibus eos ad discendum compellant. At vbi vesper aduenit, lectionem recitari iubent, totiusque diei pensum exigunt, tum si quos diligentes inuenerint, laudant, præmiisque afficiunt; desides vero & negligentes castigant. Id ipsum de summo hoc doctore Christo dicendum est; cum enim à prima vitæ nostræ aurora doctissimam lectionem nobis ad discendum præscripserit, torque præclara exempla ad imitandum dederit (*ex Ioan. 13.* *emplum dedi vobis, vt sicut ego feci, ita & vos faciatis.*) toto reliquo vitæ tempore clamare non desinit, quo nobis eandem explicet, ad discendum inuitet, & interdum etiam iustitiæ virgam interminatur, dicens: *Studetis dum tempus habetis, horas bene impendite,*

Ioan. 15.
Psal. 118.

Ephes. 4.

adite, in schola mea proficite; metuendum est alioquin ne expellamini, nam *omnis arbor, que non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittitur.* Eia agite; virtutem confectamini, bonis operibus incumbite, & pœnitentiam facite; nam *nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Sed ubi diuini iudicii vesper aduenerit, tum de expenso die diligentissima reddenda erit ratio, tunc de omnibus actionibus, verbis, cogitationibus, tota denique vita respondendum.

Examen
religioso-
rum in die
iudicii.

Dicer enim, Huc adfſ Religioſe, qui iam vsque ad ſupremam claſſem promotus eras, vt videam quem profectum in ſcola mea feceris. Dic mihi imprimis, quoniam modo vota obſeruaueris, quam exacte regulas & cōſtitutiones maiorum ſecutus ſis? Quam negligens pro pudor! fuiſti! quam negligenter datum tibi ad diſcendum tempus impendiſti; quippe qui nihil eorum quæ tibi præſcripſeram præſtiteris. Docueram te, vt, ſi magnus in regno cœlorum eſſe cuperes, minimus hic in terra fieres: ſed lectionem hanc non didiciſti, ac ſemper aliquid mundani tibi contagii adhæſit. Docueram quoque, ſi ad perfectionem velles pertingere, tibi ipſa renuntiares, voluntatem propriam reſignares, obedientiamque integram ſuperioribus obtemperando amplectereris, *factus obediens vsque ad mortem.* mortem etiam crucis. At nihil horum obſeruavi, aut retinuvi, ſemper propria ſpectavi commoda, propriamque voluntatem ſemper ſecutus es. Quam obrem neceſſe eſt caſtigeris, tuaque negligentia acerrime puniatur.

Examina-
buntur Sa-
cerdotes.

Et vos, dicit ſacerdotibus, qui tanto iam tempore Eccleſiæ meæ miniſtraſtis, tot annis in Eccleſiaſtico ſtatu verſati eſtis, dicite mihi, in eo vos quomodo geſſeritis. Hic ad eſſe Epifcopi, Præſules, Abbates, Paſtores, Canonici, omneſque Sacerdotes, dicite, quomodo in Quæſtione ac Tractat De beneficiis ſtuderitis? Quomodo bonis Eccleſiæ ſponſa meæ uſi ſitis? quam male, quod deplorandū eſt, eadem impenderitis? Quod enim pauperum erat & in pauperum uſum collatum, beſtiis dedidiſti, quod in egenos impenſum oportuit, in canes & equos impendiſti; quod bene collocare debuisti, in

conuiuia, epulas, delicias, ac ſorta inſumere non timuiſti. Non hoc ego vos docui; neque enim bonum eſt, ſumere panem ſiliorum & dare canibus. Voluiſti coacervate opes, palatia exſtruere, dominia acquirere, negotiis incumbere, auaritiæ ſtudere; cum toties dixerim, *Habentes alimenta & quibus tegamur his contenti ſumus.* Quocirca *1. Tim. 2.* quoniam tam ſupina veſtra negligentia fuit, corripſi meruiſti, ſcandalaque veſtra expiari debeat.

Mundanos quoque coarguet, eoſque ad iudicium & examen vocatos hac oratione increpabit: Adeſte ganeones, nepotes diſſoluti, lurcones voraciſſimi, quos nulla ratione ad perfectionem potui adducere, aut ex infima aſinorum claſſe ad altioreſ promovere. Dicite mihi, quomodo vitæ huius curſum egeritis, quibus occupationibus tempus veſtrum traduxeritis? quomodo diuitiis & facultatibus, quas pro mea benignitate abunde ſubminiſtraui, uſi ſitis? ane ex iſſdē cleemoſynas in egenos erogaviſti? Dixeram cheu! vobis, vt faceretis amicos de mammona iniquitatis, & vos e contra in luxum eaſ & diſſolutionem impendiſti. Dicite mihi quomodo talentis & gratiis datiſi ſitis? ſacramenta & merita mea quomodo impenderitis, o impij & ſcelerati? Tempus illud pretioſum, quod bonis operibus impendere par erat, in vanitatibus, ludis, iocis, ſcandalis, luxu traduxiſti. At non erit hoc impune, ſine dubio caſtigabimini, nam vitæ veſtræ improbitas acerbiffima ſupplicia promeretur. Atque hunc in modum examen hoc inſtituetur, itaque libri reſerabuntur.

Cur putatis etiam, iudicem hunc in Scripturis nomen patris aſſumpſiſſe, atque ira communiter ſe dici voluiſſe: *Pater noſter qui eſt in cœlis,* ac deinde, *Vi ſicis filij patris veſtri.* Ratio eſt hæc, quam ſimilitudine explicabo. Quando pater aliquis de filij profectū ſollicitus, eum ad Vniuerſitatem aliquam deſtinaturus eſt, de victu, veſtitu, libris, deq; omnibus neceſſariis ei providens, omnia minutim ſingillarimque in anniverſaria rationeſque domeſticas referre cōſuevit, ac diligenter annotare quidquid eius in ſtudia impendit.

pendit. Vt, dum illum confecto studiorum cursu, domum reuocaturus est ei ad oculum demonstrer, quanti sibi totum illud studiorum tempus constiterit, quantumque pecuniarum eius nomine impenderit: simulque sciat, quomodo filius iisdem vsus fuerit, dicens: Quos in vsus conuertisti nummos illos, quos tali mense tibi misi? quid de illa veste actum est? libros illos quomodo custodisti? Non aliter quoque, Deus, omnium hominum Pater, agere solet: nam salutis eorum studiosus, in mundi huius vniuersitatem eos destinavit, vt bonis in ea operibus incumbant: interea vero largissime iis omnia subministrat, nutrit, alit, deque necessariis eiisdem abunde prouidet, *(nolite solliciti esse dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? scit enim Pater vester quia hi omnibus indigent)* Interea vero omnia singillatim in libris rationum describit, & in memoriae suae tabulis annotat: donec à scholis eos domum reuocans, rationumque librum inspiciens, illis ad oculum, beneficia iam inde ab initio vitae collata demonstraret, omniaque in illos impensa arguendo recenseat.

Matth. 6.

Quam caro mihi constitistis ò ingrati mortales: quantum haecenus expendi vt vos enutirem & alerem? E nihilo vos condidi, in vtero materno nouem mensium spatio custodiui; vestri causa homo factus sum, vitam meam vestri liberandi redimendique ergo tradidi, sanguinem meum pretiosum vsque ad vltimam guttam profudi, mille cruciatus & afflictiones vestro nomine pertuli. Quomodo autem his omnibus, ò ingrati & perfidi, vsi estis? quamuis enim vitam meam dederim vos vt in libertatem assererem, vos tamen me offendere ausi estis; eaque manus quae pro vobis cruci clavis affixae fuerant, ad vindictam non veriti prouocare: cor quoque habuistis & animum cum offendendi, qui suum amore vestri cor hasta transfigi in cruce permisit. Quomodo tunc impii erubescunt, quomodo confundentur? Non quidem exiguus ille pudor fuit, quo Dauid, cum à Nathan Propheta his verbis corripere, affectus fuit: *Ego unxi te in Regem super Israel, & ego erui te de manu Saul, &*

2. Regg. 12.

dedi tibi domum domini tui, quare ergo contempsisti verbum Domini tui? At maior tuus futurus est pudor, ò peccator, quando tibi iudex omnia quae in te contulit beneficia & dona amplissima exprobrauit: tunc scilicet iuxta Psalmem regium, *Omnia iniquitas operabitur suam.* Iob quoque vir sanctissimus totus contremiscit & patet, cum acerba haec improperia & exactam illam disquisitionem perpendit: *Quid faciam cum venerit ad iudicandum Deus, & cum interrogauerit, quid respondebo illi? Quid? anne virum illum sanctissimum metuere, qui virtutem semper coluerat, Dominumque ob oculos semper habuerat, adeo vt amplissimum innocentiae suae testimonium alibi dederit dicens: Non reprehendit me cor in omni vita mea: Item Gentium Doctor Paulus: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est.* Hocce igitur modo examen hoc perageretur, hoc modo libri illi aperientur: qui vt aperti fuerint, omnia mox peccata ad oculum patebunt. Est hoc reliquum huius concionis; quod iam prosequar.

Quamprimum enim, vt iudex examinare inceperit, librosque conscientiarum referauerit, omnes totius mundi abominaciones apertissime ab vnoquoque perspiciantur; & quae prius occulta erant, tunc omnibus patebunt, adeo vt quidquid modo in fundo conscientiae delitescit, tunc sursum ascensurum sit, & in apertum profertur. Hinc Chryostomus, *Omnia peccata in tam aperto tamque illustri theatro denudata, orbi vniuerso palam facta, hominum nobis partim cognitorum, partim incognitorum oculis subiciuntur.* Quam bene hoc ipsum exprimit Psalmista? *Quia tenebrae non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur, id est, peccata quae modo velut tenebrae sunt, tunc instar luminis clara apparebunt. Ecce similitudinem.*

Aer hic quem videmus & ducimus, minutissimis puluisculis refertus est, quos atomos appellare Philosophi solent; atque hi per auras, atria regumque ac principum palatia volitant, à nemine tamen videri queunt: at quando sol per vitreas fenestras,

ostiorum-

ostiorumq; rimas radios forinsecus immit-
tit; quam primum conspiciuntur. Peccata
nostra Auditores, veri quidem atomisunt,
meræ priuationes, quæ modo à concupif-
centia ad vsque rationem, modo à ratione
ad vsque concupifcentiam feruntur, (*caro
enim concupifcit aduersus spiritum, & spiritus
aduersus carnem*) omniaque animæ cubicula,
recessus, penetralia, sensus, & animæ facul-
tates iisdem plena sunt: interea tamen dum
vivimus, eosdem videre non possumus. Sed
vbi clara illa iudicii dies illuxerit, & rutilans
iustitiæ sol per vitreas corporis fenestras, &
tenuissimas conscientiae rimas radios immi-
serit, innumera flagitia apparebunt. Confir-
mat hanc similitudinem meam Augustinus:
*Fuit inquit, virtute diuina ut cuique opera sua,
vel bona, vel mala mentis intuitu mira celerita-
te cernantur: multoque apertius etiam Apo-
stolus, Illuminabit abscondita tenebrarum, &
manifestabit consilia cordum.*

Gal. 5.

Lib. 20 de
ciuit. Dei.

1. Cor. 4.

Gen. 40.

Dan. 4.

1. Reg. 12.

Gen. 41.

Tunc nimirum Christus, velut secundus
Ioseph, interpretabitur somnia, & inanes
conceptus Pharaonum; tunc sapiens ille
Daniel visiones & occultas cogitationes su-
perborum Nabuchodonosorum exponet:
tunc Iudex peccatoribus scelera sua modo
velantibus regentibusque dicet, quod olim
Propheta Nathan, Dauidi. *Tu fecisti in ab-
scondito, ego autem faciam hæc in conspectu solis,
& coram omni: Israel, id est, in conspectu to-
tius orbis.*

Et sicuti olim Ioseph Patriarcha, cum fra-
tres in Ægypto vidisset, peccatum in se ad-
missum quod illi viginti ipsis annis celaue-
rant, manifestauit, eosque de eodem coar-
guit, dicens, *Ego sum Ioseph frater vester quem
vendidisti in Ægyptum.* Ita quoque Christus,
visis omnibus hominibus (qui secundum
carnem & ex natura humana assumpta fra-
tres illius sunt) qui coram se apparebunt di-
iudicandi, licet hæc tamen eorum delicta te-
xerit, ac dissimulauerit; tunc tamen eadem
tot mundo manifestabit, & impropere dicit,
Ego sum ille Iesus, o peccatores, ille Ioseph
frater vester, Pater, Redemptor, simul
& Deus, in quem peccastis, quem vendidi-
stis, cruci affixistis, flagitiosq; vestris in mun-

Tom. 4. Bess. Advers.

di huius Ægypto ad mortem coegistis. Om-
nia itaque tunc aperta erunt, vt ipsemet Iu-
dex olim prædixit, *Nisloperitum quod non reue-
labitur, & occultum quod non sciatur.*

Tunc videbitur ad oculum, quidquid *Matth. 10.*
humani generis auctor nongentis & trigin-
ta vitæ annis admisit, quidquid Enos non-
gentis quinquaginta; quidquid Mathusalem
nongentis sexaginta nouem deliquit, deni-
que quidquid omnes homines ab ipso mun-
di primordio vsque in illam diem patrarunt.
Quam admiranda tunc videbuntur Deus bo-
ne? quot tunc ambitiosi cernentur, qualis
fuit Absalom, quot proditores, qualis Ioab;
quot inuidi, sicut parricida Cain; quot in-
cestuosi, vt Amnon; quot pseudoprophetae
& nefarii concionatores; qualis fuit Balam,
qui nimirum legem Dei verbis annuntiant,
operibus vero destruunt & violant; quot Ec-
clesiastici & sacerdotes, qualis Heli, qui re-
plum ingrediuntur non quidem ad Dei lau-
des celebrandas, sed ad beneficia sacrificia-
que deuoranda? Denique quidquid hic vm-
quam admissum fuit, illic ad oculum præ-
bit. Peccate igitur quam vultis occultissime,
crimina regite quam potestis maxime, dis-
simulate, excusate, omnia frustra: nam extre-
mo illo die in omnium conspectu erit, quid-
quid hic olim admistis, omniaque scelera
manifestabuntur. Iplemet Iudex ita olim *Nahum. 3.*
prædixit, apud Prophetam, *Reuelabo puden-
da tua in faciem tuam, & ostendam gentibus
nuditatem tuam. & regna ignominiam tuam.*
An putatis eum hic verbum reuelabo frustra
posuisse? nequaquam, sed magna in eodem
latent mysteria.

Nam vt tempore brumali, quando om-
nia niueo stragulo cooperta sunt, marmor
nemo à latere, aurum à plumbo, gemmam
adulterinam ab iaspide, nec à sordibus res
pretiosas sub niue latentes potest discernere:
donec niue liquefacta suis rebus color &
facies redeat. Ita quoque in vitæ huius bruma,
omnia exterius hypocrisis & apparentiæ cu-
iusdam niue cooperta videntur ita vt virtus
à vitio, iusti ab impiis, sancti ab hypocritis
nequeant discerni; sed in suprema illa die
quando splendens iustitiæ sol, niuis acer-
uos vmbraque illam exteriorem dissipauit,

V rit,

Gen. 27.

rit, facile qualis quisque fuerit, apparebit. Deceperit Isaac adeo caligantes habebat oculos, vt nec duos a se inuicem poruerit discernere filios. Profecto mundus hic modo ita excoctus & efforsus est, (quippe qui quinque annorum chiliades experit) oculoque ita caligantes & obrufos habet, vt proprios agnoscere vix filios queat, nec Esau, peccatores scilicet à Iacob, fidelibus distinguere, sed utroque sapius inter se confundat. At in die iudicii vnumquemque perfecte nouerit; tunc namque iustis dicet, *Venite benedicti Patris mei*, impiis vero, *Ite maledicti in ignem aeternum*. Omnia hæc ipsum reuelabo produxit: *ostendam genti nuditatem*, non minora quoque produceret.

Matth. 25.

Habum 3.

Licet aliquis deformi, distorto, & monstroso sit corpore, ac gibbosus, cicatrices quamuis in pectore habeat, & a tergo stigmata, modo indurus sit, nihil horum omnium apparet; sed vbi vestes exuerit, omnis statim deformitas, monstrositas, ceteraque macula manifeste apparent. Idem de peccatoribus interea dum hic viuunt dicendum est; licet enim anima eorum deformis sit, vt quæ maxime, licet gibbo superbiæ tumeat aliisque vitiorum stigmatibus notata sit, si tamen hypocrisis pallio sese cooperuerit omnia tecta sunt, adeo vt nihil exterius videri queat: sed in terribili illo die, cum iudex nuditatem reuelauerit, omnis mox iniquitas atque vniuersa flagitia ad oculum apparebunt. Bene igitur Propheta hic de nuditate reuelanda locutus est.

Solent crumenifecæ, aut alii maifestores, si sapius in iusticiæ manus incidant, denudari, vt appareat, num ob delicta quadam priora tergo stigma inscriptum gerant, vel cauterio iniusti sint. Si quod in tergo signum apparet, sine vlla tergiversatione, nõ expectato iudicio, aut longiori causæ examine ad crucem mox, aut rotam condènantur. Peccator ad hunc modum, qui læsæ maiestatis diuinæ reus est, & toties toto vitæ tempore in magni iudicis manus incidit, si in vltima illa die iterum in crimine aliquo deprehensus comprehendatur, à iudice mox denudabitur, vt ita cõstet, num signum aliquod tergi præferat, num aliquod indicium prioris

comprehensionis inueniri queat; & si quod tum delicti prioris argumentum reperiat, non prorogato vterius examine, ad inferos eum detulurus est, & supplicii æterni addicetur. Hoc scilicet per Prophetam comminatur. *Et ostendam genti nuditatem tuam, & regnum ignominiam tuam*. Quænam sunt illa regna? regnum nimirum cæli, mundi, & inferorum; in primo regnant Angeli, in secundo dominantur homines, tertium tyrannice tenent diaboli; atque omnes hi spectatores erunt ignominiz. O pudor, o infamia, o confusio!

Hic mentis quodam excessu præ admiratione raptus cum admirante Augustino exclamare compellor, *Ecco coram tot millibus populorum nudabuntur omnes cogitationes meæ, tot agminibus Angelorum patebunt vniuersa scelera mea, non solum actionum, sed etiam cogitationum, simulque locutionum*. Quam intolerabilis pudor erit, quantaque confusio summo cum dedecore coniuncta, coram toto mundo se denudare, cum cæcis gentibus turpitudinem detegere, crimina sua omnibus reuelare: tantus profecto, quantus esset honestissimæ matronæ se publico ciuitatis loco denudare & vestes deponere coactæ. Refert Plurarchus, Messenias mulieres, nescio quæ phrenesi & mentis amentia inductas si ipsi promiscue vitam eripere solitas adeo vt nullis parentum aut maritorum precibus, nullo suorum consilio à tam infami morte reuocari possent: donec tandem edicto publico cautum est, vt quæcumque primo violentas sibi manus intulisset, nudato corpore, vita licet priuata, per vicos & plateas, magna cum infamia, raperetur. Et sane tantum apud sanguinarias illas sui interemptrices edictum hoc valuit, vt nulla impofterum manus sibi ausa fuerit inicere, verita ne nuda per verbera traheretur omnium sannis exposita, pudorem scilicet mortui corporis mortis timori anteponens. Quomodo ergo apprehendere oportebit denudationem coram vniuersis mundi incolis, & in loco maxime celebri & publico?

An non igitur insensate atque impudens peccator, post tantum Doctorem vtrumque sanctissimum

sanctissimum, infamem hanc scelerum tuorum manifestationem ac denudationem perhorrescis, aut saltem cogitando apprehendis? Quid? et al. scis delicta vni homini in confessionis secretario detegere; qui igitur feres eadem omnium oculis manifestari? Achitophel qui aduersus Davidis regnum conspiraret, Absolomoque; vt in patrem insurgeret auctor existerat, cum sciret coniurationem detectam esse, vt infame proditoris nomen subterfugeret, laqueo vitam finire maluit, quam in Davidis conspectum venire. Iudas quoque Ischariores, omnium traditorum facile Princeps cum sibi propter sceleratam Domini prodicionem, immortalem ignominiam ac dedecus instare sciret, infame laqueo vitam abruptit, vt extincta vita, simul & infamia exstingueretur. Eheu! infide & perfide peccator; qui aduersus cœlum tories conspirationem iniisti, quomodo in hoc iudicio te geres, quo animo hanc infamiam sustinebis, cum omnia delicta toti mundo manifesta esse perspexeris? porro ignominiam hanc & infamiam, quæ ex hac scelerum denudatione oritura est, prauidens David, felices ac beatos prædicat eos, quorum *tecta sunt peccata.*

Sed peto, num peccata iustorum, quæ auctera pœnitentia & assiduo fletu expiata sunt, hic iterum refricanda sint, quæro, num hic de tertio iterata ac blasphema Petri negatione futurus sit sermo? an de lasciuia Mariæ Magdalenæ; & Davidis adulterio & homicidio? Negat quidem Magister Sententiarum, quia superius dictum, beatos esse, quorum *remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Sed solus ipse huius opinionis est; ceteri enim Patres & doctores sentiunt, iustorum hic peccata non minus quam impiorum reuelanda: nõ quidem, vt infamiam eis afferant, aut confusionem gigaant, aut vt propter eadem condemnentur, sed ad maiorem laudem & gloriam, quippe in pœnitentia, corporis emaceratione, lachrymis & fletu illa delere & eluere sunt conati; ac proinde manifestatio hæc illis summo honori futura est: quia quamuis Deum offenderint, peccataque in eum commiserint, pro iisdem tamen pœnitere. Vt hinc simul manifestum

feret, omnia hic reuelanda, ac nihil absconditum futurum.

Hoc igitur vos in mente habere velim, obstinati peccatores, marmore & ferro duriores; hocque semper ante oculos gerere, atque ita fieri, vt nunquam Deum offensuris: *ignominiam quoque & seueritatem examinis huius semper perpendere cogitare* quoniam etiam quanta sit futura infamia delicta sua omnibus reuelata videre, & quidquid vniquam in occulto paratum est, in luminis auræ & in apertum prolatum: quanta quoque futura confusio ab omnibus tum Angelis & hominibus, tum dæmonibus exhibitari & sublannari, qui omnes vna voce clamabunt: *Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum.* Quæ omnia si quis in mente habuerit, nunquam diuinam iustitiam peccando offendet.

Et sane ita se res habet summe & supreme Iudex. Cuius enim tanta foret impudentia, vt suum offendar Dominum, regem Deum & creatorem, suumque etiam Iudicem à quo iudicandus sit? quis adeo fututus est audax & præsumptuosus, vt aduersus eum conspiret, cui exactissima de tota vita reddenda est ratio? Equidem mille potius mortis genera subire paratus sum Domine quam de te offendendo vel cogitare. Quomodo enim tam strictum examen subeam? qui tantam infamiam sustineam, qua ab omnibus hominibus deridear? Sæpe qui hanc ignominiam subierit, dicere illud Prophetæ poterit: *Omnes qui viderunt, deriserunt me.* At cuius tantæ futuræ sunt vires, ô Iudex viuorum ac mortuorum, qui in hoc examine non expauescat? an non vero tibi sufficiat de operibus verbisque rationem reddi, vt ipsas etiam cogitationes discussurus sis. Nam si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit, si omnia minutim enucleare volueris; Paradisi fores occlude, & Diætis potius ianuam relæra, omnesque ad inferos detrude: neminem namque esse putem, qui iustitiæ tuæ ad amullum satisfaciatur. Quamobrem noli ô æternæ Deus, Pater, ac iudex: iniquitates nostras excutere, noli easdem accurate inquirere, sed ostende nobis misericordiam tuam, nosque æternam gloriam,

gloriam, quam passione acquisuisti, queque vltima nostra fœlicitas est; intrare concede, cuius nos participes reddat Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. AMEN.

SABBATO.

DE SENTENTIA, QUÆ IN IUDICIO PRONUNCIABITUR.

Partitio.

- I. De horrida voce sententia.
- II. De sententia iustorum.
- III. De sententia reproborum.

Memorare nouissima tua, & sententiam imprimis qua in iudicio extremo ferretur, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGURA.

Apoc. 19.

Vidit olim in Apocalypsi sua Ioannes cœlum apertum, & ex eo equum album egredientem, cuius sessor vocabatur fidelis & verax, cuiusque nomen designabat verbum Dei, qui præterquam quod esset ad præliandum litigandumque edoctus, erat & in iudicando veratissimus, in quo iustitiam seruabat. Oculi eius erant flammei, vestis cruore tincta, caput variis diadematis redimitum, de ore eius gladius anceps egrediebatur & acutissimus, quo omnes mundi nationes & gentes ferire conabatur. Sequebantur hunc agmina cœlestium stolis albis indutorum, & candidis equis insidentium. Gestabat adhæc virgam ferream, qua omnes nationes regebat & coercebat, eiusque femori inscriptum erat, Rex regum, & Dominus dominantium. O fœcundum & feracem mysteriorum campum! Et sane nullus per hunc equitem melius designari posse videtur, quam Christus Dominus ac Redemptor noster ad iudicium venturus. Albus ille equus eiusdem humanitatem denotat, quæ tunc cœlo egressura est, nitida, munda, & ab

omni prorsus sordae ac labe immunis; eques autem eidem insidens, ipse Dei filius est ac Virginis fructus, qui in promissis fidelissimus, & in verbis veracissimus, quique non nisi summam iustitiam pugnet & iudicet: in quantum iudex, sententiam pronuntiabit, & in quantum bellator, eandem executioni mandabit, in quo nullus ei vel minimum poterit contradicere. Virga autem ferrea typus est æquitatis illius, nam quemadmodum ferrum difficile flectitur aut in varias partes ducitur: ita quoque æquitas eius in nullam poterit partem flecti, aut fauore duci. Oculi illi flammei, indicant furorem; diademata illa, mercedem & retributionem quam iustis passione sua acquisiuit; vestis illa purpureo sanguine cruentata, index est vulnereum quæ olim in passione sua accepit, quæ tunc aduersus peccatores vltionem & vindictam deposcent; exercitus illi, qui eum comitantur & stipant, significant legiones illas Angelorum & Sanctorum, quæ cum Iudice hoc ad iudicandum descendunt. Denique gladius ille regius, vtrunque acutissimus, qui ex magni huius iudicis ore prodibit, imago est horridæ & formidabilis sententiæ, quæ extremo illo die ab ore ipsius exibat; sententiæ, inquam, terribilis ac metuendæ, cui mille gladij ac mucrones comparati instar festucæ videantur: sententiæ quæ instar gladij obuios quosque interficiet, quæ in omnes mundi nationes sauiet, sententiæ quæ instar gladij ancipitis animas simul & corpora transadiget. O sententiam inauditam! ô terribile decretum! ô tonitru irreuocabile! De eo pluribus hodierna concione agemus, eiusque horrorem & magnitudinem cunctis ob oculos ponemus. In quo velim, ô Sanctissime Spiritus vocem meam roborari, pulmones & latera dilatari, ingenium illustrari, pectus firmari, atque animum & vires superaddi. Tuque ô sacratissima Mater & Virgo, solitum hic mihi auxilium ne deneges, sed adessto precibus, adessto patrocinis, atque ideo solito etiam more te salutamus.

A VE MARIA.

Dū cogitabundus hodie, nescio quod meditans, I.

ditans, per Scripturam praezum obambularem, idque propemodum iam emensus essem, occurrit mihi in vltima eius ora, Apocalypsi scilicet, Angelus caelo descendens; à Deo in hunc mundum destinatus, qui iudicij diem instare denunciatur; simulque edocet, omnes nos coram summo iudice sisti, de singulis ibi factis rationem reddere, ac sententiam accipere oportere. Habebat ille oculos solum instar radiantes, pedes instar columnae igneae collucentes; quorum dexter mari, sinister vero terrae insisteret; manu ingens volumen continebat, atque instar leonis fremētis rugiebat. Habitus porro eius & vestis non minus admirabilis erat: humeris namque spissam quandam nubem gestabat, qua vndique cingebatur; caput circumcingebat iris multicolor, altaque voce clamans iurabat per viuentem in saecula saeculorum, non superesse amplius tempus, horas, dies nec annos. ô visionem terribilem! ô terrores mysterijs plenos!

Angelus hic, Auditores, quem olim Ioannes vidit, à Deo delegatus, qui diuinorum iudiciorum nuntius erat, hodie etiamnum apparebit, idque oculis Solis instar rutilantibus vt ostendat, iudicem hunc esse oculatissimum & perspicacissimum, qui non sicut ac Sol per vitreas fenestras omnia cordis nostri arcana rimabitur ac perquireret. *Scrutans corda & renes Deus.* Pedes eius instar igneae columnae ardentes, quorum vnus terrae, alter mari insisteret, denotant emblematicè potentiam eius ac iustitiam, quae sunt veluti bases & fulcra totius vniuersi, sed vtraque tunc furore accensa erit, & vna in Oceanum, altera in terram extendetur, quia tunc vtrumque hoc elementum diuinæ iustitiae reum experietur. Dictum namque est apud Prophetam: *Turbabuntur insulae in mari;* & in Luca legimus: *Præ confusione sonitus maris;* & mox: *Erunt motus magni per loca.* Volumen autem illud apertum, significat omnia tunc disquirenda & excutienda, quae omniaque peccata quae olim commissa sunt, examinanda. Quid vero denotant clamores, ululatus, & rugitus illi leonum? Iras & furorem eius: *Quasi leo rugiet,* ait vnus è Prophetis. Quid vestis illa è nube

contexta? discrimen quod inter Noë diluuium & hocce iudicium est; illic enim aquae & pluuiae non nisi guttatim cadebant, sed hic conglobatim integræ tribulationum nubes in miserorum capita decident. Quod proxime attingisse visus est Propheta Dauid: *Veruntamen in diluuiis aquarum multarum, ad te non approximabunt;* dicere volens, diem iudicij fore diluuium aquarum multarum, quia integræ & prægnantissimæ nubes in impiorum verticem ingruent. Prædixerat id ipsum & Moyses, sed aliis verbis: *Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis;* id est, In nouissimo die qui fururus est dies omnium terribilissimus, castigationes & supplicia acerbissima inducam, qualia nunquam ab initio saeculi visa sunt, atque omnes iustitiae meae sagittas eiacu-

labor. Quid denique designat iris illa caput obumbrans? ô mali praesagium, & sinistram augurium! Diuersicolor ille arcus, qui haec tenus signum pacis, foederis & pacti inter Deum & terram iniri fuerat; quique sub Dei pedibus conspici solebat, & ob oculos eius versabatur, nunc super caput eius præcul ab oculis remorus aditabit, vt nullam amplius superesse ostendat misericordiam. Cōfirmant hoc iuramenta illa & protestationes quae sequuntur: *Et iurauit, quia non erit amplius tempus,* misericordiae scilicet, gratiae, & indulgentiae. Atque huc respexit Paulus, cum toties in Epistolis diceret: *Frates, tempus breue est;* & alibi: *Ecce nunc tempus acceptabile est;* & *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum:* modo namque tempus opportunum est, quod si elabi sinamus, nulla superest spes, hoc ipsum, quod elapsum est, recuperandi: nam post hanc vitam nullus de tempore amplius sermo erit, de aeternitate tunc loquendum erit, de aliqua temporis dimensione nemo speret.

Miratur Illustrissimus Cardinalis Caietanus, qui fieri poterit, vt columba Arca euolans virentibus folijs oliuae ramusculum repererit, cum furiosa illa aquarum tempestas & rabies omnes tum domos & palatia, V 3 altaque

altaque turrium fastigia disiecisset, tum etiam arbores & truncos validissimos euulsisset, ut sola oliua in medijs vndis rerinuisse virorem videatur. Tandem concludens ait, per hunc ramum diuinam misericordiam designari, cuius symbolum semper oliua fuit, atque illam in medijs iustitiæ fluctibus virentem vernantemque permansisse; & licet ingentes furores eius aquæ fuerint in hac vita, ab eisdem tamen misericordiam nunquam submergi aut obrui potuisse, vnde Propheta: *Cum iratus fueris, misericordia recordaberis.*

Habac. 3.

At in die iudicij nulla amplius supererit oliua, nulla restabit misericordia; at diluuiū adeo vehemens erit & intolerabile, ut omnia ab eodem obruenda sint: *Continebit in ira misericordias suas.* Satis hoc ipsum testabitur ipsa sententia quam Iudex pronuntiabit, quæ tanto cum furore concipietur, tanto cum terrore feretur, tanta cum ira executioni mandabitur, ut ex ea manifeste colligere liceat, nullum misericordię locum esse, *Iudicium enim, inquit Iacobus, sine misericordia illi, qui non fecerit misericordiam:* at iudicium adeo terribile & atrox, ut omnes qui hoc ipsum audient, præ timore trepidaturi sint.

Psal. 76.

Iacob. 2.

Iudith. 19.

Atque huius cum Iudith vidua meminisset, ad Dominum ait: *Non est qui resistat voci tuæ, montes à fundamentis mouebuntur cum aquis, petra sicut cera liquecent ante faciem tuam: quid igitur de me peccatrice fiet, quæ non nisi arundo sum, ipsaq; inconstantia inconstantior.*

Nomina
sententiæ
à iudice
ferendæ.
Sophon. 1.
Psal. 90.

Serm. 3. in
Psal. 90.
Rupertus
in lib. suo 3.
in reg. c. 31.

Sophonias Propheta, qui populi Iudaici in Babylonicam captiuitatem abducendi calamitatem præuidit, cum sententiæ huius meminisset, eamque sibi ob oculos poneret, eandem vocem amaram nominauit: *Vox dei Domini amara.* Dauid Rex verbum asperū: *Quoniam ipse liberabit me de laqueo venantium,* & à verbo aspero; vti hunc versum explicat Bernardus; atque ideo, inquit doctissimus Rupertus, vox iudicis nostri gladio accipiti comparatur, qui ore eius egrediatur; non aliter enim impios, quos sententia data condemnabit, feriet, quam si acuto eos gladio

percussisset, tantumque dolorem sententiæ huius tela insigent, ut gladio dissecantur & transfigi, quam terribilem illam sententiam: *Is maledictus in ignem æternum, audire maluit.* Matth. 23.

Euidentiùs adhuc eiusdem acerbiteriam ob oculos ponens Psalmographus, appellat eam *voce tonitruus*, at tonitruum tam horrendum rugientis, totus ut orbis eodem sit percussendus: *vox tonitruus tui in vota:* & à voce tonitruus tui formidabunt. Et sancti primi illi peccatores, vel minima Domini voce, qua delicti ab eis rationem exposcebat, audita, in tantum timuerunt, ut præ timore latebras quæsierint, & Adam descendere se conatus dixerit: *Vocem tuam audiui in Paradiso,* & c. Gen. 3. *mus, quid in valle Iosaphat futurum, quando totus orbis ad generale iudicium vocabitur, & horrendam hanc vocem audiet?*

Iob qui aduersus omnes aduersitates velut rupes infractus persistebat, nihilque omnino metuebat, cum terribilem hanc sententiam perpenderet, tremebat, adeo ut præ timore vocem amitteret; *super hoc expaui cor meum* & emollitum est de loco suo, audiet auditionem in terrore vocis, & sonum de ore eius procedentem: *post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis sue, tonabit Deus in voce sua mirabiliter.* Ecquænam illa loquendi ratio, quænam metaphora? Dauid Rex non formidabat, sed præ eius horrore nec edere nec dormire poterat. *Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam, à facie ira indignationis tuæ.* Psal. 101.

Iudæorum legislator Moyses, & primus orbis historicus, cum exitum Hebræorum de Ægypto late describeret, dicit Angelo, qui Dei tunc locum gerebat, in Sinai montem descendente ad legis tabulas dandas, & tonitru, turbinibus, fulgoribus, turbatumque clangoribus circumcirea frementibus, populum per planitiem sparsum in tantum timuisse, ut Moysi diceret: *Non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Quid erit igitur in nouissimo illo mundi die, quando ipsamet diuina maiestas totum orbem iudicatura veniet? Quis verborum illius fulmina poterit*

terit sustinere? quis non præ timore emoriatur, quando horridum illud horrendæ sententiæ tonitruum euibrabit? Vnde simile prope modum argumentum elicit Iob: *Cum vix paruam sibi sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri?* Porro Sapiens vocem Domini tam horrendam esse semper existimauit, vt solam eiusdem meditationem ad conscientiam ab omni profus peccati labe immunem custodiendam sufficere existimaret. Ecce aphorismus eius ordinarius: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* de eo hodie na die verba huc facturus veni, quod vt methodice & distincte faciam, bifariam conuersionem diuidam: primo de sententiâ quæ in iustos, deinde quæ in impios pronuntiabitur; loquar; itaque hanc & omnes priores cõciones de iudicio terminabo: modo solita vos me beneuolentia dicentem audire cupiatis.

Iob. 18.

Ecl. 7.

II.

Principio igitur, sancta nos docet Scriptura, quod & Euangelium hac de re legi solitum confirmat, summum illum iudicem, postquam omnes à se inuicem gentes separauerit, & electos à dextris, & reprobos à sinistris collocauerit, omnes accusationes, depositiones, testimoniaque examinauerit, opera, verba, & cogitationes accurate reuinauerit, ad dextram se conuertendo, ac placido vultu & ad benignitatem propenso dulcique voce, incundam illam sententiam pro iustis pronuntiaturum: *Venite benedicti Patri mei, possidete paratum vobis regnum ab origine mundi.* O sententiam exoptandam! O vocem multo auro redimendam! O decretum, quo nullum vnquam mundo exiit salutaris! Sed cur putamus primo iustos sententiam accepturos? propter duas potissimum rationes, quarum prima hæc est.

Matth. 25

Cur primo iusti iudicandi sunt, ac deinde reprobi.

Vt tanto maior cruciatus sit impiorum, maiusque tormentum experiantur. Quo enim dolore exerciandos eos putamus, cum iustos ad gloriam appellari viderint, se vero æternis suppliciis mancipari? Hinc Psalmodographus: *Peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet:* quod & exemplo quodam Euangelista confirmat. Quem enim dolorem tenuisse credendus est diues ille e-

pulo, inferni pabulum, medios inter ignes constitutus, dum Lazarum in sinu Abraham confidentem gloriaque circumfusum videret? neque enim aliam ob causam putem Lazarum illi gloriam demonstratam, quam vt supplicia tanto ei grauiora & acerbiora viderentur.

Luc. 16.

Esth. 6.7.8.

Affuerus Persarum Rex, ad cuius nutum centum viginti septem prouinciæ trepidabant, prius Mardochæum honoribus affectum voluit, quam Amanum patibulo affixum; vt tanto huic illius gloria maiorem dolorem & animi cruciatum afferret, cum hostem suum iuratissimum ad regiam prope modum dignitatem euectum cerneret. Ita quoque summus ille totius vniuersi Rex iustos prius exaltaturus, quam in reprobos sententiam damnationis pronuntiaturus, vt illorum ita tormentum, visa beatorum gloria, adaugeatur.

Altera hæc est. Vt hinc etiam omnes manifeste colligant, quanto sit iudex hic in benignitatem misericordiamque quam iustitiam ac vindictam propensior, ad mercedem remunerationemque quam ad castigandum pronior. Laudauit hoc in Cæsare Augusto adulatus Ouidius.

Tardus es ad poenas Princeps, ad præmia velox:

In puniendo nimirum restudine lentior, & in remunerando ceruo velocior. Hæc ille quidem Cæsari blandiendo, at verius nos dicemus, lentum Deum esse in decernendis suppliciis, at in bonorum operum remuneratione quodammodo præcipitem ac nimium festinum, magisque in misericordiam quam iustitiam propendere. Vnde de eo in scripturis legimus: *Miserationes eius super omnia opera eius:* Et canit Ecclesia: *Deus cui proprium est miserari semper parcere.* Aperte hic vsurpat verbum semper, vt doceat, diabolum nunquam misereri aut parcere, homines quidem nonnunquam, Deum vero semper & nullo non loco misericordiam ostendere: & quando dicitur, *cui proprium est misereri*, omnes alios excludi. Hinc Isaias eum diuinæ misericordiæ mentionem faceret, ait ipsum misericordiæ & clemē-

Pronior Deus ad præmia & supplicia.

Psal. 144.

159

tia duntaxat opus Deo congenitum & naturale esse, cætera autem præter eius naturam & ab eo penitus aliena 3. *sic in valle qua est in Gabaon irascetur, ut faciat opus suum, alienum est opus eius, peregrinum est opus eius ab eo.* Sola scilicet vindicta præter eius naturam est, & ad diuinitatem nullo pacto spectat.

Isai. 28.
Insignis
cōceptus.

Hierogly-
phicum
regis.

Hic bene mihi ac consulto fecisse videntur Ægyptii, cum optimi Principis imaginem hoc hieroglyphico expresserunt: dabant ei in manus sceptrum, in cuius imo caput hippopotami erat, quod est animal maxime ferum & immite, in summitate vero caput ciconiæ, auis benignissimæ ac mitissimæ.

Primum nota erat iustitiæ: alterum vero benignitatis quæ in rege imprimis necessaria sunt; ita tamen vtraque temperanda est, vt clementia summum semper locum teneat, iustitia vero infimum. Quod illi de rege, nos melius de regum Rege Deo dicemus: bonitatem scilicet & misericordiam superiorem in regno eius semper locum tenere; at inferiorem, iustitiam & vindictam. Vnde Apostolus: *Misericordia autem superexaltat iudicium.* Atque hinc in die iudicii electos prius quam iustos ipse iudicaturus est, ac benignam illam pro his primo sententiam pronuntiaturus: *Venite benedicti Patri mei, possidete paratum vobis regnum. Venite, quis amor, benedicti, quæ nã electio! Patri mei, ecquod gaudium & consolatio! possidete, quam ampla ac præclara concessio! regnum, quanta liberalitas! O donum amplissimum! paratum vobis, quanta dilectio! ab origine mundi, quænam prædestinatio! Venite, ô honor! benedicti, ô gratia! Patri mei, ô magnificentia! possidete, ô felicitas! regnum, ô dignitas! paratum vobis, ô fauor! ab origine mundi, ô duratio! Venite, ô summa bonitas! benedicti, ô magna familiaritas! Patri mei, ô infinita maiestas! possidete, ô immensa largitas! regnum, ô regnum incomparabile! paratum vobis, ô vera beatitudo! ab origine mundi, ô antiquitas in æternum duratura! Venite, omnes, benedicti, felices, Patri meo, idque ex charitate, possidete, in æternum, regnum, amplissimum, paratum vobis, magna cum anxietate*

Iacob. 2.

Matth. 25

ac labore, ab origine mundi, quod nullo vnquam æuo desinet.

Venite electi mei, dilecti, prædestinati, *Allegoria.* delicia meæ: venite ad me, Deum vestrum, Redemptorem vestrum, omne bonum vestrum. Venite ad me ô filii prodigi, qui olim per stultitiam proavi vestri Adam, paradiso, qui domus quodammodo paterna erat, egressi, in longinquam regionem mundi cessistis, & in eadem omni ferme substantia vestra consumpta, varios labores ac molestias sustinistis, adeo vt bestiarum more viuere vos oportuerit; sed coegerunt vos lacrymæ, suspiria ac vitæ austeritas oculos atollere, & ad desideratissimam patriam anhelare, atque ita tandem postliminio ad ædes paternas reuersi estis. Venite igitur, *Luc. 15.* accedite, quo vos amplectar, vos stringam qui dudum exules fuistis, venite, vt iucunde in regno paterno epulemini, proferatur cito stola immortalitatis, annulus æternitatis, & calcei impassibilitatis, mactetur vitulus ille saginatus perfectæ felicitatis, afferantur thesauri regni dignitatis, fluant torrentes voluptatis, præparentur epulæ ac nuptiæ regales.

Venite pauperes Lazari, qui vlcibus penitentia austeritatisque cooperti, & flagrorum vibicibus dilaniati tanta passi estis, qui toties esuriistis, ieiunastis, toties ante fores diuitis huius epulonis, mundi scilicet incalsum, nullo miserante, stipem petistis. Venite *Luc. 16.* modo ab Angelis in sinum Abrahamæ deferendi: venite, fruamur amplexibus, indulgeamus affectibus, inebriemur amoribus: venite, vos vt osculer, & foueam vt mater paruulum. Quod ipsi Prophetæ Domine dudum ante prædixerunt: *Inebriabuntur ab vbertate domus Dei: & mox, Torrente voluptatis tua potabis eos.* O delicia incomparabiles! voluptates multo redimendæ!

Venite delicia meæ, venite charissimi, venite exules & profugi in patriam, cælum subite è quo propter Adæ peccatum egredi compulsi estis, & in exilium miserimum detrusi, sed in quod vos iterum gratia mea restituet; intrate palatium cuius ianua per passionem meam fuit referata, intrate in *Splend.*

didam illam aulam, cuius aditum cruce effregi ac violenter perrupi, quo vos eodem introducerem. Venite peregrini (*omnes enim peregrinamur à Domino*) qui per tot provincias ac regiones discurriftis, erraftis, currendoque defatigati eftis, venite modo ac revertimini in exoptatum patrium solum. Venite naufragi, qui à tot iam annis turbulenti mundi huius mare nauigastis, tot tempestates, procellas perpelli estis, toties ventis & aquilonari rabie concussi vitæ ac naufragii discrimen adiftis, modo desideratum portum subite, anchoram hic figite, certi hinc nunquam vos excutiendos, terram summæ beatitudinis possidere, de cuius possessione nunquam vos aliquis deturbabit. Venite qui hæcenus tam strenue meo nomine laborastis, qui tot onera ac defatigationes sustinuitis, tot presuras, tribulationes, austeritates, pœnitentias tolerastis, venite, inquam, vt vos reficiam, consolet, quiescite iam a laboribus, iam amplius nolite sudare aut defatigari, sed intrate in gaudium Domini æterna requie perfruituri. At nondum hic finis.

Benedicti Patri mei: id est, benedictionib. Patri mei ac S. S. totiufq; Sanct. Trinitatis donati. Mundus quidem vos aliquando maledixit, at Pater vos benedicit: mundus tyrannicum vobis iugum imposuit, at eodem vos Pater meus paterne eximet: mundus vos afflixit, at Pater consolabitur ac reficiet. O verba super mel & fauum dulciora, ô consolationem incomparabilem: In quibus veteres omnes figuras adimpletas videmus. Ecce enim vt hic fenex ille Isaac, cuius ætatem & exortum nemo no. it, cuius generationem nullus enarrare potest, dilectos sibi Iacob benedicat, profanos autem Esau maledicat. Ecce quoque hic Iacob Patriarcham, qui tota passionis nocte luctatus, in femore humanitaris dumtaxat vulneratus est, atque ita victor abscessit, quomodo filios hodie suos benedicat. Ecce quoque hic Dauidicum illud vaticinium completum, *Benedicti vos à Domino.*

Benedicti Patri mei: Dauid Propheta omnium beneficiorum, quæ à Galaaditis accepit, eo quod Saulem socerum in pralio in-

Tom. 4. Bess. Advers.

teremptu sepulchri honore affecissent, memor, hac eos oratione compellabat, *Benedicti vos à Domino, qui se: istis misericordiam hanc cum Domino vestro Saul, & se: istum eum.* Christus ad hunc modum, qui regum rex est ac Dominus dominantium, memor cultus & honoris, quo fideles Patrem suum cœlestem affecere, operaque misericordiar, quæ olim hic edidit, amplissima mercede compensare satagens, & ingrati nomen subterfugias, his eos verbis alloquitur, *Venite benedicti Patri mei.* Ita namque id prauudit Psaltes, dum vaticinans ait. *Hic accipit benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo.* in quibus hic pro illi, phrasî Hebræis perfamiliari, legitur.

Benedicti Patri mei. His olim Deum ad Abraham verbis vsu memini, *Egre dere de terræ tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrauero tibi, factamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, etique benedicam tuis.* Hic figurate expressum legimus, quod magnus ille Deus, in mundi fine, cum fidelibus, id est, veris Abraham filiis, facturus est, qui diuinæ inf. irationi, qua patriam deferere cogebantur, respondentes, relicto patrio solo, ac domib. paternis, diuitiisq; ac facultates deferentes, & in extremas pœnitentiæ oras cœlitus demonstratas secedentes, nomen suum celebrari ac magni fieri videbunt, virtutum & meritorum compensationem accipient, æternamque benedictionem audire merebuntur, *Venite benedicti Patri mei.* Huc respexit Tobias senior cum diceret, *Tu autem lataberis in filius tuis quoniam omnes benedicentur & congregabuntur ad Dominum.* hic quidem ad litteram de Hierusalem terrestri agit, at mystice, de cœlesti, in qua omnes filii Dei benedicentur. Sequitur.

Possidete regnum. O liberalitas, ô prodiga profusio: proh quanta felicitas, quanta merces & dignitas: Possidere, dilecti mei, regnum quod ab ipso mundi initio rerumque primordio vobis præparavi. Hi nempe sunt effectus cœlestis illius ac diuinæ benedictionis: benedictionis scilicet, quæ beatos efficit, ditat, ac regna confert amplissima. Præfati hoc ipsum sapiens cū ait, *usq; autē in pax. Sap. 5.*

X petuum

Sap. 5. *petuum vinent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum: ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini, quod ita demonstro.*

Esai. 5. *Parentissimus Artaxerxes, quem nos alio nomine Assuerus nuncupamus, eximia Estheris pulchritudine captus dimidiū ei regni pollicetur, modo cupitis illius siui pollet amplexibus. Quid itane regem vniū captiuā amore teneri, vt mediam ei regni partem cedere non vereatur? sed notare vos velim, eum non nisi medium obtulisse regnum: at regum rex Deus infinito erga homines amore inflammatus, integra iis regna, & quidem in æternum possidenda, sponte elargitur, possidet regnum, non quidem mundi huius, cuius diademata sentibus rigens, sed regnum gloria ac maiestate plenum, de quo*

Psal. 144. *David, gloriam magnificentia regni tui, non regnum triduanum, aut tercentum annorum, sed regnum in omne æuum permanens, regnum tuum, regnum omnium seculorum. & amor & flamma plurimam secum trahens felicitatem! & incendium ingentem utilitatem adferens!*

Psal. 18. *Possidet regnum. Hæc dum memoro Domine, æquissimum te & in promissis fidelem nuncupare necesse est. Illud namque regnū est, quod olim in Euangelio pauperibus promissisti, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum Illic quidem promissit, hic vero re ipsa confert, Possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, quod ipse olim me pollicitum memini.*

Mat. 5. *Possidete regnum: in quo Deus rex est, Gloriosa Virgo velut regina, cuius membra ac Principes sunt Seraphini, Duces Cherubini, Marchiones Throni, Comites Dominationes, Vice comites Principatus, Barones Archangeli, Equites aurati Angeli, subditi autem & vasalli omnes Christi fideles, regnum, cuius termini immensi, in quo firma & secura pax, quodque in æternum permanebit, nulloque vnquam æuo terminabitur, regnū, quod nobis à Christo paratum ac sanguine eius acquisitum restatur Apostolus, Testificati sumus vs ambuletis digne Deo, qui vocauit vos in suum regnum & gloriam & Iacobus in Catholica sua, Audite fratres dilectissimi, nonne*

Thes. 2. *Iacob. 2.*

Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & heredes regni, quod repromissit Deus diligentibus se? Noli dubitare Apollote, dum enim dicit, Possidete paratum vobis regnum, ad oculum id ipsum demonstrat. Exclamem igitur merito, O mercedem admirabilem! & remunerationem singularem!

David rex cum in extremis esset, filioque Salomoni regni habenas traderet, ac testamentum conderet, omnium benefactorem memor, & singulos qui sibi viuenti aliquid beneficium contulissent, compensare vellet, filios Berzelai Galaaditis potissimum ei commendauit, qui sibi a facie Absolomi fugienti in auxilium occurrerant, quos regia mensa donec viuerent, assistere voluit, iisdemque quibus rex epulis gaudere: *Sed & filius Berzelai Galaaditis redies gratiam, eruntque comeditis in mensa tua. Ad eundem modū Deus in mūdi fine, fideles & obsequentes seruos remunerari cupiens, filium, de quo legimus, Ecce plusquam Salomon hic, admonet, vt nouos illos Berzelaidas, electos intelligo & predestinatos, digna mercede, obsequiorum memor, afficiat, in regnum cœleste inducat, mensa que gloria assistere, & iisdem secum deliciis, voluptatibus, gaudiisq; frui faciat. Audiamus quæso vt Patris ille voluntatem & testimonium amoris proprio et ore confirmet: si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum, illic & minister meus erit: multoq; adhuc euidentius in Luca, Et ego dispono vobis, sicut disp. iussit mihi Pater meus regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, ac deinde, Possidete regnum O amorem singularem! & dignationem dilectionis infinitæ!*

Quid itane regnum tuum polliceris Domine, tuisq; conignas hoc ne per gratiā meram, an ex iustitia & obligatione? Ex sola iustitia, Auditores, vt bona vestra opera debita mercede compenset, dicit enim, Esurius, & dedisti mihi manducare, sitis, & dedisti mihi bibere. Viuant igitur bona opera, viuant opera misericordiae, quibus regnum caelorum ex obligatione assignatum est. Hinc Apostolorum Princeps, Quapropter fratres, magis satiate, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionē faciat, sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in regnū æternū Domini.

Sent que pios tur.

Mat.

3 Reg. 2.

Luc. 11.

Ioan. 11.

Luc. 22.

Mat. 6.

Bona opera in die iudicii cōpensabuntur.

2. Pet. 1.

ni nostri, & Salvatoris Iesu Christi. Sed hæc de sententia p̄ electis pronuntianda, iam de ea quæ in improbos feretur agendum restat.

Sententia
que in im-
pios fere-
tur.

Matth. 25.

Vbi iam iudex sententiam pro electis, à dextra parte constitutis, pronunciauerit, terribili quodam vultu, atq; oculis totum scintillantibus, & furorem spiratibus, ad impios conuersus, horrenda & indignabunda voce, lugubrem ac funestam illam sententiam pronuntiabit: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* ò sententia, cui similis nulla vnquam à quoquam pronuntiata legitur! ò decretum sanguinolentum, horrendum, terribile! ò sententia lugubris, deploranda, atq; iliadem malorum secum trahens! Proh infelices ac miseros peccatores, aduersus quos ignitum illud sententiæ fulmen euibrabitur!

Vix lingua calamitatem hanc potest exprimere, aut vox proferre, latera deficiunt, nec si centum mihi linguæ, aut ferrea vox, vel ærea sint latera, eiusdem magnitudinẽ possem describere. Hic cursu sistite cœlestes orbes, hic deliquium patere Phœbe, hic terra concutere, hic detona aër, hic ignes cœlo descendant, hic ingemiscat pontus, stellæ hic cœlo cadant, gemant, plorent, omnes hic creaturæ tristem ac lugubrem sonum edant: hic rupes, petræ, saxa diffingantur; hic herbæ, plantæ, & arbores exarescant: hic vlulent animalia, hic rugiant leones, ac miserorum forti nimis ah deplorandæ comparantur lugubrique hac sententia audita ingemiscant:

Matth. 25.

Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. singulis verbis suū inest pondus, singulæq; syllabæ nouū quendam & singularem dolorem incutiunt.

Discedite, O verbum amarum! à me, ò calamitas! *maledicti!* ò furor! *in ignem æternum,* ò temporis longæuitas! *qui paratus est diabolo & angelis eius.* ò horror, terror & pudor! *Discedite,* ò infelix discessio! *maledicti,* ò quæ reprobatio! *in ignem æternum,* ò quæ punitio! *qui paratus est,* ò quæ præparatio! *diabolo,* ò quale tormentum! *& angelis eius,* ecquæ afflictio! *Discedite,* ecquæ manumissio! *maledicti,* ò quam insalubris salus! *in ignem æternum,* quam triste asyllum! *qui paratus est,* quam amara iustitia! *diabolo,* quam ingrata

societas! *& angelis eius,* quam immitte confortium! *Discedite,* dum cogito exalbescō, à me, palleſcō, *maledicti,* horreat comæ, *in ignem æternum,* voce destituor, *qui paratus est,* contremisco, *diabolo,* palpitat cor, *& angelis eius,* præ metu ac formidine emorior.

Discedite à me maledicti, id est, confestim ab oculis vos meis proripite, hinc, p̄cul hinc à conspectu meo, non amplius coram me cõparere vos volo, sed digna flagitiis supplicia adite: in ignem illum perennem properate & diabolos quos hæcenus obseruastis, inuistite! Ite, abite miseri, discedite infelices, hinc fugite in æternum maledicti. Quasi diceret, Quoniam me, ò scelerati! vt patrẽ agnoscere nolulistis, etiam inuiti, vt iudicem me habetote. Vos si ad seueram sententiam pronuntiandam me compulistis, quid? nesciebatis, me in misericordiam ac clementiam quam in rigorem ac iustitiam proniorem esse, & malle me bona vestra operæ æterna mercede, quam delicta sempiterna flamma compensare? Patientia vos mea abusi estis, pœnitentiam agere distulistis, delinquendi finis non erat, eumque qui non nisi clementiam & amorem spirabat, vestræq; salutis sitientissimus erat, ad iracundiam & vindictam exigendam compulistis, & sententiam hanc inuito quodammodo extorsistis.

Et sane ita se res habet Domine, pronior Pronior es ac propensior ad parcendum quam casti- Deus in gandum, quod variis è Scriptura Sacra ex- miser- cordiam
plis ac figuris poterit confirmari. Homo ille cordiam
quem Ioannes initio Apocalypseo vidit, quam iu- stitiam.
gladium habebat in ore, & stellas manu: quo stitiam.
designabatur, Deum, cuius hic homo figu- Apoc. 1.
ram gerebat, minas, quarum gladius typus
erat, ore, gratiam vero & indulgentiam quæ
per stellas signabatur, manu præferre, ac sup-
plicia quidem sæpius interminari, sed corū
loco præmia ac gratiam elargiri.

Dilecta illa in Canticis cum omnia prope- Cant. 5.
modum sp̄si membra, deprædicaret, hocce
manibus elogiū dedit: *Manus eius tornatiles,*
aureæ, plena hyacinthis: quæ verba Hebræi in
hunc modum legunt: *Manus eius orbes aurei,*
itaq; lecta hunc sensum efficiunt, Manus di-
lecti mei, instar orbis cœlestis, semper ad be-
ne agendum indeficiente motu feruntur &
impel-

impelluntur, hominibusque gratiarum suarum influxus communicare gestiunt. Atque hinc efficitur, Deum, cuius imaginem spon- sus hic gerit, manus aureas, donis gratiarum plenas, & ad prœmia quam ad supplicia ha- bere velocitates.

Diuerfi- mode ar- matus le- gitur De- & quare. P^{sal.} 44. Apoc. 1. P^{sal.} 7.

Exod. 5.

Exe. 6. 5.

Matth. 25.

Iob. 40.

Observaui diuersimode Deum in Scripturis gladium solere gestare, modo in femore: *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime;* modo cum ore exerere: *Et de ore eius gladius utraque parte acutus exibat;* alias etiam manibus vibrare: *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, et cum suum tetendit, et parauit illum.* Quid diuersa hac gladij gestatione designari putatis? aliud profecto nihil, quam varios puniendi feriendique in Deo modos. Ensem quidem lateri accinctum gerit, ut peccatori metum incuriat, seseque illi reddat formidabilem, deinde in ore, ut minas intenter, manu denique quatit, ut eundem reipsa puniat & percutiat. Atque ideo in Exodo legimus, *Euaginato gladio meo, interficies eos manus mea.* At si vnquam diuina illa & vltix manus vindictam exercuerit, si vnquam peccatores flagellatit, iudicij profecto tempore, quando horribilem illam sententiam pronuntiat, vires exeret, arma concurret, ac reipsa in peccatores ensen extendet. Atque in hunc modum de illo apud Prophetam legimus: *Gladium euaginato pestet eos.* Videamus autem quos istus infligat, quænam inferat vulnera?

Quænam illa pœna, ecquis cruciatus, à Dei, Angelorum, & Sanctorum omnium cõspectu in æternum arceti perpetuisque ignibus & carceri obscurissimo mancipari? O scientiam irreuocabilem, qua data nulla vitæ emendatio speranda est, neque ipsa erroris alicuius coarguenda, nec post eam ad aliud tribunal prouocandum. Inter cæteras quas olim Iob Propheta quæstiones proposuit Deus, fuit & illa, *Accingere sicut vir lumbos tuos, interroga bo- te, et indica mihi, Numquid irritum facies iudicium meum? et si habes brachium sicut Deus, et si voce simili tonas?* quasi diceret, nulla hominum ratione sententiam iudicis latam reuocare, aut decretum promulgatum arte vlla veterum cauillandique technis posse infringere. *Descendite à me, o furor, o indignatio, o vin-*

dicta sciens animus! Quid te ne Agne mansuerissime leoninam rabiem induere? an non læsa patientia furor sit? Non nisi tertio legitur Dominus à confortio suo quemquam reie- cisse, aut abire iussisse, imprimis diabolum in cõceptus deserto. *Vado Satana, scriptum est enim: Non tentabis Dominum Deum tuum.* S. Petrum deinde, cum Passionem impedire satageret, *Vade post me Satana;* denique impios in iudicio, *Descendite à me maledicti.* O repudium amarum, & acerbum! & triste exitum! Prædixit id olim toties Psalmographus, & quidem verbis apertissimis: *Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos.* An non in ira loquitur, dicere peccatoribus: *Ita maledicti in ignem æternum.* Tanta quippe indignatione & ira verba illa aduersum impios proferentur, ut homines priuatura sint sensibus, terrorem incussura, ad desperationem denique adactura.

Exprimunt id Prophete: *In ira populos con- fringes,* item, *sic in ira absterget eos.* Terra quoque ad illius pronuntiationem quasi ad tonitru quoddam tremet, ac mœres concutietur; unde dictum est: *Commota est et contremuit terra: fundamenta montium onussa sunt, et conuassata, quia iratus est ira, ascensit fumus de naribus eius, carbonem iucensit sum ab os tenabit de celo Dominus, et Excelsus dabit vocem suam.* Audite tonitrua, contemplantini terræ motus, iram dispicite, *Descendite à me, mea indigni gloria, ac beatitudine cœlesti in æternum carituri.* Et quinam Domine?

Maledicti. Quis audiuit vnquam maleficum ad mortem condemnatum conuictis impiis maledictum & iniuriis afficit? an non satis amaritudinis supplicijque ipsa mortis sententia, maledictionibus his omiſſis, habere videatur? afflicto namque non est ultra danda afflictio, ut leges humanæ præscribunt, tvero, o iudex integerrime, pœnam iugis pœne & supplicij supplicio superaddis: conuicta & iniurias ultra mortis sententiã proferes. At non sine mysterio. Hic namque videmus Noachum illum, qui amore nostri longanimitateque nimia inebriatus, cum bis millenis, aut amplius iam annis, misericordiæ somno oppressus iacuerit, expergissentem, impiosque Chamos, qui nuditatem, paupertatem,

Allegoria. Gen. 9.

tem, humilitatem, crucem ac passionem illius toties irrifere, maledictione acerbissima ferientem. At non sunt hic maledictiones blasphemæ Semei Beniaminitæ, quas in Dauid Regem eiacularus est, sed Christi Iesu aduersus impios & damnatos. Vnde Psalmo-graphus: *Maledicti qui declinant à mandatis tuis, non in hoc solum mundo, verum & in altero; dices enim.*

2. Reg. 16. 19.
Psal. 118.
Mar. 11. *Maled. 11.* Si ficulnea illa Evangelica, nullo sensu prædita, iudicio & ratione carens, solumque animam habens vegetatiuam, diuina maledictione percussa quamprimum exaruit, omnemque confectum vigorem viroremque amisit, non aliter quam si trifurco Iouis telo fuisset impedita, quid obsecro, facient infœlices illæ animæ horridum illud fulmen expertæ? An non præ metu extabescunt, an non præ formidine exanimabuntur? præuidit ingentem hanc & metuendam maledictionem. Tobias senior, cum diceret:

Tob. 13. *Psal. 108.* *Maledicti erunt, ut qui contempserint te, & condemnauerunt, ut qui blasphemauerint te.* Item Psaltes: *Dilexit maledictionem, & ueniet ei; & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.* Vbi numerum singularem pro plurali, modo loquendi Hebræis vsitato, x̄turpauit: petinde ac si dicere uoluisset, Peruicaces illi peccatores, Domine qui benedictiones tuas hætenus quærere distulerunt, iisdem etiam priuabuntur & eorum loco maledictiones, quas semper quærere, inuenient. Verum est; audio enim eandem iam cui brati.

Can. 2. *Ierem. 50.* *Nahum. 3.* *Maled. 11.* Non erit amplius, ô dilecta, vox illa suavis ac iucunda, quam tantopere olim audire cupisti, non erunt harmonici illi concentus quos auribus tuis ingeminari ardentissime desiderabas, dicens: *sonet vox tua in auribus meis, & x̄ enim tua dulcis, & facies tua decora.* Sed vox quædam terribilis, ac confragosa, vox terroris & belli, ut eam Ieremias indigerat; vox flagelli & percussiois, quomodo à Nahum Propheta nominatur. Quâ obrem, Christiani, cum eandem hodie reboantem perque aëra stridentem auditis, diligenter attendite, omniq; ratione aduertite, ne vos illa percellat & terreat. Conuertimini ad Dominum, & nolite pœnitentiam in longa temporis spatia differre: vitam in melius

commutare, nolite benignum illum Dominum flagitiis ad iracundiã pronocare; at bonis cum vobis operibus propitium reddite: terreat vos terribilis illa vox, metum sententia hæc incuriat: hæc audita motum emendationi conuersioniq; studete, inueteratam illam peccandi consuetudinem relinquite, prauos mores, & vitæ deprauatæ flagitia exuentes, nouum hominem induite. Auscultare Psalmistę bene sapienterque monenti, *Hodie se uocem eius, uocẽ, inquam, iudiciorum eius, uocem hanc horrendam, Descendite à me maledicti, audieritis, nolite obdurare corda uestra.* Et quo discedent Domine?

Psal. 94. *In ignem æternum!* O rigor, ô infelicitas, ô vera deploranda calamitas! Cœlesti nimirum patria exulare, ad infernalium supplicia detrudi, à Deo reici, maledictionis sententia ferri, sempiterno incendio addici: O sententiam intolerabilem! *In ignem horridũ, æternũ miserum, in ignem, ô futur, æternum, ô desperatio!* Hic scilicet Dauidicum emblema expositum videmus, *Vox tonitruus in rota:* quamuis id à Gregorio & aliis de Apostolorum prædicatione explicatum sciam, *Quid enim, inquit, per tonitruum nisi prædicationis superni terroris accipitur, per quod supernorum iudiciorum terror audietur.* Sed possunt eadem nihilominus uerba de sententiæ in die iudicij ferendæ pronuntiatione intelligi, erit enim vox illa tonitruus instar reboans, & instar fulminis stridens: quinetiam, ut rota feretur, erit namque volubilis & semper agens, quod per rotam designatur; circulus namq; & rota q; principio careant ac fine, æternitatis sunt symbola. Ita etiam olim precatus est Psalmita, cum impiorum damnationẽ vindictamque postularet, *Deum meus pœne illos ut rotam, & sicut sibi ulam ante faciem uẽ: sicut ignis qui comburit siluam, & sicut flamma, qua comburit montes, ita persequeris eos tempestate tua, & in ira tua turbabis eos.* Nec solũ hic impiis malum imprecatur uares, sed eadem simul opera æternitatem suppliciorum quibus exerciandi sunt, designat, ô rota! ô æternitas!

In ignem æternum: ignem nouum, exoticum, qui unico momento durissimos adamantales in fauillas rediget, qui singulos iuxta peccatorum qualitatem magnitudinemque

torquebit, cuique ignis noster comparatus ludus quodammodo & piectus videatur; ignem eternum, qui non prius exstinguetur, quam Deus, qui principij simul & finis expers est, esse definat. Vnde prudens & sancta illa vidua Iudith, peccatores ad pœnitentiam comminando inuitans, ait: *Va genti surgenti super genus meum, Dominus enim omnipotens vindicauit in eis. In die iudicij sui visitabit illos. Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, ut urantur, & sentiant usq; in sempiternum.* Exclamo igitur, & quidem merito: ô ignem! ô tormentum! ô dolorem intolerabilem! At nondum hic finis.

Iud. 16.

Psal. 108.
Habac. 8.

Qui paratus est diabolo & angelis eius. ô cruciatus omnem modum ac rationem excedens! Annon satis erat, ô iudex æquissime, a diuino tuo eos cōspectu arcere, Paradisi aditum occludere, iniurias & calumniasingere, igni eterno addicere; nisi etiam dæmones iis in socios assignares? vt nempe horrenda illa monstra, deformes illas furias, ac spectra tererrima, nullo non tempore ante oculos haberent. Prædixerant id oracula Prophetica, vt illud Dauidicum, *stet diabolus à dextris eius; & aliud, Antefaciam eius iñt mors, & egredietur diabolus ante pedes eius.* Hoc quidem & de Melchā intelligi potest; sed, quemadmodum Scriptura diuersis aptari potest, huic proposito idipsum accommodare quin licet?

Esb. 7.

Matth. 25.

Audiuistis iam decretum, quod aduersus impios pronunciabitur; audiuistis sententiam quam in damnatos magnus ille iudex detronabit, quam & mox executioni mandabit. Dæmones enim adstantes, miseris illas animas ad inferna trahent, & ad æterna rapiunt supplicia. Quod figuris quibusdam ex antiquo testamento notum faciam. Vix olim Assuerus mortis sententiam in Amanum tulit, quin statim ille à carnifice in crucem actus est: *Necdum verbum de ore Regis extierat, & statim operuerunt faciem eius, & suspensus est Aman in patibulo.* Ita quoque, quamprimū vt potens ille Assuerus CHRIS T V S protulerit, *ite maledicti in ignem æternum:* terribiles ac truculenti illi carnifices, misellos illos inuadent, & ad sempiterna tormenta reluctantes & inuitos trahent, qui in puncto ad inferna descendunt.

Quamprimū vt Moyfes Hebræorum legislator olim loqui desinit, Chore mox, Dathan, & Abiron cum complicibus suis ac seditionis fociis, terra immane dehiscente, viui in infernum descendere. Non aliter quoque cum damnatis agetur. Vix namque Iudex morticos adiudicauerit, quin mox terra disrupta eos absorbeat, & absorptos ad tartara transmittat. Quid ad hæc ais ô Rex? Veniat mors super illos, & descendat in infernum viuentes. Non est hæc, vt nonnulli existimant, mali cuiusquam imprecatio, sed potius euident de damnatis varicinii, quod & ab alio quodam loco lucem accipiet: *Introsbunt in inferna terra, tradentur in manus gladij, partes vulptum erunt.* Confestim namque ac graui illa corpora, ponderosa illa cadauera, ac moles illæ carneæ ad ima descendere inceperint, instar plumbi aut ingentis saxi ad centrum terre deuoluentur. Ita scilicet idipsum docet Scriptura: *Cadent in profundum quasi lapis, & sicut plumbum in aquis vehementibus.*

Psal. 34.

Psal. 62.

Esd. 1.

Cōcl. 10.

Ecd. 10.

Ecd. 10.

Quocirca, Christiani, etiam atque etiam vos adhortor, huius vt iudicij recordemini, sententiam illam vlticem semper ob oculos habeatis, ac diligenter aduigiletis, ne in vos eadem feratur. Dixit olim Sapiens, prudentem ac cordatum virum in dextra cor tenere, stolidum vero & insipientem in sinistra, quod non iuxta litteram intelligendum est: cum certo sit certius, & ex anatomicis præceptis constat, cor medium in homine locum occupare. Sed mystice verba illa exponenda sunt, scilicet, iustum, quem vere sapientem ac prudentem dicere possumus cor suum, actiones, cogitationesque omnes ad gloriam, quæ per dexteram significatur, dirigere & intendere: impium vero, qui stolidi ac fatui imaginem gerit, in omnibus suis tum dictis, tum factis cogitationibusque, vnicam spectare damnationem, quæ per sinistram denotatur. Et sane mera stultitia est, ne dicam dementia, in peccata semper ac nulla non occasione data incidere, ac nunquam horrendam illam sententiam ob oculos habere, lasciuire, ineptire, deliciis voluptatibusque nullo non loco indulgere, & nihil eorum quæ in altero mundo euentura sunt, mente animoque reuoluere.

Formi.

Formicæ, vt sapiens ait, in æstate, dum cetera animalcula per agros cantillant ac murrant, futuræ memores hyemis, tritici a seruis obeirant, frumeti grana assiduo labore & indefessa industria in horrea conuehuat, vt, dum brumale tempus aduenerit, deposito gaudere possint, ac partis frui. Vnico scilicet brumalis austeritatis inclementiæ que metu verna & æstiuas delicias contemnunt, & in futurum prospiciunt. Digna profecto laudibus in paruo hoc animalculo industria, & cata solertia! Has vt imitemur & earum diligentiam notemus, suadet idem Sapiens, *Vade ad formicam piger.* Docere vult, esse nobis, qui non nisi exigua quædam insecta sumus, in terea dum læta vitæ huius ætas vernat & ceteri hominum, iocis, ludis, tripudiis & inceptis, variisque nugis tempus impendunt, diligentem rerum omnium prouisionem faciendam, virtutes inquam, merita, bonaq; opera coaceruanda, vt iis, dum alterius vitæ bruma aduenerit, & inopia extrema laboramus, fruamur. Quæ tristis autem hyemis hæc futura est! Tunc scilicet terra præ siccitate exarescet, aer obscurabitur, diuinaq; iustitia omnia deuastabit, herbae tabescent, flores emarcescent, arbores emoriantur, omnia deniq; diabolica quadam pernicacia, duritiq; inaudita congelascunt. An nõ igitur hyemis huius intemperies & inclementia, rerum omnium obliuionem, voluptatum deliciarumq; contemptum, gaudiorum deniq; abnegationem inducat? An non vel minima eiudem apprehensio tantum in animabus nostris poterit, vt nunquam amplius nostris Deum omnipotentem flagitiis ad iracundiam prouocemus? Ioab princeps militiæ regis David, audito Absalomum e quercu pendere, decem argenti siclos, & balneum daturum se nuntio sponsondit, si pendentem telo traiceret, at miles, ille minime miles, sed ad omnem clementiam edoctus, mox subintulit, *Si appenderes in manib. meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis.* Hoc ipsum te respondere velim. Christiane miles, sub Iesu Christi signis qui meres, cum te infernalis ille Ioab, demon scilicet, ad eadem, id est, peccatum & scelus, impellit, suadetq; vt Principem illum cæli ac terræ, denuo cru-

cifigas, inque facti mercedem daturum se pollicetur delicias quasdam transitorias, ac diuitias temporales. Tunc inquam responde te velim, si vniuersum mihi mundum cum omnibus eiusdem diuitiis traderes, Satan, numquam vel vnum peccatum mortale committerem. Quid; mene aduersus Deum insurgere? Creatorem ad iracundiam concitare? iudicem deniq; meum prouocare? mille licet mundos offerres, numquam huc me adduxeris. Eia Christiane, hoc cogita. Iudiciũ hoc mente volue, terribilem hanc & horrendam diem præ oculis habe, à qua vel vniuersa tua salus, aut è contra interitus ac ruina dependet. Quod si feceris, certissime futurũ confido, numquam vt amplius, præeunte hic mihi Salomone, Deum sis offensurus.

Tunc obsecro, mei, o Iudex æquissime, sed simul etiam feruissimè, miserere, tunc à dextris cum numero iustorum constitue, sententiam pro me pronuntia, colloca me cum benedictis, ne cum impiis maledicatur, tunc paterna me benignitate atque amore complectere. Suscipe me tum sub vmbra alarum tuarum, extende dextram ad protegendum, ne forte glorientur inimici mei, & dicant, *Præualemus aduersus eum,* Oculos, quæso, in die illa obnubila, ne malignorum illorum spirituum, terribiliorum inquam spectrorũ aspectu perterreat, sed gratiæ tuæ radiis & Angelorum circumquaque astantium, & ad adiuandum me emissorum, splendore illos potius præstinguas: & gratiam concedas, vt horum semper meminisse queam: & quoniã iter hoc necessario mihi peragendum est, discrimina in illo occurrentia, periculaq; quæ post corporis huius egressum subite me forsitan oportebit præuideam ac præcogitem. Vt cum omnia præuidero, percepero, prægustaro, suauem illam cum electis sententiã audire merear, *Venite benedicti Patrum mei, post fidetis: paratum vobis regnum à constitutione mundi:* quæ demum summa quam quis optare queat beatitudo est, & ad quam omnes nos deducere dignetur. Pater, & Filius, & S. sanctus, Amen.

Hierem. 10.

Matth. 25.

DE INFERNO.

DOMINICA TERTIA
ADVENTVS.

DE MEMORIA INFERNI.

Partitio:

- I. Praconium de timore poene generatim.
- II. De necessitate poenarum inferni.
- III. De earundem Vtilitate.

Memorare nouissima tua, & imprimis
infernalia, & in æternum non pecca-
bis, Eccles. 7.

FIGVRA.

INter omnes, quas Ioannes olim in Path-
mos insula habuit visiones & apparitiones,
non postremum mihi occupare locum videri
illa, qua lacum vidit igne ac sulphure æ-
stuantem, in quem scelerata & abominanda
illa meretrix omni vitiorum genere conta-
mitatissima, iusto Dei iudicio, coniecta fuit,
vt pro gaudiorum hoc in mundo habitorum
ratione, tantum illic tormentorum patere-
tur, & pro mensura voluptatum, cruciatus
etiam ex æquo perferret: *Quantum glorifica-
uerit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tor-
mentum & luctum.* Cum mysticam hanc vi-
sionem attentius peruoluo, penitiusque ri-
mor, Inferni horror & supplicia in eo dam-
natis destinata hic aperte designari viden-
tur: ille namque locus est reternus ac simul
infaelicissimus, flammis perpetuis exæstua-
s, glacie & frigore acerrimo rigens, sulphureæ
fœtorem exhalans, omnibusque suppliciis
ac cruciatibus refertus: in quem sceleratorum
animæ, adulteriis, id est flagitiis variis, coin-
quinatæ, aliquando relegabuntur, vt illic in
æternum irrevocabili Dei sententia, tantum
suppliciorum, poenarum, ac cruciatuum su-
stineant, quantum prius hoc in mundo gau-
diorum, deliciarum, voluptatumque habue-
runt. Hoc semper vt præ oculis habeamus, ac

Apo. 18.

nūquam animo deponamus, suggerit Deus:
atq; hoc ipsum est, quod hodierna vobis cō-
sione explicare decreui, si lumen cordium
Spiritus sanctus ingenium illustrare, & pa-
trona nostra consueta, Maria scilicet Deipa-
ra, pro me intercedere non detrectent, quam
proinde cum Angelo Gabriele supplices sa-
lutabimus.

AVE MARIA.

Abderitanus Democritus, non postremi
dominis Philosophus, dicere solebat, vni-
uersam mundi huius monarchiam duab. po-
tissimum rebus contineri, amore scilicet ac
metu: quorum ille præmia, hic vero supplicia
dare consuevit. Hinc primus Persarum
Monarcha Cyrus, teste Xenophonte, vtrum-
que hunc affectum, regis alicuius brachia
nuncupare solebat, quorum primo ad fidelia
fidelium obsequia digna mercede compen-
sanda, altero vero ad supplicia impiis & scele-
ratis infligenda vteterur.

Eiusdem etiam opinionis fuit David Rex
ille sanctissimus, agens enim de summi regis,
Dei scilicet dotibus & qualitatibus, duos hos
in eodem affectus velut excellentissimos &
rege summo dignissimos commendauit,
Dulcis & rectus Dominus. Quæ verba Casti-
dorus Romanus quondam Senator, ac deinde
Rauennæ Abbas sanctissimus, ita expo-
suit, *Dicitur dulcis vt ametur, & rectus vt ri-
meatur.* Ipse porro Psalmographus timorem
hunc diffusius explicans ei; euclatius in-
hærens, adeo eundem mundi huius regno
necessarium atque vtilem censuit, vt hunc
veræ sapientiæ initium ac fontem existima-
rit: *Inuisum sapientiæ timor Domini.* Quo nihil
vnquam mihi dixisse visus est melius ac sa-
pientius: nihil est enim quod magis hominē
a peccando reuocet, eumque in virtutum se-
mitam aberrantem reducat, quam Dei ti-
mor, suppliciorumque, quæ sceleratis & cō-
rumacibus infligit, assidua meditatio & viua
apprehensio.

Hinc primus Urbis & Imperii auctor Ro-
mulus, Deos quos à Romanis adorari vole-
bat, armatos & minas cultoribus quodam-
modo intentantes efformauit: vt nimirum

I.

Xenoph. in
Cyrus.

Psal. 14.

Psal. 110.

Plutarch.
in epist.

Psal. 47.

arma.

armorum terror pœnarumq; metus adorantes officii sui commonefaceret, timorem incuteret, ad virtutem impelleret. O factum Romulo dignum!

Is, quem supra produximus David, eadem propemodum ratione vsus est: quo enim reges in officio contineret, timoremque iisdem aliquem incuteret; Deum illis furore & rabie armatum depinxit, vtque eundem timerent ac vererentur sapius inculcauit. *Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram: seruite Domino in amore, & exultate ei cum timore.* Non dicit, *Seruite Domino in amore*, sed *timore*; vt insinuet, quantum hic virium habeat, & præsertim Dei timor, ad reges etiam potentissimos concutiendos & peccellendos.

Et sane timor hic vniuerso orbi adeo necessarius & vtilis est, vt inter ceteros pestilentis Lutheri, qui ingens orbi Christiano damnatum aculit a Leone Decimo Pontifice damnatos articulos, non postremum ille locum habuerit, quo assererat frustra & incassum Christianos infernalium supplicia perhorrescere, & non nisi iuane terrore tantum & timorem quandam Panicum esse, diuinam iustitiam vltionemque metueret. Ipsum autem sacrum Oecumenicum Concilium Tridentinum, impium hocce dogma euertere & expugnare satagens, ait, peccatorem diuinæ iustitiæ metu correptum, in proximo iustificationis limite ac primo velut ad gratiam gradu consistere. Quod & Isaias propheta euidenter asserit, *Si ut quæ concipit, cum a propinquauerit ad partum, dolens clamat in laboribus suis. Iste facti iustus à facie tuâ Domine: concipimus, & quasi parturimus spiritum.* conuersionis scilicet, emendationis, & nouæ cuiusdam iustitiæ. Septuaginta Interpretes aliter hunc locum interpretantur, & nostro proposito accommodatius, *A timore tuo Domine concipimus, & peperimus spiritum salutis tuæ.* concipimus, inquam; tot bona sanctæque desideria, è quibus tandem gratiæ tuæ spiritus enatus est. Porro Augustin. verba illa Psalmi 47. *Ibi dolores vt parturientis,* exponens ait, *quid sunt dolores vt parturientis, nisi dolores pœnitentis? id est, ipsa conceptio doloris (iuxta illud, A timore tuo concipimus): qui post-*

Tom. 4. Bess. Aduent.

quam diu in partu dolorum, gemituum, contritionisque versatus fuit, perfectæ tandem iustificationis salutisq; propriæ sortum edit. O timor vere diuinus!

Vere inquam diuinus: atque hoc fuit etiam Ethnicorum omnium de eodem iudicium. Vnde Plinius, *Timor virtutum emendator acerrimus.* Et multo amplius Lilius, *Externus timor maximum in vrbe concordia vinculum.* Et post vtrumque hunc Bernardus Abbas dixit, Timorem Religionis socium esse, nec alterū ab altero facile diuelli posse: eundem vero Ven. Picius primam ad salutem viam appellare non dubitauit, *In medicina poculis solent amarum magis quam dulce medicari: sic in anima egritudinibus sape timor est prima ad salutem via.* Vere igitur sanctus timor est.

Quid ni sanctus? cum ipsemet Deus, & quicumque vnquam sapientes & prudentes exstitere, eundem imprimis & laudarint, hominibusque vt eum assidue ante oculos haberent, persuadere conati sunt: adeo vt ipse Græcorum Patrum flos & oraculum Chrysostomus, alique Patres cum eruditione tantum sanctitate illustres, dicere vetiti non sint; Deum infernale chaos non tam ad impios & dæmones puniendos, quam ad peccatores tam tetrum sibi locum proponentes, à peccatis ad meliorem frugem conuertendos, condidisse. Hinc Richardus de S. Victore infernalium suppliciorum metum ac formidinem sapientiæ initium & originem, omniumque virtutum quæ cælo natae sunt, parentem matremque appellauit, cuius rei mox rationem reddens seipsum explicat dicens, *Qua quanto quis vehementius metuit, & peccatis ad meliorem frugem conuertendos, condidisse.*

Accedit huc, quod timor hic omnino sanctus sit, quod è libro Genesis manifestum redditur. Illo namque loco Abraham Abimelech Regi Gerarorum rationem immutari vxoris suæ Sarai nominis reddens, quam fororem suam esse dixerat, ait, *Cogitavi mecum dicens, foris non est timor in loco isto.* quæ verba LXX. ita transtulerunt, *Si non est in loco isto veneratio Dei: quasi Dei timor, eius-*

Y dena

Plin. lib. 5.

Libr. 2.

In Bniamin minore cap. 8. & 9.

dem maiestatis honor, cultus, ac veneratio foret. Et sane ad eandem nobis ille viam sterit, & quamuis nullius omnino meriti sit, vtilitatem tamen aliquam afferre solet, & ad conuersionem animarumq; iustificationem non parum conducere.

Mal. 28.

Quod è sacris litteris probare licet, & imprimis è loco illo salmi, *Vox Domini praparrans ceruus*. Hieronymus in peregrinarum linguarum cognitione versatissimus, ad originem Hebraicam sic interpretatus est, *Vox Domini obstetricans ceruus*, ad naturam videlicet ceruorum respiciens: sunt enim ceruæ, vt qui de animalibus scripsere tradunt, natura pauidæ, & ægre admodum pariunt; adeo vt, nisi cælum earum quodammodo misertum tonitrua & fragores emittat, foetum edere nequeant; verum audito tonitru subito occulti naturæ meatus extendantur, ac inclusus foetus tum egrediatur: atque indeo vere dictum videtur, *Vox Domini obstetricans ceruus*. At quosnam per hæc ceruas difficillime parientes intelligemus? peccatores scilicet quibus sanctorum propolitorum, penitentiaque vterum quodammodo ferentibus, quotidie præ dolorum interuorum magnitudine gementibus, lachrymantibus, ciulantibusque Deus pro sua benignitate ac misericordia obstetricatur: modo namque Prophetarum admonitionibus, modo sacra scripturæ comminationibus, modo denique iudiciorum suorum fragore; salutis sanctæ conuersionis vitæque emendationis fatum eos edere compellit: vt mirum exterius opere extrinseco prodant & manifestent, quod dudum in animo cogitatione desiderioque concepere. Exclamem itaque iure meritoque, O beatus ac felix timor!

Cæterum inter omnes timores maioris nullus efficacæ ac virium haberi queat, quam suppliciorum infernalium timor: tantum siquidem ille robur habet, vt sola carceris illius horrendi cruciatuumque illic tolerandorum meditatio, hominem peccatis assuetum ad pulchrum virtutis iter reuocare, & ad meliorem mentem, relicta peccandi consuetudine, posset traducere.

Testatur hoc ipsum Sapiens, *Memorare Ecclesi. 7. nouissima tua, & in æternum non peccabis*. Hac de re pluribus hodierna die locuturus sum, in qua vt aliquam methodum & ordinem teneam, dicturus sum primo quam necesse sit cruciatuum infernalium interdum meminisse, deinde quantum hæc recordatio vtilitatem complectatur. Quamobrem non aliter petito principio à re ipsa auspicemur.

Si quid est, Auditores, quod homo necessario timere sibi que assidue proponere debet: profecto infernum inter prima censendus est, damnorum scilicet receptaculum, damnatorum colluctus, omniumque suppliciorum & tormentorum theatrum.

Hinc Apostolos mouit Dominus, vt hunc præ cæteris metuendis metuerent, huiusque supplicia, tormentorumque grauitatem per se timere: *Nemo timere eos qui occidunt cor, & animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum qui potest & animam & corpus mittere in gehennam*.

Dives ille epulo, lurco inquam profusissimus, qui propter luxum in vestibus & edulibus viuus ad ollam Vulcani delatus est, cum inferni supplicia, tormentorumque grauitatem per se timere, nescio quo incitatus affectu, cupiebat fratres, quos in viuis reliquerat, hunc sibi locum proponere: vnicuique, eiusdem recordationem & apprehensionem ad quemlibet à vitis retrahendum, inque penitentia viam reducendum sufficere existimabat.

An non meministis, quomodo Abraham patri supplex factus orauerit. *Rogo ergo separar, vt mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum*. O cæcas hominum mentes, ô dementiam viuorum! mortui & damnati inferni memoriam mundo commendant, eumque vt præ oculis habeat consulunt, eademque nihil ad salutem magis necessarium putant; ipsi tamen homines de eodem parum aut nihil laborant, imo vix eiusdem meminere.

Moyses cum imminentem populo calamitatem vastationemque prælagiret, vtque

ad Do.

ad Dominum conuerteretur, sapius admo-
nuisset, ita tandem eum alloquitur: *ignis suc-
cen ut est à furore meo, & ardebit usque ad in-
ferni nouissima, deuorabitq. terram cum germine
suo, & montium fundamenta comburet: congre-
gabo super eos mala, & sagittas meas complebo
in eis, consumentur fame, & deuorabunt eos uues
morsu amarissimo, dentes bestiarum immittam
in eos cum furore trahentium atque serpentium.*
Et tandem ita interminationem hanc con-
cludit, *Gens absque consilio atque prudentia,
utinam saperent & intelligerent, ac nouissima
prouiderent.* Quid hic dicitis, Christiani? si
Moyſes populi sui uesaniam ac stolidita-
tem ita coarguit, ac supinam eius negligenti-
am tantopere admiratus est, quod in im-
pendentem calamitatem oculos non conuer-
teret; quid de nobis ipsis quibus iratum
cælum superimminet, tot calamitates &
infortunia impendent, quos tot mala cir-
cumdant? pedibus scilicet infernum tangi-
mus, vindex diuinæ iustitiæ gladius ceru-
icibus impendet, diaboli in nos laxatis ha-
benis struunt, ultrix flamma à tanto iam
tempore accensa est, flamma, inquam, quæ
per omnia grassatur, omniaque consumit &
destruit, quæque nullo unquam tempore
rere desinet. Tantus tamen interea torpor
noster est ac fœcordia, ut nunquam eadem
ante oculos habeamus, nec minus moueamur,
quam si anilem quandam fabulam au-
diremus. Quam merito igitur cum Moyſe
explicabimus? *Gens absque consilio atque pru-
dentia, utinam saperent & intelligerent, ac no-
uissima prouiderent.*

Princeps ille Philosophorum Aristoteles
dicebat, prudentiam non Regibus modo ac
Principibus, sed unicuique nostrum etiam
necessariam esse: Diogenes porro Laërtius
hoc eam inter cæteras dicebat esse virtutes,
quod uisus inter quinque sensus. Comicus
vero eandem cum sapientia coniungit: *Ul-
lud est sapere, non quod ante pedes est modo ui-
dere, sed etiam illa qua futura sunt prospicere.*
Et sane ita sese res habet; ipsa est enim
virtus quædam regia, animæ oculus, ac ve-
ra denique sapientia; ipsa uelut è specula
atque loco eminentiori quidquid futurum

est, ipsa etiam supplicia infernalium, prospicit
& speculatur. Atque hoc demum est
prudenter, prouidum ac sapientem esse,
hæc feliciter assidue meditari & ante oculos
habere.

Inter cæteras quas in dilecta laudat Spiri-
tus sanctus dores perfectionesque, non po-
tremum sibi vindicat locum ipsa prudentia
rerumque futurarum præcognitio. *Næ ut iussit Cant. 2.
sicut turris Libani, qua respicit contra Dama-
scum.* Erat Damascus Syria Metropolis, ac
ciuitas florentissima: quam cum Salomon
magnopere videre desideraret, atque è Pa-
læstina conspiceret quidquid in eadem age-
retur, altissimam quandam turrim in monte
Libano extruxit, è qua uelut è specula con-
spicaretur quidquid in Syria ageretur. Ar-
que huic Spiritus sanctus comparat animam
dilectæ, quæ cogitatione in res futuras fer-
tur, easque èminus diu antequam adueni-
ant prospicit: porro nasus hieroglyphicum
est prudentiæ, nam quemadmodum naribus
odores etiam longe posteros percipimus, ita
prudens quasi porro uidens, prudentia, re-
rum futurarum, ac præsertim inferni infer-
naliumque suppliciorum, odorem nidorem-
que præsentit. Næ igitur ille sapiens dici &
haberi debet, qui hæc ob oculos habet; & è
contra stolidus ac fatuus, qui nunquam eor-
um meminit.

Atque hoc est, quod sanctus ille Hera-
clitus, Ieremiam intelligo, Hierosolymi-
tarum excidium præfagiens, tot lacrymis,
tantaque animi amaritudine deplorauit,
quod nimirum ipsa ciuitas præ nimia cæ-
citate impendentem calamitatem non a-
gnosceret, sed in uis prauis antiquisque fla-
gitiis, quæ nunquam destruenda, sed in
sempiternum duratura, perseveraret: *Sor. Thren. c. 1.
des, inquit, eius in pedibus eius, nec recordata
est finis sui, nec se euertendam exspolian-
damque unquam cogitauit.* Verum non
tam de calamitate Ierusalem, quam ani-
marum Christianarum deplorasse credide-
rim; ô Vates: quis enim non plorat & in-
gemiscat, cum earundem cæcitatem supi-
namque negligentiam considerat? ut nimi-
rum vsque ad verticem peccatorum cæno ac

sordibus immensæ, & in limine Orci constituta, instantem tamen calamitatem ac vicinum infortunium non pertimescant, aut præ oculis habeant. Ah infelices anime, graui sopore ac veterno potius oppressæ, quæ securæ ac sine vlla sollicitudine peccatis vestris indormiscitis, nec vnquam inferni qui in proximo est, recordamini, quamuis iniquitates ad verticem vsque peruenerint, nihilque in vobis ad imos vsque talos & affectuum pedes reperire sit, quod non iniquitate scateat ac redundet.

Per pedes autem hic affectus intelligo, ac merito quidem; nam quemadmodum pedum adminiculo corpus hocce nostrum graditur & mouetur, ita quoque animæ ab effectibus impelluntur ac diriguuntur. Accedit huc, quod ad hunc modum frequenter in Sacris litteris, verbum *pes* intelligitur: *Non veniat mihi pes superbia*; quod August. hunc in modum interpretatur; Exuleta a desideriis meis superbia, nec elati sint oculi mei, neque ambulent in magnis & in mirabilibus super me. Quamuis alij sensui litterali anxie nimis inharerentes dicant, hunc ex illis verbis sensum effici, Impij inflati & superbia turgidi, me pedibus suis non proterant, nec me contemnendo ceruicem calcibus premant. Alio item in loco idem Propheta affectuum suorum constantiam firmitatemque innuere volens, ait, *Statuit supra petram pedes meos*, per petram autem intelligere oportet Christum, cui omnes suas cogitationes infixas & innixas dicit. Ita quoque intelligendus est versiculus ille in Zachariæ Cantico: *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis*. Et sententia illa Christi, qua Apostolos allocutus est, *Excutite puluerem de pedibus vestris*. Huc etiam trahere licet figuram illam, quam in Leuitico legimus, vbi victimæ intestina ac pedes diligentissime ablui iubet Deus; per pedes autem hic motus, incessus, animæque effectus intelligo, per intestina vero & exta intrinsecas animæ cogitationes, intrinsecas & reconeita, conscientia arcana. Sed tandem aliquando vnde digressi sumus, redeundum est, ac cœpta materia proseguenda.

Psal. 35.

Psal. 39.

Luc. 1.

Math. 19.

Leuit. 2.

Dicendum est igitur, nihil peccatori toties aut tam serio cogitandum ac meditandum esse quam tormenta & cruciatus infernales, eumque semper, si modo sapiat, eorundem horrorem præ oculis habere debere, vt ab iisdem immanis & securus esse queat, hæcque ratione sibi prospiciat, ne vnquam eisdem experiatur. Quod ipse olim Deus satis insinuauit. Cum enim Prophetam, qui Israëllis verbum salutis annuntiaret, destinare vellet, eique iam virgam vigilantem demonstrasset, inferni mox cruciatus ac supplicia, idque in figura ollæ succensæ ostendit, vt visione quam viderat enarrata, tanto illos metus ad meliorem frugem reduceret, atque supplicij horrore cruciatuumque acerbitate perspecta, iugis in animis eorum horum viuere memoria, sibi que imposturum cauere: *Et factum est verbum Domini seculo 1. tero. 1. do ad me dicens: Quid tu vis? Ollam succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis.* Hæc in verbis verum inferni typum agnosco, atque ollam hanc succensam, igneam inferni ollam ac fumantem interpretor; ollam, in qua mors conspicitur; ollam de qua dixerit pueri Elisæi, *Mors in olla, vir Dei*; ollam denique mortiferam ac mortem accersentem, quam iugiter nobis in animo & ob oculos versari, cuiusque memoriam semper in nobis vigere vult Deus. Cur autem duas hic visiones Prophetæ reuelauit, primam quidem de virga excubante, & alteram de olla succensa? paucis aperiam. Virga designat correctionem quam in hoc mundo exercet; olla vero castigationem, quæ in inferno subeunda est iis, qui hoc in mundo nullis corrigi suppliciis aut flagellis subdi voluerunt: quod egregio quodam exemplo confirmabo.

Tartarorum Rex Tamberlânes, totius *Cassianus* Orientis terror, qui duodecies centena hominum millia vt plurimum sub signis habebat, urbem quandam obsessurus, candida primo die tentoria, secundo rubra, tertio autem furua ac nigricantia explicabat. Prima denotabant obsessos, si hostium se potestati traderent, gratiam & benignitatem reperruros; secunda, si insequentem diem id differrent, ferro & armis omnia deuastan-

deuastanda, stragemque insignem edendam: atertia significabant, omnia igne esse delenda, inque cineres & fauillas redigenda, nec ullam misericordiam gratiamque sperare superesse. Ita quoque summus ille exercituum Deus, & totius vniuersi Imperator, nos in huius mundi ciuitate obsidens, & iustitiam suam arietibus saepe quatens, nobiscum agere solet: atque hoc ipsum Ieremiam Propheeta olim demonstrauit, cum primo illi virgam vigilantem, ac deinde ollam astuantem ac succensam ostenderet. Virga denotat, nos quamdiu in hac vita sumus, si oculos in virgam hanc sanctae correctionis conuicimus, nosque totos ei cum honesta vitae compositione, fidei obsequio, ac sincera vitae emendatione offeramus; gratiam inuenturos peccatorumque veniam impetraturos. Olla vero signum est, si vitae emendationem in aliud tempus, atque in vltimum vitae articulum reuicimus, nullam gratiam indulgentiamque locum esse: sed mortem, condemnationem, aeternaque supplicia expectanda. Hoc igitur ne fiat, Christiani, primo nos die tradamus, principem nostrum naturalem agnoscamus, arma deponamus, fidelitatem ei iuremus, iustitiam illius ac seueritatem praec oculis habeamus, infernum eiusque supplicia metuemus.

In quo sanctissimos viros imitabimur, qui eundem semper ante oculos habuere, ac nunquam eiusdem obliti sunt: arbitrabantur namque eiusdem memoriam in primis ad salutem necessariam esse, & contra obliuionem magnum animae detrimentum afferre. Vnde sapiens Psalmographus inelamabat: *Pericula inferni inuenerunt me, tribulationem & dolorem inueni, & nomen Domini inuocaui: O Domine, libera animam meam misericors & iustus Dominus.* Item alibi: *Annos aeternos, qui in inferno futuri sunt, & damnatis omne tormentorum genus causantur, in mente habui.*

Hoc ipsum detestatur Iob; & sane video inter ceteras eum cogitationes infernalium suppliciorum terrorem semper ante oculos habuisse, *Dimitte me, ut plangam paululum dolorem meum antequam vadam & non reuer-*

sar, ad terram tenebrosam & operam mortis caligine. Id est, si me Domine ad tartara detrudere decreueris, ut illic delictorum poenas luam, si fixum id sit; aliquod adhuc mihi vitae tempus concede, ut dolores quos illic subire oporteat praecogitem, tormenta que velut praelibem: gratiam quoque concede, ut reliquo vitae tempore eadem in mente habeam, antequam labyrinthum illum inextricabilem; quo nunquam egredi licebit, ingrediar. O factum laudabile! ô cogitationem vere sanctam! Vestrum est imitari, Auditores, & heroica illa facta aemulari, inferni tormenta suppliciaque interdum ob oculos habere, loci horrorem, sodalitiij molestiam ac tedium, suppliciorum diuersitatem ac grauitatem assidue meditari.

Propheta Daniel cum Nabuchodonosoris Regis casum calamitatemque ad quam deuenturus erat, secum perpenderet; qui nimirum instar bestiae per deserta & agros, septem annorum spatio, errare debebat; adeo inhorruit, ut integre horae spatio loqui praec admiratione & stupore non poruerit, rerumque grauitas & vicissitudo linguam vincerent. Quid? si septem annorum calamitas, & quidem exigua, generosum illum sanctissimi viri animum ita perculerit, ut praec consternatione, ne hiscere quidem, vnius horae spatio poruerit, quid, obsecro, facient supplicia illa tartarea, tormenta illa enormia, quae non septennio; nec septem annorum millibus, sed in omnem aeternitatem ac saeculorum saecula duratura sunt?

Ipse quoque Redemptor orbis Christus, cum pridie quam pateretur, extremos illos dolores & cruciatus, qui in monte Caluariae subeundi erant, in mentem reuocaret, ac quodammodo praemandaret, in tantum turbatus & percussus fuit, ut horrendum in modum sudare coepit, ac sudorem quidem sanguineum; quod à nulla hominum memoria cuiquam certum est contigisse. Sola ecce cruciatuum temporalium; qui que non nisi tres horas durarunt; imaginatio filium Dei in tantum percudit, ut sanguineo sudore totus maduerit: quomodo igitur aeternorum

norum suppliciorum memoria filios hominum percellat necesse est? profecto si eadem semper in mente haberetis, toti haud dubie tremeretis, atque instar folij trepidaretis, nec mirum foret, si & sanguinem exsudaretis.

*In speculo
amatorum
mundi.*

Dionysius Carthusianus sanctitate non minus quam eruditione notissimus, exemplum huic proposito peridoneum refert; Quendam scilicet ad vitam rediisse, qui inferni se supplicia vidisse assererat, quem ita mox immutatum scribit, vt relictis vrbus desertum incoheret, in quo magnis se austeritatibus emacerabat, corpus inedia affligebat, nonnunquam etiam vestibus coopectus brumali tempore in profluentem se coniciebat, adeo vt aqua vestibus adhaerescens congelasceret, ac torus statim instar rigesceret: cumque hunc viuendi modum, quoad viuere obseruaret, & nonnunquam ab aliis ob nimium rigorem castigaretur, dicebat, si videretis quae ipse aliquando vidi, id ipsum, imo & maiora praestaretis.

*Ioannis
Damasce.
in historia
Barlaam
c. 30.*

Iosaphat Indorum Regis filius, quem Barlaam ad Christi fidem ab idolorum cultu conuertit, cum diuino permisso infernali supplicia conspicuus esset, adeo commotus & perterritus fuit, vt repente in alium virum mutatus mundo valedixerit, regnum & sceptrum reliquerit, diadema pessum dederit, solitudinem & eremum adierit, antraque deserta loco aulae & palatij incoluerit. An non igitur necesse est, Tartari cruciatus assidue animo voluere, cum eorum recordatione impij a via iniquitatis desistant, peccatores respiciant, reges denique idololatrae eremum petant? Hos igitur, Auditores, animo vestro insculpite, hos pectoris laminae inscribite, & sententiae illius Evangelicae memineritis: *Quid prodest homini si totum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur?* & ad inferos detrudatur. Haec cogitate, interea ipse ad alterum me concionis membrum accingam.

Matth. 12.

III.

Adhaec ipsa inferni suppliciorum cogitatio non modo necessaria est, verum etiam singularem nobis vtilitatem adferre solet;

ipsa namque animas suspensas tener, a peccando reuocat, aduersa aequanimiter tolerare, atque omnem vanitatem & inanes delicias cogit contemnere, ad poenitentiam inuitat, diuinae iustitiae metum hominibus inicit, eosque ne in via iniquitatis ulterius procedant, impedit. Vnde Prouerbialis ille versiculus:

Quod dicitur peccare mali formidine poena.

Psalmographus autem cum rationem redderet, cur tot in mundo reperire sit detractores, sicarios, & mendaces, aliam reperire non potuit, quam quod timor diuinus ab omnibus passim conculcaretur, & nemo diuinae vltionis gladium pertimesceret: *Quorum est maledictione & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, contritio & felicitas in vis eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Quenam autem tantorum scelerum ratio, o rex? *Non est timor Dei ante oculos eorum.* Atque ideo Deus infernum fecisse putandus est, vt eiusdem assidua meditatio nos a peccando reuocet, vitiorumque cursum interrumpat.

Rex aliquis regni sui commodis & vtilitatibus inuigilans, vt id ipsum florentissimum reddat, subditi pace perfruantur, praedones & latrones eodem pellat; postquam iam variis Republicas legibus stabiluit, carceres extruxit: plurimas in ciuitatibus & per agros cruces, rotas, eculeos erigit, vt hac ratione sceleratis & perduellibus metum incuriat, improberum imperus sistat, eosque a latrocinijs & caedibus deterreat. Regem hunc imitatur Deus sapiens ille totius orbis Monarcha, qui disponit omnia suauiter: nam vt peccatores, qui in magno mundi huius regno sunt compefat, virtutesque in eodem faciat efflorescere, varijs iisque pulcherrimis conditis legibus, infernali quincemiam carcere constituto; per omnes Gentilitatis, Iudaismi, & Christianismi ciuitates, perque omnes Sacrarum litterarum vias, cruces, patibula, rotas diuersaque suppliciorum genera constituit, quo iis visis peccatores ab iniquitate desisterent, vitam in melius commutarent, atque impij eorum conatus retunderentur.

Theba-

Thebani cum Lacedæmoniorum legibus inuiderent, eorumque republ. cernerent florentissimam & legum obseruantissimam: Philosophum quendam Plitonium nomine Lacedæmona destinant, qui leges & instituta eorum, quæ magni apud omnes fiebant, attentius consideraret, & quæ in iis excellere viderentur, diligenter obseruaret, quo eadem patriæ deinde communicaret. Cum igitur per multos dies Lacedæmone hæssisset, singulaque serio contemplatus esset, Thebas tandem reuersus est.

Hic omnes ad mirabilia quædam audientia se parant, longaque eum serie singula deducturam putant: at ille theatrum exstrui iussit, ac variis id crucibus, rotis, flagellis, lotis, securibus, laqueis, mucronibus, aliisque suppliciiis instruxit: atque hoc facto subito se proripuit. Thebani facti huius nouitatem demirati, legationis eum suæ rationem reddere coegerunt. Quare hac ad eos oratione usus est: Lacedæmona me, viri amplissimi ac ciues clarissimi, misistis, vt leges & quidquid illa respubl. laudabile habet, transferiberem, & ad vos referrem. Ecce ad oculum vobis monstraui, quid Lacedæmonios præ cæteris Græcis commendat atque eminere faciat.

Quid enim plurimas profuerit habere leges, si desint in legum transgressores constituta supplicia? Ipsa scilicet in iudicando severitas suppliciaque ac delictorum rigida castigatio, inque flagitiosos accurata animaduersio rempublicam hæc celebrem reddunt, atque ad summam gloriam euehunt. Quibus omnibus ille efficere volebat, ipsam suppliciorum memoriam cogitationemque, vt dicere cæperamus, frenum quodammodo esse, quo scelerati à peccando retrahantur.

Amian.
11.12. Cambyfes Persarum rex Sisamnem iudicem, qui auro expugnari se passus erat, sanctissimaque iustitiæ iura violauerat, excoari iussit, eiusque exuuiis sedem, cui iudicans & iustitiam administrans sæpius insederat, circumuestiri: vt nimirum qui in regni negotiis diiudicandis succederent, hoc viso spectaculo, æquitatem colerent, iustitiam

non euerterent, nec præter fas & nefas causas, auro corrupti diiudicarent. Idem prope modum de Artaxerxe, in eodem rege Periarum, refert Diodorus: qui plurimis regni sui magistratibus, facile se corrumpti sinecibus, pellem detrahi iussit, eamque per tribunalia suspendi, vt qui ad eandem dignitatem promouerentur, rigido hoc supplicio perterriti, ab iisdem flagitiis abstinere, & suum vnicuique ius administrarent. Et sane quamuis omnia hæc è Gentilium historiis, compilata sint, certissimum tamen est, Deum similia, imo & maiora crudelitatis exempla edidisse: qui nimirum ab ipso mundi exordio varios enormium criminum reos acerrime castigauit, dignamque ac notabilem de eorum flagitiis vindictam sumpsit. Vult adhuc, vt eorum exuuiæ & pellis, hoc est, castigationis memoria & acta, in omnibus scripturæ locis & angulis legerentur, quo posteri grauius hisce suppliciiis animaduersionibusque perlectis, aliorum damno & infortunio fierent cautiore. Videte obsecro quam actis illa animaduersio fuerit, quam tempore diluuii exercuit, quando omnes omnino mortales vndis absorpti miserime periire: videte deinde flagellum Sodomitarum ac Gomorrhæorum: videte & attendite, quam graui-
Gen. 7.
Gen. 19.
Num. 16.
Luc. 16. ter in Chore, Dathan, & Abiron, eorumque sequaces animaduersum sit: denique dispicere vobiscum, ad quam horrenda lurco ille Euangelicus tormenta sit condemnatus. O tormenta & supplicia, quæ omnes perterrefaciant! Atque hæc vt cautiore hac ratione reddantur posteri, atque alieno malo discant sapere: nam ille vere

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Eruditorum omnium facile Princeps, ac Phœnix Lypsius, & cum eo C. Plinius, referunt, Afros, cum magnam passim à leonibus stragem tam hominum quam animalium edicerent: quo hanc rabiem compescerent, suorumque vitæ consulerent, plurimos in summis montibus, ac viis publicis leones in crucem egisse.

Et ecce, quod vere mirandum est, tantum supplicium hoc ferocientibus illis leonibus

nibus formidinem incussit, ut nullus impo-
sterum siluis egredi, aut in viam publicam se
Plin. libr. 8. cap. 16. dare ausus fuerit. Et ne putetis forsitan an-
les me fabulas narrare, ipse Scipio Africanus,
& cum eo Polybius cum in Libya bellum ge-
rerent, visis tot leonibus in crucem actis,
non parum admirari fuere, donec incolæ re-
gionis rationem huiusce rei edocuisent.
Profecto si crucis animaliumque in eam a-
ctorum conspectus, feroces illas belluas,
sanguini & prædæ assuetas, raptu viuentes,
humanique cruoris sitientissimas, percelle-
re & enervare potuit: quanto magis ipsa
tartara suppliciaque quæ in iis impios man-
ent, ceteros mortales percellant necesse
est, eorumque crudelitatem, id est, peccandi
consuetudinem, velut obiecto repagulo,
impediant?

Nullus enim facile oratione complectatur,
aut verbis exprimat; quantum ipsa sup-
pliciorum, ac præsertim infernalium, assidua
meditatio, virium habeat ad inueteratam
peccandi consuetudinem deferendam.
Quid est enim quod maleficum magis à ma-
leficiis auocet & a peccando deterreat, quam
si socium ob simile delictum viderit conde-
mnatum & in crucem actum? Vnde cum fili-
lii Israel cum filiabus Moab fornicarentur,
& ab iisdem ad idololatriam falsorumque
deorum cultum imitarentur; Deus ad ira-
cundiam provocatus Moysen mox vindi-
ctam de tam horrendo flagitio sumere vo-
luit, dicens, *Tolle cunctos principes populi, &*
Num. 25. *suspende eos contra solem in patibulis.* Ceteri au-
tem, visa graui hac animaduersione, adeo
perterriti fuere, ut in idem peccatum nullus
legatur relapsus. Quid? itane principum
quorundam supplicium cæteram populi
multitudinem potuit concutere, ut ab ido-
lorum cultu recederet? magis profecto nos
percellere debet tot Angelorum, qui inter
ceteras creaturas principem locum obtinēt,
igni sempiterno ob contumaciam addicto-
rum condemnatio: magis ipsa inferni medi-
tatio, in quo sexcentæ cruce, patibula, ro-
tæ, eculei esse noscuntur, quibus tot prin-
cipes idololatria infames, tot Cæsares, Hanni-
bales, Pompeii, Alexandri, Cyri, tot hære-
siarchæ, Arii, Macedonii, Nestorii, Lutheri,

Caluini, aliique peccatores dignitate quon-
dam celeberrimi, affixi sunt.

An non hæc omnia impediunt, quo mi-
nus Deum offendamus, aut non efficiant, ne
quis vniquam, vel minimum delictum ad-
mittat; firmiterque secum statuatur, omnem
penitus idolorum cultum, id est, peccato-
rum consuetudinem, repudiare, ac fidele
Deo obsequium & perfectam obedientiam
exhibere? Nabuchodonosor rex cum diui-
nos honores ambiret, atque instar numinis
à subditis adorari vellent, ingentem colossum
ex auro constari iussit, eumque adorandum
proposuit: ex aduerso vero fornacem suc-
cendi fecit, cuius flamma 15. cubitis super-
egetiebatur, in quam quicumque adorare
detrectarent, conicerentur. Publica nam-
que præconis voce edixerat: *Quicumque ho-*
ra audieritis sonitum buccina, prosternite vos &
adorate statuum quam feci: quod si non adora-
ueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis
ardentis: & quis est Deus qui eripiet vos de ma-
nu mea? Et ecce mox ut rauco strepuerunt
cornua cantu, omnes flammatarum globos &
incendia conspicati, ideoque perterriti, pro-
ni in terram magna cum veneratione corru-
entes, statuum adorauerunt. Si vniuersam
populi multitudinem vnius fornacis incen-
dium ad adorandum statuum potuit com-
pellere; quid obsecro faciet infernalis illius
camini assidua meditatio, camini inquam, in
quo perpetuus ignis, qui omnes diuini præ-
cepti transgressores aduret, collucebit? an
non ad primam eiusdem mentionem, ad
minimam quoque recordationem, ad pri-
mum buccinæ signum, pronos in terram
corruere nos oportet, & adorare, non dico
statuam, aut idola, sed Deum illum viu-
entem in sæcula sæculorum? Arrigite aures &
fauete linguis, audire videor tubæ signum,
atque ideo: *Venite, adoremus & procidamus*
ante Deum, est enim æquissimum, ut omni
terra adoret te Domine. Sed audite iam nouum
conceptum.

Dum Chore, Dathan & Abiron, cum
ducentis quinquaginta aliis, dehiscente
sub pedibus terra, vna cum tentoriis & ta-
bernaculis, absorberentur; omnes qui per
circui-

circutum stabant, tristi hoc spectaculo cōsternati retrocebant, meruentes ne eadem forte voragine viui cum ceteris ad inferos descenderent.

Eheu, Auditores, ipsa nos fides docet & sacrae litteræ, plurimos iam peccatores, diuinam vltionem expertos, ad inferos descendisse, nempe Angelos illos cōtumaces, Cain, Iudam, Epulonem, aliosque innumeros? quorum omnium, si modo aures intendere velitis, clamores, eiularus, lamenta & fremirus facile audieris. Fugiamus igitur, in tuto nos collocemus, ac ne eadem nos calamitas inuoluat, caueamus.

Ecce & aliud non minus horrendum eodem in libro legimus. Exploratores quos Moyses in terram Chanaan miserat, cum in castra rediissent, terræque situm & incolas descripsissent, quæ nimirum habitatores deuoraret, gigantes & monstrosos homines educaret, quibus ceteri hominum collati locustæ viderentur; cum inquam hæc omnia referrent, *vociferans omnis turba fleuit nocte illa, & murmurati sunt contra Moysen & Aaron cuncti filii Israel, dicentes, Vtinam mortui essemus in Ægypto, non in vasta hac solitudine, vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram istam, ne cadamus gladio, & uxores, & liberi nostri ducantur captiui. O cælum, ô terra! si tristis ille nuntius de visis gigantibus, ac colossæ staturæ viris, & quidem in regione peregrina, sexcenta hominum millia percellere, & gemitus ac lachrymas iisdem elicere potuit, adeoque concurere, vt in Ægyptum, in qua tamen grauissimo seruitutis iugo pressi fuerant, redire maluerint, quam sub gigantum illorum conspectum venire.*

An non multo magis nostras animas percellat tristis ille de regno Ditis nuntius, in quo tam horrenda, tam tetra monstra stabulant, ipsi inquam dæmones, qui omnia immanitate ac fœditate monstra superant, regno adhæc, quo nullus in orbe locus terrior, tristior & pestilentior, regno in quo omnia seuitiæ & crudelitatis genera conspiciuntur? an non hoc viso, vel in mente habito lacrymemus, mundo valedicamus, firmi-

Tom. 4. Bess. Advent.

terque nobiscum statuamus, in deserto penitentia potius emori, quam miseram & execrandam hanc regionem adire? Ac merito quidem ita nobiscum statuamus.

Nullus enim vnquam existit, qui assidue hoc in mente habens, non ingentem inde vtilitatem hauserit, secumque iudicari, nihil eadem cogitatione ad peccatorem per-mouendum, adque meliorem frugem reuocandum, posse inueniri vtilius. Hinc religiosum quemdam legimus, quotiescumque ad flagitium aliquod committendum à diabolo exstimulabatur, digitum flammæ iniicere, itaque periculum facere solitum, num aliquem cruciatum cumque exiguum & ad tria vel quatuor momenta duraturum, sustinere posset: quem cum ferre nequireret, ita secum ratiocinatum: Quid miser & infœlix, hoc cinere tu peccatum committere audeas, propter quod æternum subeas incendium necesse est? Vix ad modicum tempus digitum flamma amburi pati potes, quæ tamen cum Tartareo incendio comparata glacies, aut picta quædam flamma videatur: quomodo igitur totum corpus circumquaque acerbis inferni ignibus, qui æternum duraturi sunt, ac nullo vnquam æuo extinguendi, cruciari patiaris? Tantum porro vnica hæc cogitatio aduersus omnes tentationes libidinisque æstum virium in eo habebat, vt omne earum incendium tartarei incendii meditatione restingeret. Profecto si id ipsum sequeremur, facile omnes dæmonum suggestiones eluderemus, nec tam promiscue in peccatum prolaberemur.

Quod vt faciamus auctor nobis est I- *Isai 55.* faias, vt nimirum, quotiescumque ad peccandum nos Satanas inuitat, infernale incendium ob oculos reuocemus, eiusque verbis dicamus, *Quis poterit de vobis habitare cum igne deuorante? quis habitabit cum ardoribus sempiternis.* Perinde ac si diceret. Quando vobis, ô insensati peccatores, diabolus peccandi occasiones suggerit prius inferni supplicia in mentem reuocate, quam in peccatum consentiaris.

Quis enim sponte in præuisum se incendium coniciat? Ipsa scilicet incendii sempiterni

Z tetra

terni memoria, peccatorum incendia extinguit & sopit, suppliciorumque apud inferos tolerandorum recordatio omnes peccandi occasiones rescindit.

Simile.

Nam quemadmodum prudens, & sedulus agricola, cum agrum saxis, viticis, vepribus, lentibus, lolio, aliisque zizaniis oppletum videt, ita ut sterilis factus fructum proferre nequeat, ignem subiicit, qui omnia agri vitia exarat, ac tum demum eundem conferit, qui lata mox segete dominum beat. Vnde Maro in Georgicis.

Sape etiam steriles incendere presuit agros.

Ita, ut similitudinem hanc proposito adaptem, de vnoquoque nostrum dicendum est: ille namque prudens appellandus est, qui vbi animam agrum spinis flagitiorum atque abominationum vepribus aliisque zizaniis videt oppletum, adeo ut nullum bonorum operum meritumque fructum proferat, eidem flammam infernalem iniicit, assiduaque tartari cogitatione eandem excitat. Quod qui fecerit, nam ille omnes mox peccatorum radices ablatas videbit, verbiq; diuini seementem in animam coniectam, varios ac multiplices virtutum & salutis fructus proferre: ac merito de huiusmodi anima dici poterit, *Ignis ante ipsam praecedit, & inflammabit in circuitu inimicos eius*: ignem namque infernalem cogitationibus suis qui praemittit, omnes confestim inimicos, qui muris & propugnaculis illius insidias struunt, peccandi nimirum occasiones, ipsaque peccata, incendio suffocat.

Psa. 96.

Iud. 15.

Allegoria.

Huc facere videtur stratagema illud Samsonis: qui vulpes caudis sibi mutuo alligatas, addito igne, in hostilem segetem immisit, quae eandem huc illucque cursitando deuastarunt. Hoc imitemur Auditores: ut enim daemones hostes nostros iuratissimos expugnemus: eorumque segetem, id est peccata, penitus destruamus, cogitationum nostratum vulpes adhibendae sunt, earumque caudis ignis infernalis alligandus, quae peccatorum nostrorum segetem cursitantes, omnia vastabunt, ac stragem magna redimendam edent.

Quamobrem agito, Christiane coetus. Re-

cordare nouissima tua, infernum illum detestabilem, receptaculum illud damnatorum, daemoneum aulam tibi praescribe, proponenti ignem noctes atque dies ardentem, damnatorum illic excruciatorum rabiem, tormenta, suppliciaque quae illic inueniuntur, *& in aeternum non peccabis* in eum qui carcerem hunc condidit, ac rebellibus & contumacibus haec supplicia praeparauit. *Et sane si amor Dei ait Bernardus, te tenere non potest, in floribus.*

saltem teneat & terreat timor iudicii, metus gehenna, laques mortis, dolores inferni, ignis vrens, vermis corrodens, sulphur foetens, terrans flamma & omnia mala tartarea. Infernum igitur perhorresce, accuratius ac diligentius eum perpende, *ascende*, inquit idem qui supra, *uiuens in infernum, percurrere mentalibus oculis tormentorum efficias: fuga scelerum & vitia, pro quibus scelerati homines & vitiosi perierunt.* Ignem igitur illum semper accensum memoria inscribere, ac penitus insculpe.

Si enim in domibus contagiosis luculentus extrui focus consuevit, quo aer noxius purgetur: multo maiori cum ratione anima peccati contagio, quo nullum deterius est ac pestilentius infecta, alium sibi ignem, infernalem scilicet proponat, qui omnem pestilentem afflatum fuget ac dispellat.

Vere igitur, o animarum iudex, inferni recordatio ad animae salutem necessaria est, atque imprimis vilis: tuum autem est efficere, ut eadem assidue in animis nostris commoretur, cum nullum eadem aduersus omnia delicta efficacius remedium haberi queat; & da, ut eadem in peccatis expugnandis vis minime in nobis requiratur. Et quoniam, o pater misericordiarum, supplicii metus impios a peccando deterere solet, infernum ut perpetuo formidemus, gratiam concede, utque suppliciorum illic sustinendorum memoria meditatioque nos, qui vere natura impii ac nefarii sumus, a peccando reuocet, ac prauam delinquendi consuetudinem recidat: fac obsecro dulcissime animarum sponse, ut sponsae tuae chaos hoc confusionis, locum illum incendii; carcerem illum obscurissimum semper praeculis habeant: cogitent inquam interdum, infer-

infernum barathrum ac voraginem esse, in quam qui semel deuolutus fuerit, nunquam poterit eximi; locum etiam, in quo variæ moriendi sunt occasiones, mors tamen nulla, fossam denique flamma & igne repletam, tenebris tamen densissimis circumseptam. Ad hæc cavernam draconibus & bufonibus plenam, abyssum corruptionis & contagij, regnum cui dæmones & immania præstant monstra: hæc nempe cogitatio unicuique ad loci huius detestationem concipiendam, ad peccati odium, virtutum amorem, viamque quæ ad te, qui vera nostra beatitudo es, ducit, ingrediendam, est remedium: ad quam nos dirigere ac conducere dignentur Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. AMEN.

FERIA SECUNDA.

QVĪD SIT INFERNVS, ET VBI
nam terrarum sit.

Partitio.

- I. De diuersis animarum receptaculis.
- II. Quid & qualis sit infernus.
- III. Vbi sit infernus.

Memorare nouissima tua, & imprimis infernum, ac cogita, qualis ille sit, & quonam in loco, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGVRA.

Miraculum illud antiquitatis, omniumque Regum Iuda sapientissimus Salomon, vel potius Iesus Syracides, in Ecclesiastico abyssum quamdam profundam & altam depingit, cuius altitudine nemo poterat dimetiri. Hanc cum mecum accuratius confidero, inferni hic typum proponere posteritati voluisse videri Sapiens queat. Ipse enim abyssus quædam est, ignem & flammam eructans, è qua numquam egredi licet, tantæque profunditatis & altitudinis, vt mundus eam dimetiri, aut eius

proportionem nosse nunquam poterit. Imple nihilominus eandem vobis hodierna concione decreti describere ac dimetiri, quasi locum quo nullus in orbe terribilior aut horribilior. Te porro hic inuoco sanctissime Spiritus omnium gratiarum abyssus, ac suppliciter rogo, meam vt cymbam abyssus huic innatantem dirigere ac propellere digneris; & te ô gloriosa stella maris, vt errantem in tenebris, luminis tui claritate illustres. Ideo salutationem tibi Anglicam depromo.

AUE MARIA.

Nullus vestrum est, Auditores, qui ignoret diuersa ac varia esse post hanc vitam loca, in quæ animæ corpore egressæ, vnaquæque iuxta statum quo ex hac vita egressa fuerit, recipiantur, accedente præsertim & Sacrarum litterarum auctoritate, ac totius Ecclesiæ vnanimi doctrina. Ita namque sentit Augustinus: *Habent, inquit, anima cum de seculo exierunt, diuersas receptiones suas. Primus in Iohann. Tract. 49.* Spiritibus in alterum mundum proficiscentibus destinatus locus, est ipsum gloriæ templum, diuinitatis palatium, cælitarum Paradisus in cælo empyreo constitutus: cuius nobis introitum ac possessionem sua Christus passione ac morte comparauit, ita namque de se in Euangelio testatur, *Vado parare vobis locum, vbi ego sum, & vos sitis; item alio in loco, cum beatorum mercedem describeret: Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælo.* Atque hæc est totius Ecclesiæ credendi ratio, vt è Concilio Florentino in Decreto vnionis manifeste colligitur; illic enim totius Ecclesiæ nomine docetur animas postquam debito ac legitimo modo hic purgatae sunt, statim vt corpore egressæ fuerint, cælo recipi, vbi diuinæ visionis maiestatis recreantur. Id ipsum & è Tridentina Synodo colligere est, quæ ait, Sanctos cum Deo in cælesti regione regnare: hoc etiam docent omnes in genere Patres; Cyprianus imprimis Sermonem de mortalitate, Basilius homilia in XL Martyres; Augustinus in Psalmum LXXXIII, Leo Papa sermone de S. Laurentio martyre; Gregorius

gorius hom. XXXVII. in Euangelia Fulgentius Carthaginensis, qui iam ab hinc mille annis in Ecclesia floruit, aliique innumeri, & auctoritatis irrefragabilis; qui docet cœlum beatarum mentium locum esse ac receptaculum.

Alter locus priori penitus contrarius, ipse est Tartarus, in imis terra visceribus constitutus, de quo sæpenumero in Sacris libris est sermo; vt in Numer. *Descenderunt viuentes in infernum, cooperti humo.* & in Psalmis: *Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes* & in Euangelio de diuine illo: *Mortuus est autem diues, & sepulchrum est in inferno.* In quibus omnibus de inferno mentio: de inferno, inquam, in quo dæmones cōmorantur, furia habitant, damnatorum animæ captiuae detinentur, & in quo denique scelerati sempiternis cruciatibus affliguntur.

Tertius locus, ipse est limbus, in quo omnes Veteris Testamenti Patriarchæ ac iusti exoptatum Messiaæ aduentum præstolabantur, qui eosdem moriendo in veram libertatem asserere, ac cœli ianuas, quæ quinq; iam annorum millibus oclusæ fuerant, referare debebat. Cuius liberationis verum in Numeris exemplum ac typum legimus. Quicumque olim ob aliquod delictum apud Hebræos in exilium pulsati erant, in patriam prius reuerti non poterant, quam summus Pontifex exspirasset: illo vero mortuo omnes in patriam à qua extorres erant, licite ac libere reuertebantur. Hic docemur, non prius homines, Paradiso cœlesti, qui vera eorum patria est, propter peccatum originis expullos, eodem redire potuisse, quam Iesus Christus, verus ille Pontifex, in cruce exspirasset, cuius sanguis ac passio nos in patriam restitueret, ab exilio liberaret, ac vera felicitate cumularet. Vnde Paulus figuræ huius terminis in hærendo, *Christus autem assistens Pontifex futurorum bonorum per amplius ac perfectius tabernaculum non manu factum, id est, non huius creationis, neq; per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem, introiit, semel in sancta, aeterna redemptione inuenta.* De hoc autem loco mentio fit in Genesi: *Descendam quarens filium meum Ioseph, lugens in*

infernum; & quamuis Nouatores hoc de sepulchro dici tradant, vnanimis tamen sanctorum Patrum consensus est, de limbo debere intelligi.

Non procul inde est infantium sine bap-tismo, aut sine circumcissione in Lege Mosai-ca mortuorum sedes, quam quartam nuncupare possumus, qui quidem, iuxta Augustinum, aliqua rerum cognitione præditi erunt, sed vt ita miseriam sortemque suam agnoscerent, cum se æterna beatitudine, cuius tamen capaces creati erant, in æternum priuados intelligant: quæ quidem non sensus, sed damni pœna à Theologis nominantur, quanquam in omnem æternitatem duratura sit.

Quintus & vltimus locus est, quem communi nomine purgatorium dicimus: qui locus quidam est sub terra constitutus, in quo animæ captiuae detinentur, vt ibidem à delictorum sedibus, quas è corpore emigrantes secum detulere, purgentur, atque vbi purgatae fuerint, æternæ beatitudinis confortes reddantur. Cuius rei figuram quamdam adferam. Absalon, quamuis contumaciæ suæ ac rebellionis veniam à patre impetrasset, bennio tamen paterno conspectu carere, atque aula priuatus viuere debuit. Ita quoque animæ, quamuis plenissimam in hac vita omnium delictorum veniam consecuta sint, ob nonnullos tamen defectus & nauos, qui ipsis adhærescunt, ad aliquod tempus, cōspectu Dei qui ipsarum pater est, carere, & regno cœlesti excludi, inque purgatorij exilio versari debent.

Egregie porro Doctorū ille Phœnix Thomas quinque has sedes discriminar ac distinguit. Vt nimirum diuersus est status, in quo animæ in hac vita descendunt, ita quoque diuersa sunt loca ac receptacula, in quæ post mortem secedunt. Nam quamdiu in corpore detinentur, mereri semper queunt: sed corporeis hisce vinculis soluta & perfectam libertatem assecuta; operum suorum vel prauorum, vel bonorum mercedem consequuntur. Adeo vt mox à morte vel integram & absolutam, vel interruptam compensationem recipiant; si integram, duplex eadem quoque est, vel est gloria cœlestis ac beati-

beatitudo, quoad virtutes ac bona opera, vel inferni supplicia, quoad peccatum originale ipse paruulorum limbis. Si vero illa interrupta erit, id fiet vel ob defectum personæ, & tunc adeundum erit purgatorium, vbi animæ detinentur, ne beatitudinis & compensationis, ad quam aspirant; ob delicta quædam non adeo diligenter expiata, tam cito participes reddantur: vel ob defectum naturæ, ac tum limbis, in quo veteres patres detinebantur, & summæ gloriæ fruitione propter humanæ naturæ delictum carebāt, quædiabit.

Cæterum quamuis hæc verissima sint, nõ tamen adeo facile cuius persuaderi queat, animas corporis expertes loco corporali posse contineri. Vnde Boëtius: *Communis sententia opinio est, incorporalia in loco non esse.* & amplius adhuc. Augustinus: *Cito respondere potest, ad corporalia loca animam non ferri, nisi cum aliquo, &c.* At qui animæ postquam corpore egressæ sunt, corpore carent, qui igitur fieri potest eadem sine corpore in loco corporali posse subsistere? Quamquam autem hoc ad intelligendum difficile sit; credendum tamen est, atque indubitata fide tenendum. Licet enim Spiritus non ita locum occupent, uti alia corpora locum occupare dicimus: nec ratione quadam nobis nota aut perspecta; ea tamen ratione occupant, quæ substantiis incorporeis ac spiritalibus propria est: quæ etsi nobis incognita sit atque obscura, non ideo tamen dicendū, animas corpore egressas incertis vagare sedibus; aut nullum certum habere receptaculum.

Nam si cælum empyreum, quod verum & naturale corpus est, in numeris, mox ut conditum est; Angelis repletum fuit, ut venerabilis Beda ait, qui omnes tamen materiæ expertes sunt & penitus incorporei; cur, obsecro, animabus, quæ eiusdem naturæ & conditionis sunt, locus aliquis quo contineantur non assignetur? Quamobrem cum D. Thoma dicendum est; quamuis substantiæ illæ angelicæ ac spiritalis corporea mole & materia careant, ac nulla ratione à corporibus depēdeant; res tamen corporeas ac graues à Deo per spiritalis, ut docent etiam

Augustin. & Greg. regi ac gubernari. Atque hinc sympathia illa & affinitas oritur inter ea, quæ materia prædita sunt & quæ eadem carent, inter spiritus item & corpora, idque per modum congruitatis, ut nimirum rebus nobilioribus loca etiam nobiliora assignentur. Atque ita animabus corpore egressis, convenientia naturæ meritis ac dignitati loca etiam corporalia, data sunt, in quibus eo, quo spiritus locum occupare potest modo, continentur, & quo magis ad primam, quæ Deus est, substantiam; cui proinde ex congruo locus primus ac summus datus est, accedunt.

Atque ita animas beatorum in cælo statuimus, quod ad Deum quam proxime accedant, & quod locus ille omnium sit primus ac dignissimus, eorumque meritis conuenientissimus; damnatorum vero in inferno, qui omnium locorum infimus est ac postremus, & quo nullus vel tetrior vel abominabilior; quem si interdum mente voluerimus: adeo eiusdem horrore percelleremur, nunquam ut in animum vel minimum delictum admitteremus. Ira namque suadet Sapiens: *Memorare nouissima tua, & in aeternum. Eccles. 7. non peccabis;* atque hæc est materia, quam hodie explicandam suscepi. Quod ut cum aliquo emolumento ac fructu fiat, primo de miseria atque horrore loci, ac deinde de eiusdem situ agendum erit: quod vbi fecerim, asseuerare auiam, neminē vestrum fore quin iudicaturus sit, nullum in orbe locum cum eodem vel fœtore vel horrore conferendum esse.

Principio igitur infernus, ut proprie ac vere eundem describamus, merum quoddam chaos confusionis est; antrum corruptionis; locus maledictionis, carcer tormentis & cruciatibus plenus: est regnum tyrannicum, cui Satan absoluta quadam & plenaria potestate præest; cuius diaboli membra sunt; damnati serui ac subditi: est aula opaca, obscura, tenebrosa, in qua flammæ globi loco lampadarum, demonum visio loco pictarum tabularum, tenebræ instar aulaorum; in qua carceres loco atriorum; vincula & compedes loco mensurarum, flammæ & tiones loco lecto-

rum.

fletus & stridor dentium: cum videritis Abrahamam, Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expellite foras. Quid amplius habet & Marcus, Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde illum: totum est tibi debilem intro-
 Marc. 9
 uere in viam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis non moritur, & ignis non exstinguitur. An non haec tristes loci huius delineationes sunt? Omnes ecce de densissimis tenebris, de igne inextinguibili, de vermibus perpetuo corrodentibus, de horrore dentium stridore, deque perpetuo fletu lachrymisque assiduis loquuntur, neque enim digne horror eius & infelicitas miseriaque verbis exprimi potest.

Isai. 30.

Isaias autem nouo quodam & inusitato eum nomine vocat, barbara scilicet voce Topheth. *Preparata est, inquit, ab heri Topheth, a rege preparata, profunda & dilatata, nutrimentum eius ignis, & ligna multa flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.* Doctissimus Iansenius cum vocis huius originem inuestigaret, ait olim iuxta montem Moria Ierosolymis conterminum, vallem fuisse, in quam Siloe se aquae exonerabant, Gehennon dictam, id est, vallem Hennon, de qua in Iosue cap. 18. & 19. fit mentio. In hac olim Iudaei idololatria excacati, idolum Moloch cui liberos suos immolabant exere-
 In concord. Euang. c. 10
 re: quae deinde Topheth fuit appellata, quasi dicas tympanum: quia, interea dum tragicum & lugubre hoc sacrificium peragebatur, tympana assidue pulsabantur, ne fortasse parentes, audito liberorum eiulatu & lamentis, ad commiserationem excitarentur. Vallem hanc Iosias rex piissimus mortuorum ossibus
 4. Reg. 23.
 1. Reg. 9.
 Inferno vallis Topheth conparatur. Isai. 30. Psal. 39.
 opplevit, ut ita profanarentur, *Contaminavit quoque Topheth, qua est in conualle filii Enon. Ipse quoque Dominus per Ieremiam comminatus est, hanc se vallem non amplius Topheth aut Gehennon sed vallem sanguinis & mortis, appellaturum.*

Hoc igitur nomen Isaias inferno tribuit, tum quod in valle hac infantes immolati erant, tum quod locus ille postea contaminatus ac profanatus est. *Ab heri preparata est Topheth, id est, ab ipso mundi exordio: (quia mille anni apud Deum tanquam dies hesterni*

qua praeteriti) sed preparata a rege, qui regibus omnibus imperat, quique omnium regum Dominus est. *Profunda & dilatata, quia infernus in centro terrae est, & ideo iuxta debitam proportionem latus, ut vtero suo & alio omnes omnino damnatos comprehendar & complectatur: nutrimentum ignis & ligna. Scilicet damnati & ipsi daemones: diuinæ vero iustitiae flabellum eundem excitat, idque instar torrentis sulphurei. An non omnia aptissime conueniunt? Ita profecto: infernus enim vera Topheth est, in qua non amplius pueri, sed plurima damnatorum millia comburuntur: quorum ne fortasse clamores, eiulatus, lamentaque audiamus, continuo tympanorum strepitu, id est, mundanorum gaudiorum tinnitu auribus nostris daemones obstrepunt: vallis adhuc purida, profanata, cadaueribus oppleta: & mephyrim exhalans.*

Longe aliud ei nomen attribuit Prophe-
 Psal. 68.
 ta regius: appellat enim nomine putei, & Psal. 54.
 quidem altissimi, *Neque urgeat super me puteus os meum: & alibi: Tu vero deduces eos in puteum interius.* Ecquis ille puteus! quanta profunditas! ad usque centrum terrae pertingit: adeo ut quod Samaritana in Euangelio ait, *Puteus altus est*, hic non absurde repetere possumus.

Hic quoque puteus est, de quo in Apocalypsi sua Ioannes: *Non autem sponsa, puteus ille aquarum viventium, sed cisterna plena flammis & sulphure, fumumque obliturissimum exhalans, Et ascendit fumus fornacis magna.* Exclamare igitur possum, o locum vete horribilem!

Aliter adhuc eundem describit Propheta
 Job. 10.
 Iobus, *Dimitte me ut plangam paululum dolorem meum, antequam vadam, & non reuertar, ad terram tenebrosam & operiam mortis caligine terram miseria & tenebrarum, ubi umbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Anne reperiri queat in orbe locus retrior ac magis abominandus? septem ecce eiusdem qualitates depromit, quarum vel minima potis est hominem ad desperationem cogere. Imprimis quod nulla in eo lux sit, quod in eodem ipsa dominetur mors, quod

quod omne ab eo bonum ac delicia exulent, miseriarq; & mala affluant, quod Sol & Luna in eo non appareat, cœlum & terra nō videatur, quod in eo non nisi furia, Megaræ, ac diaboli, mera confusio, & turbatio, horror sempiternus, lachrymæ perennes, ac terrores assidui. O locum detestandum, ac vere infelicem!

Orat. de exitu anima.

Ipsi porro Patres etiam amplius eiusdem miserias abominationemque exaggerant. Et in primis Cyrillus Alexandrinus, qui circa annum Domini 430. sub Theodosio Iunioris floruit: *Huc demerguntur anima peccatorum, in omne avum crematura, quemadmodum Iob tradidit, in terram noctis aterna, ubi non lumen, non mortalibus vita, sed iugis agritudo, sed mœror incessabilis, sed plangens per noctes: va illic aeternum: illic, heu me! heu me! illic ingemiscunt assidue, nec illic miseretur: clamant è profundis, & nemo flebitur: lamentantur, & nullus eripit: exclamant & plangunt, & nemo miseretur. O verba etiã laxa emotura, & adamantina pectora emollitura!*

Serm. de 5. regionibus.

Quin & amplius Bernardus, exclamans: *O regio dura, & grauis, regio exstimescenda! Regio fugienda, terra obliuionis, terra afflictionis, terra miseriarum, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat: locus letifer, in quo ignis ardens, ubi sitis rigens, vermis immortalis, factor intolerabilis, mallei percutientes, tenebra palpabiles, horribiliu demonum facies: totus tremor atque horro ad memoriam istius regionis, & concussa sunt omnia ossa mea. Ecce & alia non minus horrenda.*

Lib. 4. de anima c. 23

Hugo de S. Victore, qui magna ante annos quingentos, & doctrina, & sanctitate floruit, his eum verbis descripsit: *Infernus lacus est sine mensura, profundus sine fundo, plenus ardore incomparabili, plenus factore intolerabili, plenus dolore inenarrabili: ibi miseria, ibi tenebra: ibi ordo nullus, horror aeternus, ibi nulla spes boni, nulla desperatio mali: omnis qui est in eo, odit se & omnes alios, ibi omnia genera tormentorum, quorum minimum maius est omnibus his tormentis quacunque in hoc saculo fieri possunt. O locum teterrimum, inhabitabilem, intolerabilem, ac miseris refertum. Veniam petitis Auditores, sermonem abrumpo: neque*

enim absque lachrymis, suspiriis, mille singultibus loci huius horrorem pluribus representare possum. Atque ideo materiam, dicendique genus mutabo, & demonstrabo quo in loco & mundi climate sit constitutus.

Interrogatus hac de re olim Gregorius, III. ac dicere coactus, quonam in mundi angulo infernorum sedes esset, in hunc modum de situ inrespondit, *De hac re temere desinire nil audeo, ferni. nonnulli namque in quadam terrarum parte infernum esse putauerunt, alii vero hunc sub terra esse existimant. Cui vltimæ opinionis & ipse visus est assentiri, tum propter etymon nominis (infernus enim est qui inferius iacet) tum vero quia in Apocalypsi scriptum legimus: Nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subitus terram aperire librum. Quibus duobus potissimum innixus fundamentis ait: Cum ergo ad aperiendum librum nullus inueniatur dignus sub terra, quid obstat non video, quod infernus sub terra esse credatur.*

Augustinus cum hunc labyrinthum intrasset, & suum iam symbolum in medium protulisset, ita se tandem extricare conatus est: *In qua parte mundi infernus sit, scire neminem a buror, nisi cui Domini spiritus reuelauit. August. lib. 12. super Genes.* Quamuis eodem loco duas rationes adferat, quibus demonstrat eum sub terra esse, quarum prima hæc est: Animæ impiorum ex nimio erga corpus & carnem affectu peccarunt; necesse est igitur eandem illas fortem subire quam res amata subiit: atqui corpus & caro post mortem sub terra conduntur: sequitur ergo necessario, animas eodem commigrare debere, ac proinde infernum sub terra esse constitutum. Altera hæc est: Quemadmodum omnium locorum pulcherrimus & simul altissimus, Beatorum gaudio & exultationi accommodatissimus est: ita quoque infimus & abiectissimus, infernus scilicet, ad miseriam, calamitatem, desperationemque damnatorum aptissimus existit. Rationes hæc in speciem videntur verissimæ ac variis in rerum natura experimentis posse confirmari.

Videmus enim in variis orbis partibus, in Asia, Africa, & Europa, ac præsertim in Sicilia,

ilia, exaſtuantes Ætnas, Veſuuios, Heclas, alioſque montes flammarum globos perpetuo eructantes, eque terræ viſceribus fumum fauillaſque euomentes. Vnde manifeſtum eſt, infernum ſub terra conſtitutum eſſe, flammarumque per illas fornaces, non ſecus ac per quædam respiracula fumique emiſſaria, euomere. Ita ſcilicet ratiocinatur Auguſtinus.

Infernus ſub terra conſtitutus eſt.

Gen. 36. Certum igitur indubitatumque maneat, abominabilem hunc damnatorum carcerem pedibus noſtris ſubiectum eſſe, & in imo terræ centro ſitum. Ita namque vniuerſa credit Eccleſia, omneſque tradunt eſſe ſcriptura prolatis testimoniis Theologi: Huc quippe trahunt verba illa Geneſeos, *Descendam ad ſolum meum lugens in infernum.* vbi *Tò descendam* locum aliquem inferiorem denotat, & in imis terræ viſceribus conſtitutum. Quamquam ſciam, locum hunc diuerſimode exponi, & à plurimis iuxta vniuerſumque caprum torqueri, & aliquos loco *infernum* ponere, & Sepulchrum, idque propter verbum *Scheol*, quod hoc loco legitur: afferentes hocce verbum nunquam in ſacris litteris pro inferno capi.

In ſua voco- gnit. Pen- tateuchi.

Lib. de re- ſurrect.

In 37. Gen.

Primus controuerſiæ huius auctor fuit Eugubinus, qui ait non videri veriſimile, dilectum illum Deo Patriarcham Iacob, eo deſperationis delapſum, vt in infernum, locum damnatis & dæmonibus deſtinatum, deſcendere optarit: præfertim cum & vox hæc nunquam pro loco capiatur, in quem damnatorum animas deſcendere omnis credidit antiquitas, quem moderni Rabini Gehennam appellant. Quam ſententiam vt confirmet ac veriſimiliorem reddat, duorum antiquorum Rabbidorum adhibet testimonia; primum eſt Rabbi Moyſes Ægyptii dicentis, *Supplicium quo cruciabuntur ſcelerati aſſerunt eſſe gehennam, quem locum dicunt eſſe ardentem flammâ, vbi vna cum corpore, ſunt comburendi impii, non vno quidem ſuppliciorum genere, ſed adeo variis & exquisitis, vt longum ſit recenſere.* Alterum eſt Rabbi Aben Eſræ, qui interpretem Chaldæum hic coarguit, quod verbum *Scheol*, gehennam interpretatus ſit.

Eiuſdem quoque opinionis exſtitit Car-

Tom. 4. Beſſ. Aduent.

dinal. Caietanus, ac locum hunc Geneſeos de ſepulchro expoſuit: perinde ac ſi dixiſſet Iacob: omnem ſe conſolationem reſpuere, inque continuo luctu ad vſque mortis & ſepulturæ tempus velle verſari, quin & paratum ſe in alterum mundum deſcendere, vt dilectum ſibi Ioseph videat. His accedit & Vatablus in litteris Hebraicis verſatiſſimus, dicens, hiſce verbis Hebraicam quandam loquendi rationem includi, ſcilicet, viuere mortuo filio iam non potero, ſed neceſſe me eſt præ luctu & cordis amaritudine emori. His adſtipulatur & Lipomanus in Catena, aitque ex hiſce verbis hunc ſenſum elici poſſe: Adeo me triftis ille de morte Ioseph nuntius affligit & afficit, vt vitam abrupturus ſim, ipſeque lachrymari non prius deſinam quam ad patres appoſitus fuero Item Paguinus, & hiſ omnibus ætate tempore prior Alecuinus, Venerabilis Bedæ diſcipulus, & Caroli Magni præceptor: *An etiam inferni nomine ſepulchrum ſignificant? Quasi diceret, In luctu manebo donec me terra ſuſcipiat, ſicut illum recipit ſepulchrum.* Quis omnes hæc opinionones inter ſe conciliet? quis hos inter tantas componat lites?

Sed verior & ſanior, meo quidem iudicio, opinio eſt eorum, qui per verbum *Scheol*, hoc & aliis plurimis ſcripturæ locis uſurparum, infernum locum illum ſubterraneum, damnatorum ſuppliciiſ deſtinatum, exponi crediderunt.

Ac prima quæ eos ad hoc docendum impellat ratio, eſt, quod ſeptuaginta hic vt & alibi, hanc vocem per Græcum *ἄδης* interpretati ſint: quod non aliter quam per infernum exponi poteſt, ac nemo vnquam exſtiterit, qui ſepulchri ſignificatione extulerit. Deinde Chaldæus paraphraſtes hanc ipſam, hoc loco, pro *gehenna* interpretatus eſt, quæ nunquam aut nuſquam pro ſepulchro in ſacris voluminibus exponitur. Ipſe quoque Hieronymus qui in harum linguarum cognitione imprimis excelluit, non aliter eam, quam per *infernum* extulit. Auguſtinus item hunc locum interpretatus, ait, *infernum* eadem hic ſignificatione accipi: ac quæſtionem inſtituit, *Quomodo Iacob, ærumnis ſaturatus infernum adire voluerit, in quo certus*

Aleuin.
qu. ſup
Gen.

Aa erat,

Quaest. 126.
in Genes.

erat, filium non esse atque hic hominis extremis doloribus affecti, tristis, suamque calamitatem deploratis, orationem esse. Quod & Lyranus calculo suo confirmat, *Per infernum*, inquit, *Hebraei interpretantur foueam vel sepulchrum, sed melius Catholici exponunt limbum sanctorum patrum, qui est pars superior inferni*. Quamobrem verus querelae huiusce sensus hic est: Casus ille filii mei ac mortantis me arumnis & afflictionibus cumulat, ut praearum magnitudine ac grauitate emorturus sim, itaque ad infernum descensurus, ad locum inquam, in quem quicumque modo moriuntur descendunt, & in quo Iosephum meum esse crediderim, qui tam amara ac tristi morte hinc dicitur abreptus. Quid vobis videtur docti, an non haec opinio probabilior? & an non hinc (ut tandem aliquando vnde digressi sumus redeamus,) manifestum redditur, infernum sub terra esse: Et sane subterraneus est, neue alius ei locus poterit assignari.

Num. 26.

Quod & aliis demonstrationibus, ac testimoniis notum faciam in quibus etiam *Scheol*, sine vlla controuersia & omnibus consentientibus, pro inferno, damnatorum carcere; accipitur. In Numeris dum de Chore, Dathan & Abironis interitu agitur, haec verba leguntur: *Dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos, descenderuntque viui in infernum*. In quibus verbis tam latinum *infernum*, quam Hebraicum *Scheol*, Epiphanius & Hieronymus magni uterque nominis, & in linguis orientalibus apprimè versatus, de inferno, daemum sede interpretantur, quod & Psalmographus apertissimo testimonio confirmat dicens, *Si ascendero in caelum, tu illis es; si descendero in infernum, ades*. Vbi sub antithesi & illius sublimitatem, & huius profunditatem voluit designare.

Epiphan.
Ancor.
Hieron. in
e. 4. in Epist.
ad Ephes.
Psalm. 138.

Cum igitur nihil caelo altius sit, necessè quoque est infernum omnium locorum infimum esse (oppositorum enim opposita est Ratio) Ita namque locum hunc exponunt duo celebres Rabini, Kimhi, & Aben Esra. Quin & hoc modo intelligendus est locus ille Matth. 11. *Et tu Capharnaum, numquid usque ad caelos exaltaberis? usque ad infernum de-*

Matth. 11.

scendes? Hic de vtroque extremo sermo est, vno summo, altero infimo, caelo inquam & inferno, in primo extremitatem axis, in secundo centrum videmus terrae. Quis igitur negare praesumat, illum, sub pedibus nostris, in imis terrae visceribus esse? quod & egregiis rationibus confirmabo.

Philosophorum axioma est, per contraria contraria firmari & altrui posse: nam contraria contrariorum sunt consequentia; si enim aqua frigefacit, ignis calefacit: ergo & contrariorum contraria sunt loca. Atqui beati & damnati penitus inter se contrarii sunt, atque diuersa amborum fors & conditio; hi quippe supplicia sustinent, illi gloria perfuuntur. Cum igitur caelum, quo nullus in orbe locus altior aut sublimior, Sanctorum habitatio sit, & sedes; sequitur, infernum qui damnatorum receptaculum est, omnium infimum & profundissimum esse.

Demonstratur
rationibus
sub terra
infernum
esse.

Axioma item aliud est, locum dignitati locati & meritis respondere debere: atqui certum est, nihil peccatore vilius esse, quippe quem Propheta pulueri, uti rei vilissimae, comparat, *Non sic impius, non sic, sed tanquam puluis quem prouert ventus à facie terra*. Aequum est ergo, omnium locorum infimum, & abiectissimum peccatori assignari. Vnde sequitur, infernum peccatorum & impiorum habitaculum, omnium locorum postremum esse.

Psalm. 1.

Quemadmodum ea quae leuia sunt & subtilia, simul in altum feruntur, ita grauia & densa, ad ima subsidunt; at nihil peccatore grauius aut ponderosius, quem nimirum sacra Scriptura omnium ponderum ponderosissimo, plumbo inquam, comparat, *Submersi sunt quasi plumbum in aquis*: Psalmographus, *iniquitates suas sicut onus graue super se* iniquitates suas sicut onus graue super se grauatas deplorat. Inferre igitur possumus, qui peccatores omnes recipit & complectitur, infernum, omnium locorum profundissimum & remotissimum esse.

Exod. 15.

Psalm. 37.

Quis igitur de eo dubitet? cuius tanta ventositas futura est, ut in tam horrendum velicet locum

locum descendere? in tam maledicta terra
viuere? terra, inquam, quam nec oriens me-
diusve, cadensve Phœbus adire potest, in
qua nulla temporum indicia aut dimensio-
nes horarum, in qua nonnisi tenebræ viden-
tur, nonnisi gemitus & vlulatus audiuntur,
nonnisi mephitis & odor terribissimus perci-
pitur: terra, inquam, adeo à cœlo, Deo, An-
gelis, omnibusque creaturis remota. Quis,
inquam, non reformidet in mundi fundo, in
abyssò è qua egredi non liceat, atque sub om-
nium creaturarum pedibus viuere? Absit,
est enim miserum, horrendum, intolerabile.
Quamobrem insensate & demens peccator
rerum tuarum satage, iter aliud ingredi, re-
tandem respice, viam illam latam desere,
quæ ad interitum ducit, *Recordare nouissima,*
ac præsertim quæ ad infernum spectant, &
in æternum non peccabis.

Eccles. 7.

Et est quam verissimum, Domine metu-
ende & tremende, cum qui hæc in mente ha-
buerit: huc oculos & cogitationes intende-
rit, nihil vniquam aduersus maiestatem tuam
commisurum, locique tam horren-
di assiduum meditationem nimium quantum ad
omnes peccandi occasiones rescindendas
sufficere. Si enim exilij metus, ac peregrinæ
regionis incolatus, suppliciorumque ter-
ror, rebelles & seditiosos intra lineam con-
tineant, & Principibus obedire cogant: quid
an non inferni apprehensio, exilij perpetui &
quidem in terra deserta & inaquosa, loco-
que incognito & barbaro formido, tanto-
rum deinde cruciatuum, tormentorum, sup-
pliciorumque cogitatio, peccatorem impel-
lant, ac quodammodo cogant, vt diuinam
maiestatem colat, adoret, reuereatur, legi-
bus eius obtemperet, voluntati obsecun-
det, eiusque iustitiam & vltionem reformi-
deret? Nullus sane te vniquam Domine of-
fendere præsumat, si cogitet quid sit infer-
nus; si cogitet lacum esse flammæ & sulphur
euaporantem, puteum perpetuis ignibus æ-
stuantem, abyssum densissimis & palpabili-
bus tenebris obsitam, quam sol radiis nun-
quam illustrat, in qua nullæ apparent stel-
læ, quam nulla voluptas, sed luctus assiduus
& sempiternus horror inhabitat; esse deni-
que locum omnium locorum infimum & ab-

iectissimum, & haud procul à terræ centro
constitutum. Tu autem gratiam nobis præ-
sta Domine, vt eundem semper præ oculis
habeamus, eiusque horrorem metuamus,
horrentes abominemur, abominantes recte
ad cœlestem patriam contendamus, in qua
omnis nostra, & quidem perfectissima bea-
tudo sita est, quam elargiri nobis digne-
tur, qui in sæculorum sæcula viuit & do-
minatur Deus. AMEN.

FERIA TERTIA.

DE POENIS INFERNI.

Partitio.

- I. De poenis ab irato iam Deo illatis genera-
tim.
- II. De variis damnatorum poenis.
- III. De duabus aliis poenis singularibus.
- IV. De poenarum diuersitate pro delictorum
qualitate.

Memorare nouissima tua, & præsertim
supplicia, quæ in inferno subeunda sunt, &
in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGURA.

VIRTVTVM omnium, ac præsertim pa-
tientie speculum, Iob, ærumnas suas *Iob. 10.*
deplorans, terram quandam barbaram & in-
amœnam depingit, quam terram miserie vo-
cat & tenebrarum, opertam mortis caligine,
quam vmbra mortis, & nullus ordo, sed sem-
piternus horror ac confusionis chaos, cala-
mitatumque iliades inhabitant. Hanc cum
ipse mecum perpendo, non possum quin mi-
hi persuadeam, sanctissimum illum virum
infernalem terram describere, cuiusq; suppli-
ciorum grauitatem, ac tormentorum quæ
impij in illa subeunt acerbitatem, ob oculos
ponere voluisse. Illa enim vere, terra mise-
rie & tenebrarum, & mortis caligine ope-
ta appellari potest, in qua lumen nunquam
effundit, vbi nullus dies, aut horarum indi-
cia sunt. Terra, in qua nonnisi mera nox, ama-
ritudo

ritudo & acerbitas, non nisi tormenta & supplicia. Terra, qua nulla in mundo infelicioꝝ aut deestabilior, & cuius supplicia pœnæque sunt infinitæ: quas hodie singillatim describere, vobisque ad oculum demonstrare conabor, auxiliantibus nimirum sanctissimo Paraclito, & gloriosa Deipara Maria, quam proinde salutatione, quam sanctissimus Spiritus per Angelum pronuntiavit, compellimus;

AVE MARIA.

I. Ipsa nobis fides, Sacræ literæ, ratioque naturalis demonstrant, quo Deus iustus dicatur; necessarium esse credere, in altero mundo locum esse in quo, impios post mortem excruciet, suamque illos iustitiam, quam interea dum viuerent ante oculos non habuere, faciat experiri. Testatur id *Psal. 72.* Vates regius dicens: *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia Zelauit super iniquos: pacem peccatorum videns; quia non est respectus morti eorum, & firmiter in plaga eorum; in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia. Ecce ipsi peccatores & abundantes in saculo obtinuerunt diuitias: existimabam, ut cognoscerem hoc, labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum.* Quali diceret, Cogitationes meæ, quæ sunt veluti pedes animæ, quibus per omnia discurrit, & ambulat, pene commotæ sunt & concussæ, dum peccatorum vestigia consector, & ab iisdem inuitor, vt in eorum partes concedam, cum videam quanta pace eorumque omnium affluentia perfuantur. Quod vero in primis me permouebat, erat, quod viderem eos etiam diutius aliis viuere, & si qua interdum eos premeret aduersitas, eandem noua superueniente prosperitate, auferri, *Non est firmamentum in plaga eorum.* Ad hæc exemptos illos esse ab omnibus calamitatibus, quibus communiter homines obnoxij sunt; sed diuitiarum, honorum, deliciarumque torrentes illis vltro quam abundantissime affluere. Hæc omnia dum mecum tacitus voluerem, sperans aliquam me huiusce fœ-

licitatis tandem ansam inuestigare posse; frustra fui, donec & arcana prouidentia tuæ adyta ingressus, vidi quanta eosdem post alteram vitam manerent supplicia, tormenta, calamitates. Tuac nimirum aduerti, nullum eorum à tormentis immunem aut exemptum esse, teque eosdem, licet hic in pace agant, deliciis abundant, insolentius sese gerant, & cornua extollant, grauissime puniuntur.

Quam dextre scopum tetigisti, ô Vates, quam Christiane hic philosophatus es: nam ita reuera sese res habet, non minus enim principis alicuius prudentia ac sapientia in castigandis nefariis ac sceleratis; quam in proborum bene meritorumque compensatione relucet. Quod ipsum sanctissimus Propheta Iob de Deo nostro visus est insinuasse; qui nullum scilicet delictum relinquit impunitum, nullumque opus bonum, quod nõ amplissima mercede compenset: *Verebar omnia opera mea, sciens quia nõ parceres delinquenti: quippe qui iam inde à mundi exordio ad delictorum castigationem infernum constitueris.* Quo etiam trahere possumus verba illa *Psalmistæ: Misericordiam & iudicium cantabo tibi; illam scilicet ostendis interea dum hic viuimus; hoc vero post mortem.* *Iob. 9.* *Psal. 100.*

Id ipsum & è plurimis aliis Scripturæ locis manifestum redditur, & præsertim è *Psal. 93.* in quo cum secundum vulgatam legatur: *Qui corripit gentes, non arguet.* *Psal. 93.* Chaldaus Paraphrastes legendum monuit: *An possibile est, quod ille, qui dedit legem populo suo, cum peccauerit, non arguet eos?* E quibus omnibus efficitur, nihil omnino impunitum remanere, & impiorum delicta, si hac in vita digna castigatione non plectantur, grauiora durioraque in altera flagella promereri, & acerbissime castiganda: Ideoque ingens diuinæ illius bonitatis clementiæque argumentum est, quando aliquos hoc in mundo corripit; quoniam fit hoc quam leuissime & non nisi obiter, at in altero seuerissime ac sine vlllo benignitatis respectu castigaturus est.

Quando virga Moysis in serpentem commutatam *Exod. 4.*

mutatam legimus, veram correptionis huius figuram videmus: per virgam enim designari eandem certissimum est. Vnde Psalmographus: *Virga iua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Item alibi: *Visitabo in virga iniquitates eorum.* Hanc porro virgam DEVS, quamdiu hæc vita ducitur, in filiorum suorum correptione instar patrisfamilias alicuius adhibet; sed in altero mundo eadem in serpentem; (id est, in seueritatem vigoremque) conuertetur. Mutationem hanc & metamorphosim dilucidius explicatam videre vultis, audite Psalmistam dicentem: *Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos.* Quam ferus enim coluber est virga ferrea? Ita namque quidam sæculi nostri auctor, hanc comparisonem instituit: *Quid per virgam, inquit, nisi dulcis correctio Domini designatur, sed hæc virga in draconem vertitur, quando leuiter correcti emendare se nolentes, in alio mundo grauissime puniuntur.* Hoc quidem in Ægypto apertissime visum est.

Ac multo deinde post in Iudæa aliud haud omnino dissimile, Ieremiæ Propheætæ à Domino demonstratum est. Vidit ille namque virgam vigilantem, & illam deinde in ollam succensam conuersam. Quo aliud non designatur, quam Deum in hoc mundo non nisi virga correptionis, uti at in altero ferrum & ignem usurpaturum, eiusque iustitiam quam modo est, multo grauiorem fore. Ictus enim quos nunc infligit, non nisi flagellorum ac virgarum sunt, ut vbi eosdem peccatores senserint, vitæ emendationem instituant, atque oportune respiciant.

Solet adhæc, virga ad excutiendum è vestibus puluerem sordesque detegendas adhiberi; hoc & facit Deus, cum nos correptionis suæ virga corripit, hominum namque eadem conscientias emundat, peccatorum venialium puluerem excutit; omnesque vitæ huius sordes auferit. Docuit me hoc Sacra Scriptura, nam in Isaia legitur Dominus tyrannos, quos ad peccata populi sui castiganda immittebat, virgæ nomine, & quidem virgæ furoris, & baculi indignationis, nuncupasse, *Va Assur, virga furoris mei, & bacu-*

lus ipse est, in manu eius indignatio mea. Per Assurem hunc, Sennacherib Assyriorum regem intellexit, quo ad populum Iudaicum corrigendum puniendumque vsus est: porro, ut paterfamilias virgam; castigatione peracta, igni inicit, ita ipse punientem puniuit, & ignibus æternis addixit.

Dicendum est igitur, vitæ huius correptionem correptionemque non nisi virgam esse, sed alterius, ignem & fornacem æstuantem: Fœlices igitur ter & amplius, quos hæc in vita virgis percuti contigerit, quo ab æterna castigatione & alterius sæculi pœnis liberi esse queant. Hinc supplex Dominum orabat sanctissimus Augustin. se ut hic, quo in æternum parceret, flagellaret: *O Domine, hic seca, hic ure, hic non parcas, ut in æternum parcas.* Item Manasses Rex: *Domine, remitte mibi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neq; in æternum reserves mala mibi.* Nil igitur sunt flagella quæ hæc in vita infliguntur, at quæ in altero mundo infliguntur, magna sunt & metuenda: illa in momento pertranseunt, hæc in sempiternum durant, & duratura sunt, tamque horrida sunt & enormia, ut si vel semel eadem in mente haberemus, numquam Dominum gloriæ offenderemus: dicit enim Sapiens: *Recordare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* De hisce flagellis hodiernam concionem instituiam, quam in duo membra diuidam, primo declarabo, quam varia & multiplicia flagella ac supplicia sint quæ damnati apud inferos sustineant; altero vero disputabo, num supplicia hæc æqualia sint, & num omnes ad eadem tormenta subeunda condemnati. Quæ duo, si solita me dicentem benevolentia attentioneque prosequamini, vobis apertissime magna que cum utilitate declarabo.

Principio igitur, quemadmodum *Beatitudo*, teste Boëtio, *status est omnium bonorum aggregatione perfectus*: ita damnatio status est omnium malorum aggregatione perfectus. Et ut Paulus de æterna beatitudine scripsit: *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in corde hominis ascendit, quæ preparauit Deus diligentibus se*: ita, mutatis terminis, de infernalibus suppliciis dicere parodice possum: *Nec oculus*

A a 3 vidit,

vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus offendentibus se.

Luc. 16.

Psal. 10.

Porro ipsa damnatorum fors adeo misera & deploranda est, tormenta que quæ patiuntur adeo horrenda & enormia, ut ipse Epulo Abrahamum enixe rogarit, Lazarum ut ad fratres mitteret, quo eisdem, ne in illa supplicia devenirent, commonefaceret. Ipse quoque Psalmographus cum varia damnatorum supplicia recensuisset, nec eorum facile finem reperire posset, tandem concludens ait, omnia hæc non nisi aliquam eorum partem, ac velut specimen esse. *Fluit super peccatores laqueos: ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.* Dicit laqueos, quia varia apud inferos compedes sunt & vincula, varia catenæ & pedicæ, quibus qui semel irretitus & impeditus fuerit, difficulter admodum sese expediet; nominat etiam ignem, quia flamma voracissima per omnia illic grassabitur, quæque peccatores ad usque ossa & penitiores medullas torrebit; Item sulphur, quia fœtor illic intolerabilis & terribissimus pœdor per omnia diffusus est: spiritus quoque procellarum, quia in infernis illis regionibus, non secus atque in Oceano aliquo turbulentiſſimo, procellæ, tempeſtates, eivlarus, fluctus, sævitia, furia aquilonares, rabies, ac desperatio defæviunt. Atque hæc omnia non nisi pars sunt calicis eorum, & velut aliquod summæ atrocitatis calamitatisque indicium.

Apoc. 16.

Quid ais Propheta? aliquemne adhuc liquorem in mundo hoc reperire est, quem calici huic infundamus? sunt profecto & alij, sunt, inquam, præter ignes, sulphureos fœtores, procellasque inprimis vermis conscientia, horrenda dæmonum visio, umbrarum infernalium horror, aliaque supplicia & numero infinita & atrocitate singularia. Atque hæc omnia adimplent calicem illum amarum damnationis perperæ, de quo in Apocalypsi mentio: *Babylon civitas illa magna venit in memoriam Dei, date illi calicem ira eius.* Babylon hæc, id est, confusio, typus est damnatorum, qui in carceribus illis tartareis inter ignes & flammam confusi sunt, quibus diuini furoris calix, tormentis & pœ-

nis interminabilibus oppletus, omni momento proponatur, *Bibent omnes peccatores terra.*

O calicem amarum terit scilicet calix vini meri plenus mixto, vini meracissimi merorum tormentorum, nulla consolationis & spei aqua dilutus: varia tamen in eodem supplicia mixta erunt, non enim vnicum illic supplicium singuli patientur, sed varia ac multiplicitia. Hinc de diuite Epulone scriptum est, *cum esset in tormentis*, ut hinc colligi queat, variis apud inferos damnatorum animas tormentis excruciat. Nam præterquæ quod igne acerrimo torqueatur, dæmonum quoque sævitia, crudelitati, atrocitateque expostæ sunt, qui eisdem affligent, laerabunt, diuexabunt, & noctes atque dies sine ulla intermissione, aut requie excruciantur. Hinc de iisdem locutus Salomon ait: *Sunt spiritus, id est, dæmones, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt flagella sua.*

Nouum adhæc dolorem ineuitent tenebræ; viuunt enim illic in perpetuis & quidem densissimis tenebris & caligine obtectis tenebris vetustus horror & ymbrosa densitas. Hinc in Sacris litteris legimus: *Et usque in æternum non videbit lumen*; item alio loco: *Impij in tenebris conticescent*, & quidem tenebris adeo spissis & obscuris, ut nec solem, nec lunam, nec stellas visuri sint: idque propter continuum illum fumum, qui ex ignibus illis æternis, quasi de ardentissima quadam fornace exæstua-bit. De quo in Apocalypsi: *Et ascendit fumus sicut fumus fornacis magna: & obscuratus est sol & aer de fumo putei.* At nondum hic finis.

Alia namque supplicia recenset Sapiens: describit enim diabolus malleis & vectibus accinctos, quibus damnatorum ossa & latera comminuant: *Parata sunt, inquit, derisoria iudicia, & mallei percutientes stultorum corporibus*; quorum vltimorum verborum loco in Hebraico legitur: *Percussiones dorso stultorum.* Sub quorum verborum inuolucris demonstratur, dæmones, instar carnificum, in damnatos sævituros, eorumque capita & renes malleis & clavis contuluros.

ros. O supplicia intolerabilia! ô tormenta insupportabilia!

Psa. 103.

Quæ cum Psaltes attentius perpenderet ad peccatores, conuersus exclamat, *Deficiant peccatores à terra, & iniqui ita ut non sint.* Non postulat eosdẽ hic deficere quoad substantiam, sed quoad delicta, vt nimirum peccare desinant, & diuinam maiestatem ad iracundiam prouocare: vnde efficere vult, tantæ attentam horum suppliciorum meditationem efficaciam esse, vt nullus, qui eadem mente voluat, diuinam bonitatem amplius possit offendere. Atq; hoc est, quod & alio loco ait, *sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei, omnia delicta tã atrocibus suppliciis castigantis; itaque à via iniquitatis declinent.*

Psal. 97.

Vtinam cor vestrum, Auditores, hodierna die instar ceræ emolliatur, liqueat, ac diffuat, non quidem ad conspectum & radios solis, sed ad calorem ignium infernalium, ad ardorem ollæ illius succensæ: vtinam hodie peccatis valedicatis, vitam in melius commutetis, vtinam terribilibus auditis supplicii sancto quodam timore percellamini! Et merito quidem, non enim aliud Ioã. Cassianus ad sæculi sui peccatores conuertendos remedium adhibet! *Quis ergo inquit, fidelium hæc audiens & talia sciens non contremiscat? Digito ignem modicum tangere horremus, & quomodo non formidamus in ignis rogam ligati manibus & pedibus contici?*

In confiss.
Theo par. 3.Rom 5. in
1 ad Cor.
cap. 2.

Iubar illud Ecclesiæ Orientalis Chrysostomus idipsum sæpius pro concione dicebat; *Quando ingredimur carcerem regium, & videmus ibi alios catenu oneratos, alios mortuos fame, alios squalidos & pallidos, alios in tenebris clausos, nescientes quando sit dies vel nox, horremus: quid ergo erit videre carcerem illum Dei, ubi tot captiui, tot tormenta, &c.* Merito igitur his visis vel auditis percelli debetis: quam obrem hæc semper animo insculpta gerite; alia proferam è quibus de eiusdem miseria diiudicare poteritis.

Eodem loco
quo supra

Idem qui supra Cassianus, Presbyter Massiliensis, magni olim Chrysostomi discipulus, qui sub Imp. Honorio & Theodosio Iunior in Ecclesia floruit, miseriam damnatorum conditionem eorumque tormenta &

cruciatu depingens, quasi nullis eadem exprimi verbis possent exclamat: *Sed dicere quis valeat, qua impiis & male viventibus tormenta sunt preparata? in ipso enim continuo mortis loco, qui infernus appellatur, quid aliud nisi ignis, flamma, perseverans tribulatio, & perpetua pena, atque infinita totius mali calamitas esse potest?*

Multo adhuc terribilius est, quod Iobo *Iob. 10.*

Prophetæ Sophar Naamathites respondens ait, *Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quod latus impiorum breuis sit, & gaudium hypocrita ad instar puncti: luet qua fecit omnia, nec tamen consumetur: iuxta multitudinem adiuuationum suarum, sic & sustinebit, astuabit, & omnia dolor irruet super eum, deuorabit eum ignis qui non succenditur.* O verba horrenda, quæ vel ferreum cor emolliant! Omnia scilicet suppliciorum, tormentorumque genera eos diuexabunt: dolor capitis, dolor dentium, dolor renum, stomachi commotio, conuulsiones iliorum, cerebri concussio, angina ineurabilis, suffusiones, parotides, chira-

Psal. 74.
Osea 13.

agra, gangræna, aliique dolores infiniti. *Ibi dolores vt parturientis,* ait David; *Dolores parturientis venient,* ait Osee. Quo & Dominus in Euangelio respexit; cum enim de signis iudicium præcessuris egisset, mox subnectit, *Hæc autem omnia initia sunt dolorum;* & in Marco, *Initium dolorum hæc:* perinde ac si dixisset, *Videte solem obscuratum, lunam deliquium patientem, stellas cælo cadentes, audire tonitrua & fragores in aere, terræ motus affiduos, bestiarum vlulatus, videre exarescentes herbas, homines eiulantes, rotum orbem; deniq; incendio pereuntem, nisi initia & præludia dolorum infernalium sunt.*

Matth. 24.

Moyes cum olim Dei iussu populo comminaretur, his eum verbis allocutus est, *Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.* Dic veritatem Moyes, an non sub hisce comminationibus inferni supplicia delineare voluisti? Illic enim Deus merito indignatus omnia malorum genera congregat, vt impijs & damnatos castiget, inque eos omnes furoris sui sagittas eiaculetur. Illic quippe omnia supplicia congregabuntur, & vnum velut in locum colligentur, illic

Deut. 32.

pecca-

peccatores velut scopus erunt, in quem omnia diuinæ iustitiæ rela torquebuntur.

Pfal. 31. Matt. 20. Quam bene igitur Propheta ait, *Multa flagella peccatoris* (id est omnia, vt & in loco illo Euangelii, *Multi sunt vocati*, id est, omnes) peccator namque cum semel tartareis carceribus addictus fuerit, omnibus omnino flagellis castigabitur, ac proinde omnia dolorum tormentorumque genera sustinebit.

Pfal. 17. Idem dixit & alibi, *Dolores inferni circumdederunt me*, dicere vult, Impios in tartareis illis sedibus, variis doloribus opprimendos, & extrema supplicia passuros.

Heb. 10. Paulus Apostolus cum pluribus hac de re egisset, velut epiphonemate rem concludens tandem ait, *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis*, dicit, manus, & non manum, vt hinc ostenderet, Deum in hoc mundo nonnisi vna ferire manu, sed in altero vtramque vsurpatum: & si Iob vnica tantum percussus manu, homines simul & Angelos in sui auxilium aduocavit, dicens, *Misere mei, saltem vos amici mei*; quid futurum est, quando vtraque manus sæuiet. An non igitur merito dixit Apostolus? *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.*

III.

Ceterum constat Deum hoc in mundo non nisi vna manu percutere, testem habeo Dauidem, *Posuisti super me manum tuam*: & alibi: *Graua est super me manus tua*, & quidem sinistra: quo respexit sponsa illa in Canticis, *Leua eius sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me*, id est. Quamdiu in hac vita dego, dilectus meus sinistra me sua sustinet; & quamuis aliquem interdum ictum infligat, dextra tamen sua me stringit & amplectatur. At in altera vita, vtraque percutit manu, & præsertim dextra: hinc in Psalm. legimus, *sicut sagitta in manu potentis*, & alibi, *Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextra tua inueniat omnes qui te oderunt*. Quo in loco nemo dicat, Prophetam orasse, sed eminus præfigurasse tormenta quæ impii apud inferos sustinebunt: simulque animaduertere singulos velim, ac diligenter horum verborum, *Inueniatur manus*, sensum attendere; scilicet Deum, quamdiu in fragili hac vita agimus, per pœnitentiam facile, hominem vero nonnisi difficillime ab eodem, quo

iuste in eum sæuiat, inueniri. Atque ideo reuocate in memoriam, quomodo Deus Adamum primum illum præuicacitorem in paradiso quærens, dixit, *Adam vbies?* At in altera è contra non amplius inueniri potest, sed eius manus, id est, potentia & iustitia, sine vilo labore ac difficultate, impios reperit. Merito igitur Propheta dixit, *Inueniatur manus tua inimicis tuis*; & post eum alius, *Quarite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum, dum prope est*: Deus enim quamdiu hic viuimus, nobis admodum vicinus est, facilitateque inueniri potest, sed post mortem longissime à nobis recedit, neque vlla pœnitentia bonisque operibus inuenitur, nec in illius amplius misericordia sperandum est: (tunc scilicet manus dissoluta habebit) tunc Sampsonis illius manus vinculis eximentur, quo Philisthæos, id est, impios, percutiat: atque in super armata cecurrunt, vnde Pfalter, *Gladis accipites in manibus eius*.

Propheta Iob, vt cœptam materiam prosequamur; noua adhuc pœnarum genera describit, *Transibunt*, inquit, *ab aquis nium ad ignem nium*, ex ardore ad frigus. Insinuare vult impias illas animas, postquam quatuor aut quinque annorum millibus ignibus illis accerrimis cōflagrarint, tanto deinde tempore accerrimum frigus perpeffuras, itaque de dolore in dolorem, de pœna in pœnam aliam transituras; idque in omnem æternitatem sine vlla leuaminis aut relaxationis spe. Verbis Iob quam optime responderet Euangelista, cum fletus & stridoris dentium meminit, quorum primum de igne & flamma, alterum de frigore & glaciè intelligendum.

Nec sunt hæ lachrimæ de corporis lachrymis ac fletu, qualem quotidie edimus, intelligendæ, quid sunt enim aliud lacrymæ quam humoris resolutio & quidam destitutus? qui in damnatis non potest esse perpetuus, nullum enim cibum sumunt, ac proinde nullum humorem colligunt; atque ita omne finitum tandem consumitur. Deinde statim à iudicio peracto, primi mobilis, quod omnium rerum principium & vita

vita est, motus cessabit, ideoque nulla amplius generatio, corruptio, aut corruptibilis commutatio in rerum natura dabitur: sed erunt nihilominus vertigo quædam capitis, & terribilis oculorum suffusio, vt è verbis supra allatis etiam demonstrari potest. Nam impiotum corpora non modo exterius affligentur, verum etiam interius & à reb. instis, idq; iuxta bonas ac pratas animæ inclinationes.

Quidquid sit, certissimum est infœlices illos ac miseros ex igne in aquam, è calore in glaciem, è caminis in stagna detrudendos. O horrenda commutatio & pœnarum renouatio! & quod omnium grauissimum est, nemo eorum miserebitur, sed homines simul & Angeli in eorum interitum lætabuntur, imo & longē maiores & acerbiores illis cruciatus exoptabunt. Testatur id vates regius, *Da illu secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum: secundum opera eorum tribue eū, redde retributionem eorum ipsis.* Ita quidem Christus Iudæis sui crucifixoribus imprecatus videatur, sed mystice eadē verba de Sanctis, damnationē & interitum impiis exprobrantibus, intelligi queunt, dicentibus, assidue, *Vlciscere Domine peccatores, castiga iam impios secundum opera eorum, pœnamque quam peccando promeruerunt, inflige, vnde & alibi, Latabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris.*

Quid itane ð Angeli, itane Sancti in aliorum calamitate ridebitis? an nescitis, afflicto non esse dandam afflictionem? Et ecce, damnatis hisce nouum cruciatum arcescitis. Idumæi cum viderent Babylonios in Ierosolymitanos grassantes, omnia circumquaque deualtantes, tantum abfuit, vt eos ad clementiam moderationemq; adhortarentur, vt suaserint etiam in lapides sæuire, & omnia funditus conuellere & euertere. Vnde vates hæc omnia præfagiens dixit, *Memor esto filiorum Edom, qui dicunt, Exinanite, exinanite, vsque ad fundamentum in ea.* Idipsum de vobis, ð glorioli spiritus animæque cœlestes, dicere possumus: tantum enim aberit, vt damnatorum vos capiat miseratio, vt Deum ipsum vindicem illum acerrimum extimulaturi sitis, vt tormenta & cruciatus adaugeat. Sancti

Tom. 4. Bess. Aduent.

quippe cum diuinam essentia contemplantur, eadem simul opera eiusdem voluntatem vident, videntesque eidem sese adaptant, adeo vt nihil velint aut nolint, quam quod illa velit aut nolit. Ita quoque dicendum est damnatorum eos supplicia, Deumque iusto furore accensum contemplari, & ideo fieri, nulla vt erga eos compassione tangantur, sed in illorum interitum cruciatibusque exultent ac iubilent. Quod exemplo Patris Abraham confirmat Magister sententiarum, qui nullis Epulonibus precibus flecti, nullis obseruationibus ad compassionem poterat excitari, adeo vt ne vel aquæ guttam eidem in ardoris leuamen dare vulerit.

Euangelistæ cum Iudæorum crudelitatem ferociamque quam erga vnigenitum Patris exercuerant, describerent, aiunt, eisdem Christo in crucē acto insultasse, exprobrasse, impropiorum contumeliarumq; plaustra in eum congestisse: *Prætereuntes autem blasphemabant eum, mouentes capita sua & dicentes, Vah qui destruis templum Dei, quin & imple per Prophetam de hac eorum impietate conquestus est, Omnes videntes me deriserunt me.* Erat profecto insignis illorum crudelitatis argumentum, æterni Patris filium in tormentis constitutum ridere, subsannare, & exhibilare. Idipsum de cœlestibus illis spiritibus dicere possumus, risuros nimirum & subsannaturos, quando damnatos in crucis actos, fornacibus ardentibus immerfos, super ardentissimas prunas extensos, in flamma sepultos, in rotis denique tortos conspiciant. Ipse quoque Dominus vindex in miseris eorum lætabitur & ridebit: *Tu Domine deridebis eos, ð dulcem crudelitatem! ð inhumanitatem vere iustam, & ex æquo demonstratam!*

Castitatis exemplum Susanna, cum ad supplicium adulterii insimulata raperetur, omnes qui eandem nouerant, lachrymabantur, eiusque calamitati condolebant: at quando damnari, variorum adulteriorum rei, in ignem æternū, ad vincula, compedes, & crucis aliaque supplicia rapietur, nullus omnino eorum malis ad misericordiam flectetur. Adeo vt illud Prophetæ merito vsurpare queant, *sustinni qui simul contristaretur, & non fuit,*

Bb

Et qui consolaretur, & non inueni. Atque hoc omnium miseriarum malorumque maximum est. Iam vero videndum restat, quomodo supplicia illa singulis imposita sint, & dispiciendum, num omnes eadem patiantur, quod initio facturos nos promiseramus.

IV. Dicendum est igitur, non eadem omnes in tartarea illa regione supplicia perpeti, aut oēs modo eodem singulos modo cruciari, sed vnumquemque, iuxta numerum ac grauitatem scelerum, castigari: qui enim magis enormia crimina commiserit, grauius quoque cruciabitur. Hoc nempe ad diuinā iustitiam spectat, quæ tam in castigandis improbis, quam in remunerandis iustis eluceat necesse est: idque iuxta Psalmistæ sententiam, *Iustus Dominus*, & in damnatione impiorum, & in remuneratione Sanctorum, *Et iustitias dilexit*, *agitur autem vidit virtus eius*, Perinde ac si dixisset, Iam quinq; annorum millia euoluta sūt, ex quo summus ille Deus cælorum terræque dominium tenuit, omnia nutu suo direxit ac moderatus est, ex quo totius orbis homines iudicauit, ex quo tot decreta & sententias pronuntiauit. Iudicauit quippe Angelos & Adami posteritatem, sententiā venturi diluuii tulit, condēnauit Sodomitas, Ægyptios submersioni & abyssi adiudicauit, aliaque iudicia tulit: nemo tamen vquam exstitit, qui eūdem iniustitiæ coarguat, aut etiam in minimo iniquum fuisse audeat confiteri. Nam

Psal. 10.

iustitia Domini recta, & de eodem alibi scriptum est, *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem* Adeo vt in hac impiorum. cōdemnatione iustitia illius imprimis elucescat.

Psal. 18.

Psal. 44.

At non meministi parabola illius Euangelice, in qua vineæ cultores cum patrefamilias expostulabant, quod eodem omnes donatos stipendio dimitteret? Audite eorū querelas, *Hi nouissima hora uenerunt: & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei* & aliter. Quanto maiori cum ratione duorum vel trium tantum criminum rei cum Deo expostulare possent, si tam graua supplicia paterentur, quam ij qui infinitis se criminibus obstrinxissent. Erit igitur cruciatuū ac tormentorum diuersitas, ac singuli diuersimode cruciabuntur.

Iob. 10.

Ita namque sensit magnus Gregor. expli-

cans enim verba illa Iob, *ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat*, ait, *Quomodo in Lib. 9. mor. supplicia ordo non erit, dum damnatorum quæ- cap. 47. que iuxta modū criminis retributio sequitur ultionis* Erit quidē hac in re ordo & distinctio, ac in cæteris mera confusio & chaos. Grauius namque torquebuntur fornicatores, grauius aduiteri, ac grauissime sacrilegi, incestuosi, atque omnium maxime Sodomitæ. Non erit igitur eadem in singulis suppliciorum ratio.

Hinc bene olim Salomon, *Potentes poterent Sap. 6. tormenta patiuntur, & fortibus fortior instat. cruciatio* Nam quemadmodum peccata inter se distincta sunt, ita quoque supplicia iisdem debita diuersa sunt: neque enim dominus & seruus, Princeps & subditus eodem torquebuntur modo: sed sicut peccata regum ac Principum peccatis populi grauiora sunt, sic etiam eorum damnatio grauior & acerbior erit. De meretrice illa Babylonica etiam scriptum legimus, *Quantum glorificauit se in Apoc. 18. in deliciis suis, tantum date illi tormentum & iudicium* Per Babylonem hanc, cui hæc minæ intentantur, intelligendæ sunt peccatorū animæ: quæ cum in abyssos illas tartareas deciderint, tantum dolorum ac cruciarum tolerant, quantum hic prius deliciarum ac voluptatis habuerunt. Et hæc omnia quam iustissime. Figuras huc facientes producamus.

Præcepit olim Ezechiel Prophetæ Deus, *Ezech. 5. vt nouacula comas & barbam raderet, ac segmenta & pilos trutinæ impositos ponderaret, inque tres eosdem partes diuideret, primam in medio ciuitatis combureret, alteram gladio in eiusdem circuiu concideret, tertiam vero in ventos dispergeret, & gladium manu vibraret. Quodnam hoc ænigma est? Audi ores: literaliter quidem de Iudæorum calamitate ac miseria intelligi potest, qui corrasit ac patria sua Babylonicogladio eieciti, diuinæ vindictæ trutinam subierunt: pars igne consumpra, pars ferro neci data, pars in captiuitatem abducta, gladium ceruicibus imminentem habens, sed tropologice hic suppliciorum, quæ apud inferos damnati subeunt, diuersitas designatur, qui instar crinium quisquiliarumque*

que superfluarum quadam die è mundi huius capite, summi iudicis gladio (de quo in Psalm. 7. mentio est, *Gladium suum vibrauit.*) relecti, eiusque iustitiæ bilanci impositi, partim igni in medio magnæ illius ciuitatis Plutionis tradentur, partim in minutas particulas concidentur, & ferro necabuntur, partim etiam in captiuitatis æternique exilij auras dispergentur, nudum semper mucronem ante oculos conspicantes. An non igitur omnia hæc ad amissim materiæ nostræ quadrante non hinc manifestum redditur, non eadem omnium damnatorum esse supplicia?

Melius id ipsum Dominus in Euangelio cum de zizaniis ageret, demonstrauit; dicit enim patrem familias messoribus dixisse:

Matth. 13. Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum. Designare scilicet vult, peccatores, qui vere zizania nuncupari possunt, in mundi huius agro confisos, tempore messi, id est, iudicij generalis die collectum iri, & in fasciculos colligandos, magnos scilicet cum magnis, paruos cum paruus, vt ita omnes pariter tandem in ignem coniciantur, quo secundum delictorum maleficiorumque grauitatem exurantur. Ita nempe locum hunc interpretatur Gregorius Pontifex: *Fasciculos ad comburendum*, inquit, *ligare, est eos qui aeterno igni tradendi sunt, pares paribus sociare, vt quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat.* An non hoc ex mente nostra est interpretari?

Huc quoque visus est respexisse Gentium Doctor Paulus, cum ait, varia in magna familia vasa reperiri, alia nimirum aurea, alia argentea, alia lignea, & figlina, illa quidem in honorem & decus, hæc vero in contumeliã & dedecus, & pro eorum varietate varia iisdem assignata esse loca. Ad huius imitatione dicere possumus, vniuersam hunc terrarum orbem, instar palatij cuiusdam amplissimi, variis vasis repletum esse, his quidem aureis & argenteis, i. iustis illis autem ligneis & figilibus, i. peccatoribus: hos esse ad gloriam, illos ad contumeliã & opprobrium sempiternum destinatos; deinde varia his in celesti aula, & illis apud inferos in regno Plutionis loca sedesque assignatas esse. Præcepit o-

lim Dominus Noacho, vt plurimas in Arca *Gen. 6.* mansiunculas institueret, vt vnumquodque in *Figura.* iis animal iuxta naturæ suæ præscriptum diuerteretur, aues nimirum cum auibus, lupi cum lupis, leones cum leonibus, atque ita singula cum sui similibus; vt quemadmodum inter se specie non discrepabant, ita quoque loco & sedibus non differrent, sed essent velut contubernalia. Mundus hic, Auditores, vera quædam arca dicendus est, sed omni animalium genere referissimus; quibus omnibus sapiens ille Noë Deus diuersas mansiones ac receptacula dedit; in superiori quidem parte, i. celo, animas illas subtiliores ac meritorum pennis in sublime elatas, Sãctos, inquam, & iustos, commorari voluit: in locis vero humilioribus, i. apud inferos, peccatores, bruta illa animalia & naturæ stupidioris, collocauit. Fecit adhuc in duobus hæc locis etiam aliquas distinctiones vt illi pro meritorum, hi pro delictorum magnitudine & numero, mercedem reciperet. Hinc fortasse factum, vt, cum in Sacris litteris sedium illarum subterranearum carcerisque Plutionis mentio incidit, plurali plerumque numero, Inferorum, id fiat: vt & in Symbolo Apostolorum, *descendit ad inferos*: quo hinc manifestum fieret, plurimas apud manes habitationes esse, & carcerem illum plurima habere receptacula, in quibus tũ damnati, tum diaboli vinculis constricti sint.

Thomas ille Aquinas, omnium ingeniorum facile summum, omniumque Theologorum corypheus, apertissime quoque, vt omnia, demonstrat, s. quemadmodum varij in celo gloriæ gradus sunt, & nõ eadem singulorum beatitudo ac fœlicitas, iuxta verba illa Domini: *In domo Patris mei mansiones multe* *Ioan. 14.* sunt, idque propter meritorum virtutumque differentiam, ita quoque apud inferos plurima tormentorum suppliciorumque genera, propter delictorum varietatem ac discrimen reperiri. Testis accedat Magnus ille Gregorius: *Lib. 9. Mor. Licet*, inquit, *gehenna cuncta vna sit, non tamen e. 47. & sicut cunctos vna eademque qualitate succendit.* quod per Euang. & egregia quadam similitudine confirmat.

Nam quemadmodum in æstate Syrio stel. Simile. la omnia adurente, & per terras grassante, omnes quidẽ eundem Solem, sed non eundem

calorem sentiunt, aut non tantum ille quantum ille, propter diuersam corporum dispositionem, sudat. Adeo ut qui teneriores, & delicatiores, citius & vehementius sudent, quam robusti & sanguinei, aulici quoque citius quam rustici aut opifices, mulieres deliciis affuetæ, prius quam rurales aut mulctralibus affuetæ: Ita, inquit magnus ille doctor, *dammatis est una gehenna qua afficit, & tamen non una omnes qualitate comburit: quia quod hic agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum.* O sententiam & conceptum tanto dignum Pontifice! ô similitudinem scite adaptatam. Ecce & aliam.

Aliud.

Videmus quotidiana experientia, igne accenso non eodem modo paleas, lignum, ferrum aduri aut consumi, nec eodem in tria hæc modo flammam agere; paleas namque quam celerrime absumit, lignum maiori cum vehementia: ferrum denique non nisi summa vis in primis calor quidam mediocris est, in secundo vehementior, in tertio autem vehementissimus. Ad eundem modum, fide & rationibus certissimum est, ignem quidem infernalem non nisi vnicum esse, & tamen non eodem omnes damnatos modo adurere, sed hos leuiter, illos grauius, alios vero grauissime; homicida enim vehementem quidem ardorem sentiet, sicarius vehementiorem, at vehementissimum ac propemodum intolerabilem qui parricidali manus sanguine cruentauit.

De vera
penit. c. 3.

Comparationi meæ suffragatur doctissimus Ephrem, dicens: *Sicut sunt peccatorum differentia, ita sunt & cruciatuum varietates: aliter enim cruciatur adulter, aliter fornicator, aliter homicida.* Nec in ipsis quidem tribunalibus ciuilibus, eadē omnes malefici supplicia subeunt, neque omnes in crucem aguntur: his enim crura & ossa ferro comminuantur, illi capite truncantur, his candenti ferro carnes aduruntur, illos flamma in fauillas redigit, alios denique equi in diuersa agitanti dilaniant, atque aliis alij suppliciiis afficiuntur, quod ipsum & de diuino tribunali sentendum est.

Lib. Medit.
c. 3.

Proferat & hic suum symbolum Bernardus, audiamus quid sentiat: *Iuxta qualitatem culpa, poenam sustinebit unusquisque, gehenna, &*

sim lu culpa rei sui similibus iurgentur cruciantur. Omnes scilicet ventri & gulæ dediti cum diuine Epulone vnum in locum compingentur, homicidæ cum Caino, auari & proditores cum Iuda Iscariota, superbi & contumaces cum Chore, Darhan & Abiron, elati denique cum diabolis, ut quos habuere in peccando velut exemplum & paradigma, apud inferos habeant socios & sodales.

E quibus omnibus efficitur, eos grauissimis apud manes cruciatibus subditos esse, quia plura & grauiora hic peccata commiserunt. Et sane si dæmones vnâ obnoxam, vel sola cogitatione concepta, tam acerbis cruciatibus affliguntur: quid imminere sibi sperent, qui innumeris Deum delictis ad iracundiam provocare? Si lurco ille Euangelicus, quod epularetur splendide, & purpura quotidie ac bysso indueretur, medias inter flammam sepultus est: quæ supplicia, Deum immortalem! manent eos, qui tor quadragesimalium ieiunia violauerunt, luxum, libidinem, & ingluuiem tantopere consecrati sunt: an non grauiores illis cruciatibus expectandi?

O horrendum ac vere miserum! Miserum vere, Caino, diuine epulone, ipsis quoque dæmonibus maiores & acerbiore poenas pati. Quis hæc audiendo non expalleat? ita tamen sese res habet; nam sicuti in cælo hominum aliqui angelos in gloria & beatitudine superabunt: ita quoque apud inferos reperientur, qui dæmonas in suppliciis, tormentis, doloribusque antecesserunt. ô cruciatibus intolerabiles!

Quamobrem peccatores seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Domino, inquam, cuius carceres sunt infernales illi specus, quiq; tor ad castigandos impios parata habet supplicia: *Apprehendite, itaque, disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & percutis de via iusta, cum exarserit in breui ira eius.* Expergiscimini tandem aliquando cum tam horrenda auribus vestris verba insonuerint: Recordamini nouissima vestra, ac præsertim poenas infernales, & in æternum non peccabitis. Si enim Niniuitæ, audito vrbis exterminio & clade & mortis nuntio, in cinere & sordibus poenitentiam egissent, sacco membra

Luc. 16.

Erunt in
inferno,
qui magis
excruciantur
quam
ipsi dæmones.

Ibid.

Eccles. 7.

Ion. 3.

bra

bra contexerint, triduanam per totam ciuitatem etiam animantibus ieiunium indixerint: quid vos facere par est peccatores, cum vos ad mortem & quidem æternam, suppliciaque intolerabilia propemodum condemnatos videris.

2. Reg. 21. Si Achab, impius ille Rex, qui idolis immolabat, & Prophetas Dei ad necem persequeretur, audita Eliæ Prophetæ comminatione, familiæ destructione, & filiorum interitu, vestimenta laceravit, cilicium induit, ieiunio carnem maceravit, dormiuit in sacco, seseque coram Domino humiliavit; quid vos, ô insensati peccatores, facere æquum est, cum certi sitis, tam graue vobis exitium, tam acerba supplicia, mortem adhæc sempiternam imminere? an non hæc cilicium, cineres, lacrymas, austeritatemque promereri videntur?

10na. 1. Propheta Jonas, diuini præcepti contemptor, cum in naui steteret, interea dū tempestate ceteri iactarentur, nauæ accedentes, dixere: *Quid tu somno deprimeris? Surge & inuoca Deum tuum, si forte cogitat Deus de nobis, & non pereamus.* Iisdem vos ipse hodie verbis compello peccatores, *Quid cogitatis? quid agitis?* nauis in qua nauigamus, vitæ huius cymba est, mare ipse mundus, tempestas qua iactamur, & quæ nobis imminet, diuinæ iustitiæ furor & indignatio, Jonas ille dormiens ipse peccator peccatis indormiens, contumax, rebellis, diuinorumque mandatorum contemptor, qui fluctuum, tempestatum, omniumque procellarum rabiem irridens, deque eisdem nihilum sollicitus, stertit securus, & in vitamque aurem sine ullo metu ac formidine indormit, sed fungar ipse hodie vice naucleri, vosque omnes a somno excitare conabor vociferans, & alta voce in clamans; sustollite in altum o-

culos peccatores, quod somno sepulti iacitis? *expergiscimini tandem aliquando, ad Deum confugite, eundem vobis propitium reddite, quo a naufragio tuti & immunes sitis: expergiscimini, inquam, & recordamini nouissima vestra, atque ita ab omnibus vos peccatis continebitis.*

Et sane tam altum dormimus Domine, tam graui lethargo oppressi sumus, vt nisi ipse manum admoueat, nosque gratia tua excites, nunquam expergisci, aut oculos aperire possemus, imo discrimen, ne in peccatis mori contingat, adiremus. Illumina ergo oculos, ne vnquam obdormiamus in morte, aurem nobis vellica, tu qui medicus noster es, Saluator, conditor, Deus, & omnia, excita corda nostra, vt semper tormenta hæc, supplicia, doloresque illos perennes ante oculos habeamus; supplicia, inquam, illa diuersa & intolerabilia, modo frigoris intensissimi, modo ignis vehementissimi, modo gelidi stagni, modo ardentis camini rabiem: supplicia adhæc quæ iuxta vniuscuiusque delicta augebuntur vel minuentur. Atque hæc omnia Domine, adeo terribilia & horrenda, vt qui eadem assidue mente versaret, te nunquam offendere, tuisque præceptis aduersari præsumeret; sed perpetuo in timore & anxietate, quæ initium omnis sapientiæ est, viueret, atque ita in mandatorum tuorum obseruatione se exerceret, quæ certissima ad salutem via, ac beatitudinis mater est, cuius nos participes reddant Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. AMEN.

Bb 3, FERIA

FERIA QVARTA.

DE POENA EXTERIORI, QVAM
dicunt sensus.

Partitio.

- I. Pœnas esse infernales necesse est.
- II. De pœna sensus.
- III. Qui possit in animas agere ignis infernalis.

Memorare nouissima tua, ac praesertim
pœnam quæ sensibus ipsis apud inferos per-
cipitur, & in æternum non peccabis.
Eccles. 7.

FIGVRA.

Luc. 16.

Dives ille gulo, qui quotidie epulabatur
splendide, induebatur purpura & bysso,
& erga egenos mendicosque interea immi-
tis erat, cum fati concessisset, ad inferos de-
latus fuit, inque mediis flammis constitutus,
rabie & furore percitus, præ desperatione
clamabat: Heu miserum me, excrucior in hac
flamma, emorior, incendium hoc perferre
nequeo. Fuit ille exemplum pœnarum sen-
sibilium, quas damnati apud inferos quoti-
die patiuntur, pœnarum, inquam, terribiliũ,
incredibiliũ, intolerabiliũ, homines si-
mul & diabolos in desperationis abyssum
præcipitare potentium. Pluribus de iisdem
præsenti exhortatione acturus sum, si san-
ctissimo Spiritui ac gloriosissime Virgini gra-
tia nobis sua adesse visum fuerit; saluemus
eam proinde salutatione, quæ olim à Gabrie-
le Archangelo salutata fuit.

AVE MARIA.

I. Stupidus profecto eorum fuit error, Audi-
tores, qui nescio quo ducti affectu, aut qua
doctrina in reprobum sensum dati, omnem
iusticiam è mundo eliminantes persuadere co-
nati sunt, nulla post hanc vitam tormenta
superesse, aut ea nonnisi ludicra & imagina-
ria: & nã ille atheus & impius, omnisq; reli-
gionis expers dicendus est, qui huius se do-

gmatis opinionisque assertorem & defenso-
rem exhibet. Vt enim fide tenemus, ac certo
nobis certius persuademus, animas in cœ-
lesti regione æterna beatitudine perfrui, ita
eadem fide credendum, improborum animas
apud inferos acerbissimis pœnis & cruciari-
bus torqueri. Ita sc. argumentatur Magnus
Gregorius: Si esse, inquit, Sanctorum animas
in cœlo sacri eloquij satisfactione tradidisti, opor-
tet ut per omnia esse credas & peccatorum animas
in inferno: nam sicut electos beatitudo laetificat,
ita credi necesse est, quod in die exitus sui ignis
improbos exurat.

Profecto quicumq; huius opinionis est, &
eo audaciæ deuenit, ut supplicia hæc negare
non vereatur, non minus sensus & rationis,
quam fidei & religionis expers dicendus est.
Vobiscum ipsi statuerere potestis. An nõ enim
ille vobis demens & ratione priuatus videat-
ur, qui Sanctos credat tot in hoc mundo
perpessos esse mala, tantos tamque graues
labores, ærumnas & sudores in declarandis
promulgandisque tormentis inferorum sub-
uisse, quæ tamen non nisi vmbatica & ludi-
cra essent? quid? anne verisimile videatur,
Martyres coæstantissimos tot tormenta, ro-
tas, cruces, eculeos, ac tormenta, quæ non
nisi fabula & vmbra inaniora erant, euitanda
perpessos? Anne Christus, Apostoli, Prophe-
tæ, Doctores errarunt, eũ inferni nobis sup-
plicia, & quidem adeo horrenda depinxere,
ante oculos etiam habuere? cum illa nonnisi
inania quædam terculamenta sint, ad aues,
non vero homines percellendos.

An non enim hanc ob causam, veritatem-
que huiusce rei decidendam, Esaias lignea
per medium sectus fuit ferra, Ieremias lapi-
datus, Zacharias inter templum & altare in-
teremptus, Michæas alapis cæsus, Paulus gla-
dio percussus, Petrus in crucem actus, Ioan-
nes Baptista capite truncatus, varij deniq; viri
ac fœminæ martyrio coronatæ? Neque enim
hoc æquum & verosimile videatur. Hoc ar-
gumento simili in re vsus est & Hieron. in E-
pistola ad Pammachium Sanctæ Paulæ ge-
nerum, qui mortua coniuge sæculo valde
cens monasticam vitam professus erat: An
putamus, inquit, fratres, quod iocando propheta
prædicant, ridendo loquantur Apostoli, Chri-
stus

flus infantiliter comminetur: sed ioci nō sunt, ubi supplicia intercedunt: si iocādo passisunt, credā ut & iocādo locuti. O verba aurea atq; auro redimenda! sed ecce & alia non minus admiranda, licet ab ethnico calamo profecta.

Sententia Alexandri Aphrod. Alexander Aphrodisæus Antonio Pio Romano. Imp. epistola ad eum missa persuadere conatus, pœnas, quæ damnatos post hanc vitam manent, veras esse & reales, ac vere illos in altero sæculo tormenta perpeti, hunc in modum argumentatus est: si nulla post mortem tormenta subeūda restant, Deus nullam bonorū, aut malorum rationem habet, si nec de his supplicio, nec de illis præmio afficiendi sollicitus est, tribus hoc de causis cōtingat accessit est, vel quod ignoret, quæcūque hic a nobis fiunt: vel quod nec benefacta mercede, nec delicta debito supplicio cōpensare queat: vel deniq; quod utrumq; facere negligat. Si primum, huius rei causam dixeris, omnem prorsus à Deo scientiam tolles, eumq; ignorantem effinges, quod tamen absurdissimum est: si secundum, potentiam eius imminues, qua tamen potissimum omne illius regnum niti videatur: si vero tertium, iniustum eum dices: neq; enim ius tūc vniciq; suū tribuerit, nec probis pro meritis ac vitiiis mercedē, neue impiis pro delictis pœnas potis fuerit assignare. Quam vere hæc omnia: & quam proxime Ethnicus ille veritatis hic scopum attingit? Vnum hoc addidero, quod quicumque de hac re dubitat, de Deo ipso dubitare videatur, animas enecet nosque animalibus ac bestiis, quoad salutem beatitudinemq; simillimos efficiat & verbo vt dicam, atheus sit, & à paganorū infidelitate haud longe remotus. Sed iterum hinc in scenam prodeat magnus ille Pontifex ac Doctor Gregorius: cum enim inaudisset esse quosdam, qui existimarent pœnas, quas Deus post hanc vitam comminatus est, non nisi ad percellendos homines, & vitiiis auocandos, excogitatas esse, in hunc modum respondit: *si falsum est quod minatus est, vt ab iniustitia corrigeret, etiam falsa est pollicitio, vt ad iustitiam prouocaret: sed quis hoc dicere vel insanus presumat: sed relictis hisce dubitandi occasionibus firmiter teneamus, tormenta hæc vera esse, non vero imaginaria,*

aut vmbatica, ac veros & reales à morte apud inferos cruciatus esse subeundos. Ita Matth. 8. nēpe id in Euangelio asseruit ipse vnigenitus Dei Filius Christus: *Ibi erit fletus & stridor dantium: expertus quoque hoc erat epulo, cum vociferatur, Crucior in hac flamma: id ipsum & Apostoli docuere dicentes, Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui vero mala, in ignem æternum.* Sunt denique cruciatus veri & sensibus exteriorib. perceptibiles, ac multiplices: quos Theologi Scholastici bifariam diuidunt: sunt nimirum pœnæ sensus, & pœnæ damni, prioris generis sunt dolores & cruciatus ignium & flammarum, frigoris acerbitas, vmbtrarum dæmonumque horror, tetra exhalationis fœtor, alique qui sensib. exterioribus percipiuntur: ad posterioris autē generis pœnas reuocari debet amara illa afflictio, qua damnati diuina se visione ac beatitudinis fruitione in æternum priuatos videbunt. Hæc quidem pœna subeunda venit, quod peccatores delinquendo à Deo sese auerterint; illa vero, quod inordinato & effreni quodam affectu ad creaturas è contra sese conuerterint. De priori hodiernam exhortationem instituiam, de posteriori crastina die locuturus. Vt vero solita procedendi materiæq; deducendæ rationem teneam, in duas partes hæc de pœna sensus materiam diuidam, primo declarare conabor, in quo eadem constat, ac deinde, quonam modo ignis, qui præcipuum cruciandi instrumentum est, in damnatorum animas agere queat. Si vos vestris in audiendo partibus nō defueritis, equidem operam dabo, ipse ne officio meo videar defuisse.

Principio igitur, tradit Scotus, duo pœnarum genera damnatorum animas apud inferos sustinere: primum in sua essentia: quauis enim illæ purissimi quidam spiritus sint, realiter tamen aliquod, idque per ignem à Deo, velut iustitiæ suæ instrumentum, intersum supplicium patiuntur, alterum in omnibus suis partibus: animæ enim qui cum omnibus suis facultatibus in captiuitate detentæ sunt, & velut in flammarum lacu sepultæ, in omnibus suis facultatibus essentiæ que suis angulis, aliquid etiam sustinent. Ipse namq; intellectus, cum in medijs sese flammis constituit.

II.

Scotus lib.

4. dist. 44.

q. 2.

Anima in

omnibus

suis facultatibus

dolore

sentiet.

stitu-

sticturum viderit, viciniū quinetiam semper ignem senserit, qui perpetuo adurat, ac mille cruciatus infligat, reflexione quadam & præfens tormentum animæ, ac futurū corporis, necessario ante oculos habet. Atque hinc fit, vt intolerabilem cruciatū intus experiat, ac nullam habere requiem possit semperque in inquietudine ipsa ad requiem aspirās, nec vnquam inueniens, omnia & singula volūtati, quæ ei quam proxima est, tam præsentem cruciatum animæ, quam illum quem post vniuersale iudicium corpus subire par est, repræsentet. Quod cum voluntas deinde aduerterit, ac diligenter pensarit, ad desperationem cogitur, & præsentem hosce dolores execratur. Memoria quoque non minus hic tormentū sentit, cum animæ & corporis supplicia in æternum extendēda, nulloq; vnquam æuo, nec post centenas annorū myriadas, terminanda, sibi proponit. Atque ita animæ in omnibus potentiis & facultatibus pœnas sustinent: & quoniam hæ omnes ad sensus spectant, omnis etiam pœna quam facultates has subire diximus, ad pœnam sensus referri merito posse videatur. Hem ecquænam pœna! Intellectus siquidem desperabit, voluntas fureit, & in rabiem conuertetur, memoria indignabitur, intellectus suam cōsiderando captiuitatem, voluntas, calamitatem, memoria æternitatem, in mentem vocans: Exclamare inique merito possum: ò pœnas vere sensibiles!

Corpora damnatorū in omnibus sensibus puniatur.

Thren. 1.

Psal. 87.

Equidem, post subtilem hunc doctorem, dixero, corpora, quemadmodum animas in omnibus facultatibus & potentiis vsque ad diem iudicii affigendas constat, post iudicium quoque in omnibus membris & facultatibus sensibilibus pœnam expertura. Adeo vt damnati doloribus circumdati, mundo illud Prophetæ exclamare possint, *O vos omnes qui transitis per viam, id est, qui iter adhuc vitæ calcatis, & in terra ambulatis, attendite, & videte, sicut dolor sicut dolor meus, & supplicium simile nostro: item illud Dauidicum, Omnes, ò diuina iusticia, fluctus iræ tuæ induxisti super me, vt me in ærumnarū pelago submergas, adeo vt nullum reperire sit membrum, quod dolore & pœna non atteratur & torqueatur.*

Vifus quippe horribiles & dēfissimas tenebras, ac teterrima & portentosa spectra conspiciet. Ita namque testati sunt Prophetæ: *Iob 5. Per diem incurram tenebras, & Terram miseria & tenebrarum. & alius, sicut via illorum tenebra item, sedentes in tenebris & umbra mortis, Psal. 106. vincit in mendicitate & ferro eiusque filius, Psal. 106. Vinculis tenebrarum, & longa nocte compediti, Sap. 17. inclusi sub tectis fugiunt perpetua providentia in. Eccl. 11. ceciderunt. & Via peccantium complanata lapidibus, & in finem illorum inferi, & tenebra, & Nabum. 1. pœna, & Isaias, tenebras coram eis. & Nahum, Matt. 25. Et inimicos eius persequentur tenebra: ac post omnes hos Evangelista, *Eiicite in tenebras exterioris. Defunt ne nobis, quibus hoc astruamus, testimonia? aut damnatis quæ patiantur supplicia?**

Et sicut tenebræ quas Ægyptii senserunt, non postrema plaga fuit, quippe quæ triduo durarint: ita quoque non inter postremos damnatorum cruciatus erunt tenebræ illæ densissimæ, in quibus semper viuent, ambulabunt, & quas manibus quodammodo palpabunt, ita vt nec solem, nec lunam, nec aliud lumen in æternum visuri sint, sed talia cæciores futuri: ò pœnam intolerabilem!

Si pius ille senex Tobias, qui non nisi quadriennio oculorum lumine priuatus vixit, malum suum in tantum exaggerauit, vt affidue ingemiscendo diceret, *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video?* Quanta igitur lamenta, eiulatus, ecquas expostulationes esse putatis eorum qui carceribus illis obscurissimis mancipati, perpetuis in tenebris versabuntur, in æternum quodammodo cæci nullum amplius cæli, aut solis stellarumque lumen aspicientes. O cruciatum incomparabilem!

Tanti porro Anaxagoras Clazomenius solem faciebat vt non aliam ob causam se conditum & in hoc mundo positum diceret, quam vt iucundissimum eius lumen cōtemplaretur, omnem scilicet hominis felicitatem & beatitudinem, licet perperam, in eiusdem pulchritudinis contemplatione sitam existimans. At quamuis in eo errarit, non immerito tamen tanti lucidum illud corpus fecisse visus est: cuius vt lumen hominibus iucundissimum

diffimum est ac gratissimum, ita eiusdem priuatio tristissima: hinc siquidem inferre voluit, maiorem homini vix calamitatem posse accidere, quam iucundissimo ille solis conspectu priuari, tunc scilicet sol yerreretur in tenebras, & tunc tenebræ erunt super faciem abyssi.

Proh infelices ac miseri oculi, qui inani vos toties & lasciuo intuitu oblectastis, qui toties illicita conspexistis, toties in res & delicias exteriores effusi estis! tunc præter crudelitatem & horrorem, nihil videbitis. Tunc loco iucundissimorum colorum, loco splendidissimi illius astri, ac luminis gratissimi, horribilia spectra, furias infernales, horrore & deformitate terribissimas, diabolos monstruosissimos conspicietis. Huc adeste stulti Cupidinis sectatores, Audite, timorem Domini docebo vos. Tunc scilicet vos, o Veneris mystæ ac potius mancipia, qui oculos huc & illic gyratis, tot lasciuos hinc inde intuitus captatis, & emittitis, loco dominarum, loco nympharum formosarum, loco deorum illarum, quas vesana quadam impietate & stulto affectu colitis & adoratis, Megæros, cerberos, vyperas, hydras, diabolos, aliaque monstra visu horrenda & abominanda conspiciamini.

At melius, mea quidem sententia, egit sanctissimus Propheta Iob: diuinum namque iudicium ob oculos habens & inferni supplicia, oculos suos, ne quoquam effluerent, velut freno quodam continebat, ne forsitan lasciuus ille conspectus terribiorum monstrorum intuitu puniretur; *Pepigi*, inquit, *cum oculis meis scædus* ne se curiose hinc inde euagarentur, & nihil nisi Deum eiusque creaturarum pulchritudinem conspicerent, vt ita ad creatoris præstantiam contemplandam raperentur. Ad imitationem nimirum Regis qui dicebat. *Quoniam videbo caelos tuos, opera digitorum tuorum, lunam & stellas, quæ tu fundasti* Quam sapiens ac cordatus consilium! sed pergamus ad reliquos sensus.

Ipse quoque auditus illic suos cruciatus singulares habebit: semper namque audiet strepitum illum horribilem, gemitus illos & lamenta inenarrabilia, & vularus illos per infernales regiones reboantes. Ipsæ blasphemæ,

Tom. 4. Bess. Aduent.

mæ, maledictiones, tabies, furor, execrationes aliaque horrenda tonitrua, erunt symphonia aulæ Plutoniæ, erunt Horæ & cantica, quæ noctes & dies in templo Ditis personabunt. Vnde Iob, *Clamabunt, & vularunt*, Iob. 35. *propter vim brachii tyrannorum, assidue tormentum, & mox. Clamabunt, & non exaudiet* Psal. 17. *propter superbiam malorum. & post illum Psal. mista, Confringam illos, nec poterunt stare, cadent subtus pedis meos: clamauerunt, nec erat qui saluus faceret, ad Dominum nec audiuit eos.*

Cum superba illa Babylon, de qua in Apocalypsi sua Ioannes, destrueretur, variè eiulatus & clamores exaudiebantur, quibus omnes circumcirca prouinciæ percellerantur, adeo vt omnes prætereuntes, viso ciuitatis huius magnæ incendio, vociferantes ad inuicem dicerent, *Qua similia ciuitati huic magna*. At alii in Babylone illa infernali, inferno inquam, vbi mera est confusio, clamores & eiulatus audientur: aliter profecto omnes vociferabuntur, quando vastam illam ciuitatem ignibus & flamma æstoantem videbunt, quando incendium illud vniuersale, quod in infinita sæculorum sæcula duraturum est, conspicient. Quor illic gemitus, quor suspiria, eoque lameata & eiulatus: illic nimirum noctes atque dies, mane & vesperi, atque omni momento clamabunt torrores, Ad ignem, ad ignem, sæui, macta, trucida, iugula, in altum suspende. Ibidem forneratores & vfuris ditati, hinc clamabunt. Vah maledictæ opes & pecuniæ! illinc voluptuarii desperantes ingeminabunt, Proh infelices voluptates & amaræ delicias, quomodo nos perdidistis! Clamabunt illic superbi & ambitiosi præ rabie & furore, Ad quid vniquam natus sum, cur in mundum ingressus, o infelices honores, o scelerata ac fallax ambitio! His porro cantibus damnatorum aures assidue perstreperunt, hac symphonia demulcebuntur. Sed ulterius.

Non carebit etiam cruciatus suo odoratus. sentiet enim fetores intolerabiles, & odoratus quoque terribios pestilentissimos, quos causabuntur terrimos odores sordium congeries & fæcium colluies (quia, vt Theologi, & imprimis Basilius, asserunt, post iudicium peractum omnium percipiet.)

C c elemena-

Iob. 31.

Psal. 8.

Auditus etiam horrendo boacu & gemitu consteruabitur.

202.
 elementorum fax & proprietates eorum la-
 sua, virtute diuina separabuntur ab eis, &
 ad maiorem damnatorum cruciatum in in-
 fernale barathrum descendunt. Et longo an-
 te tempore id prouidens Dauid, & poenam
 hanc praeficiens, infernum lacum miseriae &
 faeculentum ac lutosum appellauit: tum vero
 odor ille & foetor, qui est damnatorum cor-
 poribus, quae illic quodammodo affabuntur
 & torrebuntur, progredietur. Vnde Isaias.

Isa. 34.

In data sa-
 lo: u. ca. 39

De cadaueribus eorum ascendit foetor: attamen
 enormis & pestilens, ut Bonauentura dicere
 ausus sit, mundum vniuersum confestim
 huc inficiendum, si vel vnius damnati corpus
 in eum inferretur. Si vnicum corpus tantum
 efficeret, quid facient infinita damnatorum
 cadauera, a tot annorum millibus infernali-
 bus ignibus tosta: ecquod tormentum erit,
 hunc assidue foetorem & tetram hanc mephi-
 tim perpetuo percipere?

Iohan. 11.

Abominabatur Martha cadauer fratris La-
 zari, quod quatruiduo in sepulchro iacuerat,
 adeo ut vix ipsum passa sit, dicens. *Quatri-
 duanus est, & iam foet.* Quis igitur horror
 erit videre, tangere, & olfacere putrescentia
 illa cadauera, quae infernali barathro iam in-
 de a quatuor, aut amplius annorum millibus
 sepulta iacuerit: quid sunt, obsecro, quatuor
 dies cum quatuor millibus, aut myriadibus
 annorum collati? Dicere quippe de Caino
 possumus, *Iam foet & quatruiduanus est:* I-
 tem de diuite epulone, ac pluribus aliis, &
 merito Tanto namque tempore prunis illis,
 adipe damnatorum quodam modo pingue-
 scentibus, impositi affati sunt. At quodnam
 tormentum erat, ecquae afflictio, foetores hos
 est putidis cloacis redundantes naribus perci-
 pere?

Dionysii
 crudelitas

Horrent historici, cum Dionysii Syracu-
 sanorum tyranni crudelitatem commemo-
 rant: qui nimirum viuos mortuorum corpo-
 ribus affigebat, ut ita foetore & poedore ene-
 carentur, quod & de Mezentio habet Virgi-
 lius, qui

Corpora corporibus iungebat, mortua viuus.

At maior longe crudelitas erit, quando
 damnati putidis illis cadaueribus connexi e-
 rant, & quodammodo colligati, & intole-
 rabilem illum foetorem in aeternum, sine vl-

la moriendi, aut seipfos occidendi spe per-
 ferre cogentur. Vbi nam tunc, & delicatuli &
 peregrini muris olentes pelliculas, & molles
 & effeminati, & affuerat deliciis & exoticiis
 odoribus puellae, erunt flosculi illi, vbi nam
 aromata, vbi nam transmarina illa suffimen-
 ta, aut balsama, sed erit, teste Propheta, pro
suauis odore foetor, & veniet aliquando tem-
 pus quando in spurcissima vos cloaca & fo-
 ricis foetidissimis, in quas omnes totius mu-
 di sordes congerentur, constitutos videbitis.
 Quam obrem intelligite hoc, qui obliuisci-
 mini Deum, ne quando rapiat, & non sit qui eri-
 piat. At nondum hic finis.

Gustus quoque extremum cruciatum sen-
 tiet, nam fame & siti ardentissima torquebi-
 tur. *Conuertentur*, inquit Psalmista, *ad vesse-*
ram, & famem patientur ut canes, & circuibunt
ciuitatem Dilucide quoque id ostendit Ioan-
 nes in Reuelationibus, describens enim ca-
 lamitates quas meretrix illa Babylonia susti-
 nebat, ait, famem non postremum inter eas
 locum tenuisse, Ideo, inquit, *in vna die ve-*
niant; laga eius mors & luctus, & fames, & i-
gno comburetur, quia fortis est Deus, qui iudicabit
illam. Ita quoque inter omnia animarum il-
 larum adulteris infamiam supplicia non pos-
 tremum erit amara quaedam fames, & sitis
 ardentissima. Testis sit diues ille epulo, qui
 iam a bis mille annis siti laborat, & cum lin-
 guam habeat aridam, ardore adustam, flammis
 exsiccatam, vel vnicam aquae guttam
 postulat, nec potest impetrare, imo nec vlla
 vnaquam eius impetranda spes affulget.

Non tamen negandum, interdum are-
 scentia eos labra irrigare, sed non nisi felle,
 aceto, & absynthio. Ita namque commina-
 tus est Propheta, *Cibabo eos absynthio.* Item Ierem. 17,
 Psalmographus, *Calix in manu Domini, & iu-*
stitiae eius, vini meri, plenus mixto, & inelua-
uit ex hoc in hoc, veruntamen fax eius non est
exinanita: bibent omnes peccatores terra. il-
 le namque est calix aeternae damnationis,
 plenus suppliciiis meracissimis, sine vlla rela-
 xationis spe: plenus modo ardore, modo
 frigore, modo flamma, modo niuibus al-
 gidissimis: vnde Iob, *De aquis niuium transi-*
bunt ad calorem nimum, fax autem calicis
 huius

huius ipsa est pœnarum acerbitas, quam omnes peccatores bibant necesse est. ô triste poculum! ô amaram potionem!

Orat. de exitu anima. Cyrillus Alexandrinus, qui circa annum Domini CCCCLXXX. in Ecclesia floruit, & Concilio Ephesino aduersus Nestorij impietatem coactio interfuit, omnes hosce cruciatus sensibiles vno velut fasce comprehendens, in hunc modum locutus est: *Mihi amarulentam timeo gehennam, quippe interminatam: exhorreo Tartarum, ut cui nimium insit calor; paueso tenebras, quoniam nil admittunt lucis; formido pestiferum vermem, qui est perpetuus.*

lib. de tripl. habitaculo. c. 5. Post hunc prodeat magnus Augustinus, qui easdem pœnas sensus recensens, ad duas genera reuocat, frigus scilicet intolerabile, & calorem ignis inextinguibilis, quod ex Euangelij verbis hausit, tum Matth. 8. 13. 22. tum Luc. 13. *Illic erit fletus & stridor dentium;* quorum primum ignem, alterum glaciem designat: quibus duobus impij apud inferos maxime cruciantur.

At præfertim igne; nihil enim ita sensibus percipitur quam flamma, quam diuinæ literæ semper præ cæteris tormentis enarrant, & de qua toties in Euangelio fit mentio, vt, *Ita maledicti in ignem æternum.* & alibi: *Omnis arbor qua non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.* item: *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet pater meus, & in ignem mittet.* & alibi (æpiuscule ignem, inquam, non qualis fuit Eliæ, qui etiam saxa & petras exussit, non qualis fuit ille, quo Sodoma & Gomorra periere, qui omnia in cineres & fauillas redegit; sed ignem penitus admirabilem & ardentissimum, cui noster ille quotidianus collatus fictitijs & puerilis, teste Augustino, videatur, ignem qui à quinque iam annorum millibus ardet, & accensus numquam extinguetur: Quod confirmat Propheta, dicens: *Nocte & die non extinguetur, in sempiternum ascedit fumus eius.*

Isai. 34. item Ioannes, qui id ipsum diuina reuelatione perceptum habebat: *Cruciantur igne, & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & fumus tormentorum eorum ascendet in sacula saculorum.* ô ignem admirabilem, corpora simul & animas exurentem, damnatos simul

& diabolos cruciaturem. Aliquid horum inuisibile visus est Dauid, cum ait: *Pones eos vt libanum in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.* ô metaphoram ac loquendi modum penitus inuisitatum!

Sed addam & alia non minus admiranda. Ignis infernalis hic semper ardet, flammatur, & tamen non collucet; quod Psalmographus demiratus, diuinæ hęc potentie adscribit: *Vox Domini intercedens flammam ignis: id est, Deus omnipotenti virtute sua ignis infernalis lumen & splendorem aufert, collucendi potentiam ab eodem penitus refecans.* Et sicuti fornacis Babylonie calorem temperauit ardoremque compescuit, ita infernali igni lumen auferet, efficietque, vt ardeat & exurat, & tamen non resplendeat, aut fulgeat. Confirmat hoc ipsum & Gregorius, & quidem verbis apertissimis: *Ille flamma vixit vitiorum, cremationem habet, & lucem non habet.* Exclamem igitur, ô ignem admirabilem! ô rem stupendam! esse nimirum inter ignes, & ignem non videre, & ô rem deplorandam, perpetuo hisce ignibus cruciari & torreri.

An non igitur metuis peccator, pœna hæc præparata est? an non consternaris & expalles, quando horum suppliciorum mentionem fieri audis? Si enim nemo vestrum est, quin horreat & concutiatur, dum maleficum aliquem lento exuri igne conspicit, quid faciet cum ignem tartareum videbit? nam quid est, obsecro, ignis ille cum infernali collatus? ecquæ vtriusque similitudo? tanta fortasse, quanta ignis picti, & eius qui omnia vnico momento celerrime deuorat, quanta horæ vnus cum æternitate. Id ipsum insinuauit olim Iaias Propheta: *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardore sempiternis?*

Ad hæc, quis non horreat, cum Phalaridis tyrannidem & crudelitatem audit, qui ad mortem condemnatos, tauro æneo, accenso subtus igne, includebat, vt ita lento intus igne excoquerentur & in nullam sese partem, solarij aut leuaminis quærendi ergo steterent, sed cruciatum clamore, furore, eiu-

latu, desperationeque testarentur donec exspirarent? Vbinam modo fides vestra est, Christiani? quid, obsecro, Phalaridis hoc supplicium est, si ipsa quæ Satan infligit respiciamus? quid sunt hi cruciatus, si cum infernalibus conferantur, nisi somnium aut mera vanitas. Alexander Macedo, cum litterarum scribendarum gratia noctu lucubraret, pueriq; astantes lumen manu gestarent, contigit candelam vni deficere, & iam ad extremum venire: quod ille videns, ne regis negotiis impedimento esset, & ut suum erga regem obsequium manifestaret, digitum aduri passus est digitorum potius eligens dispendium perpeti quam mollioris negligentia culpari. Profecto si pueri huius facinus digno plurimi encomio celebrarent, qui digitos duos candelæ ardore aduri passus est; quid erit, o homo, in anima simul & corpore, & in omnibus membris ignem æternum sustinere, qui omnia deuoraturus est, & ad ossa vsque & medullas depasturus? Hoc nobis iam latius deducendum restat, vt initio polliciti sumus, demonstrare nimirum, vt ignis in animas agere possit.

III. Merito profecto nonnulli Theologi dubitarunt, num ignis infernalis, qui corporeus est, & eiusdem cum nostro elementari naturæ, in animas & demones corporis expertes, & ab omni materiali concrecione liberòs, agere queat? præsertim cum Philosophorum hoc axioma certissimum sit. Inter agens & patiens debere esse contactum, & nullam vtriusque, nisi simul concurrant esse vim posse: at nullus attractus, aut approximatō dari potest, nisi inter corpora & res corporeas, quarum extrema sese mutuo ferunt. Qui igitur dicere, aut credere possumus, aliquem inter ignem infernalem & damnatorum animas attractum dari; aut tam vehementer illum in eadem agere, aut illas tantum ab eodem pati posse.

Rei huiusce difficultas omnes propemodum Theologos exagitauit, & negotium successiuit, adeo vt varij varia commenti sint. Putarunt enim nonnulli, non aliter damnatos ignem infernalem quam videndo perpe-

ti, & solum eiusdem conspectum acerbissimum illis supplicium afferre, nam dum eum vt noxium & amarum sibi proponunt, puniunt, & animas tristitia afficit, quæ tristitia ingentem illis afflictionem & dolorem causatur. Horum de numero esse videtur Pontifex Gregorius; ita namque eum in Dialogis loquentem video: *Ignem eo tempore pati, vt anima, quò videt.* Certum est igitur, ex mente eius animas damnatorum non nisi videndo cruciari. At hoc non nisi per accidens.

Alterius fere opinionis alij, dixeruntque, Alia opinionem, quamuis ab igne corporali nequeat aduri, eundem tamen vt inimicum & tormentum exhorrescere atque apprehendere, hancque apprehensionem, vehementem timorem & extremum dolorem causari, adeo vt hic locum habeat Prophetæ illud: *Trepidauerunt timere, vbi non erat timor.* Huic opinioni suffragari visus est idem, qui supra Gregorius, dicens: *Quia anima se cremari conspicit, crematur.* Sed est hoc quam falsissimum, & rationi euidentissimæ repugnat. Ita namque hæc pœna, quam ignis causatur, non foret naturalis, cum ex ignis apprehensione tantum originem sumeret. Et quamuis è falsa quadam contemplatione, aut imaginaria apprehensione, passio quædam tristitiæ oriri queat, vt bene obseruat Augustinus, nemo tamen dicere poterit, animam, propter imaginationis huius vehementiam, dolorem aliquem vere & realiter pati, sed tantum imaginarium quid è re quam apprehendit. Deinde modus ille patiendi magis à vera patiendi ratione remotus est, quam ille quo per imaginationem quid pati videmur, vt quando nimirum somnis irasci, vel dolere, vel quid ab alio sustinere dormientes videmus; cum prior patiendi modus ex veris imaginibus animæ impressis originem sumat, posterior vero ex inanibus & falsis conceptibus quos sibi anima somniando fingit, & fingendo somniat. Ad hæc non videtur probabile aut credibile, animas à corpore secretas, vel saltem demones, qui sunt spiritus subtilissimi & intelligentiæ acutissimi, sibi persuadere, se ab igne corporali torqueri, si nihil reuera ille in eodem

dem agat, ac non nisi imaginarium quid ab eo patiantur.

Alij denique melioribus nixi rationibus, veritati que inhaerentes, credere, corporeū in animas ignem agere, & illas ab eodem torqueri, atque in huius confirmationem opinionis adferunt. verba illa S. Gregorij: *Colligere*, inquit, *ex dictis Evangelicis possumus, quod incendiū non solum anima videndo, sed etiam experiendo patiatur.* Ideoque ignem illum tartareum dupliciter considerari debere aiunt, primo vt agens purum & simplex, naturale, & corporeum, sicque consideratum, nullum animæ detrimentum afferre posse; secundo, vt quoddam agens subtilius, & à communi notione secretum, ac velut diuinę iustitię instrumentum. Atq; ideo hanc iustitiam voluisse, vt anima que peccando omnibus rebus corporeis sese subiecit, ipsi similiter patiēdo subiiceretur. Sicque dicere possumus, ignem, quamuis corporeum, etiā in res spirituales agere, præsertim cum instrumentum non modo in virtute suæ naturæ, sed in potētia principalis agentis, vt Philosophi docent, agere consueverit.

Li. 4. Dm.
Ignis infernalis duplex est.
 Virtus est actio Sacramentorū cum actione ignis infernalis collata.
 Adeo vt hic ignis, cum diuinę iustitię instrumentum sit, & à Deo preparatur, ac quodammodo sublimetur, vt præter vires suas ac communem agendi morem agat, re vera & actione quadam vera & reali in animas impiorum agat, easque non parum affligat. Non secus ac nouæ legis Sacramenta; quæ quamuis materialia sint & sensibus exterioribus videantur, tamen considerata, vt Dei omnipotentis instrumenta, effectibusque supernaturalibus sibi que non vsque adeo propriis donata; in animæ essentiam mirabili quadam ratione agunt, gratiam producunt, eamque mirum in modum sanctificant. Quid enim in Baptismo nisi aqua, in Confirmatione nisi Chrisma, in extrema Vnctione nisi oleum Sacrum, in Eucharistia nisi verba Sacerdotis ore prolata? an non omnia hæc corporea sunt, & sensibus exterioribus percipi queunt? & tamen omnia & singula, ab agente quodā superiori directā & impulsā, ac velut instrumenta diuina in anima agunt, eiq; ratione quadam agendi Physicā & reali, vt Scholastici loquuntur, gratiam conferunt.

At nondum hic sistimus, sunt enim qui vltius progressi docent, ignem hūc non modo agere, vt diuinę iustitię instrumentum, sed necessarium esse, huic animarum tortori actionem quandam naturalem eiq; congenitam dare, vt vere delictorum vindex a Deo optimo maximo constitutus esse teneatur & agnosceatur. Omne enim instrumentum præter actionem, quæ à causa principali communicata est, habet aliam quandam naturalem, & propriam in subiectum, in quod instrumentaliter agit; verbi gratia, aqua Baptismi eodem tempore quo corpus abluit exterius, animum sanctificat, quæ abluendi actio illi naturalis & maxime propria est. D. Thom. quæstionem hæc dissolvens & explicans, ait, nullam aliam ignis huius actionem in animas, dari & excogitari posse, quam quod eas calore suo & scintillis circumfusus euibratis, veluti captiuas detineat ac constringat, quoniam diuinę iustitię instrumentum est, ideoque magno eas cruciatu afficere, ita vt sese quomodo libuerit mouere, aut quorries & quando visum fuerit, nequeant operari, sed in pœnis hisce, non secus ac vinculis & compedibus quibusdam constrictæ manere cogantur.

Doctor ille subtilis Scotus, quamuis in omnibus propemodum D. Tho. aduersetur, in hac tamen opinione cum eodem coincidit; ait enim dolores illos sensibiles, quos ignis tartareus impiis infligit, in captiuatione & vinculo intellectus considero: tantopere nãque ille ligatus erit & astrictus, vt aliud præter pœnam qua affligitur, & ignem quo circumuallatur velut captiuus, cogitare nequeat. Ipsam quoque voluntatem, dum hac sese ratione constrictā cernit, ignem velut omnis sui originem mali, & instrumentū vindictæ, execrari. Quæ omnia tantum illi dolorem, pœnam, & cruciatum infligent, vt nullis exprimi verbis, nulla comprehendi oratione queat. An non profunda hæc est speculatio est, & subtilis nimium conceptus.

Suffragatur huic & Greg. dicens: *Cum veritas peccatorem diuitem damnatum in igne perhibet, quisnam sapiens reprobos animas teneri ignibus neget?* & Magister Sententiar. Lombardus: *Si viuens, inquit, hominis incorporeus spiritus*

Ignis infernalis vt in animas agat, iuxta D. Thomam.

Scoti opinio de igne infernali.

S. ot. lib. 4. dist. 44. q. 2.

4. lib. dist.

ritus tenetur in corpore, cur etiam non tenetur post mortem corporeo igne? Ipsa vtriusque col-
 Lib. 21. de
 ciuit. Dei.
 & alia similitudine confirmat. Sicuti, inquit,
 in hominis generatione anima corpori sese
 vnit, quo id ipsum viuificet, quamuis ipsum
 corporeum sit & graue, anima vero subtilis
 & spiritalis: & ex præclara hac coniunctio-
 ne & connexionione oritur mirus quidam in a-
 nima amor, quo in corpus fertur. Ita quoque
 ea ipsa hominis anima, cum igni infernali
 compacta & associata fuerit, quo ab eodem
 excrucietur & torqueatur, ingentem ex in-
 fausta hac & misera coniunctione, dolorem
 haurit. Aliter quoque ratiocinatur Grego-
 rius, & aliam quandam rationem, quo hanc
 In Moral.
 sententiam confirmet, adfert, *Si incorporeus,*
inquit, spiritus in hoc tenetur corpore potest, quo
uiuificat. quare non penaliter ibi tenetur ut mor-
tificetur? quamuis in hoc loco Magister Sen-
 tentiarum peccarit.

Nostrium iam est, post tot viros sanctitate
 & eruditione præstantes, symbolum quoq;
 adferre: quod prius quam faciam, præfari
 quædam ac præmittere visum fuit. Dico igitur
 primo spiritus illos infernalibus ignibus
 addictos, tam dæmones quam homines non
 cruciari illo quem proprie dolorem nuncu-
 pamus, qui nimirum est passio quædam ap-
 petitus lenitiui, quæque organo quodam
 corporeo percipitur, sed alio quodam meta-
 phorico, qui nihil est aliud quam quidam
 voluntatis actus, quo ipsa aliquid vel fugit,
 vel abhorret & execratur: vt ante me docuit
 Doctor Angelicus.

Secundo, certum est, omnes iam dæmo-
 nes in inferno non torqueri, sed alios in aëre,
 alios apud inferos, donec iudicij vniuersalis
 dies aduenerit, ingentibus cruciariibus affli-
 gi, quod vtrumque è Sacris litteris abunde
 adstrui potest. Primum quidem ex Epistola
 Pauli ad Ephesios c. 2. & 6. Item August. l. 8.
 de ciuitate cap. 22. & lib. cui titulus de natu-
 ra boni contra Manichæos cap. 33. Quod &

Aliqui dæ-
 mones in
 aëre eru-
 ciantur.
 D. Thomas apta quadam ratione declarat,
 cuius ille sensus est. *Æquum est ac rationi*
consentaneum, homines qui sunt Angelis
natura inferiores, à Deo per alias creaturas

altiores, quales sunt Angeli, ad beatitudinem
 destinari ac dirigii: idque non tantum directe
 & modo vltimissimo, Angelorum nempe
 ministerio, homines ad virtutum bonorum-
 que operum exercitium semper exstimulan-
 tium, verum etiam indirecte per oppugna-
 tiones scilicet & tentationes dæmonum, que
 hominibus ad meritorum augmentum ac
 virtutum studium prodesse consueuerunt.
 Ideoque plurimos horum tentantium spi-
 rituum in aërea ac sublimari regione esse
 Deus voluit, qui nobis vbiq; immine-
 rent, nos circumuolarent, circumuallan-
 tes oppugnarent, ac negotium facerent.
 Alterum, scilicet in infernali etiam bara-
 thro quosdam torqueri, æque ex scripturis
 asstrui potest. At enim Isaias: *Detrita est ad*
inferos superbia tua. & Petrus Apostolus: *Ru-*
dentibus inferni in tartarū tradidit cruciandos.
 Cuius hanc rationem adfert D. Thomas:
 nam quemadmodum in cælo Beatis modo
 Angeli adsunt, qui gaudium illis & volup-
 tatem afferant, ita quoque æquum est esse in
 tartaro dæmones, qui damnatos excrucie-
 rent, quos dum viuerent, ad malum exstimu-
 larunt.

Tertio, verissimum est, diabolos simul &
 damnatos ad vnum omnes, post extremum
 iudicij diem, eodem in loco, scilicet infer-
 no excruciatos, quod ex illis Euangelij ver-
 bis manifestum satis reddi potest. *Ue malodi-*
sti in ignem æternum, qui paratus est diabolo &
angelis eius. Ratio in promptu est, tunc e-
 nim cessabit causa, ob quam eorum aliqui in
 nostro hoc hemisphærio circumuolant, i-
 pla, inquam, hominum tentatio, oppugna-
 tio ac perpetuum exercitium. Adde præter
 ea, quamuis ratio, qua ignis ille infernalis
 dæmones & damnatorum animas torqucat,
 nobis non vsque adeo cognita sit ac manife-
 sta, esse tamen certissimum ac luce meri-
 diana clarius, tam has quam illos vere & rea-
 liter ab hoc igne torqueri, eumque verum
 ac naturalem ignem esse, non vero imagina-
 rium aut vmbriticum. In cuius rei testimo-
 nium omnia totius Scripturæ loca, vniuer-
 sam omnium Patrum doctrinam, & catholi-
 cum totius Ecclesiæ consensum aduocate
 queam.

Quarto,

Quarto, quando pro concione publice docemus, vel domi priuatim legimus, spiritus illos malignos à vindice illo igne torqueri, hocce illud modo intelligendum esse: scilicet, illos à flamma velut circumcingi, circumstringi, ac vinciri & in illa velut in carcere aliquo & caeuina conclusos teneri. Atque ideo crediderim infernum vestibus ferreis occlusum dici, ac portas aereas habere, *Eduxit eos de tenebris & umbra mortis, & vincula eorum dirupit quia contriuit portas aereas, & vestes ferreas confregit.* Et quamuis hoc proprie de limbo intelligatur, de inferno tamen melius atque maiori cum ratione id dicere possumus.

His ita praesuppositis, latius iam & aperius demonstrare conabor, quoniam modo ignis corporeus in rem incorpoream ac mere spiritualem agere queat. Qua in re mirifice mihi placet illorum sententia, qui dixerunt, non aliter damnatos in cauernis illis infernalibus à flamma illa torqueri, nisi quod, dum se ab eadem velut à vinculis teneri vident constrictos, diuina virtute extremus quidam cruciatus accedat, qui voluntatem torqueat & affligat: quique nihil ab eo differat quem anima in eadem volenti facultate sentit, quando corpus cui naturaliter est vnita, igni adiudicatum est, & in mediis flammis constitutum. Quae passio ab omni alio tormento differt, quod anima pati posset, si corpus cui vnita est, alio supplicio, scilicet crucis, crurifragii, forcipis candentis, aut submersiois cruciaretur.

Considerare itaque vos velim, quando de hoc damnatorum cruciatus iam sermo est, eundem in voluntatis detestatione consistere, qualis vt plurimum in illius voluntate apparet, cuius corpus viuum flammis traditur quauis damnatorum cruciatus infinitis partibus hoc, tum intensione, tum etiam modo quodam nobis occulto, maior sit.

Quamobrem, vt tandem labyrintho hoc egrediamur, cum doctissimo Augustino dicamus, quamuis miris, tamen veris modis, etiam spiritus incorporeos posse poena corporalis ignis affligi: & quamuis Philosophi asserant, inter agens & patiens esse debere proportionem, hic tamen exceptionem videri,

nulla est enim inter ignem hunc qui penitus materialis est, & animas, quae mere spirituales sunt, proportio, licet ipsum quod diuinae iustitiae executor & instrumentum sit, aliquo modo huc accedat, ac proportionem dare videatur, quo in eadem agat. Hoc quomodo fiat, ipsi damnati melius me norunt, infelices illae animae quotidie experiuntur, ac perspectum habent diaboli: qui omnes eo in loco flammam illam videntem, vindicem illum ignem, diuinae iustitiae administrum & instrumentum patiuntur, ignem inquam mordacissimum & acerrimum, adeoque amarum, vt, si damnatis daretur opus, vel decem annorum millib. omnia quae in mundo excogitari possent tormenta perferre, vel vnico tantum die ignem illum infernalem, noctes atque dies eisdem adurentem, credam eos prius tormentum electuros.

Nunquamne igitur hoc animo volueris Christiani? semperque ita obauilatos habebitis oculos, vt haec tormenta videre non possitis: nunquamne in animum hocce ignis, ardor, hocce aestus admittetis? An non, vel semel tantum in vita, horum suppliciorum remiscemini? Agite igitur, *Recordamini nouissima uestra, & in aeternum non peccabitis*: recordamini inquam poenas illas sensibiles, quae illic maleficis preparatae sunt, recordamini ignem illum acerrimum, semper ardentem & accensum, ipsasque animas adurentem. Cogitate interdum, ecquae poena sit, ecquis dolor & cruciatus in aeternum aduri sine vlla refrigerii aut leuaminis spe. Haec igitur animo voluite, & si vel mille annos vixeritis, numquam Deum oprimum maximum offendetis.

Tu porro aeternae omnipotens, ac summe Deus, hanc nobis gratiam concede, vt sancta haec cogitatio numquam à nobis recedat, sed iugiter in anima perseueret, vt nobis tormentorum horum vehementiam, ignis ardorem, loci horrorem, ac faetorem proponat, atque apprehendere faciat. Cœpiamus adhuc, vt omnia quae in nobis sunt, torqueantur, imprimis anima cum omnibus suis facultatibus, intellectu scilicet qui desperabit, cum se flammis circumuallatum cernet, voluntate, quae furet, tormentum suum exosa ad
derectam.

Cur infer-
nus ferreis
vestibus
constrictus
dicatur.

Psalm. 106.

Dom. Soto.
in 4. sent.
dist. 50. q.
vltima a. 2.

Eccl. 7.

Lib. 21. de
ciuit. Dei.

dereftata, memoria quoq; , quæ rabie effertur, cum pœnarum diuturnitatem æternitatemq; sibi proponet: nec sola anima, sed totum etiam corpus cum omnibus fenfibus: auditu inquam qui clamores & ciulatus & lamenta horrenda percipiet, visu, qui terribilia fpectra & monfta confpiciet, odoratu, qui factores intolerabiles hauriet, gultu etiam, qui miserum in modum torquebitur, omnibus deniq; fenfibus qui fingulares cruciatu perpetientur. Deinde præfta, vt diligenter etiam perpendamus, quid fit in tartareis illis cavernis in æternū comburi, noctu deniq; miserum in modum vociferari, à diabolis tartareis illis tortoribus crudeliter torqueri, in flammis acerrimis fepultum effe, olifq; feruentiffimis impofitum, idq; fine vlla liberationis aut exemptionis fpe, fine vilo leuamine, folatio, aut indulgentia. Ideo aliud nihil à te postulamus, Domine, quam vt iugiter hanc animæ cogitationem in fculptam geramus: fcimus enim quam hæc vitia fit ad prauas concupifcentias euellendas, à peccatis nos auocandos, in virtutum femitam reuocandos, diuinoque obfequio mancipandos, & tandem in gloriam cœleftem deducendos efficac: quam concedere nobis dignetur, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat in fæcula, Amen.

FERIA QVINTA.

DE POENA DAMNI.

Partitio.

- I. Quod non effe fit melius, quam in pœnis effe.
- II. Pœna damni in quo confiftat.
- III. Quanta fit pœna damni.
- IV. De partibus aliis eiusdem pœna.

Memorate nouiffima tua, ac præfertim pœnam damni, quam impii apud inferos patiuntur, & in æternum non peccabis, Ecclef. 7.

FIGVRA.

Profanus ille & agreftris Efaú, cum paterne fele benedictione priuatum, & pri-

uogentorum iure frustratum cerneret, fureret cœpit & efferafcere, atque in obuios quofque fauire. Ad oculū hic defignari arbitror dæmonum ac damnatorum pœnam, quam vocant damni, & animi illam amaritudinem quam profani illi Efaú fentiunt, dum æterna fe benedictione & cœlefti beatitudine, quæ iure illis debebatur merito Chrifti acqifita, fpoliatos confiderant. Clamant itaque, vociferantur, furūt, efferafcunt in regionibus illis fubterraneis, dum bonum ampliffimum, gloriam & regnum, quibus pro dolor exciderunt, animo perpendunt. Hæc fcilicet pœna damni appellatur, quam hodie vobis exponere latius decreui, fi Spiritus paraclitus, fummus ille nauclerus, de quo Pfalmifta canit, *Spiritus tuus bonus deducet me in terram vifitam*, cymbam hanc noftram propellere ac dirigere, ac maris illa ftella inftar Cynofuræ effulgere non grauetur. Quapropter Angelica eam falutatione compellamus.

AUE MARIA.

Tam misera ac deploranda damnatorum I. fors eft auditores, vt pleriq; fatius effe nau- Sarius ef- quam natum fuiffe, quam apud inferos da- set nunq̄ mnari, exiftimari. Doct̄or Angelicus cum nafci, quæ in parte operis tertia quæftionem inftituit, damari. fet, num damnati fui ipforum deftroctio- nem, & non effe exoptent, & in nihilū redigi cupiant, refponder: *Non effe* dupliciter confiderari poffe, primo pure & fimpliciter, ac iuxta naturam fuam, & fic nulla ratione defiderari poffe: ita namque nonnifi mera priuatio eft, quæ nullum bonum includit. (Effe enim & bonum ad fe inuicem conuertuntur, & à fe mutuo feparari nequeunt) quoniam quod nullum in fe includit bonum, defiderari non potest, bonum namque noftræ voluntatis obiectum eft, ideoq; facultas hæc nonnifi bonum, aut ea quæ ad bonum feruntur, vel aliquod faltem fpecie bonum præ fe ferunt, velle potest. Secundo confiderari potest, vt ablatio & terminatio vitæ miferiis & calamitatibus circumallata, atque ita in fpeciem & exterius bonum quoddā videtur effe, carete enim, vt ait Ari- ftoteles

Lib. 5. Esb. Stoteles, malo, quoddam bonum est: Ideoque fatius foret damnatos omnino non esse, quam miseris & in ærumnis esse: adeo ut merito præ rabie & furore exoptent non esse. Adeo ut Redemptor noster Christus, æterna Dei Sapientia, nefandam Iudæ prodicionem & conspirationem, simulque æternam eiusdem, quæ hunc sequi debebat damnationem prælagiens, merito dicere potuerit, *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille*, quam ut natus ad inferos detruderetur. At multo maiori cum ratione id de damnatis omnibus dicere poterimus: Melius scilicet fuisse nunquam eos in hunc mundum editos, quam perpetuo carceri inclusos, grauisima tormenta & acerbissimos cruciatus perferre.

Matth. 26
ille, quam ut natus ad inferos detruderetur.

Propheta Iob, qui non nisi in temporalibus iacturam fecerat, facultatibus, liberis, & amicis spoliatus, & ulcere acerbissimo percussus adeo exhorruit, ut quodammodo desperas maledixerit diei qua in auras prodiit, *Post hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, & locutus est, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua didicimus: Conceptus est homo, dies illa vertatur in tenebras. Si tantilla calamitas, ad quinque aut sex forsitan annos duratura sanctissimi viri animum, infractum aliquin & inuincibilem adeo percussit, ut nunquam se natum fuisse desiderarit; quid de miseris illis dicendum est, qui æternis iam à longo tempore incendiis & pœnis intolerabilibus adiudicati sunt? An non verisimile videtur, millies eos exoptare, nunquam se natos, & diei maledicere, in qua primo iucundum solis lumen intui sunt: an non verisimile sit eos illa verba Iob sæpius usurpare, *Quare de vulua eduxisti me? qui vinam consumpsit essem, ne oculus me videret? Fuissim quasi non essem, de viro translatus ad summum.**

Iob. 3.

Iob. 10.

Magnus Hieronymus cum verba hæc, *Maledicta dies in qua natus sum*, exponeret, brevem hæc paraphrasim addidit, *quia melius est non esse quam male esse.* Idque ex mente S. Iohannis in Apocalypsi: dicit enim calamitates ultimis illis diebus tam ingentes & acerbiores, ut ii qui cum victuri sunt, magis mortem quam vitam sint quaesituri, *Quærent, in-*

Tom. 4. Bess. Advers.

quit, homines mortem, & non inuenient eam: desiderabunt mori, & mors fugiet ab eis. Quid igitur dicendum de iis, qui abyssiis illis infernalibus inclusi tenentur, an non dicere oportet, omni eos tempore mortem exoptare, vitam detestari? an non præ furore ac rabie pœnarumque acerbitate desiderare, non esse?

Apoc. 9.

Sane si Rex Israel Saul, viso, copias omnes vel internecione delectas; vel fuga disperfas, Philisthæos item tergo imminere, seseque quinque vulneratum, mori maluit quam viuendo superesse, & quo calamitatem instantem præcideret, gladio proprio incubuit, ne forsitan inglorius longiorem in ærumnis vitam traheret. Multo magis id de damnatis dicendum videtur, eos, dum in tartareis illis sedibus constituti, omnes ineptiarum deliciarumque manipulos prostratos, à dæmonibus in fugam se compultos, & vulneribus confectos attendunt, ita horrore concuti ut nunquam fuisse, quam adeo miseri esse, malint. Si n. senex Tobias, cæcitate tantum percussus mortem summopere desiderarit, eumque vitæ tæduerit, dum ait: *Præcipe in pace recipi spiritum meum, expedit enim mihi magis mori quam viuere: quid miseri illi dicent, cum infinitis sese malis circumdatos, & sempiternis incendiis mancipatos viderint? nihil namque damnatorum sorte infelicius.*

1. Reg. 31.

Tob. 4.

Quod spiritu quodam diuino afflatus prædixit Psaltes dicens, *Mors*, id est, damatio, peccatorum pessima, tria nimirum mortis genera esse demonstrans. Vna siquidem mala separatio: dicitur autem mala, quia per peccatum in orbem inuecta est: altera peior, quando nempe anima à Deo factore peccato separatur, anima n. qua peccauerit ipsa morietur: vltima, & omnium terribilissima, miserissima ac pessima, ipsa damnatorum, de qua loquitur ad Romanos Apostolus, *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte*, morte inquam æterna, quæ dæmonibus & damnatis propria est, morte quæ semper sine vita viuit, & nunquam moritur, qua nulla peior ac deterior excogitari potest.

Psal. 33.

Tria mortis genera.

Exech. 18.

Rom. 1.

Hæc namque mors est, quæ nunquam aliquid mori facit, quæ millies per diem iustus mortales indiget, vitam tamen non au-

D d fert

fert, quæ omnium malorum origo & officina est, omnium miseriarum fons & mater, mors denique, quæ præter pœnam sensus, præter tormentum caloris & frigoris, ignis & niuis, aliaque innumera supplicia, nouam quandam pœnam, quam damni appellant arcescit, quæ omnia pœnarum genera antecellit, pœnam pœnarum, cuius si vel interdum recordaremur, nunquam gloriæ Dominum offenderemus. Vnde Sapiens, *Memorare non ssumatus, & in aeternum non peccabam.* Hanc vobis hodie quam potero apertissime ac liquidiissime describam, in duas eam partes subdividendo, prima docebo, in quo eadem consistat, secunda, quam ingens ea sit & grauis, quæ duo si solita attentione audientis, certissime scio vobiscum statuetis, nullam in orbe pœnam cum hac conferendam posse reperiri.

Ecc. 7.

II. Quod ad primum igitur spectat, dico, duo à Theologis apud inferos pœnarum, quibus impii excrucientur, genera constitui, easque peccati naturæ quam optime quadrare, Vnum quodque enim peccatum duo includit, auersionem scilicet à summo bono & Creatore omnium Deo, & conuersionem ad creaturas: hæc pœna sensus punitur, ardore nimirum ignis, & glaciæ frigore, membrorum conuulsione, rotis, eculeis aliisque tormentis & numero infinitis & intolerabilibus: illa vero pœna damni expiatur: nempe vt peccator qui se à Deo propter nimium erga creaturas affectum separauit, in æternum quoque à Deo eiusque gloria separatur.

Isidor. lib. 1 de sum. bon. 9. 32.

Porro duo hæc pœnarum genera paucis beatus Isidorus verbis complexus est, *Duplex, inquit, damnatorum pœna est in gehenna, quorum & mentem vris tristitia, & corpus flamma.*

Matth. 7.

Id ipsum & declarauit Seruator noster, dum in Euangelio de infructuosis & sterilibus ait, *Omnis arbor qua non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.* Metaphorice hic Dominus locutus est, & ostendere voluit, Impios, qui instar arborum in mundi huius agro constituti sunt, vt fructum afferrent, & nullum tamen virtutum, meritorum, iustitiæque fructum protulerunt aliquando excidendos, id est, à Deo separandos, cuius

que beatificæ essentiæ visione in æternum priuandos: ecce hic pœnam damni. Et in flammam infernalem coniiciendos, vt in omne tempus ab eadem excrucientur, ecce pœnam sensus Peccatores igitur & impii excendantur nõ autem iusti, quod figura præclara demonstrabo.

Voluit olim Deus Hebræos, cum interram promissionis venissent, omnes arbores agrestes & nullum proferentes fructum excindere, non autem pomiferas & feraces: hoc autem mandatum non modo ad arbores terræ Chanaâ, sed etiam vltius se extendit: designabat enim peccatores, qui sunt arbores steriles & infrugiferæ. cum in æternam beatitudinem quæ vere terra promissionis est venturos se sperant aliquando excidendos, & diuina visione spoliandos, nõ vero iustos, aut virtutum fructibus grauatos.

Peccatum igitur quoniam duo mala causatur, duabus quoque pœnis expiari debet. Mala dixi, quia in eo est & ab infinito & incommutabili bono, quod est Deus, auersio, & ad finitum, & mutabile, quod est creatura, conuersio: priori respondet pœna damni, vt nimirum is qui se dum viueret à Deo auertit, ex æquo & merito, eiusdem facie ac visione post mortem in sempiternum priuetur: posteriori autem pœna sensus, scilicet vt qui creaturas inordinato affectu & amore complexus est, easque vt aliquid inde solamen & voluptatem hauriret, est cõsecratus, ab ipsis etiam puniatur, tantumque eæ tunc cruciatus & tormenti sensibus adferant, quantum prius voluptatis ac deliciarum attulerunt. Vnde in Apocalypsi, *Quantum fuit in deliciis, tantum dante illi & tormentum.*

Peccatum duomalorum genera dicitur.

Sed pœna damni, quæ amaram illam diuinæ essentis visionis priuationem includit, infinitis partibus maior ac grauior est pœna sensuali: fuit namque illa, quam magnus olim Deus, vel vt summum malum, & omnium malorum primum, Israelitis comminatus est, *Abcondam faciem meam ab eis: & Deut. 31. multo adhuc horribilius capite præcedenti, Et irascetur furor meus contra eum in die illo, Deut. 32. & derelinquam eum, abscondam faciem meam ab eo, & erit in deuorationem, inuenient eum omnia mala & afflictiones ita vt dicat in illo die. Vere.*

Milgre Pauli post dicitur.

Vere quia non est Deus mecum, inueniunt me hæc mala. Hæc quidē ad litteram de Hebræis ad cultum idolorum conuersis intelligenda, nihilominus de damnatis etiā intelligemus, qui propter innumera quæ commiserunt mala & peccata, grauissima mala inuenient; de iis namque solis verba hæc capienda sunt: Ego autem abscondam faciem meam in die illa propter omnia mala quæ facit.

Psal. 7. Eadem comminatus est Regum sapientissimo Salomoni, si sua præcepta transgrediretur, dicens: *Si autem auerſi fueritis, & dereliqueritis iustitias meas, & præcepta mea quæ proposui vobis, & abeuntes serueritis diis alienis, & adoraueritis eos, enollam vos de terra mea, quam dedi vobis, & domum hanc quam sanctificavi nomini meo projiciam à facie mea, & tradam illam in parabolam, & in exemplum cunctis gentibus.* Videris, Auditores, vt visionis suæ priuationem inter grauissimas plagas & tormenta acerbissima enumeret & merito: nulla enim eadem grauior aut acerbior haberi queat.

Athor. 20. Gentium doctor Paulus, cum Mileſis valedicturus Romam secederet, & adderet nūquam amplius illos faciem eius visuros, lachrymantes collo eius incubuere, & suspirantes osculabantur eum, *dolentes maxime in verbo quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri.* Hoc perpendere te velim, o anima, simulque ita ratiocinari, si tantum Mileſij in discessu viri vnus sancti commoti sint, vt lachrymarentur & gement ad vnum omnes: quænam, obsecro, afflictio, ecquæ angustia erunt damnatorum, cum in æternum se diuinæ essentia fruitio- ne & conspectu priuandos considerabunt? quam ægre se tunc à Deo auelli patientur, quam durum erit in æternum illi valedicere, quam graue in perpetuum ab illius facie excludi?

Gen. 4. Cain cum parricidali manu innocuum fratris sanguinem fudisset, & à Dei conspectu se arceri cerneret, delicti sui grauitate agnita desperatione adactus, hac apud Deum oratione vsus est: *Eccce eijcis me hodie à facie terra, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra; omnis igitur qui inuenit me, occidet me.* Triste hoc parricidæ Cain exiliū,

eiusque lamenta, erant prælagium & imago deplorandæ illius sortis, quam damnati cœlo ciecti diuinaque facie priuati apud infernos subibunt: illic nempe eiulabunt, & velut profugi, omnibus casibus malis, miserisq; expositi gemitu & lamentis Ditis aulam replebunt. Præuidit hoc Vates regius, dicens: *Infirmabuntur & peribunt à facie tua, quasi diceret, Impij illi, Domine, cum viderint se nequidquam vultum tuum desiderare, sed eodem in æternum esse priuatos, animo concident, & desperabunt.*

Porro quam grauis & extrema pœna illa pœna dædamni sit, facile hinc colligi poterit; si enim mini gramalum, quod ex boni amissione & priuatione oritur, tantum est, quantum bonum quod nos priuat: & bonum, quo damnati priuantur, infinitum sit, & captum nostrum superet: pœna quoque quæ ex eadem priuatione resultat, infinita quoque sit oportet, & omnem humanum captum excedens. Et sane si malum appellamus, visu, honoribus, diuitiis aliisque fortunæ bonis priuari, ecquæ calamitas, ecquod malum erit & afflictio, infinito bono & gloria in æternū priuari? Hoc scilicet est quod damnatos affligit, hoc illos rodit, & male habet, cum tantum se bonum tamque amplum thesaurum amisisse conspiciant.

Sicut enim Principi alicui amplissimi regni hæredi graue foret, eo ipso quo regnum adire, coronam accipere, ac gubernacula prouinciarum capessere deberet tempore, in carcerem conici, à subditis ad necem postulari, ac variis iniuriis affici. (Exempli gratia, quam graue putatis Nabuchodonosori fuisse, regno eijci, inter fera animalia perdeserta & inuisa viuere, sub dio & in antris cum bestiis cubare, cœli denique & aëris iniuriam, non secus atque brutum aliquod, pati? qui nimirum ad sceptrum, ad coronas, ad regni gubernacula, deliciasque natus & educatus erat.) Non secus etiam damnatis graue erit, cum se carceribus illis tartareis, & quidem vectibus ferreis occlusis, mancipatos viderint, cum dæmonibus commorantes, & in flammis sepultos, qui nimirum ad gaudia cœlestia, ad Angelorum societatem, diuinæ maiestatis fruitio- nem, regni-

que æterni hæreditatem capeffendam creati erant.

4. Reg. 25.

Nemone vnquam vestrum Sedechiæ Regis Iuda sortem & calamitatem perpendit? nemone vnquam eum lamentantem, suisque casibus ingemiscentem sibi proposuit? quâdo nimirum carceris Babylonici cauernis inclusus tenebatur, vinculis manus & pedes grauatus, regno priuatus, & quod omnium miserimum erat, oculis orbatus. Quantum repentina illa rerum commutatio eum, putatis, afflixit? quot lacrymas effudit, quoties ingemuit, dum priorem sortem in mentem reuocaret? Idipsum imo & amplius de damnatis dicendum. Quam graue namque iis esse debet, cum cauernis illis tenebrosis sese coarctatos conspiciunt, omni luce & splendore priuatos, ferro & compedibus vinctos, catenis fortissimis constrictos, & quod omnium miserimum, regno cœlesti in æternū exclusos? annon vnica huiusce rei memoria oculis lacrymas excutiat, suspiria imo pectoris educat, vociferari & eiulare eos cogat, denique, vt summatim perstringam, an non in desperationis barathrum præcipitet. Iob Propheta, & simul omnium afflictorū princeps, cum prioris felicitàtis recordaretur, ac pristinos in mentem dies reuocaret, lacrymas continere, aut temperare à steru & suspiriis non poterat; sed affectu nimio transuersum actus dicere cogebatur: *Quis tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.* Quanto potiori iure verbis his vtantur damnati? quanto maiori cum ratione sortem suam hoc modo deplorent? eum enim delicias illas cœlestes, voluptates illas domus Dei, gloriam illam æternam, cuius aliquando consortes effici poterant, sibi ante oculos ponunt, clamantes illos audire videor, & noctu diuque eiulando dicentes:

O mihi præteritis referat si Iupiter annos!

Apophth. Boërij.

Hinc Christianus ille Philosophus Boërijus dicere solebat, omnium miseriarum esse maximam, felicem se aliquando fuisse meminisse, quod merito de damnatis vsurpare potero; Audirores, Omnium nimirum tormentorum, quæ diaboli apud inferos patiun-

tur, maximum & grauissimum, esse meminisse, aliquando felicesse & beatos existisse; & maximam damnatorum pœnam esse, dū cogitant, culpa se sua æterna beatitudine excidisse: atque hæc est quam pœnam damni nominamus.

Hanc dum Chryostomus ad populum Antiochenum verba habens, exponeret, omnibus eam tormentis supplicitiisque apud inferos tolerandis visus est præposuisse. Audire aurei illius oris verba: *Muli inferni ignem timent, sed ego maxime amaram dico amissionem gloria.* Hanc ipsam intellexisse etiam visus est Pfaltes, dum canit: *Pluet super peccatores liquores: ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calcis eorum;* quasi omnia hæc non nisi gutta & particula tormentorum sint, si cum pœna damni & æternæ beatitudinis amissione, qua damnati plectuntur, comparentur. Vnde adiungit idem qui supra Chryostomus: *Qui non nouimus magnitudinem cœlestis boni, non possumus intelligere, quantum malum sit illo priuari.*

Eiusdem opinionis est & sanctus Augustinus, qui pœnam hanc omnibus aliis præferre non dubitat; verba eius audiamus: *Illic pœna horroris, pœna factoris, pœna timoris, pœna loci, tenebrarum, seueritas tororis, presentia demonum, ferocitas bestiarum, crudelitas ministrantium, dilaceratio immortalium vermium, dolor sine remedio, vincula sine solutione, mors æterna, pœna sine fine, absentia Christi, quo ad visionem eius, qua sola omnia supradiicta superat, & omnibus ænis est intolerabilior.* Anne quid amplius & apertius desideratis? an non terribile est, tantam tormentorum multitudinem, & quidem vno tempore, experiri? Amplius sane & disertius, vt omnia Chryostomus, in sermone cuius verba quam meam paraphrasim adhibere satius vilum est. Audire viri linguam: *Excludi bonis æternis, & alienum effici ab his que preparata sunt sanctis, tantum generat cruciatum, tantum dolorem, vt etsi nulla extrinsecus pœna torqueret, hæc sola sufficeret.* I nunc, & dicite pœnam hanc leuem & exiguam esse, quam vt clarius adhuc videatis, alios Patres adducam, eandem apertissimis verbis describentes.

Cyrillus Alexandrinus Patriarcha primus in sec. Oratio de exit. anim.

in scenam prodeat, qui hac de re loquens no-
uum dicendi adhibuisse modum videtur: per-
petuum namque exclamationem connectit,
& verba quaedam tragica, & luctum præfe-
rentia: *O temporis illius tribulationem! o nei effi-
tatem! o tempestatem! a sanctis graue, a iurimi,
grauius, a Deo sociari: ignominiosum, tum ma-
nibus, tum pedibus colligari: durum, in exteriores
tenebras amandari: horridum fremere, dentibus
fridere acerbum, iugibus pœnae atteri, laborio-
sum, flammam lingua sustinere. quis talia fando
temperet à lachrymis?*

Epist. 4. ad
Theod.
lasi.
Oraculum illud Græcorum Chryso-
stom. audiri iterum postulat, ait enim: *A tantis ex-
cidisse bonis tantum habes dolorem, tantam affli-
ctionem, tantam angustiam, quantum ullum esse
potest aliud flagellum. An non omnes hi testes,
& quidem omni exceptione maiores doce-
ant, quid pœna damni sit? quid sit, nunquam
diuino posse conspectu frui? quid sit, celo-
exulare, & æternis carceribus mancipatum
esse? quid sit, incessanter amissum thesaurum
desiderare, deque amissione illius lamentari?
an non, inquam, omnes hi persuadeant,
quam illa grauius etiam & pertimescenda?
Video me iam ad alterum concionis meæ
membrum tacite venisse, & ignorabam: &
quanquam leuiter nonnulla attigerim, dabo
tamen operam, vt plura quæ optime huc faci-
ant, accessam.*

Inter omnes pœnas & supplicia etiam gra-
uissima, ynicam hanc metuebat David Rex:
adeo vt, cum agnito peccato supplicium ei
debitum animo volueret, nihil in tantum
quam pœnam hanc damni pertimesceret.
Hinc lacrymans Deum orabat: *Ne auertas
faciem tuam à me.* tam in hoc mundo, quam
diu scilicet vixero, ne ve in altero, postquam
ad patres meos in tumultu appositus fuero.
Item alibi: *Ne proijcias: o regum Rex, me re-
gem miserimum à facie tua.* Perinde ac si
dicere voluisset: Castiga Domine delictum
meum vti commerui, & quoties tibi visum
fuerit, sed hoc vnum mihi pro tua indulgen-
tia concede, quam vt à facie tua excludat.
Cur non potius oras o Rex, ne ad inferos re-
detudat, ne incendiis illis sempiternis ad-
dicat? sed parua hæc ei videbantur, si cum
diuinæ faciei priuatione comparentur, illa

namque facies veram se videntibus beatitu-
dinem mox adferre potest, vnde alibi in Sa-
cris litteris scriptum est: *Ostende faciem tuam* Psal. 79.
& salu erimus. Hæc igitur pœna omnem a-
liam longe antecedit.

Episcopus ille Constantinopolitanus, quæ
roties iam loquentem induximus, nobili apud
Antiochenos familia natus, doctrina &
sanctitate clarus, propter eloquentiam
Chrysostomus nuncupatus, qui in Rhetori-
ca quidem Libanium, in Philosophia An-
dragatium, in Theologia Basilium præce-
ptores habuit, is, inquam, pœnam hanc plu-
rimi semper fecit, cæterisque apud inferos
tolerandis suppliciis anteposuit. Porro vt
ipsi, non vero mihi, fides adhibeatur, verba
illius producam: *Intolerabilis res est gehennas,
quis nesciat supplicium illud horribile? tamen si
nulli aliquis ponat gehennas, nihil est tale dictu-
rus, quale est à beata illius gloria honore propelli,
exosum esse Christo, & audire ab illo: Non noui
vos. Nulla est igitur tecum, o pœna damni
comparanda.*

Nunquamne vobiscum perpendistis, Au-
ditores, lamenta & luctus Annæ Tobix ma-
tris? numquamne eiusdem lachrymas, quas
in filij absentia fundebat, notastis? *Hou, ben* Tob. 10.
me! fili mi, vt quid te misimus peregrinari, lumen Insignis
oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, allegoria.
*solatium vita nostra? omnia simul in te vno ha-
bentes te nõ debemus dimittere à nobis. Quam
cum maritus læpius consolaretur, dicens:
Tace & non turbare, sanus est filius tuus, nun-
quam tamen potuit quiescere, sed nullam
consolationem admittens, & quotidie domo
egressa, altissimos montes conscendebat,
vnde eminus conspiceret, num dilectus fi-
lius adesset, quo nimirum ei obuiaret, oscu-
lum daret, & maternis eum brachiis ample-
cteretur.*

Si filij vnus, & ad modicum quidem tem-
pus absentia matrem ita afflixit, vt quoti-
die iuga montium conscenderet, lachryma-
retur, suspiraret, ingemisceret, variisque an-
goribus exagitaret, denique tantum non
præ affectu insaniret: quam grauis esse debet
damnatis æterna Dei absentia, sine vlla am-
plius eius videndi spe: Temperentne à lachry-
mis, doloribus, & suspiriis cum hanc absen-
tiam

tiam cogitant? Quænam nostra, Deus bone, clament necesse est, fuit infania, quænam amentia, quifiam ftupor, tam procul a nobis dimiffisse te lumen oculorum noftorum, fpe omnis æternitatis, folatium vitæ? At nunquam peccatis te amittere, aut dimittere debuimus, aut à confortio noftro propellere, te, inquam, omne bonum noftum, delicias noftas, omnemque beatitudinem noftam. Atque hæc quidem omnia deſperantes, & in ſeipſos læuientes deplorabunt. Quæ omnia ad pœnam damni referri poſſunt, quæ horum omnium cauſa eſt, & origo.

Pſal. 41.

Hercules ille Hebræus ac domitor ferarum & Goliatharum David, cum peccato Deum amiſſiſſet, & iam ipſum horroremque illius agnouiffet, ſimulque quanto bono excidiſſet, in tærum doluit, vt lachrymis, quas interdum & in lectulo effundebat, diceret, ſe non fecus ac pane refici: *Fuerunt mihi lachryma mea panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi eſt Deus?* Alit infelicior multo damnatorum ſors eſt, qui peccatis Deum in æternum amiſſere, ideoque noctes & dies in dolore & gemitu verſantur. Decades, teſſeræ decades, cæturæ, & chiliades annorum tranſeunt, ipſa quoque ſtendo, dolendo, ingemiſcendoque ob rei pretioſiſſimæ amiſſionem elabitur annorum æternitas, nunquam tamen ad finem poſſunt perſtingere. Merito igitur vnusquifque horum dicere poteſt: *Fuerunt mihi lachryma mea panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi eſt Deus tuus?* O cruciatum intolerabilem! O pœnam grauiffimam.

Luc. 17.

Nunquamne oculos in hiftoriam de filio prodigo conieciſtis? nunquamne vobiscum perpendiſtis, quomodo in ſorte ſua & calamitate toleranda ſe geſſerit? quomodo namque cum affectu puratis, dum commiſſum errorem in mentem reuocaret? quod nimirum domo paterna, in qua tam ſplendide & laute epulabatur, & in qua ſerui abundabant rebus neceſſariis, egreſſus ad tantam paupertatem ac miſeriam redactus eſſet, vt ſiquas porcorum manducare debuerit, & eæ ipſæ adhuc defuerint, adeo vt miſer fame enecaretur: quanto poſtea cum gemitu, ſuique iſtius increpatione errorem agnitu deplorauit? *Quanti mercenarij in domo patris mei ab-*

undant panibus? ego autem hic fame perco: ſurgam & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccaui in cœlum & coram te. At maiores & amarioreſ ſunt illorum filiorum prodigorum, qui apud inferos ex cruciantur, querele & gemitus, dum commiſſum errorem agnoſcunt: quod nimirum cœlum, domum illam ampliffimam ac ſplendidiffimam, in qua omnis Angelorum nobilitas commoratur, domum opulentiffimam, de qua ſcriptum eſt: *Gloria & diuitiæ in domo eius*, deſeruerint, ſuauiſſimum illum patrem, quem quotidie inuocamus, dicendo: *Pater noſter qui eſ in cœlo*; dereliquerint, & cum dæmonibus, non dico porcis, commorentur, & famem patiantur vt canes. Quanta eorum eſſe debet pœnitentia? quam graues gemitus & lamenta? Ignis circum vndique crepidans magnum quidem dolorem & pœnam adfert, ſed longe, mihi credite, grauioſam ipſa pœna damni.

At nondum hic finimus. Accedit ad hanc pœnam velut appendix, immortale Dei aduerſus illos odium, quod ſemper ſibi immiſſere damnati ſentiunt, ſine vlla reconciliationis ſpe; ſcriptum namque eſt: *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem.* Et quemadmodum pœna damni, quo ad intellectum, eſt diuina viſione priuatum eſſe: ita, quoad voluntatem, Deum ſemper iratum & inimicum habere, & nunquam eius iuſtitiæ manus poſſe euitare. Atque inde perpetua iſtius inimicitia, & odium immortale aduerſus Deum oritur, & ipſum variis affectibus mixtum. Innuere viſus eſt Dauid, dum ſcriberet: *Peccator videtis, intellectu nempe, & irafcetur: voluntate, dentibus ſuis fremet & tabeſcet: videte furorem & impatientiam.* *Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſempiternum, Et qui oderunt te, exiulerunt caput; videte ſuperbiam & odium immortale, An non hoc graue cui-libet videatur?*

Aliam prioribus hic pœnam ſubnectam, Vermis & eam, meo quidem iudicio, grauiffimam, conſcientiæ, qui illum vlticem, & ſyntereſin perpetuo oculis impiis obuerſantem. Remorſus ſcilicet conſcientiæ pœnam hanc perpetuo comitatur, & nunquam impios deſerit: hinc Theologi ſyntereſin

3. Thomas
2. q. 41.

resim vocant, & in intellectu ponunt? nihil etiam dicentes esse aliud, quam scintillam quandam viam in animabus nostris accensam, quæ perpetuo nos ad bonum conficiendum, malum vero declinandum extimulet: hanc Scriptura metaphorice vermem qui conscientiam corrodat, diabolos & damnatos in tartareis illis sedibus semper torqueat, appellat. Vnde Isaias, *Vermis eorum non morietur, & ignis non exstinguetur.*

Isai. 66.

Cur putatis, fabularum artifices, & nugarum concinnatores Poetas, ad tormenta Tytii, vulturem addidisse, qui iecur eius rostro perpetuo fodiat, & noctes & dies eiusdem fibris pascatur. Sub fabulæ huius inuolucris designare voluerunt gentiles, inter impiorum poenas conscientia remorsum merito posse recideri, qui eosdem instar edacissimi vulturis jecori annexi semper exagitet & corrodat.

Sic inconsumptum Tytia, semperque renascens.

Sic peris ut possit saepe porire iecur.

Atque hoc in peccatorum castigationem permittit Deus, ut scilicet tortor ille & vindex semper ipsos exagitet, faces assiduas menti subiciat, ut quem docentem, dum viuerent, audire noluerunt; post mortem torquenti & lancinanti pareant.

Luc. 12.

Quadrat hic optime quod in Luca Dominus præcepit, *Cum vadis cum aduersario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo*: quo ænigmatè optime mihi visus est Synteresim significasse. Consulit nempe, ut, quamdiu in hac vita, quæ non nisi semita & via est, procedimus, & iter facimus ad magnum illum principem, Deum scilicet ante eum aduersario in gratiam redeamus, quam coram iudice ambo veniamus. Aduersarius ille noster, qui vna nobiscum procedit, est Synteresis & Stimulus ille conscientia, qui semper nos exagitet, cui auscultandum est, interea dum vitæ huius iter durat, eiusque consilia amplectenda, nam alioquin, si recalcitremus, si reluctemur, flagellabit nos & post iter confectum torquebit.

Quot, Deus immortalis, illa damnatis stimulos, quot aculeos infligit? tum quod toties Deum offenderint, eiusque salutarem passionem contempserint, quæ tantum illis remediū ac salutis poterat asserere, tum vero,

quod opera bona neglexerint, & præsertim quod penitentiam distulerint, quæ ab omnibus illos miseris potuisset eximere. Quæ omnia dum in mentem reuocant, infinitis angoribus & cruciatibus illos affici necesse est. Sed omnium grauissima vermis huius punctura est, ipsa priorum delictorum memoria & agnitio, tunc quippe eorum gravitatem agnoscent, tunc merito se ob eadem castigari, & quidem acerbissime, fatebuntur, desperantelque dicere cogentur, *iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Quod egregia *Psalm. 118.* quadam è Genesi figura designabo.

Fratres Iosephi, cum frumentandi gratia in Ægyptum descendissent, diu scilicet post initam aduersus eum conspirationem, & carceribus se mancipatos viderent ab eo, in cuius olim necem cõspirauerant, tamen si ignorarent, conscientia statim stimulum experti sunt: redibat quippe illis in memoriam nefandum illud mente conceptum fratricidiū, dicebantque cum lachrymis, *Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, dum deprecaremur nos, & non audiuimus eum: ideo venit super nos ista tribulatio.* An non eadem repetere vobis impii videntur infernalibus carceribus inclusi, & diuinæ iustitiæ manus experientes, ipsa nimirum conscientia priora delicta in memoriam reducente. Merito hæc patimur, quia in fratrem nostrum, patrem nostrum, denique Deum nostrum peccauimus: plura ac grauiora commeriti sumus, iustitia eius manet in æternum, ac iudicia eius iustificata. Ecce & aliud simile.

Adonibezech tyrannus, cum variis Israelitas iniuriis, contumeliis & cladibus affecisset, ab ipsis tandem in potestatem redactus, & iisdem quibus alios poenis affecerat subiectus, exagitante illum conscientia, & solui desperans, ita locutus est, *Sicut feci, ita reddidit mihi Deus.* Peccatores veri illi tyranni, qui varia dum viuerent, in proximum, crudelitatis genera exercuerunt, Deumque variis admistis sceleribus exacerbatunt, à diuina tandem iustitia comprehensi, iisdem verbis vtentur, *sicut fecimus, ita reddidit nobis Deus: quin & iud. 2.* plura peccata nostra supplicia & grauiora commerita sunt, qualem vita nostra mercedem promeruit, talem etiam adepta est.

Nihil

Sap. 5.

Nihil igitur apud inferos audietur aliud quam gemitus, suspiria, lachrymæ, pœnitentia, desperatio: scriptum namq; est, de impiis, *Pœnitentiam agentes: & pro angustia spiritus gementes* Verum omnia hæc in cassum, omnia sero & frustra, inutiles tunc erunt lachrymæ, & nequidquam profutura pœnitentia. Neq; enim apud inferos illi locus est: nam mundus hic ad pœnitentiam agendam concessus est, in altero nihil proderit. Vnde Augustinus,

Lib. de fide
ad Petrum.

Tempus acquirendi vitam æternam in ista tantum vita Deus hominibus dedit, ubi voluit etiam pœnitentiam esse fructuosam: sed in altera nulla superest veniæ spes, omnis illic pœnitentia sera erit, inutilis & infructuosa.

Vlpianus
elegantè
§. de pign.
action.

Tradunt in legum suarum volumine Iurisconsulti, nummis adulterinis sincere solutionem peragi non posse. Sic dico, pœnitentiam damnatorum esse velut nummum adulterinum, cuius nullus in alterius mundi regno sit usus, & qua nostra erga diuinam iustitiam obligatio ac debitum nulla ratione dissoluatur, quamuis reliquo vitæ tempore facillime eadem dissolui queat. Exclamare igitur merito possim, ô dolor, ô crux, ô pœna intolerabilis, ô quærimoniæ in omne æuum duraturæ! ô pœnitentia sera & tamen perpetua! ô tristis diuinæ faciei in æternum amissio. Hæc igitur menti vestræ in sculpi Christi, hanc metuite, & semper ante oculos habetote, ita que, teste Salomone, fiet, vt nūquam Deum offensuri, sed Satanæ ad peccandum inuitanti, quod magnus olim Græciæ orator respondit, responsuri sitis, *Tanti non emam pœnitere*, triste, inquam, amarum semperq; duraturum pœnitere, quod pœnam damni velut indiuiduus comes comitatur, pœnam omnium pœnarum maximam, quæque potius lachrymis quam verbis explicanda foret.

Tu vero, ô æternæ & omnipotens Deus, cuius iusta æquitate iam à quinq; annorum millibus pœna hæc damnatis infligenda durat, ac semper vsque ad mundi exitum durabit, nos ab eadem immunes præsta, hanc auerruca. Ne, obsecro, permittas, in triste hoc nos exilium relegari, in quo diuinæ tuæ faciei fruitione in æternum carere deberemus. Hic potius coargue, hic castiga, hic delicta corripe, vt in æternum parcas, imprimis vero à pœna damni nos tuere, pœna quæ scelerum malitiæ & auersioni à Deo, ad amissum & ex merito responderet: vt, quoniam peccator, dum in terris ageret, à tuo se confortio separauit, tu te ab illius abstrahas: pœna quæ varias secum querimonias, dolores, gemitus, ac suspiria trahit, quæ intellectui tristem illam æternæ beatitudinis amissionem indeliberanter repræsentat, tempus quoque perditum. Sacramenta neglecta, sancta exercitia, bona opera omissa ob oculos ponit: cui vermis ille conscientia animæ ac spiritus medullas perpetuo depascens, & præteritorum delictorum grauitatem, suppliciaque pro iisdem toleranda ad viuum repræsentans, annexus est. Ab hac igitur pœna nos libera totius Pater misericordia, noli, quæso, beatifica essentia tuæ visione nos priuare, qui ideo potissimum in hunc mundum editi sumus, te vt laudare, colere, dū viuimus, & post mortem facie ad faciem, sine velo aut ænigmate, videre te possimus, in quo omnis nostra beatitudo ac summa fœlicitas sita est, cuius nos participes reddant Pater, & Filius, & Spiritus sanctus,
Amen.

FERIA

FERIA SEXTA.

DE ÆTERNITATE POENARUM infernalium.

Partitio.

- I. De pœnitentia non procrastinanda.
- II. Quod inferni pœnæ sint æternæ.
- III. Cur iustum sic inferni pœnæ æternæ.
- IV. Qui corpus in pœnis æternæ.

Memorare nouissima tua, ac præsertim æternitatem pœnarum infernalium, & in æternum non peccabis, Eccles. 7.

FIGVRA.

Ierem. 17.

DESCRIBIT Ieremias Propheta ignem, quæ Dominus ad vindictam scelerum, hominumque flagitia castiganda immisurum se comminatur; ignem furoris & indignationis, qui in æternum non extinguetur. Sæpe mecum tacitus cogitavi, quisna ignis ille fuerit, quidque per eundem Dominus designare voluerit. Verum S. Patrum vestigiis insistens, eorumque expositionibus acquiescens, credidi sub prophetiæ huius involucris pœnas infernales designari, quæ in igne semper ardenti, æque diuina indignatione, ad delicta impiorum castiganda, eorumque iniustitias coarguendas, iugiter accenso consistunt; pœnas inquam æternas, sine & termino carentes, ac perpetuo duraturas, vereque metuendas. Super his hodiernæ orationis ædificium construiam; utq; Spiritus Paraclitus, & gloriosissima Dei Maria auxilio & precibus adesse dignentur, nostras illis preces, prius AVE MARIA recitando, offeramus.

- I. Nihil in sacris literis magis obuium est, quam ad pœnitentiam mature, & dum tempus adest opportunum, agendum, bonaque opera interea dum hic operari licet, edenda, exhortatio: nulla namque post hanc vitam eius agendæ superest, spes nullus veniæ, aut misericordiæ est locus, nullaque expectanda redemptio, tunc scilicet in casum vota præ-

Tom. 4. Bess. Adueni.

cesque funduntur, nam pœnæ cum semel cœperint, numquam desinent, sed in æternum duraturæ sunt. Primus testis sit Paulus: *Operemur bonum dum tempus habemus*: nam Gal. 6. post hanc vitam nulla operandi spes restat, nullum amplius tempus, nulli dies, nulli supererunt anni: sed vna æternitate in æternum extendenda tempora dimetiuntur.

Vates regius, æternitatem hanc prælagiens, genibus in terram prostratis, oculisque in cœlum erectis, gemens obsecrabat: *Conuertere Domine & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam: quoniam non est in morte qui memor sit tui*, nemo inquam, qui te post hanc vitam laudet, benedicat, tibi que confiteatur, ac multo minus qui per pœnitentiam ad te conuertatur. O verba aspera, atque omnem misericordiam excludentia! si interea dum viuimus pœnitentiam non egerimus, post mortem nemo eandem sese agere posse speret. Quid igitur cogitas impudens & contumax peccator, qui de pœnitentia agenda modo parum sollicitus es? qui vitæ florem elabi sinis, vitis tempus trahis, omnemque ætatem peccando consumis, vitæ emendationem pœnitentiamque in senectutem vltimam & decrepitam differens: forsitan post mortem pœnitentiæ tempus putas superesse; sed erras, post fata siquidem sera est vitæ melioris promissio.

Prudens paterfamilias verno & æstiuo tē. Simile. pore, quando oportunitas est optima, ædificia collapsa restaurat, macerias dissolutas reparat, nec in tempus hibernū dum hyems & procellæ brumales sauiunt, id ipsum differt. Prouidus etiam nauarchus interea dum æquora strata silent, & mare tranquillum est, quæ navigationi per opportuna sunt comparat, laxatas nauis compages restaurat, ac sese aduersus tempestatem communit: ne forte procella inopinato superueniente, ventisque vehementer ingruentibus graue naufragii periculum incurrat, ac tum restorationem nauis, cum minus opportunum est, adornare compellatur; Ita quoque quam diu vitæ huius malacia & tranquillitas arridet, diligenter præparanda sunt ea quæ ad æter-

E c r i u s

rius vitæ iter necessaria videntur: bona inquam & sincera confessio, integra ac plena satisfactio, fidelis contritio, ac sancta pœnitentia, ne fortasse repentina diuinorum iudiciorum procella oppressi, tum cum voluerimus, eandem minus agere valeamus.

Luc. 14.

Egregia id Dominus similitudine demonstrauit, *Quis rex, inquit, iturus committere bellum cum alio rege, non prius cogitat sedens, si possit in decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? Alioqui illo ad huc longius agente, legationem mittens rogat ea que pacis sunt.* O infœlix & stolidus peccator, qui quotidie regni cœlorum, Angelos & dæmones numinis sui maiestate percellenti, cuiusque potentia tanta est, vt terram respiciat & faciat eam tremere, aduersaris, qua fronte bellum ei indicere audes? cur non potius mille per diem preces, quæ sunt veri animæ legari, præmittis, quæ pacem postulent? cur non peccatorum veniam flagitas, interea dum adhuc procul abest? noli expectare cum diuinæ iustitiæ mucro ceruicibus impendet, noli in alteram vitam pœnitentiam differre: tunc namque omnis conuersio inutilis erit.

2. Par. 33.

Hinc sapienter olim dixisse mihi visus est Abia Rex Iuda, qui post Ieroboam regnum tenuit, *Fili Israël, nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.* Quasi diceret: Tempus veniet, quo pacem desiderabitis, sed denegabitur vobis. Hisdem verbis alloqui cæcos illos peccatores volo, qui instar gigantum cœlo bellum mouent; montem monti imponere gestientes, superbiam superbiæ, peccatum peccato addentes: *Peccatores nolite pugnare contra Dominum patrum vestrorum, quia non vobis expedit:* cupietis enim pacem, sed minime impetrare poteritis, ac merendum est, ne idem vobis accidat; quod impio Antiocho Regi Syriæ.

3. Mach. 9.

Hic enim cum sæpius cœlo bellum indixisset variæque in dilectum Deo populum crudelitatis genera exercuisset; pacem tandem aliquando inire volens, ingratiudinifque suæ veniam postulans, nunquam meruit exaudiri, orabat, nimirum, *Deum, à quo*

Reb. 12.

non erat misericordiam consecutus. Idem omnino accidit profano Esau, de quo Paulus scribit, *Quod non inuenit locum pœnitentiæ, quæmus cum lachrymis exquisisset eam.* Non quod hinc efficere velim, pœnitentiam ad omnia peccatorum genera expianda non sufficere: at quod pœnitentia illius sincera non esset, sed fucata, qualem vt plurimum ostendunt ii, qui eandem vsque in vltimum vitæ articulum differunt: quod figura è libris Moisaicis petita manifestum faciet.

Permisi olim Dominus, vt si quis inter Israelitas domum in ciuitate libera vèdidisset, isera anni spatium, per soluto precio eandem repeteret ac redimere posset: si vero anni spatium elapsum foret, nulla eius habendæ spes superesset. Origenes misterium exponens, ait per domum hanc, cœlesti illud habitaculum designari, de quo locutus Apostolus ait, *Domum habemus non manu factam, 2. Cor. 5. æternam in cœlis.* Peccator itaque magnæ huius ciuitatis inquilinus & eius, dum aliquod peccatum admittit, turpiter eam diuidit, sed infinita legislatoris bonitas integrum vitæ huius annum elargitus est, quo eandem pœnitentiæ operibus redimat, sed illo euoluto nullum amplius emendii ius aut spes superest, nec in altero mundo vllus veniæ locus restat.

Eleganter hoc expressit Psalmographus, *Psalm. 87.* dicens: *Numquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi? numquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione? numquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra oblivionis.* Quem locum S. Hieron. exponens, ait loco, *aut medici suscitabunt? vt Vulgata habet, Hebraicos fontes præferre, aut gigantes resurgent & confitebuntur? & per illos gigantes intelligi Angelos, idque propter vires, quæ naturaliter illis insunt.* Ira namque illos appellauit Iob, *Sed & gigantes gemunt sub aquis tormenorum, quæ interpretatio si locum capiat, indicare Psalmista voluit: si Angeli de resurrectione desperent, multo minus homines fragiles & imbecilles posse ad vitam resurgere.*

Equi-

num. & ibidem: *ibunt in supplicium in aeternum.*
1. Thiss. 1. Marcus Euangelista tantundem habet: *Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in aeternum, sed reus erit aeterni delicti. Aeternitatem hanc quoque toties inculcauit Paulus: Qui poenas dabunt in interitu aeternas, à facie Domini. & à gloria virtutis eius.* Item Iudas in Epistola sua Canonica, primo namque de Angelorum ruina loquens, ait: *Angelos vinculis aeternis sub caligine reservavit.* Deinde de hominum damnatione: *Sicut Sodom & Gemoirba, & finitima civitates simili modo fornicata, & abeuntes post carnem altera, facta sunt in exemplum ignis aeterni poenam sustinentes.* Item in Apocalypsi sua Ioannes: *Fumus tormentorum eorum ascendet in saecula saeculorum, nec habent requiem donec nocte qui adoraverunt bestiam.* E quibus omnibus concludamus necesse est, poenas has in aeternum duraturas.
 Dicant & symbolum suum Prophetæ: *Quotquot de tartari suppliciis olim locuti sunt, aeternitatem iis semper affinxerunt.* Imprimis Jeremias, ille, inquam, qui annorum spatio, sub tribus Regibus Iudæ, Iosia nimirum, Ioachin, & Sedechia Ierosolymis vaticinatus est, ac tandem post vrbis excidium captivus in Aegyptum abductus, vbi à furentis populi multitudine, (vt quidem sentit Hieronymus) lapidibus obrutus expiravit, is, inquam, hoc de iisdem testimonium dedit: *Et relinqueris sola ab hereditate tua, quam dedi tibi, & seruire te faciam inimicis tuis in terra quam ignoras, quoniam ignem succendisti in furore meo, usque in aeternum ardebis.* Et post sex capitum interuallum: *Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam aeternam, quam nunquam oblivione delibitur.* Hic vtrique poenæ sempiternæ, tormenta non terminanda, & supplicia aeterna designantur. Multoque etiam clarius ac manifestius à Psalmographo: *Non dabit Deo placationem suam, nec pretium redemptionis anima sua.* Perinde ac si dixisset: *Omnia apud inferos aeterna, sunt, & omnis spes vana in casum impij Patri aeterno unigeniti Filij sanguinem in crucis ara effusum, qui olim iram eius placare & iratum demulcere poterat, offendent; efficax illud lytrum quod olim animæ*

Deo reconciliabuntur, tunc inutile & infructuosum erit, ideoque mox subiungit: *Laboravit in aeternum, & vult adhuc in finem.* Anne maioribus & pragnantioribus testimoniis poenarum perpetuitatem stabilire valeamus?

Obiter tamen notare vos velim verba illa: *Laboravit in aeternum*, quæ hunc sensum dābunt. Semper patietur, nunquam tormenta eius habebunt finem, quidquid enim & quomandiu impij patiuntur, nihil illis proderit: poenas loant, debitum ferendo tolerandoque solvant, peccata flamma expient; debito tamen ne hulum minuunt, eadē post centum annorum myriada manebit obligatio, & iterum ad principium reuocanda. Est namque aeternitas instar orbitæ, semper verentis, & nunquam quiescentis. Si enim à nefario Caino quis pereret; Quanto iam tempore miser apud inferos torqueris? A quinque, responderet, annorum millibus; & à Dathan, Chore, & Abirone: A quot iam annis in inferni barathrum descendistis? dicent, A quater mille annis. Et epulo, quomandiu flamma illa vorax depasta est? dicet, Bis mille propemodum annis. Si deinde ulterius pereretur, quot adhuc anni restarent, responsuros haud dubio existimem omnes, in aeternum, semper, & omne in ævum; nulloque unquam tempore tormentum nostrum finem habebit. Hæc Bernardus dum cogitat horrefcit, & exclamat: *Subveni mihi Deus meus, priusquam ad tormenta perveniam, priusquam me deuret ignis gehennæ; priusquam sine termino crucier in inferno.*

Res sunt, Auditores, quæ lachrymis potius, quam verbis explicandæ sunt; ad aeternam gehennam damnari, tormentis perennibus excrucitari, nullam liberationis spem habere; Herculeos etiam animos percellat. Si enim Iacob Patriarcha viginti trium annorum spatio filium quem mortuum putabat, luxit (quando enim Ismaelitæ venditus erat Ioseph, non nisi sedecim habebat annos, quando vero deinde à fratribus agnitus fuit, vnde quadraginta annorum erat, vt è capit. 41. & 42. Geneseos manifestum est.) Porro di-

Nulla im-
 piis redē-
 ptionis
 perest.

Lib. 1. Met.
 65

Gen. 37

furni

huri huiusce luctus causa erat crudele illud mortis genus, quo filium extinctum putabat, a fera scilicet pessima dilaniatum. Quid nos facere par est, Christiani, cum tot nobis damnatorum animas a diabolis, monstris illis horrendis & terribilibus dilanatas, excruciatas, diu exatas, & tortas tartareisque suppliciis addictas, ob oculos ponimus.

Multi qui æternitatem poenitentiam præ oculis habere ad frugem meliorem conuelli sunt. *Psal. 70.* Plurimi profecto, qui hanc poenitentiam æternitatem perpetuo præ oculis habuere, ad poenitentiam vitæque emendationem conuersi sunt; hi in vepreta, illi in ardentem prunas sese nudos coniecere, alij incultam eremum & vastam solitudinem, poenitentiam agendam ergo, petiere. Dauid quoque Prophetam, regni licet negotiis implicaretur, æternitatem hanc sæpenumero mente voluebat, ut ipse de se confessus est: *Annos æternos in mente habui.* Eequi anni, Deus immortalis! neque enim hi curli solari distinguuntur, nec in duodecim menses, aut in trecentos sexaginta quinque dies & sex horas diuisi sunt, sed in omne æuum & sæculorum sæcula extenduntur.

Decades annorum, tredecades, centuriæ, chiliades, decades & centuriæ, myriades, centum myriades, chiliades myriades, & myriadam myriades, & si quis ultra numerus dari potest; hic locum non habent, sed in omne tempus annus vnus extenditur. Hic hæretes arithmetice, nec vltimus numeros hos posses extendere, nam post centenas & centies ac milies millenas annorum myriadas tantum erit, quantum prius. Si quidem certum aliquod præfixum esset tempus, quamuis in multa extendere sæcula; liberationem tamen impij parent, & aliquod in tormentis lenimen experirentur, aut saltem equanimis paterentur. Sed frustra; quod exemplo iam declarabo. Considerate; obsecro, vastitatem late patentis oceani, quor aquarum guttas in se contineat; & tamen, si post mille annos formica aliquam inde guttulam educeret, & impiis Deus promitteret, tunc demum illos inferno liberandos & supplicii eximendos, quando oceanus esset euacuatus; aliquod illis proculdubio solamen foret, sperarentque serius aut citius, tandem sese gloriæ cælestis com-

potes futuros: Sed vbi dicitur, in æternum, omnis mox spes excluditur, atque hoc ipsum est quod impios ad desperationem cogat, & excruciet.

O æternitas in æternum duratura, o temporis diuturnitas vere metuenda! Hic aures arrigite, peccatores. Ipsa, ipsa impiorum castigatio tormentaque; tanto durabunt tempore, ut, si singuli, qui apud inferos sunt, post decem sæcula vel vnã lachrymulam amitterent, eaque vnũ in locum congregarentur, ingens tandem ille diluuium excitarent, quod etiam totus obrui mundus posset. Nam quemadmodum sæcula in infinitum sese extenderent, ita quoque lacrymæ in infinitum excreverent, atque ipsum infinitum rem finitam, qualis est mundus, facile obruere & absorbere potest. Innuate his tantum volui, ipsam damnationem perpetuam ac perennem fore.

Ostendit id aperte Angelus ille Apocalypicos, quando nimirum lapidem molarem in mare coniecit, dicens: *Hoc impetu mittetur* *Apoe. 18.* *Babylon ciuitas illa magna, & ultra tam non inuenietur.* Visionis huius Angelicæ sensus hic est, Quo impetu lapis hic oceani fundum petit, eodem etiam peccator infernalem abyssum, è qua nunquam amplius eximetur. An non hoc euidenter æternitatem designat?

Hanc mirum in modum exaggerat Gregorius, verbis istis: *Fis ergo miser mors sine* *Lib. 9. Memoriam* *morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia val. c. 49.* *Et mors uiuit, & finis semper incipit, & deficere defectus nescit.* Multoque adhuc vehementius & manifestius Bernard. *Procul à beata patria* *Lib. Medis.* *radisi patria exulatis cruciabuntur in gehenna c. 3.* *perpetua, nunquam lucem visuri, nunquam refrigerium adepturi, sed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec vnquam inde liberandi.*

Et sane omnia apud inferos æterna sunt, Figura omnis spes illic veniæ & liberationis perditæ, omnis illinc gratia exulat. Fornax quidem *Dan. 3.* *Babylonica, ut in Daniele legitur, ad quadraginta nouem quidem cubitos flammæ ciculabatur, nunquam tamen ad quinquagesimum, qui est numerus iubilæi, pertingere*

Et 3 eadem

eadem poruere. Designatur hic, in inferno, cuius imaginem fornax hæc gerebat, & ubi flamma semper exerefcit, nullum unquam iubilæum, id est, redemptionem, gratiam, spem esse, sed pœnas in sempiternum extendendas.

Malachias omnium Prophetarum postremus, quique veteri Testamento finem imposuit, & quem S. Hierony. ex Hebræorum traditione Esdræ à secretis fuisse scribit: licet obscure, vere tamen, æternitatem hanc innuit, de iudicio enim extremo locuturus hæc verba præmittit: *Ecce dies veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi & omnes facientes impietatem stipula, & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non relinquet eis radicem & germen.*

Malach. 4. Dies scilicet iudicij igne & ardore succensus, peccatores velut stipulam consumet, erunt enim siccæ, aridæ, omnique gratia priuati, itaque eisdem aduret, vt nec germen, nec radicem in iis relicta sit, quoniam omnem illis veniæ, indulgentiæ liberationisq; spem præcidet, æternis eos incendiis mancipans. Quamdiu enim arboris alicuius radix in terra hæret, arbor germinare & crescere paulatim potest, sed radice sublata, crescendi nulla amplius spes superest. Hæc igitur dies non relinquet illis radicem aut germen, sed impias illas arbores depascet, radicem spei penitus auferet, adeo vt nulla indulgentia, nulla venia, nulla amplius remissio, relaxatio ve expectanda sit, æternum in tormentis sint permaasuræ. O igitur longa temporis diurnitas! ô crudelis æternitas!

Æternitas, inquam, certissime euentura, & ineuitabilis. Ita nempe docent id S. Petrus & Iudas Apostoli, atque ita probant: *Sî enim angelis peccantibus non pepercest, sed rudentibus inferni detractos in Taurarum tradidit, cruciandos in iudicium referuati; credendumne est, eum peccatores, flagitijs varijs coopertos mitius habiturum? horumne supplicia breuiora erunt & compendiosiora quam Angelorum? nequaquam; Sed vt illi in æternum exercuciabuntur, ita & hi: tali namque ratione sententia prolata est, Ite maledicti in ignem æternum.*

Matth. 25.

at æternum.

Accedit ad hæc, quod ipsa æternitas vnum est fidei nostræ capitulum sit, symbolo Apostolorum insertum, *Credo vitam æternam*, quod cum dicis peccator, tantundem dicis, ac si aperte profiteris, Quemadmodum fumiter tenco, in altero mundo æternam bonis vitam paratam esse, quæ omni eos voluptate & gaudio perfundet; ita quoque credo aliam impijs & peccatoribus destinatam, quæ omnibus eos doloribus, calamitatibus, miserijsque inuoluet. Ni hoc esset, cur, obsecro, toties diuinæ literæ horrorem perpetuum, vermem mori nescium, ignem inextinguibilem, supplicium sine fine permanfurum nobis innuerent: ô æternitas! ô desperatio! ô furor!

Vera, inquam, desperatio; omnis siquidem indulgentiæ spes tunc ablata fuerit, misericordiæ ianua occlusa, veniæ denique locus negatus; nam tormenta semper excrefcant, & nunquam minuentur. *Hinc dolor, in eo paucor, stupor, gemitus, & timor horrens; ardebatque miser in igne æterno, in æternum & ultra, ait in Meditationibus Bernardus, sed multo vberius alio in loco oratione ad peccatorem conuersa: Ansequam penitentia te absorbeat, poenitere; priusquam infernus terapiat, peccata tua luge; priusquam in profundum inferni mergaris, negligentia tuas plange: vbi iam non est locus indulgentiæ, vbi modo veniam non est latitia, non poenitendi licentia? vbi viuendi iam non est licentia emendationis: vbi iam non est locus confessionis: quare? quia in inferno nulla est redemptio. ô æternitatem intolerabilem!*

Fierine potest, ô clementissime & mitissime Deus, de quo scriptum est: *Aut obliuiscetur misereri DEVS, aut continebit in ira sua misericordias suas?* Tanto te tempore misericordiarum tuarum obliuisci? Hoc cene, iustissime, rationi consentaneum erit, tuæque iustitiæ respondens? Itane iudex æternæ cum vere & merito de te cecinerit Psalmista: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Nam quandoquidem pœna quam irrogas, culpæ peccatique malitiæ non vsquequaque responderet, cur delictum temporale cum sit, pœna æterna expietur. Repugnat hoc scilicet verbis illis Apocalypseos: *Quantum glorifi-*

Pœnarum infernalium æternitas articulus fidei est.

Lib. Med.

Serm. 27. de

psal. 76.

psal. 118.

Apoc. 13. *glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum.* Cur enim cum voluptas & delectatio impiorū exigua & breuis fuerit (quippe de quibus scriptum sit. *Ducunt in bonis diebus suos; & in puncto ad inferna descendunt*) ipsa tamen castigatio & pœna tam diuturna? peccatum vnicō puniri momento potest, cur igitur æternis suppliciis illud expiari necesse? anne hoc æquum est, & rationi consentaneum? sed hoc pluribus iam demonstrare conabor, est enim secundum Concionis nostræ membrum.

III.
Æquissimum est, pœnas infernales perpetuas esse.

Ecclesia fax & lumen Augustinus, cum pluribus demonstrasset, pœnas infernales sempiternas esse, tandem concludens, ait diuinam in hac æternitate tamen misericordiam elucere; nondum ex condigno, & secundum peccatorum grauitatem eadem castigando; ac tantam eorundem malitiam & peruersitatem esse, vt omnia quæ irrogari possent supplicia eorumque acerbiter & intentionem lōge antecellant. Adeo vt nulla hic Dei indignatio, sed mera æquitas & iustitia eluceat. Nam, vt bene docet D. Gregorius: *lulum est vt qui in suo æterno peccauit in Deum, in æterno Dei puniatur.* Vt porro cognoscatis quam Iudicis huius sententia æqua sit, & iusta, & cur damnatorum pœnas esse oporteat æternas & perpetuas, aliquot rationes adferam. Prima sit.

Non tam Deus peccatum quam eiusdem malitiam castigat, quæ in voluntate consistit, & si bene matureque attendatur, æterna est. Cur enim putatis peccatorem peccandi finem facere, aut peccatis valedicere? anne ex amore Dei, vel odio peccati, vel metu gehennæ? nequaquam. sed quia vitæ finem instare cernit, quam si putasset vltterius prorogari potuisse, nondum peccandi finem fecisset: cum igitur peruersa illa voluntas æterna sit, æquum est etiam vt pœna, qua eadem expiatur, æterna sit & perpetua. Nam sicut aleones ita lusui addicti sunt, vt ludendi prius finem non faciant, quam candela extincta sit: & quamuis ipsum etiam lumen deficiat, eiusque defectu lusui finem accipiat, ludendi tamen voluntas non deficiat, sed potius tempus ita præcidi, & cla-

plum esse ægre ferant. Ita peccatores, nam fortuito mundi huius lusui sic addicti sunt, ita vitis indulgent, quamdiu vitæ huius fax durat, vt quamuis eadem exstinguatur, quamuis vita excidant; voluntatem tamen peccandi non exuant. *Voluissent*, inquit Gregorius, *sine sine viuere, vt sine sine possent in iniquitatibus permanere: & alibi, Ad magnam iustitiam pertinet iudicantis, vt nunquam careant supplicio qui nunquam voluerunt carere peccato.* Lib. 4. dial. Ecce & aliam rationem.

Omne peccatum singularem quandam includit malitiam, quia bonum id quod amissum est, valoris infiniti est: atque ita, vt supplicium illi æquiparetur, pœnaque respondeat culpæ, æquum est, vt in eodem pœna etiam infinita sit. Atqui non potest hæc esse infinita intensiue, vt loquuntur Theologi: neque enim creatura subiectum capax est ad huiusmodi pœnam sustinendam. igitur infinita vt sit extensiue, quoad tempus & eius dimensionem, necesse est. Ceterum rationis huius vim melius perspicietis, si consideraueritis Christi passionem, ad Patri æterno rigide & exacte vsquequaq; propter protoplasti delictum satisfaciendū, necessariam fuisse: hoc nempe peccatum erat infinitum, atque ideo requirebatur, vt qui eidem satisfaceret, infinitæ etiam esset potentia, vt ita vnum infinitum alteri quam maxime responderet. En tertiam.

Quæ ratio est mercedis meriti, eadem est & castigationis demeriti; contrariorum enim contraria est ratio: Atqui piorum meritum, quod non nisi temporale ac momentaneum est, æterna mercede compensatur, iuxta illud Ioan. 6. *Omnia qui videt filium, & cre. Ioan. 6. dit in eum, habet vitam æternam.* Necesse est igitur, demeritum impiorum; quamuis vnicō momento peractum sit, æterno supplicio expiari. An non hoc vobis verisimile videatur, & æquissimum? Quarta hæc sit.

Pœna, si Aristoteli credimus, intendi aut remitti secundum criminis admissi grauitatem debet: atque ideo fit vt qui principem aliquem offendit, grauius puniatur quam qui

qui plebeium aut triuialem. At quicumque peccat mortaliter, in Deum delinquit, cuius & violat præcepta, & gloriam profanat; cuiusque maiestas infinita est, ideo æterna & infinita supplicia subeat necesse est. Vnica hæc ad persuadendum ratio videtur esse quæ efficacissima; quæ etiam si sola foret, facile tamen persuadeat, nullam Dei in damnatorum castigatione iniustitiam, quin imo magnam eius æquitatem & misericordiam singulararem in eadem contineri. Ita namque hoc credo Domine, totoque vitæ meæ tempore libere profitebor, ac tibi iubilans accinam, *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Vltimam hanc statuo.*

Cuius causa æterna est, ipsum etiam æternum est & perpetuum. Quod hac similitudine probo: quamdiu namque fax aliquo in loco ardet, tamdiu quoque eiusdem lux & splendor, quæ ardoris effectus sunt, durabunt. At qui peccatum, quod tales in damnatis pœnas causatur, semper adhuc apud inferos perseverat, quia scriptum est: *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.* Necesse est igitur & pœnas semper durare, ac proinde æternas esse: nam ut bene olim scripsit Bernardus, *Semper malum pœna comitatur.* Dic igitur, annon magni huius iudicis iudicia & decreta recta sunt? Ita profecto: ac proinde indefinenter psallam, *Iustus Dominus, & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius.*

IV.

Sed ut vnum alterius est causa, ita vna difficultas hic aliam parit, atque ut in hydra olim contigit, vna difficultate superata alia exurgit & pullulat scilicet. quandoquidem tormenta hæc perpetua sunt, qui fieri possit, ut corpora, quæ perennibus illis ignibus aduruntur, non consumantur, & in fauillas redigantur? Respondeo, insigne hoc omnipotentis Dei argumentum esse, quod exemplis variis manifestum faciam, & quidem è sacra scriptura depromptis.

Quomodo damnatorum corpora non consumantur.
Dan. I.

Quamuis tres illi pueri Hebræi, Sidrach, Misac, & Abdenago, longo tempore fornaci inclusi tenerentur, nunquam tamen eos flamma etiam ardentissima & voracissima, potuit adurere. Sed fuit hoc diuinæ omnipotentis opus, quæ aliquando præter com-

munem rerum ordinem, huiusmodi opera, non sine miraculo, permittit: aut potius signum, per diuinam potentiam, damnatorum corpora, ne ab edaci flamma consumantur, & in fauillas & cineres redigantur, posse conservari.

Nunquamne oculos coniecistis in rubum ^{Exod. 3.} illum ardentem, & tamen à flamma & consumptione immunem? animaduersione sane res hæc dignissima est, ac non exiguum miraculum; quod nimirum Moyses visionem magnam appellauit, & sane grandis visio fuit, videre per rubum sauientem flammam, eiusdem tamen virorem non emori, nec vel minimam spinam aduri. Hinc colligere Dei omnipotentiam licet, & discere, eum si rubum in media solitudine ab exustione tutum conservare potuerit, damnatorum cadauera exanguia & emedullata, licet à flammis circumvallata, tuta ab incendio facile conservare posse; vnde Bernardus, *Sicut ignis in inferno consumitur, ut semper reuertatur, sic tormenta aguntur, ut semper renouentur.* ^{Lib. Med. c. 5.}

Ipsa quoque rerum natura tot tamque variis nos id argumentis edocuit: quam multos enim in Asia, Africa, Europa, ac præsertim in Sicilia reperire est montes, qui perpetuo flammam eiaculentur, & in quibus ardor inclusus nunquam deficiat, sed nouo semper alimento è terræ visceribus exhalante nutriatur, & tamen ipsi non consumantur. Quis autem scit, an non hæc miracula in rerum natura Omnipotens superesse voluerit, ut hinc homines edicerent, damnatorum apud inferos corporum sortem parem futuram? Et sane ipse Augustinus hinc argumentum sumpsit, hanc pœnarum & ignis perpetuitatem persuadendi: *Quidam, inquit, notissimè Sicilia montes, qui tanta diuturnitate temporis atque vetustate, usque nunc, & deinceps flammis astant, atque integri perseverant, satis idonei testes, non omne quod ardet absumi: quibus docemur, non esse incredibile, ut hominum corpora sempiterno supplicio punitorum sine detrimento ardeant.* ^{Lib. 11. de ciuitate.}

Notum deinde etiam cuiuslibet est, Salamandra, mediis licet in ignibus constitutam,

gnibus
vuit.

tutam, ab igne non absumi, sed eisdem enutriti & foueri. Hinc porro discamus, impios, velut Salamandras, in flamma infernali semper victuros, nec vnquam ab eadem absumendos? Vtitur hoc quoque exemplo idem qui supra Augustinus; Audite verba eius, *Sunt animalia profecto corruptibilia, quia mortalia, tamen in medijs ignibus viuunt.*

Adhæc si magnus ille totius vniuersi Oeconomus, Hebræorum in deserto Sinai commemorantium vestes quadraginta annorum spatio integras conseruauit, nec eorum calcamenta vetustate consumpta sunt; cur nõ eadem potestate damnatorum corpora, licet perpetuo amburantur, integra & à combustione immunia seruare poterit? Nemo dubitet: semper quidem à flamma torquebuntur, nunquam tamen ab eadem adurentur, aut in cineres redigentur. quod testimonio suo confirmat Psalmographus, dicens, *Mors depascet eos: nihil quippe diuinæ potentie impossibile.* Peter forsitan aliquis, num corpora illa corruptioni obnoxia sint, nec ne. quidquid enim è contrariis constat, corrumpi potest; atqui corpora damnatorum eo modo composita sunt, quo nostra: igitur eodem etiam quo nostra, modo corrumpi queunt. Si enim corruptioni obnoxia non essent, hoc vel naturaliter, vel per gratiam contingeret; sed naturaliter id fieri nequit, quia sunt eadem quæ modo sunt; & multo minus per gratiam, quia omnis illis gloria & gratia ablata erit.

Corpora
damnato-
rum non
poterunt
corrumpi.

Dico igitur, ipsa damnatorum corpora vere incorruptibilia fore, idque ex natura: non quod aliquod incorruptionis principium habeant, sed prouenit hoc ex defectu primi mobilis, quod omnia solet corrumpere & in putredinem redigere. Notandum adhæc, contraria quæ sunt instar membrorum, partium & compagum, è quibus corpora nostra compacta sunt, non esse nisi secunda principia, & initia corruptionis: nam primum agens, quod naturam hanc destruit & demolitur, est ipse colorum motus: adeo ut præsupposito hoc motu, omnia quæ è contrariis composita sunt, necessario debeant corrumpi, nisi virtus quædam alia & causa

Tom. 4. Bess. Aduent.

sublimior obstaculum opponat. Atqui, vbi iudicio peracto primi mobilis motus cessauerit, contraria nullam penitus ex se corruptionem causari poterunt, atque ita corpora damnatorum non corrumpentur. Ita namque textus sacer habet, *n diebus illis quarent homines mortem, & non inuenient eam; & desiderabunt eam, & mors fugiet ab eis.* Necesse quoque est, impios tum in corpore, tum in anima supplicijs sempiternis exeruciari; scriptum namque est, *Ibunt in supplicium æternum.* At hoc fieri non posset si eorum corpora tandem deficerent & corrumpentur: quidquid enim corruptioni, idem & finitioni obnoxium est: atqui ipsa finitio è directo æternitati contraria est.

Apo. 9.

Matth. 25.

Hoc igitur in mente habeto peccator, hoc animo insculpe, æternitatem hanc semper ante oculos pone: tecum interdum dispice, quam graue sit ac miserum, in æternum grauissimis cruciatibus torqueri. Quid enim non faceres, quam pecuniam non persolueres, si necesse foret, angustiis toto vitæ tempore calceis indui, aut importunum muscæ in oculos aut faciem volatum, aut aspidum pulicis in aurette illationem tolerare, quo ab hac molestia, aut importuna vexatione liberareris? Quid non promitteres medico, si continua febris exeruciari deberes? quid non Principi, si terribilissimo semper carceri inclusus viuere; quo & sanitati & libertati restitui possis? Quid igitur erit, indefinenter & in æternum, apud inferos sine vlla spe grauissimis pœnis exeruciari? Dico tibi, si ad triginta, vel quadraginta tibi annos in lecto molli pluma suffulto cubandum esset, an non graue esset & molestum? quanto hanc molestiam pretio, qua mercede redimeres?

Quid erit igitur, in omne æuum, medias inter flammam, medijs in ignibus constitutum esse, sine fine ardere, sine spe relaxationis exeruciari? Quam obrem hæc in mente gere, & nunquam in Deum delinques.

At tu ò Seruator mundi, nostri miserere, nosque conserua, ne in diuinæ iustitiæ manus incidamus, nec ad tam horrenda supplicia

FF plicia.

plicia condemnemur. Quis enim a quo animo ferat, o Redemptor animarum, in æternum castigari, perennibus in suppliciis versari, perpetuo incendio apud inferos excruciaris? quis ita marmoreus, æneus, aut ferreus inueniatur, qui hæc omnia infracto animo perferat? tot noctes longissimas in continuo incendio versetur, tot annos hanc dæmonū & pœnarum violentiam sustineat, semper in ignibus iaceat, priuas candentes calcet, in iis extensus sit & sepultus: dæmones insultantes, torquentes, ad torquendum socios inuitantes noua tormenta commiscentes cernat: audiat quoque furias illas, conuitia, contumelias & opprobria euomentes? Quis, inquam, hæc omnia æquanimiter sustineat, quis non ad insaniam redigatur, quis habenas furoris non laxet? O æternitas, o æternitas! Tu igitur nos defende ac protege Domine, & loco æterni supplicii, ad æterna nos gaudia perducito: hoc scilicet est quod speramus, in hoc omnem nostram beatitudinem sitam arbitramur, ad quam nos deducat, & Pater & Filius, & Spiritus Sanctus Deus, qui in sæculorum sæcula est benedictus. Amen.

SABBATO.

DE INFELICI DAMNATORUM FORTE.

Partitio.

- I. Quod damnatorum extrema sit infelicitas.
- II. Suffragia fidelium damnatis nihil prosunt.
- III. De numero damnatorum.

Memorare nouissima tua, & maxime, quanta sit damnatorum apud inferos miseria & infelicitas, & in æternum non peccabis, *Eccles. 7.*

FIGURA.

Isa. 24.

ISAIAS Propheta, qui tum lingua tum calamo octoginta annis Iudæorum Synago-

ga præfuit, cuiusque historia magis Evangelii quam prophetiæ speciem, vt quidem Hieronymus ait, præferebat; obcurum aliquando carcerem descripsit, in quo varii captiui, omnis spe relaxationis priuati, detinebantur. Cum loci huius interpretes consulere, repeti veram hic damnatorum eorumque fortis imaginem proponi, qui nimirum læsæ diuinæ maiestatis rei carceribus infernalibus, omni solem amplius videndi, libertatisque adipiscendæ spe exclusæ, mancipati sunt. O rem deplorandam, o sortem infelicem ac miseram! Ah vere calamitosos, quicumque ad hanc subeundam condemnati sunt! Hanc ipse hodierna die vobis audientibus latius exponam: modo linguæ verborumque meorum directori Spiritui Sancto, ad esse dicenti, & sacratissimæ Virgini intercessione succurere, non graue videatur. Antequam igitur vltterius prouehamur, ad caruota nostra dirigamus, dicentes vna voce:

AUE MARIA.

Neminem vestrum esse putem, Auditores, qui non commoueat, & ad commiserationem excitetur, dum tristem Sampsonis viri streauissimi casum legerit: quis enim non admiretur & obstupescat, cum fortissimum ducem à Philistiim captiuum abduci, ignominiaque affici videt, vt & eam ei toronderint, oculos eruerint, manus pedesque vinxerint, in pristinum eum compegerint, quo ita omnium ludibrium factus & spectaculum, hostium risui & sannis expositus, in amaritudine vitam terminaret? At si damnatorum sortem & calamitatem audieritis, statuetis profecto Sampsonis miserias calamitatesque pueriles & ludicras cum his si conferantur, videri. Quis namque admiratione audiat, videat, & credat, tot potentes & locupletes, opibus turgentibus, honoribus cumulatibus, deliciis affluentibus, ad tantam miseriam redactos esse, vt à demonibus hostibus iuratis captiui abducti sint, voluptatibus priuati, intelligendi vispoliati, manus pedesque vincti: & æternarum pœnarum rotæ alligati, vt in miseris & ætu-

& æramnis vitam hanc fatalem sine fine finiant.

Hoc olim diligenter meditatus magnus ille Hugo de S. Victore, ita quodam in loco scribit: *Quis putas tunc mæror erit? qua tristitia, cum separabuntur impij à consortio sanctorum, & à visione Dei & traditi in potestatem, ibunt cum ipsis in ignem æternum; ad rotam æternitatis alligati.* Hinc porro imprecandi aliquibus mala occasionem sumpsit Psalmodographus, dicens: *Pone illi s. vt rotam.* verba quidem pauca, sed prægnantia, quæq; hunc sensum reddunt; semperne victas manus habebis, Domine, semperne patiens eris? nunquamne iustitiam exercebis? semperne impune peccatores habebunt: iam satis superque indultum est, fulmina eiaculari, inferni claustra refera, abyssos præpara, reos condemna, & æternitatis illos rotæ alliga.

Sexcenties mihi Sedechiæ Regis calamitas lachrymas excussit; est enim oculis graue, principem potentissimum, amplissimi regni possessorem, in Babylonico carcere videre ingemiscentem, pœdore & squalore obsitum, oculis orbarum, filiis & domesticis gladio interemptis spoliatum, catenis vincitum; cuius adhæc regnum incolis nudatum sit, & metropolis eiusdem igne succensa, ciues in captiuitatem abducti. At profecto, quicumque oculos in lamentabilem damnatorum sortem coniecit, maiorem lachrymandi occasionem inueniet, nihil enim tristius ac magis deplorandum audiri queat, quam tot Reges, Principes, Monarchas, aliosque innumeros, in potestatem dæmonum redactos, grauib; vinculis alligatos, in animæ facultatibus extruciati, regna eorum in prædam data, suppliciaque eos varia perpeti, idque in æternum, sine vlla liberationis spe. Quis talia fando temperet à lachrymis?

Et quoniam lachrymarum mentio incidit, aliud de iisdem deprimam. Eliphaz Themanites, Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, amici Iob Prophetæ, cum ad tantas eum redactum angustias viderent, vt in sterquilinio sederet, vlceribus putidissimis

scatens, adhæc saniem exsudaret, facultatibus omnibus & filiis orbarum, & à Satana denique violenter torqueretur: ita consternati sunt, vt præ admiratione in terram corruentes, alidue lacrymas & gemitus ediderint, cineribus sese consperferint, vestes consciderint, idque septem diebus & noctibus, vt nemo ei vel verbum loqueretur. Quis adeo durus & saxeus reperiatur, Domine, quis adeo stoicus ac rigidus, & ab omni affectu alienus, qui oculos interdum in damnatorum animas coniciens, eorumque sortem accuratius perpendens, vt scilicet omnibus facultatibus nudati sint, gloria mirum cœlesti, visione Dei, Angelorum consortio: vt medijs in flammis constituti, ictibus & plagis varijs fauciat, & a dæmonibus miserum in modum afflictus, à steru temperet, & præ stupore non penitus obmutescat?

Gregorius Magnus hunc me conceptum *In Homil.* edocuit, qui ita secum interdum ratiocinabatur, itaque meditationem instituebat: *Cum recognosco Iob in sterquilinio, Ioannem esurientem in eremo, Petrum extentum in patibulo, Iacobum decollatum ab Herode, gladio; cogito qualiter Deus in futuro cruciabit quos reprobos, qui sic dure affligit quos amat, o sancta & beata contemplatio!*

Fuit, referente Ioanne Climaco, Religiosus quidam, qui pœnas infernales ac supplicia tartari in tantum meruebat, vt nunquam semper ignem videret, quin semper lachrymaretur; plorabat, solus ecce conspectus ignis eum percellerat, quoties & vultus pallorem inducebat; cuius causam ignem virogatus aliquando, respondebat: *Ex huius deret. ignis contemplatione sempiterni incendij memoria compungor.* Et merito quidem, neminem esse putem, qui interea dum oculis corporis ignem nostrum materiale contemplatur, eadem opera oculos animæ ad infernalem reflectit; quin mox singuliat, lachrymasque effundat.

Hoc ipsum suadet & Ioannes Chrysosto. *In Homil.* mus Græcorum Patrum phoenix; ita namque sui temporis Christianos allocutus est: *Cogitemus, quantum sit malis in conflagratione*
FF 2 *perpetua,*

*perpetua, in tenebris, in lucis infinito, & den-
tium stridore, nemine exaudiente?* Aliquidne
igitur calamitosius, aut magis miserum di-
ci aut fingi potest. Addit deinde hanc simi-
litudinem: Cum nobilis aliquis, aut princeps
in carcerem conicitur, eumque putidum &
obscurum, quidquid ibi conspicitur horro-
rem ei & cruciatum adfert, ipsa scilicet ma-
leficorum societas, loci factor, & vincula
cum latronibus, furibus, homicidis, & scele-
ratis communia, adeo ut mortem subire, qua
diutius in eodem commorari malit. Quan-
tum igitur dolorem afflictionemque sentire
debent animarum damnatorum, quae in carcere
illo infernali coarctatae tenentur, perpetuis
in tenebris, & factoribus versantes, inter o-
mnes totius orbis homicidas, latrones, fa-
cilem, atque maleficos positae? an non vere
emori facius foret, quam omnia haec in ae-
ternum perferre?

Damna-
torum
sortis
genuina
descri-
ptio.

Profecto nihil fingi, aut excogitari ipsa
poteest damnatorum lorte acerbius, aut ca-
lamitosius. Ipsi enim sunt malefici, qui no-
ctu diuque exeruciantur, sunt captiui in
profundissimis mundi recessibus, in qui-
bus nulla lux aut splendor, conclusi, sunt
rei, qui omnia tormentorum genera expe-
riuntur, sunt denique creaturae vere miserae
& infelices, quae sine vilo solamine aut
leuamine affliguntur, sine vlla commise-
ratione torquentur, sine vlla relaxationis
spe apud inferos agunt. Quarum tanta ca-
lamitas est, & miseria, ut, si anima nostra
eandem perpetuo recordaretur, numquam
creatorem peccando offenderet. Ita enim
censuit Salomon: *Memorare nouissima tua, &
in aeternum non peccabis.* atque hoc ipsum est,
quod hodierna die explicandum suscepi,
quod ut methodice & ordine debito fiat,
primo demonstrabo, num preces & suffragia
viorum damnatis prodesse queant, ac de-
inde quantum apud inferos eorum sit nume-
rus: & ex utroque hoc facile colligetur, nul-
lam in orbe creaturam dari posse, quae cum
hiscetum infelicitate, tum calamitate com-
parari queat.

II. Omnis prioris quaestionis controuersia ac
Num vi- difficultas in eo sita est, num s. viorum pre-

ces Ecclesiaeque suffragia damnatis prodesse
se, eorumque tormenta subleuare queant. preces da-
Partem affirmantem confirmare videntur ve-
matis
terum Anachoretarum res gestae, ac Ioannes profuit.
Damasceus. In illis namque legitur Macha-
rius Eremita mortui caluariam per viam re-
perisse, & interrogasse, quisnam olim fuisset,
ipsaq; miraculose respondisse, se esse Sacer-
dotis cuiusdam idolorum, qui modo apud
inferos damnatus esset, caluariam, addidisse
seque, preces sanctissimi illius viri aliorum-
que aliquod leuamen animae suae lenimenq;
tormentorum soliras afferre.

Damasceus porro scriptis prodidit, Gre- *In Sermon.*
gorium Magnum quodam tempore pro Tra-
iani Imperat. Romanorum anima, quae apud
inferos propter idolorum cultum, & exer-
citam in Christianos sauriam, aliaque sce-
lera honestis & castis auribus graui, cru-
ciabatur, orasse, vocemque coelus audisse:
Vocem tuam audivi, & veniam Traiano do.
Atque eam opinionem, totius Orientis &
Occidentis testimonio comprobata asse-
rit, quasi nullus de ea dubitandi locus reli-
ctus sit. Porro de duabus hisce historiis, nisi
veriori opinione reselleretur, efficeretur, o-
rationes & vota viuientium aliquam damna-
tis vilitatem afferre, suppliciaque eorum
posse imminuere.

Verum, his nequidquam obstantibus in-
uiuolabiliter Ecclesia credit, Sacra Scriptura
certissime asserit, omnesque Patres vnani-
mi consensu docent, preces nostras & suf-
fragia nullam iis vilitatem aut solamen af-
ferre. Testabitur hoc, caeterorum loco, ma-
gnus ille Arcopagi iudex, Ecclesiaeque do-
ctor celeberrimus Dionysius: *Summus, in-
Dionyf.*
quit, Sacerdos pro immundis non orat, quia in coel. hier.
hos auerteretur a diuino ordine. Item postea: *c. 7.*
Non orat peccatoribus remissionem, quia non au-
diretur pro illis.

Post hunc toties hoc inculcauit sanctissi-
mus Augustinus, nempe omnibus hinc si-
ne fide, quae per caritatem operatur, acce-
dentibus adhuc sanctissimis Ecclesiae Sacra-
mentis, decedentibus suffragia & preces
ne vel minimum prodesse. Atqui tales esse
constat eos qui apud inferos commoran-
tur, ut

riam allata sunt, dico solatium, quod caluar-
ria, illa, quæ S. Machario respondisse legitur,
damnatis ex fidelium precibus euenire dice-
batur, non tam ex pœnarum imminutione
solutum oriri, quam quod seinuicem san-
cto viro orante, conspicerent, atque ex mu-
tuo illo conspectu inane illis gaudium na-
scebatur, quale Sacra Scriptura demones ha-
bere testatur, quando homines in peccatum
præcipitant, & eo modo quo Angeli dolent
& affliguntur, quando peccatores in peccatis
perseuerant, quamuis nec illi gaudium,
nec hi cruciatum sentiant, aut vtrumque
illis aliquo modo augeatur, aut minuat-
tur.

Traiani
historia
quomodo
intelligi
debeat.

Quod vero ad Traiani historiam spectat,
quamuis de eadem multi dubitent, proba-
biliter tamen asseri potest, vere cum ad vi-
tam Sancti Gregorij precibus resuscitatum
esse, rediuiuumque per pœnitentiam veni-
am delictorum, ac proinde exemptionem à
suppliciis impetrasse, adeo vt verisimile
videatur, nondum eum penitus condemna-
tum fuisse, aut ad inferos detrusum sen-
tentia s. condemnationis eius, præuisis ni-
mirum sanctissimi viri precibus, nondum
executioni mandata: *non enim erat finaliter
in inferno deputatus, vt nostræ Rubricæ lo-
quuntur.* Atque hinc manifestum est, vota,
preces, suffragia; aut aliquod aliud sanctum
exercitium, iis qui semel ad inferos con-
demnati sunt, nequaquam posse con-
ducere.

Duo da-
mnatorū
genera.

Fuerunt tamen aliqui, qui nescio qua le-
uitate vel audacia, temporis s. & persona-
rum distinctione habita, docere præsumpse-
runt, post vniuersalis quidem iudicij diem,
neminem omnino damnatorum, viuorum
suffragiis iuuari posse, sed ante, & quamdiu
vitæ huius curriculum permanet. Deinde,
quoniam non eadem omnium, at varia pec-
cata sunt, atque inter peccatores reperiun-
tur, qui pessimi fuere, & grauissima peccata
commisere, quales sunt ij qui sine vlla fide,
Sacramentis, sine vlla religione hinc dif-
cesserunt, docuerunt igitur his, quoniam de
Ecclesia non fuere, nec quo ad numerum,
nec quo ad meritum, preces fidelium pror-
sus inutiles esse: alijs porro, qui non in sum-

mo gradu improbi, sed de fidelium numero
fuere, fidei professi sunt, Sacramenta susce-
pere, atque aliqua bona opera fecere, ead-
dem aliquo modo prodesse. Sed quoniam
videbant, pœnas inferni, quæ quamuis in-
tensione & gravitate non essent infinitæ, e-
rant tamen extensione & duratione, suffra-
giorum multiplicatione & augmento; tan-
dem aliquando penitus deseri posse, quomo-
do sensit Origenes; vt hæc, inquam, incom-
moda subterfugerent, in grauissimos errores
inciderunt, vtque hanc in absurditatem non
impingerent, varia diuerticula excogita-
runt.

Dixerunt enim alij, longissime à verita-
te aberrantes, suffragiorum multiplicatio-
nem, damnatos ab omni prorsus pœna exi-
mere & liberare posse, non quidem semper
& absolute, vt voluit Origenes, sed ad tem-
pus, ad vsq; vltimum videlicet iudicij diem:
post quem eorum animæ corporibus suis
iterum vnitæ, ad æterna supplicia, num-
quam amplius liberandæ, detruderentur.
Sed intolerabilis est hæc opinio, neque enim
verisimile videatur, vt manente culpa non
maneat supplicium; & quoniam illa in æ-
ternum, teste Scriptura, manet, *superbia eo-
rum qui te oderunt, ascendit semper,* supplicium
quoque sempiternum, & numquam finie-
tur.

Alij vero quid nouum commenti sunt,
dixerunt enim se pœnas quoad diminitio-
nem, vt lineas, habere: nam quamuis lineæ
in se finitæ & limitatæ esse videantur, in
plures tamen infinitas extremitates diuidi
possunt; quorumque enim modis diui-
dantur, nunquam tamen haberi finis earum
potest, modo subtractio in partes propor-
tione quidem, non autem quantitate æqua-
les, fiat. Nam, testibus Philosophis, lineæ est
diuisibilis in infinitum, neque enim ali-
quod continuum in tot subdiuidi partes po-
test, quin semper in plures diuidi queat.
Ita quoque in diminutione pœnarum fie-
ri putabant, quamuis enim oratio vnus
vnam tormentorum partem, & alterius
aliam, & sic de cæteris in infinitum ascen-
dendo, auferat, tamen ad summum li-
cet multiplicata illæ preces perueniant,
nunquam

Credide-
runt aliqui
pœnas in-
fernales
suffragiis
Christia-
norū pe-
nitentis au-
ferri pos-
se.
Ea-
nisi

nunquam oceanum illum profundissimum exsiccare, aut pœnas ita dissoluere poterunt, quin semper infinita soluenda restent.

Ceterum omnia hæc falsissima sunt, tantumque à veritate, quantum cœlum à terra, distantia; neque enim pœna diminui potest, quin simul & culpa, saltem aliquo modo, minuatur: quemadmodum & ablata penitus pœna, auferitur & culpa. Atqui peccato apud inferos semper eodem in statu permanente, non videtur simile vero pœnam immutari. Deinde iniquum videtur, secundo suffragio minus imminui aut auferri de tormentis quam primo, si vnus vtrumque valoris, eiusdemque sit efficacia. Ad hæc vt hanc cum lineis Philosophicis similitudinem refellamus; quemadmodum in linearum diuisione sæpius subdiuidendo ad minutissimas tandem particulas peruenitur, quæ diuidi nequeant, & atomæ videantur: ita quoque post varia tandem suffragia precesque, pœna quæ apud inferos sustinetur, sensim ita exigua & minuta redderetur, vt vix sensibus perciperetur, ac proinde nõ amplius pœna dicenda foret.

Cassiodorus eques & senator Romanus, qui Theodorico Regi Gothorum à secretis & consiliis fuit ac tandem Abbas Rauenas, magnæ eruditionis & sanctitatis, cuiusque historia Ecclesiastica, quam Tripartitam vocant, magni semper fecit antiquitas, nouam etiam sibi hac super re sententiam commentus est: sensit enim, vere damnatis suffragia viuientium prodesse, non quidem suppliciorum tormentorumque diminutionem aut interruptionem, sed tantum ad aliquod solamen, confortationemque & animi noui suggestionem: Nam quemadmodum inquit, illi qui aliqua sarcina grauatus est, si faciem frigida lauet, licet onus non minuatur, vires restaurentur & nouum robur additur, quo minorem in ferendo molestiam sentiat: ita quamuis infelices illi Sisyphi, qui graue illud tormentum humeris saxum & petram sustinent, nullam re ipsa diminutionem pœnarum per suffragia viuientium sentiant, quasi pœna ita tolerata facilius fiat, aliquod tamen lenimen re-

creationemque percipiunt, maioresque animos in æquanimitate tormentis tolerandis acquirunt. Hæc quidem Cassiodori sententia, & simul diuerticula varia & anfractus præclaræ huiusce sententiæ.

Sed male quoque eadem, vt cetera, fundata est nimisque videtur audax, omniumque Patrum opinioni penitus contraria: tum quod omnes damnati extra vincula charitatis, per quam viuientium opera pia & meritoria mortuis communicantur, constituti sunt, tum vero quod ad vitæ terminum & vltimum naturæ finem peruenere, vt iuxta merita vltimam mercedem accipiant: tam enim reprobi in suo cœtro, quam electi in sua sunt patria: nam quidquid vel ad gloriam corporum beatorum, vel ad tormentum reproborum, iudicium vltimum expectando deest, radicaliter & essentialiter in anima consistit: adeo vt quemadmodum priorum gloria, quantum ad præmium essentialia, crescere non potest vel augeri; ita quoque posteriorum supplicia, tormenta que imminui non possint.

Angelicus Doctor Thomas manibus pedibusque in hanc sententiam concedit, & quamuis sciat non multum referre si suffragia viuorum damnatis prodesse dicantur, Damnatis necne, non quidem quod diminutionem aut interruptionem pœnarum vel aliquod in illis solamen, sed quoad ablationem doloris, quam ex aliorum precibus sentirent: cum alioquin non paruus illis esset cruciatus, si ab omnibus se desertos viderent; qui dolor auferatur, dum vident viuentes de se sollicitos esse precesque effundere. Concludit tamen, satius esse credere, vota, precesque & suffragia ne minimum damnatis prodesse: atque hoc potissimum argumento innititur, quod nihil eorum, quæ hic geruntur sciatis, quod & Augustini testimonio confirmat, *Ibi sunt, inquit spiritus defunctorum, damnatos Lib. de ciuitatibus dei. ubi non vident quacumque aguntur, ra pro mortuis agunt. Quomodo igitur è re quam penitus ignorant, solamen aut lenimen trahant? ecce & alia ratio.*

Absur-

Damnati nihil no-
ruat eorū
quæ in
hoc mun-
do cōtin-
guat.

Absurdum profecto foret, damnatos beatis ipsis beatiore statuere, illorum sortem horum sorti anteferre, atqui constat sanctos nihil penitus nosse eorum. quæ hic in terris geruntur, nisi ex diuinæ essentia conspectu (ipsa enim instar lucidissimi speculi est; in qua omnia, quæ scire desiderant, conspiciunt) vel ex singulari Angelorum reuelatione: At in inferno neutrum horum habetur: ignorant igitur quidquid in hoc mundo geritur, ac proinde & preces, quæ pro iisdem funduntur: quas quandoquidem ignorant, nullum ex iis solatium aut gaudium haurire queunt. Cœptam igitur quæstionem & materiam hoc vno epiphonemate concludamus, omnia quæ in damnatorum gratiam fiunt, quidquid ad eorum solatium mortales vouent, precantur, aut agunt, quidquid etiam coniunctis votis orat Ecclesia, nullum iis emolumentum afferre posse.

Damnato-
rum mise-
ria exag-
gerantur.

O igitur infœlix ac misera damnatorum conditio! O vere miseros & deplorandos! An non enim vobis intolerabile videatur Auditorum, ac graue, omni penitus solatio, auxilio, spe, imo & suffragiorum ope frustratum esse? an non crudele est, semper iratum habere Deum, Angelos exacerbatos, sanctos irritatos, homines indignantes, dæmones aduersantes, totum denique terrarum orbem inferentem? scriptum namque est, *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Quis, obsecro, hic in patiēdo æquanimus sit? vbi nullum affulget solatium, sed perpetuus dolor sine indulgentia? O furor! ô desperatio! ô crudelitas inaudita!*

Sap. 2.

Psal. 76.

Ibid.

Pius ille Rex Dauid, qui Domini semper timorem ob oculos habebat, toto corpore tremebat, cum has ærumnas & calamitates animo volueret: ait enim, *renuit consolari anima mea, & rationem adiungit, Anticipauerunt vigilias oculi mei: turbatus sum & non sum locutus, cogitavi dies antiquos & annos æternos in mente habui, quibus impii apud inferos excruciantur, atque ita interdum secum noctu meditabatur, spiritumque suum, vt de se ait, poscebat, Nunquid in æternum proiciet Deus, aut non opponit, vt complacitior sit adhuc? aut in finem misericordiã suam abscondet, & genera-*

tionem in generationem? aut obliuiscetur miseris Deus, aut continebit in ira misericordias suas? Noli dubitare Princeps religiosissime, est enim certissimum, imo & fidei nostræ articulus, nullum damnatis veniæ aut indulgentiæ locum superesse, misericordiæ illis ianuam esse oclusam, iustitiam solam vires & cornua exerere, nullisque eam votis aut sacrificiis flecti aut moueri posse.

O factum vere nouum & inauditum! O ^{1. Reg. 14.} tristem & calamitosum nuntium! Ionathas ecce vnicus regni Israelitici hæres, à patre ad mortem deposcebatur, & vniuersa populi multitudo pro eiusdem salute Sauli supplicat; qui precibus victus vitam illi condonauit. Mulier illa Thecutitis, Abfalomo restitutionem exiliique solutionem, quo aula & domo paterna exclusus erat, postulans, eandem etiam impetrauit. ^{2. Reg. 14.} Esther regina pro totius Iudaici populi, qui ad necem iam publico regis decreto deposcebatur, salute Assuero regi supplex facta, decreti irritationem & abolitionem obtinuit, vitamque iisdem conseruauit. At quamuis hic cœlum & terra, homines simul & Angeli, eorum regum Rege in genua prostrati, pro vnus damnatæ animæ salute, deprecarentur, nulla ratione exaudirentur, & incassum eorum preces cederent, hic enim obfufdescit, nam decreti illius sententia immutabilis & irreuocabilis est. Ita nempe de se apud Prophetam testatur: *vt sciat omnis caro, quia ego Dominus eduxi gladium meum, id est, sententiam, de vagina sua irreuocabilem.* O sortem vere deplorandam!

Esth. 7.

Hæc dum secum attentius meditarerur Bernardus, exclamat, quasi desperans & patientia excidens, *O dies detestanda, ô dies abominanda, ô dies penitus non nominanda quæ me in hoc sæculum protulit, quæ mihi claustra ventris aperuit, melius mihi fuisset non esse in hoc sæculo natum, quam in inferno perpetuo cruciari: melius mihi fuerat non esse genitum, quam pati æternas pœnas gehenna: satius mihi fuerat non esse in hoc mundo procreatum, quam pati æterna mala: flete super me cœlum & terra, plorate me omnis creatura.* O verba horrenda, horrore ac terrore pleuissima!

Vale.

Valeant igitur, ô miseri, preces & suffragia ex animi ardore effusa: valeant ieiunia, valeant elemosynæ, valeant incruenta & propitiatoria Missæ sacrificia, valeant vota & supplicationes, nihil quippe superest, cuius participes effici possitis; omnia hæc incassum erunt. Respexisse huc visus est Christus, cum in Augustissimi Eucharistiæ Sacramenti institutione hæc verba usurpavit,

Matth. 25. Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. vbi notate verbum multis, quo docere voluit, sanguinem eius nunquam in ara crucis pro damnatis effundendum, aut pro iisdem in sancto Missæ sacrificio offerendum, quorum nec peccata eodem remitti, nec pœnæ imminui possunt.

Ostenditur ratio-
ne, nõ de-
bere viuos
pro dam-
natis exo-
rare.

Nolite igitur amplius, ô mortales, qui vitæ huius munere adhuc fruimini, & in hoc mundo versamini, pro sceleratis illis & perditis Deum precibus fatigare, aut pro iisdem sacrificia Missarum offerre. In vanum enim cedunt omnia, quæritis pisces in aere, & in mari aquilas, mortuis & surdis verba facitis, & Æthiopem lavatis: nolite, inquam, cogitare, precibus vos illis posse succurrere, nolite pro eisdem intercedere nam si preces & vota hic prodesse, & pro iis orandum esset, ipsi proculdubio Sancti, quorum charitas maior est & ardentior, id facerent: at tantum abest, ut pro sceleratis illis ac miseris supplicent, ut eos detestentur & exosos habeant, inque eorum ruinis latentur. Ita scilicet scriptum legitur, *Latabitur iustus cum viderit vindictam*, item, *Exultationes Dei in gutture eorum, & gladii ancipites in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus*. Si in eorum interitu rideant, & patientibus exprobrando insultent; quomodo eis condoleant & compatiantur, si gladios ad vindictam de eis sumendam manibus gestent, quomodo preces ore effundant, quibus eisdem iuvent?

Psal. 57.

Psal. 149.

Quid? videaturne æquum, Angelos & Sanctos iis indignari, & homines illorum patrocinium suscipere? Inutile igitur est ac vanum pro huiusmodi animabus Deum obsecrare, quod pluribus æquo verbis astruere sum conatus, alia iam materia auspicianda, damna-

Tom. 4. Bess. Advent.

torumque numerus subducendus, ut initio promiseramus. Incipiamus igitur.

Damnatorum numerus & multitudo ingens est & copiosa, & ut Sapiens ait, infinita, *Stultorum infinitus est numerus*, id est, damnatorum. Multo id evidentius ex verbis Evangelii, quamvis tropologice & figurate prolatis, adstrui & confirmari potest, cum ingens est. *Lata est porta & spatiosa via qua ducit ad perditionem, & multi intrant per eam*, quorum hic sensus est, Infernus palatium tenebrosum est & receptaculum confusionis, cuius aditus & ianua late patentis sunt, & via qua ad ipsum ducit, latissima & tutissima, per quas noctes atque dies & nullo non tempore plurimi properant.

III.

Numerus damnato-
rum ingens
est.

Eccl. 1.

Matth. 7.

Duabus id ipsum parabolis innuere voluit Redemptor Christus: prima est de homine Rege faciente nuptias filio suo, ad quas quidem plurimos invitavit, sed nullus invitatorum voluit adesse, hic dixit se villam emisisse, eamque probare velle; qui Ambitiosos denotat, ille se aliquot boum iuga comparasse, quos probare oporteat, sunt hi Avari & pecuniæ serui, alius excusabat se quod uxorem duxisset, nec rem se familiarem periculo expositam velle, qui typus sunt Luxuriosorum.

Luc. 14.

Ita igitur rex, talemque ignominiam haud æquo animo sustinens, omnes quos in competitis & triuiis reperire erat, cæcos, claudos, & debiles intrare compulit: sancte iurans, neminem eorum, qui ad nuptias vocati erant, cœnam gustaturum. Parabolæ autem conclusio hæc est, *Multi, id est, omnes sunt vocati, pauci vero electi*. Quid umbra hæc rei denotat? ecquod sub hisce inuolucris mysterium latitat? Rex hic Deus Pater est, Filius, Christus, nuptiæ ipsa beatitudo; invitati, sunt homines, qui rebus huius sæculi animum affigentes, rerum cœlestium negligentes sunt, & propter nullius pretii lucellum, bonum infinitum amittunt. Deinde hinc ostenditur, numerum ad æternam beatitudinem vocatorum infinitum esse sed quam paucissimos ad eandem pertinere. *Multi scilicet, sunt vocati, pauci vero electi*.

Matth. 22.

Luc. 8.

Gg Altera

Altera est de semine; Pater namque familias postquam vomere terram proficidisset, & semen eidem commisisset, quarta duntaxat illius pars in terram bonam cecidit, & exortum fructum centesimum protulit, aliud vero secus viam, aliud in loca confragosa & petrosa, & aliud inter spineta ac dumos cecidit. Quis est, vestro quidem iudicio, Auditor, magnus ille paterfamilias, nisi Christus Iesus, semen illud, nisi Euangelium, fides, charitas, operaque bona & meritoria? petra, via & dumeta an non peccatores denotant, & bona illa terra, iustos? qui cum quartam hominum partem non constituent, soli salutis fructum proferunt, semenque concreditum & talenta Euangelica commissa producentes, soli ad beatitudinem aeternam, ceteris hominum ad inferna ruentibus, perueniunt.

Zach. 13.

Aliud etiam innuit Propheta Zacharias dicens: *Erunt in omni terra, dicit Dominus, partes dua, dispergentur & desicient, & tertia pars relinquetur in ea: quo in loco de electis locus est: quod & ipsemet Dominus sacrosancto ore suo deinde confirmavit dicens, Arbor est vita, qua ducit ad vitam, & pauci ambulant per eam: innuens, predestinatos paucos admodum numero esse, sed reprobos, infinitos.*

Matth. 7.

Sanctus ille senex Simeon, cum redemptorem Christum, orbis precium, vnus, medius inter gaudium & metum constitutus, stringeret, aliquid etiam innuit, dum ait: *Eccce hic positus est in ruinam multorum in Israel. Quasi diceret: Videre hic exoptatum Messiam, desideratum hominum redemptorem, qui, vt nos seruet, in cruce mori, sanguinem effundere, vitam prodigere, omniaque nostra debita debet dissolvere. Ecce cum, cuius mors & passio toti omnino mundo proderit, ac totius orbis delictis satisfaciet: & tamen paucissimi eius sibi meritum applicabunt, plerique eandem contemnent, multis in ruinam & offuscationem, paucis in salutem erit. Breuiter denique ait, numerum electorum exiguum, damnatorum vero infinitum futurum.*

Luc. 2.

Ex tot hominum millibus qui tempore Noe in orbe vivebant, octo tantum per ar-

cam; ceteris vnda submersis, seruati sunt. Nunquid hic doceatur, secundo diluuiio Figura, quod per Prophetam prænunciatum est: *Gen. 7. Verumtamen in diluuiio aquarum multarum ad eum non approximabunt, per orbem seuiente non quidem diluuiio fluctuum aut vndarum; Psal. 35. sed flammarum & ignis, eorum qui per lacram illam humanitatis Iesu Christi qui verus Noe est, arcam saluabuntur, numerum admodum exiguum fore, & ceteros omnes sub aeternae damnationis vndis sepeliendos? Ecce & aliam.*

Ex incendio Sodomitico, de tot ciuibus, quibus quinque illa ciuitates scatebant, quatuor tantum, teste Scriptura, Loth nimirum cum vxore & filiabus, exempti fuerunt, igne ceteros, consumente & in cineres redigente. O historiam tragicam ac lugubrem! quid autem designat aliud, quam generalis illius incendii tempore paucissimos a diuini furoris rabie & impetu liberandos, plurimos & infinitos a iustitiae flammis inuoluendos & depascendos. Tertiam addo.

Cum Iericho vrbis fortissima, in limite regni Chanaan constituta, quaeque Israelitas laepius ausa est lacessere, ferro & flamma delereretur, nulla domorum praeter Raab meretricis incolumis seruata est; nam quidquid in eadem turrium, domorum, palatiorum reliquum fuit, hostilem gladium & furorem senlit. Triste profecto exemplum, sed mysteriis tamen scatus, & significans, in generali totius orbis excidio, in quo lapis super lapidem non relinquetur, ex tot hominum in hoc mundo viuentium millibus, paucissimos salutis aeternae consortes fore: infinitos vero peccatores maetandos, opprimendos, expilandos, aeternaeque damnationi futuros obnoxios. Postremam hanc statuo.

Incredibile profecto foret, nisi sacra scriptura fidem faceret ex sexcentis Israelitarum millibus, Aegypto egressis, & ad terram promissionis anhelantibus, duos tantum, Caleb & Iosue eandem intrasse, ceteris in vasta Sinai solitudine, antequam eodem peruenirent, extinctis. At multo terribilius est audire

Cant. 6.

audire & credere, ex vniuersa Ecclesia militante (quæ instar aciei, fidelium est, de qua dictum est: *Terribilis ut castrorum acies ordinata*, & quæ tot militum centurias legionesque sub se habet, vt eas Iob numerari posse diffidat) in mundi huius, qui vere Ægyptus est, exitu, paucos admodum æternam beatitudinem, quæ vere promissionis terra est, ingressuros; ceteros omnes in deserto Plutonio semper viuentes morituros. Verum igitur est, quod in Euangelio legitur: *Multa sunt vocati, pauci vero electi.*

Matth. 22.

Quid vobis videretur, Christiani? Quid ad tristitia hæc nuntia dicitis: an non percellimur, cum tam infinitum damnatorum fore numerum auditis, & viam, quæ ad perditionem ducit, esse largissimam, & quæ ad vitam, maxime angustam: an non vobis curique vestræ metuitis? Et sane Seruator hominum Christus perfdi Iudææ proditorem perfdiamque cum detegeret, diceretque: *Vnus vestrum me traditurus est*; ceteri Apostoli expallescere, timere, & contristari ad tantam impietatem coepere, quamuis vnus tantum coniurationis inite reus esset, ac proinde pœnam commertus. Vos vero quomodo non contremiscitis; cum tam ingentem damnatorum multitudinem vobis proponitis? Sed dicendum est, aut vos carere iudicio, aut hoc loco ipsum adhibendum esse.

Matth. 26.

Si Rex aliquis potentissimus, summæque apud subditos auctoritatis per aliquam regni urbem pertrauseundo, alicui e seditionis & contumacibus mortem dirissimam imminere denunciaret, vt nimirum viuis excoriaretur, grauitur torqueretur, aut lento igne exureretur: quo in angore ciuitas hæc foret, quomodo sibi singuli coniurationis & seditionis conscij metuerent, veriti ne hæc in caput suum faba cuderetur? Verum enimvero regum Rex CHRISTVS torques licet, per magnæ huius orbis, mundi nimirum, vias transeundo, cum in carne apud nos ageret, denuntiariit, plurimos ex eius ciuibus, propter rebellionem & contumaciam, morti adiudicandos, torquendos, æternisque ignibus exurendos; nemo

Simile.

tamen sibi metuit, nemo perhorrescit. Ob trium aut quatuor horarum tormentum, quod vnicus sustinere debet, omnes sibi metuent: & propter tot damnatorum milia, & quidem ad pœnas atrocissimas & æternas nemo vel vultum contrahet aut mutabit. Ô furor! Ô vesania! Ô hominum dementia!

Si Astrologus aliquis toti exercitui prædiceret, post quinque aut sex horas, fulmen aliud, cœlo decisurum, & vnum ex vniuerso numero certissime eodem enecandum, quomodo sibi singuli metuerent, quomodo sibi hic miles timeret, quomodo expallesceret hic centurio, quomodo tremere hic chiliarchus, ne fortasse igneo hoc telo feriretur. Ita quoque CHRISTVS IESVS, qui omnium futurorum præcius est, & quem nihil latet, in medio olim Ecclesiæ, velut in quadam acie, versatus; certissime futurum prædixit, iustitiæ suæ vt fulmen in plurimos hominum decideret, atque infiniti eodem exstinguerentur, nemo tamen metuit aut apprehendit; Ô supinam securitatem! Ô negligentiam nimis ah securam! Ô animos nimium sibi confisos, vitæque liberioris!

Cōclusio.

At vos non ita, Christiani, nolite tam alium vitii indormiscere, nolite mundo adeo adhærescere, cœlum spectare, infernum fugite, supplicia hæc perhorrescite, infelicem & miserum damnatorum statum præ oculis habetote, ac vobiscum dispicite, num quis in mundo haberi infelicio potest: nouissima vestra, & præsertim infernum, locum illum teterrimum & maxime horrendum, damnatorum, inquam, carcerem, semper animo voluite, atque ita fiet; vt vitam cum virtute institururi sitis. Vnde Bernardus: *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis: mortis horrorem, iudicij tremendum discrimen, ardentis gehenna metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus poteris. Et Sapiens: Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.*

In florib.

Eccles. 7.

Paratum cor nostrum Domine, paratum hæc semper animo voluere, tamque lugubri cogitatione mentem pascere, vt in nullas

Gg 2 alias

alias cogitationes distrahatur: & sane quamdiu spiritus hos reget artus, ratio vigebit, & iudicium nobis constabit, aliud nihil præ oculis habebimus, quam abyssum illam infelicem, horrendum illud antrum, labyrinthum illum inextricabilem, varias super eodem considerationes meditationesque procedentes: quomodo scilicet mundi centrum sit, locus infimus ac vilissimus, omniumque locorum infelicissimus; omnium sordium, immunditiarum, fœtoris, & virulentia receptaculum, omnium sceleratorum, homicidarum, prædonum, sacrilegorum, lenonum, carnalium, parricidarumque, qui iam inde à mundi exordio vixere, ex quo homines esse cœperunt, colluies. Atque vbi loci horrorem perspeximus Domine, abyssi dominator, oculos tandem in infelicem damnatorum sortem, & lugubrem captiuorum illic conditionem conuicemus, quomodo scilicet nunquam illinc egressuri sint, vt viuant sine vita, & absque vlla liberationis spe ibidem torqueantur: vt dæmones eosdem mille tormentis excrucient, flammæ nocte dieque adurant, ipsa quoque conscientia aculeos acerrimos infingat. Illa scilicet erat Philosophia & Theologia nostra, omne denique studium nostrum, vt malis his & calamitatibus præ oculis habitis, ac discriminibus consideratis, de infelici damnatorum numero non sumus, sed viam latam, qua ad perditionem i-tur, declinantes, semitam quæ ad æternam beatitudinem ducit, ingrediamur, ad quam nos deducant Pater, & Filius, & Spiritus sanctus.

A M E N.

DE GLORIA COELESTI.

DOMINICA QUARTA
ADVENTVS.DE MEMORIA GLORIÆ COE-
lestis.

Partitio.

- I. Quod admiranda sit coelestis gloria.
- II. De eiusdem valore ac quantitate.
- III. Adumbratio quadam gloria coelestis.
- IV. De vtilitate ex gloria illius consideratione.

Memorare nouissima tua, ac praesertim gloriam coelestem, & in æternum non peccabis. *Eccles. 7.*

FIGVRA.

Exploratores, qui in terram promissionis Num. 13. profecti erant, reuersi cum essent, terræque fertilitatis specimen attulissent, populum qui in deserto tentoria explicauerat, ita recrearunt confirmaruntque; vt relicta quam habebat in Ægyptum reuertendi, & ad ollas carneas sedendi voluntate, cultuque idolorum ex castris profligato, vel in ipso loco mori, vel tam fertilem feracemque terram gladio & viribus parare proposuerit. Figuræ huius vestigiis insistens, ipse mihi persuasit, esse me hodie velut explorator ad vos destinatum, quo Paradisi gloriaque coelestis, quæ vere Terra promissionis est, specimen, vobis demonstrem, eiusque fertilitatem, abundantiamque ob oculos ponam: simulque credo, ad eorum vos adspectum ita animandos permouendosque, vt omni prauo erga Ægyptum, hunc mundum intelligo, affectu deposito, cultuque idolorum, id est, peccatorum, valèdices, ad ferendum, fortiter agendum, imo si necesse foret, moriendum vos ipsos disposituri sitis, quo tam felicis regni incolæ effici valeatis. ò felix nuntium! non iam de horrenda morte, de terribili iudicio,

dicio, aut de intolerabilibus tartari supplicis, sed de loco voluptatis, omniumque deliciarum fonte. O igitur locum regium! o terram vere desiderabilem! o exoprandum & vere gratissimum clima! Eius vobis hodierna die gustum ac desiderium excitabo, eiusque animis vestris memoriam imprimere contendam. Non deerit, credo, sanctissimus mihi Spiritus, & gloriosa cœlorum Regina Maria; Angelico igitur eam modo salutemus, summaque animi demissione recitemus.

AVE MARIA.

I. Cum de Simonide Philosopho quæsiisset tyrannus Hiero, qui Syracusarum (quæ totius Siciliæ caput; & Archimedis Geometræ, & Theocriti Poëtæ patria erant) dominium vi occupauerat, quid aut qualis esset Deus, vnum sibi diem deliberandi causa postulat. Cum idem ex eo postredie quæreret, biduum petiit; cum sepius duplicaret numerum dierum, admiransque Hiero quæreret, cur ita faceret, *Quia quanto, inquit, diuini considero, tanto mihi res videtur obscurior.* Quod sapiens ille Philosophus tyranno de Deo curiosus quærenti, respondit, hodie ipse de Paradiso, de cœlorum quos Deus incolit, gloria, ac beatorum gaudiis melius dicere posse videor; eorum enim omnium dignitatem, præstantiam, felicitatem, maiestatemque describiturus, quo penitus eadem indago & rimor, quo & plura mihi in mentem indicta, & tamen dicenda veniant. Adeo ut cum Poëta dicere cogar:

— breui esse laboro,

Obscurus sio.

Et idem mihi contingat, quod duobus illis Cherubim, quos Moyses in Propitiatorio collocavit, quanto enim magis illi alas, loci cui insitebant admiratione, & veneranda maiestate percussis, extendebant, quo eiusdem excellentiam dignitatemque intelligerent, tanto ab eiusdem cognitione longius recedebant. Nam quo longius euolare gestio, & ingenij mei alas, ad Paradisi voluptatem splendoremque percipiendum, extendere, eo & maiorem difficultatem reperio, & eo res mihi videtur obscurior. Ingenij

quippe nostri captum longe superat. Testatur id Augustinus: *Effugit omnem sermonem, atque omnem sensum humana mentis excedit, de Sanctis. de us illud, illa pulchritudo, illa gloria, illa magnificentia, illa maiestas.* Item Gregorius Magnus: *Qua autem lingua dicere, vel quis intellectus capere sufficit, illa superna ciuitatis, quanta sint gaudia, Angelorum choris interesse, cum beatissimis spiritibus gloria conditoris assistere, præsentem Dei vultum cernere, nulla mortis metu affici, incorruptionis perpetua munere latari.*

Doctorem ille phoenix Thomas, hunc cū gloria cœlestis Oceanum ingenij sui velis remigioque tentasset; & in altum inuestigaturus singula prouectus esset, inuitus sistere cursum, ancoram eijcere, & in tutum silentij portum confugere coactus est, simulque apertissime profiteri, nihil vnquam à Deo excellentius factum esse aut vllò vnquam tempore fieri posse, ipsa qua Beati perfruuntur gloria. In primam namque Quæstionum suarum parte disquirens, num summus ille opifex, qui cuncta è nihilo produxit, creaturas absolutiores perfectioresque posset reddere, quam modo à nobis videntur, aut vsurpantur, ait, fieri quidem omnes ab ipso absolutiores posse, tribus tamen exceptis, Christi Iesu scilicet humanitate, Maria Virgine, in quantum Dei mater est, & ipsa Beatorum gloria: quæ veram nobis felicitatem aufert, & mercedem operibus Iustorum reddit; asserit igitur tria hæc tanto ab eodem artificio & perfectione facta esse, nihil vt illis ab ipso artifice ad perfectionem addi posset.

Huius etiam opinionis fuit doctor Gentium Paulus, licet longa prius ab altera namque vita rediens, ipsa cœlesti domicilio pedibus quodammodo pulsato, & oculis coram viso, aliud de eodem annuntiare non potuit, quam omnia illic ita excellere & eminere, vt comprehenderè nemo queat, & credibile vix videatur: *Nec oculus, inquit, vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, qua præparauit DEVS diligentibus se: quasi dixisset, Contemplamini, obsecro, vos, qui tot in mundo palatia, tot oculorum delicias,*

Gg 3. licias.

licias, illicitaque vidistis, tot delectamenta visus circumquaque habuistis in aulis Principum, & in totius vniuersi superficie naturæ miracula spectastis, gloriam cœlestem; & vobiscum iudicabitis, nihil vos vnquam simile vidisse, audiuisse, vel animo comprehendisse. Oculi namque non nisi vnicum solem vident, aures non nisi sonum & harmoniam hauriunt, cor non nisi montes sibi aureos fingere & concipere potest, sed in cœlesti domicilio mille oculi soles conspicient, aures mille harmonias & quidem nectare suauiores percipient, & animus deliciarum diuitiarumque acruos habebit.

Didicerat id Paulus ab Isaia, qui longe ante tempore in hunc modum locutus est:

Isai. 64.

A saculo non audierunt, neque auribus perceperunt, oculis non vidit absque te, qua preparasti expectantibus te. Quæ verba Augustinus exponens ait: *Quod DEVS preparauit diligentibus se, fide non capitur, spe non attingitur, charitate non apprehenditur, desideria & vota transgreditur, acquiri potest, asstimari non potest.*

Psal. 30.

Eadem propemodum habet Psalmista, qui de gloria cœlesti agens, non nisi admirando, exclamando, & extaticis de eadem locutus est: *Quam magna multitudo dulcedinis tue, quam abscondisti timentibus te!* Bene, meo quidem iudicio, ait, abscondisti; delicia enim adeo magnæ sunt & vehementes, vt ne oculis conspici, nec auribus percipi, nec corde, aut vilo exteriori sensu, in hac quidem vita, comprehendi queant. In

Psal. 86.

alio item Psalmo: *Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei, sicut latantium omnium habitatio est in te.* Paradisus denique, ac cœlestis illud domicilium adeo amœnum, iucundum, splendidum, & gratum est, vt sola eius memoria nos in admirationem & stuporem raperet, atque à peccando derertere posset. Ita scilicet censet Rex sapientissimus Salomon,

Eccles. 7.

& thema nostrum ordinariū habet: *Recordare nouissima tua, & in æternum non peccabis;* quod in duo hodie membra dispertiar, primo cœlestis gloriæ & domus pulchritudinem splendoremque ob oculos ponam, ac deinde ostendam, quanti eiusdem recorda-

rio emolumentum vtilitatisque cogitanti accessere consueuerit: quæ duo, vbi pro dignitate declarauero, præsentem me concioni abunde satisfecisse existimabo.

Quod ad primum igitur spectat, dispiciamus; tantam virtutis M. Tullius pulchritudinem venustatemque esse dicebat, vt si oculis cerneretur, mirabiles sui in hominum animis amores excitaret. Equidem hoc ipsum iure meritoque de Paradisi gloria, deque beatitudine, quæ cœli primogenita est, dicere possum; tantum scilicet illius splendorem magnificentiamque esse, tantamque perfectionem, vt si ab hominibus, vel cognosceretur, omnes omnino in sui amorem pertraheret.

Statim vt Iacob Patriarcha Rachelem, filiam Laban, quam Deus & natura omnibus dotibus & perfectionibus cumulauerat, conspexit, adeo in illius amorem, caste tamen exarsit, vt septennio seruire, eius potuadæ inque vxorem ducendæ ergo, voluerit, seseque idololatriæ in flore ætatis vltro subiecerit, tantaque affectus illius erat vehementia ac magnitudo, vt septennium illud instar momenti duxerit. At si homines Rachelem illam cœlestem, beatitudinem, inquam, & gloriam sempiternam, corporeis oculis possent intueri, maiori haud dubie affectu in illam credo, ferrentur, nec septem tantum annis, sed toto vitæ tempore, imo mille annis & amplius, si eatenus vita hominum possit extendi, seruire illi, quo eiusdem gratiam obtinere & affectum possent, desiderarent; quin & tantum amor eius illorum animis excitaret incendium, vt omnes, quos eius nomine tolerarent sudores, labores, & ærumnas, velut iocum & delicias existimarent.

Exemplo nobis hic sit magnus Gentium doctor Paulus: statim namque vt eiusdem magnitudinem, splendorem, pulchritudinem, quamuis per specimen tantum & per transfennam, trās rimas, inquam, tertij cœli, ad quod se euectum gloriatur, conspexit; adeo eadem captus & raptus fuit, vt toto vitæ tempore eius causa non modo seruire, sed & omnia tribulationum, ærumnarum, cala-

salamitarumque genera perpeti & libenter
sustinere voluerit, & sane tantus in eodem
ardor exstitit, vt postquam omnia quæ in
2. Cor. 31. secunda ad Corinthios commemorat, *In
laboribus pluribus, in carceribus abundantius,
in plagis supra modum, in mortibus frequenter
virgi casus sum, semel lapidatus sum, ter nau-
fragium feci, nocte & die in profundo maris fui,
in laboribus & arumina, in vigiliis multis, in fame
& sit, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate,*
perpeffus fuerit, nihil adhuc se sustinuisse
existimet, omniaque hæc cum gloria cœ-
lestis deliciis, beatitudinisque gaudiis com-
parata, velut ymbra & ludicrum illi videan-
tur: audiamus, vt hoc ipse de se testetur,
Rom. 8. *Existimo enim, quod non sunt condigne passio-
nes huius temporis ad futuram gloriam que re-
uelabitur in nobis. Oigitur gaudium ineffa-
bile!*

Aliud, & quidem longe illustrius exem-
plum nobis dedit Redemptor orbis Iesus,
qui discipuli amorem longe superauit: sola
namque gloria, quam corpus aliquando ob-
tineret (anima scilicet à prima conceptionis
momento beata existente) representatio,
speique quam certam habebat, cœlesti illud
aliquando gloria beandum, ad mortem, &
quidem durissimam atrocissimamque sub-
eundam vitro cum compulit. Vnde Paulus
in ea quam ad Hebræos scripsit epistola. *Qui
proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Quin &
post gloriosam resurrectionem suam, cum
in Emaus castellum sese ire fingens, disci-
pulos de rebus quæ Hierosolymis in monte
Caluarie contigerant, loquentes audiret,
eosque hac potissimum occasione subtristi-
ores videret, atque illi totam passionis seriem
enarrarent exaggerarentque, ipse, cœlestis
ad quam tendebat gloriae amplitudine &
delitiis sibi propositis, ac velut omnium
quæ perulerat immemor, petiit, Et qua?
Perinde ac si dicere voluisset, Dicite, quid
accidit Ierosolymis? aliquidne noui in syna-
goga contigit? quænam sunt hæc, quæ de
cruce narratis omnium oblitus sum, omnem
mihi horum memoriam gloriae quam spe-
cto magnitudo eripuit: nihil quippe sunt
clauis, nihil flagra, nihil spina, nihil lancea,
nihil crux, denique omnia, quæ in mon-*

te Caluarie acciderunt, nihil, si cum æ-
ternæ beatitudinis quam spectro decore at-
que amplitudine conferantur. O felicitas
inestimabilis! ô gaudium incompara-
bile!

Apostolorum princeps Petrus omniumque
fidelium caput, vnum hoc, velut efficacissi-
mum ad homines è peccatorum cœno edu-
cendos, remedium adhibuit æternæ scilicet
patriæ pulchritudinem decoremque inter-
dum in memoriam iis reuocare. Dicebat enim,
Seniores ergo obsecro ego consenior: tanquam
1. Petr. 5. *testu Christi passionem & eiusdem qua in futuro
reuelanda est gloria consors, vt à peccatorum
tramite descedentes, in virtutum studium
incumbatis. O verba ponderosa & empha-
tica! sensus autem horum hic est: si ita cog-
nitum vobis esset, ô senes, qui alterum pe-
dem iam in Charontis cymba habetis, quid
cœlum, quantaque eiusdem gloria & beati-
tudo foret, vt ipse eadem perspecta habeat,
qui specimen eorundem in monte Thabor
conspexi; & si supplicia tormentaque, quæ
Christus Dei Filius in corpore pertulit, ita
vobis, vt mihi qui præsens interfectus, paterent;
alios profecto mores, aliamque vitæ rationem
indueretis.*

Idem remedium in peccatoribus conuer-
tendis adhibuit Ioannes, ita namque ad Neo-
phytos scribendo locutus est, *Charissimi, 2. Ioan. 3.
nunc filii Dei sumus. & nondum apparuit, quid
erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes
ei erimus quoniam videbimus eum secuti est.*
Quanta igitur nostra felicitas est? nonnisi
fumus est & inane, quidquid hoc in mundo
magnum ab hominibus fieri solet: nam quam-
uis reges & monarchæ potentissimi esse-
mus; profecto, si beatitudinem felicitatem,
que ad quam in cœlo aspiramus, spectemus,
plebei nobis ipsis & viles videbimur: nihil
quippe in hoc inferiori mundo haberi aut
desiderari potest, quod cum æterna beati-
tudine comparari queat. Nam quia filii Dei su-
mus, quamuis exules & in hanc miseriam val-
lem relegati: speramus tamen venturum ali-
quando tempus, quo similes illi erimus, &
diuitiis, scientia, immortalitate & beatitudi-
ne illi per omnia pares.

Magnus

Rom. 8.

Beati sunt
Dei filii
hæredes.
Psal. 15.

Magnus ille eloquentiæ Christianæ torrens Paulus: pulcherrimas in Epistola ad Romanos ex hac Euangelica propositione, *Quod si filii, & hæredes.* &c. conclusiones eliciendas nobis proposuit. Quasi dixisset; Si tanta nostra felicitas est, ut filii Dei & dicamur & simus, certissime confidamus necesse est, fore nos & diuitiarum & regnorum omnium, deniq; & beatitudinis ipsius hæredes. Hac vnica sese spe in ærumnis solabatur Psalmographus, hinc in Psalmis canit, *Domini pars hereditatis mea & calicis mei.* In quibus verbis hoc obiter notatum velim, dici hic Deum non nisi partem successionis hæreditariæque: nam præter diuinam essentiam tot sunt gaudiorum delectationumque in cælo occasiones, ut ipsa diuinæ essentia visio assiduaque contemplatio non nisi exigua quædam felicitatis beatitudinisque, quam beati hæreditate consequentur, portio esse videatur. O rem penitus incredibilem.

S. Hieron.
Augustino appa-
rens glori-
am cælestem
aperit.

Et profecto felicitas, magnitudo & amplitudo gloriæ cælestis mente comprehendi nequit, & Augustinus in Epistola ad Cyrillum testatur, refertque visionem quam habuit, cum enim S. Hieronymo in Palæstinam scribere decreuisset, & petere illius de æterna beatitudine iudicium, contigit hunc in terrea expirare Augustino apparuisse, & verbis huiusmodi locutum esse: *Vide si numerare potes stellas cæli, arenas & guttas maris: id namq; facilius est, quam gloriam dicendo explicare; est enim res tanta, quanta, nisi ipse vidissem, nunquam credidissem, & tam longe abest ab eo quod ego viuens cogitabam, ut omnino sit quippiam in infinitum maius.*

3. Reg. 10.

E quibus verbis colligere est, id ipsum beatis illis animabus, quando nimirum cæli gaudia subeunt, accidere, quod olim Regi- næ Sabææ de longinquis ad Salomonem regionibus venienti legitur contigisse. Hæc namque, cum de extremis Æthiopiæ Salomonis magnificentiam maiestatemque coram inspectura venisset, & eam ipsam diligentius curiosiusque esset intuita, ita contemnata & admiratione perculsa fuit, ut omnis propemodum sensus expers, in terram corruerit: donec tandem sui compos facta,

admirans ait: Cum apud meos Æthiopas Allegoria. adhuc hærerem, magnifice rex, credere haud poteram, quæcunque mihi de maiestate & splendore tum domus, tum ministrorū tuorum refererantur: at omnia facta existimabam, nec putabam, in mundo principem adeo splendidum, totque dotibus cumulatū, qualem mihi te aduenæ & nuntii depingebant, posse reperiri: donec ipsa, fœminea curiositate extimulante, experientia & hisce oculis didici, vix dimidiam tuæ mihi magnificentia partem nuntiata esse. Non secus quoque beatæ illæ mentes: venientes enim ab extremo mundi angulo, & palatiū illius, qui plusquam Salomon est, subeuntes, adeo visa eiusdem pulchritudine consternantur, ut confiteantur, dimidium quod illic percipiunt gaudii, aut voluptatis, narratum aut descriptum non esse; ipsamque famam, quam sacra fides & Prophetarum oracula Diis spargunt à re ipsa superari. Vnde dicere merito poterunt, quod olim Psaltes ait: *Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Dei nostri.* quod & Ambrosius in funebri oratione quam Theodosio Imp. dixit, vsurpauit: *Iure pietatis ascita in illam Ierusalem supernam, vbi nunc positus dicit: Sicut audiuimus, ita & videmus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate DEI nostri, quam fundauit in æternum.*

Psal. 47.

III.

An non igitur vos, Christiani admiranda illa gaudia quæ in cælesti regione habentur, in admirationem rapiant? an non cælestis beatitudo vanitatum mundanarum contemptum inducat? Et sane Dauid rex, non alius ad conuertendos impios, & ad virtutem excitandos, argumentum adhibuit, quam suadendo ut cælestem beatitudinem semper ob oculos gestarent, *Fili hominum, vsquequo graui corde, ut quid diligitis vanitatem, & quaritis mendacium? Scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suum: & memencote gaudiorum, quæ in cælesti habitaculo vobis præparata: proponite vobis ob oculos gloriam, qua summus Deus filium in die gloriæ & transfigurationis in monte Thabor circumdedit, filii hominum, id est, ratione præditi, non de brutorum stirpe progeniti. Vt quid diligitis vanitatem? cur vmbra con-*

Psal. 4.

scetaminis,

scētāmini, cur vanitatem & inānias vt deas colitis? (diligere enim est quasi Deum eligere) cur vana & fugacia captatis, indigna quā à tam nobili creatura amplectantur?

Augusti
Apopht.

Audite lepidam, quoad vanitatem hanc, historiam. Imperat. Romanorum Augustus, cum videret quosdam externorum regum legatos, catellos melitæos brachiis tenere; stringere, ac delinire, & tantum non dissuāriari, iocando petiit, num apud eos mulieres liberos eniterentur? Quo aculeato dicto eos edocere voluit non esse affectum, quem parentes erga liberos habere debent ad bestias transferendum. Sed maior mundanorum stultitia ac vesania est, qui præmentis cæcitate, amplissimo palatio gaudis in æternum duraturis, relictis, erga res inanes & friuolas inordinato affectu feruntur.

Iud. 14.
Sampsoni
mundani
conferuntur.

Mirabantur parentes & affines infāniam Sampsonis, quod cum magnam apud omnes & fortitudine & rebus gestis gloriam, & famam immortalem esset consecutus, cæco amore falcinatus, relictis tot filiabus in Israël, honesto loco natis, alienigenam & quidem Philisthæam adamaret, quam obrem furorē illius & æstum compeſcentes dicebant, *Nunquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum & in omni populo tuo, quia vis capere uxorem de Philisthæis, qui incircumcisi sunt?* At stulti hi mundi amatores potiori iure reprehendendi sunt, quorum vesaniam Angelī & sancti omnes admirantur, qui nimirum ipsi, tantam gloriam præ omnibus aliis creaturis adepti, ita animum rebus mundi huius affigant, vt cælo eiusque pulchritudine, quæ omnes superat, contempta, vanitates ambiant, & quidem in alieno solo & lachrymarum valle sitas.

Allegoria.
Num. 21.

Demiratur sæpenumero sacra scriptura vesaniam Israelitarum, qui cum in deserto manna suauissimo de cælis præstito reficerentur, & quidem vberrime, semper tamen ad ollas Aegyptias aspirabant, atque allium, cepas, aliasque lachrymam excutientes herbas, panī iucundissimo, omnem in se saporem habenti, anteponebant. Sed magis ipse mundanorum stoliditatem & cæcitatē de-

Tom. 4. Bess. Aduent.

maior: quod ollis & lautitiis mundi huius affluenti, voluptates, quæ aliis Aegyptiis amarulentiores & inspidiores sunt, deliciis & suauitati panis suauissimi, qui quotidie in terra paradisi pluit, & manna omnem in se gustum & delectamentum complectenti, præponant. Filii igitur hominum, vt quid diligitis vanitatem, & paradisi gloriam, quæ tot gaudia includit negligitis? Hanc vobis ad oculum iam describere conabor, aures arrigite.

Paradisus, vt incipiam, mirabilium om- Cæli de-
nium complementum est, deliciarum O-
ceanus, diuitiarum thesaurus & arca, do-
miciū Dei, diuinitatis palatium, SS. Tri-
nitatis aula, Angelorum Escuriacum, beato-
rum omnium recepraculum, fidelium om-
nium commoratio: est locus voluptatis, vbi
nullus de paupertate sermo, nulla de indi-
gentia & egestate mentio, vbi gaudia æter-
na & delicia perennes, vbi omnia redundant
& affluunt: est regnum amplissimum, quod
in æternum extenditur, quod decorant An-
geli, incolunt Sancti, cuiusque princeps &
rex Deus est: est terra viuentium, vbi omnia
læticia resultant, gaudio reboant, Deoque
hymni sine fine concinuntur: est aula regia,
cuius atria inferiora, sunt Planetæ, primum
mobile, cubiculum, cælum crySTALLINUM,
vestibulum & introitus, & empyreum, me-
dicullium & umbilicus: locus denique fœli-
cissimus, vbi non nisi de deliciis est sermo, vbi
semper gaudia & voluptas, numquam tristi-
tia, aulla formido mortis, in quo mille soles
rutilant, è quo omnis molestia, calamitas,
lachrymæ, ærumna, morbi, & ægritudines in
perpetuum exulant. O locum desiderabilem
& optandum!

Hinc pleno guttore exclamat Dei de-
licium Augustinus: *Quid hac vita beatus, vbi Serm. 37. de
non est paupertatis metus, non ægritudinis imbe-
cillitas, nemo laeditur, irascitur nemo, inuidet ne-
mo, nullus ibi diaboli metus, insidia demonum
nulla, terror gehenna procul. Et multo adhuc li-
quidius Cyprianus. Qualis illa, inquit, cæle-
stium regnorum voluptas, sine timore moriendi,
& cum æternitate viuendi: quam summa & per-
petua felicitas illic Apostolorum chorus, illic pro-*

Ha phetarum

phetarum exultantium numerus, illi martyrum
annumerabilis populus.

In soliloq.
cap. 33.

Resumit sermonem Augustinus, & nouas
adhuc cœlo dotes bonorumque illiadem af-
signat: ibi gaudium infinitum, lætitia sine tristi-
tia, salus sine dolore, lux sine tenebris, vita sine
morte, omne bonum sine omni malo, ubi inueniuntur
numquam senescit, ubi vita terminum nescit, ubi
decor numquam pallescit, ubi amor numquam
reperdit, ubi gaudium numquam decrescit, ubi
dolor numquam sentitur, ubi gemitus numquam
auditur, ubi triste nihil videtur, ubi lætitia sem-
per habetur, ubi nullum malum timetur. O pri-
uilegia singularia! an non hyperbolice locu-
tus es Augustine? habere potest in orbe lo-
cus, in quo tot simul voluptates reperiantur?
locus adeo iucundus, & regnum tot deliciis
scædens.

Lib. 3. de
fide.

Noli dubitare anima mea: sed firmiter
crede, tantam esse tamque desiderabilem
cœlestis habitaculi beatitudinem, ut facilius
dici queat quid ibi non sit, quam quid sit. non
est ibi, inquit August. mors, non est luctus, non
est ibi lassitudo, non est infirmitas, non est fames,
nulla sitis, nullus aestus, nulla corruptio, nulla in-
digentia, nulla tristitia.

Apos. 2.

Et hæc quidem omnia æterna sunt, nullo-
que æuo terminantur, felicitas hæc & beati-
tudo semper eadem est, nullusque eius finis
dari potest, atque ideo coronæ assimilatur,
Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam
vita: vel, quod non absque certamine eadem
acquiratur, ut innuit Apostolus, Nemo coro-
nabitur: nisi qui legitime certauerit: vel, quod,
quemadmodum corona figuratur orunda est,
perfecta & absoluta, quæque sine caret, ita
quoque æterna gloria status perfectus sit,
omnes in se delicias, voluptatesque comple-
ctens, cuiusque nullus sit finis, aut extremi-
tas.

Exod. 25.

Egregiam huiusce rei figuram in Exodo
legimus: ambit enim illic arcam testamen-
ti corona & limbus aureus quo docemur,
beatitudinem cœlestem, arcam illam in qua
omnia diuiciarum genera continentur, æ-
ternitate velut corona & circulo qui omnia
in se complectatur, circumdari. Atque in
hunc sensum capit Hieronymus verba illa
Psalmi, Benedicis corona anni benignitatis tuae,

Psalm. 64.

& addit, Quia sanctus promittit, & temetipsum
coram agminibus coronatus, circulum autem, &
semper in se currentia anni tempora coronam voca-
cauit.

Aliam adhuc rationem, cur felicitas æter-
na coronæ nomine dicatur, adferam, quia
nimirum ipsa opulenta, & pulchra est, & pul-
cherrimis gemmis adinstar coronæ alieuius
insignita, atque hanc rationem e verbis illis
Psalmographi elicio, Posuisti in capite eius
coronam de lapide pretioso. Duodecim quippe
illa gemmis ornata est, prima est sanitas sine
vlla ægritudine, secunda, abundantia sine
necessitate, tertia, voluptas sine molestia,
quarta, scientia perfecta, sine vlla ignoran-
tia, quinta, gaudium sine tristitia, sexta pax
& æquies sine turbatione, septima, securitas
sine metu, octaua, lumen sine tenebris, nona,
diuitiæ sine paupertate, decima, gloria sine
dolore, vndecima, æternitas sine fine, duode-
cima, vita perennis sine morte. An non hæc
duodecim gemmæ pretiosissimæ sunt? Ex-
clamo itaque, ô coronam pretiosam! & am-
plius.

O rem vere admirabilem! ô felicitatem
æternam! ô deliciis abundans beatitudo! tu
cum Augustino exclamare cogis, O vita
vitalis: vita sempiterna & sempiterno beata, ubi
gaudium sine merore, requies sine labore, diuitia
sine amissione: item alibi, O regnum vere felix,
ô vita iucunda, ô locus desiderabilis, ô patria
quieta, cuius fines pax, cuius termini æternitas,
cuius hereditas delicia & lætitia, ubi nulla si-
gnantur tempora, ubi nulla hora dies aut anni
numerantur, ubi omnia ad vnum diem tempora
reuocata sunt, ubi nox & tenebra nulla. Nimis
diu hic hæsimus anima, hic sisto, satis fecisse
me puro, nimis beatitudinem hanc extuli,
aliam iam orationis partem aggrediar, & de-
monstrabo quantum assidua eiusdem recor-
datio utilitatis afferre soleat.

Certo certius est, Auditores, & ab omni-
bus hominibus creditum, nihil esse quod magis aduersus
nos à peccando deterreat, & ad virtutis stu-
dium exstimulet, quam gloriæ cœlestis bea-
titudinis, æternæ memoria. Quis est enim,
qui antequam scelus aliquod in temp. vel in
medium, efficiat re-

Cur bea-
tudo in
facris cor-
na appel-
latur.

Psalm. 20.

In manu
al. cap. 7.

Lib. Med.

c. 12.

IV.

Gloriæ
cœlestis

memoria

omnia

peccata

efficax re-

medium.

proxi-

proximum admittat, si præmeditetur in eius se admissione paterna hereditate priuandū vitam in discrimen vocaturum, periculoque ipsum expositurum, ne toto vitæ tempore patria exulare cogatur; quis, inquam, hæc omnia præmeditatus, prauam opinionem, & nefarium propositum non mutet, & virulentum hunc colubrum, antequam serpat longius, a se non pellat? ita quoque, quis peccator erit, qui scelus aliquod in Deum admittere paratus, si prius, se ob ipsum cœlesti hereditate orbandum, infinito bono spoliandum, animam in extremum discrimen vocandam, exilioque teterrimo apud inferos damnamdam cogiter, non derepente scelus detestetur, prauum conceptum ab anima pellat, propositumq; immutet?

Demo-
sthenis
Apophth.

Græciæ oratorum princeps Demosthenes cum ad meretriculam descendisset, & de pretio cum eadem stipularetur, atque illa mille drachmas in rem inhonestam petiisset; pretij enormitate deterritus descendens ait: *Tanti panitere non emo.* Ut è re inhonesta aliquid in vestram utilitatem traham; dico, mundanos rerum inaniam amatores, si, quoties impudicos meditantur cōcubitus, quoties cetera pestes ad peccandum inuitant, & tacite, non dico mille aut decies mille drachmas, sed salutis pretium, Paradisi cœlestis amissionem, animæ ruinam, quæ omne prerium, etiam in infinitum, longè superat, petunt; sui ipsorum recordarentur, atq; hæc omnia in mentem reuocarent, statim cœptis destitutos, ineptiasque peractos cum Demosthenē dicturos: *Tanti panitere nō emimus.* Valeant ineptiæ, vanitates, valeant scorta, illicita illa animæ, numquam adeo insipientes erimus, qui tanto dispendio tam exiguam emamus voluptatulam, in momento transi-
turam.

Columnæ & basis Ecclesiæ Hieronymus, cum ad Eustochium virginem, Paulæ viduæ filiam scriberet, variaque aduersus diaboli suggestiones remedia suggereret, imprimis consuluit, ut oculis in altum sublatis æterna animo interdum gaudia volueret, beatorumq; fœlicitatem accuratius perpenderet: *Quotiescunque te vana sæculi delectat ambitio, quotiescunque in sæculo aliquid videris gloriosum,*

ad Paradisum mente transgredere, esse incipe, quod futura es; & tunc poteris dicere: Aqua multa non potuerunt extinguere charitatem, nec flamma obruens illam.

Hoc scilicet remedium erat, quo in effugandis peccatis diuinisque mandatis custodiendis utebatur Israëlitarum Rex David. Siquidem ita de seipso testatur: *Propter verba laborum tuorum ego custodui vias duras, id est, Quoniam beatitudinem mihi pollicitus es, sancteque iurasti, facturum me eiusdem aliquando participem, vitiis iniquitatisque valedixi, & ad duram arctamque hominibus quidem mundanis, mandatorum tuorum semitam me recepi; item apertius alio in loco: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem.* Mox enim ut mercedem illam amplissimam mihi proposui, quam in cœlesti gloria diligentibus verbum tuum præparasti, animam meam, quæ iam in peccatum vergebat, retraxi, ut in partem mandatorum tuorum propenderet. Sancta igitur & magnæ utilitatis cogitatio est, cœlestis beatitudinis semper recordari.

Hanc Serapion anachoreta tam profunde Serapioni infixerat, ut mundo rebusque mundanis factū nis valedicens, nudusque per agros discurrens, & Sacrum testamenti volumen manibus tenens, petentibus nonnullis, vnderēptina hæc morum mutatio, rigorq; ille insuetus nasceretur, respondit, volumine ostenso: *Hoc me spoliasti.* Hic sc. prædo est, qui vestes & facultates deprædatus est, hoc scilicet volumen, diuinorum promissorum thesaurus, tot mihi mirabilia de alterius mundi vita narrauit, tot mihi gloriæ cœlestis perfectiones depinxit, adeoque me certum eiusdem reddidit, nihil ut amplius huius mundi amare queam, & quomodo inuitus relicta terra, in altissimo hoc domicilio spes meas collocare cogar.

Magnus Hieronymus, cuius paulo ante Gloriæ meminimus aliud, mundi carcere egredientibus, ut ad religionis asylum sese conferrent, quo & in cœpto pietatis ardore progredierentur, non persuasit, quam ut per sanctarum meditationum exercitia corpora exdulces tra mundum hunc positi, menteque in cœle-

H h 2 sti ha-

sti habitaculo versantes, diuinæ contemplationis & gloriæ cœlestis amplitudinem cogitarent: hic ad Eustochium Virginem scribit: *Egredere, quæ, o, paul' sper de carcere, & præsentis laboris tibi ante oculos pinget mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit.*

Ad hæc sancta hæc rerum cœlestium memoria, non ad animæ modo tentationes effugandas conducit, sed in omnibus nos præliis & conflictibus animat, vires suppeditat, robur spiritui suggerit, & ex meretriciosis redere nos potest Hercule audaciores. Quicumque enim regij illius habitaculi voluptates, delicias, gaudiaque contemplatur, nullum laborem aut difficultatem subterfugiet, quo ad idem queat pertingere; nec humeros oneri censebit impares: sed quidquid aduersitatis molestiæque superuenierit, aut eius persequendi ergo ex præscripto subeundum fuerit, leue ac facile iudicabit: Fuit illa & mens sanctissimi Patris Augustini, qui ita animam suam, meditationibus in sublime raptus interdum alloquebatur: *o anima mea, si quotidie oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam longo tempore tolerare, ut Christum in gloria sua videre possimus, & sanctus eius sociari, nonne dignum esset pati omne quod trista est, ut tanti boni, tantaque gloria participes habeamur! Iam allegoriam aliquam producamus.*

In ma-
nual.

Genes. 13.

Deus Optim. Max. quo Abrahamum ad fortiter agendum animaret, mercedem ei amplissimam: terram sc. abundantem lacte & melle ei proposuit, hunc in modum locutus: *Leua oculos tuos in directum, à loco in quo nunc es, ad Aquilonem & Meridiem, ad Orientem & Occidentem, omnem terram, quam conspicit, tibi dabo & semini tuo.* Quid? si terræ fertilis conspectus, & regni temporalis, quamuis opulentissimi, promissio, sanctum hunc Patriarcham ad labores, molestias, itineraque difficilia excitauit: quid nos facere par est, quando oculis in cœlum sublati, conspiciamus & contemplamur cœlum, quæ vere Terra promissionis est, & cuius illa altera quam Dominus Abrahamæ promiserat, non nisi figura erat? An non eius nomine labores subeundi sint? An non fertilitate regni huius

inuitatos, omnes nos difficultates deuorare, molestias superare, omnesque insultus hostiles & aduersarios eludere oporteat?

David cum partis greges adhuc pasceret, quamuis cœlitus ad regnum Israël destinatus esset, audito præmio quod percipienti Philisthæum Rex Saul promiserat, nuptiis sc. regis & immunitate à tributo, adeo animatus fuit, ut sese in certamen & duellum obrulerit, colosso huic spurio obiecerit, vitæque spe præmij amplissimi in discrimen adduxerit. Docemur hocce Davidis factis, Auditores, æternæ nos beatitudinis præmio & gloriæ cœlestis compensatione, quæ iam à longo tempore mundum, carnem ac diabolum veros Philisthæos debellantibus, promissa est, ad pugnandum & hostes debellandos animari debere, crucem Domini velut pedum, & orationes velut saxa adhibendo.

Apostolus cum in Epistola ad Hebræos Moyses labores, & molestias, quas Moyses Israëlita spe præmij gratiam constantiam demeratur, sola cum cœlestis gloriæ consideratione, & spe præmij paritur. inuitatum, his omnibus se ait exposuisse: *Aspictebat enim, inquit, in retributionem.* Si igitur mercedis huius amplitudo, ut ad nos hinc aliquid deriuemus, tantum apud summum virum potuit, ut in omnibus difficultatibus infractus permaneret, tot crudelitatis genera in Ægypto pertulerit, Mare rubrum ingressus fuerit, quadraginta annos in deserta solitudine hæserit, ecquæ postea vesania & cæcitas est, ut idem quidem præmij in mentem reuocantes, eandem tamen constantiam non assumamus, & in laboribus & aduersitatibus tolerandis, quamuis cum vitæ discrimine, inuictos nos non præbeamus?

Stephanus omnium martyrum primogenitus pro exemplo item feruiat; hic namque cum saxa impetitus & obrutus in vitæ extremo esset, oculis in cœlum erectis, & gloriæ cœlestis ianuam referatam videns, gloriæ scilicet amplitudine tormenta corporis superante, exclamare cepit: *Video caelos apertos, & Iesum stantem à dextra virtutis Dei;* Quasi di-
vocans, ceret,

ceret, Obruite me Iudæi, saxis impetite, vitam hanc abrupite, prope cœli ianuam aperite, ut anima corpore egressa in gaudiū Domini introeat, cœlesti beatitudine fruatur, ad quam toto vitæ tempore anhelavit. Verba autem sanctissimi Martyris exponens Eusebius Emislenus, in hunc modum locutus est: *Incunctanter effert sanguinem suum, qui pro oculis habet regem suum, simul & braviū suum* Vnica scilicet diuinæ fruitionis memoria, & beatorum gaudij recordatio, crudelitatis atrocitatisque sensum Christi Martyri eripiebat, inuictumque in certaminibus efficiebat. I nunc igitur & dicito, cœlestis gloriæ memoriam in rebus aduersis nullum nobis robur elargiri.

Ipsè quoque Redemptor orbis Iesus Christus, cum Apostolis cruce, patibula, eculeos, mortem, persecutiones prædixisset, ut eosdem in his tolerandis constantes efficeret, roburque in aduersitatibus suggereret, cœlestem illis gloriam proposuit; quasi vnica eiusdem recordatio potius sit vires suggerere, & hominem ad maxima crudelitatis genera assuefacere: *Gaudete, inquit, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* O memoriam vtilem, & maxime necessariam!

Hanc igitur non vsurpabitis Christiani? vos, inquam, qui ad hanc possidendam gloriam creati estis, ad eandem ne semel quidem aspirabitis: nunquamne memoriam hanc rerum cœlestium habebitis? Imo vero alias cogitationes animo fugate, & vnica hanc eidem imprimite. Cur enim Deus Termaximus

Os homini sublime dedit?

An non ut cœlum intueretur? præsertim cū ceteris animantibus oculos in terram defixos efformarit. Vult scilicet summus ille artifex, ut homo cœlum contempletur, Paradisum intueatur cœlestem, oculosque perpetuo in beatorum gloriam defixos habeat. Vnde initio transformationum suarum Naso:

Pronaque cum spectent animalia cœtera terram,

Os homini sublime dedit, cœlumque tuum inspicit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Mirandum profecto, tantum gentili Poëtæ lumen affulgere potuisse.

Ipsi quoque Philosophi, quamuis à fide alieni, hac in re Christianorum sententiam secuti sunt: omnes enim, paucis exceptis, Plantonem secuti, dixere hominem inter cœtera appellata animalia arborem inuersam esse, cuius nigrum rami inferius, radices vero præter omnium arborum naturam, superius exercebant, & merito, ut nimirum ostenderet, cœlo se bonum omne & alimentum, si eius semper & perpetuo meminerit, habere. Nam ut arbores, quarum radices sub terra delitescunt ex eadem quoque omnem succum & vitam eliciunt; ita hominem, arborem illam cœlestem, quæ radices in altum effert, cœlo succum, alimentum, vitam, delicias, idque sanctis cogitationibus, perere par est. Ne porro extranea vobis & exotica hæc ab Ethnicis profecta videatur opinio, Philonis eam Iudæi, hominis disertissimi, testimonio confirmabo, ait enim: *Solam in terris cœlestem plantam Deus fecit hominem, ceterarumque plantarum capita defixit in terra, soli homini caput sublime dedit, ut alimenta cœlestis incorruptibilia quarat.*

Bene igitur homo radices in cœlum effert, ut scilicet semper ibi mente oculisque versetur, vnde natus est; itaque admonetur, se quamdiu in mundi huius anfractibus & fluctibus versatur, semper ad cœlestem illam patriam aspirare, & in cœlum omnes cogitationes, curas, sollicitudines debere dirigere. Videntur hoc Ethnici, & re ipsa ostendere conati sunt. Testis sit Anaxagoras Clazomenius, Anaxagoræ Philosophus celeberrimus, qui, teste Sabellio Apophtheg. quo melius & quietius sapientiæ, Philosophiæque incumberet, opes & facultates repudiavit. Interrogatus hic aliquando, cur natus esset, respondit, uti quidem, ait Lactantius, ut cœlum contempler: deinde, referente Laërtio, cum quidam ab eo petissent, cur patriæ curam non susciperet, mox digitis in cœlum erectis, respondit, diligentem se illius curam habere, nihilque spectare magis designare se. volebat, cœlum veram patriam esse, & patriam in qua natus esset, non nisi locum exilij & huius se nunquam, illius semper meminisse.

Hh 3. Hac

Dan. 6.

Hæc igitur in re ab Ethnicis nolite vos pati separari, cœlestem semper gloriam præ oculis habetote, imitamini veteres tum Ethnicos tum sanctos, æmulamini Prophetas Dei. Daniel enim Propheta, regionum somniorum interpret, cum Babylonico carceri inclusus teneretur, fenestras carceris quæ Ierusalem respiciebant interdum aperiebat, genibusque in terram prostratis, preces ter ad Dominum fundebat, quod incredibilem ei voluptatem afferebat: neque enim aperiebat fenestras quæ Babylonem terram exilij, captiuitatis, calamitatisque, sed quæ iucundissimam patriam Ierusalem respiciebant. ò euidens rei, de qua agimus, mysterium!

Corpus animæ nostræ carcer.

Audite, hic captiua detinetur, carcer ipsum nostrum corpus est, sed variis fenestris patens, quarum aliqua patriam cœlestem, nempe Ierusalem, aliqua vero mundum, qui toties in Scriptura Sacra Babylonis nomine dicitur, respiciunt. Et quæ Deus bone in superiori illa animæ parte fenestræ existunt? fenestræ intellectus, per quam omne Eas patet; voluntatis per quam omne bonum, memoriæ denique per quam omne tempus. Quænam vero sunt in atrijs corporis & sensuum exteriorum? visus nimirum, qui colores discernit, auditus, qui rumores & sonos percipit, gustus, qui sapores, odoratus qui odores, tactus denique, qui qualitates sensibiles diiudicat. An non debet captiuum nostrum corpus aperire illas, quæ respiciunt mundum, locum exilij, calamitatis, infœlicitatis, at illas quæ cœlum versus posita sunt, quod carissima illius patria est, & in quo omnes eius recreationes, delitiæ, voluptates, & solatia consistunt. Per hæc fenestras cogitationes emittat, genibusque in terra positus non quidem ter in die, sed omni hora & momento, atque incredibili gaudio & voluptate perfundet.

Hebræi lamentantur, cum patriæ suæ recordantur. Psa. 136.

Hebræi quamuis in captiuitatem Chaldaicam abducti essent, semper tamen ad patriam aspirabant, & quotiescunque illius recordantur, vberim lachrymabantur. Ita namque ipsorum nomine testatus est Rex Dauid: *Super flumina Babylonis illis sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.* Hic iterum docemur, quamdiu in hoc mundo de-

gimus; in quo maiorem & tristiore captiuitatem quam Hebræi in Chaldæa, perpeti debemus, semper dulcissimæ patriæ, cœlestis, inquam, debere recordari, & quoties aduersitates ingruunt, ad eum velut ad asylum recurrere, quod si faceremus, nemo profecto nostrum foret, quin vberim lachrymaretur.

Hoc scilicet habere vos in animo velim, huiusque rei perpetuo reminisci, cœlestes delicias mente voluere, gaudia perennia iugiter perpendere: relinquitte terram animalibus, cœlum vobis velut oculorum obiectum esto, ad cuius beatitudinē à primordio estis destinati. Hoc assidue mente voluite, memoriam hanc amplectimini, cuius & vtilitatem & necessitatem vos hodierna die edocui; quam si interdum vsurparetis, nullum vnquam peccatum admitteretis, iuxta illud: *Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.* Eccles. 7.

Tu autem omnipotens cœli conditor, loci illius fœlicis, iucundi, mirabilis, & ad beatitudinem nostram destinati creator, effice, obsecro, vt numquam illius memoriam amittamus; & quoniam arboribus inuersis similes existimus, oculosque in altum erectos habemus, vt scilicet cœlestes illos fornices & conuexa polorum intueamur, simulque re ipsa discrimen ostendamus, quo à cæteris animalibus differimus, cum nimirum illis oculos in terram vergentes, nobis vero sublimes & cœlo imminentes natura dederit; fac vt eodem illos perpetuo dirigamus: nihilque intueamur aliud quam locum illum voluptatis, nihil cogitemus quam receptaculum illud cœlitum, nihil cupiamus quam domum illam iucunditatis, in qua extrema nostra fœlicitas ac summa beatitudo sita est, cuius nos participes reddant Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus.

A M E N.

FERIA

Fluuii admirabiles.
Plin. lib. 2. 102.

Quis non miretur ingentem diuinæ liberalitatis abundantiam, & gaudiorum affluentiam? Multa quidem fluuiorum in rerum natura extant miracula, uti Lethe rerum obliuionem inducente, Gange & Pactolo auferas arenas conuehentibus, in flumine quodam Thraciæ, in quod omne coniectum lignum mox lapidescit; in alio quodam in Calabria, quod etiam arbores & truncos in saxa durissima conuertit, in Lyncestide Macedonico, è quo qui gustant non aliter titubant quam si mera uina bibissent; in flumine Melante in Bæoria, quod oues nigras reddit, in Cephisso haud procul inde fito, qui easdē reddit albas; in fluuio Ciliciæ, cui nomen Nous, quod mentem & ingenium exacuat, in alio vero in Insula Cos, quod stuporem mentis inducat, gustantesque hebetes efficiat. At nullus omnino legitur gustantem voluptate inebriare, atque hilaritatem mentis inauditam inducere; gloriæ hoc cælesti reſeruatam est, in cælo huiusmodi manant fluuii, vnde merito Propheta; *Torrente voluptatis tuæ porabis eos.* O igitur locum iucundissimum & amœnissimum.

Psal. 35.

Num. 13.

Exploratores Hebræi cum è terra Chanaã reuerſi essent, & solum mel, botros, malaque granata in eadem reperissent, tanti tamen eadem fecere, ut eorum specimen in castra referentes eam coram vniuerso populo laudauerint, *Terra, quam circuisimus valde bona est.* At quanto melior & feracior terra cælum est: testis sit Paulus Apostolus, qui in eandē velut explorator missus, tantis eam laudibus extulit, ut nullis eam verbis pro merito laudari, aut cuiusquam ingenio aut mēte comprehendendi posse dixerit.

Gen. 2.
Paradisus cælestis verus locus voluptatis.

Magnus ille Historicus & Cosmographus Moyses, cum paradisum terrestrem, in quo nonnisi arbores & fontes erant, describeret, tantopere eundem laudauit, ut locum voluptatis appellare eum non dubitaret. At maiori hoc iure nos de cælesti paradiso, in quo vera & omnis beatitudo nostra reperitur, in quo non riuus & fontes, sed torrentes, maria & Oceani voluptatum habentur, &

arbores frugiferæ & semper virides conspiciuntur, dicere potuerimus? nam locus hic, si quis in orbe aut extra orbem alius, merito locus voluptatis & deliciarum nuncupari potest.

Apostolus Petrus cum in monte Thabor Transfigurationi Dominicæ interesset, diuinæ quæ gloriæ scintillam videret, gaudio & voluptate extra mentis statum raptus atebat, *Bonum est nos hic esse.* nullus enim in orbe locus hoc ipso amœnior, hic vti nam morer, meliora enim haud exspecto; sed bene hic Euangelista Spiritu sancto suggerente, Apostoli temeritatem taxat, dicens, *Nesciebat quid diceret, quod scilicet in monte & in rupe beatitudinem suam sitam putaret, cum tamen ad cælestem gloriam, quæ multo maior est, & cum qua nulla alia gloria conferenda, destinatus esset. Quam præclara porro sacra scriptura ei ephitheta consignat:*

Propheta regius primus in Icenam prodeat, qui cælum terram vocat *viuentium*: *Credo videre bona Domini in terra viuentium*: quibus in verbis duobus mihi notanda occurrunt: primo, quod bona numero plurali dixerit, ut ita discrimen, quod cælestia inter & terrena est, euidenter feret: in terra enim nonnisi aliqua bona, & in cælo plurima habentur; vnde Moysi dixit Dominus, *Ostendam tibi omne bonum*. Secundo quod domicilium illud cæleste terra *viuentium* nominetur: ut mundi vilitas & contemptus, si cum cælesti dignitate comparentur, ita manifesta fiant: cum ille nonnisi mortuorum receptaculum ac cœmiterium cadaveribus oppletum sit; cælum vero domus viuentium, è quo mors & quidquid ferale est exulat. Vnde Propheta, *Præcipitabit mortem in sempiternum.*

Idem Psalmographus magis adhuc cælestem beatitudinem extollit, quam regionem *viuentium* indigerat, *Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu. Placebo Domino in regione viuentium.*

Alu2

Tres in orbem regiones ex scriptura sensu. *Psal. 113.*

Lug. 9.

Sap. 5.

Ecc. 7.

II.

Cælum locus est in quo nostra felicitas ac beatitudo consistit.

2. Cor. 5.

Phil. 1.

Alluisse mihi visus est ad doctrinam, & opinionem Philosophorum, qui tres in aere regiones effingunt: dixisse nimirum voluit, tria tantum regionum genera esse; prima scateret mortuis, id est, infernus: de quo capienda sunt verba illa, *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui descendunt in infernum.* Secunda habet & mortuos & viuos, id est, mūdus hic, in quo & iusti viuunt, & peccatores mortui sunt, iuxta sententiam illam Domini, *snite mortuos sepelire mortuos.* Et verba illa Apocalypseos, *Nomen habes quod viuis & mortuis es.* Tertia vero regio est, in qua semper viuunt, habitaculum scilicet cœlestē, de quo scriptum legitur, *iusti autem in perpetuum viuunt.* Cælum siquidem viuētib. plenum est, abundat deliciis, bonis, diuitiis, gloria, quo nullus nec pulchrior aut amœnior, aut iucundior haberi locus in orbem potest: quem si semper menti insculptum gereremus, nullū vnquam aduersus diuinam maiestatem peccatum admitteremus: ita docet Salomon sententia illa quam toties produximus, *Memorare non ssum tuam: & in aeternum non peccabis.* Hunc ipse vobis hodierna die ad viuum suis coloribus depingam: primo eiusdem situm, ac deinde voluptates eius ac delicias, quæ Beatos in eodem manent, expositurus: quæ duo vbi audieritis, vobiscum, credo, statuetis, nihil in rerum natura haberi posse aut diuinius aut excellentius.

Principio igitur certissimum est, præterquam quod id vnū ē fidei nostræ capitibus sit, cælum locum esse, in quo animæ Sanctorum corporeis liberatæ compagibus, multorum bonorum operum viatico comparato, post hanc vitam secedunt, beatitudinis adhæc nostræ domicilium, gaudiorumque thesaurum: Vnde scripsit Apostolus, *si terrana nostra habitatio dissoluatur, domum habemus non manu factam & conseruatam in cœlis, & æternam, quæ nullo vnquam tempore dissoluetur.* Et alio in loco habitaculi huius caput pulchritudine ait, *Cupio dissolui & esse cū Christo,* id est, Vtinam domus hæc figulina & fragilis confringatur, vtinam moles hæc carnea concidat & putrescat, quo anima carcere hoc soluta & libertate donata ad Christum, qui vere eiusdem beatitudo est, euo-

Tom. 4. Bess. Aduent.

lare queat. Quæ verba Gregorius Magnus Lib. 4. dial. exponens ait, *Qui Christum in cœlo esse non dubitat, nec Pauli animam in cœlo esse negat.* At dubitare nemo potest, quin Christus fideos super axes in gloria ad Patris dexteram confideat, cum vnus ē fidei nostræ sit articulus, *Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Patris:* an non igitur idem ille nostræ felicitatis ac beatitudinis locus est?

At obiter hic dicendum, non vno eodemque semper nomine cælum in sacris litteris nuncupari. Modo namque *domus Dei* dicitur, vt apud Psalmographum: *Latatus sum in his que dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* Perinde ac si dixisset, *Gaudio perfusus sum,* vbi nuntiatum fuit Messæ aduentum instare, à quo cœli porta, quæ quinque annorum millibus iam oclusa fuit, aperienda est: in quod nos mundi huius tuguriis egressos admitteret, quod domus Dei est, domus regia: non angusta & inops, qualis fuit domus illa viduæ Sunamiticis, quæ dicebat, *Nihil est in domo mea:* sed diues & opulenta, de qua Psalmista cecinit, *Gloria & diuitia in domo eius,* ac in domo mundi non nisi mera inopia & egestas. Idem quoque nomen dedit illi in Psalmico vicessimo, *Vnam petii à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vita mea.* Vocatur & alibi, *Tabernaculum:* vt apud eundem Psalmistam, *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo, iterum, Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei,* item in loco illo Apocalypseos, *Et audiui vocem magnam de throno dicentem, Ecce tabernaculum Dei hominibus, & habitabit cum eis.* Hoc porro nomen duabus de causis ei attributum est, primo vt similitudo eius cum tabernaculo, in quo Arca Domini, inter medios Cherubinos, continebatur, in quorum alis Deus confidere & delitescere apud Hebræos putabatur, teste Dauidē *Qui sedet super Cherubim,* manifestaretur: vt enim hic Deus quiescebat, ita in cœlo, velut in tabernaculo, in medio verorum Cherubinorum sanctorumque omnium habitare eum constat. Deinde, quod equidem malim, vt Ecclesiam militantem designaret, quæ modo velut in tentoriis tabernaculis,

Cælum variis nominibus in Sacra scriptura nominatur. *Psal. 121.*

4 Reg. 4.

Psal. 26.

Psal. 14.

Psal. 41.

Apoc. 12.

Psal. 98.

li interea

interea dum pugnandi hic tempus est, delitefcit, sed finito certamine, tentorii scilicet egrediens, aliud, longe splendidius & magnificentius cœleste nimirum, ingredietur; in quo armis & gladio depositio æterna pace & requie perenni perfruetur.

Habet & nomen *ciuitatis*. Prophetæ namque eo quasi de florentissima quadam ciuitate ac moratissima republ locuti sunt: testis sit idem qui supra Pfalmista, *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei, & ciuitas regis magni*. At ciuitas quæ in æternum duratura est, ut ibidem legitur, *Sicut audimus, sic & vidimus, in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri quam fundauit in æternum* Item Paulus, *Nō habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirimus*. Omnes porro innuere volunt cœlum non esse domum, & exiguum quoddam domicilium, sed ciuitatem ingentem & late patentem, non qualis ciuitas hæc Parisiensis, sed qualis illa quæ in Apocalypsi expressa legitur, duodecim portas habens. Et quemadmodum ciuitas est ciuium vnitas, ita quoque spiritus illi Angelici, qui cœlestes ciues sunt, non nisi in amore, vnione, & summa concordia viuunt.

At omnium frequentissime *regni* nomine appellatur, quod mille sacra scripturæ locis probari potest & confirmari, ut illo Matthæi, *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi*. & loco Lucæ, *Hæc cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi, Beatus, qui manducabit panem in regno Dei*: item illo Petri, *Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri & Saluatoris Iesu Christi, ac denique illo Paulino, Liberabit nos Dominus ab omni opere malo, & saluum faciet in regnum suum cœleste*. Desuntne igitur nobis testimonia, quib. nomen hoc confirmemus? & an non regnum hoc penitus admitabile? vnus ait, hoc ab ipso mundi primordio constitutum, alter dicit, æternum esse, nec vllō vnquam tempore collapsurum: hic vocat cœleste, ille regnum Domini, Quasi dicere voluissent, ex tribus, quæ in mundo sunt regnis, infernali, terreno, & cœlesti, vltimum tantummodo ad pacificum hunc regem pertinere: infernale quidem nefarius impiisque

homicidis, sicariis, & facinorosis repletum est: terrenum seditionibus tumultibusque scater: modo in eo Deus vt rex imperat, modo ab omnibus reicitur: Hinc apud Lucam *Luc. 19.* legimus, *Nolumus hunc regnare super nos.* & Ioan. 19. Ioannem, *Nō habemus regem nisi Cæsarem.* Psal. 11. item, *Quis nosse Dominus est?* O motus, & seditiones! sed in regno cœlesti religiose ab omnibus colitur, fidele ei à cunctis exhibetur obsequium, adoratur ab vniuersis, & vt verus ac summus Monarcha à subditis agnoscitur.

Non sunt hæc commenticia, sed singulorū horum meminit Apostolus, *In nomine Iesu a. Phil. 2.* mne genui flectatur cœlestium, & inferiorum. *Nahum. 3.* & multo apertius Nahum Propheta. *Oscedā gentibus nuditatem tuam: & regni ignominiam tuam.* Sed regnis nimirum inter se discrepantibus: nam infernale bello discordiaq; assidua exagitur: mūdi huius, modo bello quassatur, modo pace floret: cœleste vero perpetua pace viget, quod duorum prophetarum testimonio confirmabo, Dauidis imprimis, *Qui posuit fines tuos pacem: deinde Isaiæ, Sedebit populus meus in pulchritudine pacis.* Hoc denique regnum est, cuius Deus rex est, in quo Cherubim Duces, Seraphim Comites, Throni Marchiones, Angeli Barones, ac Sancti Optimates & Purpurati. Regnum tam amœno & salubri situm loco, nullus vt in eodem moriatur, imo nec ægroter, aut valetudinem patiatur aduersam, nullus in eodem de theriacis medicamentisq; sit sermo, in quo perpetuus iubilus & hymnorum concentus assiduus, in quo symphonia semper exauditur iucundissima, iuxta illud Dauidicum, *Vox exultationis & saluti in tabernaculis iustorum.* O domus, & ciuitas, & regnum, & paradisc, diuinis insignite nominibus ac titulis exornate! Sed quonam in loco tu situs es? quonam in mundi angulo: ecquod te orbis clima habet? quis te populus intuetur? huc igitur redeat oratio, longiori digressionem interrupta.

Fides, ratio, ipsaque doctrina, lucidissimæ, quibus humanum ingenium illustratur, faces, docent, in altissimo, ac proinde nobilissimo, orbis loco cœlum esse. Nam quoniam est Scholasticorum Doctorum præceptis constat,

III. Cœlum in altissimo mundiloco situm.

in quo plures stellæ quam modo videmus, & maiores, creati potuissent. Quam amplum igitur & capax ipsum cælum est, in quo tot sidera & constellationes, totque loca vacua, quorum minimus maior est maximis etiam sideribus, & horum minimum vniuersa terra: Si igitur Beati stellæ & loca interiecta numero æquareat, & hocce firmamentum æqualiter inter se disperterentur, an non singuli maiorem & capaciozem, quam vniuersa terra sit, portionem sortirentur. At sciendum est, supra orbem illum stelliferum tres alios adhuc orbis esse, quorum vltimus cælum empyreum sit, quod tot prope partibus firmamentum, quod illud terram magnitudine superat. Si illud igitur forte & ex æquo diuideretur, quam amplū singuli Sancti spatium obtinerent? Secundo.

Item Geometricæ.

Geometra, qui omnia occultis dimensionibus agunt, mundi huius longitudinem, latitudinem, amplitudinem, capacitatem, cæterasque eiusdem quantitates dimensit, dixerit, infernum, damnatorum scilicet, carcerē, iuxta mundi centrum 7866. passuum millia in longitudine & latitudine, & duo millia, quingenta & quinque milliaria in profunditate & altitudine comprehendere. Terram vero quam incolimus, ab vno polo ad alterum, in longitudine & latitudine dimetiendo, ad 31500. millia passuum, & in altitudine, ab ipsis nimirum antipodibus ad nos vsque ad 1022. millia extendi. Cælum autem empyreum ambitu suo decem mille trecentas quatuordecim myriades, & octoginta quinque millia septingenta & decem milliariorū continere; latitudine vero ter mille sexcentas myriades. At quænam inter cæli & terræ magnitudinem similitudo est, aut æqualitas? & si hoc ipsum sancti ipsi inter se diuiderent, an non singulis portio vniuersa terra maior cederet? Tertio.

Item Mathematicæ.

Tradunt Mathematici, terram cælo collatam, non nisi instar minutissimi puncti in medio circuli esse: atque ideo semper mediâ cæli partem, in quacumque etiam terræ parte videri, quod fieri non posset, si terra magnitudine cælum superaret: hinc dicunt, eam ita consideratam, velut muscam cū elephanto, guttam cum Oceano, vel formicam cum

Caucaso comparatam esse. Quod ut demonstrant, docent ab elemento aquæ decies terram, & ab aëre decies aquam, & ab igne decies aërem, à globo item lunari decies ignē, & sic de cæteris orbibus ac planetis, consequenter magnitudine superari: quo enim ascenditur altius, quo & magnitudo proportionaliter maior est: adeo ut cælum empyreum, quod omnium summum ac supremū est, alios omnes infinita magnitudine superaturum sit, ac proinde terram cum eodem collatam non nisi instar puncti fore. Quam multa igitur in vasto illo cæli empyrei corpore puncta sint, vobiscum dispicite, ac statuite, si ipsum in varias partes conscindendū esset, an non minimus eorum qui cælo receptus est, maius quod possideret, quam totius orbis terrarum ambitu contineri posset? Quarto.

Putant Arithmetici, quod ex Astrologis hausere, & cum iisdem consentiunt, orbem lunarem triginta dierum spatio, id est, mensuro, cursum suum peragere, solem vero qui inter planetas velut quidam Rex inter magnates est, 365. diebus & sex horis, quæ quater conduplicatæ diem naturalem, qui post quadriennium in anno bissextili locū habet, constituunt, atque ita anni nostri dimetiuntur, at Saturnum qui omnium summus est, non nisi quatuor annorum millibus cursum absoluerit, firmamentum vero quod multo est altius, triginta millibus: ut, quo corpora illa grandiora sunt, quo & longius in cursu perficiendo spatium requirant, adeo ut longitudo motus & diuturnitas ex magnitudine mobilis percipi queat. Si igitur cælū empyreum moueretur, cursumque quandam, instar cæterorum orbium, singularem haberet, an non infinita annorum millia in cursu peragendo infumeret? Atque hinc colligi, quantocius sit magnitudo, posset: si enim firmamentum triginta millia annorum in cursu conficiendo infumat, quorū cælum empyreum infumpturum putandum est? Et vice versa, si terra & elementa omniaque corpora inferiora, ita ut superiora, mouerentur, quemadmodum cælorum motus in diuturnitate tēporis & magnitudine semper ascendendo crescunt, ita & motus elementorum,

Item Arithmetice.

Motus corporum cælestium.

torum, si quidem ea moueri possent, celeritate minuerentur, & pro modulo quo semper inferiora superioribus minora sunt ad finem quam celerissime vergerent: adeo ut, si luna triginta solidis diebus cursum peragat, suam Sphæra ignea viginti, suum aer decem, vno elementum aquæ suum, & terra suum vnus horæ spacio conficeret. E quibus omnibus colligere vos velim, si modo è motu naturali de magnitudine rerum mobilium diiudicare possimus, quantula terræ portio sit, si cum cœlo comparatur, & quam ingenti sancti singuli, si cœlum minutim diuideretur, spacio donarentur. Postremo.

Theologice.

Theologi Sacris Scripturæ verbis innixi, & fidei nostræ certitudinæ confirmati, cum de cœli empyrei, in quo sancti habitant, magnitudine loquuntur, eam propemodum infinitam constituunt, vt quæ dimetiri & mensurari nequeat, aut ad exactum calculum reuocari: vnde eandem potius admirantur, quam describunt. Testis sit Propheta, qui demirando exclamat: *O. fracl quam ingens est locus possessionis Dei! magnus est, & non habet finem, excelsus & eleuatus.* Dic igitur, quænam sit comparatio inter infinitum quid, quale cœlum empyreum, & punctum, quale terra: quod ipsum si in varia frustra diuideretur, an non singulis portio vniuerso orbe maior assignaretur? deinde tecum iudica, quam locus ille amplius sit & capax, quamq; ingentia sanctorum sint habitacula.

Quid igitur cosmophili, inanitarum mundanorum sectatores, tantopere terram & terrena diligitis? Quid ita ob vnum punctum fatigamini, & spatium tam capax negligitis? Sed proponite vobis, obsecro, quamuis Eutopiam imperio vestro frenaretis, Asia vniuersæ dominaremini, Africa regeretis, America imperaretis, denique totius licet orbis habenas moderaremini, minimum cœlestium ac Beatorum latius vobis regnatarum, maiorisque potestatis futurum. Quid igitur mundo vniuerso cum imperatis, punctulo imperatis. Dauid Rex hoc præ oculis habens sæpenumero dicebat: *Pauper sum ego in laboribus à iuuentute mea. & Mendicus sum & pauper.* Et, *Ego sum pauper & do-*

lens. & Ego vero egenus & pauper. i. Quamuis duo regna amplissima possideam, nihil tamen, imo ne punctum quidem, possidere me puto, adeo vt licet vniuersum sub imperio orbem complecterer, inops tamen & mendicus, si cum Beatorum me forte conferam, dicendus essem. Sed iam satis superq; firus loci descripsimus, eius iam excellentiam dignitatemque vt promissimus, demonstrare necesse est.

Tanti, veteres Philosophi, fidei licet lumine destituti, cœlum, in quo nostram beatitudinem fiximus, semper fecere, eiusque pulchritudinem, dignitatem, excellentiam tantopere demirati sunt: vt omnibus id creaturis longe anteposuerint. Ita nimirum docuit, Platonem magistrum suum oppugnando, Aristoteles, variis rationibus euincens, cœlum nescio quam naturam excellentiorem nobilioremque, quam cætera elementaresq; omnes inferiores, habere. Et post eum D. Thomas; ex professo enim ait aliam: cœli materiam esse, aliam rerum inferiorum, & proinde illius longe mirabiliorem ac nobiliorem, quam corporum subiectorum existere. Idque hac ratione confirmat, quod materia rerum omnium inferiorum plures formas appetat: at cœli, limitata sit, nullamq; aliam, præter eam quam Deus ab initio dedit, formam concupiscat, ideoque ipsum nulla ratione corrumpi queat.

Plura in hanc rem Sacra suggerent volu- Cœli app-
mina: cum enim de cœlo loquantur, diuinis pellatur
id & eximiis nominibus appellant: nuncu- thesaurus.
patur imprimis thesaurus Dei. Hinc Moyses Dei.
in Deuteronomio: *Aperiat Dominus thesau-
rum suum optimum vobis, quasi in eo omnes
diuinæ diuitiæ reconditæ sunt.* Aliquando
thronus Dei, sedes, aula habitaculum: *Do- Psa. 102.
minus in cælo parauit sedem suam.* Item, *Qui Psa. 2.
habitat in cælis, irridebit eos.* Cur enim pu-
ramus toties Deum in Sacris literis appella-
tum Regem, Dominum & Deum cœli, &
non potius terræ, maris, elementorum, alia-
rumque creaturarum? Ratio hæc est & qui-
dem peregrina; Quemadmodum magni prin-
cipes, qui plurima sub se dominia comple-
ctuntur, nomē plerumq; ac titulum à potiori
& nobiliori mutuatur: & sicut reges, qui va-

Psal. 87.
Psal. 59.
Psal. 68.

ria imperio suo regna frangant, à maximo & præcipuo appellationem capiunt: ita quoque Deus, varia imperio regna comprehendens, & plurimas provincias possidens, nomen à cælo, velut à loco præcipuo & principe (à maiore enim & nobiliori iuxta Philosophos, parte fieri solet denominatio) potius quam vllò alio regno subluari & aëreo, fortitus est. Quod nomen mille è Sacris litteris testimonius poterit confirmari; In tertio Esdræ scriptum est: *Benedixit regem cæli;* & in Tobia: *Dominus cæli det gaudium;* & paulo post, Angelus utiq; Tobia loquens dixit: *Benedicite Deum cæli, & coram omnibus viventibus confitemini illi.* & in historia Iudith, noua illa Amazonita precatà est: *Deus cælorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem.* Aliisque locis innumeris, quæ breuitatis causa prætereo, ut ita cæli pulchritudinem, quæ omnè mundi pulchritudinem infinitis partibus antecellit, exponam, quod variis rationibus & similitudinibus demonstrabo: quarum prima hæc est.

3. Esdr. 4.

Tob. 12.

Iudith. 9.

IV.
Prima ratio, qua cæli pulchritudo designatur.

Is in omnibus totius vniuersi rebus ordo est, ut superiora inferioribus præstant, & quo singula descendant & ascendant altius, quo & viliora & præstantiora sint. Quor quoque quotidiana experientia manifestum redditur, aqua enim nobilior est quàm terra, aër quam aqua, ignis quam aër, cælum lunæ dignius sphaera ignea, & sic de cæteris cælis numero vndecim, septem scilicet Planetarum, primi mobilis, cælo crystallino & empyreo. Et quoniam cælum in quo Sancti & ipse Deus commoratur, omnium altissimum est, ideo quoque ordinem hunc sequendo, pulcherrimum ac nobilissimum est. Secunda.

Arist. lib. 3. de cælo.

Psal. 1.

Philosophorum axioma est, quod & confirmat Augustinus, locum conuenire debere locato. Atque hinc fit, ut in rerum natura & totius vniuersi ordine, omnia iuxta dignitatem & merita locum sortita sint, nobilioraque sedem quoque nobiliorem adipiscantur. Cæterum cum Deus Ens omnium sit perfectissimum & nobilissimum; cælum empyreum, quod eiusdem & domicilium & sedes est, ut sentit Psalmista: (*Qui habitat in cælis iridebit eos;*) quodque Angelorum & animarum quibus nulla creatura nobilior, receptaculum

est locorum omnium absolutissimum & perfectissimum esse, omniaque alia dignitate & pulchritudine superare, dicendum est. Quod & Aristotelico testimonio stabiliam, qui cælum diuinitate plenum esse ait: *Consequemur, inquit, extremum, & quod sursum maxime est vocare cælum, in quo aërium omne locatum est.*

Lib. 1. de cælo.

Tertia.

Rerum contrariarum contraria quoque loca sunt, non modo quoad situm, verum etiam quoad perfectionem, ita videmus, aquam & ignem penitus inter se repugnantia, contrarium quoque situm nata esse; hunc nimirum in loco sublimi & eleuato, illum vero in vili & abiecto. Cum igitur cælum & tartarus inter se contraria immediata sunt, ut eadem in diuisione Oppositorum nuncupatur à Philosophis, utpote quorum primum in summo superficie, alterum in imo centri constitutum sit; (ut Psalmista his verbis innuit: *Si ascendero in cælum tu illic es, si descendero in infernum ades;*) credendum quoque est, cum infernus, dæmonum carcer, locus sit omnium foetidissimus, abiectissimus, vilissimus, cælum Angelorum & Sanctorum habitaculum esse & excellentissimum & optime in rerum natura collocatum. Quid vobis de hisce rationibus videtur? producant & quæram.

Psal. 138.

Figamus nobis regem, cui cælitus concessum sit ad mille annos vitam extendere, & cui inopes & facultates affluant, hunc ipsum superbum ad inhabitandum sibi palatium extruere, in quo vniuersa regni cum eo nobilitas recipi comode posset, an non credibile est, omni id hunc artificio & industria constructurum, nihil ut ad perfectionem defuisse videatur. Non secus cum summus ille Deus, totius vniuersi Princeps ac Dominus, sed qui in æternum victurus sit, cuique omnia cumulatissime affluant, cælum in habitationem sibi & Angelis, beatorumque animabus, referente Moyle, initio Genes. *in principio creauit Deus cælum & terram;* & confirmante id ipsum Psalmographo: *Opera manuum tuarum sunt cæli;* construxerit, an non vero simile videatur, omni id eum artificio summaque arte condidisse. Quinta sit hæc.

Gen. 1.

Psal. 105.

Si nobilis aliquis adolescens, honesto loco in Gallia hac natus, molliter ac laute educatus, in alienum se solum conferret, ut in eodem

dem habitationem fingeret, numquam in patriam, quamvis hoc ipsi tamen liberum foret, reuersurus, an non nouæ illius regionis voluptates & gaudia magna sint oportet, quæ omnem erga patriam iucundissimam affectum ex animo illius tollant? an non cælum illuc mitius, & terram amœniorem hac nostræ Gallicæ esse, dicendum foret? verum si & plures eiusdem animi nobiles, relictis castellis & domiciliis, in eandem regionem commigrarent, numquam amplius reuersuri, an non magis mirandum foret? at si & rex ipse regnum desereret, & eodem sine vilo reuertendi desiderio secederet, quis non admirabiles in eodẽ regno diuitias ac voluptates incredibiles esse diceret? ad eundem vos modum cogitare velim, Auditores, plurimos magni nominis viros, mundi huius regno, iam à mille quingentis annis egressos, regnũ cœlorum adiuu, tot item Prophetas, Patriarchas, Reges, tot Principes & magnates: & tamen nullum ad natale solum vnde decesserat remeare voluisse, quamvis id ei liberum foret, & vnico momento è cœlo in terram posset descendere, An non igitur hinc manifestum est tantam regni illius voluptatem ac delicias esse, vt omnes qui eodem deueniunt, iisdem inescant, ac quodammodo dementantur, rerum alterius mundi penitus obliuiscantur. Postrema sit hæc.

An non egregius locus ille ac præstans dicendus foret, omnique admiratione dignus, si modo talis in orbe reperiretur, ad quem nemo vel minima labe inquinatus, admitti posset? & quem adire nec ipsis quidem regibus, aut principibus potentissimis, nisi prius lotis pedibus, vestibusque niuei candoris & puritatis indutis, liceret? Verum quid de ipso cœlo diceris, quod tantæ excellentiæ ac dignitatis est, vt nullus vniquam tamen Princeps, aut Monarcha, in illud nisi pedes & vestimenta munda habuerit, id est, nisi conscientia ab omni peccati labe immuni, admissus fuerit. Vnde Psalmista, *Qui ingreditur sine macula.* Quod peregrina in Apocalypsi sua, figura Ioannes demonstrauit, describit enim ciuitatem, cufus muri ex gemmis pretiosissimis constructi erant, duodecim habens portas, inquam nihil coinquinatum, aut abo-

minationem faciens, aut mendacium, intrare poterat. Quam præstans igitur hic locus esse debet & admirabilis, cum tanta eundem introeuntibus necessaria sit mundities, vt nec minimi eum nã ui subire queant!

Et quemadmodum nemo nisi regifice indutus Assueri palatium subire poterat, ipsæque virgines integrum annum se comendo ornandoque, facum, pigmentaque præparando, discriminandis comis, corporis decus & ornatum comparando, verbisque efformandis, infumebant. Ita quoque nemo in summi Regis Palatiũ, cœlum se ingredi potest, qui nõ magnifice vestitus, ab omni macula & nãuo liber, innocentique vestem indutus fuerit.

An non meministis parabola illius Evangelicæ, in qua rex quidam fecit nuptias filio suo? hic cum vidisset quemdam non indutum veste nuptiali, sed lacerum & pannosum, adeo irritatus fuit, vt aspere eum increpando, *Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem,* temeritatemque illius castigando, vinctum manus & pedes, in tenebras exteriores coniecerit. Quid sibi volunt hæc omnia? vt hinc scilicet manifestum fiat, in Regis regum palatium, in quo quotidie regis beatitudinis nostræ nuptiæ peraguntur, neminem se, non vestitum veste gratiæ, quæ vere vestis nuptialis est, ingerere debere. An non igitur locus ille eximius est, cum nihil nisi mundissimum & nitidissimum in eundem ingredi valeat?

Ille siquidem mundi miraculum est, naturæ prodigium, verum opus digitorum Dei, totius vniuersi fornix, omni ex parte perfectus, domus, sedes, thronus, templum & habitaculum diuinæ maiestatis, Palatium solidum, mille viginti duabus fenestris, id est, stellis insignitum, duabusque grandioribus, sole nimirum & luna: quod à primo creatio- nis suæ tempore maxima semper industria curatum fuit, in quo infinitæ faces accensæ collucent, in quo denique omnia certa dimensione & ordine disposita sunt; adeo vt simile nullus vniquam vel viderit, vel audierit, aut cogitatione comprehenderit.

Quidquid Salomon in templo Domini & 3. Reg. 7. domo exstruxit, singulari artificio & sym-

metria

Psal. 14.

Apoc. 11.

metria peregit, muros scilicet altaria, aras, porticus, vestibula, pergulas, aream, ambulacra, gradus, ianuas, fenestras, frontispicia, cotonicas, epistylia, Zophoros, columnas, capitella pedamenta, omnia scilicet proportionem suam habebant, octauam, quintam, tertiam, decimam, duodecimam, vel aliam mensuram musicam: in longitudine, & altitudine, omnibusque partibus summa methodo & symmetria constructis. At maiori industria & artificio usus est in cœlorum fabrica Deus, in quo tot zonæ, rotæ, globi, spheræ, aliaque summo artificio, & exactissima dimensione constantia apparent, ut totidem nerui in testudine extensi harmoniam suauissimam edentes videantur. Ita videlicet id ipsum Pythagorei edocuerunt, dicebant siquidem cœlum iucundissimam, concipientibus tot aliis partibus, inter se optime coaptatis, harmoniam edere, sed quem propter tumultus & strepitus mundi huius nemo percipere queat. At nondum finem tuorum mirabilium enarrandorum inueniam o cœlum.

V.

Occurrunt enim alia & infinita, de quibus regii huius palatii dignitas colligi queat, primum quod ab omni corruptione immune sit, secundum quod omnium rerum inferiorum causa sit & origo: ita nempe tradit Aristoteles. *Necessè est, inquit, mundum inferiorem superioribus nationibus continuari, ut omnis inde virtus deriuetur.* Tertium, quod Deo qui primum & nobilissimum Esse est, quam proxime accedat, ideoque ab Auerroë, *locus æternorum ac diuinorum*, nominatur, quin & omnes barbari Deum semper in cœlo, velut in maiestatis throno collocarunt. Quartum quod tribus præstantissimis & maxime eximiiis accidentibus decoratum sit, lumine scilicet immenso, figura orbiculari, & motu circulari: & quidem motu duplici, naturali nempe quo ab Occidente in Orientem impellitur, & violento, qui contraria ratione illud impellat, sed tanta celeritate, ut nullum sit in firmamento punctum, quin sub Æquatore positum singulis horis 42398432. passuum millia conficiat, quia viginti quatuor horarum spacio 1017562500. passuum millia peragat necesse est. Velocitas porro hæc vix potest mente comprehendi: credendum est enim

Lib. 2. Met

tantam magnitudinem, immensitatem, & spatium firmamenti esse, ut vnumquodque Æquatoris punctum sub eius concavo currentis, plus itineris vnius horæ spatio conficiat, quam aliquis nostrum 2904. annis, licet quotidie etiam quadraginta passuum millia conficeret.

Addo hic præterea doctissimi Clauii auctoritate nixus, motum puncti firmamenti velociorem esse, quam motus sit sagittæ, aut auis, quæ in eo temporis spatio, quo semel saluatio Angelica recitatur, conficeret miliaria 76660. hoc est, circumiret plusquam septies totam terram ab ortu in occasum sub Æquatore cum ambitus terræ miliariorum 2250. in hoc numero 76660. contineatur sæpius quam septies, quæ velocitas caput humani ingenii excedit. Hoc autem ita esse, facile sibi quibus persuadere, si attente consideret in quarta horæ parte vix dici posse 60 saluationes Angelicas, atque adeo 240. in vna hora. Vel si maius, tanta est velocitas motus illius puncti in vna hora, quanta esset alicuius sagittæ aut auis quæ totam terram ab ortu in occasum sub Æquatore vna hora circumiret millies, octingenties, & octuagies & quater.

Sane quo magis rem intueor, penitusque considero, quo & magis admire, magisque videam omnia hæc inferiora, magis magna & præclara videantur, non nisi meras nugas & vanitatem, cum cœlesti habitaculo comparata esse: adeo ut mundus hic inferior instar falsæ & deceptivæ officinæ sit, cuius omnes merces, creaturæ inquam, nobilissimæ ac præclarissimæ non nisi signa sunt & notæ diuitiarum & mercium, quæ in amplissimo diuinæ maiestatis reconditorio, cœlo inquam, continentur. Quæ mercatores visa est voluisse imitari, qui cum plurimas & pretiosissimas merces in officina habeant, exterius non nisi specimen earum rudi charta inuolutum, & aliquam partem sed vilem, repræsentant, ut ita transeuntes viso specimine ad emendum inuitentur. Ita quidquid in hoc mundo inferiori cernimus, splendorem nempe solis, cornua lunæ, pulchritudinem cœlorum, animalium varietatem, avium disferimen, metallorum productionem, montium

tium altitudinem, aliaque naturæ miracula, magnus ille Deus forinsecus in magno vniuersitatis theatro, velut signa & notas mercium preciosissimarum, quæ in cœlesti reconditorio magna abundantia continentur (in quo iuxta Psalmistam gloria & diuitiæ) proposuit, vt nos scilicet ad eadem auro caritatis, bonorumque operum nummis emenda inuitaret.

Vtcrius quin etiam progredior, ac dicere audeo locum illum voluptatis contemplando, cœlum ciuitatem esse, mundum hunc nonnisi suburbia, cœlum palatium regium, mundum nonnisi equile aut bouile, cœlum patriam, mundum exilii locum videri. Vnde Apostolus: *inuisibilia ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* Cum enim totius vniuersi statum cōsidero, tamq; preciosas illic merces intruor, corpora inquam cœlestia scitissime elaborata, planetas tanto artificio orbi tuo infixos, sidera tam dextre suo quæque loco disposita, elementa creaturarum propagines secunda, terram scilicet in animalium, aerem in auium, mare in piscium genere producendo, solo igne sterilefcente, nihilq; producente, ipsas quin etiam creaturas omni ex parte absolutissimas, & perfectissimas, admiratione extra mentis statum raptus, animi vterius oculos sustollo, longiusque procedens considero mecum tacitus, longe ampliora, ac præstantiora, in cœlesti officina latere. Si enim tam splendidum ac magnificum creator domicilium parauerit seruis & mancipiis, quid illum amicis, electis, & filiis fecisse existimandum est? *dedit illis potestatem filios Dei fieri,* ait Ioannes.

Si regium ingressus palatium, videres ipso in introitu, loca seruorum, coquinam, stabulum, aliaque agasonum, mulionum, lixarum, ac calorum habitacula, preciosissimis aulæis conuestita, deaurata, magnoque artificio concinnata, laqueata, incrustata, depicta, parietes adhæc coloratos, fenestras vitreas imaginibus decoratas, ianuas vermikulatas, porticus bene circumquaque adornatas, atq; omnia artificiosissime elaboratas; an non obstupescens tecum ipse diceres, Si tanta sit pulchritudo, habitaculorum calo-

Tem. 4. Bess. Adueni.

rum & seruorum; quanta in cubiculis, atriis, & interiori Principis domo elucere debet magnificentia? quis splendor in cubiculis altioribus vbi magnates habitant, cum in inferioribus, & ipso in stabulo, tantus decor & amplitudo appareat? Quid est, Auditores, mundus hic aliud quam seruorum, qui peccatores sunt, commoratio, culina ebriorum ventriq; ditorum, quam bestiarum, luporum inquam, visorum, leonum, tigriū, draconum, viperarum, serpentium stabulum, si tantus tamen in his omnib. eluceat splendor & decor, si fornices eius, id est, cœlestes orbis, hiacinthino colore niteant, si parietes eius, id est elementa, aulæis conuestiti sint, si turres, id est montium iuga, tam excellæ sint, si ianux, id est Oriens, Occidens Septentrio ac merides, tam scite compositæ, sol item & luna, quæ sunt velut fenestræ per quas lumen ingreditur, tanto artificio cōdita, si cetera deniq; tā scite & ordinate efformata sint, an non oculos mentis in altum tollere, vltraq; nubes & domos aereas cogitatione transcendere ac cogitare necesse est? si loca hæc infima adeo splendida sint, hæc equalia, hæc fulia hæc antra crocodilorum spelunca ferarum ita niteant, quid de superioribus Angelorum cubiculis, de reuoluis æternis, de atriis Beatorum, de domo Dei, deq; vniuersæ militiæ cœlestis palatio dicendum?

Sæpius animo hoc voluebat Augustinus, omnesq; mundi creaturas mente percurrēs, atq; inde in cœlestia transcendens, exclamabat interdum admirans, *O Domine si tanta tribus nobis in carcere, quid dabis in patria? si tanta tribus amicis & inimicis, quid est quod seruis soli amicis.* Quasi diceret, si Deus mundum tam magnificum effecerit, ita eum exornatit, in quo tamen boni & improbi, Dei electi & inimici degunt, annon credendum est, cœlum millenis partibus excellentius & præstariū esse, cum id solis amicis, Angelis inquam & Beatis omnibus destinatum sit?

Eadem sese meditatione interdum communiebat Ioannes Chrysostomus, ita namq; in Epistolam ad Rom. commentatus est, *spiciamus cœlum, quando se nulla interponit nubes, & clara est omnis corona eius, Deinde pulchritudine aspectus eum aliquantulum contempla-*

k k ser,

Psalm. 18.

Rom. 1.

Ioan. 1.

Simile.

tes, intelligamus postea statum illius gloria tanto melius affectum, quanto lucis testis aurum est melius.

3 Reg. 10.

Allegoriam iam producamus. Regina Sabba quamprimum vt Salomonis palatium ingressa, eiusdem decus & pulchritudinem, anteriorum cubiculorumq; venustatem & capacitatem, seruatorum vestes, mores, ordinem & modestiam conspexit, è quibus omnibus de interiori splendore, deq; Principum moribus & elegantia diiudicare potuit, admirans in terram corruit, & non mansit in ea spiritus. Ad eundem modum anima, dum mundi huius palatium extrinsecus conspexit, eiusq; creaturarum pulchritudinem contempletur, simulque cogitatione ad interiorum cœli atrium transcendit, cœlestiumque Principum Angelorum sc. & Beatorum, nobilitatem & splendorem considerat, an non præ admiratione in extasim rapta animi deliquitum patietur?

Eia agite igitur, Auditores, locum hunc in mente gerite, præ oculis semper habetote, semper animo ille insculptus maneat, agite, oculos cordis in altum interdum attollite, & cum Psalmista admirantes exclamare, *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.* Locum hunc eiusq; magnificentiam semper recordemini, ac numquam mente deponite, nam tantum recordatio illius emolumentum, & obliuio detrimentum affert, vt numquam à via mandatorum Dei qui eadem cogitat, possit deflectere. vnde bene Sapiens, *Recordare nouissima tua, & in æternum non peccabis.*

Psal. 98.

Ecc. 7.

Ita porro mihi persuadeo, ardentissime animarum sponse, quis enim vitiiis indulgeat, aut à virtutis semita deflectat, cum per peccatum cœlestis gloriæ discrimen incurrat? Profecto, de me vt loquar, Domine, ita me eiusdem gloria & dignitas transuersum agit, vt quamuis vniuersum mundum lucrari queam, & imperium orbis instar Alexandri, obtinere, imo mille mundos acquirere, modo peccato consensum præbeam, hodie firmiter proponam, numquam huiusmodi facinus admittere, ne forte iure meo excidam, hæreditate cœlesti, quam expecto, quamque filius eius sanguine ac cruce nobis sua

acquirit, in æternum priuet. Omnium itaq; potius iactura fiat, quam cœli, loci illius iucundissimi altissimi, in fumæo mundi cardine constituti, ac proinde nobilissimi, omniumque locorum in rerum natura existentium præstantissimi, loci quem palatium diuinæ maiestatis tuæ, in domicilium Angelorum, in sanctarum animarum receptacula, delegisti. Valeat mundus, valeant eius ineptiæ ac nugæ, valeat eius fucus & splendor vitreus, viuat cœlum, viuat requies illa suauissima, viuat in anima illius perennis memoria, memoria inquam domicilii, voluptate & deliciis redundantis. Viuat denique locus æternæ beatitudinis, ad quam nos perducere dignetur Pater & Filius, ac Spiritus sanctus, Amen.

FERIA TERTIA.

DE BEATIS, COELI INCOLIS.

Partitio.

- I. De felicitate beatorum.
- II. De sanctorum aeternitate.
- III. An eadem sit aut dispar gloria Sanctorum.
- IV. De Aureola Sanctorum.

Memorare nouissima tua, ac beatitudinem imprimis sanctorum calo receptorum, & in æternum non peccabis, Eccles. 7.

FIGVRA.

Aquila illa Evangelica Ioannes, que inter oranes, tam sublime euolauit, vt diuinæ essentia: solem quam proxime conspexerit, vidisse se se in Apocalypsi ait, magnam hominum turbam, quam nemo dinumerare poterat, ex omni natione, populo, tribu, lingua, loco collectam stantem ante thronum & agnum, albis vestibus indutam, palmas manibus gestantem, laudemque Deo & hymnos concinentem. Cum mystici huius emblematis sensum inuestigarem, *beatam*

Apoc. 7.

beatam Beatorum sortem hic ad oculum exprimi perpexi, & per turbam illam omnes Sanctos ex omninatione & populo congregatos, albis innocentiae vestibus indutos, palmasque in victoriae signum manibus gestantes designari, qui ante thronum diuinæ maiestatis consistentes, iucundissimos assidue hymnos Deo Optimo Maximo sine fine concinunt, & harmoniam edunt suauissimam. Latius hoc vobis hodierna die deducere est animus, modo solita S. Spiritus aura afflet, & virgo Deipara intercedendo apud filium & agnum non desit. Quocirca Angelicam illi salutationem offeramus.

Ave MARIA.

I. Potentissimus ille Israëlitarum Rex, Iudæorum Hercules, Philistæorum terror, celeberrimus Ecclesiæ Prophetes David, cū diuina in hominum genus collata beneficia, interea dum adhuc in terris agerent, secum perpenderet, admirans exclamat: *Domine Dominus noster quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra! Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum? Omnia subiecisti sub pedibus eius.* An non enim ingentis amoris testimonium est, quod homo statim à suæ creationis primordio rex à Deo fuerit constitutus, imperiumque in pisces maris, in volucres cæli, inque omnia terræ animalia obtinuerit, & pedibus eius subiecta sint: cælum quoque & elementa, terra & orbis ob vnicum hominem condita, ut iisdem frueretur, recrearetur, & dominaretur.

Deus admirabilis est in Sanctorum gloria.

Verum enim vero, si pius ille princeps tantopere admiratus est, quod in orbis creatione in hominis gratiam peractum est, quando nimirum omnium rerum dominum in eum est collatum, quid dixisset fecissetque, si, quæ Deus in gloriam Sanctorum, & ad Beatitudinem electorum complendam præstitit, considerasset: hic scilicet pleno ore exclamasset: *Domine Dominus noster quam admirabile est nomen tuum, & affectus erga hominem incredibilis! cum, vel semel tantum hoc perpendens, obstupescendo aliud nihil dixerit, quàm Mirabilis Deus in Sanctis suis.* Quasi dixisset:

Mirabilem quidem se in hominis creatione Deus reddidit, & deinde in eiusdem redemptione multo mirabilior, maxime tamen in beatitudine quam eidem præparauit. Occasionem scilicet hominibus dedit, se ut admirarentur cum vniuersam hanc rerum machinam condidit, elementa suo quæque loco disposuit, vêtis alas addidit, Oceanifluctus contempserit & composuit, montes adaptauit, valles depressit, arboribus radices, esse mineralibus, vitam animalibus, hominibus vero intelligentiam attribuit, ac præsertim cū Sanctis gloriam sempiternam præparauit.

Hic nempe insignes Veteris Testamenti figuræ complentur. Tunc scilicet diues ille Rex Ezechias, potētiae ac magnitudinis suæ thesauros referendo eisdem legatis Babyloniis, id est, hominibus, Babylone, id est, mundo profectis, ostendit ac communicat. Tunc maximus ille Monarcha Assuerus, qui noncentum viginti septem, ab India vsque in Æthiopiā, sed ab vno polo ad alterum, & quatuor mundi cardinibus imperat, quo magnificentiam suam demonstraret, splendidum æternæ beatitudinis epulum optimatibus regni, id est, Angelis, & subditis, nō modo qui in Susis, sed qui in magna mundi ciuitate commorantur præparat. ô epulum vere regium ac lautum! quod iam à quinq; annorum millibus durat, & non absumitur.

Tunc quoque Ioseph, quamuis male olim à fratribus, nobis, inquam, habitus, totius Ægypti mundi huius Princeps ac Dominus constitutus, Iacobi filiis, fame & inedia oppressis, gloriæ horrea aperiet, beatitudinisque æternæ grano saturabit, Iosephi Patriarchæ verba idēdem repetens: *Imple saccos, id est, Gen. 44. capacitates, animæ & corporis Sanctorum meorum, frumento, gloriæ & felicitatis, quantum possunt capere, id est, vnicuique iuxta merita: illæ quidem figuræ, iam etiam parabolas producam.*

Tunc etiam benignus ille paterfamilias, humaniter & clementer filios illos prodigos, paterna olim domo egressos, & tandem, omni gratiarum & charismatum substantia consumpta, è peregrina illa mundi regione, in qua dudum errauerant, per diuturnam poenitentiam reuertentes, recipiet, amplectetur, fo-

Iug. 15. uebit, stringet, magnoque affectu exoscilabitur, dicens: *Cito proferte stolam primam, & induite illi s. & date annulum in manibus eorum, & calceamenta in pedes eorum, stolam nempe immortalitatis, vestimenta gloriæ, annulum æternitatis, & calceamenta certitudinis.*

Tunc homo ille rex, qui nuptias filio suo in cœlorum habitaculo parauit, dicit electis, qui iam inde à primordio mundi, per æternam prædestinationem, ad eandem inuitati erant. *Omnia sunt parata, tauri mei occisi sunt, venite ad nuptias, numerus electorum completus est; martyres occisi, nihil restat aliud quam vt intretis, & epulo reficiamini.* Tunc clamabitur, quod olim clamabar in Canticis Sponsa: *Bibite amici, & inebriamini charisfimi; bibite calicem æternæ felicitatis, vos martyres, Apostoli, & quotquot me olim ex animo dilexistis, bibite vt tandem inebriemini.* Aliquid hic insinuat Psalmista, dū ait:

Psal. 35. *Inebriabuntur ab ubertate domus tua, & torrente voluptatis tua potabis eos.* An non igitur Deus hic se penitus admirabilem reddidit? An non hæc Sanctorum gloria vobis incredibile videretur? an non eorum sortem beatissimam prædicabitis?

Scriptura Sacra cum electorum sortem describeret, reges eos vocat & coronas capite gestantes. Ita namque in Apocalypsi legitur: *In circuitu sedis sedilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores, sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum corona aurea.* Scio per Seniores hos, Ecclesiastas à Gregorio Magno intelligi; sed Glossa ordinaria, Richardus de S. Victore, Rupertus, aliique de illustrioribus Sanctis eadem verba accipiunt, tam de noui quam de veteris Testamēti, quales sunt duodecim Patriarchæ, & duodecim Apostoli, qui pariter numerum vigesimum quartum conficiunt: Equidem de omnibus Beatis in genere intelligo, quia numerus duodenarius, plurimum in Sacris libris velis ipse duplicatus, vicesimus quartus pro vniuersitate accipitur: describuntur autem vt senes, quo eorum ætas, fortisq; eorum perpetuitas designetur. O quænam ætas, quænam felicitas, eorum beatitudo! nondum igitur vobiscum quam ingens eadem sit, imaginamini?

Ceterum ex bonitate & liberalitate, quam in hac vita diuina erga nos maiestas, tum remunerandis iustorum meritis, tum in compensandis virtutibus moralibus impiorum ostendit, Beatorum gloria & mercedis eorum amplitudo colligi potest: Si enim tantam in hac lachrymarum valle munificentiam ac largitatem declarat, quam ampla esse debet merces, quam in cœlo electis præparauit! Ita nempe argumentatur Augustinus in Soliloquiis: *Si ms Domina pro hoc corpore ignobili & corruptibili tam magna & innumera beneficia prestas, à cœlo & ab aere, à terra & à mari, à luce & à tenebris, ventis & pluuio, qualia, quasi, & quam magna & innumerabilia erunt illa bona, qua præparasti diligentibus te in illa cœlesti patria, vbi te videbimus facere ad faciem: Si tanta nobis facis in carcere, quid agis in palatio: Si tanta solatia in hac die lachrymarum, quanta conferes in die nouitiarum: O vere diuina ac plane cœlestis meditatio!*

Similem propemodum habet in paraphrasi Psalmi 83. *Bona cogitate & considerate fratres, quia dat Deus peccatoribus, & hinc intelligetur, quod seruet seruus sui fidei ius: blasphemantibus eum quotidie, dat cœlum & terram, dat fontes fructus, copias, ubertatem, qui talia peccatoribus dat, quod eum prius seruare fidelibus suis. Nec solus Augustinus ex rebus inferioribus superiorum dignitatem, Beatorumque felicitatem, ex viuientium forte dimentis est: sed & Fulgentius, Episcopus Ruspenfis, referente Surio, diei Ianuarij, cum in Arianorum persecutione Romam venisset, Senatorum multitudinem, antiquorum marmorum decus, pyramidum antiquitatem, Amphitheatri splendorem, opumque ac luxu affluentiam esset contemplatus, ad se mox reuersus, dicere cœpit adstantibus: *Quam speciosa potest esse Ierusalem: cœlestis si sic fulget Roma terrestri, & san hoc saculo datur, tanti honoru dignitas diligentibus sanctis diligentibus veritatem? An non præclara vobis hæcce videretur ratio?**

S. Procopius Gæzensium Episcopus, cum Tom 3. in Surio Constantinopolim venisset, eo tempore quo Theodosius iunior Imp. ad baptis-
vita S. Pro-
copij.
mum

Dei erga peccatores liberalitas.

Fulgentij dictum.

num portabatur, & pompam magnificen-
tiamque imperialem, quæ tum peragebatur,
vidisset, dicere cœpit: *Si ea quæ paulo post eu-
nesunt, tantam habent gloriam quanto magis
coelestia, quæ parata sunt Sancto Dei.* Tanta-
namque eadem sunt, Beatorumq; cœlo per-
fruentium fors adeo lata & foelix, vt si eam
semper ob oculos haberemus, nunquam am-
plius diuinam maiestatem offenderemus: vnde
verissimum est axioma Sapientis: *Memorare
nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Atq;
hoc est stadium, in quo hodie mea decurret
oratio, & quidem in bigis, primo dicam ma-
gnitudinem gloriæ Beatorum, secundo dif-
quiram, num eadem omnium sit beatitudo,
& num vnus alterum beatitudine antecellat.
Primum igitur incipiamus.

III. Tria sunt quantum colligere possum, quæ

Tria sunt beatorum sortem admirabilem reddunt, pri-
ma: Beatorum ipsa eiusdem duratio, quæ non in cen-
torum sorte aut mille, dies mille, aut milies mille annos,
commen- sed in omnem æternitatem extenditur. Vn-
dabilem de apud Daniele legimus: *Fulgebunt quasi
reddunt splendor firmamenti, & quasi stella in perpetuas
Dan 12. aternitates.* Et apud Eldram: *Parati estote ad
4. Esdr. 2. pramiam regni, quia lux perpetua lucebit vobis, per
2. Cor. 4. aternitatem temporis.* Et apud Apostolum: *Æ-
ternum gloria pondus operatur in nobis.* Sed om-
nium certissima est promissio illa Saluatoris
apud Ioannem: *Qui credit in me, habet vitam
3. Ioan. 6. aternam;* Adeo vt, cum beatitudinis huius
duratio perpetua sit, gaudia & voluptates,
quæ eandem comitantur, perpetua quoque
sunt & perennia, & nunquam finem habitura.

Non erunt illic gaudia qualia tua sunt ð mun-
de, quæ vere gaudia appellari nequeunt, eo
quod brevia sunt, & mox vt exorta euanes-
cant, gaudia, inquam, quæ semper à lachry-
mis quam proxime excipiuntur, & in dolo-
res desinunt; *Extrema namque gaudij, vt ait
Sapiens, occupat luctus;* gaudia fugacia &
momentanea, quæ vix momento permanēt,
& instar venti in auras subito euanescent.

Vnde Iob: *Gaudium hypocrita ad instar puncti,
Iob 20. per hypocritam hunc intelligamus mundū,
qui instar hypocritæ & simulatoris perfidus
est: proditor, inconstans, & vaser.*

Ad hæc gaudia hypocritæ huius facile cõ-
uertuntur, non sunt permanentia, vix enim
breuiasunt.

Ad hæc gaudia hypocritæ huius facile cõ-
uertuntur, non sunt permanentia, vix enim
breuiasunt.

Ad hæc gaudia hypocritæ huius facile cõ-
uertuntur, non sunt permanentia, vix enim
breuiasunt.

Ad hæc gaudia hypocritæ huius facile cõ-
uertuntur, non sunt permanentia, vix enim
breuiasunt.

deliciæ locum aliquē ingressæ sunt, quin sta-
tim luctus, tristitia, lachrymæ, & angores ia-
nuam pulsant. Audiamus quid Propheta di-
cat: *Ad vesperam demorabitur fletus, & ad ma-
tutinum lacrima;* id est, mane risus, vesperi in-
gruent lachrymæ; si dies oriens delicias &
voluptates afferat, serus vesper luctū vehet.

Testis sit huiusce meæ sententiæ domus &
familia Iob; omnes ecce filij eius non nisi de
risu deliciisq; loquebantur, & ecce mors, &
repentina calamitas imminēbat. In palatio
Balthazaris Regis non nisi de epulis & conui-
uiis sermo erat, & ecce repente luctus & do-
lor, & inexpectata Regis fata præ foribus.

At non ita de celestibus gaudiis sentien-
dum; hæc siquidem in perpetuū permanent, cœli æter-
& absolute vt loquamur, æterna sunt & sem-
piterna. Testatur id ipsum Propheta, dicens:
Gaudebitis & exultabitis vique in sempiternum. Isai. 65.

Et præterquam quod perennia sint & per-
mansura, adeo etiam grandia sunt & ingētia,
vt nō spiritus modo ac facultates animæ, sed
ossa ipsa, partesque corporis animæ expertes
eadem expertura sint. Testem huiusce opi-
nionis habeo Psalmistam; dum ad Dominū
lachrymans ait: *Audiuisti meo dabis gaudium &
Psal 50. latitiam, & exultabunt ossa humiliata,* i. ita ali-
quando, spero quidem Domine, aures meæ
in cœlo angelica harmonia demulcebuntur,
vt incredibili non modo intrinsecus & in a-
nima, gaudio perfundendus sim; sed & ossa
mea ingentem læticiam habitura, adeo vt &
præ gaudio exultatura sint.

Et quoniam gaudia hæc æterna sunt, ideo
Beati in Sacris litteris columnis comparan-
tur: *Qui viderit, faciam illum columnam in tem-
plo Dei mei, & scribam super eum nomē Dei mei.*

Respicit promissio hæc futurum Sanctorum
statum; in quo Beati instar columnæ firmi
perstebunt, nulli mutationi aut casui obno-
xij; sed de sua sorte securi & certissimi. Figu-
ra huius rei sunt columnæ illæ argenteæ, quæ in
throno Salomonis innitebatur, quarum in
Canticis Canticorum est mentio: *Ferculum
fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas
eius fecit argenteas;* atque in hunc sensum eas
interpretatus est venerabilis Beda. Figura
item sunt sexaginta illæ columnæ de lignis
Cethim, argenteis laminis conuestite, æreis-

Beati col-
umnis
compa-
rantur.

Beati col-
umnis
compa-
rantur.

Beati col-
umnis
compa-
rantur.

Beati col-
umnis
compa-
rantur.

que bassibus innixa, quibus Tabernaculum Mosaicum fulciebatur: quia, cum Sancti æneo semper, dum viuerent, pectore fuerunt, id est, in rebus aduersis infracti & inuincibiles, diuinarumque rerum contemplatione velut laminis argenteis cooperti, ideo in cælo instar columnarum perseverant firmi, immobiles, de sua beatitudine securi, nulli commutationi obnoxij, quod & illis Psalmographi verbis confirmari potest: *Ego confirmavi columnas eius.*

Psal. 74.

Porro columnæ hæc in cælo erectæ, regiū in tergo Messia nomen inscriptum gerent: Christus enim morte sua ac passione promeruit, vt tot animæ, velut pyramides triumphales, æternaque victoria & triumpho sui monumenta, in cælo erigerentur. Quot hic Deus bone, pyramides, quot hic arces videre erit? Trecentas quidem vno die Athenienses, teste Plutarcho, Demetrio Phalerio optime de repub. merito erexere: sed ipsa nos docet fides, plures in cælo in honorem IESU CHRISTI, qui Deus simul & homo est, quique tam de cælestibus quam terrestribus, de Angelis simul & hominibus bene meritis est, columnas & monumenta victoria erecta esse: & quidem tot, vt Apostolus easdem se

Apoc. 7.

numerare vix posse dicat: *Vidi urbem magnam, quam dinumerare nemo poterat.*

Iterum igitur repeto, beatitudinem ciuium supernorum mutari non posse aut terminari, sed perennem ac perpetuam esse. Præclarū mihi hic Psalter testimonium suggerit cum Ierosolymitanæ ciuitati loquens, ait:

Psal. 147.

Lauda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarū. Qui de cælesti Ierusalem analogice versum hunc interpretantur, deque gloria Beatorum hic sermonem fieri putant, optime mihi sensisse videntur: nullus enim inimicus iis amplius nocere poterit, nullus obrutis portis, beatitudinem eripere, sed de sua salute ac felicitate securi, æterno gaudio perfruentur. Idem innuere in Apocalypsi sua voluit Ioannes, dum vidisse se ait paruulos stantes ante thronum Dei, quo situ corporis constantia & gloria immobilis perpetuitas designatur.

Apoc. 7.

Nobile illud ac percelebre tabernaculum Moysis, quod variis mysteriis scatebat, quodque

hyanthinis pellibus coopertum, cæli intuentibus similitudinem reddebat, vt Iosephus ait, gloria quoque cælestis solum fuit, ipsum enim de lignis Cethim, quemodo apud Hebræos Cedri nuncupantur incomputabilibus compactum erat: vt hinc euidenter fieret, Sanctorum felicitatem nullo vnquam tempore corrumpendam, nulli mutationi obnoxiam esse, sed semper incorruptam permanfurum.

Lib. 3. Ant.

Ecce & aliam figuram. Ciuitas illa, de qua in Apocalypsi, quadrata erat, & figuræ cubicæ quæ constantia & firmitatis solum est, quæ eundem semper quaquaersum aspicientibus intuitum reddit: porro primū murorum huius vrbis fundamentum constat ex laspide, qui securitatem designat: nam is, vt naturalium rerum scriptores aiunt, audaciam meticulosi addit, & in aduersis hominem infractum efficit. Omnia hæc signū esse putem fortis beatorum ciuium cælestis Ierusalem, cuius fortis primū fundamentum est ipsa securitas, & quadratura æternitatis, quæ semper eadem est quibus omnibus permanens & immutabilis eorum beatitudo designatur.

Apoc. 20.

Secundum, quod eorum felicitatem & gloriam admirabilem reddit, est ipsa loci, in quo commorantur, dignitas & splendor, de quo heri abunde locuti sumus: tamen dicendum restat, loci huius pulchritudinem & venustatem, magnum ad electorum gaudia momentum asserre: loci, inquam, quem Deus in habitationem sibi delegit, loci in loco vnde omnia loca conspici possunt consiti, loci de quo hoc diuinum Anselmi extat elogiū:

Loci dignitas in quo sancti agunt eorum gloria auget.

In eo est vita sine morte, iuuentus sine senectute, c. 16. sanitas sine infirmitate, requies sine labore, gaudium sine tristitia, pax sine discordia, lux sine tenebris, delectatio sine fastidio, agilitas sine ponderositate, fortitudo sine imbecillitate. O igitur locum amœnum & iucundum! Quis de simili audiuit vnquam? Quam gratum scilicet & volupe erit, habere Deum supra, Angelos ad latus, tot soles ante, tot stellas infra & omnem æream & sublunarem regionem sub pedibus? O locum inestimabilem, qui nimirum omnes cælestes orbes infra se videt! eorum namque scitissimus situs, magnitudo immensa, ex-

Cr. Or. Be. pe. po.

fa, eximia pulchritudo, motus temperatus, & velut ad numerum compositus, celeritas adhuc & constans motuum varietas, admirationem & amorem mortalibus afferunt.

Locus hic, Philosophi, non est amplius capax corporis grauis, ponderosi, & naturalis, sed leuis, subtilis & gloriosi: locus qui nunquam mutatur, sed semper idem permanet, cuius finis ipsa est æternitas: locus denique in quo nulla corruptionis, generationis, aut peccati est mentio: adeo ut quicumque ad eundem peruenierunt, ab omni huiusmodi defectu se liberos, & ab omni peccandi potestate in æternum immunes esse, cõfiteri queant. Et sane ex huiusmodi beatitudine, tanta in modum gloriæ accidentaliter in intellectum Beatorum propter summi quod adepti sunt boni fruitionem, delectatio, tantaque in eorum voluntatem redundat rectitudo, ut nunquam peccare amplius, aut à iustitiæ tramite possint deflectere. Locus enim hic & peccata sunt incompatibilia.

Sancti in
cælo pec-
care ne-
queunt.

Strab. l. 10.

Nam ut Naturalium rerum scriptores aiunt, Certam maris mediterranei insulam nescio quo occulto naturæ miraculo, veneni expertem esse, & nullos serpentes alere, aut quidquam noxium. Ita dicere possumus: cæli incolæ ab omni peccato immunes esse, nullumque peccati virus, aut immunditiam apud illos dominari. Locus nempe hic & venena, territorium hoc regium & letale animæ virus, incompatibilia sunt: nam cum Beati semel eodem peruenierint, credendum est eos in gratia confirmari, imo ne de peccato quidem cogitare posse.

Credebat
Origenes
Beatos
peccare
posse.

Hæc dixi, ut Origenis errorem confutarem, credebat enim ille, iam à mille quadringentis annis, Beatos qui cælo comprehenduntur, adhuc peccare posse, primumque librum de Principis tertia erroris huius fuligine denigravit: homilia vero decimatertia in Lucam scripsit, Angelos interdum in vitia prolabi. Eodem in errore versatus fuit Iacobus Faber Stabulensis ut ex opusculo de tribus Magdalenis videre est, sed hunc aperitissimis rationibus refellit Bartholomæus Medina magni nominis & eruditionis vir, qui bene de Fabro hoc vsurpari posse adagium illud ait, *Tractent fabrilis fabri.* Est

namque omni certo certius, peccatum cœlesti habitaculo exulare, nullique Beatos peccandi propensione obnoxios esse: essent incerta eorum felicitas, nec gaudium eorum integrum ac plenum foret, falsoque Dominus dixisse conuinceretur, *ut gaudium vestrum loan. 16. sit plenum.*

Sed qui hoc fiat, & unde felicitas hæc, qua à peccato immunes sunt, oriatur, disputant in scholis Theologi, estque quæstio satis perplexa. Scotus namque monstrum illud ingenii, nullam aliam huiusce impeccabilitatis causam dari posse existimauit, quam merum Dei beneplacitum, & legem quandam extrinsecam, qua magnus ille Princeps in æternum diuinæ visionis fruitione Beatos beare, in eisque amorem essentia suæ super omnia inuolabiliter conferuare voluit: hic autem amor omnia peccatorum & scelerum genera ab eorum voluntate excludit, adeo ut nunquam in aliquam prauam propensionem concurrere, aut consensum in peccatum præbere velit: idque ideo fieri ait, quod voluntas instar Regis absoluta & libera sit, & à nemine cogi possit.

Vnde fiat
Beatos nõ
posse pec-
care.
*Lib. 4. sent.
dist. 49. q. 6.*

Huius autem opinionis non est D. Thomas sed putat e contra, omnia hæc e natura beatitudinis originem sumere, hancque impeccabilitatem, qua Sancti donati sunt, referri debere ait, in continuam diuinæ essentia visionem: ita namque illi hanc intuendo rapti sunt, ut oculos ab eadem aut voluntatem nequeant diuertere, aut mente iniquum quid & nefarium quod aduersus Deum resulter concepere. Quod hac ratione confirmat. Quod, inquit, bonum communiter agit in homine, interea dum hic adhuc peregrinamur, id ipsum in beati alicuius voluntate efficit diuina essentia: atqui voluntas viatoris, interea dum hic agit, ita bono in genere copulata est, aliud ut nihil desiderare, præter id ipsum queat, omniaque quæ hic diligimus velut bona vel saltem sub boni specie, amplectamur. Voluntas igitur comprehendens & Beati, nihil desiderare potest, quod non diuinæ essentia vsquequaque respondeat, nihil proinde nisi solam virtutem, & nullum vitium. Sed cœptam materiam prosequamur.

1. 2. q. 4. 4.

Tertium

III. Tertium quod Sanctorum beatitudinem
 Cōfortiū mirum in modum exaltat & exaggerat, est i-
 cum quo plsum consortium & sodalitas, cum qua in
 Beati agūt perpetuum agunt, an non enim magnū quid
 eorū gau- & prater commune hominum vorum sit,
 dium am- dium semper coram diuina maiestate apparere,
 plificat. cum Cherubim & Seraphim perpetuo versa-
 ri, cum Potestatibus, ac Principatibus nun-
 quam non agere, Angelorum deniq; cōmer-
 cio gaudere? An non ingens quoddam gau-
 dium sit, cum omnibus qui vnquam vixere
 Sanctis viuere, cum naturæ principibus de-
 gere, in ipso Angelorum palatio, & inter cœ-
 lestes optimates? societatem hanc mirum in
 modum Pontifex exaltat Gregorius, *Ibi hy-
 mnidici Angelorum chori, societas supernorum
 ciuium, ibi dulcia solēntia à peregrinationis hu-
 ius tristi labore redeuntium, ibi prouidus Prophe-
 tarum cœtus, ibi iudex Apostolorum numerus,
 ibi innumerabilem martyrum victor exercitus.
 O sodalitiū exoptandum, ò viciniam feli-
 cem vere ac beatam!*

Homil. 14.
 super Eu-
 angelia.

Psal. 15.

Super.
 Psal. 35.

Phocion Atheniensium dux cum domum
 quandā venum exponeret, simul edixit, bo-
 no eam vicino gaudere, non litigioso se. aut
 vinoso, existimabat seil. hanc proprietatem
 non parum ad eius bonitatem conducere. V-
 binam vos estis Christiani? hereditas illa cœ-
 lestis, quæ tot iam annis non ingenti pretio
 diuendenda, sed dono proposita est: & vltro
 oblata, optimo sita est loco, bonos & faciles
 habet vicinos: Angelos nimirum & Sanctos:
 inuitet vos hæc vnica consideratio oportet,
 vt eam vobis comparetis. Hoc spectabat va-
 tes regius cum diceret, *Funes ceciderunt mihi
 in præclaris, etenim hereditas mea præclara est
 mihi, ipsa scilicet Sanctorum societas & vi-
 cinitate commendabilis. Offert hanc nobis
 quotidie non pretio, sed gratis Deus, publi-
 ca præconis, id est, sacræ scripturæ voce edi-
 cit, bonis eam vicinis, circumdatam esse, o-
 mni nimirum cœli terræque nobilitate: ar-
 que hoc per Ecclesiæ suæ doctores nullo nō
 tempore promulgauit, & imprimis per D.
 Augustinum, Cum transferit, inquit, gemitus
 noster, omnes vna voce, in vno populo, in vna pa-
 tria consolabitur, millia millium coniuncta psal-
 lentibus Angelis, & choris celestium potestatum,
 in vna ciuitate viuentium.*

Quod autem beatitudinem, quæ in hac
 iucunda societate consistit, magis admirabi-
 lem reddit, est summus in tanta Sanctorum
 multitudine & varietate, animorum consen-
 sus & incredibilis vnio. Admiratur hoc psal-
 tes dum canit, *Ecce quam bonum & quam iu-
 cundum habitare fratres in vnum:* hanc porro
 societatem vnigento pretiosissimo ex variis
 odoramentis, myrrha, balsamo, & cinnamo-
 mo composito, quo summi Sacerdotis ver-
 tex inungi solebat, comparat, *sicut vnguen-
 tum in capite, quod descendit in barbam Aaron:*
 Ait in super glossa Ordinaria, duos illos Che-
 rubin, quos Salomon in templo Domini col-
 locauit, eiusdem magnitudinis & æqualis
 proportionis existit: hæc autem vtriusq;
 similitudo & æqualitas, vnionem, qua Sancti
 qui in cœlo instar Cherubin & Angelorum
 sunt, inter se vniti sunt designat.

Doctissimus Augustinus Psalmum 150.
 explicans, ait hunc torum de Beatis intelligi
 debere: & addit è vtorum instrumentorum
 musicorum, quæ illic recensentur, vt sistro-
 rum, psalteriorum, organorum, cymbalo-
 rum, tympanorum, dissona consonantia,
 Beatorem vnionem & animorum inter se cō-
 sensum optime denotari. Quamuis enim illi
 beatitudine differant, & gloria, inter seta-
 men quam optime conueniunt, nec vel mi-
 nimum alter ab altero discrepat. Verba illius
 producemus, *Habebunt, inquit, etiam tunc
 Sancti differentias: vna consonantes, non dissonan-
 tes sicut concentus suauissimus sit, ex diuersis qui-
 dem, sed non aduersis sonis.*

Hic siste ò anima mea, & tecum obsecro,
 cogita, quanta in cœlo ex tam læto ac iucun-
 do confortio voluptas oriatur, quam iucun-
 dum sit videre, ingentem illam Sanctorum
 multitudinem ex omnibus tribubus, & po-
 pulis & linguis congregatam, coram diuinæ
 maiestatis throno consistentem! quam vo-
 lupte sit in vnico momento tot Angelorum
 millia Domino gloriæ ministrantia cernere:
*Millia millium, ait Daniel, ministrabant ei, &
 decies centena millia assistebant ei.* Et Paulus,
*Multorum Angelorum frequentia, & Ecclesia
 primitiuorum qui conscripti sunt in cœlis:*
 quorum ordinem & in hierarchias distribu-
 tionem Origines ordini, quem duodecim
 tri-

Psal. 132.

Ibid.

Reg. 8.

In Psal. 150.

Dan. 7.

Hebr. 12.

Num. 3.

tribus circa tabernaculum constituta te-
nebant, assimilauit.

Tanti porro David rex sodalitati huius di-
gnitatem faciebat, aperte vt confessus fue-
rit, malle se vno die iucundo huic confortio
interesse, quam toto vitæ tempore, imo mil-
le annis, splendidissima palatia incolere: Me-
lior est dies vna in atrio tuis super millia in quæ
verba S. Augustinus ita commentatus est,
Tanta, inquit, pulchritudo iustitia iucunditas
lucis æterna, hoc est incommutabilis veritas,
vt etiam si non liceat in ea amplius viuere, quam
vnius diei mora, propter hoc solum innumerabiles
anni huius vitæ, pleni deliciis & circumfluentia
temporalium bonorum, recte meritoque contem-
narentur.

Ipsam & Isaias tribus verbis explicauit,
sed quæ multis periodis æquivalent. *Dicite
iusto quoniam bene.* verba quidem pauca, &
breuis oratio, sed plena emphasi, ampli-
simumque sensum includens, an non enim
præclara, ne dicam diuina, Sanctorum fors
est, qui Dei conspectu & Angelorum fami-
liaritate perfrauntur. Nullus profecto par
haberi bonus in mundo potest, quippe qui
omnem honorem excedat, quem dum Pro-
pheta regius perpenderet, admirans ait, *Ni-
mis honorati sunt amici tui Deus,* quod diuino
tuo conspectu perpetuo fruuntur, & Ange-
los & Archangelos velut socios & sodales
habeant. *Quin & alibi gloriam hanc exaggerans
exclamat, Qui sicut Dominus Deus no-
ster, qui in altis habitat? suscitans à terra ino-
pam, & de stercore origens pauperem: vt collocet
eum cum principibus, cum principibus populi sui,
Angelis & Archangelis; qui omnium creatu-
rarum sunt nobilissimi.*

Magni quidem fuere honores, ad quos in
Perside ab Alluero Mardocheus, & in Ægy-
pto à Pharaone Iosephus euectus fuit, quos
& Sacra scriptura demittit: at longe maio-
res eminentioresque sunt illi, ad quos Ele-
ctos suos Dominus sublimat in cœlesti ha-
bitaculo: triumphus eorum immortalis est,
eorum Esse non deficiet, fors eorum æterna,
conditio interminabilis, gloria infinita, fe-
licitas secura, & voluptas nullo vnquam
æuo interrumpenda. *Sic, sic honorabitur quem
Tom. 4. Bess. Aduent.*

rex voluerit honorare. Ipse quoque redemptor
noster Christus dignitatem hanc exprimere
gestiens, in Euangelio ait, minimum San-
ctorum, qui in cœlo commorantur, maio-
rem fore S. Ioanne Baptista; interea dum hoc
in mundo ageret, *Amen dico vobis, non surre-
xit maior Ioanne Baptista, inter natos mulierum,
qui autem minor est in regno cœlorum, maior est
illo.* Ecce, primogenitus ille Zachariæ, puer
ille vere admirabilis, miraculum illud mui-
di, lux illa Iudææ, quamuis magni apud o-
mnes haberetur, & singularibus à Deo priui-
legiis donatus esset, vt qui sine peccato ori-
ginali natus sit semperque à peccato immu-
nis vixerit, digito æternum Patris Verbum
monstrauerit, eique baptismum contulerit,
ad quem synagoga honoris ergo legatos
destinavit, qui à multis pro Messia in lege
promisso sit habitus, quem Prophetæ An-
geli nomine decorarint, hic inquam, quam-
uis foret huiusmodi minimo tamen Sancto-
rum regno cœlesti receptorum, in gloria, di-
gnitate & eminentia cedat necesse est. O-
rem, nisi CHRISTVS asseruisset, incredi-
bilem!

Regina illa extremo Oriente profecta,
dum palatium regis Salomonis esset in-
gressa, viso splendore & magnificentia eius,
adeo consternata est, vt seruos illius & do-
mesticos beatos prædicarit, *Beati viri tui
& beati serui tui hi, qui stant coram te semper
& audiunt sapientiam tuam: quod ipsum &
alibi repetitur.* Merito quidem hæc dice-
re potuisse videris, ô regina, sed potiori
nos iure de Sanctis, in colis illis aula cœle-
stis: summi Dei seruis, beatis illis spiriti-
bus reperere eadem possumus, *Beati serui
illi, qui diuinam maiestatem semper ante
oculos habent, & æternam illam sapien-
tiam in perpetuum audire merentur.* Respe-
xit huc vates regius, dicens, *Beati qui ha-
bitant in domo tua Domine, in secula seculo-
rum laudabunt te.* Hac loquendi ratione
vltus est & Angelus cum Ioanne, *Beati qui
ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt, & ad-
ditur, Et dixit mihi, Hæc verba Dei vera sunt:
perinde ac si diceret, Vere hi, quia æter-
næ beatitudinis nuptias per occultam &
infructabilem Dei præscientiam ac præde-*

Psal. 83.
In Psal. 83.
& li de lib.
arbitrio.

Isa. 3.

Psal. 138.

Psal. 112.

Gen. 41.

Reg. 10.
2. Par. 9.

Psal. 83.

Apo. 19.

inationem appellati sunt, felices ac fortunati dicendi sunt: tanta quippe eorum felicitas est, ut verbis exprimi nequeat, aut mente comprehendi. Notare porro vos velim, hic cœnæ nomine beatitudinem designari, & non omnino absurde; nam quemadmodum cœna vltima dici refectio est, & non nisi fero die, euoluto, peragi consuevit: ita quoque beatitudo, est enim illa postrema refectio, quæ Beatis in cœlesti habitaculo præparata est, idque sub vitæ vespere. Mundus hic non nisi ientacula & conuiuia præparat, quæ famem magis iritent quam pellant; sed cœlum luculentas cœnas, regiaque epulas instruit, quibus vniuersus orbis reficiatur. Testabitur id Psalmista, qui eandem gustasse videbatur, *Satiabor cum apparuerit gloria tua*: id est, Satiari non potero, semper esuriam, donec mensæ gloriæ tuæ assideam, quam fidelibus & electis tuis seruis promissisti.

Psal. 16.

Figura.

2. Reg. 17 19

3. Reg. 2.

Luc. 22.

Huius autem rei figuram si vultis, producant. David rex cum vitæ stadium iam confecisset, Salomonemque filium, quem regni successorem constituerat, serio admoneret, præcepit, ut fidele obsequium, quod viuens à filio Berzellai Galaaditis (qui cum olim fugientem, & omnes illius copias fame prope modum enectas refecerat, & pauerat) acceperat amplissima mercede remuneraretur; nimirum ut regiæ semper, quoad viuerent, mensæ assiderent.

Audite verba, *Sed & filii Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua*. Ad eundem etiam modum Christus, verus ille Salomon, Patris sui æterni voluntati morem gerens electos suos, veros inquam Galaaditas, propter obsequium in Patrem præstitum, dum in terris agerent regiæ beatitudinis æternæ mensæ adhibitorum se promissit: *Et ego dispono vobis sicut disposuit michi Pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo*. An non, ô veri Galaaditæ, animæ inquam beatæ, felicitas vestra incomparabilis est? qui nimirum quotidie nuptiis interestis, semper epulamini splendidissime; non quidem ut Epulo

ille Euangelicus, sed instar Angelorum, quorum epulæ æternæ sunt, vnde Euangelista, *Matth. 22. Erunt homines sicut Angeli Dei*. qui denique cum Seraphinis agitis, Dominationum conuiuæ estis, cœli inquilini & hæredes existitis, deliciarum finem non habetis. Deficiunt me verba, ut dignitatem, honorem, & felicitatem vestram pro merito exprimam. Videre restat, num eadem omnium beatitudo sit, quod vbi fecero, finem fecero.

Difficilis profecto quæstio est, & à captu hominum nimium quantum aliena, vtrum omnes electi & beati, qui cœlo recepti sunt, IV. felicitate, ac beatitudine sint pares; vtrum Vtrum o nulla sit inter eos differentia vel discrimen, nisi Beahis scilicet maiori, illis minori, beatitudine torum eadem sit fruuentibus?

Primo quidem intuitu æquissimum videtur, eandem omnium beatitudinem esse, quod & è parabola de laborantibus in vinea, eandem opere perfecto denarii mercedem sub vespere recipientibus, per quam parabolam beatitudinem æternam designari certum est, potest confirmari. Deinde si qua inter Beatos esset differentia, aut discrimen, & aliquid in vno, quod non in altero, reperiretur; is profecto, qui minus quid haberet, vere beatus dici non possit, præsertim cum beatitudo in omni re esse debeat perfectissima, & status sit vnde quaque absolutus. Nam defectus & vera beatitudo simul nequeunt consistere.

Opinionis huius auctor & origo existit Hier. lib. 2. pestilens ille ex monachis Louinianus apocrypha nobilis, qui Hieronymum in arenam sum. furentis circi prouocauit. Persuasit enim il. Hæreticale sibi omnes cœlites beatitudine pares esse, opinio lo- diuinam item essentiam minus aut ma- uiniani. gis perfecte videri non posse, in quo visu omnis Beatorum, quo ad intellectum, gloria consistit. Errorem hunc etiam asseruit Lutherus, pestis Germaniæ, monstrum orco natum, Christianitatis turbo: hic enim omnes vnde quaque nouitates confectans, mentisque inconstantia, per omnia peruagatur, putauit nullam in Sanctorum gloria differentiam esse, sed eandem omnium felicitatem, imo nec ipsam Deiparam Mariam

à care.

Lutherus à cæteris Sanctorum in beatitudine differre, sed blasphemum hoc est, erroneum est, hæreticum est.

Nam communis omnium Catholicorum opinio est, quæ & per fidem confirmatur, aliquam & quidem magnam inter Sanctos & Dei electos distinctionem esse, nec eandem omnium sortem. Hanc adstruit & asserit in prima parte D. Thomas, atque alios alios feliciores & beatiores fore: ac proinde non pari essentiam diuinam modo ab omnibus videndam; non quidem propter naturalium in singulis facultatum discrimen, aut intellectus, quo videtur, viuacitatem aut stuporem, cum ipsa beatitudinis supernaturalis proportio non secundum vires naturales, neque secundum obiectum ipsius essentia considerari debeat, cum plenissime eandem omnes intueantur & singuli. Sed propter inæqualitatem luminis gloriæ, quod unicuique iuxta caritatem, quam in viuus habuere, magis aut minus communicabitur. Mille id è Sacra Scriptura locis confirmari video, primo ex Epistola secunda ad Corinthios: *Qui parce seminat, parce & metet.* & prima: *Vniquisque propriam mercedem recipiet secundum laborem suum.* Porro, ut obiectioni & argumento, quod Iouinianus è parabola de vinitoribus hauserat respondeamus, dicamus cum Hieronymo lib. II. contra Iouinianum, & Augustino libro de sancta Virg. capite vigesimo sexto. & D. Thoma prima secundæ, quæstione quinta, articulo secundo; per denarium illum intelligi oportere, ipsam Beatorum omnium beatitudinem in vno obiecto consistere, id est, omnes eundem Deum visuros; non vero, quod ipsa formalis beatitudo æqualis sit, aut par, quæ ipsa actio est, qua Deus conspicitur; alij enim aliis perfectius & alij eundem videbunt. Ipsa quin etiam, præter hæc Scripturæ testimonia, ratio ad hoc credendum inuitat, quarum aliquas producemus: prima sit hæc.

Ostenditur Certo certius constat, & ex ipsis Scripturationibus, ræ arcanis euidenter affirmari potest, non eosdem omnium damnatorum esse cruciatum, neque ignem infernalem eodem in omnes

modo agere: hoc enim vt æquissimum est, niæ Beatitudinis que iustitiæ convenientissimum, ita eorum equitate alienum. Ad eundem igitur modum dicendum est, non omnes Beatos æquales in gloria & felicitate fore, nec eiusdem omnes sortis participare, neque diuinam essentiam æquali se singulis gloria insinuare communicare: falsa alioquin esset, & hoc Philosophorum axioma, *Contrariorum contraria sunt consequentia*; item diuinæ iustitiæ leges. Si enim ex æquitate & iustitia non eadem omnes malefici tormenta pati debent, sed qui plura maleficia commisit, grauiora; qui vero minora, mitiora, ita quoque eadem iustitiæ lex postulat, vt non eadem omnes Beati gloria & beatitudine afficiantur, sed qui maiorem commeriti sint, maiorem etiam experiantur. Secunda.

In bene ordinata Republica diuersa sunt officia, varij honorum gradus, neque æqualis omnium ciuium fors: hi namque plebei sunt & mechanici, alij in senatum & curiam adiecti, alij denique patricii, & illustri genere procreati. Ita etiam in cælo, quod toties in Sacris litteris per ciuitatem designatur, varia sunt honorum, conditionum, beatitudinisque genera. Vnde Dominus ipse in Euangelio, *In domo Patris mei, quæ in cælis est, mansiones sunt multa*; has autem mansiones pro variis honorum gradibus accepit Augustinus: adeo vt dicere voluerit Dominus, non eadem omnes cœlites gloria beandos. Tertiam hanc statuo.

Non eadem omnium stellarum de nocte lucentium lux est & splendor, & quamuis vnum omnes Solem, à quo lumen mutuantur, respiciant, non eandem tamen aut partem, ab eodem lucem trahunt. Quid verat, quo minus id ipsum de Beatis dicamus, quos Daniel Propheta stellis comparauit (*quasi stellæ in perpetuas æternitates sublegebunt*): hi namque quamuis in medio cœli colluceant, non eandem tamen gloriam percipiunt, & tamen omnes lucidum illum diuinæ essentia sole, à quo veram beatitudinem trahant, intueantur; eiusdem tamen gloriæ non eodem omnes modo partici-

2 Cor. 15.

ticipant. Hunc conceptum suppeditavit mihi Apostolus, qui hunc in modum ad Corinthios scripsit: *Alia est claritas solis, alia claritas lune, alia claritas stellarum, stella enim & stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum.* An non vobis hæ rationes & similitudines placent? iam tempus producendi figuras.

Figura.

Ioseph Patriarcha, luculentum fratribus in Egypto epulum paravit, in quo singulos lautissimo excepit, at in primis minorem natu Benjamin, quem præ cæteris semper dilexerat: textus verba hæc, *Maior pars venit Benjamin, ita ut quinque panibus excederet, biberuntque & inebriati sunt cum eo.* Iosephum imitatur & ipse Deus ter maximus: Beatorum namque animas in cælo amanter excipiens, lautissimo beatitudinis æternæ epulificat, in quo omnes quidem gaudio & voluptate inebriantur, verum quæ maiorem dum viuerent amore complexæ sunt, quasque ille vicissim in altero mundo præ cæteris complectetur, maiorem gloriam & voluptatem percipient.

Ibid.

Idem Patriarcha, dum primus à Pharaone constitutus erat, liberalitatem erga fratres potius quam erga Egyptios declaraturus, singulis binas stolas elargitur, at dilecto Benjamin quinque, insuper & trecentos argenteos. Est hæc noua figura, quæ rudi quadam Minerva declarat, quod in cælesti beatitudine ad viuum peragitur: verus enim Ioseph Christus aliquod magnificentiæ suæ specimen edere volens, Sanctosque præ cæteris creatoris mundi huius, vasallis, remunerari, duo singulis vestimentorum genera tribuit, vnum scilicet immortalitatis pro anima, alterum vero gloriæ, pro corpore, at paruulis Benjamin, iis, inquam, quos præ cæteris diligit, duplicia dabit, & plusquam trecentos aureos, id est, mille & amplius gaudiorum, deliciarumque genera, quæ sunt argenti & numismata, quæ pro electorum laboribus persoluantur, quibusque eorum beatitudo insignitur.

Duo principia distinctio- nis gradu-

Patet igitur tum rationibus, tum figuris, non eandem quo ad beatitudinem, Sanctorum sortem esse, & in scala Iacob, quæ eorum gloriæ symbolum est, diuersos gradus

reperiri, cuius rei duo Theologi esse docentur in beatitudine. principia, vnum vicinum & intrinsecum, ipsam scilicet dispositionum, quæ in Beatis reperitur diuersitatem, è qua oritur & diuersa perfectio operationum beatitudinis ipsius in iisdem, atque ita distincti sunt diuersi gradus, secundum charitatem patriæ (vt vocant) quæ quo maior est, quo etiam Sancti diuinæ visionis capaciores sunt. Aliud principium remotius, ipsa nempe merita, ob quæ beatitudinis suæ compores facti sunt, itaque distinguuntur gradus secundum charitatem vitæ; quia charitas virtus quædam regia est, omniumque meritum principium.

Vt autem magis omnia patefiant dico, hoc beatitudinis discrimen etiam ex diuersitate Aureolarum, quæ aliquibus Sancto- rum singillatim, vt Martyribus, Virginibus, & Doctoribus, seclusis aliis dantur, procedere. Quod vt intelligatur, sciendum est, essentialiale hominis præmium, ipsam, inquam, beatitudinem, quæ in arcta & perfecta conjunctione animæ cum Deo consistit, in Sanctorum quantum perfecte fruuntur illo quem perfecta viderit, & olim amavit, quod omnibus Beatis commune est; coronam ite Sacris litteris appellari, apud Paulum imprimis: *In reliquo 1. Tim. 4. reposita est mihi corona iustitiæ quam reddet mihi Dominus iustus iudex.* Et Iacobus in Epistola Catholica: *Accipiat coronam vitæ.* rursus apud Petrum: *Immarcescibilem gloriæ coronam.* 2. Pet. 5. Et in Apocalypsi, viginti quatuor illi Seniores, qui coram Agni throno stabant, coronas capitibus gestabant. Præter communem hanc omnibus coronam est & alia, accidentalem quam vocant, quæ velut appendix & additamentum est gloriæ essentialis, quæ proinde coronula aut aureola vocatur, quæ nihil aliud est quam gaudium quoddam Beatorum ex operibus olim factis reddundans, at operibus, quæ excellentem quandam & non vulgarem victoriam includant.

An non sunt plura quam tria aureolarum genera, nec plura etiam haberi queunt, quod reclarum ita demonstro. Cum enim aureola nihil sit aliud quam remuneratio quædam extraordinaria, victoriæ extraordinariæ per omnia respon-

respondens, necesse est, eas numero victo-
riarum adaptari. At non nisi tria victoriarum
genera habentur, igitur nec plures aureolæ,
vna pro Martyribus, secunda pro Doctori-
bus, tertia & postrema pro Virginibus; quæ
tria hominum genera de tribus inimicis no-
stis luculentas victorias referunt. Cum e-
nim vita nostra præliis plena sit, & non nisi
continuum quoddam certamen, vt ait Iob,
in quo tres hostes acerrimi, caro, mundus &
diaboli semper nobis negotium facessunt; is
in carnis oppugnationibus palmam referre
dicendus est; qui se religiosa quadam casti-
tate continet, & ab omni delectatione car-
nali sequestrat, qua nulla grauior oppugna-
tio aut conflictus haberi potest, atque hæc
est victoria Virginum, ideoque Virgines sin-
gularem quandam præ reliquis Sanctis au-
reolam promerentur. Vnde de Eunuchis lo-
quens Isaias: *Dabo eis nomen melius à filiis &
filiabus*; quibus verba Glossa adnectit, *propria
gloriam excellentiamque significat*. Nullos autem
alios per Eunuchos hos nisi Virgines intelli-
gere oportet, quibus in cælo melius nomen
ac propria gloria assignata est.

Isai. 56.

Aureolæ
Martyrū.

In conflictibus autem aduersus mundum
tunc refertur victoria, quando persecutio-
nes ingruentes, etiam cum aliquo mortis dis-
crimine, heroica quadam constantia perse-
runtur; atque hæc referunt vltimum
Martyres, gloriosi Christi pugiles. Ex eo
namque, quod mundum respiciant, eius im-
perium rideant, & exhibent, mortem pu-
gnando constanter subeundo, eminentius
quoddam & melius præmium quam cæteri
promerentur, aureolamque gloriam, in qua,
accidentalem, adipiscantur. Est hoc namque
longe æquissimum; si enim Virginibus e-
adem debita est, multo maiori cum ratione
Martyribus, strenuis illis Ecclesiæ militibus;
idque ex D. Augustini sententia, dicentis:
*Nemo quantum puto, ausus fuit præferre virgi-
nitatem martyrio*. Nam si virginitas gloriam
promereatur, quod concupiscenciam, carnis
pruriturum, tentationesque intrinsecus gene-
roso animo peruerit; eandem potiori iure
promereri dicendus est Martyr, omnem tor-
mentorum exteriorum rabiem violentiamque,
ipsam denique mortem, qua nul-

Li. de sanctis
virgin.

lum tormentum acerbius, heroice perfe-
rens.

Denique in pugnis quas dæmon mouet,
omnium hostium acerrimus, illi gloriam &
victoriam obtinuisse dicendi sunt, qui non
modo inimicum profligant, in fugam com-
pellunt, eiusque robur & impetus elidunt,
sed eandem, quod maius est, ex aliorum a-
nimis propulsant, eius imperium destru-
unt, mundo arcent; atque hæc est victoria
Doctorum, prædicatorum Ecclesiæ, tuba-
rum Euangelicarum, qui doctrina, prædica-
tione, doctisque scriptis peccata suffocant,
animas conuertunt, diabolos fugant. Ideo-
que illis singularis quædam aureola, & qui-
dem merito, in cælesti habitaculo promissa
est. Hoc autem colligere est ex Epistola ad
Ephesios; Glossa enim hæc Apostoli verba:
Vt sciatis qua sit supereminens, &c. exponens
addit in modum paraphrasis: *Quoddam in-
crementum habent sancti Doctores ultra id quod
alii communiter habebunt*, ac deinde ad verba
illa Canticorum: *Vinea mea coram te est*, hæc
addit: *Ostendit quid singularis præmij Doctori-
bus eius disponit*. Ac præsertim Daniel: *Qui
autem docti fuerint, fulgebunt sicut splendor firmamenti,
& qui ad iustitiam erudiunt multos,
quasi stella in perpetuas æternitates*. In his igitur
tres aureolæ continentur.

Aureola
Doctorū.

Ephes. 2.

Cant. 8.

Dan. 12.

Alij vero tres has aureolas aliter distin-
guunt cum tribus animæ potentiis eandem
reolæ re-
accommodant, rationabili, irascibili, & con-
spondent
tribus a-
cupiscibili; & nobilioribus harum poten-
tribus a-
riarum actibus respondere illas aiunt. At no-
nimæ po-
bilissimus rationis actus in veritate fidei
tentius,
tum defendenda; tum etiam alios edocenda;
animæque aliorum insculpenda consi-
stit. Ecce Doctores. Actus quoque maxi-
mus partis irascibilis, in morte pro Christi
nomine subeunda situs est; ecce Martyres.
Partis autem concupiscibilis actus, in edo-
mandis affectibus, carnalibusque titillatio-
nibus compescendis locum habent; atque
hoc faciunt Virgines. Non sunt hæc vsque-
quaque absurda, è quibus concludere pos-
sum, non eandem beatorum omnium esse
gloriam. Hoc vnum addidero, Apostolos,
dum hanc præmiorum diuersitatem ob oculos
haberent, à Domino idcirco quæsisse:

Ll. 3. Quæ.

Math. 18. Quis putas maior est in regno caelorum? Dominumque sumptu paruulo hoc eis responso satisfecisse: *Quicumque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno caelorum.* Dominus igitur ac discipuli designare pariter volunt, non omnes eadem in caelo beatitudine perfrui, omnes tamen sorte sua contentos esse, forti alterius non inuidentes, sine emulatione illa aut concupiscentia, vel indignatione, & minimum tanto, quanto maximum, gaudio affici, quod egregia similitudine manifestum faciam.

Simile.

Quemadmodum in cella opulenti cuiusdam principis diuersa reperire est uasa, nempe integra, dimidia, duplicia, item lagenas, & uascula, & omnia secundum capacitatem suam optimo uino repleta; adeo ut nec maius uas minori inuideat, aut minus aliquid a maiori desideret: habent enim singula quantum sibi sufficiat, & iuxta capacitatem suam amplius quid habere nequeunt. Non secus quoque in caelo, quod sponsa in Canticis cellae comparans, ait: *Introduxit merem in cellam uinariam*, euenire solet, ipsi scilicet Beati uasa sunt, hi quidem maiora, illi autem minora, alij etiam mediocria; sed omnes uino iucundissimo & optimo, aeterna, inquam, beatitudine, quae animas, secundum Psalmistam, mirum quantum inebriat, repleti sunt & satiati. Minimus enim secundum capacitatem, gloria & felicitate, non secus ac maximus, plenus est, nec sortem alterius, quamuis opulentiorum & laetiorum emulatur: cum quidquid sibi necessarium est, & promeruit, quantumque capere potest, in se contineat.

Viuat igitur, viuat foelix illa ac beata Beatorum fors, viuat Sanctorum triumphus, viuat merces illa admirabilis, quam electis promisit Dominus. Hanc uobis semper proponite, Christiani, continuo eam ante oculos habetote, & considerate, si tanti sortem eorum qui Regibus semper assistunt, eorum consiliis interfunt, palatium frequentant, eorumque intimi sunt, faciamus, ut eos beatissimos praedicemus; quanti Beatorum, qui amici Dei sunt intimi & familiares, eius consiliis interfunt, in aula coele-

sti inter optimates & principes caelorum commorantur, sortem facere necesse est, cum qua nulla foelicitas uideatur comparanda? Hoc semper in animo & mente gerite, itaque fiet, ut numquam summam remuneratoris maiestatem offensuri sitis. Itaid docet uerbis illis toties repetitis Salomon: *Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.* *Eccles. 7.*

Neque enim credendum est Domine Deus meus, creator meus, Seruator meus, & omnia, eum qui haec animo semper insculpta gerit, de peccato vel posse cogitare, dici enim non potest, quantum rei huius memoria uirium habeat ad uoluntatem nostram, si modo cogi posset, cogendam, vel saltem ad omnes alias cogitationes mente excludendas, nihil ut praeter hanc gloriam meditetur. Quid enim ad uoluntatem comprimendam hac premij caelestis Sanctorumque foelicitatis memoria efficacius haberi potest? Quanta namque foelicitas est, te semper oculis obiectum habere, cum diuina tua essentia instar Solis, tu instar speculi sis, omnia quae in rerum natura sunt aut fiunt, spiritibus illis caelestibus representantis? at speculi, non qualia nostra sunt, quae non nisi ea quae opposita sunt representant, sed speculi uoluntarij, quod nimirum libere detegit & tegit omnia, prout uisum fuerit & placuerit. Quanta quoque gloria est, semper & in perpetuum coram diuina maiestate consistere, Angelorum societate frui, bono infinito gaudere, deque aeterna beatitudine certissimum uiuere; Desiciunt me uox, latera, & uerba, ut eandem exprimam, sed manet tamen inclusum animo desiderium & spes firmissima ad illam gloriam periculi, gratiam porro, Pater & Filius, & Patricius Spiritus elargiantur.

A M E N.

FERIA

FERIA QVARTA.

DE BEATORVM GLORIA, QVÆ
ex diuina maiestatis visione
nasitur.

Partitio.

- I. Ad quam potissimum anima partem beati-
tudo referenda.
- II. Quomodo fiat Dei visio beatifica.
- III. De gaudio Beatorum.
- IV. De scientia eorumdem.

Memorare nouissima tua, & gloriam
que Beatos in celo manet, & diuine essen-
tia intuitum, in quo omnia beatitudo con-
sistit, & in æternum non peccabis,
Eccles. 7.

FIGVRA

3. Reg. 10.

POrens illa Æthiopia: princeps, quæ in
sacris litteris Regina Saba dicitur, cum à
partibus meridionalibus in Iudæam descen-
disset, Salomonis, de quo multa fando inau-
dierat, splendorem magnificentiamq; coram
inspectura, & Ierosolymam regni caput ca-
melis Æromedarii que aurum & aromata de-
uehentibus stipata plurimis, magna adhuc
optimatum suorum comitante multitudine,
venisset; statim ut domum regiam intrauit,
regem salutauit, eiusque sapientiam, domus
splendorem, aula decus, scitum seruorum &
domesticorum ordinem intuita est; adeo
consternata fuit, ut animi deliquium passa
sit, tandemq; ad se reuersa publice denuncia-
rit, simile se nihil vnquam vel vidisse vel au-
diuisse. Dicant alii quod libuerit, mihi fixum
animo sedebit, figuram hic esse eorum, quæ
animabus beatorum, quæ veræ reginæ sunt,
ad gloriæ coronam destinatæ cum cælum
ingressæ fuerint, contingunt. Vix enim cælum
magni Salomonis palatium, ab vltima
mundi plaga profectæ, gratiarum, charisma-
tum, bonorum operum, virtutumque sarci-
nis onustæ, ingressæ fuerint; quia statim, o-

culis circumquaque oberrando, Monarchæ
illum potentissimum salutando, eiusque pa-
latii amplitudinem, splendorem, & ornatum,
seruorum illius ordinem decoremque, An-
gelorum dignitatem, Sanctorum felicità-
tem, essentia illius solem, ac cetera quæ in
eo admiranda occurrunt, intiendo, extra se
præ admiratione rapiendæ sint, & post diu-
turnum stuporem tandem prolocuturæ, ni-
hil se vnquam simile aut vidisse vel audiuis-
se. Illa sc. est Beatorum gloria, hoc Beatis in
visione Dei, eiusque essentia contemplatio-
ne, solet accidere, hocque vobis hodie ex-
plicandum suscepi. At primo ad directorem
cymbæ nostræ Spiritum paraclitum, & ad
Deiparam Virginem, cursus nostri fidus &
Helicen, quo feliciter nauigemus, vota di-
rigenda, & vnanimis Angelica hæc saluta-
tione compellanda.

AUE MARIA.

Si qua vnquam in re sapientissimi regis
Salomonis iudicium ac prudentia eluxit, in
sententia profecto, quam duabus mulieri-
bus de mortua prole disceptantibus tulit, 3. Reg. 3.
eadem potissimum visa est, eluxisse: verba
regia hæc sunt, *Diuidite infantem viuum, &
date dimidiam partem vni, & dimidiam par-
tem alteri.* Similis mihi hodie sese quæstio
offert, in qua similem me etiam sententiam
pronuntiare oportebit: Gernas enim hic
non duas mulieres, sed duas animæ faculta-
tes, voluntatem & intellectum, de pulchra
illa cæli filia, beatitudinis inquam æterna di-
scipulantes vnquæque suæ eandem opera-
tioni assignare gestit, seseque eiusdem ma-
trem esse iactitat. Quarum causam discepta-
tionemq; quo melius intelligatis, patronos
vtriusque partis loquentes indicamus.

Scotus magna eruditionis & profun-
di ingenii, voluntatis partes defendendas cet beati-
fufcipiens, ait beatitudinem, eius actioni, tudinem
non vero intellectus, attribuendam esse: in volun-
quod his rationibus confirmat. Bonum tatis ope-
voluntatis obiectum est, ut verum intel- ratione
lectus: atqui beatitudo verum & summum cõsistere.
bonum est, ad voluntatem igitur beatitudo
referenda est. Deinde, Beatitudo referri
debet.

I.

Contro-
uerfia in-
ter volun-
tatem &
intellectu-
quoad
beatitu-
dinem.

debet ad actum perfectissimum, quoq; nullus inter omnes habitus virtutum sit perfectior, atqui caritatis actus omnium perfectissimus & nobilissimus est, vti & virtus illa omnium bonorum habituum nobilissima iuxta Apostolum, *Mator autem horum est caritas*, quæ & immoderate à voluntate descendit; necessario igitur confitendum est, ad hanc beatitudinem referri debere. Producit adhuc quædam è sacris libris testimonia, velut leges citatas, quas è Codice Evangelio deponit, vbi lex diuina & sancta Scriptura felicitatem summam, ad animæ voluptatem delectationemque transferunt. Vnde *Matthæus*, *Intra in gaudium Domini tui*, & *Psal. 25.*, *Torrente voluptatis tua potabis eos*. Porro gaudium & delicia hæ ad voluntatem referri debent. Vnde efficere conatur, beatitudinem necessario voluntati debere adiudicari, & ab eius operatione, & non alterius, originem sumere.

1. Cor. 13.

Matth. 25.
Psal. 25.

S. Thomas beatitudinem in actu intellectus consistere docet.

Intellectus partes agit D. Thom. non minoris nominis, quam alter, ostenditque beatitudinem ad actum intellectus debere referri, ac proinde voluntatem non recte hanc ad se trahere coniti, quia nimirum solus intellectus tandem summum hoc bonum adipiscitur, quod prius etiam cognouit & intellexit. Atque hæ sunt rationes quibus innititur; Beatitudo est adeptio ultimi finis: ac talis adeptio non consistit in actu voluntatis quæ semper in finem remotum tendit, eum desiderando (desiderium siquidè de motu ad finem) & non nisi è re præsentem quam coram vider aut percipit, delectationem trahit, & nunquam in aliquod incognitum fertur. Ergo sequitur necessario, prius obiectum ab intellectu percipi debere, quam à voluntate desideretur, & certum est tunc demum finem hunc obrentum esse, & velut præsentem existere, quando ab intellectu viuacitate percipitur. Confiteri igitur oportet, ab actione eius, omnem beatitudinem, qui ultimus noster finis est, dependere.

Deinde, ratio & æquitas postulant, vt iam præstantis obiecti gloria ad actum nobilissimum referatur; atqui intellectus actus multo nobilior est actu voluntatis: ipse e-

nim huius ductor, tutor, rector, & director est: director autem nobilior est re directa. Affert adhuc plurima è libris sacris loca, velut leges quasdam quas causæ putat suæ plurimum patrocinari, vti reuera etiam faciunt. Vt locum illum Ioannis, *Hæc est vita æterna, loan. 17.* *vt cognoscant te verum Deum, & alium eiusdem, Scimus quoniam cum apparuerit similes illerimus, & videbimus eum sicuti est.* At quoniam iuxta omnes sanctorum Patrum paragraphos, omnes Doctorum expositiones, omnes Theologorum sententias, vita æterna ipsa beatitudo est, & Deum videre, est esse beatum; ideo euidentissime ostendit, beatitudinem hanc ad intellectum, & non ad voluntatem debere referri, cum ad illius actum exercitiumque pure & simpliciter eadem pertineat. Voluntas igitur iuxta D. Thom. causa cadat, damna luat, & obgannire desinat.

Quid vobis de hac questione videretur Auditor? an non causa perplexa est ac difficilis: huic vt hodie finem imponam, litigiumque inter vtramque tollam, Salomonem imitabor, diuini verbi gladium capiam, & quam ille sententiam tulit, feram. *Diuidite & date mediam beatitudinis partem actioni voluntati: & mediam partem, intellectus.* Sententiam hanc protuli Augustini, Gregorii, Nazianzeni, Ambrosii, aliorumque Patrum sententia inductus: ita namque illi verba illa *Psal. 35.*, *Torrente voluptatis tua potabis eos, & In lumine tuo videbimus lumen*, explicauit, item illa, *Gustate & videte*: in quibus de actione tum voluntatis tum intellectus est mentio, gustus enim & voluptas ab illa, ab hoc vero visus & cognitio dependent. Tunc siquidem anima nostra vere beata & foelix erit, quando summi illius boni ita potita fuerit, nihil vt amplius desideratura sit: at hoc non nisi per duarum harum facultatum simul vnitarum operationes fieri potest.

Et quamuis certissimum sit, beatitudinem nostram à duabus hisce potentiis dependere, obiter tamen notandum est sacram Scripturam, vt plurimum eandem soli intellectui, velut parti nobiliori, attribueri, vade Paulus, *Videmus nunc per speculum in enigmate* *Scriptura vt plurimum beatitudinem nostram intellectus actibus attribuit.*

anigmate, tunc autem facie ad faciem. Quod Apostolus hic verbis, Moyses Hebræorum ductor egregia figura expressit.

Figura. Quamdiu in summitate montis Sinai ille hærebat; facile videri à quouis poterat, & facies eius omnibus patebat; sed vbi monte descenderat, inque castra venerat, adeo respicenduit facies, vt velo eam obtegere necesse habuerit, nemoque eum nisi velatum videre poterit. Designabat hoc, diuinæ maiestatis iubar, splendoremque adeo vehementem & illustrem esse, vt eam, quamdiu hic in terra serpsimus, non nisi mediante velo, nube, & umbra fidei, cernere possimus: sed vbi in montibus illis æternis, in cœlesti inquam habitaculo, fuerimus; facile eandem à nobis videndam, & nulla illic fore vela, nulla specula, nulla anigmata. Fides obscura, interea dum hic viuimus, locum habet: sed aperta visio, quando in beatitudine cœlesti commorabimur. Ecce figuram.

Gen. 29. Habebat Laban pecorum ditissimus & agrorum, duas filias, quarum maiori nomen Lia, sed quæ lippientes haberet oculos, minori vero Rachel, sed quæ venusta erat, vt quæ maxime. Pulchriorem dilexit Jacob, eamque in coniugem postulauit; sed ait Laban, non esse de patriæ consuetudine minores natu ante maiores nuptui tradere. Allegoria vere digna: Laban hic, est Pater æternus, huic duæ sunt filię; fides, ipsa inquam Lia, sed cui lippiant oculi, ac quæ proinde visus obtusior sit, sed quæ tamen certa existant: & visio diuinæ suæ essentię, quam Rachelem appellabimus, pulchram visu & aspectu iucundam. Nos autem Iacobi sumus, qui huius pulchritudine & amore capti, in diuinam visionem exardescimus: sed prudens ille Pater, qui in cœlis habitat, consuetudinem patriæ seruans, prius fidem, quæ maior natu est, vt diligamus, & in baptismo nobis despondeamus, rotoque dein vitæ tempore foueamus; ac deinde Rachelem se nobis, id est, aperram essentię suæ contemplationem, daturum in vxorem pollicetur.

Gen. 24. Patriarcha Isaac prius quam Rebeccam futuram vxorem conspiceret, munuscula

Tom. 4. Bess. Aduent.

ad eandem, & inter cætera in aures pretiosissimas, destinauit. Hic iterum docemur, Isaac illam cœlestem animarum nostrarum, filiarum cœlestium, inque vxores destinationum amore captum, antequam etiam ab iisdem videatur, mille ei munera, gratias, charismata, virtutesque, atque inter cætera pretiosum illud fidei monile, quamdiu in hac terra degunt cuiusque in auris illa Patriarchæ signum est & symbolum (*fides enim ex auditu*, vt Apostolus ait) mittere. Adeo vt fides hic in terra maneat, nosque interea illustret, at visionis dies clarior & illustrior in cœlo, ad felicitatis nostræ beatitudinisque complementum, referuata sit. Quod & Prophetarum iam oraculis manifestum faciam.

Isaia in primis, *Regem*, inquit, *in decore,* *suu videbunt oculi eius, cernant terram de longe.* respice, anima erectis palpebris, *Sion ciuitatem æternam, solennitatis nostra, oculi tui videbunt Ierusalem nouam habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur clauis eius, aut cardines, in sempiternum.* Idem & alias, *Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor luna illuminabit te, sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.*

E quibus omnibus tandem concluderelicet, omnem beatitudinem nostram; & animarum sanctarum gloriam in admirabili hac visione, quæ actus intellectus est, actu voluntatis tamen cooperante, consistere: visione inquam adeo iucunda & grata, vt si eius aliquoties meminissetus, nunquam in diuinam maiestatem peccaremus. Vnde

Eccl. 7. scripsit Salomon, *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis;* hanc vobis sententiam de cœlesti visione intellectam hodie exponam, in duas diuidam partes, prima dicet; in qua hæc visio consistat; & altera quantum eadem dignitati splendorique includat.

Fuere nonnulli, qui à veritate deuiando, credideruntque, Deum æternum & infinitum, quoad sententiam, à nulla vquam creatura videri posse, aut aliquando videndum, eiusque immensitatem & am-

Mm plura.

plitudinem, viros & viuacitarem creaturatum omnium longe antecellere. Huius opinionis fuisse Almaricus, teste Turrecremata li. 4. de Eccl. part. 2. c. 35. & alius quidam Petrus Abailardus Gallus, vt testatur Bernardus Luxemburgius in catalogo hæreticorum. Hunc quoque errorem amplexi sunt Armeni, credideruntque, diuinam naturam à nullo videri perfecte & integre posse, sed aliquem tantam eius essentia radium aut iubar; tradunt hoc Alfonso à Castro, & D. Gregor. lib. 18. Moral.

II. Nitentur hi aliquot S. scriptura locis, quæ tamen in prauum sensum & perperam exponant; vt illo Ioannis, *Deum nemo vidit vnquam* & illo Paulino, *Inuisibilis soli Deo*: adhuc aliquot S. Patrum autoritatibus dicentium nonnunquam, Deum à creatura cerni non posse; vt Ioannis Chrysostomi homil. 14. in Ioannem, Epiphani hæresi 70. Hieronymi apud S. Augustinum epist. 3. Sed fragili profecto nituntur fundamento, quod facile ac nullo negotio subuerti potest. Dum enim duo illi Apostoli, & tres illi Patres docent, Deum à creaturis minime videri, sciendum, varie hoc exponi & diuersimode posse.

Primo, *Deum nemo vidit vnquam*, scilicet hac in vita & iuxta vulgarem Domini agendi rationem: ita sentit Gregorius: Secundo per visionem comprehensibilem, id est, perfectam, qualis est notitia, qua seipsum Deus nouit; hæc est opinio S. Thomæ. Tertio, solis naturæ viribus, vt quidem Ambrosius vult. Quarto oculis corporalibus visuque sensibili, iuxta Augustinum. Atque ita verissimum est, Deum à nullo videri, itaque intelligendum esse, *Deum nemo vidit vnquam*.

Verum asserere, maiestatem & essentiam diuinam à nulla vnquam creatura, cælesti gloria donata, videri posse, erroneum & hæreticum est, & à vera credendi regula alienum, quod è scriptura affirmare possumus; legitur enim apud Matthæum, *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. & aliquot interiectis capitibus scriptum est, *Angeli eorum semper vident faciem Patris*; & cap. 22. di-

cuntur homines aliquando Angelis in cælo futuri similes. Credendum est igitur tam homines quam Angelos Deum visuros, item duobus aliis in locis, *Videbimus eum sicuti est*, id est, 1. Ioan. 3. & in Apocalypsi, *Serui eius ser. 1. Ioan. 3. uident illi. & videbunt faciem eius*. Est hoc igitur meridiana luce clarius, & contrarium asserere, hæreticum foret.

Ascire, quomodo hæc visio fiat, quomodo creator lippientibus creaturatum oculis cerni possit, quomodo infinitum finiti mente concludi, quomodo qui lucem habitat inaccessibilem, eius vestimentum lux est, qui posuit tenebras latibulum suum, sub humanum captum cadere possit, hoc opus, hic labor est, hic quadratura circuli est, hic Theologum agere, ingenii aciem intendere, sensus in captiuitatem dare, rationem adhibere, mysterii que magnitudinem sequi oportet. Hinc sciendum est, vt illud obiter ad moneam, Præconem & tubam Euangelicam animalibus Ezechielis similem esse debere, quibus erant & pedes & alæ; his ad volandum & intra nubes se sistendum, illis vero ad ambulandum in terra vtentur. Ita con- Cõcionator alarum, & pedes habeat oportet, pe- tor similis des quidem ad sese dimittendum & per ter- sit oportet ram serpendum, populi se auditorumque animalibus. capacitati accommodando, alas autem ad que apud euolandum, mysterii que huius sublimitatem propius intuendam: Cum igitur de tam describuntur. Ezechielis sublimi hodie mysterio mentio incidit, nec- cessario alæ mihi assumenda erunt, reli- ctaque communi dicendi ratione, sublimiores conceptus producendi, vt quomodo hæc DEI visio contingat, manifestum fiat.

Principio igitur notandum est, nec sensus, nec intellectum hominum, quidquam sine speciebus sensibilibus aut intelligibilibus, comprehendere posse, illis quidem ad sensus exteriores, his vero ad intellectum accommodatis: adeo vt, quando hominera, arborem, domum video, nemo dicere posset, omnia hæc oculo meo inesse, qui enim tam grandia grauique corpora tam angusto loco contineantur? sed credendum est, ex obiectis illis tenuissimas quasdam formas.

formas oriri, rerum à quibus nascuntur imaginem referentes, quæ à Philosophis species vocantur; quæ instar speculorum corpora & rerum veritatem sensibus repræsentant, adeo ut nemo vere dicere possit, domum aut arborem oculis inesse, at solas eorum species, quæ egressæ, & naturaliter agentes, ad sensus accedendo, facultatique eorum vnitæ, eadem mihi repræsentant. Hæ deinde species rudiores nonnihil, & materiam redolentes, sensus iam prætergressæ, visuique obiectis suis repræsentatis, longius procedunt, & ad intellectum vsque pertingunt; à quo sublimantur, sub intellectus agentis lima acuntur & poliuntur, omnemque exuentes ruditatem, de sensibilibus fiunt intelligibiles, spiritumque quidquid per sensuum ianuam transiit, repræsentant: nullam alioquin intellectus rerum notitiam haberet: Is enim iam à primo instanti chartæ virgini per similes est, in qua nihil adhuc exaratum est, sed quæ apra sit, ad quaslibet figuras & characteres recipiendos; lanæ item nullo colore tinctæ, sed quæ omni tingi suo tempore possit; speculo etiam, quod quaslibet obiecta referre potest. Aristoteles eundem tabulæ rāsæ, in qua nihil adhuc depictum, sed quocumque pingi queat, comparauit. Adeo ut intellectus & mens ex se omnino inops sit, nihilque nisi per species queat cognoscere: oportet enim, inquit Philosophus, intelligentem speculari phantasmata; adeo, inquam, nudus & egens est, ut omnia à sensibus mutuetur, nihilque ad ipsum pertingat, quod non prius per facultates sensibiles transferit. Vnde mihi hoc Philosophorum placitum: *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu*, natum videtur; & vulgi sermone tritum Prouerbiū, Non posse cæcum indicare de coloribus; quia enim oculus nunquam aliquem colorem vidit, intellectus nihil de eisdem cognoscere potest; quidquid enim ille nouit, nonnisi per species à sensibus datas cognitum habet.

Cum hanc de speciebus intellectui obiectis materiam tracto, regis me rationibus puto interesse, in quibus de pecuniis, vecti-

galibus, tributis, stipendiis agitur. Nam sensus exteriores æquiparo receptoribus particularibus, qui scilicet hinc inde discurrentes per omnes naturæ huius regiones, species, velut regias pecunias colligunt, visus colores, odoratus odores, gustus saporos, auditus sonos, & tactus qualitates sensibiles; & quum omnes hæ species accurate collectæ fuerint, ad commune teloneum, ad quod omnes huiusmodi formæ referuntur ad sensum scilicet communem, destinantur: omnes denique in loco rationum recensentur, qui ex imaginatiua, existimatiua & phantasia aliisque compositus est; postea ab intellectu agente iterum recensitæ, ad memoriam velut ad arcas regias & parsimoniam thesaurum, referuntur, quo iis intellectus qui velut rex est, suo tempore & loco vtritur. Hinc igitur efficere volo, intellectum nihil scire, aut sensus sentire sine speciebus sensibilibus & intelligibilibus posse, ac consequenter ostendere, duo esse necessaria, quo anima beata Deum in cælo cognoscat, eiusque essentiam clare contempletur, vel ut Deum immediate in intellectu vnitum habeat, vel aliquam saltem eius essentiam speciem, quæ eundem repræsentet.

Horum vltimum penitus fieri nequit, im- Nulla possibile namque est, infinitum illud diuinitatis obiectum tam nobilem ac diuinam capax dari speciem producere, quæ intellectui tam hominum quam Angelorum, omnes magni quæ Deū huius esse perfectiones, omniaque infiniti illius æterni, & æternitatis infinitæ mirabilia repræsentet. Quod his rationibus manifestum redditur. Quidquid enim supra communem naturæ ordinem est, videri per inferiorum similitudinem nequit, ut Magnus Areopagita ait Dionysius. Verbi gratia, hominis qui obiectum corporeum est, speciem repræsentare mihi nequit Angelus, quia totus spiritualis est. Multo igitur minus diuina essentia, quæ est obiectum infinitum, resque increata, per creaturam aliquam formam, imaginem aut similitudinem corpoream, poterit videri. Secunda ratio est hæc, diuina essentia infinita est, illimitata; continetque in se quidquid cognosci potest.

M m 2

Lib. 3. de
anima.

D. Dionys.
lib. de diu.
nomin. 6. 2.

potest: at nulla dari potest forma, creatave species, aut modo est, quæ sit huiusmodi, id est, quæ tale obiectum queat producere; sequitur igitur, Deum per aliquas species ab animabus videri non posse. Tertiam hanc statuimus, species quæ rem aliquam representat, semper re è qua oritur simplicior, magis spiritualis, magisque à materie aliena est. Certissime igitur asserere possumus, Dei visionem quæ Beatos in cælo habeat, ab imaginibus, aut à speciebus intelligibilibus originem non trahere. Quinam igitur fit? quomodo magnus ille Deus conspicitur? quomodo facultates animæ nostræ essentiam comprehendunt?

Theologi hac de visione cum tractant, docent Deum in cælo per modum speciei intelligibilis beatis se animabus vnire, & hunc in modum ab iisdem videri; non quod essentia eius formas quasdam recipiat representantes, sed quod eadem ex se & realiter cum iisdem sese coniungendo, efficiat id ipsum quod species sensibiles & intelligibiles in sensibus & intellectu faciunt, & quod obiecta absentia tum in hoc, tum in illis, mediantibus speciebus, efficere solent. Deus fungitur siquidem vice huiusmodi formarum, cumque iisdem sese vnit, nulla interposita, aut mediante specie, quod vt manifestius fiat, similitudine quadam demonstrabo.

Simile.

Ferrum ignitum dum igne penitus eidem vniente in fornace candet; vnio hæc realis dicenda est; ex seipsa proueniens, non vero per species producta; igne namque per hanc immediatam vnionem ferrum in sui similitudinem conuertente, ita ferrum immutat, vt non amplius ferrum, sed ignis esse videatur; quippe quod è ferrugineo lucidum & splendens, è frigido calidum, è spisso leue, è rubiginoso glabrum & candens factum sit, & naturam quodammodo exuerit. Id ipsum de vnione illa beatifica dicendum est: Deus enim, quæ sapius in diuinis voluminibus igni comparatur (vt Deus noster ignis consimilis est,) dum se beatis animabus vnit, vnio hæc realis & vera est; non vero per species producta mediantes; qui eandem per hanc vnionem connubiumque sacrum, aut potius

Heb. 11.

coniunctionem diuinam, ita commutat, vt esse iis quoddam supernaturale assignet; itaque eas beat, vt non amplius animæ, sed Deus ipse esse videantur: non quasi essentiam propriam amiserint, aut animæ esse desinant, sed dumtaxat, quod deificatæ sint & penitus quodammodo in diuinam naturam commutatæ.

Hunc mihi conceptum Ioannes in Epistola suggessit, ita namque de hac Dei visione locutus est: *Cum apparuerit similes ei erimus; id est, penitus commutati, deificati, & quod ignis cum ferro, hoc Deus ipse ager nobiscum. Similem simili è ligno edolat Bernardus: Quomodo ferrum ignitum & candens igni simillimum fit, pristina forma exutum, sic omnem tunc in sanctis humanam conditionem quodam ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquecere, atq; in Dei penitus transfundere similitudinem.* Apostolorum princeps Petrus hoc ipsum docuit, dicens: *Vt per hoc efficiamini consortes diuina natura.*

Sed præter arctam hanc vnionem creatæ cum creatura, animæ cum Deo, aliud in cælo quidpiam necessarium est, lumen scilicet videatur, gloriæ, qualitas quædam supernaturalis, robor gloriæ lumen cælestis, diuina virtus, quæ intellectum mentis ultra id quod potest, sustollat; ipsam adaptans, vt tam nobile obiectum intueatur, si est similitudinemque & proportionem creaturæ cum creatore, & infiniti cum finito producens: hoc autem auxilium lumen gloriæ appellant, & de hoc locutus est Psaltes: *In lumine gloriæ scilicet, videbimus lumen essentia tuæ diuinæ.*

Ipse quidem Deus ex seipso visibilis, Sol est circumquaque resplendens, fax etiam lucidissima; sed nimis obtusi visus est intellectus noster, oculos lippientes habet, adeo vt si gloriosa hæc qualitas nobis non succurreret, perspicillorumque vice fungeretur, eundem cernere non valeremus: ipseque defectus non ab obiecto, sed à potentia dependeat. Intellexit hoc ipsum & Aristoteles, dum ait, Intellectum, quoad diuinarum ac supernaturalium rerum aspectum oculis bubonum & noctuarum esse simillimum; vt enim hi Solis splendorem aut radios, ita ille

illè diuinarum rerum maiestatem & intuitu nequit perferre; quod hac similitudine demonstrabo.

Quemadmodum qui nocte intempesta & obscura per pratum amœnissimum, varietate florum variegatum, vitore ridens, fallacibus vmbrosis circumdatum incederet, nihil horum omnium videret; donec, veniente sole & illucescente die, vno cuncta momento contempleretur. Ita cum Beatorum animabus agitur: nam quamuis in campis illis elyisiis versentur, tamque admirabile præ oculis obiectum habeant, nihil omnino, non secus ac si in densissimis tenebris versarentur videre possunt; donec lumine illo supernaturali exoriente, quod gloriæ lumen appellant, omnia ad oculum pateant, ipsæque singula quam minutissime contemplerentur. Hoc itaque modo diuina visio contingit, hac in re gloria Beatorum sita est; hic beatitudo nostra versatur: ecce hoc vnum spectamus, huc nos peruenire confidimus; hoc intendimus. *Hac est vita, cognoscant te Deum verum.* O visio regia, penitus admirabilis ac vere diuina! nequid nimis, hoc ad secundum concionis membrum spectat, quod iam prosequi aggrediar; & quoniam pluribus iam ostendimus, quomodo Deus ab anima videri possit, iam ratio exigit, vt quanta eiusdem visionis dignitas sit, aperiamus.

28m. 27.

III
Diuinæ
visionis
excellen-
tia duab
in rebus
sita est.

Visionis huius maiestas & amplitudo, delicia & gaudia quæ ex summi boni intuitu oriuntur, ad duo referri capita queunt. Primum est gaudium quoddam infinitum, quo perfunduntur animæ cum Deum suum intuentur, eiusque essentiæ conspectu perficiuntur: quod adeo immensum & ingens est, vt iam quatuor aut quinque annorum millia essentiam diuinam contemplati sunt, & tamen saturari nequeant; verum quo eandem diutius intuentur, quo & desiderium videndi magis exerceat, & incredibile, quod ex visione oritur, gaudium magis magisque augeatur. Quid hoc est, Deus bone? an non vere iucunda illa visio diuinæ essentiæ esse debet, vt, qui eam iam

à tot annorum millibus conspexerint, exsatiari ab eadem non queant, imo nouas delicias & voluptates nouas indes in ipsa reperiant.

Hanc cum Spiritus Sanctus nobis metaphorice designare veller, de ea quasi de epulo ac conuiuio instructissimo locutus est; *Ego dispono vobis; sicut disposuit mihi Pater, vt ego in regno meo.* Quin & apud Ezechielem sumptuosum se nobis epulum paraturum, & in pascuis nos pinguisimis collocaturum pollicetur, *In pascuis vberissimis pascam eos.* Cur vero putemus, sub gustus potius quam alterius sensus delicias demonstrare cum beatitudinis æternæ delicias voluisse? duas ob causas. Primo, quod gustus cæteros sensus quoad delectationem antecellat; quod ita declarari potest. Offerantur famelicis & inedia exhaustis odores suauissimi, harmonia iucundissima, pictura venustissima, virgines forma pulcherrimæ, & simul cibi lautissime parati; an non cæteris relictis ad hos se conferret? atqui in cælo omne delectationum deliciarumque genus reperitur; nam vt scriptum est; *delectabuntur in multitidine pacis.* Secundo, quod in gustu arcta quædam vnio & coniunctio reperitur inter cibum & cibatum; cibo scilicet in contedentis se substantiam conuerrente. Quod de nullo alio sensuum dici potest, nec fieri solet, vt obiectum eorum taliter potentia vniantur. At in cælo arcta quædam Deum inter & animas habetur vnio & coniunctio; vnde Christus; *Rogo te Pater, vt omnes vnus sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis vnus sint.* An non igitur hæc coniunctio, tam arcte constricta, & mille amoris vinculis coherens, infinitum cœlitibus gaudium & delicias incredibiles affert?

Luc. 21.

Ezech. 31.

Psal. 36.

Ioan. 17.

Longe maiora proferunt SS. Patres, docentque gaudia cœlestia tam immensa, & ingenia esse, vt si omnes mundi delicia, gaudiaque in vnum coacta, simul & vnam Beati animam conglobarentur; ipse ne vel vnico momento oculos à tam nobili obiecto veller auertere, quamuis certo sciret decem annorum millibus se eius visu recrean-

Mm. 3. dum.

dum. Tantam scilicet voluptatem, tantamque
læticiam adfert diuinæ essentiae contempla-
tio. Hinc in libris de ciuitate Dei ait S. Au-
gustinus: *Ille visio Dei tanta pulchritudinis
visio est, & tanto amore dignissima, ut sine hac
quibuslibet aliis bonis præditum atque abun-
dantem, non dubitet Plotinus infelicissimum di-
cere.*

In Solilo- Maiori cum affectu locutus est in Solilo-
quis super quis in hunc namque modum eorum amo-
illa verba: re gaudiorum captus exclamat: *O gaudium
Intra in* super gaudium, gaudium vincens omne gaudium,
gaudium extra quod non est gaudium, quando intrabo in
Domini te, ut videam Deum meum qui habitat te? Allu-
tui. sit scilicet verba illa Euangelij: *Intra in gau-
Matth. 25.* dium Domini tui.

In meditat. Eodem actus enthusiasmo eadem pene
c. 4. & Hu- meditat. S. Bernardus: *Premium, inquit, est
go lib. de a-* videre Deum, viuere cum Deo, esse cum Deo, esse
nima, c. 4. in Deo, qui erit omnia in omnibus, habere Deum
qui est summum bonum; & ubi est summum bo-
num, ibi est summa felicitas, summa iucunditas,
secura æternitas, ibi est vera læticia, plena scien-
tia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo. ð in-
signis Philosophia! ð docta conclusio! ð vi-
sio admirabilis!

David rex Quam ardentem ad hanc David Rex Israël
videndi anhelaret, satis colligi potest è suspiriis, quæ
Dei desi- interdum in Psalmis edit; vt, cum ait: *Faciem
derio ten- tuam, Domine, requiram* Item, *Quando veniã
nebarur.* & apparebo ante faciem Dei? & rursus: *Ostende
Psal. 16.* faciem tuam, & salui erimus. Videre quippe
Psal. 41. faciem tuam, est oprata beatitudine perficui,
Psal. 79. & ab eadem exclusum viuere est, vere esse
miserrimum. Præsta igitur gratiam, vt ad
eius conspectum admittamur, eaque inter-
dum frui possimus.

Itē Moy- Mirabilium ille opifex Moyses, Hebræo-
ses. rumque ductor, aliud quoque non desiderabat,
sed sapius à Deo contendebat, enixque pos-
tulabat, vt ad diuinæ faciei conspectum ad-
mitti posset. Audiamus quomodo eius ergo

Exod. 33. Domino supplicet: *Domine, si inueni gratiam
in oculis tuis, ostende mihi faciem tuam.* Omne
quoque desiderium sponsæ illius in Canticis
non alio tendebat; amoris enim faculis suc-
censa, sponsique complexum & conspectum
desiderans, sæpenuero dicebat: *Ostende mi-
hi faciem tuam, facies enim tua decora: ipsam*

Cant. 2.

hi faciem tuam, facies enim tua decora: ipsam

quippe videre, omnis mea voluptas ac felici-
tas, vnice deliciae meae, & gaudium. Te cum
videro beatissimam me prædicabo; cum a-
mifero, omne me bonum amisisse existima-
bo; sine te enim viuere mihi mors est, ac te
videndo viuere, longe iucundissimum. Quid
designare voluisse putatis vehementi hoc
affectu, nisi vehemens desiderium, quo bea-
tæ illæ animæ, summi Dei sponsæ, vt diuinæ
faciem contemplantur, accensæ sunt: qua vi-
sa veram tum denique se felicitatem nactas
poterunt dicere.

Quin ipse Dominus, dum Moysen edo-
ceret, qua ratione benedictio populo esset do-
impertienda, faciei suæ visionem inter cæte-
ra posuit; quasi nulla maior benedictio aut benedi-
felicior homini dari possit. Audite verba: *Lo-*
quere Aaron & fratri eius: Sic benedicetis filiis Isra-
el, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, & ca-
stodiat te, ostendat Dominus faciem suam tibi, &
misereatur tui. Adeo vt ab omni ætate Iudæi,
omnisque antiquitas crediderit, nihil repe-
riri in mundo posse, quod cum eiusdem for-
licitate compareretur, maximamque beatitu-
dinem, quæ ab homine postulari & haberi
queat, hanc proculdubio existere.

Tanta in Salomonis Regis facie maiestas 2. *Para. 9.*
& splendor elucebat, vt occulta quadam ra-
Salomo-
tione omnium oculos ad se attraheret, & nis faciei
quodammodo fascinaret; adeo vt multi Re-
pulgri-
ges eius videndi ergo Ierosolymam veni-
tudo.
rent. Quanta igitur maiestas in Regis regum
vultu eluceat, & quantam iucunditatem in-
tuentibus afferat necesse est: illo, inquam,
vultu, qui omnes Sanctos in stuporem rapit,
Angelis admirationem iniicit, vt non Reges
modo & Principes eam desiderent, sed ipsi
Cherubini, Seraphini, Potestates & Throni
in eius visum exardescant. Vnde Petrus ait:
In quem desiderant Angeli prospicere. Et quod i-
1. *Pet. 1.*
gitur beatis est gaudium, ecquæ læticia, ec-
quæ voluptas, iucundissimum illum vultum
in æternum intueri?

Iacob Patriarcha cum in Ægyptum de-
scendisset, & dilectum sibi Ioseph in vniuer-
so illo regno dominari vidisset, quem iam &
Ioseph
viginti annis vt mortuum luxerat; ita gaudi-
coster-
sus est & exultauit, vt eundem arctissime
tus fuit.

com-

Eom. 46.

complectens; præ gaudio lachrymarum sit, laritiaque longiorem orationem intercludente dixerit. *Iam latus moriar, quia vidi faciem tuam*. An non vero gaudia Beatorum & solaria multo maiora esse credendum est; quando nimirum coelestem regionem ingressi vident, non Iosephum aliquem, sed Deum illum æternum & infinitum, qui vniuersum nutu orbem temperat: an non tum vere cum Iacobo dicere poterunt: *Iam læti in æternum hic viuemus, iam vere felices sumus, cum essentia tua pulchritudinem contemplantur*. Tantum siquidem eorum gaudium erit, tanta quoque voluptas, nullis vt verbis exprimi queat.

2. Reg. 14.

Tantopere Absolomum regis conspectus, & præsentia delectabat, vt mori maluerit, quam diutius eiusdem facie carere: cumque iam biennio à conspectu regio exclusus fuisset, diutius id ipsum ferre non valens, Iobab regiarum copiarum præfecto multis cum lachrymis supplicauit, *Obsecro ergo, vt videam faciem regis; quod si memor est iniquitatum mea, interficiat me*. Sane si Absolon tanti fecerit regio conspectu frui, vt eodem carere tormentum morte grauius duxerit; quo gaudio affici credemus sanctas illas animas, cum patrem illum suum & regem maiestate contemplantur: quantam illis voluptatem & exultationem diuina illa facies afferet? quantum gaudium vultus ille regis? O gaudium! ô delicias! ô voluptatem incredibilem! Quis igitur adeo effeminatus & iners erit, vt mundum non despiciat, eiusque voluptatibus valedicat, quo æternas delicias cum omnibus Sanctis in cælo percipiat?

Animæ
Beatorum
dum Deū
intuētur,
variarum
serū simul
notitiam
acquirūt.

Præter inenarrabilia illa gaudia & voluptates incredibiles, quas Beati ex diuina essentia contemplatione percipiunt, est & aliud, quod eorum felicitatem mirum in modum adauget, quodque è diuina hac visione nascitur; omnium scilicet rerum perfecta & absoluta cognitio, scientiaque quædam incomparabilis. Adeo vt quicumque Deum vident, omnia simul in eo vident: & vnico instanti & doctissimi & sapientissimi reddantur: ita vt nihil amplius ignorent, eorumque intellectus illustratus & exacutus de

nulla iam re dubitet. Sine vlla namque difficultate statim quidquid Philosophicum, Theologicum, & Mathematicum est, percipiunt, omnia sacra Scriptura emblemata, Prophetarum ænigmata, & omnem mysteriorum sublimitatem in momento rimantur: profundas SS. Trinitatis abyssos, sublimia incarnationis miracula, & opus redemptionis humanæ penetrant. Eodem tempore intelligunt, & quomodo homines in Deos conuertantur, & quomodo Deus gratiam iis infundat, quomodo sine vlla voluntatis coactione, nec eiusdem priuilegiis violatis, eas iustificet vt tamen exterius non percipiatur; quomodo iustitiæ opera cum misericordiæ operibus quam apertissime maritet, ignem scilicet cum aqua, oliuam & arma; quomodo per gratiam saluet, per iustitiam condemnent; quomodo sine vilo respectu, sine vilo meritum intuitu, prædestinatos ad se vocet, eligat, & foueat, reprobos vero sine vlla iniuria æternis suppliciis addicat; denique quomodo ipsa scientiæ certitudo cum rerum contingentia quam optime contemnat. Omnia autem hæc vnica figura manifesta reddam.

IV.

Regina Saba varias difficultates animo agitans & dubie plurima mente voluens, Salomonis scientiam cum audiisset; omnino anxietate pulsa, & interius illustrata, omnium de quibus prius dubitabat rerum certior facta est. Vnde bene notauit historia, dum scribit, *Nec quidquam fuit, quod non perspiciam ei fuerit*. An non hic docemur, animas illas beatas, reginas illas alienigenas, quæ hic in summa ignorantia rerumque incertitia vixerant: quando in scolas illas æternas admittæ fuerint, Deumque viderint, omni obscuritatis nebula dissipata, omnino dubio pulso, menteque interius illustrata: perfectam omnium rerum scientiam habituras.

Consolamini igitur, consolamini tunc Consolamini & educati, consolare rudis muliercula, sumite animum idiotæ & ignorantes; at omnino potius date operam, vt in coelestem beatitudinem introcatis: vix enim ad eam admitti eritis, quin Platone, Aristotele & omni

Philo.

Philosophorum cœtu doctiores futuri sitis, finxerunt olim Poetæ, & non nisi finxerant, omnes qui in monte Parnasso somniascent, derespente etiam poetas fieri: at potiori iure de cœlesti hoc Parnasso, omnium scientiarum academia, dicendum; ad quem cum animæ, etiam stupidissimæ & obrusissimæ venerint, doctissimæ evadunt, omnium rerum cognitione donantur, adeo ut nihil omnino sit quod ignorent. Quod facillimum erit probare.

Li. 4. dial. De his enim ita olim locutus est Gregorius, *Quid est quod non videant, qui videntem*
Libr. de do- *omnia vident?* Item August. *Ex parte,* inquit, *anima Christi cognoscimus, quamdiu in hoc seculo sumus, sed*
stiana. *ad illam lucem patri hominum cum venierimus nihil est quod nesciamus.*

Iob. 14. Idem qui supra Gregorius eandem opinionem secutus, verba illa *Iob. 14.* *Sive nobiles fuerint filii eius, sive ignobiles, non intelligent,* explicans adiungit, *Hoc de animabus sanctis*

Lib. 12. *sensendum non est, quia quæ omnipotentis Dei*
Mor. *virtutem vel charitatem vident, nullo modo credendum est, quod sit foris aliquid quod ignorent.*

Sancti nihil ignorant. At si certum esset, Beatos omnia in Deo videre, an non hinc sequeretur, illos diuinam essentiam comprehendere cum viderent omnia, quæ in eadem existunt? Res hæc quibusdam ita perplexa visa est, ut distinctione quadam Theologica hic opus putarint, scilicet, Beatos quidem omnia scire quæ Deus nouit, *Scientia visionis*, non autem ea quæ *scientia simplicis intelligentia* cognita habet. Explico. Deus cum essentiam suam intueretur, simul intueretur & cognoscit eodem momento quidquid in mundo vel olim factum fuit, vel fit, aut fiet; scientia autem illa, qua omnia perspicit, vocatur *Scientia visionis*, qua non secus atque oculi corporei, omnia, velut præsentia & coram se posita, contemplatur. Idem deinde Deus, eandem suam essentiam contemplatus, nouit quidquid efficere & creare potest, quamuis nunquam id facturus sit, aut producturus; nisi enim omnia potentia suæ obiecta perfectissime nosset, potentiam quoque suam ignorare diceretur; & hæc scientia in scholis Theologicis *simplicis intelligentia scientia* appellatur. Quo præ-

supposito, dicendum est, fieri non posse, ut intellectus aliquis creatus, diuina visione perfruens, omnia quæ Deus facere potest, cognoscat: hoc enim si esset, tanta foret perfectio cognitionis in creatura, quanta potentia creatoris in nouis effectibus in rerum natura producendis: atque ita numen illud incomprehensibile comprehenderet, quod tamen aliqua creatura nequit comprehendere. Hinc propter scientiam illam visionis, Iesu Christi qua Deus omnia nouit, docent, spiritum alii anima quem creatum eadem etiam scire: qualis videtur quænimirum fuit anima Christi, quæ in Verbo quid Deus omnia videt & nouit. Bene quidem de hac scientia ceterorum tamen Sanctorum animas hinc visionis excludo; quamuis enim Deum videant, non nouit, tamen inde sequitur, omnes realitates quæ in diuinæ essentia Oceano natitant, ac illis videri & comprehendi. Quod è sacra scriptura scitissime poterit confirmari: hæc enim pluribus in locis docet, Angelos plurima ignorare, quamuis diuinæ essentia tabulam perpetuo intueantur. Testantur id ipsum S. S. Patres cum credendum docent non eodem prædestinatos omnes modo, diuinæ essentia speculum intueri, sed qui perfectius ipsum vident, plura etiam in eodem contemplari. Atque hinc fit superiorum Angelorum res inferioribus insinuare quæ ignorant, atque Sanctorumque Angelorum sanctorumque scientiam rû cogni- velut & cetera, quæ ad mercedem & glorio- tior in cæ- riam accidentalem referuntur, vsque ad lo- quor- vltimum iudicii diem, crescere & indie- crescit es augeri, at post ipsum non amplius excrescet, tuncque finem, & cetera res creatæ, accipiet. Nimis prolixa hæc digressio, & æquo verbosior disputatio, eam iam muta- bo.

Duo in Angelis notitiæ genera notat Au- *Lib. 11. de*
 gustinus, (& quod ille de Angelis, de homi- *ciu. c. 7. &*
 nibus nos dicere poterimus, qui illis aliquan- *lib. sup.*
 do in gloria pares existent) vnam nominat *Gen. c. 23.*
matutinam, qua spiritus illi cœlestes omnia
 norunt in iplo verbo: alteram *vesperinam*,
 qua eadem in seipsis per proprias formas in-
 telligibiles norunt.

Quidquid demum sit, vtrum Beati vide- *Ostenditur*
 ant Deum videndo omnia, vel aliqua tan- *Beatos vi-*
 rum,

Quomodo Deum, etiam creaturas videre. tum; non magnopere laborandum est, hoc saltem dicere possumus, tam nobile obiectum dum vident, eos quidquid ad perfectam beatitudinem spectat, simul videre. Quis etiam certum esse, eos, dum, diuinam hanc essentiam contemplantur, infinita etiam alia contemplari & conspiciere, Quod hac ratione adstrui posse videtur. Cum enim Beati per lumen gloriæ ad singularem quandam cum Deo similitudinem euecti sint, dico, quemadmodum Deus lumine suo diuino non seipsum modo, sed omnes omnino creaturas intuetur; ita quoque eosdem per gloriosum hoc lumen, quod Deus immittit, non modo Deum, sed plurimas etiam creaturas visuros. Deinde, quoniam diuina essentia, quam velut formam intelligibilem Beati in diuinæ essentia contemplatione habent, nimium quantum propter infinitatem suam, potens est ad omnes creaturas representandas; non video quid impediat, quo minus sancti, dum eandem inspiciunt & conspiciunt, etiam res creatas videant.

Quomodo Deum simul & creatura videri queant. Notare hic vos velim, Theologi, res creatas quas sancti in diuina essentia vident, eadem beatifica visione Deo visas censeri, quia illæ quodammodo ad Deum, velut effecta ad causas, spectant, à quo maxime dependent, vel in quo potius sunt; quia ipsæ omnibus creaturis infinita quadam ratione præminent. Eodem prorsus modo, quo accidentia & passiones in subiecti essentia, quia ad id spectant & referuntur, cognosci dicuntur. Hoc saltem certissimum est, per notitiã hanc intellectum penitus in rerum cogitatione, iuxta propheticum oraculum satian- dum, *Satiabor*, inquit, *cum apparuerit gloria tua*, hac nempe visa intellectus nouerit omnia, voluntas in omnibus delectabitur, & memoria plurimorum recordabitur, ipsa deniq; essentia tuæ contemplatio beatissimum me reddet & felicissimum. Ecquænam igitur voluptas, ecquæ beatitudo & felicitas hæc erit! quantum gaudium sanctis felix illa diuinæ essentia contemplatio afferet? Hæc scilicet animarum sanctarum gloria est, tunc non nisi de voluptatibus & deliciis sermo erit, tunc nulla ignorantia mentio, illic idiotæ mox

Tom. 4. Bess. Aduent.

doctores euadent, muti oratores, affini & bar- di Philosophi. O paradoxa, ô natiuitates! Hanc obsecro visionem mentibus vestris in- figite Christiani, itaque fiet vt Deum nunquam offensuri sitis.

Hanc tu, ô rerum omnium opifex, Deus æterne, infinite, & omnipotens, qui maie- state & mirabilibus plenus es, & in cuius vi- sione vera animarum nostrarum gloria, An- gelorumque beatitudo consistit, gratiam præsta, vt aliquando te in cœlesti regione contemplari, gaudiis his perfrui, delicias has gustare, lætitiæque sempiternæ participare valeamus. Fac, obsecro, vt, quem hic in terris non nisi lippientibus obscuræ fidei oculis vi- demus, in cœlo aperte, sine vilo velamine, coram videre valeamus: id est, facie ad fa- ciem te cernamus, essentiam tuam contem- plemur, quæ dum sese videndam præbet, illa- dem aliorum obiectorum & infinita alia cre- ata, simul, velut in lucidissimo aliquo & vo- luntario speculo, representat: nullus tamen eandem penitus potest comprehendere, eius perfectiones indagare, aut ad fundum mira- bilium eius pertingere. Quamuis enim Cœ- lites eam integram videant, non tamen eam- dem omnino & penitus perueniunt, id est, non omnibus quibus videri potest modis: quemadmodum enim qui Oceanum videt, omnem quidem illius superficiem videre potest, non autem omnia, quæ in eo vsq; ad infimas abyssos delitescunt. O igitur visio vere admirabilis, visio beatissima, quæ ho- mines simul & Angelos in admirationem rã- pit! visio denique, verbo vt absoluam, quæ animarum gloria est, nostræque beatitudinis obiectum, ad quam nos S. Trinitas & tria- unitas deducere dignetur, quæ viuet & regnabit in sæculorum sæcula,

A M E N.

N FERIA

FERIA QVINTA.

DE CORPORVM BEATORVM

gloria.

Partitio.

- I. De corporum glorificatione.
 II. De resurgentiū corporum perfectione.
 III. De quatuor dotibus corporum glorificationum.

Memorare nouissimatua, & cogita,
 quanta corporum beatorum futura sit
 gloria, & in æternum non peccabis,
 Eccles. 7.

FIGVRA.

Ezech. 15.

Cvm magnus ille Hebræorum ductor,
 Ægyptiorum terror, Iudæorum legisla-
 tor, prodigiorumque patrator Moyles in
 montis Sinai summitate versaretur, cumque
 Deo secretius ageret, tanto interiorius anima
 eius perfusa est gaudio, & corpus gloria, vt
 facie instar solis splendente, oculisq; amarū
 more scintillantibus populus in eum oculos
 intendere nō potuerit. Quid dubitamus hoc
 corporum celesti gloria donatorum figuram
 dicere? quam primam enim vt electi montes
 æternos conscenderint, familiaritate diuina
 perfuētes, incredibile in anima voluptatē,
 & incomparabilē in corpore gloriam splen-
 doremq; experiuntur, qui nullis exprimi ver-
 bis possit, facies enim eorum instar solis re-
 splendebit, oculi instar astrotum scintilla-
 bunt, totum deniq; corpus lumine & gloria
 illustrabitur. O diuina metamorphosis, &
 egregia commutatio! h. conuersio tota cœ-
 lestis? hanc vero pluribus hodie vobis de-
 monstrare decreui, sed ante omnia spiritus
 paracliti opem, & Deiparæ Virginis interce-
 dentis auxilium implōremus. Atq; ideo cum
 Angelo eandem compellemus.

Ave MARIA.

- I. Quemadmodum fide edocti sumus, per-
 petuam animabus post hanc vitam beatitu-

dinem superesse, ita quoq; sumiter credimus,
 post vniuersale iudicium ingentem corpori-
 bus Sanctorum gloriam esse destinatam. Est
 enim hoc longe æquissimum, ipsaque hoc
 diuina iustitia videtur exigere, vt quoniam
 misera illa corpora ita exhausta sunt inedia,
 ieiuniis, macerationibusque, torque labores
 & molestias perpessa sunt, aliquam etiam
 mercedem remunerationemque recipiant,
 ipsam scilicet gloriam cœlestem. Hac spe in-
 mixtus Iob in arumnis exultabat, inque time-
 tore residens, hoc præposito præmio, se con-
 solabatur. Scio quod Redemptor meus vnus, &
 in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rur-
 sum circumdabor pelle mea, & in carne mea, vi-
 debo Deum saluatorem meum, quem visurus sum
 ego ipse, & oculi mei conspiciuntur sunt, Reposita est
 spes mea in situ meo. Perinde ac si dixisset, Eia-
 age, corpus, sustine, patere, tempestates,
 procellas & fortunæ aduersantis rabiē vide-
 neq; enim hoc futurum est perpetuum, non
 semper aduersabitur tibi fors, habebit finem
 ætumnā, non semper in sterquilinis hoc se-
 debis, non semper in sordibus volutaberis,
 veniet enim dies, qua gloria circumdaberis,
 Consolamini, consolamini oculi mei, qui
 modo lachrymas velut fontes emittitis, ve-
 nient siquidem tempus, quo Deum tuum, &
 mundi saluatorem videbitis. Atq; hæc om-
 nia de visione humanitatis & gloriosi corpo-
 ris Iesu Christi, qui in æterna beatitudine o-
 culorum corporaliū obiectum erit, non
 vero de diuinitatis, qua omnes sensus longe
 transcendit, omnesque facultates materiales
 excedit, intelligenda sunt.

Hunc quoque in modum consolabatur se
 Propheta regius dum ait, *Considisti saccum*
meum, & circumdodisti me latitia: tempus præ-
 teritum pro futuro vsurpando dicere vult.
 Permittes quidem aliquando Domine, vt vi-
 lis hic & discissus corporis saccus a morte di-
 lacereretur, inque cineres redigatur, sed mox
 post diem resurrectionis eandem reparabis
 restaurabisq; latitia me incredibili perfun-
 dens. Bene autem dixit, *Circumdodisti me la-*
titia: eo quod corpora Beatorum in cœlo,
 obiectis variis, qua latitiam & voluptatem
 incomparabilem afferent, circumdanda
 sint. Quibus? An non enim circumdari &

Iob. 20.

Christi
humani-
tas a Bea-
tis aperte
in cœlo
videbitur.

Psal. 29.

cir-

cumvallari latitavit, videre superius regem plenum gloriae, subtrus caelum sideribus variegatum, tor ad latus Angelos & Sanctos gloria perfuantes, ante quoque aeternitatem nunquam finendam, & post foelicitatem nulli alteri comparandam?

Mardocheus, qui sacco prius & cilicio cinctus per urbem incedebat, super duram cubabat, ieiunio carnem emacerabat, hoste suo iuratifimo, e medio sublato, purpuram & coceum induit, auro fulgebat, & coronam auream capite gestans, intrepide ad Regem accedebat. Designabat haec historia hoc ipsum corpus, quod modo carnis huius sacco indutum, in summa abiectione ambulabat, & super nudam vitam huius extenditur, aliquando coram diuina maiestate appariturus, regio schemate vestitum, gloriae vestimento circumdatum, coronamque immortalitatis capite gestans. Hanc figuram confirmas Apostolus, meoque conceptui quam proxime accedens in prima ad Corinthios ait: *Mortui resurgunt incorrupti, & nos immutabimur, oportet enim corruptibile hoc induere corruptionem, id est, Nos qui vilibus hic & rusticorum vestimentis induti sumus, aliam tandem aliquando vestem, imo regiam assumemus, cum qua coram summo Numine compareamus.*

Pastor ouium David, interea dum cum spurio Philisthaeo decertaret, non nisi pastoricia lacerna indutus erat, sed hoste & bello confecto mox vestem mutauit & sortem, nam e pastore princeps factus, tunicae pastoriciae loco regium paludamentum assumpsit. Insignis profecto allegoria, quae docet, quamdiu corpus nostrum in vita hac agit, quae non nisi continuus quidam conflictus & certamen est, in qua ei cum hoste illo terribili, mundo, inquam, decertandum est, non nisi vili mortalitatis passionumque tunica id ipsum indutum esse: at bello peracto, & passionibus edomitae sortem & habitum mutaturum, nam ex mortali immortale, e plebeo nobile reddetur, & loco ignobiliorem crassitudinis grauitatisque colorum, aeterna vestimenta gloriae & honoris assumet. Accedit huic meae sententiae ad Philipenses scribens Apostolus: *Nostri autem conuersatio in caelis est, unde etiam saluatorem expectamus Dominum nostrum*

Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae secundum operationem, qua possit etiam sibi subiuicere omnia.

Quamdiu Arca testamenti in deserto & Exod. 36. solitudine Sinai errabat, pellibus animalium conuicta erat: at mox ut in templum a Sathomone exstructum illata fuit, veteribus depositis exuuiis, tota auro intus & foris resplenduit, & inter Cherubim ex aere confictos collocata. Iterum hic docemur, animam quae vere arca Testamenti est, quamdiu in vitam huius deserto comoratur, pellibus carnis & vilibus corporis exuuiis esse circumdatam; sed ubi in splendidissimum caelorum templum introierit, pelles & saccos in auro & fulgorem conuertendos, eamque in medio verorum Cherubim & Angelorum collocatam, circumquaque rutilaturam.

Filius ille prodigus, si eius sortis meminisset, e longinqua regione redux, lacer & nudus, sordibus & illuue oblitus, mox ut patrias eades intravit, noua vestimenta accepit, & vario obsequiorum caritatisque paternae genere exceptus fuit. Hinc discite, Auditores, hominem, qui vere filius prodigus est, qui omnem olim substantiam in terrestri Paradiso decoxit, tandem aliquando e mundi regione redeuntem, corporeaque veste nimium quantum lacera, in mortali sc. vita degendo, indutum, & domum paternam, caelum, inquam, ingredientem, nouas exuuias habiturum, vestimenta gloriae assumpturum, auro & gemmis rutilantia vestimenta quae nunquam consumerunt, sed pristinum perpetuo splendorem conseruabunt. Hinc in Apocalypsi vidisse se ait Ioannes plurimos, *Amictos Apoc. 7. stolis albis. Ecce & figuram.*

Ioseph Patriarcha, cum fratres in Aegyptum Gen. 45. frumentandi causa missos videret, duas singulis vestes impartit. Signabat hoc, Deum omnium Patriarcharum caput, animabus Beatorum caelum ingredientibus, duo vestis genera elargiturum, vnum quo beatus animae, alterum quo corporis designatur, ac tanti illa splendoris & dignitatis, ut si eorum interdum meminissimus, nunquam Deum offenderemus. Ita quippe celsus Salomon: *Memento Eccles. 7. rare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.*

Nu 2 Hanc

Hanc vobis hodie gloriam ad vitum depingere conabor, & bifariam diuisam: primo dicam, quomodo corpora hæc aliquando sepulchris egredientur rediuiua; deinde quibus dotibus insignita, & perfectionibus cumulata cælum ingressura sint. Non medioerem autem vos hinc vilitatem tracturos confido, si attente me, vt soletis, audieritis.

II. Ipsa nos fides sacrarum que litterarum auctoritas docet, magno illo resurrectionis vniuersalis die, corpora nostra, quæ tanto iam tempore in terræ ergastulis carceribusque horrendis captiua detenta sunt, post longum soporem, Angelorum manibus recompacta, in libertatem asserenda, solitoque venustiora, Beatorum saltrem, & in vniuersis membris splendidiora, resuscitanda. Aperte mihi hoc præsignatum videtur in captiuitate Ioseph Patriarchæ, hic enim, cum biennio obscuro in carcere delitisset, tandem summa cum gloria emissus annulo & torque aureo donatus, & purpura indutus est. Ad eundem modum mortui postquam duobus, quatuor, aut sex annorum millibus in obscuris terræ carceribus deliruerint, carcere laxato, tandem emissi, æternitatis annulo, immortalitatis torque, & vestibus gloriæ & beatitudinis donabuntur, & regiam quandam dignitatem præferent.

Gen. 41.

Luc. 21.
3. par. q. 80.
art. 2.

Dixi, eos in corpore perfectissimo, & omnibus numeris membrisque absoluto resurrecturos, quin etiam addo, vngues, capillos, barbæ pilos ad perfectionem non defuturos. Ita namque id olim Christus, referente S. Luca: *Capillus de capite vestro non peribit.* Eiusdem opinionis fuit & magnus Thomas, quæ & hoc præfato Evangelij testimonio confirmat, licet & hanc rationem adiungat. Barba enim, inquit, & capilli cum ad perfectam corporis pulchritudinem non parum momenti adferant: ipsum vero cum quanta fieri potest pulchritudine resurrectorum sit, necessario credendum est, corpus cum capillorum & barbæ ornatu resuscitandum.

Capilli & barbæ sunt ad corporis decorem. Capillos autem, vngues & barbam homini ornamento & decori esse, caluitiem vero & mentum inueste dedecori & probro, confirmari satis potest tristi illo puerorum Bethel

exemplo, qui caluitiem magno suo malo liliæo Prophetæ sanctissimo exprobrarunt. 4. Reg. 2. Vt autem melius quid velim intelligatis, notandum est, duo esse membrorum corporis animarum genera, quædam namque membra ad maximas & præcipuas animæ functiones destinata sunt, qualia sunt cor, hepar, pulmones, cerebrum, caput, stomachus, & alia: quædam vero ad priorum conseruationem, corporis ornatum, pulchritudinem decorumque, vt ad conseruationem fructuum folia in arboribus, à natura constituta sunt. Atque ita vngues & capilli corpus exornant, eiusque pulchritudinem & decorem adaugent membrorum. Cum igitur corpora in summa & absolutissima perfectione resuscitanda sint, æquum est, consentaneum, vt hoc etiam ornamentum, quod hinc prouenit, nequaquam desit.

Ipsium & de humoribus, torrentibus illis naturalibus, quibus nocte dieque corporis nostri ager irrigatur, ac præsertim de sanguine qui per venas perpetuo dimanat, dictum esto, quod hoc modo consumo. Quid quid ad naturalem corporis humani constitutionem eiusque fabricam compactionemque spectat, cum ipso necessario debet resurgere: atqui tales sunt humores, & præsertim sanguis, iuxta Augustinum, dicentem: *Corpus consistat ex membris, ossibus, effluuiis, & consimilibus, consimilia ex humoribus.* Credendum est igitur, eadem cum corpore resurrectura, sanguinem scilicet venas subituum, & reliquos humores propriam quam olim occupauerunt sedem petituros. Ecce & alia ratio, & verisimilior.

Resurrectio nostra similis sit oportet resurrectioni Iesu Christi, & quale corpus illius fuit, ita erit & nostrum: atqui ipse cum vniuerso suo sanguine, si non animali, id est, Deo qui intra venas continetur, & qui vitam conseruat, saltem vitali, id est, eo qui arterias complet, immo totus sanguineus, resurrexit, inutilis alioquin esset vini in sanguinem illius pretiosum in Sacramento Eucharistiæ Transubstantiatio: deinde, teste Damasceno, quod semel assumpsit, numquam dimittit, efficitur igitur necessario, eodem nos modo resurrecturos.

Nostra resurrectio similis erit resurrectioni Iesu Christi.

Vnica

1 Cor. 4. Vñca solum hic sese offert difficultas, que è verbis Apostoli eruitur, ait enim alibi: *aro* & sanguis regnum Dei non possidebunt. At dicere oportet, nō hic eum de carnis aut sanguinis substantia, sed de carnis & sanguinis operibus, id est, peccatis, agere, vitur autem eadem significatione in Epistola ad Galatas: *Manifesta sunt opera carnis;* denotat enim hic officia functionesque vitæ brutalis, quales sunt comestio, potio, generatio, dormitio, aliæque. Ita quoque id declaravit Seruator, cum apud Mathæum locutus est: *In cælis neq; nubent, neq; nubentur.* Aut, si Augustini expositionem sequi malimus, per carnem & sanguinem intelligēda hic erit corruptio, quomodo in hoc, modo in illa dominatur, inque mortale hoc corpus vires exerit; quæ post generalem mortuorum resurrectionem nullum habebit locum.

Vtrū costa Iterum noua hic difficultas exoritur: Vtrum scilicet costa Adæ, quam Deus clanculo ei dormienti abstulit, & ex qua Euam compegit, in hac an in illo resurrectione sit. *an in Eua,* quod hoc curiosius inquirunt, hoc argumentum proponunt. Costa illa Adæ vere & realiter connaturalis fuit, vt nobis nostræ, non tamen in eo resurgens, alioquin Eua quæ de eadem formata est, resurgeret, quod dici nequit. Sed, verissima sententia est, costam hanc non fuisse in Adamo de perfectione indiuidui, sed tantum velut partem à magnitudine Magistro ad augmentum speciei constitutam: ideoque in Eua, non vero in Adamo resurrectionem, veluti semen humanum in eo qui genitus est, non autem in generante. Verissimum est igitur, quod initio proposueramus, quidquid ad corporis perfectionem & pulchritudinem spectat, eum eodem resurrectionem, ipsum quin etiam sanguinem & humeros domesticos & arteriis contentos.

Non erūt Hinc rursū eruius, nullōs in cælo fore in cælo debiles, claudos, loripedes, membris mancos, aut cæcos. *postre-* Quod in libris Regum figurate resurrectione expressum legimus, vetuit enim Dauid, ne nē claudi, quis claudus aut cæcus templum ingrediatur, aut cæci. *2. Reg. 15.* An non solo templo præceptum hoc cōartabatur, sed ad cælestia vsq; limina pertingebat, scilicet nullus corporis defectus

aut deformitates cælo recipiendas. Alia id ipsum figura & Deus in Leuitico resignauit. *Leuit. 27.* Noluit enim quemquam, in quo natus aliquis reperiretur, panes, in sacrario offerre, aut ad ministerium diuinum accedere, cæcos quoque, claudos, torto naso, fracto pede, aut gibbosos intra velum vetuit introire: & hanc præcepti rationem dedit, ne sanctuarium contaminaretur. At vt ulterius sese hoc præceptum extendebat, denotabatque figurate, nullum distortum, gibbosum, mutilū, deformem, luseum, cæcum in sacratissimum cæli templū, in quo Iesus loco crucifixi, & Beatissima Maria, loco pulcherrimæ imaginis, positi sunt, admittendum, & post resurrectionem generalem, summam omnium omnino corporum perfectionem futuram, nihil vt iisdem ad splendorem decoremque addi possit.

Tunc videlicet non amplius claudicabit Iacob, tunc Isaac lippire desinet, tunc Tobias lynceos habebit oculos. Lōge etiam alia his adnectit Isaias, dicit enim eos qui hic in terra claudi erant, in cælo cum ceruis & nimbis cursu certaturos, *sicut ceruus claudus.* *Isai. 35.* Tunc quoque miracula illa tantopere celebrata contingent, tunc verbis Euangelicis dicere poterimus: *Cæci vident, claudi ambulānt;* tunc quoque figura illa, quam in Exodo legimus, complebitur. *Math. 11.* *Luc. 7.*

Israëlitis enim Egypto cum vxoribus & liberis egredientibus, nullus inter eos claudus, cæcus, debilis, nec æger quidem reperiendus est; quamuis sexcenta hominum millia ad bellandum apra per mare rubrum egredientur; quod obseruauit Psalmista, dum canit: *Non erat in tribubus eorum infirmus.* *Psal. 104.* Ita inter omnem corporum, terræ visceribus & mundi regno egredientium, multitudinem, ne vnus quidem claudus aut cæcus, vel æger reperiretur, quod Ioannis Reuelationum libro verbis confirmo, *Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas in sanguine Agni, ideo sunt ante thronum Dei, die ac nocte in templo eius, neque esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque ullus aestus, absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. 6. felix prerogatiua; & beata Beatorum corporum fors! quam & Isaias magis* *Isai. 25.*

Na 3. exagge-

exaggerat, dum ait: *Præcipitabit morrē in sempiternum, & auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie.*

Omnes in eadem ætate resurgent.

Audite & aliquid. Omnes illa die in eadem ac pari ætate resurgent, ideoq; omnium Beatorum corpora eisdem annos, & eundem vultum præferent, adeo vt nullus tunc puer, nullus decrepitu, nulli cani, nulla caluities futura sit. Tunc innoxij illi paruuli, à matrum rapti vberibus, carnificis gladio iugulandi, non amplius tenella & mollia corpuscula habebunt, nec Iacob Patriarcha canos, quos ad inferos se deducere cum fletu dicebat, vertice præferet, sed omnes in viridi ac vegeta iuuenta, in flore ætatis, & quasi vere vitæ resurgent. Hinc Psalmista: *Renouabitur vt aquila iuuentus tua.* Id est, Tanta tua aliquando futura est beatitudo, anima mea tanta quoque tua ò corpus, vt non semper canos sis habiturum, aut præ lenecture semper incuruandum, sed instar aquilæ renouandum.

Psal. 102.

Ephes. 4.

Idipsum docet ad Ephesios Apostolus, dum ait: *Donec occurramus omnes in viriū perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Atqui certissimum est, Christum in florida ac matura iuuentute resurrexisse, quæ, iuxta Augustinum, tricesimo ætatis anno inchoatur. Sequitur itaque electos in vniuersalis iudicij die in simili ætate resurrecturos: quod & hac ratione poterit stabiliri. Necessè est corpora in maxima perfectione resurgere, at nulla ætas iuuenili perfectior aut nobilior; credendum igitur omnes in illo ætatis flore resuscitandos. Ad stipulatur huic opinioni & D. Thomas, quam & variis rationibus confirmat.

4. sent. dist. 44 q. 1. art. 5. & 3. q. 81. art. 2.

Post resurrectionem nulli gigantes, aut pigmæ.

Fuere alij qui docuerunt, omnia fidelium corpora eadem etiam qualitate, magnitudine, statura resuscitanda: at nullam hæc sententia veri speciem habet, & à paucissimis Theologis adstruitur: quam D. Thomas contrarium defendens, exhibilatur, quanquam credat, omnes ea quantitate & statura renouari egisset, id est, nisi in materia debita parca, & in superflua minimeque necessaria prodiga existisset, in iuuenili ætate elargiri potuisset; Nulli igitur tunc erunt gigantes, nulli

quoque pigmæ, aut nani, sapiens namque & prouidus naturæ director & Oeconomus superflua reserabit, & defectus omnes supplebit.

Illæ sunt laureæ, triumphij, & mercedes, quæ vos ò ter beata ac fortunata corpora, post hanc vitam manent, si modo rationis directionem sequi, animæque salubriter monenti auscultare cupiatis, eadem cum illa gloria donabimini, si in huius vitæ stadio vos humiliaueritis, in altera profecto exaltabimini. Estote igitur in perferendis aduersis infracta, austeritates amplectimini, penitentia opera confectemini, ieiunia colite, labores despiciate, cum certum sit & indubitatum, patientia & constantia gloriæ vobis coronam plecti. Ita sese in aduersis consolabatur Augustinus, hæc vna gloriæ spes infractum eum & generosum in aduersitatibus tolerandis reddebat, & si quando corpus interdum refragabatur, hæc statim animi meditatione communicabat: *Nonne dignum esset*

In Enchiridion.

8. Augustini. *pati omne quod triste est, vt tanti boni tantaque gloria participes habeamur? frangant ergo corpus ieiunia, premant carnem vestimenta, labores grauent, vigilia exsiccant, frigus incuruet, conscientia murmuret, calor urat, corpus doleat, pectus ardeat, infletur stomachus, palleat vultus, deficiat in dolore vicia mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in ossibus meis & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis. & ascendam ad populum accinctum nostrum. ò meditatio vere diuina! sed iam nimis diu huic parti inhæsimus. Ad alteram veniamus, videamus, inquam, qualia Beatorum corpora in cælo futura sint, qualesq; dotes æterna beatitudo allatura.*

Quatuor potissimum sanctis hisce corporibus dotes Theologi assignarunt, quas vulgo qualitates supernaturales appellant. Harum prima est impassibilitas, quæ nihil est aliud, quam ab omni passione exemptio, & aduersus omnes fortunæ insultus tyrannorumque imperus prærogatiua. Ita hoc ipsum testatus est ad Corinthios Paulus: *Seminatur, id est, generatur, in corruptione, & resurget in incorruptione.* Cui & ratio ad stipulatur: quidquid enim pati, ipsum & corrumpi potest, atq; corpora cælestium corrumpi

III.

tempore non poterunt, ergo nec pati. Deinde fortior non patitur ab imbecilliori, atqui nulla Sanctorum corporibus fortiora, aut valentiora reperire est, ergo ne minimum quid patientur. De horum autem robore hoc Apostoli ad Corinth. habemus testimonium, *seminabitur in infirmitate, resurget in virtute & potentia.* Item illud B. Anselmi, qui ait, Sanctos in celo robore Hercules & Sampsones superaturos, tantumque eorum robur & virtutem fore, ut horum minimus vniversam hanc mundi machinam concurrere & instar pilae loco mouere posset.

Gloriabatur olim Archimedes, se, si pedem extra mundi limites ponere posset, altero terram quasi globum propulsaturum. Inanis haec quaedam praesumptio fuit, in Sanctis tamen hoc locum habet, quibus vastata haec orbis machina instar pilae sit. Cum igitur tanta Sanctorum corporum vis sit & potentia, quid illis nocere queat nisi nihil nocere illis potest, ergo impassibilia sunt. Quod ut euidentius vobis fiat & manifestius, cogitate quae so vobiscum, Hebraeorum vestes licet quadraginta annis in deserto haerere, impassibiles existisse, nec visa ex parte ne in simbris quidem attritas: item corpora illa caelestia, quae continuo morti iam a quinque annorum millibus feruntur, quamuis ignem violentissimum elementum vicinum habeant, ne minimum tamen detrimentum passa esse. Quanto igitur potiori iure de Beatorum id corporibus, quando caelesti iam gloria perfruuntur, dicendum est?

Unde impassibilitas illa corporum oritur. Quis obsecro, hoc in dubium reuocare audeat: si enim corpora haec destinata sint, ut a morte maneat immunita, & in aeternum viuunt, aduersus omnes impetus accidentium & morborum infraeta, an non aequum est & necessarium, ut penitus impassibilia sint? Adhaec si ipsa iustitia originalis corpora in statu innocentiae, immortalia & ab omni passione libera potuit reddere, nisi peccatum obstaculo fuisset, an non gloria aeterna, in statu beatitudinis tantum in Beatorum corpora iuris & potestatis habeat, ut iisdem illa privilegiis gaudere faciat?

Variis opinionibus, de Verum videntem impassibilitas haec ortum habet, inuestigare, hoc opus, hic La-

bor est, multi multa sentiunt, & varia hic opinioniones concurrunt. Sunt namque qui hanc elementis adscribunt, quae longe alia se tunc circa Beatorum corpora, quam modo circa nostra ratione habebunt: aiunt enim elementa in illis cum pura & nuda substantia, & ab omni actiua & passiuua qualitate libera, futura, atque ita nullum omnino morum & bellum in iis concitatura, corporaque sine ulla turbatione, passione, corruptione, ac proinde semper in gloria permanitura. Verum opinio haec non est vsquequaque probabilis, & sinceram Philosophiae penitus contraria. Si enim tunc qualitates a subiectis essent separatae, elementaque nuda subsisterent, vilescerent proculdubio, deterioraque quam modo sunt, dicerentur. Accedit adhuc, quod quandoquidem qualitates haec accidentia sint elementis propria, quippe quae ab eorum materia & forma producantur, absurdum sit dicere, effecta causis tamen non deficientibus deficere.

Atque ideo alii, visa sententiae huius absurditate, credidere, qualitates has realiter & vere duraturas: sed purificatas, & a propriis actionibus & functionibus secretas, Deo ad corporum nostrorum conseruationem id ita permittente. Verum nec hi scopum attingerunt, nam horum opinio si in validi alicuius lance ponatur argumenti, leuis & bulla inanius videri queat. Ita namque impassibilitas in Electorum corporibus non dos aliqua, aut qualitas supernaturalis, (ut interim taceam, de substantia impassibili,) sed tantum instar protectricis, & auxiliatricis exterioris aduenientis, a diuina videlicet potestate, aduersus communes impetus & corruptiones data, foret: quae id ipsum etiam in corporibus hominum, hoc in mundo adhuc agentium, posset efficere.

Alii vero, prioribus tamen penitus contrarii, docuere, Beatorum corpora, caelo iam contenta, nescio quid se occultum tamen, habitura, quod eadem a patiendo tolerandoque praemuniat & praeseruet, cumque nomen huius amuleti ignotarent, & tamen nomine aliquo donare vellet, ad quintam essentiam id retulere, quae scilicet in hominum corporibus dominium exerceret, micro-

cosmum

cosmum hunc diriperet ac moderaretur, ipsa elementa singulari quadam ratione temperet, & harmonice ad inuicem concinnaret, ipsaque corpora, non secus ac caelestia, ab omni passione & corruptione vindicaret. Sed nec verum est, verum prioribus multo etiam absurdius: nemo enim dixerit, à virtute aliqua naturali, qualis est corporis alicuius caelestis, hominum corpora ad huiusmodi gloriam, ut est ipsa Beatorum corporum impassibilitas, euehi posse. Cum & ipse Apostolus hanc mutationem, non ad naturalem aliquam potentiam, sed ad Iesu Christi virtutem reuulerit, *Qui reformabit corpus humilitatis nostrae.*

Phil. 3. Verior, & cui magis assentior, opinio est, Verior circa impassibilitatem hanc opinio. omnem impassibilitatis huius causam ad ipsam referri debere corpora referri, illa namque & quidquid ad illa referri potest, tum perfecte animam rationali obtemperabunt, & subdita erunt, non secus atque anima Deo: adeo ut corpora nullam mutationem insigni huic ab anima communicatae dispositioni contrariam receptura sint, ac proinde semper impassibilia futura. Porro sententiam hanc confirmat hoc Philosophorum placitum, *Omnis passio fit per victorias agentis super patiens, nunquam alioquin superare ipsum posset: & fieri sane non potest, ut agens in patiens agat, nisi in quantum formae potentia minuitur, ac viribus tandem destituta loco cedere cogitur, at nullum agens in rerum natura, etiam vehementissimum reperitur quod in gloriosum corpus agere, multoque minus id ipsum corrumperere possit, cum ab his prorsus immune sit, soli animae subditum, in gloria & immortalitate, idque protectricis suae auxilio viuens.*

Subtilitas seunda corporum Beatorum. Praeter impassibilitatem hanc, & ab omni mutatione exemptionem, habebunt Gloriosorum corpora subtilitatem quandam incredibilem, cuius ope & adminiculo quocumque locorum ingredientur & egredientur, quin & ianuas violenter, sine vlla tamen vi, perfringent, muros penetrabunt, caelos pertransibunt, nulloque impediante instar spirituum, radiorumque solarium vitreas fenestras pertransibunt, per omnia sese ingerent. Colligere hoc est ex Pauli episto-

la ad Corinthios, *Seminatur corpus animale, & resurgit corpus spirituale: id est, quod à spiritibus & Angelis, quoad subtilitatem, nihil differet. Bis hoc Iesus Christus seruator noster suo in corpore designauit, primo cum vi propria sepulchro ingenti saxo communito egressus est, secundo cum ianuis clausis intrauit in locum, ubi Apostoli propter metum Iudaeorum congregati erant. Fuere haec duo gloriae huius subtilitatis miracula & acta supernaturalia. Ecce & alia ratio, eo corpora sunt subtiliora, quo nobiliora & excellentiora: at quoniam Sanctorum corpora nobilissima sunt, necesse quoque est eadem esse subtilissima.*

Sexcetos haec corporum subtilitas in orbem errores inuexit. Fuere namque haeretici, ut testatur Augustinus, qui dicebant, corporum hanc subtilitatem non fore aliam, quam qualem spiritus & Angeli habent, quod mirum ipsa post resurrectionem in spiritum conuerterentur: at hoc fieret, nulla homini, qui anima simul & corpore constat, resurrectio foret expectanda. Alium adhuc quorundam errorem refert Gregorius, dicentium subtilitatem hanc non nisi quandam rarefactionem esse corporaque sancta instar aeris aut ventorum leuia futura. Sed est quoque erroneum, & haeticum. Christus enim post resurrectionem verum habebat corpus non aereum aut inane, sed quod videri & palpari ab omnibus poterat: ita namque de seipso testatur, *Spiritus carnis & ossa non habet, sicut me videtis habere: palpate & videte.* Deinde corpora haec resurgent, ossibus compacta & solida, pelleque cooperta, musculis adhuc compaginata, & cartilaginibus constantia. Testatur hoc Iob Prophe-
Et in carne mea videbo Deum Saluatorem meum. Mera igitur haereticus & peruersa doctrina est. hocce credere: at satius est dicere, subtilitatem hanc à diuina, perfecta, excellentique complexione, qua tunc sancta haec corpora dotata erunt, quamque animae glorificatae, quae eorum propria forma est, dominium causabitur, ortum habere, atque ideo spiritualia, id est, spiritu penitus subiecta, appellabuntur.

Habebunt adhuc aliam qualitatem, quae

com-

1. Cor. 15.

communi nomine Agilitas appellatur; per quam vnico momento cælo in terram poterunt descendere, & ab vno mundi cardine discurrere in alterum, idque sine vilo obstaculo, aut impedimento. Elici hoc è verbis illis Pauli potest, *dematur in infirmitate, resurget in virtute;* ad quod Glossa addit, *id est, mobile & viuum.* Quod & hac ratione demonstro: tarditas & mora inimica sunt spiritui, atqui gloriosa corpora non nisi meri spiritus erunt: igitur agilia & leuia. Cuius hanc esse causam existimo? Gloriosa hæc corpora animæ penitus subiecta erunt, non solum quod nihil in illis futurum sit quod spiritui resistat, eique aduersetur (hoc namque & Adæ corpori non defuit) verum etiam quod ex anima perfectio quædam in corpora deriuanda sit, per quam ad huiusmodi subiectionem recipendam apta reddentur, atque hæc perfectio corporis gloriosi dos nominatur. Atqui certum est, animam corpori vnitam esse, non modo in quantum ipsa qualitas formæ est, verum etiam quod moueat, necesse igitur est, vt corpus gloriosæ animæ omnibus hisce modis subiciatur. Quemadmodum igitur per subtilitatem ipsi animæ velut propriæ formæ subicitur, ita per agilitatem velut motrici & directrici subditum erit, sed ita vt animæ voluntati quam promptissime, diligentissime, & celerissime obediat.

Sap. 3.
Ezech. 1.

Pluribus celeritas hæc è sacra Scriptura locis adstrui potest, quæ animarum morum rebus leuissimis & moueri facillimis comparat. Sapiens eam scintillis comparat, sicut *scintilla in arundine discurrunt.* Ezechiel fulguri; idque in ænigmate rotæ, quæ à spiritu impellebatur, *ibant & reuertebantur instar fulgurum.* Isaias auibus per aera volatibus, *Assument pennas sicut aquila, current & non laborabunt, volabunt & non deficient.* O delicias incredibiles ignem celeritate, aues velocitate, fulminis alas leuitate anteuertere, annon incredibile gaudium adfert? At ne hoc vobis incredibile videatur, similitudine quadam notius faciam. Si enim cursores illi cælestes, quos Aristoteles Intelligentias, nos sanctiori nomine Angelos nominamus, ad planetarum orbiumque cælestium motum,

Tom. 4. Bess. Aduent.

directionemque destinati quatuor horarum spatio totum orbem obambulent, adeo vt singulis horis viginti sex passuum millia cõficiant; an non credemus, gloriosas illas animas, naturales illas & internas corporum suorum motrices, celeriores adhuc ipsis motum impressuras? ab vno scilicet polo in alterum eadem transferendo, vnicoque momento ab vno mundi cardine in alium deuehendo. Sane si Angeli naturales illi corporum cælestium & spirituum motores, tanta eadem celeritate impellant; crediderim animam gloria cælesti iam donatam, supernaturalium virtutum adminiculo, maiori gloriosa hæc corpora agilitate impulsuram. Quanta Deus bone eorum velocitas erit?

Dan 14.

Angelus, qui Abacuc Prophetam in Babylonem è Iudæa, quæ quingentis passuum millibus à se inuicem distabant, cæsarie apprehensum, vnico momento, transiit, huiusce meæ sententiæ testis & suffragator erit. Si enim hoc ille in alterius corpore, quid non animam in proprio facturam credendum est? si in corpore adhuc mortali, spisso, crasso, patibili, hoc ille potuit, quid obsecro, hæc Angelis par in gloria, in proprio, & quidem glorioso, beato, spiritali, diuino, quoque agile erit, vt quæ maxime, faciet?

Longius adhuc processit Augustinus ait Corporum namque tantam corporum horum agilitatem fore, vt ipsum animæ velle & cogitationem quodammodo præuersura sit. *Vbius, let spiritus ibi erit & corpus.* At tam celeres spiritus & animæ motus sunt, vt vnico instanti, & desiderio cælum, & metu inferos, & cogitatione adeat antipodes, spe quoque & ambitione ad columnas Herculeas vsque peringat, & vbiicumque locorum imaginando peregrinetur. Cum igitur corpus eadem qua spiritus celeritate mouendum sit vt quidem Augustinus sensit; credere profecto oportet, magnam eius celeritatem & agilitatem fore.

Sed cui bono hæc hyperbolica locutio. Verumnes? Anne corpora vnico instanti mouebuntur? anne Philosophorum placita euertere vnico instanti?

Oo lata.

fatagis inquit aliquis. Repugnat Aristoteles, qui in quarto Physicorum in vacuo motum fieri posse negat, qui cum in vacuo nullum impedimentum sit, vnico momento eundem fieri oporteret: quod tamen negat, rationique repugnare asserit. Respondeo.

At docent Theologi, gloriosa Beatorum corpora non nisi in tempore & successiue, sed tamen ita, vt propter nimiam agilitatem id non videatur, mouenda & in horum motu aliquam temporis dimensionem dari, sed eam exiguam & breuem admodum, adeo vt vix percipi possit, quod hac ratione confirmant. Non potest aliquid totum esse hoc in loco, & diuisum in illa, hinc namque sequeretur eodem tempore & momento illud duobus in locis existere, quod penitus impossibile est, atqui *omne quod mouetur*, iuxta Aristotelem, *partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem*: ergo, si motus hic vnico instanti perageretur, idem mobile eodem tempore duobus in locis existeret. Deinde quidquid vnico instanti mouetur, simul mouetur & morum est; at impossibile est, vt idem numero duo hæc inter se contraria diuersis vicibus peragat. Dicendum est igitur, quamuis corpora gloriosa celerime sese moueant, tamen in vnico quidem instanti moueri, sed semper aliquod, quamuis breuissimum, spatium temporis intercedere.

Claritas.

Quarta & vltima dos erit claritas æterna & splendor quidam illustris, quo corpora illa rutilabunt, adeo vt lumine suo velut faces quædam, cælum empyreum illustratura sint. At hoc sacra scriptura, cum de Electis loquitur: *Fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris mei*; loco prius citato è Sapiente, *fulgebunt iusti, & tanquam scintilla in arundinetis discurrent*. Ecquod illud gaudium erit, tot soles vno in loco collectos intueri? si enim vel vnicus sol, tanto intervallo à terra remotus, & nunquam quiescens, tantopere homines recreet, orbemque vniuersum gaudio afficiat, dum splendorem emittit; quantum Deus bonæ gaudium erit, mille nos & decies millenos soles oculis vicinos, semperque loco fixos intueri?

Arist. 6. Phys.

Matth. 13. Sap. 3.

Sunt & alia. Scripturæ loca, quibus hoc confirmem, vt ille Danielis. *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudierunt multos, quasi stelle in perpetuas æternitates*. item ille Ioannis Chrysostomi, *Vnumquemque Sanctorum plusquam episcopi ad radios solis videbimus resurgentem ex illa gloria, cuius candorem & coruscationes oculus humanum non potest aspicere*. Et merito: nam supernaturalis illa claritas ab animæ gloria originem sumet, quæ in corpus ipsum etiam redundabit adeo vt ipsum lucidum, splendendum & rutilans redditura sit. Conscendite mecum montem Thaborinum & rei huius euidentis vidēbitis periculum Christo enim, in solemnī transfigurationis suæ die, vt ali- quod huiusce felicitatis specimen daret, gloriam hanc, quæ non sine miraculo hactenus in anima delituerat, non nihil exferente, eadem quamprimum in corpus redauit; adeo vt illa carnem eius, pellem & totam corporis superficiem inuadente, *resplenduerit facies eius sicut sol, & vestimenta eius facta sint alba sicut nix*. Tanta scilicet corporum gloriosorum claritas futura est; à communicatione gloriæ, quæ in anima latet, proueniens, vt quidam dicere non sint veriti, corporis gloriosi splendore; si de cælis in terram descenderet, solem & stellas offuscandas, lumenque amissuras.

Dan. 12. Hom. 6 in Ios. ad Hebr.

Matth. 17.

An non enim, & gloriosa corpora, vereque beata omni perfectione & felicitate donata, summæ dignitatis est, & amplissimum hoc priuilegium, & prærogatiuas illas singulares habere? ecquæ enim sufficiat oratio, & corpora immortalia, ad beatitudinem vestram celebrandam? vos namque, qui instar terræ fuliginis eratis horridi, spissi quoque & opaci, instar solis stellarumque collucebitis; vos, quos hic graues, tardos, ponderosos, mouerique difficiles videmus; tanta celeritate pollebitis, vt Angelos superæuri sitis, velociores cernis, & agente nimbo Euro celeriores: vt quos natura crassos, densos, materiaque obritos finxit, ita vt minimus paties cursum vestrum impedierit, ita

subri-

Subtiles eritis, ut omnia penetraturi, nullumque vobis impedimentum paries aut arma ferrea dura sint. Quid amplius? Vos, inquam, qui interea dum hic in mundo nobiscum ageritis, passionibus, morbis, malis, calamitatibus, ærumnis obnoxieratis; ab omni profusis patiendi potentia exempti eritis; ac penitus impassibiles. An non, inquam, hæc ingens gloria est, & ingens felicitas? Quid si dixerit propter gloriosas hæc dotes corporum, Beatos mentibus illis æternis, id est, Angelis, quid amplius habituros? quod egregia quadam è libro Geneleos figurâ declarabo; Ioseph Patriarcha fratribus suis commune epulum parauit, sed Benjaminò fratri vterino quinque panes amplius apposuit. Epulum hoc figura fuit beatitudinis, quam Christus nobis in Paradiso præparauit. Ego, inquit, dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Mensæ huic assidebunt fratres IESU CHRISTI, qui verus Ioseph est, Angeli, inquam, & homines; Angeli quidem, quod eundem cum Christo Patrem habeant; homines vero, quod eundem patrem habeant Deum, & eandem matrem, naturam humanam; fratribus igitur vterinis quinque feracula apponet, quæ cæteris, id est, Angelis, denegabit, gloriam, inquam, corporum, & quinque sensuum delectamenta, qui è Christo in quantum homo est, incredibile gaudium percipient.

Gen. 45.
Luc. 22.
Simile.

Hoc scilicet est, Christiani, quod nos in malorum tolerantia consolari & animare debet, hoc spem nostram fouere, quando nimirum ob oculos ponimus, massas illas carneas, quæ modo ita abiectæ & viles videntur, aliquando ad tantam gloriam sublimandas. Arbores interea, dum nix terram circumquaque cooperit, aridæ & exsuccæ videntur; omnemque virorem amisisse; verum dum vere nouo ridet ager, nouam faciem assumunt, gemmas, flores, foliaque emittunt, & virorem nouum acquirunt. Idem omnino de corporibus nostris dicendū est: quamdiu enim vitæ huius bruma durat, pallida, lurida, exsanguia, & exsucca videntur; at ubi alterius vitæ ver accedet, nouus quoque splendor & dignitas accedit, omnia ride-

bunt & efflorescent. Hoc igitur vobis proponite, Christiani, ac gloriosam Beatorum sortem semper ob oculos gerite, recordamini nouissima vestra, & in æternum non peccabitis.

Fieri enim non potest, Domine, ut te aliquis offendant, qui beatam hanc sortem semper præ oculis habet. Quis enim adeo sceleratus & nefandus reperitur, qui ob leuem aliquam gloriosam, voluptatulam, delicias friuolas & inanes, corpus suum tam egregiis dotibus priuet, corpus, inquam, quod sole aliquando splendidius, ventis velocius, spiritibus subtilius, impassibile, quales Angeli sunt, futurum est. Fierine queat, ut ob nefarium aliquem actum quis ratione præditus, hæc omnia velit amittere? Primus hominum ac præuaricatorum Adam merito reprehensus fuit, quod ob leue linguæ delectamentum, omnia priuilegia & gratias, quibus omnis eius posteritas propter iustitiam originalem frueretur & beateretur, amiserit. At magis ille culpatus dignus, qui ob similem actum sese priuaretis, quæ cælestis gloria Beatis elargitur. Quis enim peccet, has corporum dotes animo voluens? quis non aduersus omnes Satanae impugnationes, & impetus viriliter sese gerat, cum sibi ob oculos ponit, eadem ad tantam aliquando gloriam euehenda, itaque commutanda; ut loco putredinis, non nisi Sol; loco cinerum, gemma; loco ægritudinum, sanitas; loco finiti temporis, æternitas; loco tenebrarum, lumen & splendor; loco passionum & grauaminum, impassibilitas; loco calamitarum & ærumnarum, felicitas & gloria, veraque beatitudo habenda sit, ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus deducere dignentur.

A M E N.

00 1 FERIA

FERIA SEXTA.

OMNIA QUÆ IN HOC MVNDO.

sunt, nihil esse, si cum in qua celo continentur, conferantur.

Partitio.

- I. *Terrena cœlestium præstantia vilescunt.*
- II. *De rerum fluxuum transitu ac inopia.*
- III. *De eorundem delusione ac tæbe.*
- IV. *Per aduersa tendendum ad supera.*

Memorare nouissima tua, & cogita, nulla in hoc mundo reperiri posse gaudia, quæ cum cœlestibus comparentur, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGVRA.

2. Cor. 16.

Vix gustauerat Elias, magnus ille Prophetes, Anachoretarum veterum princeps, & vastæ solitudinis incolæ, cui spelunca & mons Oreb loco domicilij erant; cœlestes delicias, diuinaque vix gloriæ scintillam viderat; quin statim pallio oculos obduxerit, & faciem velauerit. Hocce Prophetæ factum merito ponderanti, visum est, hic tacite gaudia Paradisi designari: quicumque enim eadem vel summis labris attingere, vel extrema lingua gustauere, oculos mundi huius rebus occludunt; secumque statuant, nihil omnino in orbe reperiri, quod cum æterna beatitudine gaudioque cœlesti comparari queat. Vltimam hanc concionem hac super re instituere decreui, quam vti nam Spiritus Sanctus auxilio suo promouere, & gloriosissima mater ac Virgo intercessionibus dirigere dignetur. Quamobrem illius opem imploremus, & hanc cum Angelo salutemus, pariter vnanimique voce dicentes,

A V E M A R I A :

- I. *Romanæ eloquentiæ parens Cicero, quæ præclara, nis falsorum deorum cultu deditus, & à Cicero- Christiana religione alienus, tanti esse re-*

rum cœlestium meditationem momenti optabat, ut quicumque easdem ob oculos, licet obiter tantum, haberet, terrenarum facile obliuisceretur: *Cogitantes supera,* inquit, *atque cœlestia, hac nostra exigua & minima contempnamus.* Diuina profecto Ethnicus hominis sententia, qua rerum supernaturalium excellentia pro dignitate explicetur.

Ad huius imitationem dicere solebat *Palladius*, Christianum, vbi ad cœlestes diuitias anhelare, supernaque Ierusalem delicias desiderare inceperit, non nisi mortem vitæque suam exoptare, vitam hanc mortalem contemnere & fastidire, ut quæ ei grauis & molesta sit: adeo, ut sanctis cogitationibus subuectus, omni momento in cœlorum regione obambulet, æque terra ad supera vsque transvolans, inter Angelorum choros conuerfetur, ab hominum se societate conuictuque penitus sequestrans; hinc dicere solebat *Paulus*: *Nostra autem conuersatio est in cœlis.*

Sane quotquot mentem ad supera direxere, & cogitatione versati sunt in cœlestibus, tantam inde voluptatem deliciasque hausere, ut viuere eos hoc in mundo, tæderit. Testis sit idem *Apostolus*, hic enim cum cœlestes diuitias degustasset, ad tertium nimirum cœlum euectus, adeo earum amore incensus fuit, ut omni tempore & loco, inferiora hæc inanesque delicias, imo deliciarum nomine penitus indignus, pertæsus, exclamaret: *Desiderium habeo dissolui, & esse cum Christo.* Perinde ac si dixisset: *Quamuis totius vniuersi imperium obtinerem, tamen viuere mihi molestum esset; desiderans quippe & anhelans anima ad altiora suspirat, gestit interesse choris cœlestium, hos ambit, hos exoptat, & cum Iesu Christo exultare contendit; atque ideo non modo mortem subire, sed & penitus destrui, & in mille partes dissolui, morte nimirum violenta pro diuino nomine hinc abripi, paratus sum; quo scilicet tormentorum intensione & grauitate vipulis carnis disruptis, anima in libertatem vindicetur, carceribusque terrenis emissa, sine vlllo impedimento, libera ad cœlestis domicilium euolet.*

Hercules

David rex ad celestia aspirat. *Psal. 119.* Hercules ille Hebraicus David, maius etiam desiderium ostendit; nam hinc rerum celestium pulchritudine & excellentia captus, illinc vero rerum terrenarum inania pertractus, exclamat: *Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est! multum incola fuit anima mea.* Dicere vult, Anne diutius in hac me lachrymarum valle detinebis Domine? mille mihi hic vixisse annis videor, quando, obsecro, aderit tempus, quo gloriam tuam intuear? quando veniam & apparebo ante faciem Dei? nam tunc satiabor, cum apparuerit gloria tua: A quadraginta, ne dicam sexaginta, iam annis, in summa egestate vixi, panem petij, & tanta, cheu! mundi inopia & egestas est, vt me satiare nequeat, imo numquam aliquid mihi sufficiat, donec vultus tui lumen videam, gloriæque celestis particeps fiam, ô ardens rerum celestium & diuinarum desiderium!

Regnum caelorum thesauro comparatur. Ipse quoque Redemptor Christus, regni que huius Rex, tantopere id ipsum extulit, vt diceret hominem, si vel aliquam eius cognitionem haberet, illiusque delicias vel summis labris degustaret, omnium terrenarum rerum iacturam libenter facturum. Hinc in Euangelio ita de ipso locus est: *Matth. 13.* *Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, vendit omnia que habet, & emit illum.* Regnum, inquam, caelorum, ager latissimus ac spatiosissimus est, in quo ingens illæ gloriæ thesaurus absconditus latet, quem si quis vel cogitatione tantum inueniret, facile quidquid in mundo haberi vel optari posset, contemneret, quo agrum illum coemeret. Profecto ipsa Beatitudo opulentus quidam thesaurus est, quem si diligenter, toto, inquam, animo & affectu, inuestigare voluerimus, mille mundos, eius habendi ergo, libenter impendemus.

Ibid. Aliam quoque super eadem re parabolam apud eundem Euangelistam reperio: *Simile est regnum caelorum homini negotiatori quærenti bonum margaritæ, inuenta autem vna pretiosa margarita, dedit omnia sua, & comparauit eam.* Cuius hic est sensus, omnes quotquot in hoc mundo viuunt, mercatores estis, (nam

alibi legimus: *Negotiamini vsque dum venio,*) celestis autem gloria margarita est pretij incomparabilis, quam si inuenire aut tantum percipere potueritis, omnes facultates vestras & opes in eiusdem commutationem expendetis. *Luc. 19.*

Macedonum Rex Alexander, cum multa de regni Indici opulentia & diuitiis fama audiisset, ita eius acquirendi armisque sibi parandi desiderio exarsit, vt quidquid antea magno labore summaque difficultate parauerat; Purpuratis suis, regnum quin etiam pateram, diuideret. Hoc cum Hephæstion amicorum intimus admiraretur, regisque liberalitatem suspiceret, ab Alexandro audiuit, hoc ei nouum videri non debere, solas enim Indorum opes, vniuerso Philippi patris imperio præualere. Vt regium hocce Apophthegma in rem nostram concinnem, dico, homines, si diuitias amplissimas, quæ opulento caelorum regno continentur, perspectas haberent; omnium libenter regnorum dominiorumque iacturam passuros, vnica Indiarum Orientalium & celestium spe contentos, quæ solæ omnia mundi regna & imperia antecedunt.

Refert Helueticus Cæsar, audita Galliarum nostrarum fertilitate & diuitiis, patriæ earum subiugandarum ergo, excessisse, & quo ad pugnandum magis accenderentur, omnisque in patriam reuertendi spes abriperetur, proque terræ fertilissimæ occupatione validius decertarent, domos omnes incendisse, & vrbes muris spoliassè. Ad eundem modum, Auditores, si certo sciremus, quænam gaudia, quæ bona, ecquæ diuitiæ in noua hac Francia, Beatorum & Angelorum patria, contineantur; facile omnem hunc mundum desereremus, & flamma charitatis æstuantem, omnes illius ineptias & vanitates succenderemus. Nihil enim in vniuerso hoc mundo reperire est, quod cum diuitiis alterius comparari queat: quas si interdum animo voluerimus, omnes peccandi illecebras occasionemque tollederemus; ita quippe Sapiens testatur: *Recordare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.* *Eccles. 7.*

Hoc hodierna vobis concione exponere satagam: primo quanta sit mundi, si cum cœlesti gloria compareretur, vanitas, aperiã, deinde, non sine labore & difficultate, non sine sudore & pulvere, sed per varias tribulationes & afflictiones, ad eandem aditum patere. Itaque & hodiernam concionem finiam, & simul longiorem hanc de quatuor nouissimis telam succidam. Benevolentiz me solita zephyro vt prosequamini, rogo, ad primum me membrum accingo.

II. Nulla rerum cœlestium gaudiorumque superiorum cum terrenis est similitudo aut æquiparatio. Primo, quod illa cœlestia sint & permanentia, hæc inconstantia & mutabilia: nam, *transit mundus & concupiscentia eius*, instar fumi euanescit. Non dicit, transeunt rex mundi huius, sed ipse mundus, qui non nisi mera inconstantia est, nihilque in ipso haberi potest peemans, omnes enim Monarchiæ amplissimæ transferunt, Respublicæ potentissimæ conciderunt, pyramides cœlo iniuriam facturæ ad terram collapsæ sunt: Alexandri occubuerunt; Cæsares interiit, Cyri prostrati.

Luc. 16.

Psal. 36.

2. Reg. 18.

1. Cor. 7.

Isai 9.

Transit igitur mundus, transit diues ille epulo, qui epulabatur quotidie splendide, & induebatur purpura & bysso. Quam ad viuum eius ruinam depinxit Psalmographus, dum canit: Vidimus eum eleuatum & exultatum sicut Cedros Libani, transiit, & ecce non erat.

Vtius mihi in hac materia prægredienti, videretur mundus non absurde mulo Absolomi comparari posse; statim enim atque ille rebelles & refractarios peccatores, quos eatenus vexit; ad fatalem ambitionis arborem, inanium desideriorum capillis implicatos, sensit adhærescere; subito elabatur, milleque tormentorum cruciatuumque hastilibus eisdem transfigens, animam tandem efflare cogit. Vnde satis est Paulo consulenti auscultare: *Hoc autem dico, fratres, ut qui hoc mundo utuntur, tamquam non utantur, præterit enim figura mundi huius.*

Idem argumentum prosequens Isaias, eundem telis araneorum comparat, quibus

nihil fragilius aut inanius dari potest: *Tela, Mundam inquit, aranea texuerunt.* Id est, superiorum araneis ambitio, mundi que gloria, araneorum gloria comparata per similes est, hic namque sese euiscerant, & euacuant, vt telas quasdam fragiles texant, quæ minimo Boreæ sibro dissoluntur aut perfringuntur, & non nisi ad muscas capiendas viles sunt, quidquid enim mundus eiusque sectatores ordiuntur, post varias etiam molestias & difficultates, non nisi telæ araneorum sunt, quæ ad minimum fortunæ indignantis imperum colliduntur & euanescent; Ita *mundus transit, & concupiscentia eius.* 1. Ioan. 2.

Quam præclaram huiusce inconstantiz figuram in S. Marthæi Evangelio detego? Cum enim domum stolidi illius arenæ, loco petreæ inædificatam intueor, quæ ad primum turbinem ad terram corruit; veram mundi imaginem videri videor. Ipse enim domus fatuorum ac stolidorum cosmophilorum est, peccatorum, inquam, & delinquentium, sed inconstantiz arenæ inædificata, quæ quamprimum, vt aduersæ fortunæ turbo ingruere cœpit, concidit & solo prosterinitur. Vere itaque *mundus transit, & concupiscentia eius.* 1. Ioan. 2.

Hinc sapienter fecisse mihi visus est Vice rex Egypti Ioseph, qui quamuis quadraginta annorum spatio totius regni habenas moderatus esset, liberos adhuc haberet, quibus dotem assignaret; nullos tamen agros & possessiones in illa regione cœmere aut comparare sibi posteris voluit. Sciebat siquidem, non stabilem illic Hebræos sedem habituros, sed breui, indignante Pharaone summa cum infamia, si dicere liceat, euicandos. Daniel quoque Propheta, quamuis quinque potentissimos Reges prudentia & consilio direxisset, Nabuchodonosorem scilicet, Euilmerodachum, Baltassarum, Darium & Cyrum; noluit tamen in barbara illa regione rerum suarum sedem figere, cum omnium rerum exitum consideraret, sibi que proponeret, omnes honores & dignitates non nisi inanis & ineptias, vento & aura leuiore, fortunæque ludibria, delicias quoque momentaneas

Gen. 40.
41. 42.

Dan. 2.
4. 5.

taneas esse, & eodem, quo nascuntur tempore, suffocari; iuxta Apostoli verba, *Transit mundus & concupiscentia eius.*

1. Iohan. 2.

¶ Contra vero cœlum in æternum permanet, ipsum est domus illa inconcussa, petra inædificata, quæ nullos aduersitatum turbines, nulla fortunæ flabra pertimescit, sed omnia veluti festucas & bullas explodit & ridet; diuitiæ quoque eius æternæ sunt, nihilque in eodem reperire est; quod non perpetuum sit ac numquam interrurum. Figura teid expressit sponsa illa in Canticis, quando domus suæ membra describendo, sponsa ait; *Signa domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cyprina.* Duo hic lignorum imputribilium genera recenset, vt insinuet, cœlum, quod sanctarum animatum, quæ Christi sponsæ sunt, palatium est, æternitate constratum esse, incorruptibilitate nitere, & constantia tectum: mundi autem huius palatium è ligno putrido compactum est, omnia eius membra quamprimum corruunt nihil in eo stabile reperitur, non nisi deruina casuque illic sermo, ac in cœlesti omnia solida sunt & stabilia. Nulla est igitur cœli cum terra similitudo, aut aliqua inter vtrumq; proportio.

Mundus non nisi punctum quoddam est cœlo collaris.

Mundus namque non nisi punctum est, si cum cœlo conferatur, & punctum quod vix videatur, quia nimis ei vicini sumus: i deo namque sit, vt nescio quam in eo magnitudinem, factam licet, admiremur, quam nos videremus, si longius ab eodem secederemus. Nam quemadmodum ex eo quod firmamentum longius à nobis remotum sit, stellas non nisi vt scintillas opinamur; cum tamen si in cœlo Saturnio essemus, easdem terra maiores iudicaretur: ita quoque è cœtra, quoniam terræ affixi sumus, eandem suspicimus & admiramur; verum si non nihil ab eadem recederemus, statim profecto eiusdem paruitatem videremus, quæ non nisi punctum, vanitas, atomus est, adeo vt ipsa nos fallat vicinitas, ac situs remotior, & ab ea elongatio veritatem ostendat. Quando n. obiectum aliquod oculis nimis vicinum est, facultatiq; visibili propemodum inhære-

scit, percipiã videtẽ vix potest; sed proportionata & mediocri distantia naturalem rei colorem & magnitudinem detegit. Vnde Philosophorum axioma, *sensibile, vpra sensum positum non facit sensationem.* Ad eundem plane modum, quoniam mundum in oculos, eundem agnoscere aut eius naturam percipere non possumus: verum si non nihil ab eodem recederemus, quamprimum profecto videremus, non nisi meram eum vanitatem esse, & beatissimos iudicaretur eos qui eundem pedibus conculcarent. Ita olim sensit Psalmographus dum ait; *Beatus vir cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas.*

Psal. 39.

Adhæc, mundus hic non nisi locus paupertatis est, theatrum necessitatum, mera inopia ac mendicitas: quando domus aliquis supellex describitur, eaque descriptio fit quam breuissime, euident signum est, non affluere illic opes, sed curta omnia esse & angusta. Moses cum domus mundi huius membra & partes describeret, eius artificem non nisi sex dies in iisdem describendis ait in sumpsisse, & septimo die cuncta perfecisse: primo nempe creauit lucem, secundo firmamentum, diuisitque aquas, tertio arbores, herbas & plantas descripsit, quarto solem, lunam & stellas, quinto pisces maris recensuit & volucres cœli, sexto animalia terrestria cum hominibus, septimo vero completuit opus suum, quod fecerat. Cum igitur tantillo tempore mundi supellex descripta sit, signum est, eundem non esse vsquequaque opulentum.

Mundus cœlo collaris non nisi mera inopia est.

Mundi creatio sex diebus peracta.

Quando aliquis pecunias enumerans, parum temporis in iisdem enumerandis infumit, dicere oportet, easdem non affluere. Ita Satan, princeps ille tenebrarum, & violentus mundi inuasor, cum illius diuitiarum rationem iniret & enumeraret quantum possideret, vnico eadem momento & verbo recensuit. Cum enim Filio Dei omnem mundi amplitudinem terræque magnificentiam demonstraret, notat Evangelista, vno id eum momento fecisse, non adhibita proluxa aut longiori singulorum enume-

Matth. 4. enumeratione, *Ostendit, inquit, omnia regna mundi, & gloriam eorum.* Annon igitur hinc evidenter colligitur, mundum non esse vsq; ad locupletem, cum eius maiestas, magnitudo, diuitiæ, delitiæque tam breui tempore enumerentur:

Mundus omnia à cœlo mutuatur. Et sane dum de alicuius statu diuitiisque iudicium ferimus, aut aliquem opulentum nominamus; de suis cum redditibus victitare nihilque ab alio mutuū sumere dicimus: illum vero è contra inopem & miserum, qui nullos redditus habeat, & aliunde quidquid necessarium habeat, mutuatur. Huiusmodi vere mundus est, tanta nempe illius, paupertas est & inopia, vt non nisi mutuo viuatur, & quidquid possidet, ab alio sumat necesse sit: aquas namque à mari, pluuias à cœlo mutuatur: itaque ab eodem dependet, vt si vel ad breue tempus eandem defereret, lumenque & influxus denegaret, pessum iret, ac penitus deficeret. Cœlum quippe illius nutritius est, Mæceas, & benefactor, hiberno tempore niues, æstiuo, calores, venntorem, & pluuias autumnali suppeditat: lumen quoque præbet, ne cespiter in tenebris, & ita discrimen adeat, solem, vt per diem instar facis illucescat; lunam vero, & stellas, quo noctu instar luminarium lumen præbeant.

Psalm. 3. Cœlum è contra adeo opulentum & splendidum est, vt à nullo depēdeat, à nullo quidquam mutuatur, sed diuitiis plenum sit; nam, vt ait Psalmista, *Gloria & diuitia in domo eius.* Apposite duo hæc coniungit, in domo quidem Naaman erant diuitiæ, at non gloria aut honor, sed lepræ infamia & opprobrium: in domo quoque epulonis omnia diuitiis redundabant, sed non honore, at potius ignominia & contumelia. At in cœlo non nisi gloria, fœlicitas, honor, diuitiæ, & cæ tam amplæ, vt finis earum haberi nequeat; nec easdem Angeli aut Sancti describere aut recensere vñquam potuerint: quinque siquidem iam annorum millibus in iisdem indagandis, peruestigandisque laborarunt, & nondum ad finem queunt pertingere, aut memoriæ eorum subducere. Dispicite igitur vobiscum, num aliqua cœlum inter & terram sit æquiparatio.

III. Nulla profecto: omne namque quod in mundo est, inane est, vmbra fugacius ac merissima vanitas, imo vanitas vanitatum & omnia vanitas, merx fucata & fucum faciens, nummus adulterinus & vitium redolens, ita tamen fallax, vt quo plures quis habeat, eo & plures desideret, numquam ac satiari queat. In quo non multum mundani ab hydroicis discrepant, quo enim plus ex vanitatum aquis bibunt, quo & maiori siti habendique desiderio exæstuent? adeo vt totus ad sitim eorum restinguendum, desideria cohibenda, ambitionem coercendam, satietatemque afferendam, non sufficiat orbis. Quin & instar Alexandri Macedonis sese gerunt, qui cum plures esse in mundo mundos intellexisset, lachrymari vberim cœpit. Vnde poeta, *Vnus Pelleo iuueni non sufficit orbis.*

Hac siti laborabat Dauid, duorum amplissimorum regnorum rex, quibus tamen animus eius expleri nequibat; hinc siti propemodum eneectus clamabat; *sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Forti, inquit vitæ tempore siti laboraui, nullaque in mundo reperiri potuit aqua, que eandem restingueret, quia omnia regna mea aut quidquam omnino in mundo me satiare nequeunt. Quo enim plus ex mundi aqua bibo, quo & magis sitio; nec ipse quidem Oceanus, in melicet redundet, ardorem & incendium quo flagro exstinguat. Quando igitur veniet, Deus bone, dies illa, quando è fonte viuo fluent in me aquæ viuæ quibus animæ, quæ ex iis gustant quamprimum reficiuntur? aquæ, de quibus Propheta ait, *Omnes sitientes venite ad aquas.*

Imitatur hoc in genere mundus Heliogabalum Imp. Rom. Hic enim epulum ali-
quando magnificentum parauit, in quod non nisi picti cibi inferebantur, vt cœna picta & imaginaria, non autem vera vocari potuerit, ipsique conuiuæ mensa surgentes magis esurirent, quam dum ad eandem accederent. Novus Heliogabalus est mundus, animas ille ad epulum inuitat, regioque easdem conuiuio videtur excipere, sed omnia fercula picta sunt, inania, omnesque delitiæ fucatae & emen-

& ementite: adeo vt maiori fame refecti quā non refecti, laborent.

At in cœlesti contiuiuo omnia fercula vera sunt, cibi minime fucati, atque suauissimi, vt vel vnica eorum gutta animas refatiet.

Psal. 106.

Testabitur hoc Psalmographus: *Confiteantur Domino misericordie eius, & mirabilia eius filiis hominum, quoniam satiavit animam inanem, & animam esuriientem satiavit bonis.* Vnicam dixi aquarum cœlestium guttam ad interiorē sitim restinguendam sufficere, & bene dixi. Testis sit Petrus Apostolus, qui cum in mōte Thabor nonnisi vnicam guttam gustasset, adeo satius fuit, nulla vt amplius siti laboraret, nulloq; erga mundi huius res desiderio teneretur, inebriatusq; clamaret: *Bonum est nos hic esse, quod Augustin. exponens ait: Si vna gutta ex paradisi flumine hausta omnem huius mundi sitim exstinxit, quid in exhaustum bonorum omnium pelagus non efficiet?*

Matth. 7.

Mundus regio est, in quam filius prodigus fecellit.

Ipse igitur mundus aridissima illa Libya est, in quo siti homines emoriantur, in illa namq; nulla perfecta voluptas habetur, nulla delitiæ quæ mentem hominis fatient. Ipse est longinqua illa regio, in qua prodigi filij, id est, mundani, fame propemodum enecti, siliquis porcorum pascuntur: cœlū vero domus paterna, in quo omnes lautissime & iucundissime reficiuntur, in quo omnia iucundissima symphonia perstrepunt, in quo nonnisi de epulis est sermo: *Beati, hinc exclamat Psalmographus, qui habitant in domo tua Domine.* Mundus Ægyptus est, cuius incolæ nonnisi allio, cæpis, aliisque lacrymas excipientibus herbis vescuntur: at cœlum terra promissionis, quæ fluit lacte & melle, quæ voluptatibus, dulcedine & gaudio repleta est. Nulla igitur vnus ad alteram est relatio.

Psal. 23.

Mundus locus im-mundus & teter est.

At magna inter verumq; differentia, mundus enim locus teter, abominabilis, infamis & ignobilis est, bestis & animalibus proprius, exilij, & peregrinationis locus. Hinc scriptum legimus: *Peregrinamur omnes à Domino.* Item: *Aduena ego sum in terra & peregrinus, sicut omnes patres mei.* Rursus: *Non habemus hic ciuitatem permanentem.* Locus est tetrici odoris, & mephitim pestilentissimam exhalans, adeo vt omnes in eodem emoriantur. Nam, *qui est homo qui viuet, &*

1. Cor. 5. Psal. 38. Heb. 13.

Psal. 88.

Tom. 4. Bess. Aduent.

non videbit mortem? Locus deniq; qui è quinque iam annorum millibus peste contagiosissima, quam Adam peccando inuexit, quæque omnibus sine vilo respectu mortem adfert, infectus est, *In quo omnes peccauerunt, & mortui sunt.*

Rom. 7.

Cœlum vero locus voluptatis est, & iucundissimus, suauissima requies, domicilium amœnissimum, & secessus latissimus, adeo vt vnica in eodem habitare die sit iucundius, quam per decem annorū millia hoc in mundo, in lachrymarū hac cōuale. Docuit hoc me Propheta regius: *Melior est dies vna in atrijs tuis super milia.* Locus deinde voluptatibus diues, deliciis affluens, gaudijs adeo locuples, vt Paulus Apostolus, qui aliquem iam eius gustum perceperat, eius videndi ergo, dissolui cuperet, finem vitæ desideraret, vt vel anima corpore euolaret, vel Neronis enfis, ceruicem incidendo, vitæ filum abscinderet, & ad cœlos, locum deliciosissimum tandem transmitteret. Hinc ad Romanos scribens exclamat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius.*

Psal. 83.

Rom. 7.

Quid igitur cogitatis, cosmophilie vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? quid veras delicias contemnitis? quid contempere terram dispicitis, & cœlum despicitis? Cogitate, quæso, quid Esau acciderit. Hic enim cum ob lenticulæ ferculum primogeniti iura vendidisset, in tantum pœnituit, vt viginti ipsis annis, imo toto pene vitæ tempore, calamitatem suam & peccatum deplorarit. Videte ne idem omnino vobis contingat, vobis, inquam, qui ob rem leuissimam ob meras nugas, ob minimam voluptatulam beatitudinis æternæ iura, quæ Christus suo vobis sanguine comparauit, venditis: videte, inquam, ne vos serius cum fuerit pœniteat, ne in æternum stoliditatem & infortunia vestra & quidem frustra, deploretis. Quod egregie Salomon mihi visus est inuasse, cum has damnatorum expostulationes & querimonias effingit, *Nos insensati, Sap. 5. quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum infantia quid contulit? transferunt omnia illa tanquam umbræ.*

Gen. 25. & 27.

Sap. 5.

Lysimachus Thraciæ Rex cum à Scythis bello pressus siti ad mortem vsque affligeretur,

Pp

tur,

tur, hostium sese potestati dedit, ea tamen conditione, ut quantum luberet, biberet, sitimque restingeret. Cum ita inter utroque contentum esset, & abunde refectus errorem commissum agnouisset: *Quam breuis, inquit, voluptatis causa, & libertatem & regnum amisisti?* Timendum est, o mundi amator, ne te, qui tam facile inimici te potestati committis & minima tentatione ingruente cum eodem pacifceris, aliquando poeniteat, tuamque fatuitatem deplorans, milles ingemiscas ac dicas, Proh quanta mea dementia & fatuitas! quam stulte egi, quam effrenis mea cupiditas! anne ob nullius pretij rem totum amissum oportuit? anne terra cœli loco assumenda ob vanam gloriam beatitudini cœlesti cedendum? *Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt*, inquit Sapiens. E quibus omnibus efficerelicet, non posse res inferiores & mundi huius cum superioribus & cœlestibus comparari. Iam tempus postulat, ut ad alterum membrum veniamus.

Cœlestis gloria nisi meritis iisque plurimis paratur; & si nullum sine labore & sudore bonum haberi potest, multo minus summum: prius enim id promerendum, quam habeatur. Sexcentis id e Sacra Scriptura locis confirmari potest, ut imprimis illa Apostolorum omnium sententia, *Per multas tribulationes oportet intrare in regnum caelorum* & illa Paulina: *Nemo coronabitur, nisi qui legitime certauerit*. Cœlestis enim gloria corona est, sed quæ non nisi certantibus strenueque pugnantibus confertur: certamina itaque & conflictus triumphum præcedant necesse est.

Egregiam huiusce rei parabolam apud S. Matthæum legere est: non prius sine illi cultores operis mercedem à patrefamilias accipere, quam toto die in vinea laborassent.

Matth. 20. *Cum autem sero esset factum, dicit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis usque ad primos.* Parabolæ huius mysterium hoc est, Non prius vineæ, id est, Ecclesiæ, cultores à generali patrefamilias Deo, beatitudinis præmium accipere, quam diligenter laborauerint. Notandum porro est, non dici hic, *Voca oratores*, qui multa quidem dicant, sed pauca præstent,

quorum lingua brachio longior sit, & quorum opera verbis minime respondeant. Non dici etiam, *Voca patronos & Senatores*, qui aliis quidem bene, sibi autem pessime consulunt, qui tam disertis sunt in tribunalibus, sed nulla coram diuino tribunali pia opera adferunt. Non item, *Voca muscos*, qui omnes quidem partes norint canere, iucundissimam autem bonorum operum harmoniam in aperto resonantem, non audiant, sed solum, *Voca operarios*, quia opera bona ad salutem imprimis necessaria sunt, & ipsa beatitudinis corona non nisi in certaminum studio acquiritur.

Noluit olim claudos, & fracta manu & pede deformes templum ingredi, aut ad altare accedere Deus; quo delignabat, eos qui bonis operibus non vacant, quorum brachia fracta sunt, cœlestis templum, in quo Angeli perpetuo decantant, & cui Christus velut summus Pontifex præest, ingredi non posse. Nullus quoque lapis in templo Salomonis fuit, qui non prius vel malleo concinnatus, vel dolabra dolatus, aut ferro adaptatus esset: quo denotatur, nullum omnino Beatorum, qui sunt veluti lapides, in cœlestis Ierusalem fabricam destinari, in palatium illud regium coaptari, qui tribulationum malleo non prius probatus & expolitus fuerit, laboribus subierit, cruciatus tolerarit, variaque bonorum operum genera ediderit.

Christus quoque ex hoc mundo ad Patrem abiturus docebat, viam cœlum versus crucibus constratam esse, variaque in eadem supplicia esse perferenda; dixit enim: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam.* Crucis siquidem, rote, patibula, tormentaque toridem veluti scalæ sunt & gradus, quibus ad cœlestem beatitudinem ascenditur.

Idem, cum Zebedæi filij in regno eius ad dexteram hic, ad sinistram ille, considere desiderassent, petiit num calicem suum possent bibere, id est, num eandem passionem subire, quam per calicem designabar. Docere voluit, non dari ante passionem gloriam, & quicumque gloriæ coronam gestare desiderat, spineam prius gerere debere. Et profecto nullus unquam ad gloriam peruenit, qui

Sap. 2.

Cœlestis gloria meritum paratur.

A Cor. 14.
2. Tim. 2.

Matth. 20.

Leuit. 21.
Figura.

3. Reg. 6.

Matth. 6.

Matth. 20.

qui non prius defudatit, quin & ipse Dei filius, antequam in gloriam admitteretur, pati debuit, ita namque apud Euangelistam de se testatus est: *Nonne oportebat Christum pati, & ita intrare in gloriam suam?* Si ipsum Dei filium, prius quam gloriam, quæ naturaliter ei debebatur, adiret, pati oportuit, an non & nos qui eius solummodo serui sumus, & ad quos eadem non nisi ex mera gratia & misericordia spectat, aliquid pati necesse erit? si dux, ut triumphum adipiscatur, viriliter & animose decertet, gregarius miles & de triumpho, ad eandem gloriam anhelans otio diffuset, pugnam detrectabit, armaque rubiginem sine obduci?

Apo. 7.

Ioannes cum copiosam hominum in cælo turbam videret, ex omni populo & natione congregatam, coram agno stantem, stolis albis induta, palmasque manibus gestantem, & vehementer miraretur, vocem mox audiuit: *Hii sunt qui venerunt de tribulatione magna, viriliter & ad sanguinem vsque decertarunt, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eos in sanguine Agni.* Ipsa igitur tribulationes & afflictiones ad cælestem gloriam perducunt, nec sine illis cuiquam gloriam adire conceditur, nam

Dulcia non meruit, qui non gustauit amara.

Simile.

Agricola, quo latior seges excreseat, & vberioris messis spes affulgeat, niues gelu brumam prius videat necesse est: hæc enim nisi præcesserint, messis & æstas grandine densissima fœdabitur. Ita quoque, ut læta alterius vitæ æstas, & copiosa beatitudinis æternæ messis existat, hyems, hic tribulationum, bruma niuesque tormentorum præueniant oportet, ne fortasse ex intempesta animi intemperie omnia congelascant.

Aliud.

Lauri folia, amara sunt & gustui insauua, sed salubria corporisque valetudini conducibilia: Labores, pœnæ, tribulationesque acerba sunt & amaræ initio, sed animæ admodum salutares, & ad salutem obtinendam imprimis necessariæ. Nam sicuti Arca Noë, quo magis fluctus crescebant, eo cælo & nubibus fiebat vicinior, ita quoque tribulationum vndæ animas in mundi huius Oceano fluctuantes sursum euehant, & quo illæ magis intumescunt & exsurgunt, quo & hæc beatitudini cælesti propiores fiunt. Nam ut fa-

pidiores & maiores pisces in salis aquis, non veto in fluuiis, reperire est non secus animæ generosiores & animosiores, in salis tribulationum vndis & aduersitatibus fundo potius, quam in quietis deliciarum & voluptatum torrentibus, reperiuntur. Sal quoque ut corporum corruptionem impedit, ita etiam tribulationum salugo, animarum.

Cogitate igitur mortales, deliciis & voluptatibus asueti, qui tamen gloria potiri, & nihil pati vultis, fieri nequaquam posse, ut ad gloriam & coronam, non præmissis certamine perueniatis. Considerate, inquam, quanta perpeffus sit Christus, quænam tormenta subierint Martyres, & quantas tribulationes & ærumnas Sancti pertulerint. De his in genere ita locutus est Psalmista: *Propter te mortificamur tota die, assimilati sumus sicut oves occisionis.* Quasi dixisset: Maiestatis tuæ amplitudo, & bonitas tua infinita, qua nos ad tantam gloriam euocasti, tamquam omnium nobis locum præparasti, ita nos vicissim ad te redamandum obsequiumque fidelissimum, præstandum inuitant, ut libenter quotidie mortem subire, & instar bestiarum iugulari exoptemus.

Psal. 43.

Id ipsum fatetur Apostolus, aitque rerum diuinarum desiderium tam acres sibi stimulos subiicere, gloriæque cælestis dignitate in tantum se excitari, ut à capto virtutis tramite nullis aduersitatibus, aut tormentis, non ipsa denique morte, queat diuelli: *Certus sum, quia neque mors neque vita, neque Angeli neque Principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei.*

Rom. 8.

O zelum admirabile! ô desiderium exstians! ô affectum vehementem! Dicere eum voluisse opinor, Quando oculos ad æternæ beatitudinis statum contemplandum attollo, & simul attendo, quam sordeat in eius comparatione mundus, tantopere illius fruendi desiderio exstuo, nulla ut haberi in mundo queat tentatio, aut in mundo hostis, qui me ad peccatum pertrahant, rerumque cælestium amorem animo deleant; ita namque ad eandem anhelos, suspiros, tantum me eorum amor tenet, ut quæuis tartarus & mun-

S. Pauli desiderium erga gloriam cælestem.

du, homines simul & diaboli, ab eodem me auellere contenderent, coeptum virtutis traxerem non defererem, aut amorem intermitterem: nihil enim sunt omnia vitæ huius tormenta pœnæque, si cum alterius gloria comparentur, *Quod enim momentaneum est, ait alibi, & leue tribulationu nostra supra modum in sublimitate æternum gloria pondus operatur in nobis, ecquænam autem est, ô Mathematici, inter instans & æternum proportio, quænam inter momentaneum, & æternam extensionem dimensio?*

Hac cogitatione permoti plurimi Martyres, in suppliciorum & pœnarum via, quæ ad gloriam ducit, animose & strenue perrexerunt, tormenta expulserunt, mortem quoque ipsam exhibilantes, proposita scilicet rerum cœlestium dignitate, & gaudiorum æternorum magnitudine, & quantum supplicia cruciatuum inferebant, tantum & multo amplius consolationum gloriæ consideratio afferebat. Hinc ad Religiosos loquens Bernardus, filij huius sæculi vident cruce nostras, & non consolationes nostras, quas cœlum nobis impertit, nec sciunt nos gloriæ adipiscendæ spe ad fortiter agendum animari. Didicerat hoc ille ab Apostolo, qui in secunda ad Corinthios hunc in modum locutus est: *Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, quoniam sicuti abundant passiones Christi in nobis, ita & abundat consolatio nostra.* Vix enim nos mortis horror inuadit, quin statim gloriæ solamen cœlitus descendens nos in tormentis animet, ac vires suggerat: *Respiciunt enim ad incredibilia & cœlestia præmia, & propterea omnes eiusmodi tribulationes momentaneas ac leuissimas reputant, aiunt Origenes & Chrysostramus.*

1. Cor. 4.

1. Cor. 5.

Lib. contra Celsum.

Lib. 1. de compuncti- one cordis.

Tertull. lib. de corona militis c. 14.

Gen 48.

Quidquid demum sit, tribulationes necessario subeundæ sunt. Notauit hoc ipsum in Christo Tertull. in eo quod post resurrectionis triumphum cum Apostolis manducauit, *Christus sanus post sella gustauit, nec ante a rege gloria à cœli. sibus saluatus est, quam rex iudaorum præscriptus in cruce, minoratus primû à Patre modicum quid citra Angelos, & ita gloria & honore coronatus.*

Figuras iam producamus. Iacob cum Io-

sephi filios Manasse & Ephraim benediceret, manibus in crucis figurâ efformatis eodem benedixit, quæ benedicendi formula ab illo tempore in vsu mansit, denotabat hoc, non posse Patri æterni benedictiones, quam per crucem, quæ tribulationum tormentorum & pœnarum symbolum est, obtineri. Conceptum hunc mihi idem qui supra Tertullianus suggestit, sed adiungam & alios.

Templum Salomonis cochleam sinuosam in circuitu habebat, per quam ad eiusdem fastigium conscendebatur: quod & Ezechiel in secundi templi descriptione obseruauit, *Platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam.* quo docemur, nõ posse nos ad sublimem & splendidum cœlorum templum, nisi per sinuosam tormentorum tribulationumque cochleam, ascendere.

Ezech. 41.

Salomon Rex fecit sibi ferculum de lignis Libani, columnas eius fecit a gæteas, reclinatorum aureum, & ascensum purpureum. Verborum horum mysterium Hieronymus exponens, ait hic deliquari, ad trichinium illud cœleste, in quo Beati omnes inuicissimè in perpetuas æternitates reficiuntur, & Angelorum atria non nisi per martyrium, ipsumque sanguinem, per mortem, inquam, vel per tribulationum amaritudines, quæ ad martyrium etiam referri queunt, aditum dari. Atq; amborum symbolum purpura est, & color ille puniceus, & vtrumque ad beatitudinem perducit.

Cant 3.

Lib. 2. in E-

ze b. Ho- mil. 13.

Initio Apocalypseos legi: *Particeps in tribulatione, & regno & patientia:* quæ verba dũ legerem, eorum quamprimû sensum & mysterium percepi: cum enim ait participem se fuisse tribulationis & regni, euidenter ostendit, laborem ante coronam esse subeundum: neque enim regnare permittetur, qui laborem subire noluerint. Vnde Apostolus, *si sustinebimus, & conregnabimus.*

Apoc. 2.

2. Tim. 2.

Cur enim toties in Sacris litteris felicitatem & beatitudinem cœlestem coronæ comparatam legimus, vti in Apocalypsi: *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* & in Epist. ad Timotheum: *In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.* aliisque sexcentis? Variæ nominis huius rationes dari possunt, sed quam Augustinus assignat, optimâ iudico, ait

Apoc. 21.

2. Tim. 4.

Lib. de v- nico agone Christi.

co, ait

eo, ait enim hoc eam nomine consignati, quod non nisi certantibus promissa sit, idque ex mente S. Pauli *Nemo coronabitur, nisi qui legitime certauerit*. In huius rei signum voluit Hebræos Dominus armatos & velut in acie constitutos terram promissionis ingredi: atque hinc Ecclesia in Canticis palmæ assimilatur, *statura tua assimilata est palma*; quæ non nisi victoribus dari solet. Dic igitur nobis deesse figuras, vel cœlestem gloriam, coronam illam regiam prædestinatis destinam, sine sudore, labore & certamine parari.

Hic igitur desino, Auditores, & ad hoc vos exhortor, ad tribulationes siquidem sustinendas vos disponite, si gloria potiri velitis, arma gerite, certaminibus aduefcite, si triumphum obtinere desideratis. Sed rerum cœlestium imprimis recordamini, & animum à terrenis auellite, illaque vos cogitatione armate, qua se Philosophus Seneca olim communiēbat, *Major sum, inquit, & ad maiora genitus, quam ut mancipium sim mei corporis*. Ille vero mancipium se corporis reddidit, qui non nisi mundana cogitat, rebusque terrenis cogitationem affigit. Nam quo cœlum obtineatur, terra despicienda est.

Nam quemadmodum nebulæ, nubesque spissiores solis radios impediunt, atque oculis iucundissimum illius lumen eripiunt, ita quoque inordinatus & nimius erga res terrenas affectus cœlestium meditationum offuscat & impedit. Hinc Laurentius Iustinianus Patriarcha, de nimia diuitiarum cupiditate & affectu tractans ait: *Hic affectus presentia amat, temporalia cumulat, spiritualia negligit, & cum totus se spargit in inu, nihil potest amare de umnis*.

Altero nemo oculo terram, & altero cœlum, eodem tempore potest intueri: ad eundem modum fieri nequit, vt eadem anima cœlestia & terrena simul respiciat. Huius opinionis est Ioannes Chrysof. *Non est, ait, possibile, vt qui presentibus est mancipatus, in se facilius honorum desiderium accipiat unquam*. Nam vt amor parem non paritur, ita nec rerum cœlestium desiderium: dignitas quippe earum postulat, vt ante omnia querantur, cæterisque præferantur.

Ita namque hoc suasis Christus, dicens: *Quærite primum regnum Dei*, prius, inquam, Christi, quam regnum mundi, delicias potius cœli, quam terræ vanitates considerate. Insinuauit id ipsum Patriarcha Isaac, cum dilectum sibi Iacob benediceret: *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ*, incipit à cœlestibus & definit in terrena, demonstrans, quantopere cœlum terræ præferendum sit. Auctorem huius allegorici conceptus habeo Tertullianum.

Castigat Iudæos Aggæus Propheta, qui tempore Darij Histaspis prophetauit, quod Babylonica captiuitate reuersi maiorem domorum suarum, quam templi Domini restatrandi rationem haberent, *Domus, inquit, mea deserta est, & vos festinatis unusquisque in domum suam*. Qua castigatione tacite argui crediderim eos, qui cœlum terræ, spiritualia temporalibus, æterna & nunquam interitura momentaneis, perennia fugacibus postpouant. Hic igitur finem faciamus.

Vestrum itaque est omnium horum recordari, Auditores, & cæterorum obliuisci uiuat, uiuat, inquam, assidua cœli memoria, uiuat quatuor nouissimorum reminiscencia, & quoniam horum tractationi iam finis imponendus, nunquam eadem animo excidant. Et vt memoriam dictorum vobis refricem, mortem semper ante oculos habetote, quomodo nimirum omnes eidem sint obnoxij, quomodo communis sit, nemini pareat, omnes sine vllō intuitu abripiat; perpendite quam proditorie nobiscum agat, quot homines abstulerit, quam incerta illius hora sit, quot artes & dolos adhibeat, quam versuta & vasta sit, quam cruenta & immitis, magnos & paruos, opulentos & egenos, Cræfos & mendicos feriens, omniaque in cineres & putredinem conuertens. O ferox parca! ô mors quam merito omnes perhorrescant!

Perpendite quinetiam, restare post mortem iudicium, sed adeo terribile & metuentum, vt ipsi iusti vix fururi sint securi, & Angeli trepidaturi: iudicium horrendum cui nimirum Christus præsidebit, cui peccatores velut rei, diaboli accusatores, creaturæ omnes velut testes intererunt: iudicium for-

Num. 2.

Cant. 7.

Simile.

Lib. de disc. monastica. cap. 4.

Simile.

Hom. 35. in Genes.

midabile, in quo tota mundi machina tremet, ignis omnia deuorabit, cœli motus cessabit, mare instar sanguinis rubescet, elementa pauebunt, aër fulgores & fragores euibrabit, terra grandine replebitur, montes à fulmine ferientur, rerum natura tonitru concutietur: iudicium vniuersale, cui omnes orbis nationes, Diaboli simul & Angeli adstantur, in quo omnia delicta minutim executientur, in quo de omnibus factis exactissima ratio reddenda erit. O dies vere metuenda, & cuius memoria nunquam exuenda!

Anacephalæosis de pœnis inferni.

Memorami adhæc infernum, damnatorum ergastulum, reproborum carcerem, dæmonum receptaculum: quo nullus orbe locus tetrior aut abiectior, in terræ centro qui situs sit, quem radiis nunquam Phœbus illustrat suis, sed perpetuis qui tenebris & densa caligine sit obsitus. Infernum, inquam, infœlicium confugium, maleficorum domum, furiarum palatium, umbrarum locum, terribilium odorum cloacam, corruptionum sentinam, sordium, & putredinis rotius colluuiem: in quo perpetuus vlulatus, perennes lachrymæ, gemitus interminabilis exauditur, in quo nonnisi mala calamitas, & miseria infernum bufonibus, draconibus, serpentibus, viperis, monstribus repletū, fornacem igne sulphure flammaque semper exæstuantem: infernum, in quo tormenta nunquam terminantur, supplicia æterna sunt, non mensibus, non annis, sed æternitatis vlna tempora dimetiuntur: labyrinthum, è quo nunquam egredi conceditur, in quo ignis, velut diuinæ iustitiæ administrator & vindex, in damnatos semper agit, dæmones loco tortorum sunt, damnati nocte dieque ob cruciatuum acerbiteram desperant & efferascunt; ò locum horribilem, & dignum cuius memoria omnes percellat ac consternet!

Breuis Epitome eorum, quæ hæcenus de cœlo locuti sumus.

Recordamini denique cœlum Beatorum refugium, fidelium regnum, animarum nostrarum patriam, prædestinatorum domicilium, Angelorum Sanctorumque aulam, SS. Trinitatis palatium, regium Dei omnium conditoris habitaculum, locum pulcherri-

imum, iucundissimum, amœnissimum, splendidissimum, in quo in æternum viuatur, in quo perfecta sarietas, vbi nonnisi de voluptate deliciisque sermo est, in quo perpetuus dies, lumen nunquam deficit, mille collucent soles, vbi nulla horret nox, è quo umbra exulat, tenebræ proscriptæ sunt, in quo nullum tædium, vbi passiones morbida, ægritudines, ærumnæ, labores, ipsa denique mors, locum non habent aut potestatem, sed vnica voluptas & gaudium: in quo iucundissimum habetur omnium simul Angelorum Patriarcharum, Prophetarum, Regum, Apostolorum, Virginum, Martyrum, & omnium Beatorum, qui vnquam exstiterunt, vnus in locum congregatorum consortium, in quo animæ diuinæ essentiæ conspectu inebriantur, corpora solem & stellas splendore antecedunt, cuius mirabilia tam ampla sunt, diuitiæ ita copiosæ, & voluptates adeo singulares, vt quidquid hic aut diuitiarum aut voluptatum haberi possit, cum iis comparatum, nonnisi vanitas, fumus, imo nihil, videatur, & quorum omnium possessio fructioque æterna est. Hæc igitur omnia mente & animo gerite, nouissimorum semper recordemini, & audacter postremo concludam, fieri nulla ratione posse, vt peccetis, nec vt vllum peccatum in anima vestra locum habeat, quamdiu horum omnium memoria in eadem viget; idque ex mente Salomonis, dicentis: *Memorare nouissima tua, & Eccles. 7. in æternum non peccabis.*

Te porro, ò Deus plenæ maiestatis & gloriæ vitæ, non autem mortis, quam peccatum peperit, & quæ præuaricationum abortiuum est, auctor, inquam, quem iudicem venturum in die illa horrenda & metuenda credimus, quem infernum & cœlum condidisse certum est, quo & iustitiam & simul misericordiam declararet, impios nimirum castigando, istis autem mercedem elargiendo, gratiam nobis, obsecro, tribue, vt horum omnium, memoria mente nostra nunquam excidat, sed mortem semper meditemur, eius insultus declinemus, eius technas & versutias eludamus, & ad eam sustinendam adfuerit, nos disponamus, vt corpore nimirum ab eadem extincto, anima nihilominus

minus sub tuis insignibus mereat, iudiciorum quoque tuorum tubæ semper auribus instrepant rigor, quo ad iudicium venturus es, numquam cogitationibus nostris excidat, sed proponamus interdum animo exactam illam rationem, quam omnibus operibus, verbis, quin etiam cogitationibus oportebit reddere. Sed ecquis pudor erit & ignominia, omnia delicta sua, totius orbis conspectibus & cunctorum hominum oculis reuelata cernere? Infernalium quoque suppliciorum horrorem semper præ oculis habeamus, ut pœnas formidando, peccata, quibus eadem debentur declinemus, pœnas, inquam, acerbissimas, dirissimas, & æternas, quæ diabolos & damnatos ad desperatio-

nem cogunt. Recordemur denique gloriæ cœlestis, & habitaculi Angelorum, ubi tu cum omnibus Electi habitas inculpe, obsecro, animarum laminæ necessariam horum nouissimorum memoram; & ita inculpe, nulla ut eandem ætas deleat aut eradat, ut Salomonis consilium secuti, non amplius te offendamus, & nunquam offendentes, vita sanctissime traducta, misericordia tua succurrente, eo, quo omnes Sancti peruenere, & quo perueniunt, qui numquam te delictis exacerbant, ad æternam scilicet gloriam, pertingere mereamur, ad quam sua nos gratia Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus Paraclitus deducant. AMEN.

Docebo iniquos vias tuas.

FINIS.

INDEX.

INDEX,

SEV

LOCI COMMUNES RERUM PRÆCIPVARVM IN HAC PARTE Aduentuali contentarum.

A.	
A Belcur Dei permissu, ante Adamum patrem, & fratrem Cainum perfidum, mortuus. 82	<i>Alexandrum Magnum regnis cedere, mors coegit.</i> 11
<i>Abia regis dictum.</i> 137	<i>Amalec à Saule delendus precipitur.</i> 136
<i>Abiron, Dathan, & Chore interitus horrendus.</i> 166 175. 176.	<i>Aman purpuratus in crucem actus.</i> 37. 104
<i>Achab impius rex</i> 197	<i>Anachoreta cuiusdam studium laudabile</i> 87
<i>Adami ssa à Noacho recepta. 7. costa utrum resur ectura sit in iso, an in Eua.</i> 281	<i>Anaxagora Clazomenij, nunciata filij sui morte, equam mitat</i> 83. <i>Apophthegma.</i> 200 245
<i>Aduentus Domini primus cum se. undo comparatus.</i> 123. & 124	<i>Angelus apparens moriente cuidam Presbytero, quidnam dixerit.</i> 70
<i>Agamedes ac Trophonius architecti, ac Delphici templi constructores, mercedem dignam postulant, mortem pariter uno eodemque obtinuerunt die.</i> 82	<i>Angeli in iudicij die mouendi.</i> 99
<i>Agathoclis submisso de seipso sententia factum.</i> 13.	<i>Angolorum aduersus peccatores testimonia.</i> 147
<i>Agathon Anachoreta quam formidavit extremum iudicium.</i> 129	<i>Angolorum, & sanctorum cognitio in cælo quotidie crescit.</i> 280.
<i>Agefilam rex magnam gloriam ex contemptu mortis adeptus.</i> 76	<i>Anima quoq; in morte affligitur. 71 in omnibus suis facultatibus apud inferos dolores sentiet.</i> 201
<i>Alexander Macedo Persarum moribus ut se conformarit.</i> 120	<i>Anima egredientis status à B. Anselmo descriptus</i> 73
<i>Alexandri Aphrodis. sententia de inferorum pœnis.</i> 199	<i>Anima carcer, ipsum corpus est.</i> 246
<i>Alexandri Magni dictum. 40. puer ab heroica laudatus constantia. 204. India subiuganda cupiditas ibid. in suos purpuratos liberalitas. ibidem.</i>	<i>Animam in agone Christus Deo Patri commendauit.</i> 73
	<i>Animarum transmigracionem Pythagorai dicebant.</i> 48
	<i>Animalia immunda que.</i> 144
	<i>Animalia apud Ezechielem descripta.</i> 274.
	<i>Annibalus astutia.</i> 53
	<i>Antiochi Syria Regis impij funestus exitus.</i> 65
	<i>Antonius Pius Imperator.</i> 144
	<i>S. Antonij Patruini similitudo pulchra de bombicibus.</i> 91.
	<i>Apoph-</i>

I N D E X.

<p><i>Apothegma Boethij</i>. 212. <i>August.</i>. 241. <i>Demo-</i> <i>sthenis</i>. 243. <i>Anaxagora</i>. 245 <i>Apostoli intererunt extremo iudicio</i>. 141. <i>ipso</i> <i>da-</i> <i>mones iudicabunt</i>. 122 <i>Archimedes ac Theocritus</i>. <i>Syracusani</i>. 237 <i>Aristotelis de prudentia dictum</i>. 171 <i>Arsenij Anachoreta in mortis Agone timor</i>. 69 <i>Assuerus Rex annalium suorum nocturnus lector</i>. 249. <i>Mardocheum ad summos honores quare</i> <i>pronexerit</i>. <i>ibid.</i> <i>Assueri munifica ad Estherem oblatio</i>. 162 <i>Assur quid</i>. 189 <i>Atheni negantes Inferorum penas</i> <i>Atheniensium mos liberos in Cretam, ubi Laby-</i> <i>rinthus erat, mittentium</i>. 246 <i>Auditus in damnatis ut confertur</i>. 201 <i>B. Augustinus extremum iudicij diem semper in-</i> <i>culcabat</i>. 88 <i>Augustini verba metuentis Infernum</i>. 189. <i>me-</i> <i>ditatio</i>. 286 <i>S. Augustino B. Hieronymus apprensus gloriam</i> <i>caelestem aperit</i>. 240 <i>Aureola quid</i>. 286 <i>Aureola Sanctorum</i>. 269. <i>Martyrum</i>. <i>ibid.</i> <i>Do-</i> <i>ctorum</i>. <i>ibid.</i> <i>Aureola tres respondent tribus anima potentis</i>. 269 <i>Aureolarum tria genera</i>. 268</p> <p style="text-align: center;">B.</p> <p><i>Baana & Rechabscarj</i>. 53 <i>Babylon infelix, anima peccatricis imago</i>. 8 <i>Balthassar regis terror e Scriptura parietis</i>. 68 <i>Barba & capillus ad corporis decorem sunt</i>. 146 284 <i>Barlaam Iosaphatum regis Indorum filium ad</i> <i>Christi fidem conuertit</i>. 174 <i>Basan Sicamborum regis insignia</i>. 92 <i>S. Basil. sibi mortis memoriam refrigerari volebat</i>. 4 <i>S. Basilij de extremo iudicij die inculcatio</i>. 94 <i>Beatitudo caelestis, quare corona dicitur</i>. 242 <i>Beatitudo in voluntatis operatione</i>. 271. <i>in actu</i> <i>intellectus</i>. 272 <i>Beatitudinis nostra caelum</i>. 236 <i>Beatitudinis graduum distinctio habet principia</i> <i>duo</i>. 168. <i>inaequalitas unde</i> <i>ibid.</i> <i>de Beatitudine controuersa inter voluntatem &</i> <i>intellectum</i>. 271 <i>Beati Dei filij & heredes</i>. 240</p> <p style="text-align: right;">Tom. 4. Biff. Aduent.</p>	<p><i>Beati columnis comparantur</i>. 237. <i>unde peccare</i> <i>nequeant</i>. 263. <i>videntes Deum, etiam crea-</i> <i>turas vident</i>. 281. <i>& quomodo, ibid.</i> <i>humani-</i> <i>tatem Christi aperte videbunt</i>. 282 <i>de Beati caelorum incolis</i>. 259 <i>Beatorum fors per tria commendabilis</i>. 253. <i>con-</i> <i>fortium, eorundem gaudia amplificat</i>. 263. <i>om-</i> <i>nium an sit eadem gloria</i>. 266. <i>non est</i>. 267. <i>in</i> <i>corpore impassibilis unde</i>. 287. <i>deq; illa opi-</i> <i>niones varie</i>. <i>ibid.</i> <i>& verior</i>. 288 <i>de Beatorum gloria</i>. 271. <i>in corpore gloria</i>. 282. <i>sta-</i> <i>tu praclara Ciceronis sententia</i>. 292 <i>in Beatorum animabus, Deum intuentibus noti-</i> <i>ria</i>. 277 <i>in Beatorum corporibus subtilitas</i>. 288. <i>deque illa</i> <i>quorundam errores</i>. 288. <i>agilitas</i>. 289. <i>& unde</i> <i>illa</i>. <i>ibid.</i> <i>quanta velocitas</i>. 209. <i>motus an in</i> <i>instanti</i>. <i>ibid.</i> <i>claritas, & unde</i>. <i>ibid.</i> <i>vide</i> <i>Sancti</i>. <i>Belli dies, dies iudicij</i>. 115 <i>Benedictionem veteres ut imperirentur</i>. 279 <i>B. Bernardus diem extremi iudicij maxime for-</i> <i>midabat</i>. 89 <i>B. Bernardi sententia</i>. 10. <i>de extremo iudicio lu-</i> <i>gubru meditatio</i>. 146 <i>Boethij Apothegma</i>. 212 <i>Bombyces vehementius tonitrua perhorrescunt</i>. 91. <i>Boni cygnis, impij Sirenibus comparati</i>. 85 <i>Brasida Lacedaemoniorum Ducis de morte dictu</i>. 7</p> <p style="text-align: center;">C.</p> <p><i>COElesse regnum thesauro comparatum</i>. 257 <i>Caelestis gloria meritis paranda</i>. 302 <i>Caelestium corporum motus</i>. 252 <i>Caelestium nulla cum terrenis omnibus similitu-</i> <i>do</i>. 292. 294 <i>Coelum terra viuientium</i>. 236. <i>nostra beatitudinis</i> <i>locus</i>. 256. 237. <i>ciuitas dicitur</i>. 238. <i>in altissimo</i> <i>mundi loco situm</i>. <i>ibid.</i> <i>quemadmodum con-</i> <i>tra infernus in infimo</i>. <i>ibid.</i> <i>comparatur men-</i> <i>ti</i>. <i>ibid.</i> <i>Empyreum quantum distat a terra</i>. 239. <i>thesaurus Dei</i>. 253. <i>locus iucundissimus</i>. 297 <i>Caeli descriptio</i>. 241. <i>varia nomina</i>. 237. 249 <i>Caeli amplitudo</i>. 251. <i>Philosophice demonstrata</i>. <i>ibid.</i> <i>& Geometrica</i>. 252. <i>item Arithmetice</i>. <i>ibid.</i> <i>ac Theologica</i>. 253</p> <p style="text-align: right;">29 Caeli</p>
--	--

Caeli excellentia. 253. pulchritudo. 254. gaudia aeterna. 241	stantifuturus. <i>ibid.</i> claritas. 290. <i>Et unde</i>
de Caeli situ ac voluptate loci. 235	hec. <i>ibid.</i>
Caelo Deus nihil perficius condere potuit. 237	Costa Ada. utrum in ipso resurrectione sit, an in
de Caelo elogia. 253. didorum epitome. 302	Eua. 285.
de Caelorum incolis. 238	Cræsus in vita, Socrates in morte quidam optabat esse. 77
Caligula in Romanos odium. 36	in Crumenis socij alisque malefici deprehensa signata, mortem ipsis maturant. 154
Cambyses Persarum Regis factum. 175	Cruce apparebit in iudicio. 127. aduersabitur impij. 127
Capillus <i>Et</i> barba sunt ad corporis decoro. 146. 184	Cygnis boni, Sirenibus impij comparantur. 85
Carnes nemo comederat. ante peccatum admissum. 38	D.
Cassiani de damnatis verba. 191	D æmones ad cinerem conspectum fugantur. 12. aliqui cruciantur apud inferos, aliqui in aere 296. omnes post ludicium apud Inferos cruciandi. <i>ibid.</i>
Cassiodori de suffragiis uiuentium pro damnatis, sententia. 235	Dæmones videre horrendum. 72. aliquando redimendos, error Origenis. 219
Cerua ad tonitrua pariuere. 93	Damascus laudata. 171.
Cherubicus flammanti armatus romphaa collocatus ante Paradisum. 132	Damnatio impiorum aeterna. 237
Christiani familes debent esse lauo. 144	Damnatio ad Inferos melius nunquam nasci. 208
Christus animam Deo Patri in agone commendauit 73. iudex futurus extremi iudicij 139. Soli comparatus. 129. Doctori comparatur. 150	Damnati quidam magis apud inferos, quam ipsi dæmones cruciabuntur. 196.
Christi anima uidet, quidquid Deus scientia visionis nouit. 281. humanitas a beatis aperta uidebitur. 282. à Christo sepe mortis, <i>Et</i> maxime eius incertitudinis admonemur. 56	Damnati nihil norunt eorum, qua. contingunt in hoc mundo. 232.
in Christo sole signa. 103	Damnatis nulla spes est redemptionis. 220. an preces uiuentium proficiunt. 233. nulla suffragia profunt. 233
Chrysolomi crebrum pro concione dictum. 191	pro Damnatione non orandum. 233
Ciceronis praclara de Beatorum status sententia. 292	Damnatorum supplicia rota comparata. 165. perpetua tenebra. 190. omnium non eadem poena. 194. corpora in omnib. puniuntur sensibus. 200
Cineres mortis aduersus mundi vanitates utile remedium. 11	auditus ut consternabitur. 201. lamenta cogitantium quid amiserint. 213. corpora non consumuntur. 227. an corruptioni sint obnoxia. 225. corrumpi nequeunt. 225
Cleoni ad Reipub. gubernacula euocati facti. 111	Damnatorum sortis genuina descriptio. 218
Concionator cui debeat similis esse. 274	Damnatorum genera duo. 230. miseria exaggerantur 232. numerus ingens. 233
Conscientia uermis excrucians impios. 214	de Damnatorum poena. 208. sorte infelici. 230
Consolatio pro iudicibus. 279	Daniel ad summas dignitates. quomodo prouectus. 117
Constantinopolitani Imperatores, cum regnum adirent. primum de sepulchro condendo admonebantur. 4	à Daniele perperisa Nabuchodonosori calamitas. 173
Constantinus Imperator officio suo ab Hosio Corduba Episcopo admonitus. 166	Dauid uehementer diuina iudicia expauit. 89. antea pastoritio habitu post occisum Goliath regalibus indutus uelamentis. 137. prateritis <i>Et</i> futuri memor. 144. ad Deum gloria caelestis medita.
Core, Dathan <i>Et</i> Abiron interitus horrendus. 175	
Corona uocabulo beatitudo caelestis dicta. 242	
Corpus hoc nostrum domui super arenam adificata comparatur. 81. anima carcer. 246	
Corporis uarij dolores in mortis articulo 66	
Corpora resurgunt una cum sanguine, humore <i>Et</i> succo. 284	
Corporum gloriosorum tanta uelocitas, quanta sit imaginationis. 289. motus utrum sit in in-	

I N D E X.

meditatione conuersus. 231. inductus mercede.	ad Estherem munifica Assueri oblatio.	162
vincit Goliath. 244. Dei videndi quam cupidus. 278. spirabat ad caelestia.	Exempla horrenda.	72
Dauid in hostem Saulem clementia.	Extremi iudicij semper oportet meminisse. 86. dies nocti comparatus.	110
Democritus Philosophus mortis memor, per mortuorum loca libenter ambulabat.	Ezechias praeerit & futuri memor.	128
Demosthenis Apophthegma.	in Ezechiele animalia descripta.	274
Deus non auctor mortis. 282. hominem creauit ipse. ceteris omnibus ex terra, vel ex aqua factus. 34. ad imaginem suam quare creauit hominem. ibid. ad praemia, quam ad supplicia prior. 160. in misericordiam prior, quam in iustitiam. 163. quare diuersimode armatus. 164. impiis maledicet. ibid.	F.	
Deus quid sit. 241. admirabile in sanctorum gloria. 239. ut in caelo videatur, gloria lumen necessarium.	Felix Imperatoris libertus, Iudae totius praefectus. 93. Perhorruit extremum iudicij diem.	ibid.
Deus & creatura simul ut videri queant.	Fluuij admirabiles.	248
Dei in impios odium. 214. filij & haeredes, beati. 240. erga peccatores liberalitas. 293. representandi nulla species capax.	Formica industria.	167
Dei visionis excellentia in duabus rebus posita. 277	S. Fulgentij dictum.	241
in Deo scientia duplex.	G.	
Dies tres notabiles.	Gedeon victor hostium quomodo factus.	116
Dies belli. ibid. dies Domini.	Gehenna ignis qualis.	168
Diogenis Laertij de prudentia dictum.	Gehennon vallis.	188
Dionis tyranni cum filij sui mortem audisset constantia.	Gentiles tricitem serpentes cur lous quotannis immolarent.	90
Dionysij & Mexentij tyrannorum crudelitas.	Gloria caelestis magnitudo.	276
202	Gloria caelestis memoria aduersus omnia peccata remedium efficax. 242. Dauidem ad Deum conuertit. 230. laboris acerbitates dulcorat. ibid.	
Diuitis epulonis apud Inferos supplicia.	Gloria lumē necessarium, ut in caelo Deus videatur.	276
Doctorem aureola.	de Gloria caelestis memoria.	236
E.	de Gloria caelestis.	23
Ecclesia cantus pro defunctis.	Gloria gladius in templo Salomonis asseruatus.	126
Elias Propheta, Israhelitis persecutionem fugiens, mori optabat.	Goliath Dauid, inductus mercede, superat.	244
Elias & Enoch utrum mortui.	Goria Leontini dictum.	80
Enoch ostenditur superstes adhuc esse. 49. ubinam sit modo. ibid. utrum sit cum Elia superstes, dubitatur. 50. asseritur iterum.	Graecorum lex aduersus desertes praelium.	76
Enoch & Elias utrum mortui.	B. Gregorij dictum. 10. & aliud de mortis meditatione.	64
Ephrem.	Gregorij Papa de morte opinio.	28
Epulum Heliogabali ridiculum.	H.	
Esau fratrem suum, Iacobum Patriarcham persequitur.	Haereses diuersa circa Christi incarnationē.	134
Esther Amanum ducem quaesuit.	Hebraeus populus in montibus Garizim & Habel distinctus. 134. & circa aram Domini.	126
Estheris erga Mardocheum educatorē suum gratitudo.	Hebraei patria sua memores lamentantur.	246
	Hebraeos Aegyptiorum spoliis locupletes egressos esse, quid significet.	60
	Heliogabali epulum, cibis appositis omnibus pictis, ridiculum.	294
	Hephastion Alexandri Magni liberalitatem in se suos.	

I N D E X.

se suosque socios, admiratus, quid audierit ab illo. 293	Ignem quoties videret religioſus quidam, ſemper plorabat. 232
Hiero tyrannus quaſtionem de Deo Simonidi proponit. 237	Impaſſibilitas in beatorum corporibus vnde. 286
Hieroglyphicum principis optimi. 160. prudentia, naſus. 271	Et varia de illa ſententia. ibid. quarum quæ verior ſit. 288
B. Hieronymus extremi iudicij ſemper memor. 87	Impij Sirenibus, boni cygnis comparati. 85
Auguſtino apparens, gloriam cæleſtem, aperit. 240	Impiorum maledictio, redemptionis nulla ſpes. 220
B Hieronymi dictum. 10	damnatio æterna. 164
Hilarion. Anachoreta quantopere iudicium extremum pertimuerit. 119	Impios excruciat vermiſ conſcientia. 214
Hilarionis Abbatis vulnerati, inter ſcarios hilaritas. 78	in Impios odium Dei. 214. vide Reprobi. circa Incarnationem Chriſti hæreſis diuerſa.
Hirundinum natura. 11	Incorruptibile trifariam dicitur. 33.
Homo dupliciter conſideratus. 29. qua ratione conditus immortalis. 32. cur vltimus à Deo creatus. 34. comparatus adamanti Et flori. ibid. cur appellatus arbor inverſa. 245.	Infernus quid, Et ubi ſitus. 179. 184.
Hominiſ in innocentia ſtatuſ felicitas. 30. miſeria poſt admiſſum peccatum. 17	Infernalis ignis abſq; luce. 203. ſub terra. 185. 186.
in Hominiſ creatione S. Trinitas cooperata. 34	ferreus ueſtibus quare dicatur conſtrictus. 207
Hominiſ creato, Deus primus loquutus eſt de morte. 3	in mundi ſitus inferno. 239.
Hominem ipſe Deus creauit, cæteris omnibus vel ex terra, vel ex aqua ortis. 34. ad imaginem ſuam quare creauit Deum. ibid.	Inferni ſupplicia viſa à quodam in vitam reuocato. 174. Et à Iofaphat Indorum regiſ filio. ib.
Homines cuncti in iudicio colligendi. 133. cuncti in Valle Iofaphat vt conſiſtent. 140.	Inferni poena. 187. poenaſ ostenditur æternas eſſe. 219.
Heſij Cordubeniſis Epifcopi ad Imperatorem Conſtantium verba. 92	de Inferno, Et inferni memoria. 168.
	in Inferno omnium non eadem poena. 194.
	Infernorum ſedes, ubi. 185. poenaſ qui negat at he ſunt. 198. poenaſ duplices. 210.
	Innocentia ſtatuſ felicitas. 29. 31. 32.
	Iob diſtinctorum iudiciorum inculcator. 93
	Iobi tremor, ſententiam, qua in extremo iudicio ferenda eſt, perpendentiâ. 139. de Inferno memoria. 143.
	Ioannes Epifcopus Alexandrinuſ ſibi mortis memoriam refrigerari volebat. 4.
	Ioanniſ Climaci de quodam religioſo moriente narratio. 73.
	Ionas Propheta mortem ſuam Niniuitarum excidio præoptauit. 136. in ventre ceti triiduanus. ibid.
	Iofaphatus regiſ Indorum, filiuſ, à Barlaam ad Chriſti fidem conuerſuſ. 174. Inferni ſupplicia conſpicuſ. ibid.
	in Iofaphati valle homineſ cuncti vt conſiſtent. 140.
	Iofephuſ Patriarcha ſomniorum interpres. 138.
	fratribuſ ſuis peccatum, quod ante viginti in ſe admiſerant annoſ, detexit. 153. ad magnos honoreſ in Ægypto prouectuſ. ibid.
	Iofua Amalecitarum victor. 132.
	Ioui cur anguem, tricipitem gentileſ. quotanniſ immolarint. 90.
	Iouianiſ hæretica opinio. 267.
	Iſaaci caliganteſ oculi. 154.
	Iſoſeth

I.

Iacob Patriarcha in domo idololatra Laban commoratuſ. 71
Iacob Patriarcha ad conſpectum filij ſui Iofepb conſternatuſ. 279
Iacobi Patriarcha erga Rachelæ caſtuſ amor. 238
Iano ſimileſ decet eſſe Chriſtianoſ. 144.
Idololatria horrorem generat mortuſ memoria. 9
Ieremia ploratuſ. 171
Ierichontiſ excidium. 239. muri Duce Iofua diuinituſ conciderunt. 97.
Ignis Inferni qualuſ. 166. non lucebit. 203. corporeuſ quomodo in animas damnatorum Et diabolos, corporuſ experteſ, agere poſſit. 204.
duplex. 205. vt in animas agat, iuxta D. Thomam. 205. iuxta Scotum. ibid. de igne infernalis actione, opinione. 82. Et deinceps. 206.

Isoseth ut interierit. 52
 Iudex extremi iudicij futurus terribilis. 123. no-
 men habiturus terribile. 124. arma sua tinget
 impiorum sanguine. 128
 Iudicij extremi seueritatem qui pertimuerit. 119
 de Iudice iudicij extremi. 117
 Iudicandi primum iusti, deinde reprobi 159
 de Iudicandis in extremo iudicio. 131
 Iudicium uniuersale, qua signa sunt praecessura.
 96. & cur. 102. ubi loci futurum. 140
 Iudicij extremi recordatio quam uiliss. 92. me-
 moria semper habenda. 89. horror graphice ob-
 oculos positus. 90
 Iudicij diem terrae motus ingentes antecedent. 99
 dies horribili. 114. dies nocti comparatus. 110
 dies belli appellatus. 115
 in Iudicij die mouendi Angeli. 99. luctum sol in-
 ducet. 100. irreligiosorum examen. 151. & Sa-
 cerdotum ibid. opera bona compensanda. 162
 in Iudicij loco an apparituri paruuli ante bap-
 tismum mortui. 142
 de Iudicij supremi examine. 143. sententia. 156
 Iudicio extremo praesidebit Christus. 119. S. Trini-
 tas aderit. 121. & Apostoli. 122
 de Iudicio extremo non cogitantis, magna pecca-
 toris est cecitas. 91. dictorum anacephalosis. 302
 in Iudicio crux apparebit. 126. colligendi homines.
 curati. 133
 in Iudicio legitimo necessaria persona, iudex, reus.
 & actor. 145
 Iulij Caesaris magnanimitas, & mortis contem-
 ptus. 77
 Iusti ante reprobos iudicandi. 159

L.

Laban idololatra socer, & hospes. Iacobi Pa-
 triarcha. 71
 Labyrinthus in Creta. 234
 Leones in cruce aeterni. 175
 Lex in monte Sinai quando Moysi data. 216
 Loti uxor in statu salis repente cur dirigit. 80
 Luna remotior à Sole purior, & clarior est, eisdem
 vicinior, obscurior existit. 104
 in Luna apparebunt signa. 103. qua rubicunda
 erit. ibid.
 Lutheri articuli à Leone X. damnati. 169. & u-
 nus inter eos maxime detestandus, ab Oecume-
 nic. Tridentino Concilio expugnatus. ibid.
 Lyncurgus quare sepeliri mortuos iuxta aras ac de-
 lura deorum uellet. 6

M.

Macarius Anachoreta mortis contemptor a-
 cerrimus. 78
 Maledictio impiorum. 127
 in Maledictis deprehensa stigmata, mortem ipsis
 accelerant. 138
 Malorum duo genera ex peccato. 222
 Manassis regis infernum formidantis oratio. 189
 Manlius morti adiudicatus, ut à iudicibus inde-
 mnis euaserit. 140
 Manna Hebraorum. 111
 Mardocheus ad summos honoret ab Assuero pro-
 uectus, & quare. 149 265
 Mardochei somnium. 91. per Estherem proeclii
 fortuna. 136
 Mardocheo potestas saluendi in Persas, & Ama-
 num data. 108
 B. Maria Virgini, tanquam reginae, aulici. 162
 in B. Virg. Maria signa. 104
 S. Martinus in extremis suis à diabolo impetitus.
 71.
 Martyrum aureola. 269
 Messias cur potissimum à Patre delegandus erat.
 in terras. 88
 Mezentij & Dionysij tyrannorum crudelitas. 20
 Milesij Pauli Apostoli discessum agre ferunt. 211
 ad Misericordiam Deus pronior, quam ad iusti-
 tiam. 163
 Moloch idolum. 183
 Moriendi necessitas unde. 46
 Morienti ueniunt in mentem omnia peccata. 66
 72.
 Mors quid. 14. 16. horribilis. 415. Alexandrum
 Magnum regnis cedere coegit. 11. à pictoribus
 depicta. 28
 Mors regina. 22. imperatrix ibid. homini agna-
 ta. 27. homini naturalis. 461. certissima. 45
 omnibus aequae communis. 861. proditorie nos
 opprimit. 53. potens admodum 55. quid afferat
 utilitatis. 77
 Mors donum Dei. 82. à mulis exoptata. 82. 85
 Mors comparata aspidi. 19. latroni & furi. 21
 tortori. ibid. duci castrensi. 261. draconi. 23
 iterum furi. 56. lupo. 69. archialasso. 80. cu-
 stodi carceris. ibid.
 Mortis suae diem praesciuit nemo, nisi diuina reue-
 latione singulari. 55.
 Mortis, eiusque incertitudinis, maxime admonemur
 à Christo. 56

I N D E X.

Mortis tempore anima quoq; affligitur. 71
 Mortis contemptus Agesilao regi magnam gloriam peperit. 76
 Mortis meditatio homini ad salutem necessaria. 26. in actionibus nostris prima debet esse. *ibid.*
 gignit effectus mirabiles. 9
 Mortis memoriam sibi refrigerari volebant, Philippus Maced. Rex. 3. S. Basilus. 4. Ioannes Episcopus Alexandrinus. *ibid.*
 Mortis memoria sanat phreneticos 9. Idololatria horrorem generat. *ibid.* Romanos triumphantes visitata. 13. animas humiliat. 13
 Mortis memores ut plurimum veteres fuerunt, Romani triumphatores. 13
 Mortis meminisse, utile est 8. cineres, aduersus mundi vanitatis, utile remedium. 12
 Mortis immemores videre senes abominatio est. 8
 Mortis potentia. 22. victoria. 23. auctor non est Deus. 24. causa peccatum. 25. necessitas ostensa. 4
 Mortis hora incerta. 55. ac terribilis. 65
 Mortis comitatus & potentia. 67. tria genera. 219
 in Mortis memoria. 1. causa. 27. necessitate. 40
 42. 78. incerta hora. 51. 52. memoria gradus. 59. euentus. 63
 in Mortis articulo corporis dolores varij. 67
 Morti, ut homines torqueat, omnia seruiunt. 22
 mille suppetunt media, ut nos interimat. 23
 nullum resistit priuilegium. 43
 Mortem non esse metuendam. 76
 ad Mortem se disponere, quid sit. 58
 de ad Mortem preparatione. *ibid.*
 de Morte Deus homini creato loquutus est primum. 3. sententia veterum 9. dictorum compendium. 301
 Mortuorum ossa loco nummorum habita. 7
 Moyses Hebraum populum in montibus Garizim, & Hebal distinctum quare collocauit. 134. elicit aquam e petra. 136. pramiij sps grauissima patitur. 244
 Moyse quando lex in monte Sinai data. 116
 Mundana omnia nihil pra caelestibus. 292
 Mundana cum Samsona comparati. 241. cum araneis. 294
 Mundus comparatur prato florido. 20. ingenti sylua. *ibid.* officina figuli. 44. & Dialectica. 48
 Mundus quot annorum millibus crederetur duraturus. 109. cum caelo collatus, non nisi punctum

295 non est nisi mera inopia. 295. omnia mutatur a caelo. 295. animam nequit exsatiare. 297. regio est filij prodigi. 296. immundus est ac tetus. *ibid.*
 Mundi vanitatum remedium. 11. finem terramotus ingentes precedunt. 98. gaudium breue. 241. creatio sex diebus perfecta 294. res vana. 295

N.

Nabuchodonosor humiliatus a Deo seipsum tandem cognouit. 40. in excidio Hierosolymitano quem iuuenum delectum habuerit. 135.
 Nabuchodonosoris afflictiones & poena. 31. calamitas a Daniele perpena. 173
 Nasci nunquam satius esset, quam ad inferos damnari. 280
 Natus, hieroglyphicum prudentia. 171
 Nili accola iur plerumq; surdastri. 91
 Noachus Adami ossa ad se ut receperit. 7

O.

O Doratus damnatorum teterrimos odores percipiet. 201
 Opera bona in iudicij die compensanda. 162
 in Orbe regiones tres. 237
 Origenis error, demones aliquando redimendos. 219. alius error. 219
 Ossa mortuorum habita nummorum loco. 7

P.

Parabola insignes. 37
 Paradisus caelestis, verus locus voluptatis. 248
 Paradisi caelestis descriptio. 248
 Paruuli ante baptismum mortui, an in iudicij loco apparituri. 141. mortui sine baptismo videntur esse reuerenturi. 142
 S. Pauli ad gloriam caelestem desiderium. 71
 Pausanias mortis memoriam habere iussus a Simonide. 2
 Peccatoris magna cecitas de iudicio extremo non cogitantis. 91
 Peccatores testimonijs Angelorum confusi. 147
 in Peccatores Deus liberalis. 141
 Peccatum mortis est causa. 25. duo malorum genera procreat. 210
 post Peccatum admissum hominis miseria. 37
 ante Peccatum admissum carnes nemo comeditur. *ibid.*
 absq; Peccato non fuisse vini usum. 38
 Peccata

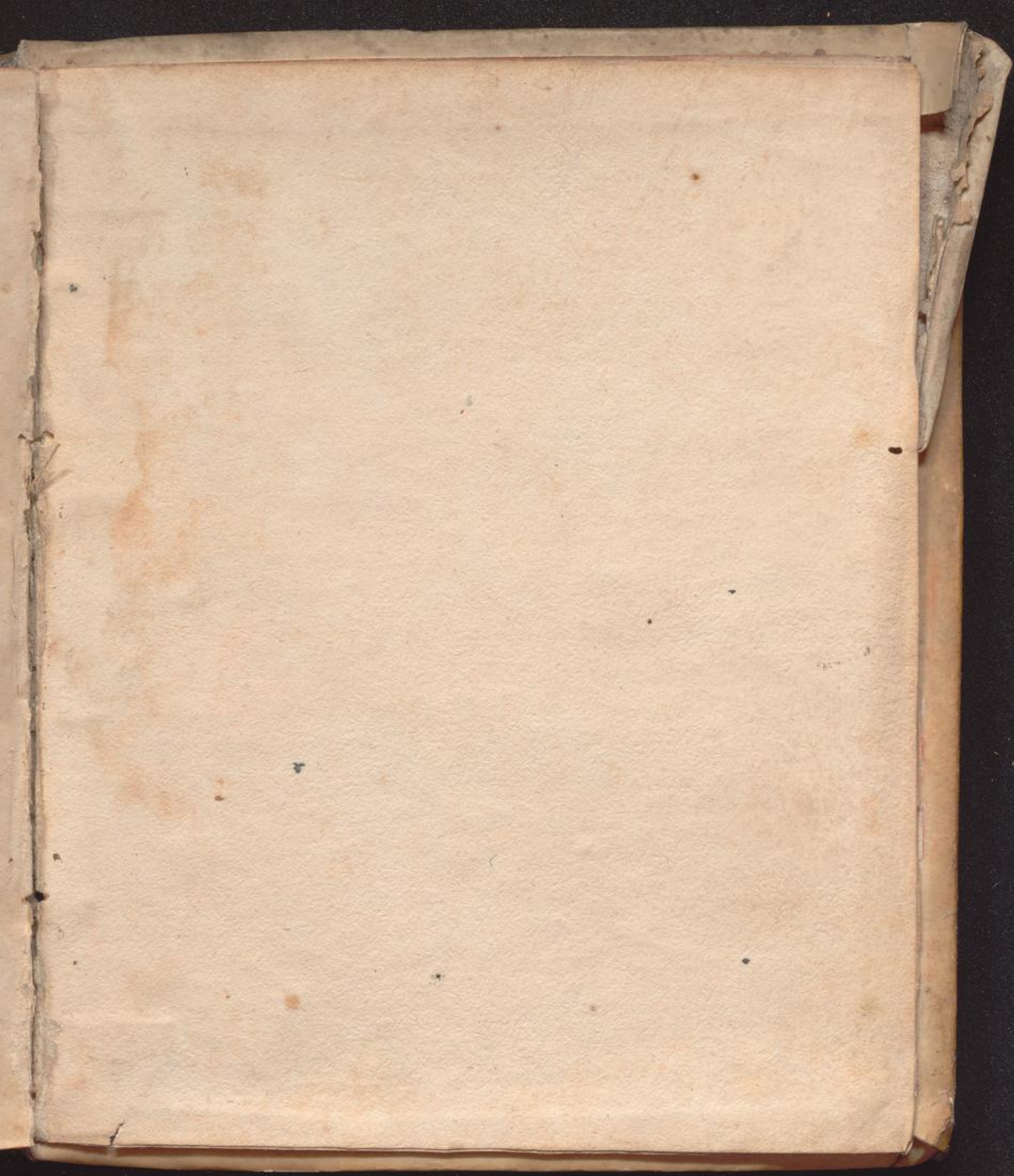
I N D E X.

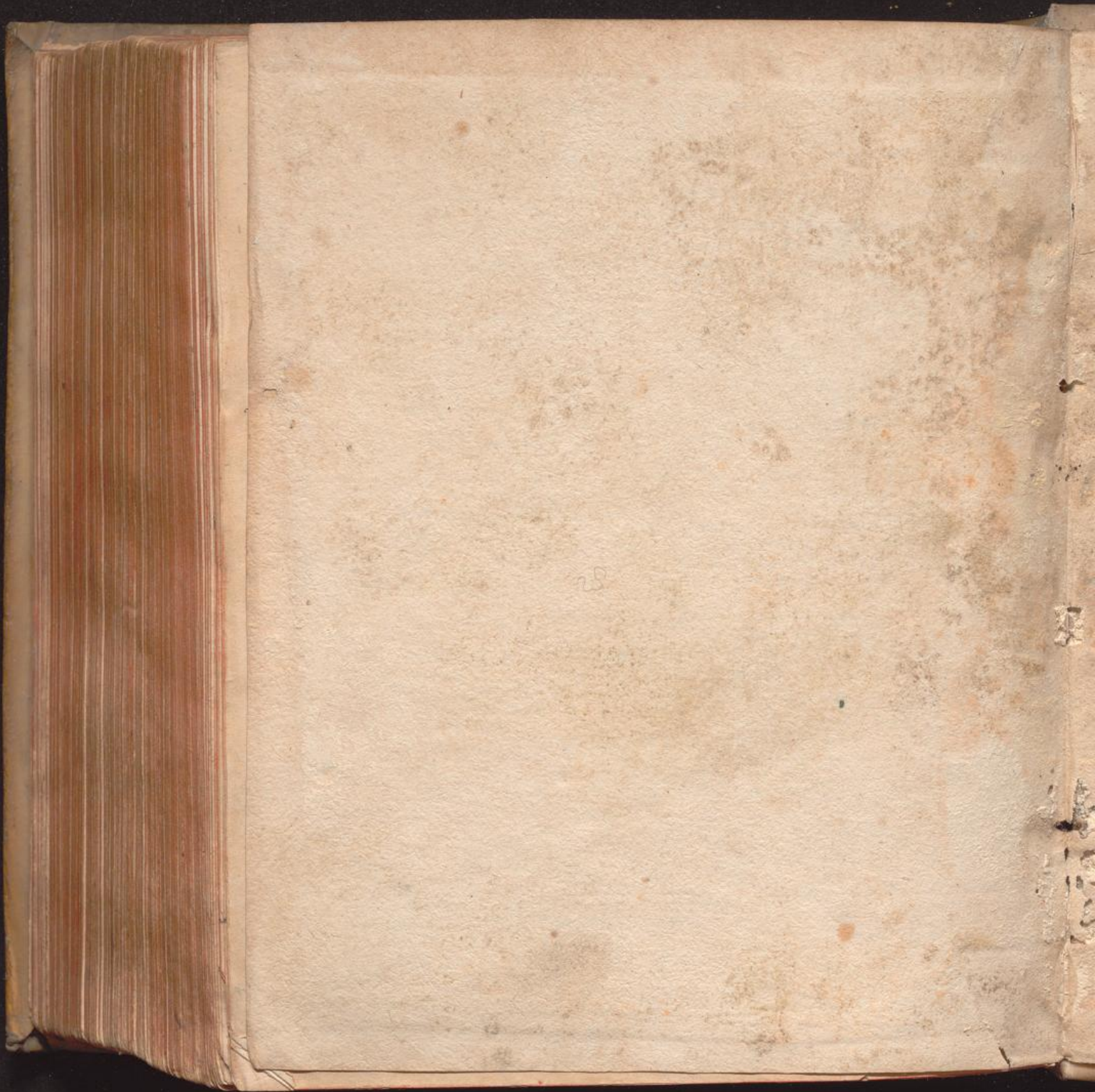
Peccata omnia morienti veniunt in mentem. 66	Pythagorae animarum transmigrationem doce-
72	bant. 48
Periclitio in morte filiorum constantia. 83	R.
Perse cuiusdam legati de Roma dictum. 41	R achel à Jacob Patriarcha quantopere, sed
Perse cur mortuos intra domesticos parietes sepe-	caste, adamata. 238
lurent. 6	Rachab meretrix sola in urbis excidio seruata.
Phalaridis tyranni crudelitas. 203	234
Pharao Ægyptius visa grandine, auditoque toni-	Rachab, & Baana sicarij. 53
truv, mansuetus est effectus. 93	Regiones in orbe tres. 237
Pharaonis somnium. 138	Regie hieroglyphicum. 160
Philippus Macedonum rex mortis memoriam sibi	Regnum aeternum thesauro comparatum. 293
refrigerari volebat. 3	Religiosus quidam plorabat semper, quoties ignem
Philoromi Sacerdotis animi contra mortem forti-	videret. 227
tudo. 79	Religiosi cuiusdam de teterrimo demonum asse-
Phacion quo titulo domum usnalem commenda-	cti testimonium. 72. morientis cum diabolo
ret. 200	tentatore colloquium. 73
Phreneticos mortu memoria sanat. 9	Religiosorum in die iudicij examen. 151
Platonius Philosophus Thebanorum ad Laceda-	Reprobi iudicandi post iustos. 159
monios legatus. 175	in Reprobos sententia ferenda qua 63. vide Impij.
Pœna exterior, siue sensus. 298	Resurrectio nostra similis resurrectioni Christi fu-
Pœna damni grauitas. 211	tura. 284
Pœna infernales an Christianorum suffragiis pe-	in Resurrectione paritas omnium. 286
nitius auferri queant. 230. an diminui non pos-	post Resurrectionem non erunt in caelo claudi aut
sint. ibid.	cacti. 285. nulli gigantes aut nani. 286
Pœnas inferorum aeternas esse, demonstratur. 210	Rhamnusia vltionis Dea. 93
esse perpetuas est aquissimum. 223	Romani triumphatores mortis memores. 13
Pœnarum infernalium genera duo. 210. aeternitas	Romulus Deos Romanorum cur armatos indut-
considerata multos correxit. 221. aeternitas, ar-	rit, 168
ticulus fidei. 222	S.
de Pœnarum infernalium aeternitate. 217	S aladius morti vicinus, quid sibi mortuo fieri
in Praetorium deserentes Graecorum lex. 76	mandarit. 11
Præmij spe David Goliathum superat. 76. Moyses	Salamandra vivit in ignibus. 225
grauiissima patitur. 244. Stephanus saxa non	Salomon extremi iudicij memoriam inculcat. 119
sentit. ibid.	Salomonis de morte dictum. 63. in monte Libano
ad Præmia Deus, quam ad supplicia pronior. 154	turris 171. maiestas & splendor. 244. in vul-
163	tu maiestas. 279. ferculum de lignis Libani.
de Præparatione ad mortem. 57. 58	300
Preces viuentium damnatis an presint. 233	Samsonis captiuitas & opprobria. 53
Presbytero cuiusdam morienti quid apparet An-	Sacerdotum in iudicij die examen. 151
gelus dixerit. 70	Samsonis stratagemata. 168
Prin. ipis optimi hieroglyphicum. 160	cum Samsonis mundani comparantur. 241
Prodigi filij regis, mundus. 297	Sancti stellis comparati. 108. nihil ignorant. 280
Prudentia vis & dignitas. 171	in caelo peccare nequeunt. 263. quod peccare
Ptolomæus rex mortis imaginem habebat in men-	possent Origenes credebatur. ibid.
sa. 3	Sanctorum loci dignitas ipsorum gloriam auget.
Pueri cuiusdam coram Alexandro Macedone con-	295. aureole. 286. robur. 287
stantia heroica. 204	Sanctorum Angelorumq. cognitio in caelo quoti-
Pythagorae temporum duorum sensu memoriam.	die crescit. 29
143.	in San.

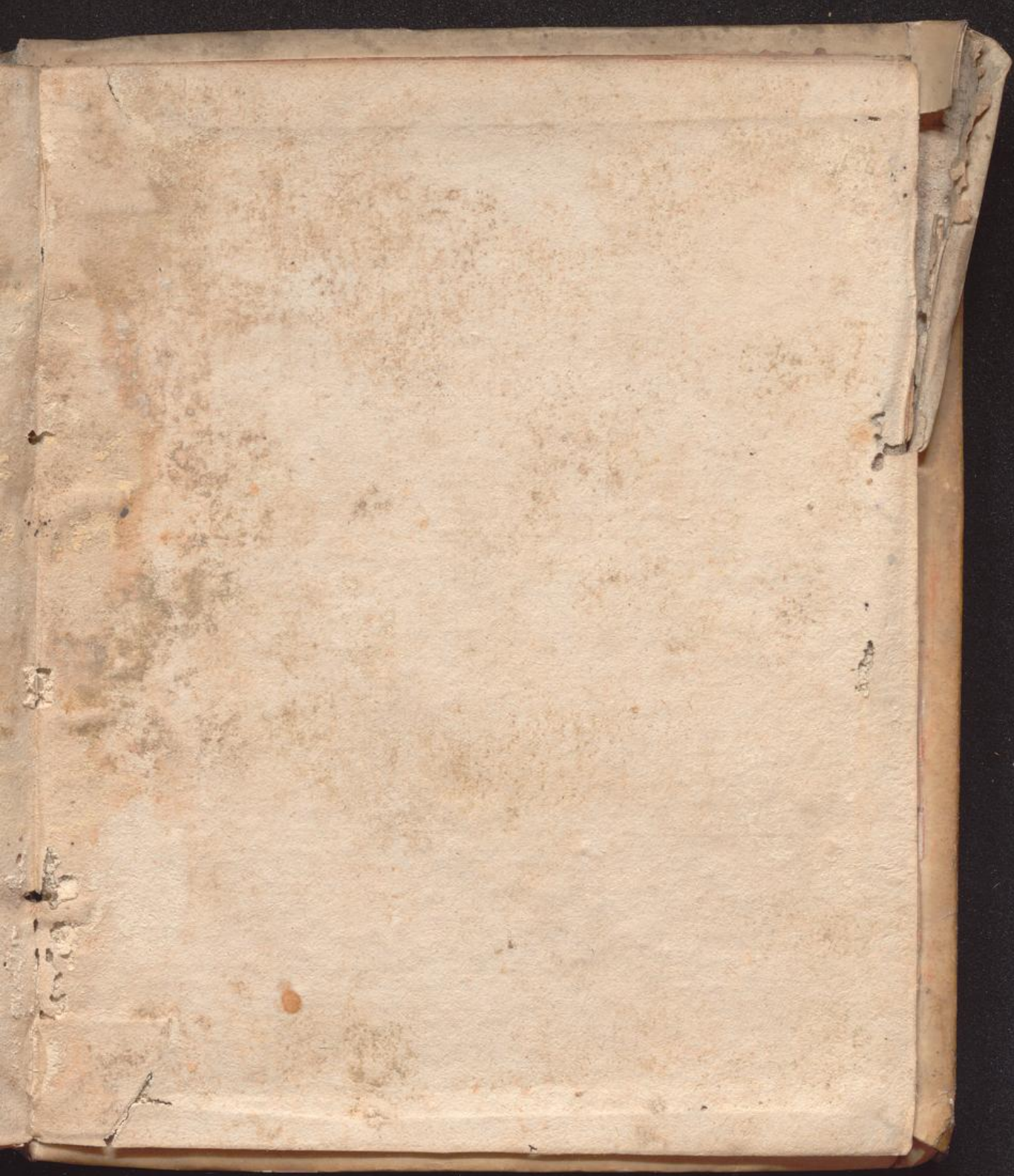
I N D E X.

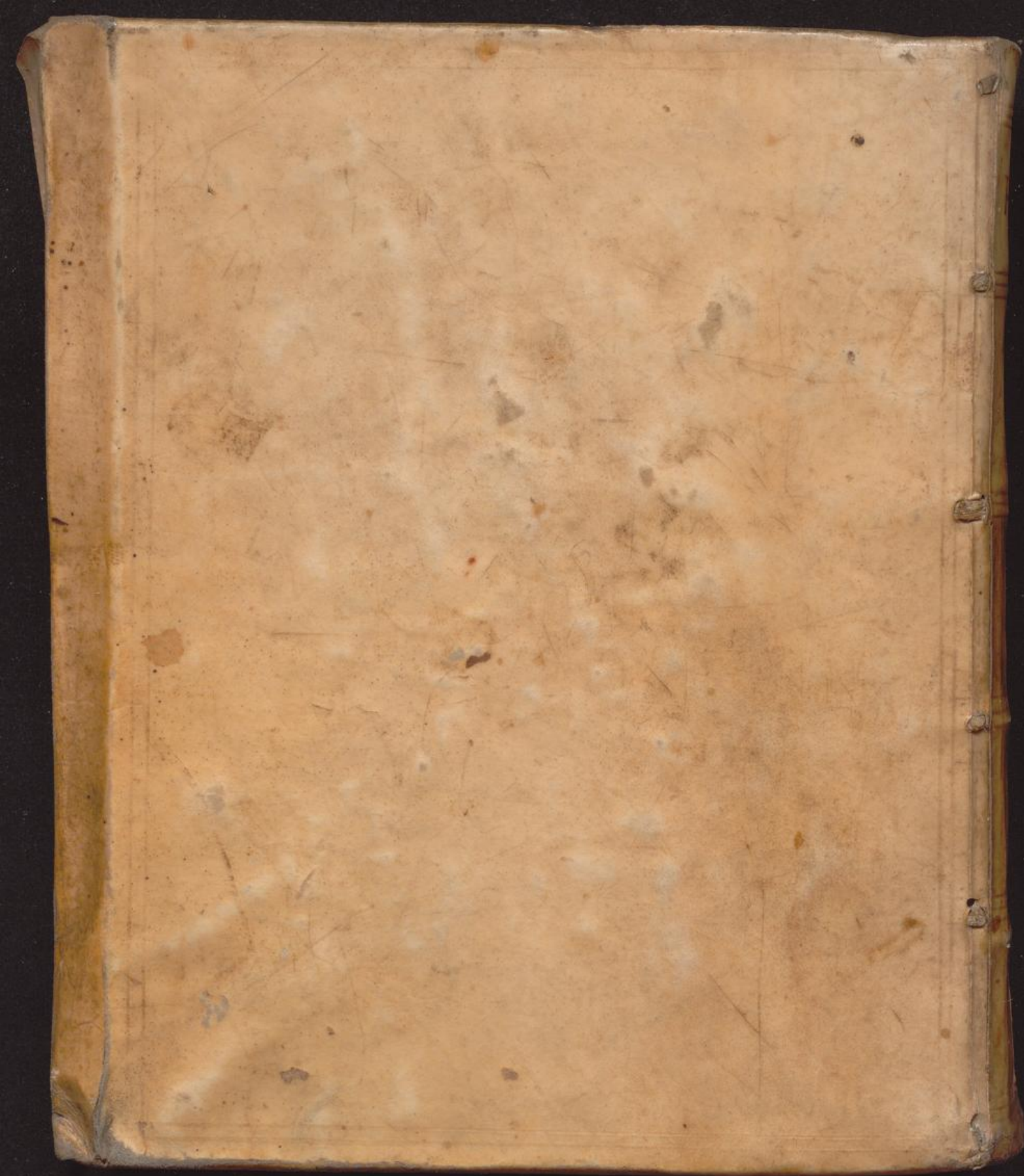
<i>in Sanctorum gloria Deum admirabili.</i> 138. Vide Beati.		<i>Temporum duorum memoriam suscit Pythagoras.</i>	143
<i>Saul pertinax-Davidis persecutor</i>	132	<i>Tenebra damnatorum perpetua.</i>	190
<i>Saulis regis conspectu mortui Samuelis umbra, pusillanimitas.</i>	79	<i>Terra motus ingentes ante mundi finem.</i>	98
<i>Sauli regi deliberata mors.</i>	209	<i>Terrena. vide Mundana.</i>	
<i>Scoti sententia de Inferorum igne.</i>	205	<i>Thebanorum in bonis legibus constituendus cura.</i>	175.
<i>Secretarij quatuor Christiana religionis Euangelista.</i>	70	<i>Theocritus & Archimedes, ambo Syracusani.</i>	237
<i>Senes videre mortis immemores, abominatio est.</i>	8	<i>Tharacenis venenum haurientis magnanimitas, ac dictum.</i>	78
<i>Sennacherib.</i>	189	<i>D. Thoma de ignis infernalis actione sententia.</i>	205. beatitudine opinio.
<i>Sennacherib regis clades.</i>	16		272
<i>Signa qua iudicium universale praecedent.</i> 96. <i>in Sole cur futura.</i> 101. <i>quare iudicium praevient.</i> 103. <i>apparebunt & in luna.</i> <i>ibid.</i>		<i>Thracum infantibus natis, aliisque morientibus consuetudo.</i>	83
<i>Signa in sole Christo.</i> 103. <i>in B. Virg. Maria.</i> 106.		<i>Tobias senior mortem precabatur.</i>	82
<i>Similitudo à bombycibus.</i>	91	<i>Tonitrua bombyces ad internecionem terrent.</i>	91.
<i>Simonides Pausaniam iussit habere mortis memoriam.</i>	2	<i>Cernas parere cogunt.</i> 93. <i>Pharaonem Aegyptium mansuetum fecerunt.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Simonidis de Deo interrogati deliberatio.</i>	237	<i>Topheth vallis Inferno comparatur.</i>	183
<i>in Sinai monte quando lex data Moysi.</i>	116	<i>Torcular Des.</i>	181
<i>Sirenibus impij, cygnis boni comparantur.</i>	85	<i>Traiani historia ut intelligenda.</i>	230
<i>Sisamnes iudex à Cambyse quare excoriatus</i>	175	<i>S. Trinitas in hominis creatione cooperata.</i>	34
<i>Socrates in morte, Cræsus in vita, optabat esse quidam.</i>	77	<i>S. Trinitatis persona iudicio assistent extremo.</i>	121
<i>Socratis dictum.</i> 78. <i>constantia.</i>	<i>ibid.</i>		122
<i>à Sodomitico incendio tantum quatuor servati.</i>	234	<i>Trophonius & Agamedes architecti, cum delphicum templum fabricassent, pro postulata mercede ambo eodem die mortui sunt.</i>	82
<i>Sol Christus.</i>	129	<i>Turcarum religiosorum superstitio.</i>	6
<i>Sol in die iudicij luctum induet.</i> 100. 101. <i>toties in signum fuit.</i>	101	V.	
<i>in Sole signa cur futura.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vallis Gehennon sine Topheth.</i>	183
<i>Solonis sententia.</i>	2.	<i>Vanitatum mundi remedium.</i>	12
<i>Species nulla Dei representandi capax.</i>	275	<i>Vini non fuisset usus absq; peccato.</i>	38
<i>Stella omnes non aque lucent noctu.</i>	268	<i>Virtutis pulchritudo.</i>	238
<i>Stellis comparantur Sancti.</i>	106	<i>Vita fumo comparata.</i>	81
<i>B. Stephanus saxa non sentit, gloria compensatio- ne in mentem reuocata.</i>	244	<i>Vita breuitas.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Stephani cuiusdam religiosi, in agone mortis, cum diabolo tentatore dialogismus.</i>	73	<i>Viventium precibus an damnati iuventur.</i>	233
<i>Stigmata in maleficis deprehensa, mortem ipsis accelerant.</i>	154	<i>Viventium terra, caelum est.</i>	236
<i>Stoicorum axioma vulgatissimum.</i>	77	<i>Viuu an pro damnatis orent.</i>	233
<i>Syracusa patria Archimedis ac Theocriti.</i>	237	<i>Vltonis dies.</i>	108
T.		<i>Voluptatis verus locus, Paradisus caelestis est.</i>	73
<i>Tamberlanis mos in urbium obsidione.</i>	172	X.	
<i>Tempestas per terram.</i> 113. <i>in aere.</i> <i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Xenophontis Socratici, audito filium suum natum maiorem in pralio occubuisse, aqua- nimitas.</i>	246
		Z.	
		<i>Zenonis Philosophi dictum.</i>	34

F I N I S.

Concionii
Petri Belleri in
1a et 4. Nativitate

Jon. III. et IV.

C
328

Th

3313